

50X1-HUM
PROCESSING COPY

INFORMATION REPORT INFORMATION REPORT

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY

This material contains information affecting the National Defense of the United States within the meaning of the Espionage Laws, Title 18, U.S.C. Secs. 793 and 794, the transmission or revelation of which in any manner to an unauthorized person is prohibited by law.

S-E-C-R-E-T

50X1-HUM

COUNTRY	Poland	REPORT	
SUBJECT	Industrial Development in the Area of Lodz	DATE DISTR.	29 OCT 1958 50X1-HUM
		NO. PAGES	1
		REFERENCES	RD

DATE OF INFO.
PLACE & DATE ACQ.

SOURCE EVALUATIONS ARE DEFINITIVE. APPRAISAL OF COUNTRY IS TENTATIVE.

Lodz Voivodship Planning Office 50X1-HUM

concerned with industrial development in the Lodz area:

- a. Review of industry, dated 1947
- b. Notes on five years of industrial development
- c. Town planning data on Lodz, Czestochowa, Lublin, Bialystok, Zgierz, Babask, and Katowice.
- d. Miscellaneous notes and articles on water supply
- e. Details from the draft plan for Zgierz
- f. Textile industry, dated 1952
- g. National and regional functions of the Lodz industrial area, dated 1954
- h. Proposition on industrial development in Zgierz, dated 1957. 50X1-HUM

* [Lodz - formerly Litzmannstadt]

S-E-C-R-E-T

50X1-HUM

STATE	X	ARMY	X	NAVY	X	AIR	X	FBI	X	AEC		ORR	EV	X
-------	---	------	---	------	---	-----	---	-----	---	-----	--	-----	----	---

(Note: Washington distribution indicated by "X"; Field distribution by "#".)

INFORMATION REPORT INFORMATION REPORT

1

(1947)

Przemysł Łodzi Stary

I. Wstęp.

Miniejawa monografia jest próbą zestawienia wiadomości o przemyśle znajdującym się na obszarze regionu Łódzkiego, przez który należy rozumieć tereny M. Łodzi i województwa Łódzkiego. Brak takiego sumarycznego ujęcia daje się wybitnie odczuwać.

Monografia zajmuje się również sprawami organizacyjno-strukturalnymi, w szczególności zaś wykazem zakładów produkcyjnych, poprzedzając odrębnym opracowaniem stopniowe badanie analityczne. Stąd też dane o zatrudnieniu, parku maszynowym i produkcji poszczególnych zakładów, stale zresztą zmieniające się, mają jedynie za zadanie zorientować czytelnika w asortymencie i skali produkcji danego przedsiębiorstwa.

Zbiórka zebranego materiału mógłby być dokonany w różny sposób wg. różnorodnych kryteriów. Ze względów praktycznych uwzględniono szczególnie wagę danej gałęzi przemysłu w skali regionu, wskaźnik: czegoc praca, poza wstępem, rozpada się na trzy następujące części:

- opis przemysłu wódkiennicze o państwowego zgrupowanego w ramach C.J.P.W.K.,
- opis zakładów i instytucji naczelnich innych branż przemysłu państwowego podległych odpowiednim Centralnym Zarządom Przemysłu i Handlu i Ministerstwu Cudzoziemców,
- opis przemysłu miejscowego, prywatnego i spółdzielczego.

Zasadą pracy było indywidualne uwzględnienie wszystkich większych lub ważniejszych zakładów przemysłowych podległych Ministerstwu Przemysłu i Handlu i Ministerstwu Cudzoziemców. Zakłady małe uwzględniono jedynie w zestawieniach zbiorowych. Przemysły spożywczy i konserwowy zostały pominięte, ponieważ zajmuje się nimi monografia rolnicza regionu opracowana przez Biuro Regionalne C.J.P. w Łodzi. Jest prawdopodobne, że pewna liczba zakładów zaliczanych do branż niereprezentowanych na terenie regionu przez instytucje naczelną i kontrolną została w monografii pominięta, jednakże cel monografii został jak się wydaje osiągnięty.

II. Państwowy przemysł włókienniczy na terenie regionu łódzkiego

1. Ośrodki dyspozycji.

Przemysł włókienniczy jest najpoważniejszym przemysłem regionu łódzkiego. O wadze włókiennictwa dla regionu świadczą może np. fakt, że z około 150.000 mieszkańców Wielkiej Łodzi około 100.000 jest zatrudnionych w przemyśle włókienniczym /wg. danych Wydziału Statystycznego Zarządu Miejskiego m. Łodzi/.

Poważne znaczenie posiada również fakt, że Łódź jest siedzibą głównych ośrodków dyspozycji ogólnopolskiego przemysłu włókienniczego. Monografię przemysłu włókienniczego na terenie regionu łódzkiego rozpoczniemy więc od omówienia tych naczelnych instytucji.

Centralny Zarząd Przemysłu Włókienniczego mieści się przy ul. Kościuszki 4. Również na terenie Łodzi znalazły pomieszczenia prawie wszystkie dyrekcje branżowe, a to:

- Dyrekcja Przemysłu Bawełnianego, ul. Głyna 11
- „„„„„ Wełnianego, ul. Kościuszki 3
- „„„„„ Dziewiarskiego, ul. Kościuszki 22
- „„„„„ Jedwabniczo-Galanteryjnego, ul. Traugutta 4
- „„„„„ Konfekcyjnego, ul. Piotrkowska 175
- „„„„„ Włókien Złakowych, ul. Piotrkowska 58
- „„„„„ Włókien Sztucznych, ul. Piotrkowska 205
- „„„„„ Artykułów i Tkanin Technicznych, ul. Próchnika 1.

Próchnika 1.

Poza Łodzią znalazła się jedynie Dyrekcja Roszarni Lnu i Konopi z siedzibą w Wałbrzychu. Tak samo w Łodzi znajdują się inne centralne instytucje włókiennictwa jak Centrala Tekstylna, centrale zaopatrzeniowe, Naukowe-Badawczy Instytut Włókiennictwa i inne.

Są to ośrodki dyspozycji ogólnopolskie. Poza nimi wymienić należy następujące instytucje o zasięgu lokalnym, niepozabawione jednak znaczenia dla regionu łódzkiego:

- Dyrekcja Przemysłu Miejscowego m. Łodzi, ul. Piotrkowska 51
- Dyrekcja Przemysłu Miejscowego na Woj. Łódzkie, ul. Kościuszki 85
- Izba Przemysłowo-Handlowa w Łodzi, ul. Kościuszki 4.

Przemysł zgrupowany w ramach tych instytucji zostanie zgodnic z ogólnym planem pracy omówiony w IV części monografii.

2. Przemysł bawełniany.

Zakładów podlegających Dyrekcji Przemysłu Bawełnianego C.Z.P.WE. mamy na terenie regionu łódzkiego ogółem 22, z tego 14 na terenie miasta Łodzi, 8 zaś w innych miejscowościach. Są to przeważnie nowe twory organizacyjne powstałe po przeprowadzeniu akcji komasacyjnej administracyjnej i technicznej.

- 3 -

Oto krótka charakterystyka poszczególnych zakładów / dane na 1.7.1947 r. /

P.Z.P.B. Nr. 1 w Łodzi, Targowa 55 - są to dawno Zjednoczone Zakłady Włókiennicze K. Schoiblera i L. Grohmana, Sp.Akc. w połączeniu z farbiarnią E. Schmeller / w lokwidacji/. Posiadają czynnych 113.894 wrzecion średnio i cienkoprzędnych, 8.277 wrzecion odpadkowych i 3.154 krosien. Zatrudnienie wynosi 8.070 pracowników fizycznych i 645 umysłowych.

P.Z.P.B. Nr. 2 w Łodzi, Ogrodowa 17 - powstały przez komasację Sp.Akc. Wyrobów Bawełnianych J.K. Poznański, Fabryka Wyrobów Bawełnianych Sender vel Aleksander Gutman, Schutz i Hampel - Fabryka Wyrobów Włókienniczych, Schäfer K. i Storzbech C. - Tkalnia Mechaniczna. W ruchu znajduje się 84.826 wrzecion średnio i cienkoprzędnych, 9.784 wrzecion odpadkowych i 1.814 krosien. Pracowników fizycznych - 6.706, umysłowych - 523.

P.Z.P.B. Nr. 3 w Łodzi, Piotrkowska 293 - składają się z dawnych zakładów Sp.Akc. Zakłady Przemysłu Bawełnianego Ludwik Geyer, firmy Przemysł Włókienniczy K.Steinert, Przędzalni Bawełny S. Danziger i S-ka, Fabryki Wyrobów Bawełnianych Martz Alfred. Czynny park maszynowy składa się z 61.260 wrzecion średnio i cienkoprzędnych, 11.518 wrzecion odpadkowych i 1.873 krosien. Zakłady zatrudniają 6.761 pracowników fizycznych i 543 umysłowych.

P.Z.P.B. Nr. 4 w Łodzi, Sienkiewicza 82/84 - to wynik komasacji Włókienniczej Sp.Akc. N.Eitington i S-ka, Fabryki Wyrobów Bawełnianych Fr. Ramisch, Sp. Akc., B. Freiden berg, Sp.Akc., Fabryki Wyrobów Bawełnianych - Maurer i Schwanke, Mechanicznej Tkalni Bandaży i Gazy - Granatowicz i S-ka, Tkalni Mechanicznej - R. Schneg. Liczba wrzecion średnio i cienkoprzędnych wynosi 45.388, wrzecion odpadkowych - 2.960, a krosien - 824. Zatrudnienie: 3.327 pracowników fizycznych i 307 umysłowych.

P.Z.P.B. Nr. 5 w Łodzi - są to zakłady Widzewskiej Manufaktury S.A. i 13 innych firm skomasowanych z Wimą: Appelt Hugon, "Krosno", Szafner Maksym, Szulc Oskar, Richter J. i Fr., Jelenkiewicz Nap., Simek Karol, Serejski S., Paul Ferdynand, Hencz Karol, Köppe Artur, Seidel Alfred, Both. Posiadają 86.825 wrzecion średnio i cienkoprzędnych, oraz 447 krosien. Pracowników fizycznych - 4.712, umysłowych 416.

P.Z.P.B. Nr. 6 w Łodzi, Piotrkowska 204 - obejmują fabryki Zakładów Włókienniczych Karol Hoffrichter S.A. i Manufaktury Bawełnianej Gampe i Albrecht S.A. Liczba czynnych wrzecion średnio i cienkoprzędnych - 34.980, odpadkowych 2.336, krosien - 983. Zakłady zatrudniają 2.756 pracowników fizycznych i 245 umysłowych.

P.Z.P.B. Nr. 7 w Łodzi, Kilińskiego 228 /dawniej Manufaktura Bawełniana F. Eisenbraun Sp.Akc./, posiadają

- 4 -

w ruchu 28.624 wrzecion średnio i cienkoprzędnych, oraz 481 krosion. Zatrudnienie 1.774 pracowników fizycznych i 144 umysłowych.

P.Z.P.B. Nr. 8 w Łodzi, Kilińskiego 2, powstały z komasacji czterech fabryk: Zakłady Włókiennicze R. Biedermann, SP. Akc., Przędzalnia Bawełniana - Bornstein i Rzechte, Fabryka Wyrobów Bawełnianych - Hoffman Filip, Fabryka Wyrobów Włókienniczych - Lando Jakób. Posiadają 21.564 czynnych wrzecion średnio i cienkoprzędnych, 836 wrzecion odpadkowych i 790 krosion. Liczba pracowników fizycznych 2.542, umysłowych 166.

P.Z.P.B. Nr. 9 w Łodzi, Piotrkowska 157 - dawniej Zakłady Przemysłu Bawełnianego J. Kindermans S.A., oraz 5 firmy skomasowane: Przemysł Bawełniany R. Fietzen i S-ka S.A., B-cia Przygórcy, R. Gzwick. Mają w ruchu 23.774 wrzecion średnio i cienkoprzędnych, oraz 584 krosna. Zatrudniają 2.891 pracowników fizycznych i 241 umysłowych.

P.Z.P.B. Nr. 14 w Łodzi, Senatorska 6 /skomasowane 5 fabryk: Edward Ramisch S-cy, Juliusz Müller, B. Heise, R. Tause, Przędzalnia Bawełny T. Steigert S.A./ posiadają 29.781 wrzecion średnio i cienkoprzędnych, oraz 188 krosion. Zatrudnienie wynosi 1.263 pracowników fizycznych i 114 umysłowych.

P.Z.P.B. Nr. 16 w Łodzi /dawniej Towarzystwo Akcyjne Łódzkiej Fabryki Nici, SP.Akc./ posiada park czynnych 25.292 wrzecion średnio i cienkoprzędnych, a zatrudnia 1.271 pracowników fizycznych i 101 umysłowych.

P.Z.P.B. Nr. 17 w Łodzi, Rzgowska 26 - /dwie fabryki skomasowane: Fabryka Wyrobów Bawełnianych W. Sw. row i S-ka, Przemysł Włókienniczy B-cia Zajbert S.A./ posiadają w ruchu 23.654 wrzecion średnio i cienkoprzędnych, 4.020 wrzecion odpadkowych, oraz 648 krosion. Zatrudniają 2.268 pracowników fizycznych i 190 umysłowych.

P.Z.P.B. Nr. 21 w Łodzi - /dawniej Fabryka Wyrobów Włókienniczych Hirsberg i Birnbaum w Łodzi S.A./ mają 9.904 wrzecion średnio i cienkoprzędnych, oraz 253 krosion. Zatrudnienie 562 pracowników fizycznych i 54 umysłowych.

P.Z.P.B. Nr. 22 w Łodzi, Katna 39 - to dawna Karolewska Manufaktura - Karol Kröning i S-ka S.A. Posiada 16.956 wrzecion średnio i cienkoprzędnych i zatrudnia 535 pracowników fizycznych i 37 umysłowych.

P.Z.P.B. w Pabianicach - są stworzone z dawnej Spółki Akcyjnej Pabianickich Fabryk Wyrobów Bawełnianych Kruscho i Ender, oraz 26 innych firm: Antoni Jankowski i S-ka firmowo-komandytowa, Fabryka Wyrobów Włókienniczych, "Leorc", Józef Rensz i Syn, Kłalnia Mechaniczna - Ewert R., Kłalnia Mechaniczna - Fabian Oskar, Kłalnia Mechaniczna - Hanke A., Kłalnia Mechaniczna - Hettich Wilhelm

- 5 -

Tkalcia Mechaniczna - Jacobi Leonard, Tkalcia Mechaniczna - Nicolai A., Tkalcia Mechaniczna - Szindal Herman, Tkalcia Mechaniczna - Ulman Z., Tkalcia Mechaniczna - W. Riehhold, Tkalcia Mechaniczna "Gryf" - Wildeman, Tkalcia Mechaniczna H. Waldemar, Tkalcia Mechaniczna Zarob. - Steinecker, Tkalcia Mechaniczna Zarob. Szuman K., Tkalcia Mechaniczna Zarob. J. Hans, Przemysł Bawełniany B. Biber, Tkalcia Mechaniczna - B-cia Müller, Tkalcia Mechaniczna - Czidel Józef, Tkalcia Mechaniczna - B-cia Krauze, Tkalcia Mechaniczna - Schmidt Emil, Tkalcia Mechaniczna - Pöst Karol, Tkalcia Mechaniczna - R. Engelhorn, Tkalcia Mechaniczna - G. Horwowski, Eugeniusz Petrich i Pabianickie Zakłady Włókiennicze dawniej R. Kindler w Pabianicach S.A. Zakłady dysponują 79.314 wrzecionami średnio i cienkoprzędnymi, 5.057 odpadkowymi, oraz 2.943 krosnami. Zatrudnienie 8.075 pracowników fizycznych i 538 umysłowych.

P.Z.P.B. w Rudzie Pabianickiej /dawniej Zakłady Włókiennicze Adolf Horak Sp.Akc. i 3 inne firmy: Tkalcia Mechaniczna - A. Zielke, Rudzka Przędzalnia Bawełny w Rudzie Pabianickiej, Sukcesorowie Lebrechta Müllera Sp.Akc./ mają 51.020 wrzecion średnio i cienkoprzędnych, 1.050 odpadkowych, oraz 1.245 krosien. Zatrudnienie wynosi 4.212 pracowników fizycznych i 356 umysłowych.

P.Z.P.B. w Zgierz - /dawniej Towarzystwo Zgierskiej Manufaktury Bawełnianej S.A./ uruchomiło 22.663 wrzecion średnio i cienkoprzędnych i zatrudniają 968 pracowników fizycznych i 68 umysłowych.

P.Z.P.B. w Ozorkowie - /dawnie Zakłady Schlüsserowski i firma "Kotonina" posiadają 12.035 wrzecion średnio i cienkoprzędnych, 2.500 wrzecion odpadkowych i 460 krosien. Liczba pracowników fizycznych wynosi 1.183, umysłowych 97.

P.Z.P.B. w Bełchatowie - to tkalcia dawniej firmy Zuchowski i Adler o 196 czynnych krosnach. Zatrudniają 328 pracowników fizycznych i 21 umysłowych.

P.Z.P.B. w Zduńskiej-Woli - powstały z komasacji 8 firm: "Kora" - W.E. Reichenbaum, Eiger i S-ka, "Ebon", Fogel J., Tkalcia Mechaniczna "Fuchs", Tkalcia Mechaniczna "Bonke", Hirszenberg, Goldberg i Pik, B-cia Szulc. Posiadają 1.320 wrzecion odpadkowych i 612 krosien. Zatrudniają 1.569 pracowników fizycznych i 115 umysłowych.

P.Z.P.B. w Konstantynowie - /9 firm skomasowanych: A. Hoffman, A. Kolander, Oskar Rahn, W. Rahn, Klikauer, A. Mantaj, Holmut Sterh, B-cia Stehr/ posiadają 180 krosien i zatrudniają 234 pracowników fizycznych i 22 umysłowych.

P.Z.P.B. w Żelowie - /4 firmy skomasowane: J. Jersak, P. Reckaw, Jan Slama, Reichert i S-wie Herbertów/ posiadają 200 krosien i zatrudniają 498 pracowników fizycznych i 34 umysłowych.

3. Przemysł wełniany.

● ile przeważająca część polskiego przemysłu bawełnianego skoncentrowana jest w regionie łódzkim, o tyle przemysł wełniany rozłożony jest bardziej równomiernie w kilku ośrodkach. Tym niemniej ośrodek przemysłu wełnianego mieszczący się na obszarze regionu łódzkiego jest bardzo poważny, a w życiu gospodarczym tego terenu odgrywa narówni z bawełnianym dominującą rolę.

Państwowy przemysł wełniany podległy Dyrekcji Przemysłu Wełnianego obejmuje obecnie na obszarze regionu 23 kombinaty /z nich 2 tylko częściowo - w zakresie wełny/ oraz 2 fabryki kapeluszy podległe oddzielnemu Zjednoczeniu.

Oto krótki przegląd zakładów:

P.Z.P.W. Nr. 1 im. L. Warwiskiego - Łódź, Wólczańska 215,
są połączeniem oddziału włókienniczego Towarzystwa Wyrobów Wełnianych i Gumowych F.W. Schweikert Sp.Akc.; Zakładu Chemo-Technicznego "Diosit", Tkalni Mechanicznej B-cia Schweikert Sp.Akc. w Konstancynowie, oraz 48 drobnych firm w Konstancynowie: F-ma Szyk T.K., F-ma Schulz T., B-cia Kubisz, J. Müller, Schneider T., Handke Herman, J. Okupijski, A. Foscht, M. Werner, H. Trelenberg, Schultz E., Szerman R. Melcer i Rajcer, B-cia Werner, T. Hofmann, Cerecki N., Holtz F. Sztam T., G. Garbich, Schade, Brykner, Gerbich, Maytaj, Marks J. Engel E., Sztam J., Gryning K., Ludwik i Haydrich, Ryne i Flaume, Szypkę R. Flaume Fr., Mitmann J., Sztam G., Schuchtaus G., Noll M., Lothar Frinker, Jasman A., Schultz Oskar, Mitmann A. Lindner H., Grosbard i Heiman, Mitmann Oskar, Knöpf Reinhold, Frinkert G., Gutmann E., Wolbert Anna, Schwarz Herman. W chwili obecnej czynne są jedynie główne zakłady w Łodzi, w Konstancynowie zaś przeprowadzana jest techniczna komasacja, która przyniesie w efekcie zgrupowanie maszyn w budynkach tkalni mechanicznej przy zlikwidowaniu pozostałych drobnych warsztatów.
Wg. stanu na dzień 1.9.47 r. zakłady zatrudniły 1.714 pracowników fizycznych i 139 umysłowych, uruchamiając 170 ze 191 posiadanych krosien /256 maszynozmian/ oraz 11.980 /17.400 maszynozmian/ wrzecion zgrzebnych z pośród 14.659 posiadanych.

P.Z.P.W. Nr. 2 im. N. Barlickiego w Łodzi, Żwibki 19 -
powstały z komasacji następujących przedsiębiorstw: Zakłady Przemysłowe K. Eiserta, Sp.Akc., Przemysł Wełniany A. Prusak, oraz R. Zimmermann. Zatrudnienie wynosi 1.790 pracowników fizycznych i 158 umysłowych. Uruchomiona 316 /z 339/ krosien w 383 maszynozmianach oraz wszystkie wrzeciona zgrzebne w liczbie 22.620.

- 7 -

P.Z.P.W. Nr. 3 im. 9-go Maja - powstały ze składowania następujących firm: Przemysł Wełniany S. Barciński i S-ka, Henryk Spies, F-ka Wyr. Wełn. i jedw. Jesse i Braunack, oraz Mitke i Detloff. Park maszynowy składa się z 260 krosien czynnych /345 maszynozmian/ na 269 posiadanych, oraz z 18.074 czynnych wrzecion zgrzebnych /24.620 maszynozmian/ na 18.878 posiadanych. Zakłady zatrudniają 1.472 pracowników fizycznych i 123 umysłowych.

P.Z.P.W. Nr. 4 w Żodzi, Katna 19 - to dawna Francuska Sp. Akc. - Generalna Kompania Przemysłu Przędzalniczego Towarzystwo Anonimowe Zakładów Allart Rousseau. Zakłady te znajdują się w odbudowie i mają uruchomioną tylko pralnię i czesalnię wełny. Z podród posiadanych 37.000 wrzecion czosankowych 5.000 ma być uruchomione w IV kwartale b.r. i wyprodukować 281348 kg. przędzy czosankowej. Zatrudnienie wynosi obecnie 1.049 pracowników fizycznych i 99 umysłowych.

P.Z.P.W. Nr. 5 w Żodzi, Wólczańska 219 - są dawna Spółka Akcyjna Union Textile. Posiadają 15.864 wrzecion czosankowych w ruchu /31.728 maszynozmian/ i zatrudniają 1.033 pracowników fizycznych i 79 umysłowych.

P.Z.P.W. Nr. 6 w Żodzi, Rzgowska 17a - łączą dawne zakłady Wódzkiej Zakładów Przem. Czosankowego Sp. Akc., Towarzystwa Akcyjnego Sukiennej Manufaktury Leonhardt, Woolker i Girbandt Sp. Akc., oraz Przędzalni Wełny Czosankowej M. Kohn. Posiadają 32.624 czynnych wrzecion czosankowych /44.370 maszynozmian/ zatrudniają 1.759 pracowników fizycznych i 137 umysłowych.

P.Z.P.W. Nr. 26, Żódź, Sikrzywana 5 /dawniej: Landau i Weile S.A., Zakłady Przemysłowe WYROBU Filcu i Wojtków Sp. Akc., oraz L. wileński/ posiadają 12 zespołów wrzecion zgrzebnych i produkują filc. Zatrudniają 232 pracowników fizycznych i 23 umysłowych.

Następne trzy kombinaty mieszczą się w Tomaszowie Mazowieckim.

P.Z.P.W. Nr. 27 /Tomaszów, Gustowna 46/ składają się ze Sp. Akc. Fabryki Sukna H. Landberg i f-my Matys Jakubowski i S-ka. Uruchomiły one w 115 maszynozmianach 99 krosien /ze 113/ oraz 2.850 wrzecion zgrzebnych /z 5.730 posiadanych/ w 5.592 maszynozmianach. Zatrudnienie: 757 pracowników fizycznych i 59 umysłowych.

P.Z.P.W. Nr. 28 /Tomaszów, Sw. Tekli 25/ składają się z Fabryki Generalnej Kompanii Przemysłu Przędzalniczego Towarzystwa Anonimowego Allart Rousseau, Tomaszowskiej F-ki Sukna P.A. Kiorst, Tomaszowskiej Fabryki WYROBÓW Sukniennych, oraz d. firm: B.A. Miller, H. Arndt i Schultz. Zakłady posiadają 140 krosien czynnych & 234 maszynozmianach, oraz 7.420 czynnych wrzecion zgrzebnych w 9.494 maszynozmianach. Całkowity park maszynowy wynosi 212 krosien i 12.038 wrzecion. Zatrudnienie 1.321 robotników i 109 umysłowych.

- C -

P.Z.P.W. Nr. 29 w Tomaszowic, Warszawska 69/71 - dawniej Starzycka Fabryka Wyrobów Sukionnych, mają 76 krosien z których 74 czynne w 132 maszynozmianach i 4.280 wrzecion zgrzebnych w tym 2.588 czynnych /4.720 maszynozmian/. Ilość pracowników wynosi 606 fizycznych i 41 umysłowych.

Dwa następne kombinaty znajdują się w Zgierzu.

P.Z.P.W. Nr. 30 Zgierz, Strykowska 4 /dawniej następujące 9 firm: Fabryka Błkna A.S. Börst, Fred Wüttke, Bornstein i Fischer, R. Ernst, B-cia Fritz, B-cia Gutsche, A.W. Neuman i W. Peter, Wykończalnia i Farbiarnia M.L. Brodacz, B-cia Fraszko/ posiadają park maszynowy 344 krosien, oraz 11.674 wrzecion zgrzebnych i 840 wrzecion czesankowych. W ruchu znajdują się 185 krosien, 10.514 wrzecion zgrzebnych i 840 czesankowych /maszynozmian: krosna - 282, wrzeciona zgrzebne - 15.275, wrzeciona - 1.680/. Zatrudnienie: 1:463 pracowników fizycznych i 154 umysłowych.

P.Z.P.W. Nr. 31, Zgierz, Długa 43, zatrudniają łącznie 1.935 pracowników fizycznych i 218 umysłowych. Jest to kombinat 16 następujących firm: O. Borutski, Russe i Radko, B-cia Fritz, G. Bernecker, Bornstein i Foscher, O. Borutski, A. Bernekier, B-cia Schuricht, E.E. Werner, G. Bernekier, Rygiel i S-ka, E. Hesch i S-ka, B-cia Fritz, B-cia Frashko, E.P. Strohbach, E. Schwarzschutz. Posiada on łącznie 260 krosien /ogólna liczba 368/ czynnych w 139 maszynozmianach i 12.486 /z 17.880 ogółem/ czynnych wrzecion zgrzebnych - maszynozmian 22.174.

P.Z.P.W. Nr. 32 w Ozorkowie /6-go Sierpnia '23/ są kombinatem następujących zakładów: "Ozorkowianka", Józef Feydys, Super Finisch. Przy zatrudnieniu 859 robotników i 71 pracowników umysłowych, rozporządzają parkiem 165 krosien i 1.520 wrzecion zgrzebnych. Z tego w ruchu znajduje się 141 krosien i 440 wrzecion dając 262 i 880 maszynozmian.

P.Z.P.W. Nr. 33 w Łodzi, Pomorska 141 /dawniej: Pomorska Szarpania, J. Rief, Karol Weiss, J. Tobolski i S-ka/ zatrudniają 239 pracowników fizycznych i 21 umysłowych i produkują miesięcznie ok. 200.000 kg. niedoprzędu.

P.Z.P.W. Nr. 35 w Łodzi, Pomorska 83/85 /dawniej: Max Berndt, M. i T. Pikielni SP.Akc., J. Kamiński i S-ka, Lorenz i Neuwirth/ uruchomiły 250 krosien z pośród 382 posiadanych i 10.045 wrzecion zgrzebnych /z pośród 12.659/. Zatrudniają 1.165 pracowników fizycznych i 120 umysłowych.

P.Z.P.W. Nr. 36, w Łodzi, Kopcińskiego 31 /kombinat 17 następujących zakładów: Cl. Scobel, A. Spidel, Ernest W., A.K. Emde, R. Biedermann, M. Klajman, S.J. Goldlust, W. Kayser, W. Zylborstein, A.M. Warszawski, D. Fabrykant, Ratter Schmidt i S-ka, Peter Erwin, J. R. Meisnerr, Haessler Otto, Spadkobiercy Grünsteina, Stülgt/ posiadają park maszynowy 454 krosien /w tym 439 czynnych/ w 442 maszynozmianach i 25.800 wrzecion zgrzebnych /czynnych

- 9 -

17.497, maszynozmian 21.171/. Zatrudniają 1.937 pracowników fizycznych i 153 umysłowych.

P.Z.P.W. Nr. 38 w Łodzi, Sienkiewicza 70 złożone z zakładów dawnych 15 firm w następującego w kazu: D. Berndt, Schmidt i Zange, E. Kolbert, G. Feist, W. Kohn, B-cia Bukiet, R. Raschig, M. Galewski, B-cia Teitelbaum, B-cia Bruno, Koenig F., "Podhalanka", L. Szyffor, M. Fruhauf, J. Krauß. Rozporządzają 200 krosnami w ruchu /222 maszyno- wrzecionami grzebnymi /7.507 maszynozmian/. Całkowity park maszynowy wynosi 243 krosna i 7.250 wrzecion. Zatrudnienie: 1.240 pracowników fizycznych i 129 umysłowych.

P.Z.P.W. Nr. 38 w Łodzi, Karłowska 38/40 /dawniej 13 firm: A. Spidel, R. Schroeder, W. Wagner, Hornberger, Hostyk, Lipski, Schreer, Fajwek Trubowicz, Ch. i M. Pik, B-cia Zlotowscy, Mirscy i Wassermann, Vewer i Reul, B-cia Szac/. Zatrudniają 1.093 pracowników fizycznych i 129 umysłowych. Posiadają czynnych 303 krosien i 17.196 wrzecion grzebnych.

P.Z.P.W. Nr. 50 w Łodzi, Drewnowska 77 powstałe z komasacji 10 firm: A. Schmidt, Litmanowicz i Frank, Weiss Bruno, Kaszub i Krykowiecki, Herszenberg i Halberstadt, Szmulowicz, L. Pahlen, Wólcmarz, Goldman i Natkiewicz, W. Alt, posiadają 182 czynne krosna i 14.763 czynnych wrzecion grzebnych. Zatrudniają 1.026 pracowników fizycznych i 91 umysłowych.

P.Z.P.W. Nr. 40 w Łodzi, Kilińskiego 169 /dawniej A.L. Zapp/ to przedsiębiorstwo liczące 400 czynnych wrzecion grzebnych /całkowity park wynosi 1.200 wrzecion grzebnych/. Ilość pracowników fizycznych 71, umysłowych 10.

P.Z.P.W. Nr. 41 w Pabianicach /dawniej 4 następujące firmy: R. Kepler, R. Schönrock, A.J. Pikielni, Grzeszyńska Manufaktura - B-cia Busso/ posiadają w ruchu 530 wrzecion grzebnych i 174 krosna. Zatrudniają 285 pracowników fizycznych i 32 umysłowych.

Istnieją również oddziały wełniane w następujących zakładach:

P.Z.P.W. Nr. 22, Łódź, Katna 39, posiadają 165 krosna wełniane, oraz 1.016 wrzecion czesankowych. Przy tych oddziałach zatrudnia się 363 pracowników fizycznych i 33 umysłowych.

P.Z.P. Dziel. Nr. 6, Łódź, Wierzbowa 44, posiadają 2.820 czynnych wrzecion czesankowych, zatrudniając przy nich 206 robotników i 16 pracowników umysłowych.

Wrzeczio wspomnieć należy o dwóch fabrykach kapeluszy podległych Ogólnopolskiemu Zjednoczeniu Przemysłu Kapeluszniczego /w ramach Dyrekcji Wełnianej/:

Państwowa F-ka Kapeluszy Nr. 1 w Łodzi, Targowa 2 /dawniej: Łódzka Fabryka Kapeluszy Sp.Akc./. Zatrudnienie: 320 pracowników fizycznych i 24 umysłowych.

- 10 -

Państwowa F-ka Kapeluszy Nr. 2, Łódź, Curie-Skłodowskiej 3
/dawniej: Fabryka Filcowych Kapeluszy Karol Goepfert Sp.
Akc./, zatrudnienie: 195 pracowników fizycznych i 17 umysło-
wych.

4. Inne działy przemysłu włókienniczego.

Omówienie zakładów należących do pozostałych dyrekcji włókienniczych będzie przeprowadzone wspólnie w niniejszym rozdziale - ze względu na to, że wielkość zakładów, jak również i znaczenie tych branż przemysłu włókienniczego dla regionu Łódzkiego, są znacznie mniejsze, niż w wypadku przemysłu bawełnianego i wełnianego.

Dyrekcji Przemysłu Włókna Sztucznych - podlegają na terenie regionu dwa zakłady:

Państwowa Fabryka Sztucznego Jedwabiu Nr. 1 w Tomaszowie Mazowieckim, Spalska 12, dawniej: Tomaszowska F-ka Sztucznego Jedwabiu S.A., zatrudniająca łącznie 5.350 pracowników /wg. stanu z dnia 30.6.47/ i produkująca jedwab sztuczny, włókno cięte, tomoflan i dwusiarczak węgla.

Oddział Chemiczny Państwowych Zakładów Przemysłu Bawełnianego Nr. 5 w Łodzi, ul. Armii Ludowej 61 /dawniej: Włocławska Manufaktura Sp.Akc./ zatrudniająca na dzień 30.6.47 r. - 771 pracowników fizycznych i umysłowych i produkująca włókno cięte, oraz w niewielkich ilościach wyroby gumowe.

Dyrekcji Przemysłu Konfekcyjnego podlega na terenie regionu 8 przedsiębiorstw. Poza tym Dyrekcji podlega Ogólnopolskie Zjednoczenie Przemysłu Guzikarskiego i Poltrzewnego /Łódź, Sienkiewicza 55/

Państwowe Fabryki Konfekcyjne w Łodzi - Ośrodek Konfekcyjny Nr. 1 /Łódź, Sienkiewicza 115/ powstał z dawnych firm: Martin Horenberg, Grünther Schwarz oraz Heugner i Egor. Zatrudnienie wynosi /na dzień 30.6.47 r./ 3.021 pracowników.

Państwowe Fabryki Konfekcyjne w Łodzi - Ośrodek Konfekcyjny Nr. 2 /Łódź, Legjonów 13/ - powstał z dawnych firm: H. Flackor, Zimmermann oraz Benz. Zatrudnienie na dzień 30.6.47 r. wynosi 3.124.

Państwowe Fabryki Konfekcyjne w Łodzi - Ośrodek Konfekcyjny Nr. 3 /Łódź, Wólczańska 243/ - to skomasowane firmy: Oskar Dzięciel i B-cia Dzięciel, zatrudniająca łącznie 2.201 pracowników /wg. stanu z 30.6.47/.

Państwowe Fabryki Konfekcyjne w Łodzi - Ośrodek Konfekcyjny Nr. 4 /Łódź, Sienkiewicza 47/ powstał ze skomasowania firm: Jodlik i Lause, St. Jakuszewski, Schwertner i Violig, oraz Kurt Palwneck. Zatrudnienie wynosi wg. stanu z 30.6.47 r. 1.706 pracowników.

Państwowe Fabryki Konfekcyjne w Łodzi - Ośrodek Konfekcyjny Nr. 5, Zgierz, Dąbrowskiego 35/ składają się z zakładów

- 11 -

dawnych firm: Willi Ostermann, Erich Grohl oraz Striegiel i Wagner. Zatrudnienie - 1.821 pracowników na dzień 30.6.47 r.

Państwowe Fabryki Konfekcyjne w Łodzi - Ośrodek Konfekcyjny Nr. 6 / Fabianice, Kapliczna 22/24 / zakłady dawnych firm: Günther Schwarz i H. Bauermajster. Zatrudnienie /stan na 30.6.47 r./ - 1.060.

Państwowe Fabryki Konfekcyjne w Łodzi - Zakład w Brzezinach /d. Günther Schwarz - Brzeziny, Piłsudskiego 20/, zatrudnia 251 ludzi wg. stanu z dnia 30.6.47 r.

Państwowe Zakłady Regeneracji Maszyn w Łodzi, Curie-Skłodowskiej, są zakładem nowopowstałym, zatrudniającym 30 osób.

Wreszcie Ogólnopolskiemu Zjednoczeniu Przemysłu Guzikarskiego i Polkownego podlega w Łodzi jedno przedsiębiorstwo, a mianowicie:

• Zakłady Przemysłowe Dr. Grabski /Łódź, Pogonowskiego 56/, zatrudniające 1.027 ludzi.

Dyrekcji Przemysłu Jedwabniczo Galanteryjnego podlega po komasacji 11 przedsiębiorstw, a to:

Państwowe Zjednoczone Zakłady Przemysłu Pasmanteryjnego - Łódź Południe /dawniej: Fabryka Wstążek Pattberg i Triebe S.A., Fabryka Tasiem Gumowych, Zjednoczone Fabryki Sznurowadek Koc i B-ka/ zatrudniające 765 pracowników.

Państwowe Zjednoczone Zakłady Przemysłu Pasmanteryjnego Łódź Północ /dawniej: Gumotextil, Mech F-ka Tasiem i Wstążek Falcman i Berg, A. Engol/ zatrudniające 592 pracowników.

Państwowe Zjednoczone Fabryki Firanek i Koronek w Łodzi /dawniej: Fabryka Koronek i Walensjonck A. Flakowicz, K. Heinen/ zatrudniają 141 pracowników.

Państwowe Zjednoczone Zakłady Przemysłu Jedwabniczo-Galanteryjnego Łódź-Południe /dawniej: A. Czamanski - F-ka Tkan. Jedw. Klinge i Schultz - F-ka Wyr. Jedw., J. Karger - Mech. F-ka Wyr. Jedw. Tkal. Zarob., P. Habig - F-ka Wyr. Jedw. i Wełn., Percy v Bistra, E. Heine F-ka Tkan. Wzorz., Wytwórnia Gazy Młyńskiej H. Jung i S-ka, Schlus i Schmidt.

Państwowe Zjednoczone Zakłady Przemysłu Jedwabniczo-Galanteryjnego Łódź-Północ /dawniej: Tkalnia Jedw. K. Heisfeldt i S-ka, "Cib", Edward Babiacki i S-ka, Poterson i S-ka, Fritz Heinze - F-ka Wyr. Jedw., Schieber i Mendel, Eckert i Hihmann - Radogoska F-ka Wyr. Jedw. Kurt Krüger/. Oba te kombinaty razem zatrudniają 2.775 pracowników.

Państwowe Zjednoczone Zakłady Przemysłu Jedwabniczo-Galanteryjnego w Fabianicach /dawniej: Krotoszyński, Schmidt i Meyer, Schaub i Kiefer/. Zatrudniają 407 pracowników.

Państwowe Zakłady Przemysłu Jedwabniczo-Galanteryjnego Nr. 1 w Łodzi /dawniej: Łódzka Manufaktura Plusz i Dywanów - T. Finster SP. Akc./ o zatrudnieniu 624 pracowników.

- 12 -

Państwowe Zakłady Przemysłu Jedwabniczo-Galanteryjnego Nr. 3 w Tomaszowie /dawniej: Tomaszowska F-ka Dywanów, Chodników i Wyróbów Kokosowych - A. Müller S.A./ zatrudniająco 450 pracowników.

Państwowe Zakłady Przemysłu Dziewiarskiego i Galanteryjnego Nr. 4 w Łodzi /dawniej: Emil Eisert i B-cia Schweikert/ zatrudniająco 557 pracowników.

Państwowe Zakłady Przemysłu Jedwabniczo-Galanteryjnego Nr. 8 w Łodzi /dawniej: Zakł. Włókiennicze - K.T. Buhle S.Akc./ zatrudnienie 208 pracowników.

Państwowa Farbiarnia i Wykończalnia "Pierwsza" w Rudzie Pabianickiej - zatrudnienie 486 ludzi.

Dyrekcji Przemysłu Dziewiarskiego podlega na terenie regionu 8 przedsiębiorstw, oraz 2 niezlikwidowane jeszcze zjednoczenia, które w najbliższym czasie ustąpią miejsca nowym kombinatom, jeszcze niesprecyzowanym obecnie. Przewidziana tu jest daleko posunięta komasacja techniczna zakładów; Oto wykaz tych przedsiębiorstw /dane o zatrudnieniu na dzień 30.6.47 r./

Państwowe Zakłady Przemysłu Dziewiarskiego Nr. 1 w Łodzi Krzemieniecka 2 /dawniej: L. Plihal i S-ka Fabryka Wyróbów Trykotowych i Dziaonych/ zatrudniają 579 ludzi.

Państwowe Zakłady Przemysłu Dziewiarskiego Nr. 2 w Łodzi, Wólczańska 40/ dawniej: Tow. Wyr. Trykotowych J. Hirsberg i Wilczyński Sp.Akc./ zatrudniają 587 pracowników.

Państwowe Zakłady Przemysłu Dziewiarskiego Nr. 3 w Łodzi, Sienkiewicza 82/84 /d. Oddział Dziewiarski Włókienniczej Sp.Ako. N. Bitingon i S-ka/ zatrudniają 685 pracowników.

Państwowe Zakłady Przemysłu Dziewiarskiego Nr. 4, w Łodzi, Gdańska 47 /dawniej: Zakłady Przemysłowe Emil Eisert i B-cia Schweikert Sp.Akc./ zatrudniają 333 pracowników.

Państwowe Zakłady Przemysłu Dziewiarskiego Nr. 5 w Łodzi, Bukasińskiego 4 /dawniej: Fabryka Wyr. Tryk. A. Schicht S-ka Kom./ zatrudniają 432 pracowników.

Państwowe Zakłady Przemysłu Dziewiarskiego Nr. 6 w Łodzi, Wiernikowa 33 /dawniej: Przędz. Szwoiczu i Fabryka Towarów Trykotowych Stephan i Werner/ zatrudniają 220 ludzi.

Państwowe Zakłady Przemysłu Dziewiarskiego Nr. 8 w Zduńskiej Woli, Królewska 6/8 są nowym zakładem powstałym w czasie olupacji. Zatrudnienie wynosi 250 ludzi.

Państwowe Zakłady Przemysłu Dziewiarskiego w Aleksandrowie, Bankowa 6/8, powstały z komasacji następujących 50 firm: Hank Johan, Prochowski Emil, Kohn Edmund, Bischoff Juliusz, Schulz Bruno, Schon Hugo, Hensch Karol, Otto Karol, Wiese Juliusz, Brodchł Teodor, Leitlof Ernest, Kurtz Otto, Zerbe Borthold, Lehmann Robert, Salin Edmund, Eichman August

- 13 -

Friedrych Edmund, Leittloff Karol, Frank i Hubner, Knispel Otto, Atencke Teodor, Bullich Alfred, Porsch Edward, Frey August, Ludwik Henryk, Engel Paul, Schultz Rudolf, Kwast Emil, Beckel Erwin, Rimpel A. i B., Wolf Oswald, Pfeifer Karol, Greilich i Spadkobiercy, Knappe Gotlib, Eisenach Zygfryd, Pachke Hugo, Weber Wilhelm, Greilich Harry, Paschko Adolf, Greilich Berhold, Klem Gerhard, Kuner Heinrich, Lecholt Adolf, Hansch Oswald, Porsch Juliusz, Prochowski Wilhelm, Drażc Józef, Vitschel Florian, Schnaider Erwin, Podolski Teodor.
Zatrudnienie wynosi łącznie 1.951 pracowników.

Zdzicie Zjednoczenie Przemysłu Dziewiarzkiego /Curie-Skłodowskiej 6/ łącznie 54 następujące przedsiębiorstwa, zatrudniając łącznie 4.482 pracowników.

- Fabryka Dziejarska Nr.1, Łódź, Abramowskiego 19 /dawniej: Aj. Oskar/.
- Fabryka Dziejarska Nr.2, Łódź, Dąbrowskiego 39 /dawniej: Ackermann i Gerdt/.
- Fabryka Dziejarska Nr.3, Łódź, Radwańska 65 /d. Buchholtz Adolf/.
- Fabryka Dziejarska Nr.4, Łódź, Sienkiewicza 190, /B. Bayer Kurt/.
- Fabryka Dziejarska Nr.5, Łódź, Skorupki 19 /dawniej: Benke Otto/.
- Fabryka Dziejarska Nr.6, Łódź, Wólczajska 128 /dawniej: Daube Adolf, Abel Otto, Bartsch Frydrych, Hage Emil, Knapp Marta, Lehmer Oskar, Moldner Józef, Steidel Marta, Roschau, Ertner A., Endler W., Maib i Schwarz, Vogt Max/.
- Fabryka Dziejarska Nr.7, Łódź, Zawadzka 16 /dawniej: Dziembor Anna/.
- Fabryka Dziejarska Nr.8, Łódź, Stanisława 2 /dawniej: Dziejarnia Nr.101/.
- Fabryka Dziejarska Nr.9, Łódź, Dowborczyków 37 /dawniej: Dzierżel B-cia/.
- Fabryka Dziejarska Nr.10, Łódź, St.Jaracza 40 /dawniej: Edelmann i Grissol/.
- Fabryka Dziejarska Nr.11, Łódź, Wólczajska 50 /dawniej: Flocker Hugo/.
- Fabryka Dziejarska Nr.12, Łódź, Pomorska 38 /dawniej: Fabyrych E./.
- Fabryka Dziejarska Nr.13, Łódź, Piotrkowska 10, /dawniej: Frydrych Emil/.
- Fabryka Dziejarska Nr.14, Łódź, Sienkiewicza 78 /dawniej: "Femina"/.

- 14 -

Fabryka Dziewiarska Nr.15, Łódź, Kilińskiego 90 /dawniej:
Frutische K./

Fabryka Dziewiarska Nr.16, Łódź, Wólczańska 125 /dawniej:
Grundt i Kurtz/.

Fabryka Dziewiarska Nr.17, Łódź, Senatorska 25 /dawniej:
Knapp D., Groschann A., Haschel A., Müller B-cia/.

Fabryka Dziewiarska Nr.18, Łódź, Sienkiewicza 61 /dawniej:
Hollerbuhl/.

Fabryka Dziewiarska Nr.19, Łódź, Piotrkowska 164 a /dawniej:
Hesse B-cia/.

Fabryka Dziewiarska Nr.20, Łódź, Południowa 59 /dawniej:
Johannson/.

Fabryka Dziewiarska Nr.21, Łódź, Sienkiewicza 61 /dawniej:
Kampfon Otto/.

Fabryka Dziewiarska Nr.22, Łódź, Strz.Kaniowskich 71/73
/dawniej: Kurtz i S-ka, Altwasser/.

Fabryka Dziewiarska Nr.23, Łódź, Gdańska 45 /dawniej: Hohzin
Karol/.

Fabryka Dziewiarska Nr.24, Łódź, Nawrot 84 /dawniej: König
Martin/.

Fabryka Dziewiarska Nr.25, Łódź, Nawrot 94 /dawniej: Kunert/.

Fabryka Dziewiarska Nr.26, Łódź, Wólczańska 127 /dawniej:
KaroFF B., Scharnik Ela, Pancarz H., Neubart A./

Fabryka Dziewiarska Nr.27, Łódź, Pomorska 40 /dawniej: Lu-
tesch K./.

Fabryka Dziewiarska Nr.28, Łódź, Pomorska 38 /dawniej: Lampko
i Haiko/.

Fabryka Dziewiarska Nr.29, Łódź, Bandurskiego 9/11 /dawniej:
Müllbrandt i Hundt/.

Fabryka Dziewiarska Nr.30, Łódź, Piotrkowska 81 /dawniej:
Mir Emil/.

Fabryka Dziewiarska Nr.31, Łódź, Senatorska 26/28 /dawniej:
Nikel B./.

Fabryka Dziewiarska Nr.32, Łódź, Nawrot 33 /dawniej: Fabryka
Waty - J. Podstolski/.

Fabryka Dziewiarska Nr.33, Łódź, Narutowicza 37 /dawniej:
Radziejwski - "Zenot"/.

Fabryka Dziewiarska Nr.34, Łódź, Piotrkowska 105, /dawniej:
Raicher A. i G./.

Fabryka Dziewiarska Nr.35, Łódź, Targowa 55 /dawniej: Paweł
Roslau/.

- 15 -

Fabryka Dzielniarska Nr.36, Łódź, 1-go Maja 51/53 /dawniej:
"Wex" - Adam B./

Fabryka Dzielniarska Nr.37, Łódź, Wólczańska 66 /dawniej:
Stopler B., Neumann Erwin, Czorny M., Steigert W./

Fabryka Dzielniarska Nr.38, Łódź, Sienkiewicza 51/53 /dawniej:
Schonborn Paul, Musiorowicz, Gebauer A., Luksor/.

Fabryka Dzielniarska Nr.39, Łódź, Piotrkowska 109 /dawniej:
Schumann/.

Fabryka Dzielniarska Nr.40, Łódź, Rzgowska 46 /dawniej:
Schmidt A./.

Fabryka Dzielniarska Nr.41, Łódź, Nawrot 86 /dawniej: Scharnik
Edmund/.

Fabryka Dzielniarska Nr.42, Łódź, Pomorska 65 /dawniej: Seide,
Finster D., Hau A.G./.

Fabryka Dzielniarska Nr.43, Łódź, Piotrkowska 165, /dawniej:
Till Stefania/.

Fabryka Dzielniarska Nr.44, Łódź, Piotrkowska 220 /dawniej:
Wolpert/.

Fabryka Dzielniarska Nr.45, Łódź, Rokicińska 43 /dawniej:
Wudtiko A/.

Fabryka Dzielniarska Nr.46, Łódź, Żwirki 5 /dawniej: Worm A.
i J. Hirszkorn, Hoppe/.

Fabryka Dzielniarska Nr.47, Łódź, Śródmiejska 45 /dawniej:
Wagner/.

Fabryka Dzielniarska Nr.48, Łódź, Nawrot 87 /dawniej: Sellmer
Alnor/.

Fabryka Dzielniarska Nr.49, Łódź, Nawrot 96 a /dawniej: Bellmer
i Furchort/.

Fabryka Dzielniarska Nr.50, Łódź, Wólczańska 212 /dawniej:
Sellmer Juliusz/.

Fabryka Dzielniarska Nr.51, Łódź, Żeligowskiego 35 /dawniej:
Frühaut/.

Fabryka Dzielniarska Nr.52, Łódź, 6 Sierpnia 65 /dawniej:
Bochtold i Seilor/.

Fabryka Dzielniarska Nr.53, Łódź, R. Pabianicka, 1-go Maja 3
/dawniej: Hausmann/.

Fabryka Dzielniarska Nr.54, Łódź, Daszyńskiego 70 /dawniej:
Quiram/.

Łódzkie Zjednoczenie Przemysłu Pończoszniczego składa się z 31
przedsiębiorstw o zatrudnieniu łącznym 4.061 pracowników:

Fabryka Pończosznicza Nr. 1, Łódź, Gdańska 130 /dawniej:
"Durabolla"/.

- 16 -

Fabryka Pończosznicza Nr.2, Łódź, Gdańska 79 /dawniej: "Esla"/.
Fabryka Pończosznicza Nr.3, Łódź, Pojezierska 5 /dawniej:
Albrodt i Abel/.
Fabryka Pończosznicza Nr.4, Łódź, Narutowicza 125 /dawniej:
Frankus Ludwik/.
Fabryka Pończosznicza Nr.5, Łódź, 6 Sierpnia 16 /dawniej:
Gitzel W./.
Fabryka Pończosznicza Nr.6, Łódź, Gdańska 57 /dawniej:
Gross G./.
Fabryka Pończosznicza Nr.7, Łódź, Piotrkowska 116 /dawniej:
Hirsz J./.
Fabryka Pończosznicza Nr.8, Łódź, Wólczańska 65 /dawniej:
Fabryka Pończoch Adolf Kobsz/.
Fabryka Pończosznicza Nr.9, Łódź, Śienkiewicza 177 /dawniej:
Hau.Otto/.
Fabryka Pończosznicza Nr.10, Łódź, Zachodnia 70 /dawniej:
Kublik i S-ka, Nozmann Szmidt/.
Fabryka Pończosznicza Nr.11, Łódź, Żeremskiego 23 /dawniej:
Kohan Jakub/.
Fabryka Pończosznicza Nr.12, Łódź, Cegielniana 40 /dawniej:
Lutz i Weiss/.
Fabryka Pończosznicza Nr.13, Łódź, Cegielniana 78 /dawniej:
"Lido" -- Rosenfeld i Syn/.
Fabryka Pończosznicza Nr.14, Łódź, Matejki 9 /dawniej: Müller
i Banks, Heinrich Oskar, Kloss E., Klausner, Frost A.,
Bohm K., Faige i Hasenfelder, Fiedler G./.
Fabryka Pończosznicza Nr.15, Łódź, Południowa 69 /dawniej:
Margulius i Wollmann/.
Fabryka Pończosznicza Nr.16, Łódź, Narutowicza 83 /dawniej:
Morus Feliks/.
Fabryka Pończosznicza Nr.17, Łódź, Gdańska 136 /dawniej:
Nykiel i Gyn/.
Fabryka Pończosznicza Nr.18, Łódź, Kopernika 63 /dawniej:
Puls, Priobis, Marienfeld/.
Fabryka Pończosznicza Nr.19, Łódź, 11 Listopada 25 /dawniej:
Przybycin Ws./.
Fabryka Pończosznicza Nr.20, Łódź, Pomorska 98 /dawniej:
Profcsorski/.
Fabryka Pończosznicza Nr.21, Łódź, Pomorska 163 /dawniej:
Sejdemwurm Bracia/.
Fabryka Pończosznicza Nr.22, Łódź, 1-go Maja 14 /dawniej:
School.Otto/.

- 17 -

Fabryka Pończosznicza Nr.23, Łódź, Kościuski 90 /dawniej:
"Silva".

Fabryka Pończosznicza Nr.24, Łódź, Pomorska 40 /dawniej:
"Dejbus", Haensel i Partcy/.

Fabryka Pończosznicza Nr.25, Łódź, 11 Listopada 102 /dawniej:
"Wu-ka"/.

Fabryka Pończosznicza Nr.26, Łódź, Brzezowa 5/7 /dawniej:
"We-ga"/.

Fabryka Pończosznicza Nr.27, Łódź, Zawadzka 44 /dawniej:
Celmach, Cewach/.

Fabryka Pończosznicza Nr.28, Łódź, Pomorska 37 /dawniej:
Hampel/.

Fabryka Pończosznicza Nr.29, Łódź, Piotrkowska 116 /dawniej:
Hirsch Otto/.

Fabryka Pończosznicza Nr.30, Łódź, 11 Listopada 122 /dawniej:
Dietrich O./.

Fabryka Pończosznicza Nr.31, Łódź, Rokicińska 17 /dawniej:
Zjednoczone Farb. Pończoch/.

Dyrekcja Przemysłu Artwkułów i Tkanin Technicznych posiada na terenie regionu 12 zakładów. Dane co do zatrudnienia dotyczy dnia 1.10.1947 r.

Państwowa Fabryka Czółenek Tkackich Nr.1, Łódź, Wólczańska 206 powstała z 2 zakładów: Pierwsza Krajowa Fabryka Czółenek Tkackich w Polsce, Gustaw Ziel & Sohn, Webschutzen u. Spulenzfabrik Peterswaldau. Fabryka produkuje czółenka tkackie i zatrudnia 192 pracowników.

Państwowe Zakłady Wyrobów Drzewnych-Przem. Włók.Nr.2, Łódź Kopernika 17 składają się z zakładów dawnych firm: Mechaniczna Fabryka Szpulek i Kół Pasowych Zeh, Schlieff i S-ka, Łódź, Andrzejca 55/55 i Fabryka Szpulek i Wyrobów Drzewnych H. Wyss S-cy, Łódź, Kopernika 17. Zakłady produkują głównie szpulki do nici, zatrudniając 239 pracowników.

Państwowe Zakłady Przyborów Tkackich Nr.6, Łódź, Strzelców Kaniowskich 65 powstały ze skomasowania 5 przedsiębiorstw: Fabryki Przyrządów Tkackich Artur Thiele, Walcowni-Drutu i Wytwórni Przyborów Tkackich Gerber i Prenzlau, Wytwórni Obić do Szarpaczy B-ci Kardinalst, Fabryki Przyborów Tkackich H. Bertschinger i S-cy, HH Lindner, Schlesische, Stahlbraucht Webelitzen u Webelattorfabrik, Grubnorg, L.Jaguard Petzold Wubegiersdorf.

Zakłady zatrudniają 165 ludzi i produkują lica metalowe.

Państwowa Fabryka Przyborów Tkackich i Maszyn Nr.7 - /dawniej: Henryk Wagner S-cy, Fabryka Przyborów Tkackich i Maszyn/ Łódź, Daszyńskiego 10, produkuje krosna ręczno przy zatrudnieniu 2 pracowników.

-18 -

Państwowe Zakłady Lin i Powroźców Nr. 9, Łódź, Ogrodowa 9
składają się z firm: Przędzalnia Konopi i Fabryka Lin Otto
Bernhardt oraz Przemysł Powroźniczy Ignacy Rassalski i
S-ka z o.o.
Produkcja obejmując wyroby powroźnicze. Zatrudnienie: 86
pracowników.

Państwowe Zakłady Wyrobów Azbestowych i Uszczelnień "Azbest"
Nr. 11, Łódź, Sucha 8/10, obejmują oprócz nowoorganizowanego
zakładu dawno-firmy: Deutsche Azbestwerke Georg Reinhold &
Co. Seidenberg, Georg Erville Azbest-Gummiwerke, Greifenberg.
Zakłady produkują płyty klingercytowe. Zatrudnienie wynosi
455 ludzi.

Państwowa Wytwórnia Tkanin Technicznych Nr. 15, Łódź, Radogoszcz,
Szczęśliwa 10 /dawniej: H. Rzojak, Mechaniczna Tkalnia Tkanin
Technicznych Filców/ zatrudnia 66 pracowników. Produkuje tku-
niny filtracyjne.

Państwowa Fabryka Pasów i Tkanin Technicznych "Zarzew" Nr. 17
Łódź, Napiórkowskiego 92 /dawniej: Fabryka Pasów i Tkanin
Technicznych "Zarzew" Sp. Akc. / produkuje pasy parbiane
zatrudniając 111 ludzi.

Państwowa Fabryka Tkanin i Filców Technicznych Nr. 20 w To-
maszowie Mazowieckim, Rolni Żymierskiego 2 /dawniej: Lüderit i
Miller Sp. Akc. Fabryka Filców i Tkanin Technicznych, Max
Schott - Tkalnia Tkanin Techn., Łódź, Kilińskiego 203/ zat-
rudnia 425 ludzi i produkuje filce papiernicze.

Fabryka Wyrobów Włókienniczych Lerche i Gühman pod Zarządem
Państwowym, Łódź, Śródmiejska 2, produkująca poduszki maźnicze
/zatrudnienie 29/ na podstawie decyzji Min. Przemysłu i
Handlu nie została zgłoszona do upaństwowienia.

Fabryka Szczotek i Pedzieli K. Freingang pod Zarządem Państwo-
wym - Łódź, Piotrkowska 216 /zatrudnienie 27 osób/ oraz

Fabryka Czyszczenia do Maszyn z Odpadków Bawełnianych K. Kapuś,
ciężki, S. Sikwa i S-ka z o.o. pod Zarządem Państwowym, Łódź,
Morska 5 /zatrudnienie 22 osoby/, - znajdują się również
w nieuregulowanej dyfinitywnie sytuacji, ponieważ w odniesie-
niu do tych firm toczy się postępowanie reprivatyzacyjne.

Tablica Nr. 1

Przemysł bawełniany.

Dane na 1.7.1947 r.

Nazwa zakładu	Liczba prac. fizycznych i umysł.	Dane techniczne			Produkcja I półrocze 1947 r.		
		Wzręciona średnio i cienkoprzęd.	Wzręciona odpadkowe	Krośna	Przędzy cienkoprzędnej i średniej kg.	Przędzy odpadkowej kg.	Tkanin mtr.
P.Z.P.B. Nr. 1 Łódź	9.313	113.854	9.277	3.136	2.558.321	505.074	13.045.587
P.Z.P.B. Nr. 2 Łódź	7.229	84.326	9.584	1.814	1.793.838	634.350	9.246.575
P.Z.P.B. Nr. 3 Łódź	7.304	61.260	11.518	1.875	1.713.416	660.003	9.789.456
P.Z.P.B. Nr. 4 Łódź	3.634	43.328	2.950	824	1.151.682	145.743	4.870.186
P.Z.P.B. Nr. 5 Łódź	5.128	86.825	-	447	1.232.913	-	2.137.152
P.Z.P.B. Nr. 6 Łódź	3.001	34.980	2.376	983	1.13.711	152.680	4.887.412
P.Z.P.B. Nr. 7 Łódź	1.518	28.624	-	481	758.537	-	2.072.474
P.Z.P.B. Nr. 8 Łódź	2.708	21.564	836	790	742.972	4.439	2.550.736
P.Z.P.B. Nr. 9 Łódź	3.132	23.774	-	584	818.587	-	2.571.808
P.Z.P.B. Nr. 14 Łódź	2.377	29.781	-	188	590.047	-	636.949
P.Z.P.B. Nr. 15 Łódź	1.372	25.292	-	-	439.730	-	-
P.Z.P.B. Nr. 17 Łódź	2.458	23.654	4.020	648	815.082	216.927	2.404.170
P.Z.P.B. Nr. 21 Łódź	616	9.984	-	253	152.839	-	782.969
P.Z.P.B. Nr. 22 Łódź	572	16.956	-	-	329.387	-	-
P.Z.P.B. Fabianice	8.613	79.314	5.057	2.843	2.484.005	312.463	16.984.67
P.Z.P.B. Ruda-Pateln.	4.568	51.020	1.056	1.246	1.376.565	85.617	5.665.081
P.Z.P.B. Sgiierz	1.037	22.668	-	-	708.751	-	-
P.Z.P.B. Ozorków	1.280	12.035	2.900	460	343.641	185.151	2.911.102
P.Z.P.B. Bełchatów	349	-	-	156	-	-	649.714
P.Z.P.B. Zd. - Wola	1.684	-	1.320	612	-	51.455	1.620.039
P.Z.P.B. Konstantynów	256	-	-	180	-	-	609.45
P.Z.P.B. Szczytno	532	-	-	200	-	-	880.718
razem	58.081	769.839	49.864	17.485	19.077.024	2.995.942	84.257.100
w tym: m. Łódź	49.762	604.802	39.551	12.015	14.181.062	2.361.216	54.975.514
woj. Łódzkie	18.319	165.037	10.333	5.837	4.115.962	634.726	29.321.586

Tablica Nr. 2

Przemysł włókienniczy

Dane techniczne

Y III kw. 1947 r.

Przebieg produkcji nielicznej

Nazwa zakładu	Dane techniczne				Przebieg produkcji nielicznej		
	Liczba prac. fizycznych i umysł.	Liczba czynnych wrzecion zgrzebh.	Liczba czynnych wrzecion czesank.	Liczba czynnych krosien	Przebieg zgrzebh. kg.	Przebieg czesank. kg.	Przebieg tkaniny mtr.
P.Z.P.W.Nr.1 Łódź	1.613	11.100	-	170	95.000	-	92.000
P.Z.P.W.Nr.2 Łódź	1.540	22.320	-	313	95.000	-	75.000
P.Z.P.W.Nr.3 Łódź	1.595	18.074	-	260	55.500	-	87.000
P.Z.P.W.Nr.4 Łódź	1.112	-	-	-	-	-	5.000 wrzec.
P.Z.P.W.Nr.5 Łódź	1.112	-	-	-	-	-	42.500
P.Z.P.W.Nr.6 Łódź	1.006	-	-	-	-	-	164.000
P.Z.P.W.Nr.25 Łódź	255	Fabryka filcu, 12 maszyn wrzecion.	-	-	-	-	-
P.Z.P.W.Nr.27 Tomaszów	816	2.450	-	88	22.000	-	55.000
P.Z.P.W.Nr.28 Tomaszów	10434	7.420	-	140	31.000	-	60.000
P.Z.P.W.Nr.29 Tomaszów	647	2.150	-	74	20.000	-	30.000
P.Z.P.W.Nr.30 Łódź	1.617	10.514	140	135	73.000	2.500	132.500
P.Z.P.W.Nr.31 Łódź	2.153	12.480	-	260	95.000	-	100.000
P.Z.P.W.Nr.32 Osorków	1.150	440	-	141	22.500	-	115.500
P.Z.P.W.Nr.33 Łódź	250	nieistnieją	206.000 kg. niedoprzedu.	-	-	-	-
P.Z.P.W.Nr.35 Łódź	1.205	10.045	-	258	45.000	-	164.000
P.Z.P.W.Nr.36 Łódź	2.120	17.457	-	439	102.500	-	156.500
P.Z.P.W.Nr.37 Łódź	1.770	9.216	-	200	52.000	-	93.000
P.Z.P.W.Nr.38 Łódź	1.222	17.126	-	303	72.000	-	100.500
P.Z.P.W.Nr.39 Łódź	1.117	10.570	-	132	60.000	-	77.500
P.Z.P.W.Nr.40 Łódź	81	400	-	-	5.000	-	-
P.Z.P.W.Nr.41 Pabianice	317	120	-	174	1.500	-	42.000
P.Z.P.W.Nr.22 Łódź	222	-	-	163	-	15.000	135.000
P.Z.P.W.Nr.23 Łódź	222	-	-	2.820	-	17.500	-
P.Z.P.W.Nr.1 Łódź	214	-	-	-	-	-	-
P.Z.P.W.Nr.2 Łódź	212	-	-	-	-	-	-
Woj. Łódzkie	23.744	156.041	12.140	7.400	624.000	19.000	1.131.800
Woj. Łódzkie	10.435	118.831	12.240	3.311	270.000	17.000	300.000
Woj. Łódzkie	7.114	37.210	1.900	1.073	235.000	2.000	277.000

Tablica Nr. 3

Inne działy przemysłu włókienniczego

Przemysł
Nazwa zakładu
Zatrudnienie pracowników
fizycznych i umysł.
na dzień 30.6.47 r.

Produkcja

Przemysł Włókien Sztucznych

1945 r. I 30.6.1947 r. Plan IV kw. 47 r.

Państw. Fabryka Sztuczno-
biu Nr.1 w Tomaszowie Maz. 9.350

Jedwab sztuczny 1.004.026 kg. 1.253.421 kg. 500 ton
Włókno cięte 3.551.457 kg. 1.445.550 kg. 750 ton
Tomofan 140.405 kg. 180.340 kg. 120 ton
Dwusiarceczek węgla 5.451.548 kg. 1.537.552 kg. 500 ton
Fabryka dwusiarceczka węgla w rozbudowie

P.F.B.Nr.5 Oddz.Chem.Łódź 771 6.121

Włókno cięte 1.526.714 kg. 1.07.421 kg. 500 ton
15 ton

Przemysł Konfekcyjny

Państwowe Fabryki Konfekcyjne
w Łodzi:

Produkcja różnorodna

Orodek Konfekcyjny Nr.1 5.021
Orodek Konfekcyjny Nr.2 5.124
Orodek Konfekcyjny Nr.3 2.201
Orodek Konfekcyjny Nr.4 1.786
Orodek Konfekcyjny Nr.5 /Wigierz/ 1.321
Orodek Konfekcyjny Nr.6 /Pabianice/ 1.050
Zakład w Bralinach 211
Państw. Fabryka Konfekcji Maszyn
w Łodzi 30
Zakłady Przemysłowe Dr. Grabski
/Łódź/ 1.027 14.321

" " "
" " "
" " "
" " "
" " "

Przemysł Nazwa zakładu	Pracownicy i usyk. fizycznych i usyk. na dzień 30.9.47 r.	Produkcja
Przemysł Jedw. Galant. Ryjny		
P. Zj. Z. Pasmant. 66d. Poludnie	765	Produkcja różnorodna
P. Zj. Z. P. Pasmant. 66d. Polnoc	512	" "
P. Zj. E. Fir. i Koronki. 66d.	141	" "
P. Zj. Z. P. Jedw. Gal. 66d. Polnoc	2.775	" "
P. Zj. Z. P. Jedw. Gal. 66d. Poludnie	407	" "
P. Zj. Z. P. Jedw. Gal. Pabianice	324	" "
P. Z. P. Jedw. Gal. Nr. 1 66d.	470	" "
P. Z. P. Jedw. Gal. Nr. 5 Tomaszów	537	" "
P. Z. P. Dziew. i Gal. Nr. 4 66d.	208	" "
P. Z. P. Jedw. Gal. Nr. 8 66d.		" "
2. Farbiarnia i Wykończalnia "Pierwsza" Huta Pabianicka	486 6.735	" "
Przemysł Dziewiarski		
P. Z. P. Dziew. Nr. 1 66d.	575	172.540
P. Z. P. Dziew. Nr. 2 66d.	537	404.400
P. Z. P. Dziew. Nr. 3 66d.	689	239.200
P. Z. P. Dziew. Nr. 4 66d.	333	234.060
P. Z. P. Dziew. Nr. 5 66d.	432	177.000
P. Z. P. Dziew. Nr. 6 66d.	220	124.500
P. Z. P. Dziew. Nr. 8 66d. Wola	210	175.371
P. Zj. Z. P. Dziew. Aleksandrów	1.951	2.371.243
66d. Zj. Z. P. Dziew.	4.402	
66d. Zj. P. Polczosławice 60	4.061 13.100	
Plan na III kwartał 1.47 r. /Dane nie równoważone ze względu na różnorodność produkcji/ szt. kg.		

Przemysł		Pracownicy		Produkt	
Nazwa zakładu		fizycznych i umysł.		na dzień 1.10.1947 r.	
Przemysł Art. i Tkanin Technicznych		1946 r.		I półr. 1947 r.	
Państw. Fabryka Człoczek Tkańskich Nr. 1 Łódź	152	13.400	100.144	13.400	100.144
Państw. Zakł. Wyr. Drzew. Przem. Wł. Nr. 2 Łódź	230	48.987	6.141.157	48.987	6.141.157
Państw. Zakł. Przyb. Tkańskich Nr. 6 Łódź	155	4.152.300	6.641.930	4.152.300	6.641.930
Państw. Fabryka Przyb. Tkańskich i Maszyn Nr. 7 Łódź	52	17	24	17	24
Państw. Zakł. Lin i Powrozów Nr. 8 Łódź	86	125.371	60.532	125.371	60.532
"Azbest" Nr. 11, Łódź	45	102.257	79.116	102.257	79.116
Państw. Wytw. Tkan. Technicznych Nr. 15 Łódź	86	12.522	22.457	12.522	22.457
"Zarzew" Nr. 17, Łódź	111	2.516	18.387	2.516	18.387
Państw. Fabryka Tk. i Filców Techn. Nr. 20 Tomaszów	425	37.682	20.527	37.682	20.527
Lech i Gluhman pod Zarz. Państw., Łódź	21	50.242	22.554	50.242	22.554
E. Kreingang pod Zarz. Państw., Łódź	27	25.473	16.221	25.473	16.221
Kap. ciastki i Sakwa Sp. z o.o. pod Zarz. Państw., Łódź	22	1.071	256.603	1.071	256.603
razem		42.418		42.418	
w tym: Miasto Łódź		20.213		20.213	
Woj. Łódzkie		11.44		11.44	

- 19 -

III. Inne gałęzie przemysłu państwowego na terenie regionu łódzkiego

1. Uwagi ogólne.

Dominującą rolę na terenie regionu łódzkiego odgrywa oczywiście przemysł włókienniczy, omówiony w poprzedniej części monografii. Tym niemniej istnieją tu poważne ośrodki innych gałęzi przemysłu, którym poświęcona będzie niniejsza część pracy.

Badanie ogranicza się do przemysłu państwowego podlegającego odpowiednim Centralnym Zarządom. Przemysł państwowy zgrupowany w Dyrekcjach Przemysłu Miejsowego zostanie, jako drobny, omówiony w dalszej części monografii.

Specjalną uwagę należy poświęcić strukturze organizacyjnej. Przemysł państwowy przechodzi obecnie na nowy układ organizacyjny, gdzie Centralne Zarządy wykoniają naogół t.zw. dyrekcje branżowe, a jednocześnie zastępowane są przedsiębiorstwami - kombinatami, przy czym poszczególne zakłady tracą osobowość prawną. Przykładem tej organizacji może być przemysł włókienniczy.

Do chwili obecnej powyższą strukturę otrzymał przemysł papierniczy i przemysł skórzaný. Pozostałe przemysły znajdują się w tej chwili w stadium mniej lub więcej zaawansowanej reorganizacji. Wobec tego przemysł papierniczy i skórzaný, podobnie, jak uprzednio włókienniczy, zostaną omówione wg. nowej struktury, inne natomiast - wg. struktury dotychczasowej, przy czym należy się liczyć ze zmianami w sensie powyższym w ciągu roku 1948.

2. Przemysł papierniczy.

W Łodzi /ul. Więckowskiego 33/ mieści się główny ośrodek dyspozycji przemysłu papierniczego - Centralny Zarząd Przemysłu Papierniczego. Jednakże ilość zakładów produkcyjnych branży papierniczej jest na terenie regionu niewielka.

Jeśli chodzi o zakłady wytwórcze t.j. produkujące papier, to na terenie regionu mamy ich 3 podległe przedsiębiorstwu-kombinatowi - Włocławskiemu Zakładowi Papierniczemu, są to:

Fabryka Tektury w Rudzie Fabianickiej - zatrudniająca wg. stanu na 1.9.1947 r. 102 pracowników. Produkcja obejmuje tekturę szarą, której we wrześniu 47 r. wyprodukowano 54.605 kg.

Fabryka Tektury w Żkierzcu - zatrudniająca w dniu 1.9.1947 r. 56 pracowników i produkująca tekturę surówką, której we wrześniu 47 r. otrzymano 119.530 kg.

Fabryka Papieru w Fabianicach - o zatrudnieniu 472 ludzi /stan na 1.9.47 r./, która produkuje papier. We wrześniu 47 r. uzyskano 200.039 kg. papieru drukowego, 92.089 kg.

- 20 -

papieru piśmiennego, oraz 458,241 kg. papierów innych rodzajów.

Więcej zakładów mamy w dziale przetwórstwa papierniczego. Przede wszystkim znajduje się w Łodzi przedsiębiorstwo /kombinat/ Łódzkie Zakłady Wyróbów Papierowych, któremu na terenie Łodzi podlega 6 zakładów:

Fabryka Kartonaży - zatrudniająca 255 pracowników i produkująca masowo pudełka dla P.M.T.

Fabryka Papierów Impregnowanych - o zatrudnieniu 43 ludzi, produkująca papier impregnowany, parafinowany, koszulkę introligatorską, rolki do dalekopisu.

Fabryka Papierów Kolorowych - produkująca taśmę i papier podgumowany, papiery kolorowane, kredowanc, bibułę kolorową, koszulkę introligatorską i inne.

Fabryka Pudełek - która zatrudnia 101 pracowników i produkuje pudełka, bibułkę, kartony i torby.

Fabryka Tektury Falistej - zatrudniająca 61 ludzi, produkująca papier impregnowany, tekturę falistą i inne, oraz

Fabryka Związek - produkująca bibułkę i gilzy przy zatrudnieniu 39 osób.

Istnieje również w Łodzi przedsiębiorstwo - Łódzkie Zakłady Cewek Przędzalniczych - posiadające 4 zakłady produkujące cewki przedzalnicze dla przemysłu włókienniczego. Fabryki Nr. 1, 2 i 3 znajdują się w Łodzi, Fabryka Nr. 4 w Pabianicach. Zatrudniają one łącznie 600 pracowników.

Ponadto siedzibę w Łodzi posiada przedsiębiorstwo: Zakłady Przemysłu Materiałów Biurowych - zakłady wytwórcze tego przedsiębiorstwa znajdują się przeważnie poza terenem regionu z wyjątkiem fabryk:

"Księża" w Łodzi - o zatrudnieniu 202 pracowników i produkcji obejmującej materiały piśmienne i biletów kolejowe, oraz

"Oświata" /Łódź/ - o zatrudnieniu 12 osób, produkującej papiery światłoczułe.

Stany zatrudnienia tych zakładów podane są na dzień 1.10.1947 r.

3. Przemysł skórzany.

Podobnie jak w przemyśle papierniczym Łódź jest siedzibą Centralnego Zarządu Przemysłu Skózanego /Piotrkowska 260/, co sprawia, że znaczenie regionu łódzkiego jako ośrodka dyspozycji przemysłu skózanego jest duże. Jednakże rola regionu łódzkiego jako ośrodka produkcji jest bardzo ograniczona, na terenie regionu znajduje się jedynie kilka zakładów.

W branży garbarskiej mamy na terenie regionu jedno przedsiębiorstwo, a mianowicie:

- 21 -

Łódzkie Zakłady Garbarskie /Piotrkowska 102/ obejmujące następujące jednostki:

Garbarnia Nr. 1 w Łodzi /dawniej "Ursus"/, Długosza 27/51, produkuje podeszwy przy zatrudnieniu 40 pracowników fizycznych i 8 umysłowych.

Garbarnia Nr. 2 w Łodzi /dawniej "Nieceła"/, Nieceła 12, zatrudniająca 30 pracowników fizycznych i 8 umysłowych. Produkuje wierzchy chromowe.

Garbarnia Nr. 3 w Łodzi /d. "Mars"/, Antoniego 5, produkuje wierzchy chromowe zatrudniając 37 pracowników fizycznych i 8 umysłowych.

Garbarnia Nr. 4 w Łodzi /d. "Radogoszcz"/, Zgierska 104/, produkuje podeszwy i pasy chromowe. Zatrudnienie wynosi 32 pracowników fizycznych i 6 umysłowych.

Garbarnia w Pabianicach /dawniej Kolbe/, Partyzancka 69, produkuje skóry techniczne, pasy i inne artykuły techniczne przy zatrudnieniu 33 pracowników fizycznych i 7 umysłowych.

Fabryka Chemikalii Garbarskich w Łodzi, Płocka 35, zatrudniająca łącznie 16 pracowników.

W branży wyrobów ze skóry Łódź jest siedzibą przedsiębiorstwa o zasięgu ogólnopolskim - mianowicie przy ul. Piotrkowskiej 278 znajduje się dyrekcja kombinatu - Polskie Zakłady Pasów, Artykułów Technicznych i Rymarskich, w skład którego wchodzi na terenie regionu:

Fabryka Nr. 1 w Łodzi /d. Janiccy/, Wólczajska 103, produkuje skóry techniczne, artykuły techniczne i pasy przy zatrudnieniu 92 pracowników fizycznych i 13 umysłowych.

Fabryka Nr. 2 w Łodzi, Kościuszki 89, jest owocem komasacji Fabryk pasów Dresslera i Eckarda. Zatrudnia ona 43 pracowników fizycznych i 9 umysłowych.

Fabryka Nr. 3 w Łodzi /d. Hochmann/, Milionowa 3, zatrudnia 74 pracowników fizycznych i 9 umysłowych. Produkuje ekwipunek wojskowy i walizki.

Fabryka Nr. 4 w Łodzi /d. Anke/, Piotrkowska 278 produkuje ekwipunek wojskowy zatrudniając 49 pracowników fizycznych i 8 umysłowych.

Fabryka w Tomaszowie Mazowieckim /11 Listopada 34/ produkuje ubrania, pasy i ekwipunek wojskowy. Zatrudnienie wynosi 110 pracowników fizycznych i 15 umysłowych.

Z branży obuwanowej znajdują się na terenie regionu Łódzkie Zakłady Obuwia, Łódź, Wólczajska 12, w skład których wchodzi:

Fabryka Obuwia Nr. 1 w Łodzi, Pomorska 100

Fabryka Obuwia Nr. 2 w Łodzi, Wólczajska 12

Fabryka Obuwia Nr. 3 w Łodzi, Południowa 46

- 22 -

Fabryka Obuwia w Zduńskiej-Woli, Złotnickiego 29

Fabryka Obuwia w Pabianicach, Kilińskiego 25

Zatrudnienie łącznie w 7 fabrykach wynosi 951 pracowników fizycznych i 29 umysłowych.

Dane o zatrudnieniu w przemyśle skórzanym dotyczą dnia 30.6.1947 r.

4. Energetyka regionu Łódzkiego.

Łódź jest siedzibą Zjednoczenia Energetycznego okręgu Łódzkiego /ul. Piotrkowska 58/. Granice zasięgu tego Zjednoczenia nie pokrywają się jednak z granicami regionu. Mianowicie powiaty: Opoczyński, Konarski, Rawski, Skierniewicki, Łowicki i Kutnowski, zresztą mniej interesujące pod kątem produkcji energii elektrycznej, znajdują się poza zasięgiem Zjednoczenia.

Natomiast należą do Zjednoczenia:

z woj. kieleckiego: powiat częstochowski wraz z miastem Częstochowa

z woj. poznańskiego: powiaty -- kępiński, ostrowski, krotoszyński, jarociński i kaliski.

Na terenie regionu mamy dwa węzły energetyczne wysokiego napięcia: Łódzki i piotrkowsko-częstochowski.

Węzeł Łódzki pracuje na napięciu 30 kV i łączy 3 elektrownie zawodowe: Łódzka, zgierska i kaliska oraz kilka elektrowni przemysłowych. Łączna moc tych elektrowni wynosi około 40 MW, głównie przy P.Z.P.B.Nr.1, Nr.2, Nr.5, Nr.9, P.Z.P.B. w Rudzie Pabianickiej, P.Z.P.B. w Pabianicach, oraz P.Z.P.W.Nr.4.

Węzeł piotrkowsko-częstochowski łączy elektrownię zawodową Piotrkowa i Częstochowy linią o napięciu 35 kV. Z tymi elektrowniami współpracuje kilka elektrowni przemysłowych, a więc przede wszystkim elektrownia P.F. Artur Jedwabiu Nr.1 w Tomaszowie Maz. oraz 2 elektrownie w Częstochowie /P.Z.Hoch.Metal, P.Z.P.Lniarskiego Nr.3 Stradom/. Moc elektrowni przemysłowych może być oceniona na mniej więcej 15 MW.

Projektuje się połączenie linią wysokiego napięcia Łódzi i Tomaszowa, co zespoli oba węzły w jeden organizm energetyczny. Będąc w budowie magistrala 220 kV Śląsk-Łódź-Warszawa połączy natomiast energetykę regionu z najważniejszymi ośrodkami energetycznymi kraju, co w znacznej mierze winno usprawnić gospodarkę energetyczną Polski, a w szczególności naszego regionu.

Zjednoczenie dysponuje pracą 5 głównych elektrowni zawodowych: Łódzkiej, zgierskiej, piotrkowskiej, częstochowskiej i kaliskiej oraz 8 mniejszych. Na terenie regionu znajdują się 3 zakłady:

Łódzkie Towarzystwo Elektryczne Sp.Akc. w Łodzi jest największym zakładem. Posiada on moc teoretyczną do 90 MW w turbinach, jednakże dwa czynniki wpływają na znaczne zmniejszenie praktycznych możliwości. Po pierwsze kotły parowe dostarczają na 55 MW maksymalnie, po drugie zniszczone i przeciążone

- 23 -

turbiny nie osiągają mocy teoretycznej. Jeśli chodzi o kotły elektryczne Łódzka posiada ich 10. 3 niskopiętne o wydajności łącznie 36 t/h i 7 wysokopiętnych 280 t/h. Rozwiązanie tego wąskiego przekroju nastąpi z chwilą uruchomienia znajdującego się w budowie kotła wysokopiętnego o wydajności do 100 t/h, co nastąpi w 1948 r. Jeśli chodzi o turbiny to szczegółowe dane wyglądają następująco /stan z dnia 1.10.1947 r./

Nr. turbiny	Moc teoret.	Moc prakt.	U w a g i
	MW	MW	
IV	6400	4000	
VII	6400	-	niezdalna do użytku
VIII	6400	5000	
IX	16000/20000		
X	17600/22000	10000	po awarii
XI	24000/30000	28000	

Tak więc elektrownia Łódzka dysponuje praktycznie około 45 MW, co jest zupełnie niewystarczające.

Produkcja energii w 1946 r. wyniosła 226.799 MWh, w b.r. będzie z pewnością niższa. Stan zatrudnienia na dzień 1.7.1947 r. wyniósł 1.005 pracowników fizycznych i 537 umysłowych.

Złazskie Towarzystwo Elektryczne Sp. Akc. dysponuje 4 kotłami o łącznej wydajności 40 t/h oraz trzema turbinami.

Moc teoret.	Moc prakt.
MW	MW
1750	1500
1750	1500
3000	3000

Jednakże z mocy 6000 MW można było użytkować jedynie około 4500, ponieważ i tu wydajność kotłów jest czynnikiem ograniczającym.

Elektrownia Złazska wyprodukowała w 1946 r. 18.780 MWh, w r. 1947 planuje się osiągnięcie 20.000 MWh. Zatrudnienie w połowie bieżącego roku wynosiło 96 pracowników fizycznych i 44 umysłowych.

Elektrownia w Piotrkowie Sp. Akc. posiada 4 kotły niskopiętne o wydajności 20 t/h i 3 turbiny

Moc teoret.	Moc prakt.
MW	MW
600/840	400
750/940	700
1500/2100	1750

W tym zakładzie, w przeciwieństwie do poprzednich, kotły nie są wąskim przekrojem.

Produkcja energii el. w 1946 r. wyniosła 8.439 MWh, produkcja w roku bieżącym zgodnie z planem nie przekroczy tej liczby. Zatrudnienie wynosiło 140 pracowników fizycznych i 68 umysłowych.

-24-

Elektrownia Kaliska i Częstochowska, oraz 8 mniejszych elektrowni komunalnych, znajdują się wszystkie poza obszarem regionu Łódzkiego.

Elektrownie przemysłowe, jak to zostało wykazane powyżej, dysponują łączną mocą około 55 MW.

Poza tym Zjednoczenie kontroluje szereg gazowni, z których na terenie regionu mieszczą się, Gazownia Miejska w Łodzi, Gazownia Miejska w Piotrkowie oraz Gazownia Przemysłowa P.Z.P.B. w Pabianicach.

Gazownia Miejska w Łodzi zatrudnia 318 pracowników /na dzień 30.10.1947 r./ i produkuje miesięcznie 1.256.000 m³ gazu wodnego i mieszanego, oraz 1.600 ton koksu i 199 tⁿ smoły. /wg. produkcji z 10.1947 r./ Produkcja gazu osiąga wielkość maksymalną, ponieważ zdolność wytwórczy gazowni wynosi rocznie mniej więcej 14.000.000 m³ gazu.

Gazownia Miejska w Piotrkowie - zatrudnia 100 pracowników /na dzień 30.10.47 r./ Produkuje miesięcznie 67,7 tys. m³ gazu mieszanego, 117,9 ton koksu oraz 4,1 ton smoły /dane na 10.1947 r./

Gazownia Przemysłowa przy P.Z.P.B. w Pabianicach posiada jedynie 14 pracowników na swej liście płac, korzystając z pomocy zakłogi P.Z.P.B. w Pabianicach. Produkuje ona miesięcznie 40.000 m³ gazu węglowego oraz 90 ton koksu i 7,5 ton smoły /wg. danych na X.1947 r./

Również i w tych obu zakładach wielkość produkcji doprowadzona jest do maksimum, które wynosi dla Piotrkowa 800000 m³ rocznie i dla Pabianic 500.000 m³ rocznie.

5. Przemysł chemiczny.

Region Łódzki posiada dwa zjednoczenia podległe Centralnemu Zarządowi Przemysłu Chemicznego w Gliwicach. Są to:

Zjednoczenie Przemysłu Organicznego /Łódź, Sienkiewicza 55/ i Zjednoczenie Przemysłu Gumowego i Tworzyw Sztucznych /Łódź, Andrzejka Struga 26.

Oba Zjednoczenia mają zasięg ogólnopolski tak, że nie wszystkie podległe im zakłady znajdują się na terenie regionu.

I tak w skład Zjednoczenia Przemysłu Organicznego wchodzi na terenie regionu 4 zakłady:

Przemysł Chemiczny "Boruta" /Zgierz, Śnieżkowskiego 30/ jest wielkim zakładem produkującym barwniki, półprodukty i^o wyroby organiczne, oraz wyroby nieorganiczne różnego rodzaju. W dniu 1.7.1947 r. zakład zatrudniał 1.230 pracowników, w tym 957 fizycznych, 210 umysłowych i 63 uczniów szkół przemysłowych.

Pabianicka Sp. Akc. Przemysłu Chemicznego "Ciba" /Pabianice, Rolli-Zymierskiego 5/ produkuje barwniki, różne chemikalia oraz wyroby farmaceutyczne. Zatrudnienie w dniu 1.7.1947 r. wynosiło 359 pracowników fizycznych i 128 umysłowych.

- 25 -

Fabryka Kwasu Mlekowego /Łódź, Wysoka 9/ produkuje kwas mlekowy techniczny i spożywczy oraz purgator. Fabryka zatrudnia 16 pracowników fizycznych i 10 umysłowych /w dniu 1.7.1947 r./

Fabryka Chemiczna "Wola Krzysztoporska" /Wola Krzysztoporska k/Piotrkowa/ produkuje barwniki przy zatrudnieniu 83 pracowników fizycznych i 26 umysłowych /w dn. 1.7.47 r./

Zjednoczenie Przemysłu Gumowego i Tworzyw Sztucznych posiada na terenie regionu również 4 zakłady:

"Gentleman", Łódź, Limanowskiego 165, produkujący opony, detali, akcesoria trakcyjne, obuwie, pęty podeszwy i inne wyroby gumowe. Zatrudnienie w dniu 1.6.47 r. wyniosło 1.228 fizycznych i 136 umysłowych.

"Schweikert", Łódź, Wólczańska 223, produkujący głównie obuwie i pęty podeszwy przy zatrudnieniu /1.6.47 r./ 735 fizycznych i 70 umysłowych.

"Bendel" /Łódź, Morska 12/ produkujący pęty podeszwy. Zatrudnienie w tym zakładzie wynosi na dzień 1.6.47 r. 73 pracowników fizycznych i 12 umysłowych.

Wreszcie zakład "Corata" /Wojciechów k/Kamieńska/ obecnie nieczynny i znajdujący się w odbudowie. Zatrudniał 1.6.1947 r. - 30 ludzi.

Oprócz tego istnieje w Łodzi fabryka "Scotti Bowne" podległa Zjednoczeniu Przemysłu Farmaceutycznego, produkująca wyroby farmaceutyczne.

6. Przemysł metalowy.

Przemysł metalowy jest na terenie regionu łódzkiego dość silnie rozwinięty.

Istnieje tu przede wszystkim Zjednoczenie Przemysłu Budowy Maszyn Włókienniczych /Łódź, Plac Zwycięstwa 2/. Na terenie regionu znajduje się 5 zakładów wchodzących w skład tego Zjednoczenia, wszystkie w m. Łodzi:

Muller i Seidel Fabryka Maszyn Włókienniczych i Odlewnia wg. stanu z dnia 1.10.47 r. fabryka zatrudniała 329 pracowników fizycznych i 41 umysłowych. Fabryka produkuje krosna jedwabne i części zamienne do nich na zamówienie Przem. Włókien Sztucznych oraz różne odlewy - również na zamówienie przem. elektrotechnicznego i kolejnictwa. Przygotowuje się również prototypy, obecnie - snowadza szybkościowe i nawijarki.

Fabryka Maszyn Wykończalniczych Busch o zatrudnieniu na dzień 1.10.1947 r. 112 pracowników fizycznych i 16 urzędników produkuje pralnice z wycimaczkami, suszarki, kadzie wstępne i części zamienne.

"Osnowa" - Fabryka Maszyn Włókienniczych i Części Zamiennej zatrudnia 225 pracowników fizycznych i 43 umysłowych /1.10.47 r./ Fabryka powstała z komasacji administracyjnej i technicznej f. firm Linke i Haubert, skąd maszyny przenie-

sicno do pracu P.T.T. i H.K. z wykoj ystaniem pozostac
wzrostem urzadzec. Fabryka produkuje maszyny szneczkowc i
cz. ci do nich. Program produkcji na 48 r. obecnie jeszcze
wykonany, ale na przyszlosc fabryka jest przeznaczona na wyt
mnie anglootypow. Juz obecnie jest połączona z Centralnym
Biurem Technicznym.

Fabryka Krowiecka Fabryka Maszyn powstala z warsztatow przy
P.T.T. z których została w zeslym celu odłączona.
Zatrudnienie w dn. 1.10.47 r. wynosiło 100 pracowników fizyc
nych i 50 umyslowych. Obecnie produkuje odlewy dla przem.
rolniczego i kolejnictwa oraz czesci zamienne dla przem.
rolniczego. Wykonanie prototypu przewijarki krzyzowej opoinko sie
ze względu na trudnosci techniczne /m.in. brak żożysk/ tak
ze produkcja tych maszyn rozpocznie sie dopiero w 1.48 r.

Fabryka Krowiecka Fabryka Maszyn powstala z warsztatow przy
P.T.T. z których została w zeslym celu odłączona.
Zatrudnienie w dn. 1.10.47 r. wynosiło 100 pracowników fizyc
nych i 50 umyslowych. Obecnie produkuje odlewy dla przem.
rolniczego i kolejnictwa oraz czesci zamienne dla przem.
rolniczego. Wykonanie prototypu przewijarki krzyzowej opoinko sie
ze względu na trudnosci techniczne /m.in. brak żożysk/ tak
ze produkcja tych maszyn rozpocznie sie dopiero w 1.48 r.

Wieloletni program produkcji obejmujacy tokarki, wiertarki,
mlynski ta nowc, silniki spalnicwe, odlewy maszynowe,
czesci zamienne oraz krosna. W 48 r. fabryka bedzie produkow
ac silniki koszar. Zatrudnienie w dn. 1.10.47 r. wynosiło
100 prac. fizycznych i 40 umyslowych

Wieloletni program produkcji obejmujacy tokarki, wiertarki,
mlynski ta nowc, silniki spalnicwe, odlewy maszynowe,
czesci zamienne oraz krosna. W 48 r. fabryka bedzie produkow
ac silniki koszar. Zatrudnienie w dn. 1.10.47 r. wynosiło
100 prac. fizycznych i 40 umyslowych

Fabryka Maszyn Rolniczych i Odlewnia Żelaza w Gie
rodzie, produkujaca kieraty, mackarnie i waskie, siecz
karnie i wialnie. Fabryka zatrudnia 280 pracowników fizycz
nych i 12 umyslowych /na dzien 1.7.47 r./

Fabryka Maszyn Rolniczych i Odlewnia Żelaza w Pietrkowie
produkuje kieraty, mackarnie i sieczkarnie przy zatrudnieniu
170 prac. fizycznych i 15 umyslowych /na dzien 1.7.47 r./

Fabryka Maszyn i Odlewnia Żelaza c. Kryżel i Wojakowski
produkuje różnego rodzaju maszyny m.v'skie przy
zatrudnieniu 280 pracowników fizycznych i 51 umyslowych /z d.
1.7.47 r./

Fabryka Maszyn i Odlewnia Żelaza c. Kryżel i Wojakowski
produkuje różnego rodzaju maszyny m.v'skie przy
zatrudnieniu 280 pracowników fizycznych i 51 umyslowych /z d.
1.7.47 r./

Fabryka Maszyn Rolniczych "Krowa" Kutno, produkuje kieraty,
mackarnie, sieczkarnie, wialnie i siowniki przy zatrudnieniu
430 pracowników fizycznych i 21 umyslowych

Poważnie na terenie regionu reprezentowane jest jednocześnie Przemysł Obrabiarkowy w Pruszkowie. Prace usystematyzacji w Łodzi /ul. Wigury 21/ trójstronnie się Grupa Precyzyjno-Optyczna tego Jednoczenia, która zresztą zamieni się w przedsiębiorstwo wobec reorganizacji przemysłu metalowego. Z 17 zakładów wchodzących w jej skład na terenie regionu znajdują się tylko 1:

Państwowa Fabryka Legarów w Łodzi, produkująca legary elektryczne, podzłoty i części, zatrudniająca na dzień 1.6.47 r. 164 pracowników fizycznych i 43 umysłowych.

Grupa Obrabiarkowa /z siedzibą w Pruszkowie/ tego samego Jednoczenia podlegają na terenie regionu dwa zakłady:

Państwowa Fabryka Obrabiarek im. J. Strzelczyka w Łodzi /dawnie J. John/ zatrudnia na 1.10.47 r. /1.1.50 pracowników, w tym 185 umysłowych. Produkuje tołarki /TOS i TOS/, wiertarki, młynki, kotły i grzejniki do czyszczenia, oraz odlewy maszynowe /głównie półfabrykaty/.

Państwowa Fabryka Obrabiarek d. Krusca, mieszcząca się w Pabianicach.

Zakłady Przemysłu Motorowego podlegają na terenie regionu dwa zakłady:

Zakład Członi Lotniczych w Łodzi

Państwowe Zakłady Samochodowe w Łodzi

W Łodzi mieszczą się Zakłady Przemysłowe "Metalurgia" podległe Jednoczeniu Polkich Fabryk Druku, tworzący i gzybów z Druku.

Zatrudniają one na 1.9.47 r. /1.1.52 pracowników fizycznych i 180 umysłowych. Fabryka produkuje drut żelazny i stalowy, niepokryty i pokrywany, pręty, drut kalcepaty, gwinty, siatki, sprężyny, liny, druty, nitki i t.d.

Przemysł Elektryczny.

Przemysł Elektryczny.

Na terenie regionu znajdują się tylko jedno Jednoczenie elektrotechniczne, a mianowicie Jednoczenie Przemysłu Aparatów Elektrycznych w Łodzi, Piotrkowska 111/. Jednoczeniu temu podlegają na terenie regionu 3 zakłady:

Państwowa Fabryka Aparatów Elektrycznych w Łodzi produkująca różnego typu włączniki, przekaźniki, reostatniki, nastawniki, czynniki i rozdzielnie. Stan zatrudnienia wyniósł w dn. 1.7.47 r. 13 pracowników fizycznych i 105 umysłowych.

Fabryka Aparatów Elektrycznych "Imass" w Łodzi produkująca różnego typu przekaźniki, reostatniki i elektrocerupki. Zatrudnia na 1.7.47 r. 125 pracowników fizycznych i 28 umysłowych.

Fabryka Urządzeń Termotechnicznych /d. K. Klause/ w Łodzi, produkująca aparaty ciarowe, spawarki, piece przemysłowe i części. Zatrudniająca 4 pracowników fizycznych i 18 umysłowych na 1.7.47 r.

Państwowa Przetwornia Aparatów Rentgenowskich i Elektromedycznych "Elektron" w Łodzi, zatrudnia 40 prac. fizycznych i 10 umysłowych /na dzień 1.7.47 r./ p produkuje aparaty rentgenowskie, pantostaty, solusy, siatkarie i t.p.

Fabryka Artykułów Elektrotechnicznych i Materiałów Prasowych w Łodzi produkuje rozmaitego rodzaju wyładowacze, przetworniki, wtyczki, gniazda i t.d. przy zatrudnieniu 76 pracowników fizycznych i 14 umysłowych /1.7.47 r./

Państwowa Fabryka Artykułów Elektrotechnicznych i Części Prądoczynnych /A. I. Zandar/ w Łodzi, zatrudniająca 22 pracowników fizycznych i 10 umysłowych na program produkcji zbliżony do fabryki p.p.s.k.s.j.

Zięcnozenie Przemysłu Maszyn Elektrycznych reprezentowane jest na terenie regionu przez dwa zakłady:

Elektrobudowa w Toruni produkująca silniki elektryczne, transformatory i sprzęt do oświetlenia 600 pracowników fizycznych i 27 umysłowych.

Wielka-Zielonka w Żelaznej produkująca silniki elektryczne i transformatory.

Oprócz nich na terenie regionu znajdują się następujące zakłady:

Państwowa Fabryka Radiotechniczna im. gen. K. Świerczewskiego /A. "Ira" w Łodzi, o zatrudnieniu 140 pracowników fizycznych i 47 umysłowych, produkująca warszawskie, mikrofony, odbiorniki i t.d.

Fabryka Taśmy Kablej w Łodzi, zatrudniająca 23 pracowników fizycznych i 12 umysłowych, produkująca kable, taśmę i płyty gumowe, oraz

Fabryka Kształk "Ogram" w Pabianicach.

3. Przemysł szklany.

Na terenie regionu znajdują się Państwowe Zięcnozenie Przemysłu Szklarskiego w Piotrkowie Trybunalskim, ul. Legionów 9. Na obszarze regionu polskiego 8 zakładów:

Wielka Szklana "Korn" w Żelaznej, zatrudniająca 643 pracowników fizycznych i 20 umysłowych, produkuje wyjątkowo szkło szybowe.

Wielka Szklana "Korn" w Piotrkowie, o zatrudnieniu 1.206 pracowników fizycznych i 37 umysłowych, produkuje szkło stożkowe dmuchane, prasowane, malowane, stoje, szkło oświetleniowe i porcelanowe.

Wielka Szklana "Korn" w Piotrkowie produkują butelki, szkło stożkowe i rurki szklane, zatrudniająca 351 pracowników fizycznych i 26 umysłowych.

W miejscowości Zakłady Przemysłu Szkła w Piotrkowie, zatrudniają 10 pracowników fizycznych i 6 umysłowych produkują lustra różnorodnych kształtów.

Fabryka "Kamień" w Łodzi, produkuje butelki, głównie monopacki, zatrudniając 275 pracowników fizycznych i 16 umysłowych.

Zakład Druchadnia Szkła w Łodzi produkuje szkło laboratoryjne i podobne. Zatrudnienie wynosi 33 pracowników fizycznych i 8 umysłowych.

Fabryka "Lorazki" w Łodzi, produkuje szkło stołowe druchane, prasowane, szlifowane, perfumeryjne i oświetleniowe. Zatrudnia ona 2-3 pracowników fizycznych i 11 umysłowych.

Fabryka "Zwardów" w Rademsku produkuje różnego typu butelki przy zatrudnieniu 185 pracowników fizycznych i 19 umysłowych.

Dane dotyczące zatrudnienia odnośnie się do dnia 1.10.1947 r.

9. Przemysł drzewny.

Na terenie regionu znajduje się Jednoczenie Przemysłu Drzewnego Okręgu Łódzkiego /Lódź, Boniuszki 11/ podległe Centralnemu Zarządowi Przemysłu Drzewnego w Warszawie. W skład Jednoczenia wchodzi 16 zakładów, z których dwa znajdują się poza obszarem woj. łódzkiego, o. Zakłady te produkują szkła, meble i inne wyroby cenne.

Na terenie Łodzi mieści się 5 zakładów, a to:
Stalarnia Lecha i inne:

- "Sielce" - 72 pracowników fizycznych i 10 umysłowych
- "Głęboki" - 22 " " " 5 "
- "Stalarnia W. 5" - 10 prac. fizycznych i 14 umysłowych
- "Sielce" - 2 pracowników fizycznych i 10 umysłowych
- "Sielce" - 2 " " " 14 "
- "Sielce" - 74 prac. fizycznych i 15 umysłowych
- "Sielce" - 11 prac. fizycznych i 4 umysłowych
- Fabryka Amatorów Sportowych "Irena", zatrudniająca 22 pracowników fizycznych i 4 umysłowych, oraz
- Fabryka Skrawi "Hietar" o zatrudnieniu 26 pracowników fizycznych i 6 umysłowych.

Ponadto na terenie województwa znajdują się następujące zakłady:
Fabryka Hebli w Fabianicach, zatrudniająca 100 pracowników fizycznych i 14 umysłowych
Fabryka w Skierzwicach, 170 pracowników fizycznych i 12 umysłowych

Techniczne Zakłady Drzewne w Piotrkowie zatrudniająco
2,5 prac. niemieckich i 19 umysłowych.
Lignocement-Fabrik K. Wilsch w Radomsku, zatrudnia-
jąco 422 prac. niemieckich i 29 umysłowych, oraz
Fabryka Mebli Dętych /Thonet-Lundus w Radomsku o zatrudnie-
niu 64 pracowników niemieckich i 41 umysłowych.

10. Przemysł materiałów budowlanych.

Państwo, przemyśle materiałów budowlanych reprezentowany jest
na terenie regionu głównie przez:
Centralny Zarząd Materiałów Budowlanych, Główny Zakład
w Łodzi, w składzie: tej instrukcji podlega w chwili obecnej
zakłady następujące:

Wielkopolski, Ksawerów, L. D. Kausler, Dąbrówka, Białaczów,
Bosonowice, Opatów, Krobaków, Grabów, B. Wolpert, Stróże,
Milanów, Dzierżów, Wymysłów, Domiechowice, Gospodarz, Kru-
szów, Klucze.

Niektóre z zakładów zostały niecałkowicie zamknięte, inne są
w trakcie reorganizacji, np. cegielnia Klucze otrzymuje szwedzkie
urządzenia i ma być produkcyjna wytworzyć 12 milionów cegieł
rocznie. Całkowita produkcyjna pozostałych zakładów wynosi od
2 milionów do 6 milionów cegieł rocznie.

Oprócz tych zakładów znajdują się na terenie regionu i fabryki
podlegające pod dyktando Centralnemu Zarządowi
Przemysłu Budowlanego, są to:

Fabryka Płytek Ceramicznych Kowalski w Łodzi
Dziękowski i Spółka, fabryka płytek ceramicznych w Opocznie.

11. Przemysł fermentacyjny.

W Łodzi mieści się Centralny Zarząd Państwowe-
go Zakładu Fermentacyjnego, któremu podlega 11 zakładów, z tego
6 na terenie regionu:

Zakład Browar "Północny Źródło" w Łodzi, produkcja piwa,
kwasu mlekowego i soku, zatrudnia 104, zatrudniając przeciętnie
117 pracowników niemieckich i 41 umysłowych

Zakład Browar "Wschodni Źródło" w Łodzi, produkuje piwo,
kwas mlekowy i soki, przy zatrudnieniu 140 pracowników
niemieckich i 2 umysłowych

Zakład Browar "Północny" w Łodzi, zatrudnia ogółem 45 pra-
cowników i produkuje piwo oraz napoje gazowe.

Zakład Browar "Tribunalski" w Łodzi produkuje piwo i na-
poje gazowe zatrudniając 45 pracowników.

- 31 -

Państwowy Browar w Wieluniu -- produkuje piwo przy zatrudnieniu 50 pracowników.

Państwowy Browar i Wytwórnia Wód Gazowych w Tomaszowie Mazowieckim / produkuje obecnie wyłącznie napoje gazowe, ponieważ sam browar został zamknięty w czasie działań wojennych. Zatrudnionych 22 osoby.

Państwowa Skłodownia w Kutnie zatrudniająca 39 osób produkuje skórę.

Państwowa Fabryka Dłuz i Musztardy "Svrena" w Łodzi, produkuje wino i musztardę, zatrudniając 25 osób.

7

Tabela Nr. 4 Inic. galezie przemysłu

Przemysł	Przedsiębiorstwo	Pracownicy fiz. i umysł.	Produkcja za 1948 r. w t.
Przemysł Papierniczy			
	Łódzkie Tw. Młotr. S.A. Łódź	1.52	226.73
	Warszawskie Tw. Młotr. S.A. Sierz	140	18.780
	Elektrownia w Piotrkowie S.A. Piotrków	200	8.432
			o 25% cło
			<u>Ładność wytw. rocznie</u>
			14.000.000 m ³ gazu
			800.000 m ³ gazu
			500.000 m ³ gazu
		2.522	
			IX.47 tektura szara - 54.501 kg.
			IX.47 tektura surowa - 115.110 kg.
			IX.47 papier grubowany 200.039 kg.
			plim. - 12.032, inny - 458.241 kg.
			VIII.47 12.567.100 szt. pudła P.H.T.
			VIII.47 60.554 kg. wyrobów
			VIII.47 62.460 kg. wyrobów
			VIII.47 36.070 kg. wyrobów
			VIII.47 38.741 kg. wyrobów
			VIII.47 2.544 kartony po 100 msie-
			szetek, 2.420.000 szt. walc
			VIII.47 64.041 kg. IX.47 75.229 kg.
			VIII.47 48.100 kg., IX.47 16.818 kg.
			VIII.47 46.501 kg.
			VIII.47 74.000 kg.
			VIII.47 111.200 szt. 4 szt. 200,
			21.130.000 szt. 100. szt. 100.
			VIII.47 10.914,5 kg. wyrobów
			o 25% cło.
		202	
		12	2.130

Tablica Nr. 4 c.c.

Przemysł Przedsiębiorstwo	Zatrudnienie fiz. i umysł.	Dane o produkcji
<u>Przemysł skórzany</u>		
Garbarnia Nr. 1 w Łodzi	48	98.520 kg. podszew
Garbarnia Nr. 2 w Łodzi	38	22.171 m ² wierzch. chromowych
Garbarnia Nr. 3 w Łodzi	45	
Garbarnia Nr. 4 w Łodzi	38	125.539 kg. podszew i pasów chrom.
Garbarnia w Pabianicach	40	40.593 kg. skór techn. pasów i art. techn.
F. ka Chemicz. i Garb. w Łodzi	14	244.028 kg.
Fabryka Nr. 1 w Łodzi	105	21.543 kg. skór techn. pasów i art. techn.
Fabryka Nr. 2 w Łodzi	52	Plan na I, II, i III kw. 1947 r.
Fabryka Nr. 3 w Łodzi	85	12.000 kg. ekwipunek wojskowy, walizki
Fabryka Nr. 4 w Łodzi	57	15.000 kg. ekwipunek wojskowy
Fabryka w Tomaszowie Mazowieckim	125	100.000 kg. uprząży, pasów i ekwipunku wojskowego.
<u>Przemysł obuwniczy</u>		
Fabryka Obuwia Nr. 1 w Łodzi	273	56.184 pary
Fabryka Obuwia Nr. 2 w Łodzi	290	49.880 par
Fabryka Obuwia Nr. 3 w Łodzi	142	49.551 par
Fabryka Obuwia w Iduńskicj-Woli	185	31.160 par
Fabryka Obuwia w Pabianicach	141	22.530 par + 2.00 par tropów drewnianych
<u>Przemysł elektrotechniczny</u>		
Zakładów Jedn. Przem. Apar. i Elektr.	373	produkcja różnorodna
Fabryka M. Łódź	763	Prod. za I pół. 47 r.: 162 transformatory, 190 spawarek, 135 siln. elektrycznych
Fabryka M. Żychlin	187	1.200 odbior. jednoczw., transformatory itd.
"T" Łódź		Produkcja za I pół. 1947 r.
Fabryka Taśm Kablew. Łódź	45	1.000 m. taśm i 100.000 m.
"Oscram", Pabianice		

Tablica Pr. 4 c.d.

Przemysł Przedsiębiorstwo	Zatrudnienie fiz. i umysł.	Dane o produkcji
<u>Przemysł metalowy</u>		<u>Produkcja za III kwartał 47 r.</u>
Müller i Scidcl, Łódź	270	krosna drzew. - 50 szt., 60000 - 50 ton, części zamienne - 45 ton
Fabryka Maszyn Wykończ., Łódź	128	pralnice z wyściskami - 4 szt., suszar- ka 1 sztuka, kadz wst. 1 szt., części 5.000 kg
"O s n o w a", Łódź	258	maszyny sanecz. - 15 szt., części 7.500 kg
"W i f a m a", Łódź	445	odłowy - 30 ton, części zamienne - 45 ton
"D a u c r", Łódź	349	krosna - 20 szt., inne maszyny - 41 szt., odłowy - 24 ton, części - 24 ton i inne roboty.
		<u>Produkcja planowana na 47 r.</u>
		<u>kieraty młockarnie siockarnie masz. młyńskie</u>
Fabryka H. Bakowski, Zd...wola	181	775 389 360
Zg. Fabryka Masz. Rolniczych Zgierz	238	1.407 1.230
Fabryka Maszyn Rolniczych, Piotrków	186	1.536 150 705
Kryzel i Wojakowski, Radomsko	316	- - -
Weigt, Łódź	515	- - -
kembliski, Woźów	139	460 900
"Kraj", Kutno	288	1.800 1.594 1.405
Państ. Fabryka Zegarów, Łódź	207	Zogary elektryczne /I pół. 47/ 2.270 szt.
Gerlach, Drzewica		
Orłakowski, Nowe Miasto, Pabianice	251	Produkcja za III kw. obrabiarki TUJ - 24 szt.
Państ. Fabr. Obrabiarek im.		obr. - TJS 8 szt., obr. W/II/40 - 24 szt.
J. Strzalska, Łódź	1.140	młowniki - 10 szt., 375 ton kotłów do centr. ogrz., 100 ton grzejników do centr. ogrzew.
Państ. Fabr. Obrabiarek dawniej: J. Krüsch, Pabianice		
Państ. Wytw. Części Lotniczych, Łódź		
P. Z. S. Nr. 4, Głowno		
P. W. S., w Łodzi		
"Lofama", Łódź		
Wytwórnia Dźwigni, dawniej: W. Kapczyński, Łódź		

Tablica Nr. 4 c.d.

Przemysł Przedsiębiorstwo	Zatrudnienie fizycz. i umysł.	Dane o produkcji
Łódzka Odlewnia Żeliwa "Ferrum", Łódź	110	
"Horzfeld i Victoriusz", Końskie		
"Neptun", Końskie		
Odlewnia w Nieborowie		
"Boteco-Rosner", Łódź		
Fabryka Mebli Szpitalnych d. Braun		
B-cia Lubert, Piotrków		
Metallurgia, Radomsko	1.732	Prod. za I półr. 47 ogółem - 2.013,4 ton
J. Jarysz, Łódź	165	
Fabryka Opakowań Blasz, d.: Czekart, Łódź	7.098	
<u>Przemysł szklany</u>		<u>Produkcja za I półr. 47 r.</u>
"Kara", Piotrków	1.693	szkło szybowe - 1.024.390 m ²
"Hortensja", Piotrków	1.331	szkło stołowe - 695.424 kg., szkło inne 347.540 kg.
"Toniks", Piotrków	407	butelek różnych - 12.347.015 kg.
Państw. Zakł. Przerobu Szkła, Piotrków	52	lustra - 137.696 szt.
"Gc - ha", Łódź	251	butleki - 120.571 kg.
Łódzka Dmuchałnia Szkła, Łódź	42	szkło laboratoryjne - 5.973 kg.
B. Morawski, Radomsko	297	szkło stołowe - 153.536, szkło in. 36.100 kg.
"Edwardów", Radomsko	202	butelki - 672.367 kg.
<u>Przemysł drzewny</u>		<u>produkcja regionalna</u>
Zakładów na terenie m. Pozi i zakładów na terenie woj. Łódzkiego	1.141	" "
go	2.110	" "

7

Tablica Nr. 4 d.c.

Przemysł Przedsiębiorstwo	Pracownicy fizyczni i umysł.	Dane o produkcji
<u>Przemysł chemiczny</u>		
"Buruta", Gierz	1.230	<u>Plan produkcji na rok 1947.</u> wyroby nieorganiczne - 1.412.300 kg. wyroby org. uszl. - 120.600 " półfabrykaty organ. - 2.905.600 " barwniki - 889.950 " 5.328.450 kg. barwniki - 555.530 kg. chemikalia - 1.575.000 " wyr. farmac. - 23.190 " 2.014.570 kg. kwas mlekowy techn. - 210.500 kg. " " spon. - 7.000 " 17.000 " 202.500 kg. barwniki - 133.700 kg. miesięczna zdolność prod./wg danych za maj 47 r./: opony - 23.275 kg., dółki - 1.204 kg., obuwie - 13.700 kg., płyty podeszw. - 10.000 kg., inne - 5.500 kg. obuwie - 35.400 kg., płyty podeszw. - 3.000 kg., inne - 1.200 kg. płyty podeszwowe - 10.800 kg. w odbrusie
"C i b a", Pabianice	437	
Fabryka kwasu mlekowego, Łódź	26	
Wola Krzysztoporska, Wola Krzysztop. "Gentleman", Łódź	109 1.354	
"Schweikert", Łódź	30	
"Bendol", Łódź	8	
"Garata", Męcicechów	30	
"Scott i Down", Łódź	4.156	

Przemysł Przedsiębiorstwo	Zatrudnienie fiz. i umysł.	Dane o produkcji
<u>Przemysł fermentacyjny</u>		produkcja różnorodna
5 zakładów na terenie m. Łodzi	505	" "
3 zakłady na terenie województwa Łódzkiego	91 506	" "
Razem	25.110	
w tym: m. Łódź	15.544	
woj. Łódzkie	11.566	

- 1/ Dane dotyczące zatrudnienia nie są całkowicie zestawialne, ponieważ w poszczególnych przedsiębiorstwach zestawione są na różne daty /od 1.5.47 do 1.10.47/ zalicznie od uzyskanych materiałów. Stąd sumy łączne mają jedynie znaczenie orientacyjne.
- 2/ Dane o produkcji nie są wyczerpujące; podane są dla orientacji co do rodzaju produkcji i wielkości poszczególnych przedsiębiorstw. Ze względu na różnorodność rodzaju produkcji i elementy przypadkowe, nie zawsze trafnie charakteryzują zakłady, stąd też ich znaczenie jest tylko przybliżone.

IV. Przemysł drobny na terenie regionu łódzkiego.

1. Branża ogólna.

W skład tej branży wchodzi większość małych przedsiębiorstw, które są rozmieszczone na terenie województwa łódzkiego. W skład tej branży wchodzi większość małych przedsiębiorstw, które są rozmieszczone na terenie województwa łódzkiego. W skład tej branży wchodzi większość małych przedsiębiorstw, które są rozmieszczone na terenie województwa łódzkiego.

2. Branża podległa Dyrekcji Przemysłu Miejscowego.

Dyrekcja Przemysłu Miejscowego w Łodzi /Tietrkowska 11/ podlega ogólnemu nadzorowi i kierownictwu. W skład tej branży wchodzi większość małych przedsiębiorstw, które są rozmieszczone na terenie województwa łódzkiego.

Do tej branży należą 5 branż: metalowej, garzawczej, chemicznej, włókienniczej i papirniczej.

Branża metalowej wchodzi ogólnie 17 zakładów, zatrudniających 500 pracowników. Asortyment produkcji jest dość różnorodny i obejmuje różne maszyny, aparaty, narzędzia, maszyny ogólnego przeznaczenia, wyroby drobne, wozki dziecięce i t.d.

Branża garzawcza obejmuje 2 zakłady z łącznym zatrudnieniem 10 pracowników. Produkują one różne wyliczane oraz wyroby szewskie.

Branża chemiczna obejmuje 3 zakłady produkujących proszki do prania, pasty do podłóg i obuwia, pasty do zębów i t.d. Zatrudnienie łącznie wynosi 10 pracowników.

Branża włókiennicza tworzy 10 zakładów, głównie tkalni i szwalni. Zatrudnienie łącznie wynosi 30 pracowników.

W składzie branży papirniczej składają się z 3 zakładów produkujących pudełka, torby i futerały przy zatrudnieniu łącznym 30 pracowników.

W składzie Przemysłu Miejscowego Województwa Łódzkiego /Łódź, Kościuszki 10/ obejmuje zakłady na terenie województwa łódzkiego z podległością Dyrekcji Przemysłu Miejscowego w Łodzi. Ogólny nadzór i kierownictwo nad tymi zakładami sprawuje Dyrekcja Przemysłu Miejscowego w Łodzi. W składzie tej branży wchodzi większość małych przedsiębiorstw, które są rozmieszczone na terenie województwa łódzkiego.

W składzie tej branży reprezentuje się tutaj branża włókiennicza, która obejmuje 100 zakładów. Są to naogół tkalnie mechaniczne, w których znajdują się kilka dzianiarń, jedną przędzalnę i jedną karmelarnię.

Osobami i mającymi inne zakłady wólcionniczych.
Z tych loc zakładów 30 jest nieczynnych. Pozostałe zatrud-
niają łącznie łącznie 1.272 pracowników.
Lokalizacja terenowa tych zakładów przedstawia się nastę-
pująco:
w Północnej znajduje się 10 zakładów, w tym 3 nieczynne,
pozostałe zatrudniają łącznie 153 pracowników,
w Północno-Wschodniej znajduje się 1 zakład nieczynny,
w Północnym są 21 zakładów i łącznie zatrudniają 19, przy zatrud-
nieniu razem 150 pracowników,
w Północno-Zachodniej znajduje się 10 zakładów zatrudniający
10 pracowników,
w Północno-Wschodniej /Wschodniej /Wschodniej /Wschodniej 5 zakładów
z zatrudnieniem 20 pracowników, 10 pracowników,
w Północno-Zachodniej /Wschodniej /Wschodniej /Wschodniej 19
zakładów z zatrudnieniem 20 pracowników, 10 pracowników,
w Północno-Wschodniej znajduje się 1 zakład w Opocznie, zatrud-
niający 20 pracowników,
w Północno-Zachodniej /Wschodniej /Wschodniej /Wschodniej 17, 10 pracowników, 20 pracowników, 20 pra-
cowników,
w Północno-Zachodniej /Wschodniej /Wschodniej /Wschodniej 8 zakładów,
w tym 1 nieczynny. Zatrudniają łącznie 20 pracowników.
W Północno-Zachodniej /Wschodniej /Wschodniej /Wschodniej 17 zakładów. Wszystkie są czynne
i zatrudniają łącznie 100 pracowników.
W Północno-Zachodniej /Wschodniej /Wschodniej /Wschodniej 5 obszarach, a mianowicie:
w Północno-Zachodniej 10 zakładów - 40 pracowników,
w Północno-Zachodniej 4 zakłady z 10 pracowników,
w Północno-Zachodniej 10 zakładów z 10 pracownikami,
w Północno-Zachodniej 1 zakład z 10 pracownikami,
w Północno-Zachodniej 2 zakłady z 10 pracownikami,
w Północno-Zachodniej 3 zakłady z 10 pracownikami.
W Północno-Zachodniej /Wschodniej /Wschodniej /Wschodniej 2 zakłady, w tym 2 nieczynne.
W Północno-Zachodniej /Wschodniej /Wschodniej /Wschodniej 10 zakładów, w tym 10 zakładów
są nieczynne i 10 zakładów. Wszędzie to zakłady zatrudniają
łącznie 200 pracowników.
Zakłady powyższe ułożone są w sposób następujący:
w Północno-Zachodniej 3 zakłady, 10 pracowników,
w Północno-Zachodniej 2 zakłady, 10 pracowników,
w Północno-Zachodniej 10 zakładów, 10 pracowników,
w Północno-Zachodniej 5 zakładów, 10 pracowników, 10 pracowników,
w Północno-Zachodniej 2 zakłady, w tym 1 nieczynny, 10 pra-
cowników, 10 pracowników,
w Północno-Zachodniej 2 zakłady, 10 pracowników,
w Północno-Zachodniej 1 zakład, 10 pracowników,
w Północno-Zachodniej 2 zakłady - 10 pracowników,
w Północno-Zachodniej 2 zakłady - 10 pracowników.
W Północno-Zachodniej /Wschodniej /Wschodniej /Wschodniej 7 zakładów / w tym 1 nieczynny,
zatrudniających 120 pracowników. W szczególności z nich to:

- 34 -

Państwowe Zakłady Ceramiczne d. Kruse w Adrospolu, pow. brzeski o zatrudnieniu 62 ludzi.
Poza tym w Łęgerzu znajdują się 5 zakładów / 1 nieczynny / zatrudniające 18 pracowników. Są to zakłady szklarskie i malarskie.

Wreszcie w Zdunskiej-Woli znajdują się 3 zakłady: szklarski malabski logarnocarski - zatrudniającego 21 pracowników.

Branża chemiczna obejmuje 3 zakłady: wytwórnię Oleju w Orzechowie pow. kaskiego, zatrudniająca 1 pracownika, wytwórnię mydła w Sieradzu - zatrudniająca 3 pracowników, mechaniczną pralnię w Tomaszowie - zatrudnieniem 8 pracowników, 1 w Fabianicach - zatrudnieniem 39 pracowników, oraz wytwórnię wód gazowych w Zdunskiej-Woli zatrudniającą 10 pracowników. Zatrudnienie łącznie wynosi 61 osób.

Wreszcie w branży papirniczej mamy 3 zakłady: nieczynną fabrykę tektury na terenie pow. radomszczańskiego, oraz zakład introligatorski i fabrykę torcerek w Fabianicach, zatrudniające łącznie 20 ludzi.

3. Przemysł spółdzielczy i prywatny.

Przemysł spółdzielczy na terenie regionu ma charakter dwojaki. Są to albo zakłady prowadzone przez "Społec" lub większe spółdzielnie jak P.S.S., lub zakłady o charakterze raczej rzemieślniczym prowadzone przez spółdzielnie pracy.

Zakłady piernicze rodzaju są to: młyny, młocznice, gorzelnie, wędrownice i t.d.

Zakłady drugiego rodzaju są to: pracownie krawieckie, tkackie, szewskie, elektrotechniczne i t.p.

Do zakładowi o charakterze rzemieślniczym tych zakładów i powiązanych z nimi fabryk i zakładów większych, raczej z rolnictwem i spożywczym z przemysłem dalszy ich opis zostanie zamieszczony.

Przemysł prywatny na terenie regionu jest silnie rozwinięty. Oni najczęściej tworzą on starych zresztą przy Izbie Przemysłowej Handlowej w Łodzi /Kobcański / . Są to zresztą: włókiennicze, chemiczne, budowlane, papirnicze, przetwórstwa zbożowe, drzewnicze, metalowe elektryczne, materiałów budowlanych, oraz ostatnio zorganizowane fermentacyjne i spożywcze. Te zresztą ma wchodzić w skład ogólnopolskich związków zresztą branżowych z których na terenie regionu znajdują się tylko 1 a mianowicie Zakład Przemysłu Włókienniczego, Łódź, Marutowicza.

Według danych z sierpnia 1947 r. ilość firm i przeciętne zatrudnienie /łącznie z właścicielami/ w I połowie 1947 r. wynosiło dla poszczególnych zresztą:

Zrzeszenie Przemysłu Włókienniczego
liczba firm - 245
zatrudnienie - 2.600 pracowników.

- 35 -

Przemysle Przemysłu Chemicznego

ilość firm - 65

zatrudnienie - 500 pracowników

Przemysle Przemysłu DREWNIANEGO

ilość firm - 32

zatrudnienie - 825 pracowników

Przemysle Przemysłu Papierniczo-Pracowniczego

ilość firm - 16

zatrudnienie - 105 pracowników

Przemysle Przemysłu Przemysłowo-Zbożowego

ilość firm - 487

zatrudnienie - 1.454 pracowników

Przemysle Przemysłu Drzewnego

ilość firm - 81

zatrudnienie - 1.006 pracowników

Przemysle Przemysłu Metalowego i Elektrotechnicznego

ilość firm - 45

zatrudnienie - 835 pracowników

Przemysle Przemysłu Materiałów Budowlanych

ilość firm - 4

zatrudnienie - 51 pracowników

Nowo utworzone Przemysle Przemysłu Spożywczego i Przemysle Przemysłu Eksploatacyjnego

grupują również po kilkadziesiąt firm.

Lokalizację terenową przemysłu prywatnego zobrazuje najlepiej załączona tabela opracowana wg. sprawozdania Izby Przemysłowo-Handlowej w Łodzi za rok 1947. W liczbach zatrudnienia i ilości zakładów mogły w roku 1947 nastąpić pewne zmiany, jednakże obrębły będąc właściwy.

Tablica Nr. 5

Przemysł miejscowy

T e r e n	B r a n ż e												R e s u l t a t	
	włókiennicza		papiernicza		chemiczna		metalowa		drzewna		budowlana			
	ilość zakł. prac.	ilość zakł. prac.	ilość zakł. prac.	ilość zakł. prac.	ilość zakł. pr.	ilość zakł. prac.	ilość zakł. prac.	ilość zakł. prac.	ilość zakł. prac.	ilość zakł. prac.				
Miasto Łódź stan na XI.47.	16	331	3	30	8	105	17	330	2	33	-	-	46	337
Woj. Łódzkie stan na VIII.47	100	122	3	20	5	61	17	215	25	251	7	123	157	2028
w tym:														
m. Pabianice	16	153	2	20	1	31	3	40	3	21	-	-	25	281
m. Piotrków	1	-	-	-	1	6	1	14	2	13	-	-	1	35
m. Tomaszów	-	-	-	-	-	-	4	48	6	55	1	18	44	311
m. Zgierz	31	190	-	-	-	-	-	-	-	1	82	-	1	82
pow. brzeziński	1	15	-	-	1	1	-	-	5	44	-	-	7	60
pow. łaski	1	15	-	-	-	-	-	-	2	14	-	-	8	35
pow. kępczycki	6	49	-	-	-	-	-	-	2	37	-	-	21	337
pow. łódzki	13	600	-	-	-	-	-	1	56	-	-	-	2	76
pow. opoczyński	1	20	-	-	-	-	-	1	3	-	-	-	18	23
pow. piotrkowski	17	20	-	-	-	-	-	2	50	2	3	-	5	98
pow. radomszczański	-	-	1	-	-	-	-	2	50	2	3	-	18	362
pow. sieradzki	8	245	-	-	2	15	3	58	2	16	3	25	18	362
Razem w regionie	116	1583	6	58	13	166	34	645	27	284	7	129	203	2865

Tablica Nr. 6

Przemysł prywatny

Wg. sprawozdania Kasy Przem.
Handlowej za 1946 r. / tabl. II/6

T e r e n	B r a n ż e							Razem						
	Włókiennicza	Spożywcza	Metalowa i elektrot.	Budowlana	Chemiczna	Łana								
	ilość zakł. prac.	ilość zakł. prac.	ilość zakł. prac.	ilość zakł. prac.	ilość zakł. prac.	ilość zakł. prac.	ilość zakł. prac.							
Miasto Łódź	215	1'55	75	573	31	245	35	642	17	577	56	554	525	4204
M. Pabianice	237	515	8	51	1	16	4	57	2	4	3	59	255	602
M. Piotrków	2	3	18	31	1	14	7	1	4	137	38	204
M. Tomaszów	..	39	10	46	..	60	2	14	1	8	4	54	31	221
M. Zgierz	10	26	3	8	3	5	1	7	17	46
Pow. Brzeziński	4	29	55	140	8	368	1	2	14	106	75	585
Pow. Koniecki	3	3	50	106	1	15	3	76	19	180
Pow. Kutnowski	11	35	5	33	11	187
Pow. Łaski	13	3	42	112	3	36	51	275
Pow. Łęczycki	4	56	43	135	1	48	1	1	5	53	62	310
Pow. Łódzki	2	5	50	175	1	20	3	52	2	4	61	182
Pow. Łódzki	43	88	36	80	18	123	107	502
Pow. Opoczyński	7	11	75	137	6	31	10	163	83	298
Pow. Piotrkowski	1	1	72	195
Pow. Radomszczański	2	8	34	145	7	131	4	11	50	172	127	471
Pow. Rawski	1	1	40	20	3	22	44	113
Pow. Sieradzki	13	37	45	149	1	4	9	76	58	256
Pow. Skierniawicki	1	1	45	153	2	4	01	16	2	277	51	657
Pow. Wicliński	1	1	51	118	2	24	1	7	2	12	..	161	..	327
Razem w regionie	640	2415	826	2542	65	1356	47	802	120	608	115	2188	1859	9522

(2)

Pracownik

1 etap

Notatki dotyczące rozwoju przemysłu ŁÓP
w okresie 5 lat.

- 1) Kształcenie
- 2) Główny PKP
- 3) Sprawozdanie z podróży do Warszawy
- 4) G. I. W. im. Czekaluk
- 5) M. P. L.
- 6) C. Z. P. B.
- 7) C. Z. P. B.
- 8) C. Z. P. Północ
- 9) C. Z. P. Dniepr
- 10) C. Z. P. Odier
- 11) C. Z. P. Filozofów
- 12) C. Z. P. Sosn. - Salcut
- 13) C. Z. P. Oranż w Kijowie
- 14) C. Z. P. Filmowców
- 15) Wytwórnia Filmów Fabularnych
- 16) Fabr. Cukrow. Optima
- 17) Fabr. Kosmetyczna "Ewa"

Z e s t a w i e n i e

godzin pracowników nad zagadnieniem przemysłu w okresie
1.VI-55 - 15.VIII-55 r.

1. Centralny Zarząd Przemysłu Maszyn Łódzkich 18 godz.
2. Centralny Zarząd Przemysłu Guzikarsko-galanteryj. 18 godz.
3. Centralny Zarząd Przemysłu Filcowego 18 godz.
4. Centralny Zarząd Przemysłu Odzieżowego 18 godz.
5. Centralny Zarząd Przemysłu Półkoszarniczego 18 godz.
6. Centralny Zarząd Przemysłu Dziełarskiego 17 godz.
7. Fabryka Cukrów "Optima" 18 godz.
8. Fabryka Kosmetyków "Zwa" 18 godz.
9. Centralny Zarząd Przemysłu Bawełnianego i Północ
Działy Planowania, Organizacyjny i Tedy / 9 str. / 18 godz.
10. ditto - Działy Inwestycji i Energetyczny / 14 str. / 18 godz.
11. Ministerstwo Przemysłu Lekkiego - Departamenty
Planowania, Produkcji i Inwestycji 18 godz.
12. Wytwórnia Filmów Fabularnych - Działy Inwestycji 18 godz.
13. Centralny Urząd Kinematografii - Dept. Planowania
i Inwestycji, Dept. Zatrudnienia,
Centralny Zarząd Wytwórni Filmowych - Działy
Planowania i Inwestycji
Centralny Zarząd Przemysłu Kinotechnicznego
i Fotochemicznego 18 godz.

R a z e m 253 godz.

Łodatkowo wyon-tem i dostarczyem ~~matki~~ następujące notatki:

1. Instytut Łódzkiego
2. Wytwórnia Filmów Fabularnych - Działy Planowania i
administracyjno-gospodarczy .

PAŃSTWOWA KOMISJA PLANOWANIA GOSPODARCZEGO
DEPARTAMENT PLANÓW TERENOWYCH I LOKALIZACJI

Biuro Planów Regionalnych

w m i e j s c u

Nasz znak
P.T.-4-EOP

Data
V.1955 r.

S p r a w a:

W związku ze zleceniem Biura Planów Regionalnych - Pracowni w Łodzi opracowania I-ego etapu planu regionalnego Ł.O.P., Departament Planów Terenowych i Lokalizacji przekazuje następujące wskazania co do metody i zakresu jego opracowania.

Przy opracowywaniu planu etapowego należy oprzeć się:

1. Na projekcie planu Ł.O.P. na perspektywę - ustalając wzajemny stosunek zamierzeń planu etapowego do planu perspektywicznego.
2. Na wstępie ustalonej liście większych inwestycji na obszarze ŁOP w planie 5-letnim - które powinny być krytycznie przeanalizowane, z punktu widzenia potrzeb i możliwości terenu oraz w oparciu o propozycje rozwoju gospodarki narodowej, określone dla planu 5-letniego.
3. Na wstępnych informacjach dotyczących planu 5-letniego zebranych w poszczególnych resortach, oraz opracowania dotyczące rozwoju województwa i miasta Łodzi przekazane Pracowni uprzednio.
4. Na własnej ocenie potrzeb terenu skonfrontowanej z oceną i postulatami W i MKPG.

Jeśli chodzi o zakres opracowania poszczególnych zagadnień to w zasadzie powinien on ograniczyć się do wyznaczenia programu realizacji elementów w zakresie zagadnień mających podstawowe znaczenie dla rozwoju obszaru planu.

I tak:

1. W zakresie przemysłu należy:
 - a/ wskazać zakłady, które powinny ulec w okresie planu etapowego modernizacji oraz te, które powinny ulec likwidacji bądź z uwagi na całkowite zużycie maszyn i budynków bądź też z uwagi na zamierzenia przebudowy w Łodzi.
 - b/ wskazać z uwagi na zarysewuujące się w związku z modernizacją przemysłu wkłone mierzące rezerwy siły roboczej, przemysły które powinny się na terenie ŁOP rozwinąć lub powstać.
 - c/ zestawień bilans zatrudnienia.
2. W zakresie surowców - wskazać rozwój eksploatacji surowców - jaki powinien nastąpić w planie etapowym, w szczególności w zakresie surowców budowlanych w związku z zakładanym poważnym wzrostem inwestycji na terenie okręgu.

- 2 -

3. W zakresie wody - opracować orientacyjny bilans wodny.
4. W zakresie rolnictwa - wskazać pożądane zmiany w kierunku kierunku produkcji rolnej na terenie okręgu, opierać na zależnościach wzrostu wydajności z ha i wzrostu pogłowia. Odnosić zagadnienia Naru wskazać obszary, które powinny być nawadniane. Zestawić orientacyjny bilans produkcji rolnej.
5. W zakresie lasów - wskazać konieczne zalesienia i określić konieczne do realizacji zmiany w strukturze lasów.
6. W zakresie komunikacji - wskazać inwestycje komunikacyjne, które powinny być zrealizowane lub rozpoczęte w planie etapowym.
7. W zakresie gospodarki komunalnej - określić rozwój sieci ciepłej i gazowniczej, wodociągowej i kanalizacyjnej oraz wskazać rejonów które powinny podlegać inwestowaniu w pierwszej kolejności.
8. W zakresie obrotu towarowego - wskazać potrzeby regionu odnośnie rozwoju placówek hurtu i magazynów oraz podać wskaźnikowo potrzebę rozwoju punktów detalicznych.
9. W zakresie urządzeń kulturalnych i społecznych - określić wskaźnikowo wzrost zaspokojenia potrzeb, bliższego sprężowania - wymaga jedynie szkolnictwo wyższe.
10. W zakresie budownictwa mieszkaniowego - ocenić krytycznie przewidzianą w planie etapowym wielkość nowego budownictwa, wielkość wyburzeń (urbanistycznych i wynikających z zużycia budynków) oraz wskazać rejonów, które szczególnie silnie powinny być inwestowane.
11. W zakresie ludności - opracować bilans ludności i ramowo zatrudnienia oraz przewidywaną strukturę zawodową i funkcjonalną.
12. Zestawić orientacyjny bilans terenowy.

Opracowanie planu etapowego w szczególności program realizacyjny należy poprzeć uzasadnieniami ekonomicznymi, których brak odczuwa się w elaboracie planu perspektywicznego.

Opracowania tekstowe należy poprzeć zestawieniami porównawczymi cyfrowymi oraz zestawieniami bilansowymi.

V-DYREKTOR DEPARTAMENTU

/-/ J.Wilska

1. Załącznik.

Wykaz ważniejszych inwestycji wstępnie przewidywanych do realizacji w planie 5-letnim na obszarze EOP, lub w jego sąsiedztwie a mających wpływ na jego zagospodarowanie i rozwój.

Za zgodność z oryginałem:

Sprawy z dani e

z podróży służbowej do Warszawy, odbytej w dniu 12.III.55 r.

W czasie w/w podróży przeprowadziłem rozmowy w Departamencie Przemysłu Lekkiego P.K.P.G., w Wydziale Przemysłu Włókienniczego:

1. Opracowanie Pracowni Planów Regionalnych p.t. "Przemysł Włókienniczy" zostało przekazane przed pewnym czasem Dyr. Rogowi do zoopiniowania. Ze względu jednak na inne pilniejsze sprawy nie zostało ono jednak dotychczas przeczytane. Nie ustalono nawet jeszcze ostatecznie, czy koreferat opracuje Dyr. Róg, czy też Naczelnik Wydziału Przemysłu Włókienniczego inż. Konrad.

2. Plan 5-cio letni, który w zakresie przemysłu mógłby stanowić pewną bazę dla pierwszego etapu planu regionalnego jest obecnie w trakcie opracowywania przez Departamenty branzowe P.K.P.G., poszczególne resorty i centralne zarządy przemysłu. Skoordynowanych poglądów wszystkich zainteresowanych jednostek na poszczególne zagadnienia brak jest dotychczas. Poglądy takie w formie konkretnej sprecyzują się najwcześniej za kilka miesięcy. Jako całość plan 5-cio letni będzie przedstawiony Prezydium Rządu i K.C. Partii najwcześniej w lipcu, lub nawet jeszcze później.

3. Zgodnie z poglądami Departamentu Planów Terenowych i Lokalizacji i tezami wyrażonymi w pracy p.t. "Przemysł Włókienniczy" przemysł włókienniczy na terenie L.O.P. będzie w tym okresie przedmiotem inwestycji. Decyzja ta wywołała w ostatnim czasie sprzeciw ze strony władz terenowych wędmiództwa białostockiego. Ze bradziej szczegółowych wypowiedzi wynika jednak, że rozmiary planowych na terenie L.O.P. inwestycji są skromne, co wynika z faktu że projektowane nakłady w skali krajowej są niewielkie. Przyczyną tego jest niska akumulacja w przemyśle włókienniczym

D U P O N T S A F E T Y 2930

- 2 -

w ogóle, a w przemyśle wełniarskim w szczególności. Fundusze przeznaczone na rozbudowę przemyślnictwa włókienniczego w skali krajowej ~~zwiększ~~ w planie 5-cio letnim zostały jeszcze ostatnio zmniejszone o 2/3.

4. Przemysł bawełniarski. W myśl poglądu Departamentu Przemysłu Lekkiego P.K.P.G. na terenie Łodzi powstaną trzy przedsiębiorstwa bawełniane o łącznej liczbie 150.000 wrzecion, co pozwoli na wyrównanie potencjału produkcyjnego przedsiębiorstwa i tkalni na terenie Ł.O.P. Jedną z nowych przedsiębiorstw jest już niemal gotowa. Mieści się ona na terenie Rudy Pabianickiej i korzysta z nadwyżek energii i pary przemysłowej dawnej fabryki Horaka. Lokalizacja pozostałych dwóch obiektów nie została jeszcze ustalona. Nie jest rzeczą wykluczoną, że mieścić się one będą nie w samej Łodzi, lecz w najbliższej okolicy.

Ponadto w przemyśle bawełniarskim przewiduje się dążyć do postępu procesu modernizacji i częściowo automatyzacji istniejących zakładów, zwłaszcza tkalni. Nakłady inwestycyjne będą jednak, podobnie, jak w przemyśle wełniarskim skierowane w znacznej mierze na budynki fabryczne.

Sprawa usunięcia części istniejących wykańczalni poza teren Łodzi nie będzie w okresie planu 5-cio letniego ruszona, tym bardziej, że w najbliższych latach uruchomiona będzie nowa wykańczalnia w Zawierciu, lub bezpośredniej okolicy, gdzie znajduje się w obfitości woda, wypływająca obecnie bezużytecznie na powierzchnię. Wykańczalnia ta rozwiąże problem wykańczalnictwa w przemyśle bawełniarskim na okres planu 5-cio letniego.

Globalna produkcja przemysłu bawełniarskiego Ł.O.P. wzrośnie nieznacznie, a zatrudnienie ulegnie co najwyżej nieznacznemu zwiększeniu, gdyż w parze z uruchomieniem trzech nowych przedsiębiorstw będzie iść zmniejszenie zatrudnienia w innych zakładach

w wyniku modernizacji.

5. Przemysł winiarski. W przemyśle winiarskim główny wysiłek inwestycyjny skierowany będzie na wznośnię nowych budynków fabrycznych, celem przeprowadzenia komasacji małych, pokapita- listycznych zakładów, które skomasowane zostały po ostatniej wojnie światowej tylko w sensie prawnym i organizacyjnym, ale nie w sensie fizycznym. Przy tej okazji wymienione zostaną niektóre maszyny i park maszynowy uzupełniony ~~niektórymi~~ będzie nieco nowym sprzętem. Naskutek tego, jakkolwiek główna uwaga poświęcona będzie zapewnieniu bardziej ekonomicznej eksploatacji istniejących urządzeń, globalna produkcja wzrośnie nieco.

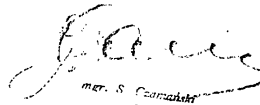
Globalne zatrudnienie ulegnie zmniejszeniu, naskutek pewnej modernizacji procesów produkcyjnych, a zwłaszcza naskutek likwidacji nadmiernej obecnie liczby strażników i personelu obsługującego w licznych małych budach.

Komasacji ulegną w pierwszym rzędzie zakłady im. Petrusińskiego w Zgierzu, dla których wybudowane zostaną nowoczesne budynki fabryczne. Wytybowana działka znajduje się w północno-zachodniej części miasta w pobliżu linii kolejowej do Kutna. Ponadto przewiduje się budowę kompleksu nowoczesnych budynków fabrycznych w Łodzi, które pomieszczą liczne, istniejące jeszcze na terenie miasta małe fabryczki winiarskie.

6. Przemysł jedwabniczy i tkanin dekoracyjnych. Inwestycje w przemyśle jedwabniczym i tkanin dekoracyjnych ograniczają się będą do renowacji i wymiany maszyn o bardzo ograniczonym zasięgu. Powstaną natomiast nowe zakłady tego przemyślu w bezpośrednim sąsiedztwie Ł.O.P.: w Szadku i w Turku.

7. Przemysł dziewiarsko-pończosznicy. Przemysł dziewiarsko-pończosznicy nie będzie w okresie planu 5-cio letniego rozbudowywany na terenie E.O.P. Nowy zakład, który powstanie w Sieradzu zaspokoi potrzeby kraju na te wyroby.

8. Reasumując, przewiduje się, że inwestycje na terenie E.O.P. w zakresie przemyśle włókienniczego nie będą wielkie i przyczynią się w pierwszym rzędzie do potężnienia produkcji i usunięcia niektórych "wąskich gardeł". Globalna produkcja wzrośnie nieco wskutek modernizacji kilku zakładów. Zatrudnienie zmniejszy się nieznacznie, względnie utrzyma się na obecnym poziomie, gdyż w parze z uruchamianiem nowych obiektów będzie szło zmniejszenie zatrudnienia w innych wskutek racjonalizacji i modernizacji. W wypadku gdyby niektóre obiekty z pozostałych istniejących miały w tym okresie wypaść z produkcji, należy się liczyć z pewnym globalnym zmniejszeniem liczby zatrudnionych w przemyśle włókienniczym.

mer. S. Czarnacki

mpu St. Craminshi
vrijdy ny notakke - 3. VI. 55

4. VI. 55

- C. 2. Prcen. Guernichung - Jarace 78 - 11 mlst.
- C. 2. Prcen. Guernichung - Potme - Pridharke 57 - 23 mlst.
- C. 2. Prcen. Guernichung - Jarace 84 - 8 mlst.
- C. 2. Prcen. Guernichung - Jarace 74 - 1 mlst.
- C. 2. Prcen. Guernichung - Pridharke 175 - 9 mlst.
- C. 2. Prcen. Guernichung - Pridharke 62 - 3 mlst.
- C. 2. Prcen. Guernichung - Pridharke 62 - 5 mlst.

7 x 18 godch = 126 godch - 8 = 118 godch

N o t a t k a

z rozmowy przeprowadzonej z Dyrektorem Naukowym Głównego Instytutu Wiskieniictwa inż. Czekalukiem.

Inż. Czekaluk był obecny podczas zatwierdzenia przez M.P.L. planów 5-letnich oszczędnych Centralnych Zarządów. Plany te ograniczają się w zasadzie jedynie do bezoszczędnych potrzeb oszczędnych zakładów. Brak w nich jest jakiegokolwiek myśli o perspektywicznej przebudowie przemysłu, której konieczność wynika z oszczędnej przebudowy technologii wiskieniictwa, która odbywa się w innych krajach. Jedeli tego rodzaju ~~zamiar~~ polityka inwestycyjna będzie w dalszym ciągu kontynuowana, zóaniem G.I., polski przemysł wiskieniictwa będzie po pewnym czasie produkował muzealne wyroby przy pomocy muzealnych środków technicznych.

Przemysł polski nie posiada żadnych długofalowych koncepcji rozwojowych. Prace w tym kierunku nie są prowadzone, a nawet wysuwane sugestje nie są w zasadzie akceptowane. Tym też do pewnego stopnia należy tłumaczyć, że z alternatyw wysuwanych przez Pracownie wysuwana jest przez władze zwierzchnie zawsze alternatywa najmniej radykalna. Zagadnienie dalszych kierunków rozwoju polskiego przemysłu wiskieniictwa winno być oparte na daleko idących studiach technicznych, oraz szczególnym zapoznaniu się z techniką stosowaną w innych krajach.

Zmiany w technologii wiskieniictwa dotyczą w pierwszym rzędzie wykończalnicstwa, które obecnie już posiada zupełnie inne znaczenie techniczne, oraz chemiczne, niż to ma jeszcze miejsce u nas. Trudno jest nawet w związku z tym mówić obecnie o przebudowie zakładów istniejących. W zasadzie polski przemysł wiskieniictwa należałoby budować na nowo. Pierwsze zakłady, w pewnym sensie "eksperymentalne" musiałoby powstać w Łodzi, ze względu na tradycje, istniejące tu wykwalifikowane siły robocze i zakłady.

- 2 -

Poza wykończalnictwem poważne zmiany zachyć również w przedzalnictwie, co wiąże się do pewnego stopnia z przejściem na surowce syntetyczne. Nowe przedzalnice posiadają wydajność kilkanaście razy większą na jednostkę powierzchni i załogi. Zasadzie cały proces przedzalnicy zainstrowany jest w ramach wytwórni włókien sztucznych. Włókna cięte są i przetrzone bezpośrednio do zęzaku wyłocju z przedzalni, zachowując swą równoległość. Maszyny tego typu produkowane są już zagranicą masową i proces ten jest już procesem na skalę fabryczną.

W celu krajach szycielstwo wyiera b. silnie tkanctwo. Jest ono znacznie wydajniejsze. Niemczech ilość produkowanych dzianin ma się do tkanin jak 1 : 2. Dzianiny używane są jako materiały piar-zeczowe, obićtowe i t.d. Poza tym produkowane są również w znacznej ilości rodzaje filców spawanych przez nasy- cenie w pełnych miejscach masą syntetyczną. Są one tanie i b. wytrzymałe. Wyroby tego typu przypominają flausze.

Pełne materiały znajdują się w 5-ciu letnim planie pracy Instytutu, który bezpłatny mógł otrzymać.

Rozmowę przeprowadzono 16.VII.55 r.

Notatka

w sprawie rozwoju przemysłu lekkiego na terenie Ł.O.P.
w planie 5-cio letnim.

Ogólne nakłady inwestycyjne przemysłu lekkiego na terenie Łodzi wyniosą w planie 5-cio letnim 999 milj.zł., w tym 413 milj.zł. na inwestycje o charakterze budowlano-montażowym. Na terenie całego województwa kształtują globalne nakłady wyniosą 465 milj.zł., w tym na inwestycje budowlano-montażowe 257 milj.zł.

W ramach planu 5-cio letniego przewiduje się budowę następujących większych obiektów:

Przemysł bawełniany: budowa przędzalni o 50.000 wrzecion, budowa nowej tkalni ~~XX~~ w ZPB im. Kunickiego, oraz rozbudowa ~~XXXXXXXXXX~~ Rudzkiej Wykończalni Przemysłu Bawełnianego. Dzięki rozbudowie obiekt ten będzie posiadał dodatkową zdolność produkcyjną 20 milj. mtr. bieżących rocznie. Globalne nakłady inwestycyjne wyniosą, 15,5 milj. zł. Dzięki tej inwestycji będzie można odłożyć na okres po planie 5-cio letnim budowę nowej wykończalni w Fastach. Ta ostatnia miała mieć zdolność produkcyjną 40 milj. mtr. bież. rocznie, a koszt jej budowy miał wynieść 60 milj. zł. Przesunięcie na korzyść Rudzkiej Wykończalni nastąpiło ze względów finansowych. Inwestycja ta zdaniem Ministerstwa Przemysłu Lekkiego jest przesądzona i jakkolwiek sprzeczna ze strony władz miejskich, czy organów planowania regionalnego ze względu na dość znaczne zwiększenie zużycia wody nie odniesie skutku, x

Przemysł wełniany: przewiduje się rozbudowę ZP im. Gwardji Ludowej, budowę czesalni argonowej przy Łódzkich Zakładach Przemysłu Wełnianego, oraz rozbudowę wykończalni przy ZPA im. Pietrusińskiego w Zgierzu.

- 2 -

Przemysł artykułów technicznych: przewiduje się budowę fabryki częściek tkackich w Łasku. Nakłady inwestycyjne na ten obiekt wyniosą ok. 30 milj. zł. Ewentualnie Ministerstwo Przemysłu Lekkiego byłoby skłonne przenieść do Łasku jeszcze jeden obiekt, które narazie zlokalizowany jest w innym miejscu. Sugestia ze strony władz planowania przestrzennego byłaby tu pożądana.

Przemysł jedwabniczy: przewiduje się budowę nowej tkalni o 500 krosnach w Zakładach im. Królewskiego, tkalni o 250 krosnach w Południowo-Łódzkich Zakładach Przemysłu Jedwabniczego i tkalni o 80 krosnach w Północno-Łódzkich Zakładach Przemysłu Jedwabniczego. Ponadto projektowana jest budowa dużej, nowej tkalni o 600 krosnach w Szadku, poza granicami Ł.O.P. Ponadto przewidziane jest rozpoczęcie budowy dużej wykończalni o zdolności produkcyjnej 20 milj. mtr. bież. kosztem 60 milj. zł. Obiekt ten nie jest dotychczas zlokalizowany.

Przemysł pończoszniczy: przewiduje się budowę w Łodzi okręcalni, kosztem 26 milj. zł.

Przemysł guzikarski: przewiduje się budowę nowego obiektu w Łodzi, na miejsce fabryki, która zostanie zlikwidowana. Ministerstwo chciałoby w sąsiedztwie nowy obiekt zlokalizować poza terenem Ł.O.P., jednak prawdopodobnie zwycięży koncepcja Centralnego Zarządu, który chce nowy obiekt wybudować w Łodzi.

Przemysł skórzany: projektuje się budowę fabryki artykułów technicznych, oraz bazy remontowej i bazy części zamiennych.

Bazy remontowe: Centralny Zarząd Remontu Maszyn Miśkiewiczskich nie przewiduje w swoim okresie planu 5-letniego żadnych większych inwestycji. Natomiast Centralny Zarząd Remontów Budowlanych i Energetycznych przewiduje budowę dużej bazy na Zabłotcu w Łodzi, zamiast projektowanego poprzednio na Dąbrowie.

- 3 -

Główny koszt tej inwestycji wyniesie 20 mil. zł. Obiekt ten będzie posiadał potrójny cel: będzie to baza remontowa budowlana, remontów maszyn i urządzeń elektrycznych. Będzie się tu mieścić magazyny, narzędzia remontowe maszyn i stacja prąd elektrycznych. Założeni projektowych brak jest dotychczas. M.P.L. nie posiada również bliższych informacji odnośnie terenów fabrycznych i składowych.

Informacje powyższe uzyskane w Ministerstwie Przemysłu Lekkiego w Departamencie Inwestycji / Nacz. Lilien binni / w dniach 11 i 12.VIII.55 r.

Łódź, dnia 14.VIII.55 r.

Lodzi - budowl.-montaz 413 milij; opalnia 999 milij.
rozes. " 257 " " 465 "

fund. 50,000 meciow

Kunicki nowa tk. antam.

Pudlka Wykarcz. rozbud. opalnia z Fasty ze wyl. finans.
jedna z czołowych sprawa 100 milij.
rozbudowa 15,5 milij.
Rudzi 20 milij. mb do bud. ~~60 milij. 25~~
Fasty 40 milij. mb.

Ev. Lud. wstawa

Centralne argonowe L 2 P Wstawa

Rozbud. rybn. Pietrusin'skiego

Fabryka Ciotek Tkackich w Zastawie

Ciep. jenera coo' opalnicie 30 milij. 25.

Tkalnia w Wroblewskiego 500

250 kt. P. L. G.

40 kt.

80 P. m.

Stradek Tkalnia 600 kromien jedus.

Rozp. budowy 1 wykarcz. w jedus. wielokal.
20 milij. mb 60 milij. 25.

Skalnia w Lodzi jenera 26 milij. 25.

~~Rozp.~~ Zast. furiki.

Fabr. art. tek. w skone bara remontowa,
upin' ramieniu.

Lodi - budowl.-montaż 413 mig; opalnia 999 mig.
moje - " 257 " " 465 "

Przed. 30,000 wrecim

Kamiki reza 44 latem.

Podla Wykawa: w bud. opalnia 14; Tasty 10 wyl. fuzas
jedna z crotynel sprawa 100
wobudowa 15,5 mig
Kier: 20 mig; mb. do bud. ~~50~~ 60
Tasty 40. mig; mb.

Pr. bud. wrecim

Crisalnia argonowa 2 27 Neta

Robud. wyl. Pietrusin'skiego

Fabryka Ciotekel Tkackich w Lodzi

Chca jencu 60' puzencic, 30 mig; 25.

Tkalnia w Wroblewskiego 500.

250 kr. P. L. G.

40 kr.

80 Polm.

Stradec Tkalnia 600 krosien jedus.

Ropf. budowy 1 wykawa w jedus. nierokal.
20 mig; mb 60 mig; 25.

Skalsalnia w Lodi jencu. 26 mig; 25.

Pr. zast. furiki.

Fabr. ast. tek. w skone bara renowitowa,
wyl. ramieniu.

Notatka

w sprawie rozłudowy przesyłu bawełnianego na terenie L.O.P.
w planie 5-cio letnim.

Produkcja: Globalna produkcja Centralnego Zarządu Przemysłu
Bawełnianego Planowa wzrasta w planie 5-cio letnim o ok. 25%.
wartość produkcji w cenach niezmiennych wynosząca obecnie
1,063,2 milj. zł. wzrośnie w 1960 r. do 1,325,6 milj. zł.,
czyli osiągnie wskaźnik 124,7%. Odpowiednie liczby w cenach zbytu
wynoszą: wartość produkcji obecnie 7,517,0 milj. zł., w 1960 r.
9,724,0 milj. zł., a wskaźnik 129,3%.

Źródła produkcji w ważniejszych artykułach ilustruje
następująca tabela:

artykuł	Jednostka miary	1955 r.	1960 r.	Wskaźnik
Przędza	tony	85,64	100,770	117,7%
Tkaniny	mtr. bież. tys.	317,957	365,000	116,2%
"	tys. m ²	262,429	338,900	129,2%
Kordy	tys. mtr. bież.	2,770	3,000	108,3%
Przeznaczone szlachełne	tys. mtr. bież.	10,154	15,282	
Włókna	tys. mtr. bież.	7,200	10,025	
Piki	tys. mtr. bież.	127	379	
Wooliny	tys. mtr. bież.	4,135	7,840	
Flanely	tys. mtr. bież.	53,067	67,513	
Wielochy	tys. m ²	39,333	50,127	

Wzrost produkcji na 1 mtr. bież. wyprodukowanej tkaniny
wzrośnie ze 143,21 obecnie do 149,9, czyli wskaźnik wyniesie
104,6%. Podobne wskaźniki wydajności maszyn będą się
kształtować, jak następuje:

Przędzalnie cienko- i średnio- i grubo- 460 gr./Nm
 " " " " 582 gr./Nm
 " " " " 265 gr./Nm
 Tkalnie 6,700 wtków

Pod względem asortymentowym nastąpi w przyszłym roku zwiększenie produkcji tkanin pościelowych, szczególnie szerokich, tkanin białych i flaneli. Zmniejszona zostanie produkcja gatunków szlachetnych. Wzrost tkanin o szlachetnym wykończeniu będzie przetrwał sukcesywnie.

Zatrudnienie: Zatrudnienie ulegnie w okresie planu 5-letniego niezmiernemu zwiększeniu, w tymteż o 2%. Wprawdzie w tym okresie nastąpi dość znaczna automatyzacja niektórych procesów produkcyjnych, ale z drugiej strony globalna produkcja zwiększy się, głównie wskutek zwiększenia współczynnika zużycia. Z drugiej strony przejście na bardziej szlachetne asortymenty spowoduje zwiększenie zatrudnienia zwłaszcza w wykończalniach /szlachetne aparaty/ i w skręcalniach. Zatrudnienie przedstawiać się będzie, jak następuje:

Z a k ł a d	og. narzecz danych		Stan 30.VI.55 r.		1960 r.	
	Ogółem	w tym kobiet	Ogółem	w tym kobiet	Ogółem	w tym kobiet
Z.P.B. im. Stalina A			2,529	1,478		
B			3,079	2,058		
C	10,959	6,130	3,126	2,126		
D	xx778	xx88x	1,779	198		
E			520	47		
Zarząd			82	36		

- 3 -

Z.P.B. im. Marchlewskiego	9,561	5,161	8,460	5,342
Z.P.B. im. Rzlerzyńskiego	4,303	2,179	4,129	2,357
ZPB im. Luksemburg	1,768	1,367	1,858	1,373
ZPB im. Liebknechta	1,256	766	1,427	889
ZPB im. Dubois	3,181	1,722	2,902	1,568
ZPB im. 1-ego maja	4,950	3,642	5,129	3,732
ZPB im. Fontekiego	3,239	1,821	2,977	1,759
ZPB im. Okrzei	1,784	1,173	1,886	1,196
ZPB im. Harnama	2,605	1,569	2,789	1,904
Lódzka Trakcja	720	457	753	524
ZPB im. I Dym. Kochuszka	2,614	1,539	2,294	1,367
ZPB im. Rewolucji 1905 r.	726	433	926	661
ZPB im. Wawickiej	1,867	1,422	2,062	1,597
ZPB im. Czajkowskiego	1,252	763	1,373	867
ZPB im. Młotca	1,285	765	1,162	748
ZPB im. Bytomskiej	738	462	674	422
ZPB im. Kozłowskiego	765	564	840	596
ZPB im. Armji Ludowej	3,774	2,313	4,205	2,705
Rudzka Wydziałnia	609	203	564	178
Lódzka Przędzalnia	-	-	786	575
Razem Lódź	57,976	34,176	58,288	35,403
Ozorkowskie ZPB	2,326	1,180	2,623	1,368
Pabianickie ZPB	10,927	6,473	9,177	5,247
Zgierskie ZPB	1,277	918	1,152	824
Razem	72,506	42,747	71,240	42,842
				70,200
				43,550

Kozbiola zatrudnienia w 1960 r. na poszczególne zakłady
 C.Z.P. Państwowego Północ nie posiada dotychczas. Ogólnie
 zatrudnienie zmniejsza się znacząco, przy równoczesnym
 zwiększeniu odsetka zatrudnionych kobiet.

Polityka inwestycyjna: Przewidziane limity inwestycyjne, w globalnej wysokości 1,030 milj. zł. są nie wystarczające na pokrycie wszystkich potrzeb wynikających z wysokiego ustawienia planu ~~inwestycyjnego~~ produkcyjnego. W poszczególnych latach nakłady przewidziane są będą, jak następuje:

1956 r.	205 milj. zł.
1957 r.	195 milj. zł.
1958 r.	205 milj. zł.
1959 r.	205 milj. zł.
1960 r.	220 milj. zł.
Razem	1,030 milj. zł.

W ciągu całego okresu planu 5-letniego zaznaczać się będzie znaczny niedobór przedzę cienkoprzędnej, spowodowany zarówno zwiększeniem produkcji tkanin szlacheckich jak i zapotrzebowaniem innych przemysłów. Centralny Zarząd planuje pokrycie tego niedoboru przedzą średniooprzędą. Woprawu tego stanu rzeczy nastąpi w dalszych latach, jednak jeszcze w latach 1959 i 1960 część zapotrzebowania na przedzę cienkoprzędą będzie pokryta przez przedzą średniooprzędą. Z tego samego powodu ok. 25% zapotrzebowania przemysłu włókienniczego na przedzę cienkoprzędą będzie pokryte przy pomocy steelonu. W wyniku tego z planu inwestycyjnego skreślono budowę 1 przędzalni cienkoprzędnej o 50,000 wrzecio n. Zoszczędzono tym sposobem 90 milj. zł. Tym niemniej przędzalnie cienkoprzędne będą jednym z głównych celów polityki inwestycyjnej przemysłu bawełnianego. Poza budową nowego obiektu przewiduje się rekonstrukcję starych przędzalni, oraz likwidację maszyn przędzalniczych III i IV grupy. Zarozony wskaźnik wydajności wynosi 117,6%.

- 5 -

Na odcinku traktu przewiduje się budowę nowych zakładów, jednak poza terenem L.O.P. w miejscowości w andrychowcie, w latach 1. Zdobrowie. Na terenie L.O.P. przewiduje się jedynie wyznaczenie pewnej liczby krosien mechanicznych na automatyczne.

W planie 5-letnim nieznacznie się zmniejszyła zdolność produkcyjna na odcinku wykończalni, zwłaszcza na terenach podziemnych, przez obciążenie L.O.P. Deficyt ten będzie pokryty przez budowę nowej wykończalni w podziemnej części kraju i rozbudowę wykończalni w Fortach. Jednak w tym roku nastąpi rozbudowa szeregu wykończalni starych.

Projektowane inwestycje nie wpłyną w znaczący sposób na zmianę zajmowanych obecnie terenów fabrycznych. Jedynym wyjątkiem może być może Z.P.B. im. Narona.

aktualny wykaz istniejących na terenie ~~xxxxxx~~ L.O.P. zakładów przetransju dwuczynianego i ich powierzchnie podaje następujące zestawienie:

50.000012 776

dp	Nazwa przedsiębiorstwa i adres	Zakłady		Zmiany w organizacji	
		Typ i prod.	adres	Przebieg i data	Podstawa (data) zmiany
1.	ZPB im. J. Kłosa, Zakł. Lach kółki, ul. Targowa 65	zakł. i młoczn.	Targowa 85		
2.	ZPB im. J. Kłosa, Zakł. kółki, ul. Targowa 46	zakł. młoczn. - mied. Kłosa aut. - zakł. i zakł. produkcyj. m. skł. w bud.	Targowa 46		
3.	ZPB im. J. Kłosa, Zakł. B kółki, ul. 8 Marea 35	zakł. mied.	8 Marea 35		
4.	ZPB im. J. Kłosa, Zakł. C kółki, ul. Kilińskiego 179	Kłosa	Kilińskiego 179		
5.	ZPB im. J. Kłosa, Zakł. D kółki, ul. 8 Marea 5	wytwórnia	8 Marea 5		
6.	ZPB im. J. Kłosa, Zakł. E kółki, ul. Ogrodowa 17	zakł. mied. - mied. - apar. i Kłosa wytwórnia	Ogrodowa 17	Kłosa - Pogo- nowskiego 17, prze- kazywał ZPL im. Kłosa i in. do 1.1.53r.	M. PL. Zarząd Nr 774 z dn. 15.12.52 r.
7.	ZPB im. T. Dąbrowskiego kółki, ul. Piotrkowska 293/295	zakł. mied. Kłosa wytwórnia oła. kł. młoczn.	Piotrkowska 293/295		
8.	ZPB im. R. Dąbrowskiego kółki, ul. Piotrkowska 276	zakł. mied. - apar. i Kłosa wytwórnia zakł. P. B.	Piotrkowska 276		
9.	ZPB im. R. Dąbrowskiego kółki, ul. Kłosa 6/8	zakł. mied. Kłosa zakł. produkcyj.	Kłosa 6/8		
10.	Wydzielni ZPB, 1 Maja kółki, ul. Bracia Brzoz- wscy 8/15	zakł. mied. - mied. wytwórnia	Bracia Brzozwscy 8/15		
11.	ZPB im. St. Dubois kółki, ul. Główna 82/84	zakł. mied. Kłosa zakł. mied. wytwórnia	ul. R.K. 11 82/34 - ul. Główna 163	zakł. - Rozwój 10 - młoczn. do dn. 1.1.53 r.	M. PL. Zarząd Nr 3 z dn. 1.1.53 r.

662

12	Łódzka Praca. Prac. Bańki, ul. Roosevelta 10	praca. fr	Rogowca 10	06	inowrocławski przy ul. Świerkowej i Wrocławskiego, ul. Kępczyńskiego i Żurawińskiego NO.	
13	ZPB. ul. S. Kusiniego Łódź, ul. Zerownickiego Nr. 437	praca. fr - - - - - - - - - - - - - - -	Zerownickiego 437	137	Monografia Inst. i B. (Czech słudka) sypialnia części prac. w czasie łowów w celu zabezpieczenia ul. Hefowej Świerkowej, Kępczyńskiego, Żurawińskiego, ul. Maz. ul. Republikańskiego 214 i Zerownickiego 437	
14	ZPB. ul. S. Okrzei Łódź, ul. Kilińskiego 238	praca. fr - - - - - -	Kilińskiego 238	238		
15	ZPB. ul. S. Haraudina Łódź, ul. Kilińskiego 2	składowa kotła part. i wyłom przebieg. S. Haraudina składowa klat. pr. i. i. klat.	Kilińskiego 2 Kilińskiego 3 Sienkowskiego 11	2 3 11	Hala Nr. 75 pr. obj. 18,500.39 Warsz. No. 441 Kil. 11.53 - 11.53 11.53 - 11.53 Kil. 52 - 11.53 Warsz. 11.53 Kil. 52 - 11.53 11.53 - 11.53	M.P.L. - - - - - - M.P.L. - - - - - - M.P.L. - - - - - - M.P.L. - - - - - - - - -
16	Łódzka Hala Nr. 15, ul. Jaracza 53	Hala	Jaracza 53	53		
17	ZPB. ul. T. Dziw. Wrocł. Łódź, ul. Szlomska 23/25	praca. fr - - - - - - - - - - - -	Szlomska 23/25 A. Sienkowskiego 76 Zerownickiego 107	23/25 76 107	praca. obj. przy ul. Szlomskiej 23/25 przyk. 12,22. 11.53	M.P.L. - - - - - -
18	ZPB. ul. H. Świerkowej Łódź, Miazanowa 3/6	praca. fr - - - - - - - - -	Miazanowa 3/6	3/6		
19	ZPB. ul. Rewolucji 1905 Łódź, Strzelczyńska 6	praca. fr - - - - - - - - -	Strzelczyńska 6	6		
20	ZPB. ul. M. B. Bystrzyckiej Łódź, ul. Hodowa 23	praca. fr - - - - - -	Hodowa 23	23		
21	ZPB. ul. G. B. B. B. Łódź, ul. Rogowca 26/28	praca. fr - - - - - -	Rogowca 26/28	26/28		
22	ZPB. ul. G. H. Łódź, ul. Praska 57	praca. fr - - - - - -	Praska 57	57		

23	ZPB im. Kowalskiego Lódź, ul. Piłsudskiego 39/41	przebr. śred.	Hrubosławskiego 39/41	38			
24	ZPB im. Armii Ludowej Lódź, ul. Pabianicka 18/16	przebr. śred. " odpad Hiełcica wylocowana Hiełcica przebr. śred.	Pabianicka 18/16 -" -" -" Rudka 33/35 Stawomłosa 1/10/13	156	instawa: 3 Maja 11 Człuj awanbda. du. 1.1.52 r przebr. odp. Stawomłosa 14 przebr. zawo 1.1.53 r. Potuda. z. 2.8. 20 rcb.	M.P.L. M.P.L.	Zarząd. Nr. 159 z du. 1.1.52 r Zarząd. Nr. 659 z du. 13. 11. 52 r.
25	Rudka Wąsk. Nr. Ban. Lódź, ul. 3 Maja 64/66	wylocowana	3 Maja 64/66	84			
26	Pabianicki ZPB, sin. Bogusław Karol 1905 r Pabian. ul. Armii Odro- wonej 3/5	przebr. sr. " odp Hiełcica wylocowa. obrotowa blekitnowa przebr. cich. przebr. sr. Hiełcica -" -" -" -" -"	Armii Odrowonej 3/5 - " - " - " - " - " Armii Odrowonej 3/5 - " - " Nowotki 50 Krowca 13/15 Bogusława 4 Botaniczna 7 Towarowa 6/8	3149	Trawna 11/19 przebr. Pab. 2.8.1952 r. du. 1.1.53 r. Namiłowska 33 Złotowid. 45.4.51 r. Kocięcin 31 Złotowid. 2.8. 54 r.	M.P.L. Pab ZPB	Zarząd. Nr. 946 z du. 1.1. 53 samotnie ZPB-ów drugą z du. 28.9. 01/10/12/15/155
27	Morawicki ZPB. Morawicka, k. Poleskiego	przebrab. Hiełcica	Morawicka - "				
28	Złoty ZPB, sin. 100 Poleski, Egara, 11 Maja	przebr. sr.	1 Maja 4	918			
29	Odrowoni ZPB. Odrow. Wolna 5/7	przebrab. Hiełcica wylocowa	Stalowa 5/7 - " - "	1569	pr. odp. - Zymu- skiego 48 przebr. zawo 02.8.1952 r. du. 1.1.53 r. inne obiekty nie figurują w ewidencji 1/NO	M.P.L.	Zarząd. Nr. 732 z du. 15.12.52 r.
30	Złoty ZPB Złoty Zimowickiego 21	Hiełcica - " - "	Zimowickiego 21 Armii Odro. 5/153 16.6.1952 r.				
31	Prochomski ZPB. sin. H. Namysłki-Prochom, ul. Kulejowska 45	przebr. cich. - " - "	Kulejowska 45 - " - "				
32	Zimowicki ZPB. Zimow. Medaniczna	przebr. sr. przebr. odp.	Medaniczna 8 1 Maja 45				

Złobowiznienie w wodę: Zakłady przemysłu bawełnianego na terenie Łodzi korzystają z wody z wierzeń z wierzeń studni. Jedynym wyjątkiem są Z.P.B. im. Bytomskiej, które korzystają się w wodę z sieci miejskiej. Ponadto określone i inne zakłady pobierają niewielkie ilości wody z sieci miejskiej, Z.P.B. im. Bytomskiej pobierają z sieci miejskiej 4,000 m³ wody kwartalnie, a cały przemysł bawełniany łącznie ok. 11 mld. m³ rocznie.

Wieloletni odbiór wody w Łodzi jest nieidealny, jednak i inne zakłady, jak przędzalnie i tkalnie potrzebują wody, głównie do klimatyzacji i ogrywania, oraz dla celów sanitarnych. W zasadzie cała woda zużywana przez przemysł jest ze względu na jej jakość wodą pitną.

Ładnie posiadane przez zakłady przemysłu bawełnianego na terenie Łodzi są to z reguły studnie głębinowe, czerpiące wodę z pokładów górnej kredy. Istnieje również kilka studni ciekłowodowych. Lokalne studzienki wody art. znajdują w przemyśle bawełnianym nie występują. Zauważa się natomiast niedobór wody, który w zasadzie stale się pogłębia, gdyż we wszystkich niemal studniach lustro wody stale spada, przeciętnie o ok. 2 mtr. rocznie.

Ozorkowickie Zakłady Przemysłu Bawełnianego posiadają 4 wierzeń studnie, w tym 1 studnię górnokredową, a resztę piaskowych. Zgierskie Zakłady Przemysłu Bawełnianego posiadają 2 studnie górnokredowe, a Pabianickie Zakłady Przemysłu Bawełnianego znaczna liczba studni. Teższe oddziały posiadają tu studnie górnokredowe, a kilku mniejszych piaskowe.

W planie 5-letnim globalne zużycie wody przez przemysł bawełniany wzrosło o ok. 15-20%. Nie wiadomo natomiast jak będzie się kształtowała sytuacja po 1963 r. Przewiduje się

od tercień w okresie 1956-1960 r. 4 studni glinokreślonych na terenie Łodzi. 2 studnie zbudowane będą na terenie ZTB im. Marchleńskiego i po 1 na terenie Z.P.B. im. Stalina i Z.P.B. im. Liebknechta.

Zdaniem Centralnego Biura Przemysłu Mineralnego Płynoc występują na terenie Łodzi w dalsze perspektywiczne rozwiązania będzie mogło jedynie wybudowanie rurociągu doprowadzającego znaczne ilości wody przemyślej.

Zagadnienie ścieków: C.Z.P.B. Płynoc nie zajmuje się tym zagadnieniem w tym samym stopniu, co woda. Ścieki odprowadzone są przeważnie do kolektorów miejskich. Nie wiadomo jak dalece są one rzadliwe, jeżeli chodzi o niezanieczyszczenie kolektorów i rolnicze wykorzystanie ścieków miejskich. Przepuszczalność jednak nie bardzo, gdyż są silnie rozczyszczone. Podczyścicielnie posiadają jedynie ZPB im. Kalcebra i ZTB im. Kunińskiego. Brak jest w ogóle neutralizatorów.

Biuro 5-cio letnim C.Z.P.B. Płynoc chciałoby wybudować neutralizatory w 5 większych wykończalniach na terenie Łodzi, ale jest jeszcze wątpliwość, czy inwestycja ta dojdzie do skutku, ze względu na inne pilniejsze potrzeby, w pierwszej rzędzie produkcyjne.

Uchwalność zakładów: C.Z.P.B. Płynoc nie otrzymał dotychczas żadnych skarg na wyziewy, względnie zapylenie spowodowane przez podległe mu zakłady. Większość zakładów nie posiada żadnych ochron na kominach. Jedynie w niektórych są zainstalowane byklony, wyprowadzające lotny koksik.

Biuro 5-cio letnim nie przewiduje się żadnych inwestycji w tym zakresie.

Informacje powyższe zbierają w czasie od 14.VII.55 r. do

- 9 -

do 6.VIII.55 r. w następujących działach Centralnego Zarządu

Przemysłu Lawiniarskiego Północ:

Dział Organizacyjny

Dział Planowania - Ob. aderski

Dział Rodny - Inż. Ulejski.

Łódź, dnia 7.VIII.55 r.

W zasadzie i w tym celu studiuj, prosiu bytomski
4.000 m³ kwartalnie, 11 m³ w 5 rocznie.

Katujki nie. Niedobor. Ca 2 m³ rocznie spada
N. nielktozoh okresowo i zia m³ w 5.

Greda; Kwalis klimatyzacja, ogrowanie

Konjektka figbockie studnie gotna kreda.

Kilka parkowal. Konjektka fitna fitna

Orskow w 5-ine studnie, 1 gotna kreda, rente

parkowe, 4

Rejon gotna kreda 2

Pol. dwo studni prosi. gotna kreda, klade parkowe
ini. Kępi

N 5-ia niest 15-20%. 9.60 nie niadoms.

Wardk, 2 fitne, stalin 1 gk, kietknecht 1 gk.

Kine. bud. mocioga pro. gotowego.

Podwainie do kolektorow m³ w 5-ia. Podwainie

tylko Waktar s. Kawiaki. Kewtralizatorow

ki nie. N 5 w nielktozoh systemie choy

Budowar, alle nie niadoms.

Ochran na Kewmij nie ma Cyklowy w nielktozoh

systemie lotny kietk. N 5 nie, Skary na

systemie niema.

Współpr. z miernikiem, słuchanie i prętny. Skuscalnia,
 Wzrost. po ~~Halimam~~

Wart. przed i cenach wicem. P. E. 1,063, 2 1325,6 124,7%
 rzyta 7517,- 9727,- 129,3%

Przedia tan 85,640 100,770 117,7%

TKaniny sub 317,957 365,000 126,2

m 2 262,429 338,900 129,1

Kurcily sub 2,770 3,000 108,3

Zin. jedy na 1mb 148,21 149,9 101,1

Wskaznik wydatk. w tym

podm. cigulic 160 gr / km

" srednie 582

" odpad 365

TKanice 8,700 wazko 10.

Zwiedzanie tkanin jociel, gresy, wrotki, sl,
 biel, piany, flaneli, kumbe pod, jat
 slach

Wartady invest 56 205 niez, is

7 195

8 205

9 205

60 220

1030

Wredobac jedy ciekly, jdyi tkan slach
 i inne jedy. Potencje srednia. Poprawa
 w dalnych latach.

Jednost. jener. nr 19,59/60 przesunij to
 95% raportu. powis. na steln. i Kreslano
 budant 1 podr. ciastki. 50.000 nosce. ok
 90. milj. r.

Wspolczesne planowanie obrotowe	10,154	ty 15,282
wyponie	7,200	10,025
filii	127	379
Popeliny	4,185	7,840
planeta	59,067	67,513
Grzechy m 2	39,333	50,127
Wzrost obrotow w nastaj. sukcesywnie.		

Likwidacja III i IV firmy swanych podr.
 wzrost wydatk. 117,6%
 Kierunek wzrost. na podr. ciastki:
 Rekonstr. stajek.
 Wzrost tkalnic Andrychow, Fasty, Rambrów.
 Kosmos zmianie na automatach.
 Deficyt wykosci na Poludniu, Wzrost
 na Polud + Fasty, maja raterp.
 Przebudowa stajek.

Kont. b.

Sajma Jakija ✓	Regonka 26/28	1,252	788	3,5
Widawski P.P. Langja ✓	Armji Czarnomyj 81/83	4,950	3,642	33,5
Pudak W.K.P.B. ✓	3 maja 64/66	609	203	
Kodka W.K.P.B. ✓	Jawiera 52	720	457	
Pol. 26.18 P.P. B.A. ✓	Pabianice Armji Czarnomyj 3/5/10, 927	6,473		3,85
	" " 31 ✓			11,683
	Kranjta 19 ✓			0,38
3,85	Krosowa 9? 13/15 ✓			0,38
11,683	Armji Ludowyj 50 (Nawolki 50) ✓			0,62
0,38	dejanowa 4 ✓			0,34
0,62	Ukrainowicza 33 ✓			0,13 X
0,34	Bohaterow 7 ✓			0,10
0,13	Kasawitki 31 ✓			0,21 X
0,10	Tomiska 6/8 ✓			0,375
0,21	Armji Czarnomyj 4			4,53
0,375	Grobowa 6			9,08
4,53				
9,08				
31,298	Oddel. I			
	Sarowia P.Z.P.B. ✓	16		8
	Elektronia P.Z.P.B. ✓	299		9
	Zawski P.P.B. ✓	1,277	918	
	Rpiew 1-go maja 18			

Orokonite 2PB	Orokonite	Stalina 5/7	√ 2,326	1,180	15,69
Belch. I		18 stycznia 25/31	?		
II		Marcb. 1/7	?		
III		Zymionki 24?	(41)		
IIIa		" 43	?		
IV		" 28	2		
V		" 35	2		

~~Cent. Wzd. Pionkón~~
1960r. - ~~Cent. Wzd. Pionkón~~ - mag. 16.000 m³
~~26.7-85 / plan.~~

		Ogółem	Kolkt	mu
Hamowia , Kilińskiego 2 ✓		2,605	1,569	1,8 ✓
Oddz. I	Kalina Nowotki 75 ✓			0,61
II	Jarawa 52 ✓			2,1
III	Tanki 5? ✓ (?-3)			0,28
IV	psch. odpad. Magistaska 31 ✓			0,27
V	narparnia Nowotki 141 ✓			0,61
	Rawycki 20			1,-
Opary Chocimurkowski / Ło, Kowa 23/25 ✓		2,614	1,539	1,9
Oddz. I	" Zeronstkiego 107 ✓			0,45
II	st. Stanga 78? 76 ✓			1,8
III	Sdanska 133 ✓			0,4
Quito ✓	Sienkiewicza 82/84	3,181	1,722	0,6
Paschahia 1	Kalina ✓ PKWN 30/34			1,2
" 2	✓ Roosevelta 10			0,6
" 3	✓ Zeronstkiego 120			4,2
Nyknieralnia ✓	Sdanska 163	0,6		1,2
Wagaryn ✓	Snieżenińskiego 64/66	4,2		0,62
Skład szkla ✓	Króblewskiego 70/72	0,62		6,62
San Walteza ✓	Praska 5/7	1,285	765	1,6
Rejchshausung ✓	Piot. Kowka 276	1,788	1,067	3,-
Hamowia ✓	Rumbielnińskiego 2/4	3,239	1,821	7,93
Oddz. A ✓				
Oddz. B ✓	Zeronstkiego 137			

Kluczewskiego ✓	Nroblewskiego 39/41	765	564	3,8	V
Orkisz ✓	Kaliniskiego 228	1,784	1,173	6,3	
Stalina ✓	Targowa 65	10,959	6,130	48,-	
Handlarskiego ✓	Ogrodnia 17	9,561	5,161	24,5	
Skalnia ✓	Pofanowskiego 5/7			1,5	
Przybylskiego ✓	Potr. Koralka 293/295	4,303	2,179	15,1	
Bytkowskiej ✓	Nedua 23	738	462	1,4	
Sadowej ✓	Kwiatniana 2/6	1,867	1,422	9,8	
Antoni Ludwisi ✓	Pabianicka 134/186	3,774	2,313	5,5	
Odd. I	3-czo maja 64/66 ✓			8,4	
II	Rudnika 33/35 ✓			2,8	
III	Staromodka 14/18 ✓			1,3	240
	Staromodka 8/10/12			6-	84
Przedzwojskiej 1905 ✓	Strzelcka 26 i 14/16	726	433	0,84	15,6
Stalinskiego ✓	Nroblewskiego 6/8	1,256	766	1,9	

Katruwienie pracowników ogółem

Przedsiębiorstwo ZP Baw.	Stan na 30/6 1955		Przewidywane 1960		Uwagi
	ogółem	w tym kobiet	ogółem	w tym kobiet	
1 ZP Baw im J. Stalina A	2.529	1.478			
2 " " B	3.079	2.058			
3 " " C	3.126	2.126			
4 " " D	1.779	1.98			
5 " " E	520	47			
6 ZP Baw im J. Marchlewsk ^{im}	8.460	5.042			
7 " F. Dzierżyński	4.124	2.057			
8 " R. Liebknecht	1.858	1.073			
9 " K. Liebknecht	1.427	889			
10 " J. Daboss	2.902	1.568			
11 " J. Piłsucki	5.129	3.732			
12 " St. Kucińskiego	2.977	1.759			
13 " St. Olędzi	1.886	1.196			
14 " Sz. Głomna	2.789	1.904			
15 Łódzka Thabna	733	524			
16 J. Dąbrowski Kosciuszki	2.294	1.367			
17 Rewolucji 1905	928	661			
18 J. Sawickiej	2.062	1.597			
19 Cz. Szymanski	1.373	867			
20 Gen. Waltera	1.162	748			
21 M. Bytomskiej	674	422			
22 Kocarskiego	840	596			
23 Armii Ludowej	4.205	2.705			
24 Pułkownika Włochowca	564	1.78			
25 Łódzka Prostejka	786	575			
Razem Wielka Łódź	58.288	35.403	54.500	36.000	Verte!

Medicinalstwo ZPBaw	Stos na 30.1.1955		Przebieg choroby 1950		Waga
	ogolem	W tym kalcium	ogolem	W tym kalcium	
26 Ononkarskie 2793	3.623	1.368	2.550	1.400	
27 Pektinowa 2793	9.177	5.247	9.000	5.300	
28 Kapsle 2793	1.152	824	1.150	850	
Razem	14.240	42.842	40.200	43.550	

[Handwritten signature]

Biuro Planów Regionalnych
Przedsiębiorstwo Państwowe w Warszawie
PRACOWNIA
Łódź, ul. Wileckowskiego Nr 13

L. dz. 222/15

Łódź, dnia 3.VI.55 r.

Centralny Zarząd Przemysłu

Bawełnianego - Pólnoc

w miejscu

W związku z opracowywaną obecnie na zlecenie Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego, Departament Planów Terenowych i Lokalizacji Iofazą Planu Regionalnego Łódzkiego Okręgu Przemysłowego, Biuro Planów Regionalnych w Warszawie, Pracownia w Łodzi, prosi niniejszym Centralny Zarząd o umożliwienie pracownikowi naszemu mgr. Stanisławowi Czamańskiemu przeprowadzenia konfrontacji wstępnych koncepcji Pracowni z zamierzeniami C.Z.P.B. na odcinku inwestycji na terenie L.O.P. w okresie planu 5-cio letniego.

Sty
Dr Ludwik Straszewski
Kierownik Pracowni
Planów Regionalnych w Łodzi

Z a k ł a d y		
Lp.	Nazwa przedsiębiorstwa i adres	Wydział produk.
1.	2.	3.
1.	ZPB im. J. Stalina, Zakł. Centr. Łódź, ul. Targowa 65	Zarząd i usługi
2.	ZPB im. J. Stalina Zakład A Łódź, ul. Targowa 46	przędz. cienk. " średn. tkalnia ant. " zakardowa farbiarnia przędzy prz.odp. w bud.
3.	ZPB im. J. Stalina - Zakład B Łódź, ul. 8 Marca 25	przędz. średn.
4.	ZPB im. J. Stalina - Zakład C Łódź, ul. Kilimskiego 179	tkalnia
5.	ZPB im. J. Stalina - Zakład D Łódź, ul. 8 Marca 5	wykończalnia
6.	ZPB im. J. Marchlewskiego. Łódź, ul. Ogniodowa 17	przędz. cienkop. " średn. " odpadk. tkalnia wykończalnia
7.	ZPB im. F. Dzierżyńskiego Łódź, ul. Piotrkowska 293/295	przedzaln. tkalnia wykończalnia oddz. tkal. pawil.
8.	ZPB im. R. Luksemburg Łódź, ul. Piotrkowska 276	przędz. średn. " odpadkowa tkalnia wykończalnia Laborat. P.B.
9.	ZPB im. K. Liebknechta Łódź, ul. Wróblewskiego 6/8	przędz. średn. tkalnia farb. przędzy

Zmiany w organizacji				
Adres	Przekazanie przejęcia i data	Podstawa /decyzja/		Powierzchnia w ha
		władza	pismo	
4.	5.	6.	7.	8.
Targowa 65				
Targowa 46				48
8 Marca 25				
Kilńskiego 179				
8 Marca 5				
Oгородowa 17	tkalnica - Pogonowskiego 5/7 przekazana ZPZ im. Wiosny Ludów dn: 1.1.53 r.	M.P.L.	Zarząd. Nr: 754 z dn: 15.12.52 r.	24,5
"				
"				
"				
Piotrkowska 293/295				17,1
"				
"				
Piotrkowska 276				3,0
"				
"				
Wróblewskiego 6/8				1,9
"				
"				

1.	2.	3.	4.
10.	Widzewskie ZPB 1 Maja Łódź, Armii Czerwonej 81/83	przędzal.średn. " cienk. skręcalnia	Armii Czerwonej 8 " "
11.	ZPB im. St. Dubois Łódź, ul. Sienkiewicza 82/84	przędzal.średn. tkalnia przędzal. cienk. wykończalnia	ul. P.K.W. 32/34 ul. Gdańska 163 "
12.	Łódzka Przędzalnia Przemysłu Bawełnianego Łódź, ul. Roosevelta 10	przędzal.średn. p.	Roosevelta 10
13.	ZPB im. St. Kunickiego Łódź, ul. Żeromskiego 137	przędzal.średn. " " tkalnia " odpak. " " wykończalnia " "	Żeromskiego 137 " " " " "
14.	ZPB im. St. Okrzei Łódź, ul. Kilińskiego 228	przędz. średn. tkalnia	Kilińskiego 228 "
15.	ZPB im. St. Harmana Łódź, ul. Kilińskiego 2	tkalnia kolor. farb. i wykończ. przędz. średn. tkalnia farb. przcz i wżók.	Kilińskiego 2 Kilińskiego 3 Smugowa 11 "
16.	Łódzkie Tkalnie P.B. Łódź, ul. Jaracza 52	tkalnia	Jaracza 52
17.	ZPB im. T. Dzw. Kosciuszki. Łódź, ul. Łąkowa 23/25	przędz. średn. tkalnia wykończalnia przędz. sr. tkalnia	Łąkowa 23/25 " " A. Struga 76 Żeromskiego 107
18.	ZPB im. H. Sawickiej Łódź, Niciarniana 2/6	przędz. cienka skręcalnia szpularnia farbiarnia	Niciarniana 2/6 " " "
19.	ZPB im. Rewolucji 1905 r. Łódź, ul. Strzelczyka 6	tkalnia przędz. sr.	Strzelczyka 6 " 14 " 21

- 2 -

4.	5.	6.	7.	8.
zerwonej 81/83				33,5
W.N. 32/34 miska 163	przędz. - Roosevelta 10 usamodzielniono dnia 1.1.52 r.	M.P.L. 120	Zarząd.NR. 3	
ta 10	tkalnia przy ul. Żeromskiego nigdy nie wchodziła w ramy ZPB im. St. Dubois / w branży również nie znana/ nieruchomości przy ul. Świerczewskiego i Wróblewskie- go nie figurują w ewidencji NO.			0,6
kiego 137	komasacja Zakład. A i B nastąpiła na skutek wyrażenia zgody przez władze komunalne zamknięcia ul. Wołowej dzielącej dotychczas obydwie zakłady tj. przy ul. Nembielińskiego 2/4 i Żeromskiego 137			7,93
kiego 228				6,3
kiego 2	tkalnia-Nowotki 75	M.P.L.	Zarząd.Nr.55	
kiego 3	przy odp. Magistr. 31	"	z dn. 1.1.53.	1,8
a 11	szarp. Nowotki 141			
"	przekaz. 1.1.53 r. Phn.			
"	Z.Z.P. Zgrzebn.			
"	Jaracza 52 - usamodz-	M.P.L.	Zarząd.Nr.174	
"	1.152.		z dn. 1.1.52 r.	
"	Tkalnia - Tamki 3	CZPB	Zarz.Nr.21	
"	przek. 15.5.52 r.		z dn. 10.5.52.	
"	Zarz.Art. i Tk. Techn.			
"	Obiekt przy ul. Matejki			
"	20 nie figuruje w ewi- dencji NO			2,0
3 52				
23/25	przędz. odp. przy ul.	M.P.L.	Zarz. Nr. 733	
"	Gdabskiej 133		z dn. 15.12.52.	4,15
"	przekazana CZP Zgrzebn.			
ca 76	dnia 1.1.52 r.			
kiego 107				
niana 2/6				9,8
"				
"				
czyka 6				0,84
17				
12				

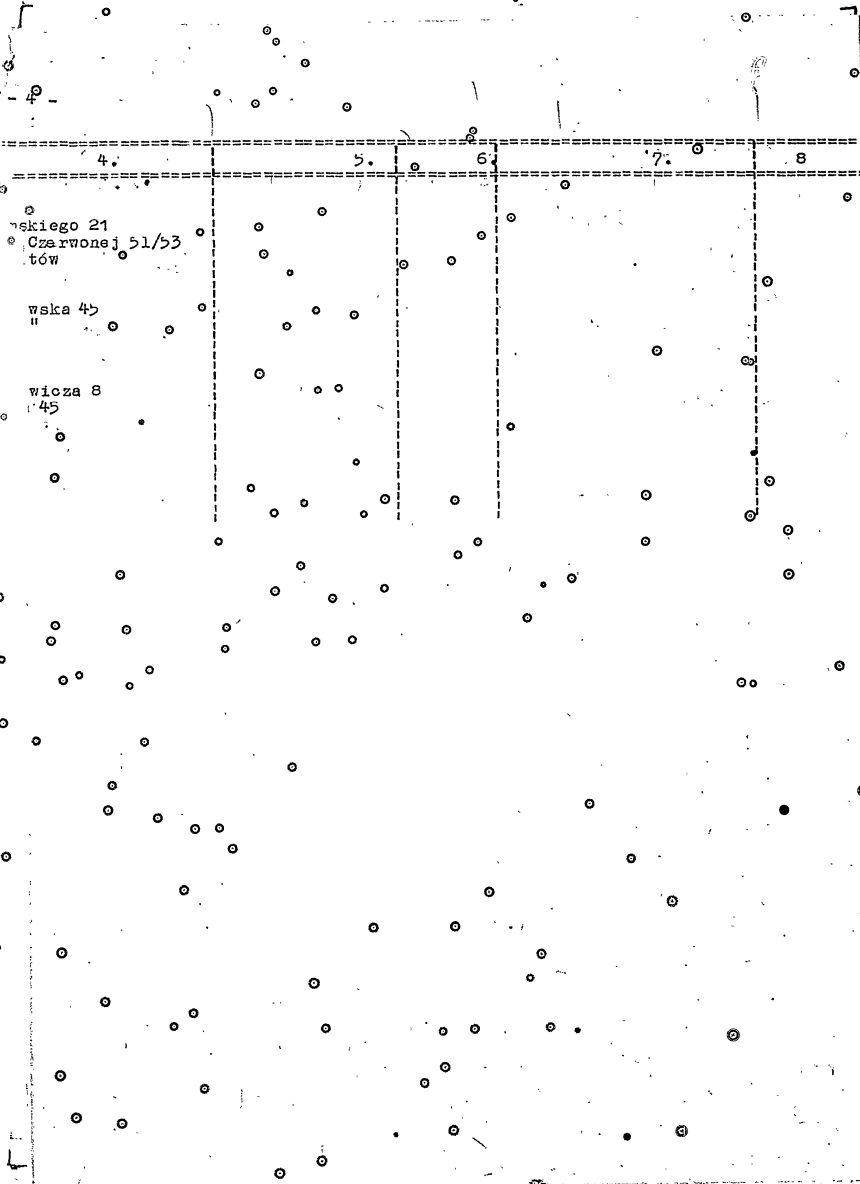
- 3 -

1.	2.	3.	4.
20.	ZPB im. Władcy Bytomskiej Łódź, ul. Wodna 23	przedz. sr. tkalnia	Wodna 23
21.	ZPB im. Cz. Szymańskiego Łódź, ul. Rzgowska 26/28	przedzal. sr. tkalnia	Rzgowska 26/28
22.	ZPB im. Gen. Waltera Łódź, ul. Praska 5/7	przedzal. sr. tkalnia farb. i szarp.	Praska Nr. 5/7
23.	ZPB im. Koczawskiego Łódź, ul. Wróblewskiego 39/41	przedzal. sredn.	Wróblewskiego
24.	ZPB im. Armii Ludowej Łódź, ul. Fabianicka 184/6	przedz. sredn. " odpad. wykończalnia tkalnia przedz. sredn.	Fabianicka 184 " Rudzka 33/35 Starorudzka 8
25.	Rudzka Wykon. Przem. Baweł. Łódź, ul. 3 Maja 64/66	wykończalnia	3 Maja 64/66
26.	Fabianicka Z.P.B. im. Bojown. Rewolucji 1905 Fabianice, ul. Armii Ludo- wej 3/5	przedzal. sr. " odpad. tkalnia wykończal. gazownia elektrownia przedzal. cienk. przedzal. sr. tkalnia " " "	Armii Czerwonej " " " Armii Czerwonej " " Nowotki 50 Kresowa 13/15 Sejmowa 4 Bochaterów 7 Toruńska 6/8
27.	Moszczenickie ZPB Moszczenica K. Piotrkowa Tryb.	przedzalnia tkalnia	Moszczenica "
28.	Zgierskie ZPB im. 100 Poległ. Zgierz, 1 Maja 4	przedz. sr.	1 Maja 4
29.	Ozorkowskie ZPB Ozorków, Stalina 5/7	przedzal. sr. tkalnia wykończalnia	Stalina 5/7 "

4.	5.	6.	7.	8.
3				1,4
a 26/28				3,5
Nr. 5/7				1,6
skiego 39/41				3,8
cka 184/6	wykoncz:- 3 Maja Nr. 64/66 usamodzieln. dnia 1.1.52 r.	M.P.L.	Zarz. Nr. 154 z dnia 1.1.52.	
33/35	przedz.odp. - Staro-rudzka 14 przekazana 1.1.53 r. Połudn. L.Z.P.Zgrzeb.	M.P.L.	Zarz. Nr. 659 z dnia 13.11.52.	15,6
dzka 8/10/12				8,4
64/66				
zzerwonej 3/5	Traugutta 17/19 przek.Pab.Zakł.P.Tk. Techn. dn. 1.1.53 r.	M.P.L.	Zarz. Nr. 146 z dnia 1.1.53 r.	
"	Narutowicza 33 zlikwid. 15.4.54 r.	Pab.ZPB	samorzutnie	31,298
"	Kosciuszki 31 zlikwidow. 2.8.54 r.	CZPB-P2h	Decyzją z dn. 2.8.54 r.	
"	Obiekty przy ul. Armii Czerwonej Nr. 4 /i Grobelnej Nr.6 nie figurują w sprawozdawczości NI			
i 50				
a 13/15				
a 4				
arów 7				
ka 6/8				
enica				
"				
a 4				9,18
a 5/7	prz.odp. - Żymierskiego Nr.41 przekazano - CZPZgrzeb. dn. 1.1.53 r.	M.P.L.	Zarz. Nr. 732 z dn. 15.12.52 r.	15,69
"	inne obiekty nie figurują w ewidencji NO			

- 4 -

1.	2.	3.	
30.	Zelowskie ZPB Zelów, Żeromskiego 21	tkalnia " "	mskiego 2 i Czarwo bertów
31.	Piotrkowskie ZPB im. M. Nowotki Piotrków, ul. Sulejowska 45	przędzal. cien. " sred. "	Sulejowska 45 "
32.	Żyrardowskie ZPB Żyrardów, Mickiewicza 8	przędzal. sr. przędzal. odp.	Mickiewicza 8 1 Maja 45

N o t e t k a

w sprawie rozwoju przemysłu bawełnianego na terenie L.O.P.
w planie 5-cio letnim.

Dział Planowania C.Z.P.B.Północ (Ob. Przeradzki), Dział
Investycji (Ob. Muszyński), Główny Energetyk:

Ogólny wzrost produkcji zakładów podległych C.Z.P.B.Północ w okresie od 1955 do 1960 r. wyniesie 114,8%. W tym produkcja przędzy cienkoprzędnej wzrośnie do 161%, przędzy średnioprzędnej do 114%, przędzy odpadkowej do 118%, a tkanin do 114,8%. Wzrost produkcji przędzalni podyktowany jest koniecznością zaspokojenia potrzeb tkalni, których zużycie zwiększy się wskutek wprowadzenia do produkcji pewnej ilości krosien automatycznych. Ponadto przemysł bawełniany będzie zaopatrywał w przędzę w większym, niż dotychczas stopniu inne przemysły, jak przemysł tkanin dekoracyjnych, przemysł pończosznicy i inne. W okresie planu 5-cio letniego stosunek zdolności produkcyjnej przędzalni i tkalni znajdujących się na terenie L.O.P. nie ulegnie większym zmianom, jeśli nie liczyć przędzy, która produkowana będzie na potrzeby innych gałęzi przemysłu włókienniczego.

Pod względem asortymentowym proces przechodzenia na produkcję wyrobów z włókien sztucznych będzie nadal postępował. Udział włókien sztucznych w całym globalnym zużyciu surowców przez przemysł bawełniany zwiększy się w okresie planu 5-cio letniego o 5%.

Zwiększenie planów produkcyjnych warunkuje z kolei specyficzny charakter planowanych inwestycji. Jako całość plan inwestycyjny charakteryzuje się koncentracją na inwestycje produkcyjne przy równoczesnym ograniczeniu nakładów na inwestycje o charakterze socjalno-bytowym i na inwestycje drobne. Ze względu na ograniczone środki stojące do dyspozycji jakiegokolwiek przesunięcie spowodowałoby...

- 2 -

wodowałoby niemożność wykonania planów produkcyjnych.

Globalny limit przyznany przez Ministerstwo Przemysłu Lekkiego dla Centralnego Zarządu Przemysłu Bawełnianego Północ na okres planu 5-cio letniego zamyka się kwotą 1,030 milj. zł. Znaczna część tej sumy przeznaczona jest jednak na rozbudowę zakładów znajdujących poza terenem L.O.P. Z sumy tej 710 milj. zł., czyli 68,9% przeznaczonych jest na nowe obiekty, a 320 milj. zł., czyli 31,1% na rozbudowę i rekonstrukcję istniejących zakładów. W tej ostatniej pozycji mieszczą się również fundusze przeznaczone na wymianę ca 2,000 krosien mechanicznych na automatyczne.

Szczegółowa analiza planu produkcyjnego i obecnej mocy produkcyjnej zakładów przemysłu bawełnianego wskazuje na konieczność doinwestowania następujących faz produkcji:

- a/ Przędzalnie cienkoprzędne, wobec zarysowującego się niedoboru cienkich numerów przędzy, przy równoczesnym wystarczającym potencjale produkcyjnym przędzalni średnioprzędnych,
- b/ Tkalnie, wobec niedoboru mocy produkcyjnej na odcinku tkanin surowych,
- c/ Wykończalni, wobec przewidywanego zwiększenia produkcji surówki.

W związku z powyższym przewiduje się w planie 5-cio letnim budowę nowej przędzalni cienkoprzędnej w Łodzi. Przędzalnia ta będzie posiadała 50,000 wrzecion oraz wykończalnię przędzy. Na odcinku tkalni przewiduje się likwidację trzech kłódkich tkalni o łącznej liczbie 1,330 krosien mechanicznych, oraz zainstalowanie krosien mechanicznych i automatycznych w niektórych istniejących tkalniach, zwłaszcza w Z.P.B. im. Stalina i Z.P.B. im. Armji Ludowej, jak również uruchomienie dwóch nowych tkalni automatycznych w Z.P.B. im. Marohlewskiego i Z.P.B. im. Kunickiego. Łącznie zainstalowanych zostanie

- 3 -

2,330 krosien automatycznych wąskich i 1,160 krosien automatycznych szerokich. Globalny koszt tych urządzeń wyniesie 153 milj. zł. Liczby te dotyczą wszystkich zakładów znajdujących się pod zarządem Centralnego Zarządu Przemysłu Bawełnianego Północ, a więc również zakładów leżących poza terenem L.O.P.

Na odcinku wykończalnictwa nastąpi rozbudowa szeregu wykończalni, a w pierwszym rzędzie zakrojona na większą skalę rozbudowa Rudzkiej Wykończalni Przemysłu Bawełnianego, która obszar rozbudowana tkalnie w Zambrowie, leżąca już poza granicami L.O.P.

Rozbudowa wykończalni pociągnie za sobą konieczność rozbudowy i rekonstrukcji węzłów energetycznych w 5 iśdzkich zakładach przemyłu bawełnianego, a mianowicie w Z.P.B. im. Stalina, Z.P.B. im. Karłowickiego, Lubianickich Zakładach Przemysłu Bawełnianego, Ozorko skich Zakładach Przemysłu Bawełnianego i w Z.P.B. im. Łopij Ludowej. łączny koszt tych inwestycji wyniesie 65 milj. zł. Ponadto w latach 1957-59 nastąpi przebudowa sieci parowej w większości iśdzkich zakładów w aspekcie przyłączenia ich do elektrociepłowni.

Przeanalizując do stopniowo szeroko omawianych inwestycji produkcyjnych nakłady na inne cele są b. skromne. Planowane inwestycje w zakresie O.Z.R. są zdaniem G.Z.P.B. Północ zupełnie niewystarczające w stosunku do potrzeb. W zakresie budownictwa mieszkanio ego przewiduje się jedynie budowę 52 mieszkań zastępczych dla rodzin mieszkających obecnie na terenie Zgierskich Zakładów Przemysłu Bawełnianego, oraz wykończenie osiedla hoteli robotniczych dla potrzeb iśdzkich zakładów przemyłu bawełnianego. W zakresie urządzeń mających związać bezpieczeństwo i higienę pracy przewiduje się jedynie zainstalowanie urządzeń klimatyzacyjnych w tkalniach automa-

tycznych w Z.P.B. im. Stalina i Z.P.B. im. Armii Ludowej, oraz w przedsiębiorstwach przy Z.P.B. im. Okrzei i Z.P.B. im. Harnała, które przejdą na produkcję przędzy ze sztucznego włókna, wymagającej urządzeń klimatyzacyjnych.

Z innych inwestycji przewiduje się wybudowanie warsztatów remontowych w Z.P.B. im. Armii Ludowej i w Ozorkowskich Zakładach Przemysłu Bawełnianego, oraz rozbudowę centralnego laboratorium przy Z.P.B. im. Róży Luksemburg.

Niewielkie nakłady na realizację postępu technicznego, oraz budowę, w szczególności rozbudowę szeregu zakładów, przedszkoli i ośrodków kolonijnych, jak również budowę domów kultury dopełniają całość.

Inwestycje na terenie poszczególnych zakładów przedstawiają się, jak następuje:

Nowa przedsiębiorstwa ciekokrzędna: obiekt ten będzie posiadał 50,000 wrzecion, oraz wykończalnie przędzy. Będzie on pracował na potrzeby przemysłu połączoszniczego. Zlokalizowany będzie w Łodzi, na Widzewie. Globalna kubatura nowych budynków wyniesie 142,000 m³. Powierzchnia terenu nie jest znana. Tu owa trwał będzie od 1958 do 1960 r. Globalny koszt obiektu wyniesie 150 milj. zł. Zdolność produkcyjna nowej przędzalni wyniesie 509 ton rocznie przy pracy na 1 zmianę. Organizacyjnie obiekt będzie połączony z Z.P.B. im. Hanki Sawickiej.

Z.P.B. im. Stalina: Globalne nakłady na częściowo rekonstruując zakłady, która obejmuje okres 1950-1960 r. wyniosą w planie 5-letnim 172,8 milj. zł. Planuje się budowę nowej przędzalni odparkowej o 9,600 wrzecion. Nowy obiekt będzie posiadał zdolność produkcyjną 626 ton przędzy rocznie przy pracy na 1 zmianę. Nowe hale produkcyjne będą posiadały kubaturę 60,000 m³.

- 5 -

Budowa trwał będzie przez okres 1952-1961 r. Globalne nakłady w planie 5-cio letnim wyniosą 19,1 milj. zł.

Dalej przewiduje się w okresie od 1958 do 1960 r. wymianę 1,160 krosien mechanicznych na automatyczne, kosztem 47,0 milj. zł. W tkalni automatycznej zainstalowane będą urządzenia klimatyzacyjne.

W zakresie wykończalnictwa przewiduje się dobudowę nowej wykończalni w okresie od 1956 do 1958 r. o zdolności produkcyjnej 10,2 milj. mtr. bieżących, kosztem 11,2 milj. zł. Mieścić się ona będzie w istniejących budynkach.

W zakresie urządzeń energetycznych przewiduje się demontaż jednego małego turbozespołu, oraz rozbudowę nowego ~~XXXXX~~ wężia elektro-energetycznego. Będzie on posiadał zdolność produkcyjną 50 ton pary na godzinę i 7,9 megawatów energii elektrycznej.

Investycja ta będzie zrealizowana w okresie od 1954 r. do 1960 r. Nakłady w okresie planu 5-cio letniego wyniosą 28,3 milj. zł.

Z inwestycji o charakterze socjalno-bytowym przewiduje się jedynie budowę nowego przedszkola na 120 miejsc na miejscu istniejącego. Obiekt będzie posiadał kubaturę 2,445 m³ i zrealizowany będzie w okresie 1956-57 r. kosztem 1,100,000 zł.

Z.P.B. im. Marchlewskiego: Plan rekonstrukcji zakładu rozciągający się na okres ~~ka~~ od 1950 r. do 1962 r. Nakłady w planie 5-cio letnim wyniosą 140,0 milj. zł.

W okresie od 1955 r. do 1961 r. przewiduje się wymianę 1,960 krosien mechanicznych na automatyczne w połączeniu z budową nowej hali na tkalnię. Nowy obiekt będzie posiadał kubaturę 40,000 m³, a koszt całej inwestycji wyniesie 75,6 milj. zł.

W zakresie urządzeń energetycznych projektowana jest budowa drugiego kotła parowego. Być może pod koniec planu 5-cio letniego Z.P.B. im. Marchlewskiego będą zasilany w parę Z.P.B. im. Harnama.

W zakresie inwestycji socjalno-bytowych planowana jest w okre-

- 6 -

się od 1956 r. do 1957 r. budowa nowego przedszkola na miejsce istniejącego na 120 miejsc. Obiekt ten będzie posiadał kubaturę 2, 445 m³, a jego koszt wyniesie 1,100,000 zł. Ponadto planuje się budowę nowych kolonii dla dzieci w Grotnikach w okresie 1956-1960 r. Obiekt ten obliczony na 250 miejsc będzie posiadał globalną kubaturę ca 10,000 m³, a koszt jego wybudowanie 5,200,000 zł. Ponadto przewiduje się budowę w 1959 r. domu Kultury o kubaturze 8,000 m³, kosztem 4,000,000 zł.

Z.P.B. im. Dzierżyńskiego: Globalne nakłady inwestycyjne w planie 5-cio letnim wyniosą 11,8-milj. zł. Będą to niemal wyłącznie nakłady drobne. Jedyne większe nakładem jest planowane na 1960 r. rozbudowanie istniejącego ośrodka zdrowia

kosztem 400,000 zł. Tetralinowa sieć parowa zostanie przystosowana do zasilania parą z elektrociepłowni, a posiadana maszynownia parowa przenieś, jako rezerwa.
Z.P.B. im. Dubois: Globalne nakłady inwestycyjne w planie 5-cio letnim wyniosą 11,4-milj. zł. i składać się będą z drobnych tytułów. W okresie 1958-59 r. przewidziano jest budowa studni w istniejącym ośrodku na Winiowej Górze, kosztem 40,000 zł. Ponadto przewiduje się rozbudowę ośrodka kąpielowego dla 200 dzieci w Lipdy-rodzajach. Obiekt ten realizowany był w okresie 1956-58, kosztem 300,000 zł.

Z.P.B. im. 1-go maja: Globalne nakłady inwestycyjne w okresie planu 5-cio letniego wynoszą 11,3 milj. zł. Większą część kredytów przeznaczona jest na dalszą budowę i wykończenie osiedla hoteli robotniczych: hotel przy zbiegu ulic Siczkińskiej i Sieradzkiej. Obiekt ten będzie obsługiwał nie tylko Z.P.B. im. 1-go maja, ale również Z.P.B. im. Dzierżyńskiego, Z.P.B. im. Armii Ludowej, Z.P.B. im. Kunickiego, Z.P.B. im. Okrzei, Z.P.B. im. I Dywizji Kosciuszkińskiej, Z.P.B. im. Waltera i Z.P.B. im. R. Luksemburg. Cztery budynki hotelowe będą posiadały miejsca na 1,324 osoby, a budynek socjalny będzie miał: ciek świetlny, bibliotekę, stołówkę, pralnię, C.Z.R. i t.d. Łączna powierzchnia działki wynosi 1,3200 ha, a globalna kubatura budynków 48,900 m³. Łączny koszt inwestycji, częściowo

- 7 -

już zrealizowano przekroczy 15 milj. zł. Inwestycji zrealizowane będą w okresie 1953 r. do 1958 r.

Ponadto przewidziano, że w okresie 1956-57 r. budowa nowego przedszkola na 120 miejsc. Obiekt ten będzie posiadał globalną kubaturę 2,445 m³ i wzniesiony będzie kosztem 1,150,000 zł.

Z.P.B. im. Kunickiego: Planuje się ogólną rekonstrukcję zakładu w okresie od 1957 r. do 1959 r. kosztem 75,9 milj. zł.

w tym okresie zostanie zrekonstruowany i przeniesiony do innego budynku przedszkolnia. Koszt tej inwestycji wyniesie 7,5 milj. zł. W tym samym okresie zostanie wybudowana tkalnia automatyczna i wyposażona w 950 krośien. Równocześnie ulegnie likwidacji istniejąca tkalnia mechaniczna o 300 krośnach. Koszt tej inwestycji wyniesie 44,0 milj. zł. Zdolność produkcyjna tkalni wyniesie 6,620,000 mtr. bieżących rocznie przy produkcji na 1 zmianę.

Nowa walcownia wykonana zostanie w okresie od 1956 r. do 1958 r.

Będzie ona posiadała zdolność produkcyjną 4,6 milj. mtr. bież. Koszt tej inwestycji wyniesie 2,3 milj. zł.

Zaplanowano budowę nowych budynków na przedziałach, tkalnię i wykończalnię nie jest jeszcze ostatecznie przesądzona. Nie wiadomo również jeszcze które z istniejących budynków zostaną ewentualnie rozebrane, oraz jaka będzie kubatura nowych obiektów.

Czyli obiekt będzie pod koniec planu 5-letniego zapobiegany w parę przez elektrociepłownię.

Z inwestycji rocznych przewiduje się budowę nowego zbiornika, który zastąpi istniejący obecnie. Obiekt ten wybudowany w okresie 1959-1960 r. będzie posiadał 80 miejsc. Kubatura budynku wyniesie 4,537 m³, a globalny koszt 1,200,000 zł.

Z.O.B. 19. Okręgi: Globalne nakłady inwestycyjne w okresie planu 5-letniego wyniosły 4,9 milj. zł. Na sumę tą składają się przede wszystkim inwestycje ośrodkowe. Z najważniejszych nakładów przewidzianych w planie wymienić należy budowę zbiornika, który zastąpi istniejący obecnie. Zbiornik ten będzie posiadał 60 miejsc i globalną kubaturę 4,537 m³. Koszt tego obiektu wyniesie 1,200,000 zł.

Ponadto przewiduje się zamontowanie urządzeń klimatyzacyjnych w przedsiębiorstwie, która nastąpi ona będzie głównie na produkcję przędzy z włókna sztucznego.

Z.O.B. 10. Armii Ludowej: Generalny plan zakłada dalszą budowę i rozbudowę i rekonstrukcję zakł. 30 w latach 1950 i 1960. Globalne nakłady inwestycyjne w planie 5-letnim wyniosły 104,1 milj. zł.

W okresie 1954-1955 r. wybudowana będzie kosztami 70,5 milj. zł. nowa przędzalnia ^{średnio/} ~~xxxxxx~~ przędzalnia o 51,340 przędzalnicach. Nowe budynki będą posiadały kubaturę 140,000 m³. Zdolność produkcyjna nowego obiektu wyniesie 1,000 ton rocznie przy pracy na 1 zmianę.

Ponadto przewiduje się rekonstrukcję tkalni o wymiarach 508 krogiel mechanicznych na automatyczne kosztami 17,5 milj. zł.

Związku z rekonstrukcją tkalni zwiększy się jej moc produkcyjna o 300,000 mtr. bieżących rocznie przy pracy na 1 zmianę.

W zakresie energetyki przewidziano jest wycofanie całego turbinostatu.

W zakresie O.S.P. przewiduje się zamontowanie urządzeń klimatyzacyjnych w tkalni automatycznej.

Przewidziana jest również rozbudowa i rekonstrukcja
W zakresie inwestycji ogólnych przewiduje się budowę w latach

1956-1957 nowego zbiornika na 80 miejsc, który zastąpi zbiornik istniejący obecnie. Nowy obiekt będzie posiadał kubaturę

4,537 m³. Koszt jego wyniesie 1,200,000 zł. Ponadto przewiduje się budowę zakł. 10 w koloniach w Lrzołocinach kosztami 158,000 zł. w 1958 r.

Pabianickie Zakłady Przemysłu Bawełnianego: Głównie nakłady

inwestycyjne w planie 5-letnim wyniosły 24,6 milj. zł.

Na sumę tą składają się będą głównie drobne tytuły. Z ważniejszych pozycji wyróżnić należy przebudowę węża energoelektrycznego. Poczynając od 1959 r. praca elektrowni fabrycznej będzie już zsynchronizowana z pracą elektrowni zawodowej. Produkcja energii elektrowni fabrycznej zmniejszy się w związku z tym i będzie ona częściowo spełniać już rolę elektrowni rezerwowej. Z inwestycji o charakterze socjalnym przewiduje się budowę nowej kuchni na kolonijach letnich w Kolonii. Inwestycja ta zrealizowana będzie w 1959 r. kosztem 500,000 zł. Ponadto również w 1959 r. przewidziana jest budowa domu kultury o powierzchni 6,000 m² kosztem 6,000,000 zł.

Ozorkowskie Zakłady Przemysłu Bawełnianego: Głównie nakłady

inwestycyjne w planie 5-letnim wyniosły 19,5 milj. zł. Na

sumę tą składają się będą głównie drobne tytuły. Z ważniejszych pozycji wyróżnić należy częściową przebudowę węża energoelektrycznego. W 1956 r. wycofano z użytku istniejącą maszyną parową, która jednak utrzymana będzie, jako rezerwa. Poza ten przewiduje się budowę urządzeń remontowych. Z inwestycji o charakterze socjalnym przewiduje się budowę w latach 1956-57 nowego żłobka na 80 miejsc. Obiekt ten będzie posiadał kubaturę 4,537 m³ i wzniesiony będzie kosztem 1,200,000 zł.

Z.P.B. im. Marchlewskiego: Głównie nakłady inwestycyjne w planie

5-letnim wyniosły 18,6 milj. zł. Rozkładają się one na cały szereg tytułów inwestycyjnych. Przewiduje się w szczególności częściowe ulepszenie i uzupełnienie sprzętu. Urządzeń, które nie zostały jeszcze w znaczącej mierze nieprodukcyjne, przyczyni się do zwiększenia efektywności i zwiększenia produkcji urządzeń klimatyzacyjnych. Pod koniec planu 5-letniego zakłady zasilane będą w energię i parę przez Z.P.B. im. Marchlewskiego.

10

Z inwencji o charakterze wojennym przewiduje się w latach 1956-57 budowę obiektu na 80 miejsc, który zastąpi obiekt istniejący obecnie. Obiekt ten będzie posiadał kubaturę 4,537 m³ i szacowany będzie kosztem 1,200,000 zł.

Łączna ilość drobnych stosunkowo tytułów inwestycyjnych tłumaczy się do pewnego stopnia charakterem zakładów, które składają się z ~~xxxxxxx~~ niewielkich obiektów oddzielnie porozrzucanych po asymetrycznie gęstości północnej części miasta.

Z.P.B. im. Rewolucji 1905 r.: Globalne nakłady inwestycyjne w planie 5-letnim wyniosły 2,5 milj. zł. Kredyty te przeznaczone są niemal wyłącznie na różne drobne tytuły. Jedynym większym nieco obiektem jest planowana na lata 1956-59 budowa rozbiórki przy placu sportowym, kosztem 258,000 zł.

Z.P.B. im. Janki Sawickiej: Globalne nakłady inwestycyjne w planie 5-letnim wyniosły 7,2 milj. zł. Na obszar inwestycji składa się z szeregu drobniejszych pozycji, oraz budowa w latach 1956-57 obiektu na 80 miejsc, który zastąpi istniejący obecnie. Obiekt ten będzie posiadał kubaturę 4,537 m³ i szacowany będzie kosztem 1,200,000 zł.

Z.P.B. im. Gamańskiego: Obszar planowanych na okres 1955-60 r. nakładów inwestycyjnych wynosi 1,8 milj. zł. Przewidziane są jedynie drobne inwestycje.

Z.P.B. im. Bofomskiej: Globalne nakłady inwestycyjne w planie 5-letnim wyniosły 500,000 zł. Przewidziane są jedynie drobne pozycje.

Z.P.B. im. Koczuskiego: Globalne nakłady inwestycyjne w planie 5-letnim wyniosły 1,2 milj. zł. Przewidziane są jedynie drobne inwestycje.

Z.P.B. im. Luksemburg: Globalne nakłady inwestycyjne w planie 5-cio letnim wyniosą 9,9 milj. zł. Na sumę tę składają się cały szereg drobnych pozycji, a z większym rozbudowa centralnego laboratorium, oraz przystosowanie sieci parowej do przesyłowego przyłączenia do elektrociepłowni zakładowej.

Z.P.B. im. Liebknechta: Globalny limit planowany na okres 1956 - 1960 r. wynosi 3,6 milj. zł. Przekładają się szereg mniejszych nakładów. Z ważniejszych zmian, które zajdą w pierwszych latach planu 5-cio letniego wymienić należy wycofanie z użytku części własnego źródła energetycznego i przejście na energię pobieraną z sieci zakładowej.

Z.P.B. im. Gen. Włostkowskiego: Przewidziane inwestycje w planie 5-cio letnim składają się globalnie z sumy 2,1 milj. zł, przeznaczonych są na drobne uzupełnienia. Przewidywana jest likwidacja tkalni, oraz rozbiórka budynku tkalni.

Młociński Przemysł Bawełniany: Przewidziane w planie 5-cio letnim nakłady wyniosą jedynie 500,000 zł. Przeznaczone są one na drobne tytuły inwestycyjne. Przewidziana jest likwidacja tkalni znajdującej się przy ul. Jaracza ze względu na warunki urbanistyczne.

Z.P.B. im. I. Ekielskiej-Dobrowolskiej: Globalne nakłady inwestycyjne przewidziane w planie 5-cio letnim wyniosą 6, 8 milj. zł. Przewidziane są głównie różne inwestycje rozproszone.

Rudzka Wykończalnia Przemysłu Bawełnianego: Globalne nakłady inwestycyjne w planie 5-cio letnim wyniosą 16,8 milj. zł. Zakład będzie w latach 1956 - 1958 rozbudowany, tak aby mógł obsłużyć nową tkalnię w Zambrowie. Nowy oddział będzie się mieścić w nowym budynku o kubaturze 24,000 m³. Będzie

- 12 -

on posiada zdolność produkcyjną 19,7 milj. mtr. bieżących rocznie. Planuje się modernizację kotła parowego i szereg drobnych poprawek.

Ziarskie Zakłady Przemysłu Bawełnianego: Globalne nakłady inwestycyjne w okresie planu 5-letniego wyniosły 15,0 milj. zł. Przełożone są dość poważne inwestycje budowlane, oraz uzupełnienie parku i wyposażenia.

Z inwestycji o charakterze socjalnym przewiduje się budowę w latach 1956-60 rozbiórki przy ośrodku sportowym kosztem

1,950,000 zł., oraz budowę 62 mieszkań w 4 parterach, kosztów 3,1 milj. zł., oraz umieszczenia prywatnego klatowiska z terenem parkingowym.

Ziarska Przędzalnica Przemysłu Bawełnianego: Globalne nakłady

inwestycyjne wyniosły 2,0 milj. zł. kosztów których wykonanych zostanie szereg drobnych tytułów.

Z inwestycji dotyczących wszystkich zakładów przemysłu bawełnianego na terenie Łodzi wymienić należy projektowane na 1959 r. uzbrojenie terenu ogródek działkowych, kosztem 450,000 zł.

Konkato Centralny Zarząd Przemysłu Bawełnianego xx P.S.żnac przewiduje w okresie planu 5-letniego wydatkowanie na dokumentację techniczną i zakup niektórych maszyn specjalnych 20,2 milj. zł., na inwestycje socjalno-bytowe, częściowo wymienione oraz inne planu rozszerzających zakłady 26,1 milj. zł., na budownictwo mieszkalne 3,1 milj. zł., a na O.Z.R. 16,0 milj. zł. Wszystkie te kredyty dotyczą jedynie częściowo zakładów znajdujących się na terenie B.O.P., gdyż C.Z.P.B. P.S.żnac obejmuje swym zasięgiem znacznie większą część kraju.

- 13 -

Zapleczenie energetyczne:

Znaczna część zakładów przemysłu bawełnianego znajdujących się na terenie L.O.P. posiada własne elektrownie. Pozostałe korzystają z energii elektrycznej pobieranej z sieci zawodowej. Własne elektrownie posiadają następujące zakłady: Z.P.B. im. Stalina, Z.P.B. im. Marchlewskiego, Z.P.B. im. Dnieknehta, Z.P.B. im. Eubaia, Z.P.B. im. I Dywizji Kościuszki, Z.P.B. im. Armii Ludowej, Babianickie Zakłady Przemysłu Bawełnianego, Czorkowickie Zakłady Przemysłu Bawełnianego, Budzka Wytwórnia Przemysłu Bawełnianego. Łączna ich produkcja wynosi w 1955 r. 117,630 megawatów.

Stan urządzeń energetycznych jest b. różny. Niektóre nadają się już do wycofania, inne zaś jak n.p. w Z.P.B. im. Stalina i s. x. nie są nowe i w bardzo dobrym stanie.

W okresie planu 5-letniego nastąpi znaczne zwiększenie produkcji energii elektrycznej. Wytworzenie ona w 1960 r. 144,100 megawatów.

W celu czynności urządzeniami energetycznymi przez zakładów posiad. maszyny parowe, które spełniają obecnie rolę jedynie rezerwowych źródeł energii. Wytworzenie tu należy Z.P.B. im. Dzierżyńskiego, Czorkowickie Zakłady Przemysłu Bawełnianego.

Z ważniejszych inwestycji energetycznych przewiduje się w planie 5-letnim rozbudowę i rekonstrukcję wódzów elektro-energetycznych w 5 zakładach, a mianowicie: Z.P.B. im. Stalina, Z.P.B. im. Marchlewskiego, Babianickie Zakłady Przemysłu Bawełnianego, Czorkowickie Zakłady Przemysłu Bawełnianego i Z.P.B. im. Armii Ludowej. Łączny koszt tych inwestycji wyniesie 65 milj. zł. Inwestycje te pozostają w związku z planowaną rozbudową wycofania. Ponadto prze-

- 14 -

widuje się przebudowę sieci parowej w większości kłodzkich zakładów przemysłu bawełnianego w aspekcie przyłączenia ich do elektrociepłowni zawodowej. Szczegółowości dotyczy to Z.P.B. im. Dzierżyńskiego, Z.P.B. im. Kunkiego, Z.P.B. im. Liebknechta, Z.P.B. im. R. Luksemburg. Natomiast zakłady im. Harnasza będą pod koniec planu 5-cio letniego zasilane być może przez Z.P.B. im. Marchlewskiego.

Plan 5-cio letni przewiduje w szczególności demontaż małego turbozespołu w Z.P.B. im. Stalina, oraz budowę nowego większego Z.P.B. im. Marchlewskiego uruchomiony będzie drugi, b. wydajny kotłozł, a w Z.P.B. im. Liebknechta nastąpi wycofanie z użytku części instalacji energetycznej. Z.P.B. im. Armii Czerwonej wycofane zostanie z użytku mały turbozespół, natomiast w Państwowych Zakładach Przemysłu Bawełnianego nastąpi zmniejszenie zapotrzebowania na energię, gdyż elektrownia przemysłu zaopatrzeniowa obecnie w elektryczność miasto będzie od 1959 r. zsynchronizowana z elektrownią miejską. Naskutek xx tego części latniejaczych w P.Z.P.B. urządzeń energetycznych przejdzie do rezerwy. Ozorkowskich Zakładach Przemysłu Bawełnianego istniejąca maszyna parowa będzie wycofana z użytku jeszcze w 1955 r., a w Rudzkiej Wykończalni Przemysłu Bawełnianego nastąpi w ciągu planu 5-cio letniego modernizacja kotła.

Informacje powyższe zbieraniem w okresie od 14.VII.55 r. do 30.VII.55 r. w następujących działach Centralnego Zarządu Przemysłu Bawełnianego:

Naczelny Dyrektor - ul. Piotrkowska 51
Dział Planowania - "
Dział Energetyk - "
Dział Inwestycji - ul. Piotrkowska 143.

Łódź, dnia 30.VII.55 r.

Notatka

dotycząca rozbudowy przemysłu pończoszniczego na terenie L.O.P. w planie 5-cio letnim.

Posiadana przez nas inwentaryzacja zakładów przemysłu pończoszniczego na terenie L.O.P. jest już obecnie niezupełnie aktualna. W ciągu ubiegłych dwóch lat zaszły następujące zmiany:

Zakład GA ~~XXXXXXXX~~ mieszczący się przy ul. Więckowskiego 22 przeszedł z Z.P.P. im. Jurczaka do Z.P.P. im. Zubrzyckiego.

Z należących poprzednio do Z.P.P. im. Zubrzyckiego zakładów B przy ul. Matejki 9 i E przy ul. Nowotki^{42/} utworzono nowe przedsiębiorstwo, a mianowicie Północno-Wschodnie Zakłady Przemysłu Pończoszniczego. W naszej inwentaryzacji zakład B wykazany jest dwa razy.

Należący do Z.P.P. im. Szeńwałda obiekt przy ul. Swierczewskiego 14 przekształcony został na magazyn.

Z.P.P. im. Buczka otrzymały dodatkowo bazę transportu i garaż przy ul. Turmie.

Oddział G Aleksandrowskich Zakładów Przemysłu Pończoszniczego mieszczący się poprzednio w Czarkowie przy ul. Zymirskiego 36 przeniesiony został do nowego większego obiektu, otrzymanego od przemysłu zgrzebny przy ul. Marchleńskiego 1/7.

W związku z tymi zmianami Centralny Zorzad Przemysłu Pończoszniczego posiada obecnie na terenie L.O.P. następujące obiekty:

Z.P.P. im. Jurczaka w łodzi, ul. Sienkiewicza 25.

- Oddział B ul. Targowa 28/30
- " C ul. Południowa 69
- " A ul. Sienkiewicza 65
- " D ul. Gdańska 57
- " Da ul. Kościuszki 90
- " E ul. Gdańska 136

2

Oddział F ul. 22-ego lipca 16
" G ul. 1-ego maja 14
" H ul. Gdańska 79
" J ul. Kopernika 53a
Szwalnica ul. Wsliczańska 125
Magazyn główny ul. Piotrkowska 175a

Z.P.P. im. Zubrzyckiego w Łodzi, ul. Nowotki 163/165.

Oddział K C. ul. Nowotki 98
" D ul. Nowotki 72
" F ul. Zerpockiego 23
" G ul. Obrońców Stalingradu 122
" ul. Bieckowskiego 22

Z.P.P. im. M. Buczka w Łodzi, ul. Sienkiewicza 82/84.

Oddział E ul. Gdańska 47
" C ul. Armii Czerwonej 17
Baza transportowa ul. Tuwima

Południe Łódzkie Zakłady Przemysłu Pończosznego,
ul. Brzdzowa 5/7

Śródmiejsko Łódzkie Zakłady Przemysłu Pończosznego,
ul. Zachodnia 82

Północno Łódzkie Zakłady Przemysłu Pończosznego,
ul. Matejki 9

Oddział ul. Nowotki 40

Z.P.P. im. Szenwalda w Łodzi, ul. Wsliczańska 187

Magazyn ul. Swierczewskiego 14.

Aleksandrowskie Zakłady Przemysłu Pończosznego,
ul. Kęczycka 1

Zakład dziewiarski ul. Wojska Polskiego 61

Oddział B ul. 1-ego maja 31/33

" C ul. Piotrkowska 8/12

- 3 -

Oddział D ul. Wojska Polskiego 30/32
" E ul. Łęczyska 1
" F ul. Świerczewskiego 35
" H ul. 1-ego Maja 28/30
Przetwory Mechaniczne, ul. Wojska Polskiego 12
Przetwory Stolarskie, ul. Wierzbicka 31A
Oddział G Ozorków, ul. Marchleńskiego 1/7.

Przeznaczonych w planie 5-cio letnim nakładów inwestycyjnych C.Z.P.P. nie może być bez osobnego pisma. Są one jednak w stosunku do potrzeb przetrzysiu niewystarczające. Zakłady na terenie C.Z.P.P. będą stosunkowo mniej inwestowane, niż obiekty w innych częściach kraju. Głównym celem inwestycji będzie remont i renowacja parku maszynowego. Enormna liczba nowoczesnych maszyn, a zwłaszcza maszyn kotonowych będzie wprowadzona z zagranicy. Następstwem znacznego zmechanizowania procesu produkcyjnego w wielu zakładach planuje zatrudnienie zmniejszenie. Planie 5-cio letnim, pomimo planowanego wzrostu produkcji. Globalna produkcja wzrośnie o dwadzieścia kilka procent. Pod względem sortymentów zwiększe znacznie nie są planowane, natomiast wzrośnie znacznie wartość użytkowa wyrobów. Dane dotyczące zatrudnienia obecnie i w planie 5-cio letnim będziemy mogli otrzymać później.

Nakłady na inwestycje budowlane w planie 5-cio letnim będą niewielkie. Przewiduje się jedynie z większych tytułów odbudowę spalonego zakładu w Aleksandrowie. Będzie to właściwie odbudowa pierwszego piętra letniejącego obiektu, które po pożarze musiało ze względu na bezpieczeństwo zostać rozebrane. Stan posiadanych o bencie obiektów jest oceniany przez Centralny Zarząd pod względem budowlanym, jak niezadawalający, a niektórych jako zły, ale na większe inwestycje budowlane nie pozwalają przyznane w planie 5-cio letnim kredyty.

Powierzchnia terenów fabrycznych nie ulegnie w okresie planu 5-cio letniego zmianie.

Fakt, że większość posiadanych obiektów mieści się w budynkach wielokondygnacyjnych nie jest uważany przez Centralny Zarząd za mankament. Przeciwnie budynki parterowe są w przemyśle pożądanym niepożądanym. Centralny Zarząd uważa również obciążone rozproszenie zakładów pomocniczych, które dzielą się na znaczną liczbę oddziałów porozrzuconych po całym mieście, za stan zadawalający. Przemysł nie ma potrzeby koncepcji budowy jakichś większych kombinatów.

Plan 5-cio letni przewiduje budowę na terenie L.O.P. jednego nowego obiektu, który ma być skrzęcinia, połączona z farbiarnią przędzy. Będzie to zakład usługowy, którego zadaniem będzie produkcja orzędy mieszanej ze steelonu i bawełny do produkcji skarpet. Lokalizacji szczególnej brak jest jeszcze. Początkowa koncepcja zlokalizowania tego zakładu na terenie L.O.P. poza Łodzią została zarzucona. Obiekt ten będzie miał kubaturę 55 - 60,000 m³. Zużycie wody dla celów technologicznych będzie niewielkie i wyniesie ok 500 m³/dobę. Budowa tego zakładu stoi jednak jeszcze w ogóle pod znakiem zapytania, gdyż ostatnio przemyśl bawełniany wyraził z propozycją dostarczenia xxxz gotowej przędzy z włókien ciągłych. W tym wypadku kredyty przeznaczone na budowę skrzęciny byłyby wykorzystane na budowę jeszcze jednej fabryki w Aleksandrowie, która byłaby większym obiektem tego typu.

Budowa nowych magazynów nie jest przez przemysł pomocniczy brana pod uwagę. W planie 5-cio letnim będą przeprowadzone co najwyżej pewne adaptacje.

Podobnie plan 5-cio letni nie przewiduje budowę garaży. Mógłby być zakup nowych samochodów ciężarowych, ale sprawa ta nie jest jeszcze rozstrzygnięta.

Energię elektryczną odbierają zakłady przemysłu pomocniczego.

- 5 -

czego wyłącznie z sieci zawodowej. Powiadana jedyna, mała
zrezerwa elektrownia w zakładach im. Zubrzyckiego spełnia
rolę jedynie elektrowni rezerwowej. W planie 5-letnim
większość maszyn przejdzie na napęd indywidualny. W związku
z tym letnieja w Centralnym Zarządzie zupełnie sprzeczne
poglądy, czy powyższe wpynie na proporcjonalne zwiększenie,
czy zmniejszenie zużycia energii. W rezultacie nie wiadomo,
czy w związku ze zwiększeniem produkcji o dwadzieścia kilka
procent zużycie energii zwiększy się w tym samym stosunku,
czy w mniejszym, lub większym.

Informacje powyższe uzyskaniem gis. nie od Naczelnego
Inżyniera Ob. Lesiaka i Kierownika Ekiadu In. estycji Ob.
Rowińskiego.

Notatka

dotycząca rozbudowy przemysłu dziewiarskiego S.O.P. w planie 5-cio letnim.

Przemysł dziewiarski na terenie S.O.P. koncentruje się wyłącznie na terenie Łodzi. Produkcja zakładów kędzkiob reprezentuje 65% produkcji krajowej.

Plan 5-cio letni przewidyuje znaczny wzrost produkcji przemysłu dziewiarskiego kędzkiob. W globalnych liczbach produkcja wzrosła o ponad 60% pod względem ilościowym i o ~~xxxxx~~ ok 100% pod względem wartościowym. Polityka inwestycyjna Centralnego Zrządu idzie w kierunku osiągnięcia znacznego wzrostu produkcji i podwyższenia jej poziomu przy pomocy daleko idącej modernizacji procesów produkcyjnych. Produkcyjny asortyment na ubiór bliższej zmiennie, natomiast następni znaczni zakłady jakociob, oraz zwiększy się wartość użytkowa wyrobów. Przemysł przejść na produkcję z lepszego surowca, zwłaszcza syntetycznego.

Globalne nakłady inwestycyjne zostały znacznie ograniczone przez Ministerstwo Przemysłu Lekkiego i zamknięcia się wg. ustalonych wytycznych kwota 65 milj. zł. Z sumy tej 25 milj. zł. przeznaczono na inwestycje budowlane i montaż, a resztę na zakup maszyn i urządzeń, poprawę warunków bezpieczeństwa i higieny pracy na poszczególnych zakładach ~~xxxxx~~ ogólne uprządkowanie warunków lokalowych i t.d.

Park maszynowy zostanie znacznie powiększony, przy równoczesnej wymianie znacznej liczby czynnych obecnie maszyn. Nowe maszyny będą pochodziły w przeważającej ilości z importu.

Wzrost parku maszynowego spowoduje dalsze pogorszenie warunków pracy na poszczególnych zakładach, przy czym Centralny Zarząd zwraca uwagę na istniejące już obecnie niedopuszczalne miejsca zagrożenie maszyn i globalny niedobór pomierzalni użytkowej istniejących zakładów. Tym niemniej zśród 3 projektowanych nowych budynków fabrycznych 2 zosta-

ty określone.

Plan 5-cio letni nie przewidyuje budowy na terenie L.O.P. nowych zakładów przemysłowych, a jedynie rozbudowę istniejących. Nowy zakład dziewiarski zostanie uruchomiony w pierwszym okresie planu 5-cio letniego w Sieradzu. Inwestycje budowlane na terenie Łodzi ~~opracują~~ przeobrażenie przemyślni dziewiarskiemu 6.000 m² nowej powierzchni użytkowej. Głównym obiektem inwestycyjnym ~~będą~~ będą Zakłady Przem. Dziewiarskiego im. Wojciecha Polakiera przy ul. Mierzbowej 44. Istniejący budynek barterowy zostanie tu rozbudowany, oraz wybudowany będzie nowy budynek fabryczny. Tereny fabryczne nie zostaną, or y tym powiększone, gdyż są one dostatecznie duże. Zdaniem Centralnego Zarządu Przemysłu Dziewiarskiego inwestycja ta jednak nie jest ani konieczna, ani celowa. Najbardziej byliby ich zdaniem przejęcie znajdujące się obok posesji przy ul. Mierzbowej 46. Na posesji tej znajduje się typowy budynek fabryczny w dobrym stanie. Jest on obecnie wykorzystywany na magazyn Centrali Hurtu Tekstylnego i Centrali Hurtu Oświetlonego "Centrosil". Zdaniem Centralnego Zarządu budynek ten jest zbyt dobry, aby być wykorzystany na magazyn, a poza tym nie łączy on przy bramicy kolejowej. Możliwość uzyskania go na cele fabryczne wydaje się obecnie nie wielką. Centralny Zarząd prosi nas ewentualnie o poparcie jego stanowiska.

Plan 5-cio letnim zlikwidowany zostanie istniejący przy ul. Odwilekiej 146 Oddział Zakładów Przemysłu Dziewiarskiego im. Kasprzaka. Istniejące tu maszyny zostaną przeniesione do Bródniejskich Zakładów Przemysłu Dziewiarskiego, i przy ul. Menkiewicza 52/63, które obecnie znajdują się wprawdzie również w złym stanie, ale zostaną w ramach inwestycji projektowanych w planie 5-cio letnim uporządkowane i zmodernizowane.

- 3 -

Kilk. innych zakładów dziewiarskich na terenie Łodzi posiada budynki w oniekanym stanie, ale ze względu na brak kredytów będą musiały narazie tak pozostać, przynajmniej do końca planu 5-cio letniego. Wśród nich należy w pierwszym rządzie Spółdzielnicze Zakłady Przemysłu Dziewiarskiego przy ul. Mentkiewicza 61/63, farbiarnię Z.P.Lz. im. Buracza przy ul. 22-go lipca, oraz farbiarnię Z.P.Lz. im. Józefa Polakiego przy ul. Gz. Hutora. Natomiast Z.P.Lz. im. ... tam przy ul. ... będzie wymagały znacznych nakładów inwestycyjnych w okresie planu 5-cio letniego, gdyż osunięto fundamenty groźną ryc tym zawaleniem się budynku. Ero izoryczne roboty zabezpieczające są obecnie w toku. Podobnie w Z.P.Lz. im. Józefa Polakiego strony są w złym stanie i grożą zawaleniem. Centralny Zarząd chciał zastąpić istniejące stropy drewniane żelazo-betonowymi, jednak z braku kredytów porzucił narazie na ich modernizację i rozmontowanie. Kopia Centralny Zarząd uważa, że wymienione budynki fabryczne przy znacznych nakładach inwestycyjnych można utrzymać nawet w planie perspektywnym, jednak celowość poczynienia tak znacznych nakładów stoi od znakiem zapytania.

Przy rozważaniu znacznego wzrostu redukcji cenów i niskiej obecnie opłacalności przez ten przyczyni na terenie Łodzi nagaszony okazał się nie wystarczający. Pewne inwestycje realizowane zostały w planie przewidziane w ramach wspomnianego limitu 23 milj. zł., jednak ich lokalizacja nie została dotychczas ustalona, gdyż realizacja tych zamierzeń zależy jest od zatwierdzenia innych składowików planu.

Przeznaczając do omówienia zatrudnienia zatrudnienia należy stwierdzić, że posiadana przez Pracownię Inwentaryzacji jest już obecnie znacznie nie aktualna. Wskutek procesu modernizacji istniejących zakładów w ciągu ostatnich lat zatrudnienie jest już obecnie znacznie niższe od wykazywanego przez nas. Ponadto

wykazana u nas Fabryka Igrzeł Dziewiarskich przy ul. P.K.O.N. 37 należy obecnie do Centralnego Zarządu Przemysłu Włókien Technicznych. Natomiast zorganizowane zostało Laboratorium Przemysłu Dziewiarskiego mieszczące się we wskazanym budynku przy ul. Piotrkowskiej 220. Laboratorium to posiada Oddział przy ul. Tuwima 61.

Wobec znacznego wzrostu produkcji, zatrudnienie w okresie 5-cio letnim wzrosnąć załadnie o ok. 2000 osób, gdyż złożony znaczny postęp techniczny przyczyni się do obniżenia zatrudnienia na jednostkę wyprodukowaną. Zwiększy się szczególnie wydajność licząc ręcznym w szpalerach. Stosunek zatrudnionych mężczyzn i kobiet nie ulegnie zmianie. Prognozowo zmniejszy się zatrudnienie w dziewiarniach, natomiast wzrośnie w szpalerach, gdyż postęp techniczny na odcinku szpalerów nie będzie znaczny. Dokładne zestawienie zatrudnienia w poszczególnych zakładach zostanie nam przysłane pisemnie. Odnosne pismo do Centralnego Zarządu Przemysłu Dziewiarskiego w załączeniu.

Zużycie wody dla celów przemysłowych wzrośnie, ale nieproporcjonalnie do wzrostu produkcji, gdyż nie przewiduje się budowy nowych fabryk. Zwiększy się jedynie farbowana masa towarowa.

Energię elektryczną w ilości ok. 7.000 KW pobierają obecnie zakłady przemysłu dziewiarskiego wyłącznie z sieci zawodowej. Istniejące w same elektrownie są nieczynne i stanowią jedynie rezerwę. W 1960 r. zapotrzebowanie energii, pokryte będzie również wyłącznie przez sieć zawodową i wyniesie ok. 11.000 KW.

Zwiększenie produkcji spowoduje również zwiększone zapotrzebowanie na środki transportowe, ale danych tych

- 5 -

Centralny Zarząd Przemysłu Lekarskiego nie posiada, gdyż
plany transportu, a zwłaszcza inwestycji na tym odcinku
opracowywane są centralnie. Niezależnie od tego, uzasadnił w póź-
niejszym terminie „Finis” Przemysłu Lekarskiego.

N o t a t k a

dotycząca rozbudowy przemysłu odzieżowego na terenie C.Z.P.O.
w okresie planu 5-letniego.

Centralny Zarząd Przemysłu Odzieżowego, mieszczący się w Łodzi, przy ul. Piotrkowskiej 175, administracja na terenie C.Z.P.O. 10 zakłady. W stosunku do posiadanej przez nas inwentaryzacji nastąpiły tym niemniej pewne zmiany, a mianowicie:

Techniczne Zakłady Garnków, mieszczą się xxx w Łodzi przy ul. Piotrkowskiej 34 zostały przejęte przez pewnego czasu przez Ministerstwo Przemysłu Erobnego i Łażeniak, natomiast fabryki i dystrybucji odzieżowych "Łódź", mieszcząca się w Łodzi przy ul. Piotrkowskiej 90 została również przejęta przez Ministerstwo Przemysłu Erobnego i Łażeniak, Zakłady Łażeniak Przemysłu Odzieżowego zostały przejęte przez C.Z.P.O. Zakłady te należały niegdyś do GZPO, ale przez blisko 2 lata były administrowane przez Centralny Zarząd Przemysłu Konfekcji Technicznej,

Głównice Zakopotrzenia Przemysłu Odzieżowego, mieszcząca się w Łodzi, przy ul. Wilezińskiej 14 została przejęta przez C.Z.P.O. w 1953 r., po zlikwidowaniu Centralnego Zarządu Zakopotrzenia Przemysłu Odzieżowego.

Wskutek tych zmian C.Z.P.O. posiada obecnie na terenie C.Z.P.O. następujące zakłady:

1. ZPO im. Fornalckiej, Łódź, ul. Sterlinga 26
2. ZPO im. Łęckowskiego, Łódź, ul. Śliczowska 50
3. ZPO im. Fróchnika, Łódź, ul. Wienkiesza 113
4. ZPO "Śliczanka", Łódź, ul. Śliczowska 243
5. Łódzkie Zakłady Produkcji Koidery, Łódź, ul. Mopernika 36
6. Fabryczne Zakłady Przemysłu Odzieżowego, Fabianice,

Oddział I, ul. Pastrowskiego 22/24

Oddział II, ul. Pastrowskiego 17

- 2 -

/ Wykazany w następnej inwentaryzacji oddział przy ul. Arszuskiej 51 został już dawno przekształcony decyzją Ministra Centralnemu Zarządowi Przemysłu Tętna Technicznych/

7. Zakłady Przemysłu Odzieżowego, Wierz,
oddział I, ul. Dąbrowskiego 35
oddział II, ul. Wierzejska o 2/4
8. Zakłady Przemysłu Odzieżowego, Brzeziny,
ul. Wierzejska o 40
9. Zakłady Przemysłu Odzieżowego, Ozorków,
10. Zakłady Przemysłu Odzieżowego, Łódź,
ul. Płoczkowa 14.

W okresie planu 5-letniego G.M.P.C. nie przewiduje się na terenie G.M.P. niemal żadnych godnych uwagi inwestycji. Istniejące obiekty, zarówno budynki, jak i tereny fabryczne są już obecnie w pełni wykorzystane i nie wywołują uciążliwych nakładów. Plan 5-letni zakłada wprowadzić globalny wzrost produkcji przemysłu odzieżowego w skali krajowej o 50%, ale zwiększenia produkcji będzie osiągnięte z oświadczeniem rządu przez budowę nowych i rozbudowę istniejących zakładów w innych częściach kraju. W całym kraju będzie 12 obiektów przemysłu odzieżowego silnie rozbudowanych. Zakładają również inwestycje przewidziane są w Jędrzejku i Tarnobrzegu. Taka polityka inwestycyjna jest zdaniem G.M.P.C. korzystna, gdyż pozwala na najlepsze wykorzystanie istniejących i bardzo cennych kadr fachowców. Najlepsze kadry, jeśli będzie zakładała o najtrudniejszą do opanowania dziedzinę konfekcji ciężkiej posiada Bytom, produkujący odzież dla Gulluxu, Kraków i Bielsk, oraz w dalszej kolejności Łódź. Inne miasta G.M.P. kadr tych niemal zupełnie nie posiadają, nie wyłączając Brzeziny, które w okresie międzywojennym posiadały rozwinięty przemysł odzieżowy, ale przy której zajęta była niemal wyłącznie

N e t a t k a

do tyżącąc rozbudowy przemysłu filcowego na terenie Ł.O.P.
w planie 5-cio letnim.

Centralny Zarząd Przemysłu Filcowego, mieszczący się w
Łodzi, przy ul. Piotrkowskiej 63, posiada na terenie Łodzi

3 zakłady, a mianowicie:

1. Zakłady ~~XXXXXXXX~~ Filcowych im. T. Kosciuszki, przy ul.

Targowej 2

2. Zakłady ~~XXXXXXXX~~ Filcowych im. Okrzei, przy ul. Curie-

Skłodowskiej 3/5

3. Zakłady Przemysłu Filcowego, przy ul. Skrzywana 5/7

Oddział B, przy ul. Dłogosza 43

Oddział C, przy ul. Strzelczyka 35/37.

Fondem przejął on również Fabrykę Środków
Opatrunkowych.

Investycje przewidziane do wykonania w planie 5-cio letnim
nie są znaczne i nie odpowiadają wszelkim wymaganiom przemysłu.
Budowa nowych zakładów na terenie Ł.O.P. nie jest planowana.
Głównym celem polityki inwestycyjnej będzie modernizacja parku
maszynowego i jego uzupełnienie. Projektowane inwestycje
budowlane są znikome. Tereny przemysłowe nie ulegną powiększeniu
w żadnym z administracyjnych przez Centralny Zarząd z kładów.

W wyniku projektowanych inwestycji nastąpi dalsza rozbudo-
wa produkowanego asortymentu. Przemysł filcowy, który począt-
kowo nastawiony był niemal wyłącznie na produkcję kapeluszy i
półfabrykatów kapelusznich, oraz w niewielkim stopniu filców
metrażowych, rozpoczął w ostatnim czasie produkcję butów i pan-
tofli filcowych, czapek, wdzianek i filców technicznych.
W planie 5-cio letnim asortyment produkowanych butów i filców
technicznych zostanie znacznie rozszerzony. Ponadto projektuje
się znaczne zwiększenie produkcji wysokogatunkowych kapeluszy

- 2 -

włozowych, czapek filcowych i beretów. Ponadto zwiększona będzie produkcja gazy, waty lekarskiej i konfekcji op-tunkowej. Zdankowość wyrobów zwiększy się znacznie, przyczyni do tego wzrost wydatków o 2,2%.

Na terenie przedsiębiorstwa zakłady planowane są następująco in extenso:

Zak. F. im. T. Kodłuszki: Globalna suma nakładów inwestycyjnych w planie 5-letnim wynosi kwotę 2,100,000 zł. Gros z tej sumy przeznaczona jest na zakup i montaż maszyn i urządzeń. Ponadto przewiduje się wydatki na kotłowni parowych, kosztów ca 80,000 zł, oraz kapitałowe remonty elektrycznych buszów, zwiększających wydajność stacji. Budynki i sterowne, częściowo szkodowe. Właścicielami i innymi remontami będą one mogły przetrwać do czasu perspektywicznego.

Zak. T. im. Czarnej: Globalna suma nakładów na ten zakład jest niewielka, około 200,000 zł. Przewidziany jest jedynie zakup maszyn w niewielkim zakresie. Ponadto planuje się również kapitałowe remonty, pokrywane w znacznej mierze, podobnie, jak i zakup maszyn z budżetowych funduszy. Pomimo jednak nieznacznych nakładów fabryka ta zwiększy znacznie produkcję, co znajdzie swoje odbicie w zwiększonym zatrudnieniu.

Zakłady Przemysłu Filcowego: Zakład ten będzie w planie 5-letnim dość znacznie przebudowany zwłaszcza Oddział B, oraz C. Na Oddziale B przewiduje się wydatki na instalacje elektrycznej, oraz budowę nowej podstacji. Globalny koszt tej instalacji wyniesie ca 300,000 zł. Na Oddziale C natomiast przewiduje się przede wszystkim modernizację parku maszynowego, oraz jego mechanizację. Pozostaje przewidziana jest przebudowa budynków fabrycznych, które są zagrożone zawaleniem i wymagają pilnie wzmocnienia. Projektuje się zakup i uruchomienie całego

- 13 -

szeregu nowych maszyn, w pierwszym rzędzie foliarki, nowe maszyny pozwolą na rozpoczęcie produkcji szeregu nowych gatunków filców technicznych i metrażowych o lepszej jakości. Globalny koszt nakładów na ten oddział wyliczono na 10,000,000 zł. Początkowo na Oddziale C przewidziana była również budowa nowej kotłowni, jednak obecnie przemysł zrezygnował z tej inwestycji, gdyż zakłady będzie zaopatrywany w energię technologiczną z pobliskiej elektrociepłowni.

Fabryka Spółek Opatrunkowych w Publaniach: Zakład przejęty został przez Centralny Zarząd Przemysłu Filcowego 1.VI.54 r. Budynki znajdują się w dobrym stanie. Przewidziany jest zakup maszyn i urządzeń, a z inwestycji o charakterze budowlanym urządzenia szatni i łazienki, oraz uzupełnienie instalacji przeciwpożarowej. Globalne nakłady wyniosą ok. 2,100,000 zł. Ponadto przewidzi na jest wyłączenie kotła parowego, kosztów ok. 200,000 zł.

Zatrudnienie: W wyniku zwiększenia produkcji zwiększy się również zatrudnienie, jakkolwiek wzrost zatrudnienia nie będzie proporcjonalny do wzrostu produkcji. Zgodzenie to ilustruje następujące zestawienie:

	Zatrudnienie w 1952 r. wg. nieszarych danych	Zatrudnienie w 1955 r.	Zatrudn. w 1960 r.
Z.T.P. im. Kościuszki	434	461	455
Z.T.P. im. Okrzei	260	233	322
Zakłady Przemysłu Filcowego	444	518	524
Fabryka Spółek Opatrunkowych		761	805
R a z e m		1,973	2,106

Magazyny: W wyniku zwiększenia produkcji ze się również odczuł brak potrzebnych magazynowych. W szczególności dotyczy to bieżące zakłady Skrzywane, Oddział C, gdzie magazyny znajdują się w stanie opłakonym. Przewidziane jest przebudowa obydwu istniejących magazynów o globalnej kubaturze ca 14,000 m³. W zakładach fabrycznych nowy magazyn wybudowany został w ubr.

Transport: Zapewnienie rozbudowy własnego transportu nie jest centralnemu Zarządowi znane, gdyż inwestycje te są w reakcji przemysłu lekko planowane centralnie. Każdym razie żadne garaże nie będą wybudowane. Być może 2-3 nowych samochodów ciężarowych otrzymają zakłady Skrzywane.

Zapewnienie wody: Przemysł filcowy należy do przemysłów wodochłonnych. Obecne zapotrzebowanie pokrywane jest częściowo z własnych studni, a częściowo z sieci miejskiej. Związana z wodą miejską korzystają zakłady Im. Okrzei. W planie 5-letnim globalnie zapotrzebowanie na wodę zwiększy się. Przewiduje się budowę nowej studni w Pabianicach, gdyż istniejąca posiada już obecnie zbyt małą wydajność, oraz prawdopodobnie uda się również wybudować nową studnię w zakładach Skrzywane, Oddział C.

Elektryczność: Globalne zużycie energii elektrycznej zwiększy się z 4,150 megawatów w 1955 r. do 6,350 megawatów w 1960 r. Zapotrzebowanie pokrywane jest obecnie i będzie pokrywane również w 1960 r. wyłącznie z sieci narodowej.

Wzrost elektryczny. Tyżko z sieci.
~~Wzrost elektryczny. Tyżko z sieci.~~
studnia do rozbudowania.

Woda: ekspozycja z sieci.
Studnia z Tab., jedyn. ist. mała zjed.
okres z miasta.

Energ. 55. - 4,150 MW
60. 6,350 MW

~~Kapel i potyżki, mechaniczne.
buty, pant., naczki, zdriantki, techn.
buty i techn. rozbudowa, dobre korp. z tworzone.
czapki i berety~~

~~Gara, wata lekar, konf. opatrunku,
Sakmukowosc + 20, 2%~~

~~Opolnie (post. amw.)
Zakłady
Wzrosty
Transport
Woda
Elektry.~~

126
8/11

- 3 -

ludność żydowska.

Wzrost produkcji w zakładach mieszczących się na terenie Ł.O.P. nastąpi niemal wyłącznie w wyniku racjonalizacji produkcji, oraz w nieznacznym stopniu z wyniku postępu technicznego. Wzrosty ilości oddzielonymi jednak wprowadzenie nowych maszyn i urządzeń technicznych nie ma tego znaczenia dla rozmiarów produkcji i zatrudnienia, co w innych państwach przetyśnają, gdyż z ogólnego funduszu czasu tylko ok. 25% przypada na przyszywanie, krojenie i t.p. czynności podlegające racjonalizacji, natomiast ok. 75% na przekładanie i układanie tkanin i części, które z konieczności muszą być wykonywane ręcznie. Naskutek tego wszelkie ulepszenia techniczne dotyczą tylko niewielkiej części ogólnego nakładu pracy. Oszczędności pracy mogą być więc osiągnięte w pierwszym rzędzie przez staranne podprzytanie i umiarkowanie ruchów, oraz ulepszenie organizacji produkcji. W pierwszych latach sowiejskich zakłady przemyśle odzieżowego stosowały powszechnie taśmowy system produkcji. W ciągu ostatnich trzech lat rozpocznie niemal przeszły na produkcję systemem synchro. System ten polega na tym, że poszczególne części, jak kołnierzyki, mankiety i t.d. wykonywane są na oddzielnych oddziałach, a tylko montaż dokonuje się na taśmie. Zewnątrz fabryka taka wygląda na mniej uporządkowaną od zakładu pracującego systemem taśmowym, ale wyniki są lepsze. Zwrócić uwagę na planie 5-letnim zakłady odzieżowe na terenie Ł.O.P. przejdą na jeszcze bardziej nowoczesny system produkcji, zwany potokowym, ale na czym on polega nie możemy uzyskać żadnych informacji w Centralnym Zarządzie.

Dalszym źródłem zwiększenia wydajności i produkcji w zakładach znajdujących się na terenie Ł.O.P. będzie eliminacja niektórych prac wykonywanych dotychczas ręcznie, przez zastosowanie maszyn specjalnych. Jest to także maszyna, a w szczególności

4

dotyczy to dziurkarek, guzikarek i ryglówek, może zastąpić pracę 30 osób. Sprowadzenie tych maszyn kosztowałoby białe pieniądze po-
ważnie trudne ci, gdyż nie są one produkowane ani w kraju, ani
na terenie państwa satelickiej Litwy. Tylko niektóre z nich
można sprowadzić z N.R.D. Większość z nich jest do nabycia
jedynie w strefie dolbrów, a głównie w Niemczech Zachodnich.
P.Z.P.G. przydzielił jednak niewielką kwotę na ten cel. Zakup
kilku takich maszyn w ostatnim roku dla zakładu w Pełkowie
i w Szczecinie wyzerował na długie czasy kredyty na ten cel.
Zrozumieć należy, że kredyty te są potrzebne również na zakup
części i w tym, jakkolwiek problem części zamiennych do ma-
szyn nie przedstawia się źle.

Produkcja P.O.P. odgrywała w pierwszych latach po ostatniej
wojnie ważną rolę w sferze krajowej i wypracowała dochody ca-
łkowite udziału P.O.P. zwałak, gdyż uruchomione zostały
nowe zakłady przemysłu białego w innych częściach kraju.
Na ogólną liczbę jednak ca 8,000 maszyn poddawanych w zakładach
niezależnych na terenie P.O.P. znajduje się ca 1,400. Udział
zakładów P.O.P. w globalnym potencjale produkcyjnym wynosi
17-20%. Tym niemniej rola P.O.P. jest o wiele większa, jeśli
chodzi o konfekcje ciężką i średnią, gdyż znaczna część zakła-
dów P.O.P. specjalizuje się na ten rodzaj produkcji, a mianowicie:
700 im. Porcelanowej specjalizuje się na produkcji mieszana - białozna,
ubrania i płaszcze, 250 im. Łaskowskiego na ubrania i kostiumy
damskie, 250 im. Brichnka na płaszcze, 250 "Łozanka" na
bieliznę, 1.2. Prod. Koider na kordry, Fabryczki Z.P.O. na
konfekcje ciężką, Złotowskie Z.P.O. na konfekcje ciężką,
Brzeziskie Z.P.O. są mieszane, z przewagą konfekcji ciężkiej,
wreszcie Ozorkowskie Z.P.O. na prezenty i produkcję specjalną.

- 5 -

Wielmożestowanie zakładów znajdujących się na terenie Ł.O.P. w planie 5-letnim wiąże się z jedną stroną z faktu, że produkcja istniejących zakładów nie może być już znacznie zwiększona i że nie nadają się one do rozbudowy, a z drugiej z faktem, że naogół stan ich jest dobry, gdyż są one naogół nowe i były przedmiotem poważnych inwestycji w planie 6-letnim, a zwłaszcza w ostatnich latach. Przez cały okres pięciu-letniego inwestycje na terenie samej tylko Łodzi wyniosły łącznie ca 12 milj. zł. rocznie, w tym 5,5-6 milj. na inwestycje budowlano-remontowe. W b.r. inwestycje na terenie Łodzi wynoszą 14,4 milj. zł. w tym 10,7 milj. na inwestycje rzeczowe, a 3,7 milj. na inwestycje społeczne. Ogólnie badania na urządzeniu społeczne były na terenie Ł.O.P. w ostatnich latach b. wysoka i stanowią znaczną część zakładowej w skali krajowej.

W ostatnich latach przeniesiono oddział Złierskich Z.P.O. z ulicy Brykowskiej na ul. 1-go maja i przeprowadzono gruntowną jego renowację, w wyniku czego oddział ten uchodzić może za niemal zupełnie nowoczesny. Fabryk Z.P.O. na oddziale oddziału przy ul. Przemysłowej przeprowadzono gruntowną renowację oddziału przy ul. Piotrowskiej 17. W samej, odni uorganizowano Z.P.O. im. Pomskańskiej, który stanowi największy zakład przemysłu ciężkiego w Polsce, a przeprowadzić również w Europie. Wykonano tu m.in. w ub.r. w kwiecień 250,000 zł. W wyniku zmodernizacji zakładów na cele społeczno-socjalne wybudowano szereg żłobków i przedszkoli, co wiąże się z wyrokiem odsetkiem zatrudnionych kobiet. Związane z tymże zadaniem wybudowany żłobek na 120 dzieci przy Z.P.O. im. Pomskańskiej, oraz żłobek przy Złierskich Z.P.O. Datatnio również wybudowano przedszkole przy Z.P.O. im. Próżniaka.

Ogólnie biorąc stan budynków wszystkich zakładów przemysłu ciężkiego oceniany jest jako dobry. Budynki te będą mogły

- 6 -

przeciwad do okrecnu perspektywicznego bez niększych nakładów.
Są to nielaz z reguly budynki wielkondygnacyjne, co jednak w
przemysle odzieżowym nie jest wada. Przeciwnie budynki partero-
we powodują tu zbytne wydalenie komunikacji wewnętrznej.
Bardzo nowoczesne budynki fabryczne są w ZRP i WPR projektowa-
ne jako 4-kondygnacyjne. Problemem jednak jest zbytne zapęsz-
czenie w latach produkcyjnych.

Globalne inwestycje przemyslu odzieżowego w planie 5-cio
letnim w skali krajowej przekraczają się sumą ok 110 milj. zł. W
zakładzie Centralny Zarząd sprawił jedynie o 101 milj., jednak
Ministerstwo Przemysłu Lekkiego dotoczyło przewidzianie 10 milj,
przewidując przyjęcie przez przemysł kluczowy kilku spółdzielni
praczy, które wymagać będą doinwestowania. Z globalnej kwoty
101,7 milj. zł. 65,9 milj przewidziane było na inwestycje
przemysłowe, 13,3 na inwestycje społeczne, a 2,5 milj. na roz-
budowę OZP. Udział Z.P.O. w tych kredytach będzie niewielki
i znacznie się odłodzi sumą 10,0 milj. Z sumy tej 3,3 milj.
przewidziane jest na inwestycje budowlane, 4,7 milj. na zakup
i renowacje maszyn i urządzeń, oraz 2,0 milj. na inwestycje
społeczne. Wzrost produkcji robót inżynierskich przewidzian
w planie 5-letnim 5-cio letniego, ze względu na oddzia-
łalność.

Zarówno inwestycje budowlane, jak nakłady na maszyny mają
charakter drobny. Wchodzi tu w grę takie składowiki jak urządze-
nia H.H.P., budowa dźwigów, przebudowa częściowa budynku szedwego
na terenie ZIC im.Fornańskiej, renowacje maszyn, postęp tech-
niczny i t.p. Jedynymi obiektami inwestowanymi na niecoz-
wiskiem składowie będzie Fabryka Kozder i Ozorkowskie Z.P.O. W
Fabryce Kozder przewiduje się zakup nowych maszyn, nakutek
czego nastąpi tu wzrost zatrudnienia. ~~xxxxxxxxxxxxxxxx~~
Ozorkowskich Z.P.O. przewiduje się w latach 1958-59 urucho-

- 8 -

Zakład	Planowane wy- mogi do 1955 r.		1955 r.		1960 r.	
	Opłata	w tym Koszt	Opłata	w tym Koszt	Opłata	w tym Koszt
ZPO im. Formalskiego	3,407		3,568	2,951	3,568	2,951
ZPO im. Hyskiowskiego	1,214		1,727	1,356	1,727	1,356
ZPO im. Póchnika	1,433		1,478	997	1,478	997
ZPO „Wólczanka”	1,012		960	867	960	867
Z.Z. Prod. Koider	86		301	239	500	400
Pabianickie Z.P.O.	1,552		1,442	1,120	1,442	1,120
Kyjskie Z.P.O.	1,682		1,663	1,499	1,663	1,499
Brańskie Z.P.O.	527		479	301	479	381
Olszanki Z.P.O.			717	626	890	770
Włodzisław Z.P.O.			124	41	124	41

Nie wydaje mi się, aby podane liczby dla 1960 r. zaslugały na zaufanie. G.Z.F.O. nie raczej tylko, że zatrudnienie zwiększy się w Fabryce Koider i w Olszanki takich Z.P.O., a w innych zakładach pozostanie bez większych zmian.

Magazyny przemysłu odzieżowego nie będą przedmiotem inwestycji w okresie planu 5-letniego. Zaniem G.Z.F.O. na tym odcinku nie ma specjalnych potrzeb. Jedyną otwartą sprawą jest problem magazynów igłowa w Pabianickich Z.P.O. Zakładach tych istnieje wytwórnia materacy, którą G.Z.F.O. chciał zlikwidować, ale pod naciskiem czynników specjalnych i Prezydium Miejskiej Rady Narodowej utrzymał. Dla celów produkcyjnych

9

przejęto tam salę o powierzchni 720 m², która służyła poprzednio
za magazyn. Czasowo miasto postawio również na cele magazynowe
do dyspozycji budynki, którą jednak potem zabrano. Niekutek
tego obecnie igłoziele w wielkich ilościach składowane jest pod
gołym niebem, przyczyną czego to zwiększa niebezpieczeństwo
pożarowe obiektu. Być może S.Z.P.O. będzie musiał na ten cel
wybudować szopę, jeżeli tak rzeka ta będzie musiła posiadać
odnośne zabezpieczenie np. osłone.

Zgodnicie do łączenia taboru samochodowego w okresie
5-10 letnim nie jest jeszcze rozstrzygnięte. Budowa garaży w
każdym razie nie jest przewidziana.

Woda w przemyśle odleżownym potrzebna jest wyłącznie dla
celów sanitarnych i do ogrzewania. Woda pobierana jest w
zależności wyłącznie z wód powierzchniowych. Jedynie ZPO im. Fornalskiej
i to tylko częściowo/
korzysta obecnie częściowo z wody miejskiej. W okresie 5-10
letnim ZPO im. Fornalskiej i ZPO im. Trzebnicka uruchomią
własne stacje głębinowe, które muszą być doprowadzone do
porządku.

Energia elektryczna w miastach jest wzięta z sieci zamo-
wnej. Własnych elektrowni waden z zaliczeń na terenie S.O.P. nie
posiada. W punkcie załączenia przedsiębiorcy zużycie energii
zwiększy się, ale o ile nie udało się ustalić.

Notatka

dziękuję za budowy przemyślnie guzikarsko-galwanizacyjnego na terenie L.O.P. w planie 5-10 letnim.

Główny Zarząd Przemysłu Guzikarsko-galwanizacyjnego, mieszczący się w Łodzi, przy ul. 22-go lipca 74, administruje na terenie L.O.P. dwa zakłady, a mianowicie:

1. Zakład Zakłady Przemysłu Guzikarsko-galwanizacyjnego, ul. Zakatna 56/57,
2. Zakład Przemysłu Guzikarsko-galwanizacyjnego im. M. Foruńskiej, ul. Limonowskiego 129. Budynek ten posiada również drugie wejście od strony ul. Nicotecznej 6.

W skład zakładu zlokalizowanego na terenie Łodzi posiada duży zapas materiału. Zakład przy ul. Zakatnej specjalizuje się w produkcji guzików metalowych, głównie dla potrzeb L.O.P., drobnych przedmiotów metalowych, oraz wiertar, obrabiarki i t.p. Zakład im. M. Foruńskiej posiada szereg oddziałów produkcyjnych, które zajmują się produkcją guzików metalowych, przedmiotów z aluminium, produkowanych w znacznej mierze metodą stryskową, jak grzebienie, opierki, nici i t.d., metalowe guziki zatrząskowe, klamki i produkcję na potrzeby L.O.P. Ponadto istnieje tu przedzielnie, lakiernia drzewian i galwanizarnia.

Zakład przy ul. Zakatnej ma ciemne z obu stron tej ulicy. Z jednej strony nie ciemno, budynek białawy, a z drugiej ciemna, mały budynek. Jest to budynek parterowy, czysty. Ogólnie zakłady zajmują teren o powierzchni ok. 0,20 ha. Teren zabudowany jest w dość wysokim stopniu. Całość zabudowy uważana jest pod względem budowlanym za dobrą. Park maszynowy natomiast określany jest jako b. zły. Stanowi on zbieranie maszyn różnych typów i pochodzących z różnych okresów. Znaczna ilość

procesów technologicznych wykonywana jest ciągle jeszcze ręcznie, jaskolwiek w tej gałęzi przemysłu automatyzacja ma niemal nieograniczone pole rozwoju. Zaznaczyć należy, że stan parku maszynowego, dzięki ciągłym inwestycjom ulega w ostatnich latach poprawie, ale jeszcze niedostatecznej. Stan jego ogranicza również produkcję pod względem wachlarza asortymentowego. Stan techniczny poszczególnych maszyn jest naogół niezadowolający. Zakład odczuwa silnie brak własnej galvanizerni i obsługiwany jest przez Z.P.G.-G. im. Fornalskiej.

Te ostatnie znajdują się pod każdym niemal względem w znacznie gorszej sytuacji. Tereny fabryczne są tu znacznie większe i obejmują ok. 0,7 ha. Teren ten jednak jest nieodpowiedni, gdyż podmokły. Nie nadaje się on pod budowę nowych budynków. Zabudowa składa się z dużej ilości najrozmaitszych budynków, w tym 1 budynek jednopiętrowy i znaczna liczba szop drewnianych. 50% z pośród istniejących budynków została określona przez Zakład Badawczy Budownictwa, jako nadająca się do natychmiastowej rozbiórki. Budynek jednopiętrowy wymaga silnie wymiany stropu. Zdaniem Centralnego Zarządu ciężar zabudowy jest bez wartości. Obiekt ten nie nadaje się do dalszego inwestowania i skazany jest na wymarcie. Centralny Zarząd powstrzymuje się nawet od wykonywania remontów. Park maszynowy jest nawet jeszcze gorszy, niż w zakładach przy ul. Zakątniej.

W planie 5-cio letnim C.Z.P.G.-G. projektuje budowę w Łodzi nowego zakładu na miejsce Z.P.G.-G. im. MaFornalskiej, które ulegną likwidacji, a raczej orzeczone będą na nowe miejsce. C.Z. wystąpił już do P.R.P.G. o lokalizację ogólną. Lokalizacja szczegółowa nie została jeszcze określona. Brak jest również dotychczas założeń. O ile zakład ten nie zostałby zlokalizowany w Łodzi, mieścić się będzie w Poznaniu.

- 3 -

Lozklizacja na terenie innych miast Ł.O.P. nie wchodzi zdanien C.Z.P.G.G. w rachubę, gdyż tylko idź posiada odpowiednich fachowców. Po za tym przemysł ten musi mieć koniecznie dla celów technologicznych gaz. Reżna również z punktu widzenia przemysłu jest sprawa uzbrojenia. Woda technologiczna jest wprawdzie potrzebna jedynie w galwanizerni, a i to w niezbyt wielkich ilościach. Nowy zakład będzie posiadał budynki o globalnej kubaturze ca 32 - 35.000 m³, wzniesione kosztem ca 6,5 milj. zł. z 800.000 zł. przeznaczonych jest na zakup nowych maszyn i gruntowną renowację starego parku maszynowego zakładów im. Fornalskiej. Będzie to jedyny zupełnie nowoczesny zakład w kraju.

Globalne nakłady inwestycyjne w planie 5-cio letnim na zakład przy ul. Zakątnej wynoszą tylko 661.000 zł. Z sumy tej ca 500.000 zł przeznaczonych jest na budowę nowej galwanizerni, która pozwoli na niezależnienie się od zakładów im. Fornalskiej, a reszta na zakup i modernizację maszyn.

W planie 5-cio letnim zwiększy się znacznie asortyment produkowany przez idzkie zakłady. Prowadzona będzie produkcja zamków do torebek damskich i do butów, agrafek, szpilek, zatrzasków, guzików zatrzaskowych i t.p. Łącznie produkcja nowych asortymentów ~~zwiększy~~ stanowić będzie zwiększenie produkcji dotychczasowej o ca 17%. Globalny zaś wzrost produkcji w zakładach przy ul. Zakątnej wyniesie ^{15,2} ~~11,6~~ %, a w zakładach im. Fornalskiej po przebudowie 60,6 %. Naskutek doinwestowania parku maszynowego i wprowadzenia znacznej liczby maszyn automatycznych, zatrudnienie nie wzrośnie, pomimo znacznego wzrostu produkcji.

Zatrudnienie w przemyśle tym charakteryzują następujące liczby:

	<u>wg. naszych danych</u>	<u>w 1955 r.</u>	<u>w 1960 r.</u>
ZFGG im. Fornalskiej		451	479
L.Z.P.G.-G.	724	344	350
R a z e m	724	795	829

Rozbicia na mężczyzn i kobiety C.Z. nie posiada.

Problem magazynów nie jest specjalnie ciężki, jakkolwiek zakłady przy ul. Zakątnej odczuwają ich niedobór. Centralny Zarząd uważa jednak, że po ~~xx~~ wybudowaniu galwanizerni sprawa ta ulegnie poprawie. Natomiast w zakładach im. Fornalskiej C.Z. zrezygnował z budowy magazynów, gdyż doszedł do wniosku, że zakładów tych nie warto doinvestowywać.

Podobnie problem zaopatrzenia w wodę nie posiada większego znaczenia, gdyż globalna ilość zużywanej dla celów przemysłowych wody nie jest wielka. Zakłady przy ul. Zakątnej pobierają wodę z sieci miejskiej, a zakłady im. Fornalskiej posiadają własną studnię. Ostatnio nawet, pomimo ogólnej polityki inwestycyjnej w stosunku do tego obiektu, został tu wybudowany nowy zbiornik na wodę.

Zakłady przemysłu guzikarsko-galanteryjnego nie są specjalnie uciążliwe dla otoczenia, jakkolwiek praca odbywa się w warunkach raczej ciężkich. Zróżdkiem uciążliwości są wyloty, zwłaszcza ~~xx~~ w galwanizerni i przy produkcji galalitu. Ścieki są częściowo kwaśne.

Energia elektryczna pobierana jest wyłącznie z sieci zawodowej. Własnej elektrowni zakłady te nie posiadają. Zakład przy ul. Zakątnej posiada nową transformatornię. Roczne zużycie energii przedstawia się, jak następuje:

	<u>1955 r.</u>	<u>1960 r.</u>
Zakład przy ul. Zakątnej	200 MWH	300 MWH
Zakłady im. Fornalskiej	160 M WH	190 MWH

- 5 -

Tabor składa się z 2 samochodów ciężarowych w niezbyt
dobrym stanie. Dależ uzupełnienie taboru w planie 5-cio letnim
nie jest w tej chwili jeszcze ustalone. Budowa garaży nie jest
w każdym razie brana obecnie pod uwagę.

Notatka

dotycząca rozwoju przemysłu maszyn iiskieniowych na terenie
L.O.S. w planie 5-letnim.

Centralny Zarząd Przemysłu Maszyn iiskieniowych, miesz-
czący się w oddzielnym przy ul. Kilińskiego 185, nie planuje w
okresie planu 5-letniego rozpocząć budowy nowych
nowych obiektów na terenie L.O.S. Wskazuje to z ogóln. polityką
rozbudowy przemysłu ciężkiego w skali krajowej. Doświadcze-
nia z okresu planu 6-letniego wykazały, że uruchamianie
nowych obiektów, ze względu na skomplikowany charakter
procesu produkcyjnego i brak wykwalifikowanych kadr, natrafia
na znaczne trudności. Małolika rozmiarów, liczącego
zaledwie 25 milj. mieszkańców i posiadającego niezbyt roz-
budowany przemysł lekki, będący naturalnym odbiorcą wyrobów
przemianu masywnego, nie pozwala na prowadzenie na większą
skala automatyzacji procesów technologicznych. Nawet w
obecnych warunkach znaczna część produkowanych m. szyn iiskien-
niowych przeznaczona jest na eksport. Przemysł natomiast
nie ma automatycznych linii produkcyjnych i produkcję jed-
nową, ale na fabryki produkujące nie seryjnie. W tych warun-
kach polityka inwestycyjna powinna iść w kierunku nie
powiększania liczby zakładów, lecz rozbudowy istniejących.

Na terenie L.O.S. Centralny Zarząd Przemysłu Maszyn
iiskieniowych posiada obecnie 1 budynek planuje kontynuować
pod koniec planu 5-letniego 4 obiekty, a mianowicie:

1. Szkielety Zakłady Maszyn iiskieniowych, które zależają
nazwa z Szkielety Zakładów Maszyn iiskieniowych
w Budowie, przy ul. Sierpciej 41/45,
2. Centralne Biuro Techniczne, przy ul. A. Struga 19/21,
3. Szkielety Fabryki Maszyn Jedwabniczych, przy ul. Zeromskiego 96,
4. Przedsiębiorstwo Montażu Maszyn iiskieniowych, przy
ul. Łódzkiej 22.

- 2 -

Zakłady istniejące na terenie L.O.P. zwiększą znacznie w okresie planu 5-cio letniego swą produkcję, czemu towarzyszyć będzie znaczny wzrost zatrudnienia. Na marginesie zaznaczyć należy, że porównane przez nas liczby zatrudnionych nie są już obecnie aktualne. Zostały one w ciągu ostatnich 2 lat znacznie zwiększone. Aktualne liczby będziemy mogli otrzymać z Centralnego Zarządu Przemysłu Maszyn Wiśnienniczych w drodze wymiany pism, jakkolwiek być może C.Z.P.M.W. będzie musiał się w tej sprawie zwrócić do swoich władz zwierzchnich. Podo - nie jedynie w drodze wymiany pism moglibyśmy uzyskać dane dotyczące wartości nakładów inwestycyjnych w planie 5-cio letnim.

Powracając do sprawy produkcji, Centralny Zarząd stwierdza, że wzrost produkcji, który osiągnięty będzie przez znaczne doinwestowanie istniejących obiektów, będzie w zasadzie jedynie ilościowy, natomiast produkowany asortyment, z nielicznymi wyjątkami, o których będzie jeszcze mowa, nie ulegnie zmianie. Zdaniem Centralnego Zarządu produkowane obecnie maszyny, a zwłaszcza krośna automatyczne typu A 11 o 200 obrotach na minutę, /niemal całkowicie pał wg. polskich projektów, są bardzo dobre i znajdują zbyt zagranicą. Zdania fachowców wiśnienniczych nie potwierdzają, wprawdzie całkowicie tej opinii, ale C.Z.P.M.W. twierdzi, że przemysł wiśnienniczy nie sprecyzował dotychczas jeszcze jakich maszyn chce, a doświadczenia dotychczasowe wykazują, że nie posiada również ludzi do obsługi lepszych maszyn.

Globalne zatrudnienie pod koniec planu 5-cio letniego przedstawić się będzie, jakxxxxxxxkxxxxx w okrągłych liczbach jak następuje:

- 3 -

	w 1952 r. mg. naszych danych	1960 r.
1. Łódzkie Zakłady Maszyn Wiskien.	665	2,000
2. Centralne Biuro Techniczne	489	500
3. Łódzka Fabryka Maszyn Jedwabniczych	908	1,300
4. Przedsiębiorstwo Montażu Maszyn Wiskieniowych	181	500
	<u>2,243</u>	<u>4,300</u>

Inwestycje na terenie poszczególnych obiektów przedstawia się będą, jak następuje:

Łódzkie Zakłady Maszyn Wiskieniowych: W okresie planu 5-letniego nastąpi ostateczne zakończenie rozbudowy tego obiektu. Nastąpi przy tym b. znaczny wzrost produkcji. Inwestycje budowlane w tym okresie będą minimalne i ograniczą się do budowy magazynu materiałów hutniczych i laboratorium. Natomiast przewiduje się całkowite urządzenie fabryki przez zakup i zamontowanie znacznej liczby maszyn i urządzeń. Odnosnie asortymentu nie przewiduje się zausudnie jego rozbudowy, jakkolwiek znaczne nawet zmiany w programie produkcji mogą zejść w późniejszych latach wskutek odpowiednich dyrektyw władz zwierzchnich.

Istniejąca w poprzednich latach znaczna niewspółmierność w zdolności produkcyjnej odlewni i montażowni zacięra się obecnie wskutek zwiększenia produkcji montażowni. Sygnalizowana w czasie moich poprzednich rozmów na terenie C.Z.P.W. Ł. budowa taśmy automatycznej zostara już ukończona.

Obiekt jest korzystnie zlokalizowany, posiada booznicę i będzie niewątpliwie utrzymany również w planie perspektywicznym.

Centralne Biuro Techniczne: Obiekt ten spełnia obecnie swe zadania. Żadna dalsza rozbudowa, ani doinwestowanie nie jest w planie 5-letnim przewidziane.

Łódzka Fabryka Wazzyn Jedwabniczych: Zakład ten, mieszczący się przy ul. Zeromskiego 96, posiadał 2 oddziały, a mianowicie: Oddział I przy ul. odnej 20/22 i Oddział II przy ul. Piotrkowskiej 170. Oddział I został w ostatnim czasie przekazany Przedsiębiorstwu Kontużu Wazzyn Jedwabniczych, a Oddział II celowo nie jest inwestowany i w okresie planu 5-letniego zostanie zlikwidowany.

Główny obiekt przy ul. Zeromskiego 96 jest wadliwie zlokalizowany, na rzeciu szpitala. Dzięki do powierzchni 1,2 ha pokryta jest kilkudziesięciu budynkami i zabudowana w 67%, co jest w zasadzie niedopuszczalne. Czynie ne przez MFG i przez MBU próby likwidacji zakładu jednak mają mało widoków powodzenia, gdyż zakład ten jest b. ważny dla gospodarki narodowej i stosunkowo dobrze zainwestowany. Ciepła ta sprawa była w swoim czasie szeroko omawiana.

Stan budynków gwarantuje, zdaniem C.Z.P.W. i. ich istnienie również w planie perspektywnym. Zastrzeżenia budzi jedynie stan stropów, które są w znacznej mierze drewniane. Przewiduje się rekonstrukcję stropów, w sensie ich wzmocnienia w 2 budynkach. W jednym z nich roboty są już prowadzone. Ponadto planuje się dobudowę niewielkiej powierzchni użytkowej. Łączna kubatura budynków dobudowanych, względnie zrekonstruowanych w planie 5-letnim wyrtwie 40,000 m³. Dalsza rozbudowa została chwilowo unierozłowiona przez V.B.U. które odmówiło wydania zezwolenia na przyłączenie do terenów fabrycznych pasa o szerokości 15 mtr., jakkolwiek zdaniem C.Z.P.W. i. niesłusznie, gdyż w następstwie wybudowano na tym terenie jakies nie znaczące budki.

- 5 -

W planie 5-cio letnim nastąpi likwidacja szeregu budynków i budyneków, co poprawi znacznie funkcjonalność zakładu i zwiększy bezpieczeństwo przeciwpożarowe i B.H.P. Globalna kubatura wyburzeń wyniesie ok 4 - 5,000 m³. W znacznej mierze chodzi tu o szopy drewniane i budynki o niewielkiej wartości, istniejące obecnie będące w dalszym ciągu czynne, jakkolwiek w dalszej przyszłości zostanie zlikwidowana, o czym będzie jeszcze osobno mowa.

Zakład natomiast będzie głównie na produkcję maszyn przygotowujących nici dla potrzeb przemysłu włókienniczego i przemysłu włókien sztucznych. Produkowane będą przewijarki, skrętkarki i zdawajarki, oraz wprowadzony będzie do produkcji automat cewkowo-watkowy. Odnosnie asortymentu istnieją zresztą możliwości daleko idących zmian, gdyż w przeważnie maszynowym ~~złazxxxxxxx~~ ^{nie} zmianie produkowanego asortymentu nie podlega za sobą konieczności wprowadzenia zmian do posiadanego parku maszynowego.

Obecna sytuacja ulegnie daleko idącym zmianom w wypadku otrzymania od Przemysłu Gazów Technicznych sąsiedniego obiektu przy ul. Zeromskiego 94. C.Z.P.M. Sł. jest niemal pewne, że ta sytuacja zaistnieje. Program produkcji ulegnie w danym wypadku zdwojeniu, a do programu inwestycji włączone zostaną składowiska związane z zagospodarowaniem nowego obiektu, w tym znaczne inwestycje budowlane. Teren obiektu zwiększy się do 2,5355 ha, w tym ok 1,5 ha powierzchni zabudowanej, co stanowi 55 - 60%. Sąsiednia posesja stanowi również typowy zlepek pokapitałalistyczny kilkudziesięciu budynków fabrycznych różnego typu i w różnym stanie. Pierwotnie mieścił się tam cały szereg fabryk różnych branż.

Przedsiębiorstwo Montażu Maszyn Włókienniczych: Ze względu na swój charakter zakład ten nie jest związany z obiektami stałymi. Znaczne części planowanego zatrudnienia przypada na

6

tereny leżące poza E.O.P., gdyż przedsiębiorstwo posiada zasieg ogólnokrajowy. W przejętym obiekcie przy ul. Łódzkiej 20/22 mieści się baza remontu obrabiarek. Specjalnego doinwestowania przedsiębiorstwa w planie 5-cio letnim nie przewiduje się.

Sprawa Centralnej Odlewni: C.Z.P.M.M. posiada plany likwidacji starej i mało wydajnej odlewni przy Łódzkiej Fabryce Maszyn Wisklenniczej i wadliwie zlokalizowanej odlewni przy Łódzkiej Fabryce Maszyn Jedwabniczych. Na ich miejsce miała być wybudowana nowa centralna odlewnia na posadzonej przy nich działce o powierzchni 6 ha, ciągnącej się wzdłuż ul. Niciarnianej. Powierzchnia działki wliczona w naszą inwentaryzację do powierzchni P.P.M.M. w budowie. Działka ta posiada której realizacja miała być rozpoczęta w b.r./dogodną bocznicę kolejową. Inwestycja ta zostaje chwilowo przez Ministerstwo Przemysłu Maszynowego zatrzymana, wskutek czego obiekty istniejące i pracujące w niekorzystnych warunkach odlewnie muszą być utrzymane.

• Magazyny: C.Z.P.M.M. posiada na terenie Łodzi jedynie magazyny przyfabryczne. Sprawa budowy dalszych magazynów w planie 5-cio letnim jest dotychczas niewyjaśniona. Ponieważ znaczna część wyrobów tego przemysłu przeznaczona jest na eksport, Ministerstwo Przemysłu Maszynowego utrzymuje, że magazyny winno budować Ministerstwo Handlu Zagranicznego, a Ministerstwo Handlu Zagranicznego, że przemysł P.K.P.G. zajmowało w tej sprawie różne stanowiska, wskutek czego C.Z.P.M.M. nie wie czy, jakie i przez kogo magazyny będą w Łodzi w planie 5-cio letnim budowane.

Transport: Zagadnienie to nie posiada większego znaczenia, gdyż całkowity obrót towarowy zakładów Łódzkich wynosi poniżej 50,000 ton rocznie. Przewiduje się zakup kilku samochodów ciężarowych. Projektowaną budowę garażu, Ministerstwo Przemysłu

Maszynowego skreślono, jakkolwiek potrzebne fundusze stanowią jedynie 0,25% globalnych nakładów inwestycyjnych w planie 5-cio letnim.

Sprawa wody: Woda dla celów technologicznych /przemysłowa/ potrzebna jest jedynie w odlewniach i hartowniach, poza tym przemysł ten nie potrzebuje wody. Woda pitna potrzebna jest dla choroby i dla celów sanitarnych. Zużycie wody pitnej wynosi ok 30 litrów na osobę i na zmianę. Zużycie wody zwiększy się nieco w planie 5-cio letnim, ale nie stanowi to specjalnego problemu. Zapotrzebowanie na wodę pokrywane jest wyłącznie przez własne studnie, a na terenie L.F.W.P. w ramach wspólnej gospodarki wodnej kombinatów im. 9-ego maja i Łódzkiej Fabryki Wiskien Sztucznych. Zespół ten rozporządza 12 studniami głębinowymi. Zwiększone zapotrzebowanie na wodę zostało uwzględnione w oddzielnych planach i uzgodnione z odpowiednimi władzami.

Energia elektryczna: Zapotrzebowanie na energię elektryczną, w wyniku zwiększenia produkcji zwiększy się 2,5 krotnie. Energia pobierana jest obecnie wyłącznie z sieci zawodowej i ten stan rzeczy utrzymany będzie w planie 5-cio letnim. Przewiduje się likwidację istniejącej przy P.Z.M. Jedw. małej elektrowni rezerwowej o mocy 50 KVA.

~~Dobudowa, projekt i wykonanie w 1960 r. w ramach~~
~~skrytka, która kosztowała 40.000 zł. Bud.~~
~~złoty. Prace w 3, 5³⁵ lat, robota 55-60%~~
~~zawieszono od czasu wojny.~~

~~obecnie budynek~~
~~z obecnym zamierzeniem i rekonstrukcją.~~

~~Prace projektowe~~
~~prace projekt. m. in. : przewidywki, skrośce,~~
~~zdrojarki dla 2000 i więcej zot. Centrowo~~
~~wprowadzają przewidziane automaty waz+keby.~~

~~Praca z tymi pracownikami~~
~~oddan. w 1960 r. do użycia. Wzrost produkcji~~
~~z 1000 do 15000 w 1960 r. Co jest oficjalnym~~
~~planem na 1960 r.~~

197-60 p. Kaminiski - Uniwersytecka.

~~Władysław i Jolanta. Bud. i budowa zagoni funkcjonalności~~
~~i bhp. 50000 zł. Bud. w 1960 r.~~

~~Wzrost produkcji. 22000 do 40000 w 1960 r. 9 maja~~
~~22000 w 1960 r. 12 maja 1960 r. Zwiększenie produkcji planowane~~
~~inżynierskie. Tylko odd. i hartownie. Półna~~
~~i samotarna. 35-38 robotników.~~

~~Wadze i niezgodności. 1 maja 1960 r. 50 KVA z Jedw.~~
~~Docelowo x 2,5.~~

~~Prace projekt. i wykonanie. Wzrost~~
~~obrot. 50000 ton rocznie. 2 1/2 % zarobki~~
~~nie przewalają. Tylko samoch.~~

CZAR NT

Z. Z. U. NT. a budowie Wicianniana 4/15	665	2,000	1,2	13,99
CBT A. Huga 19/21	489	500	0,8	
Z For. Jedno. Zerono. 96	968	1,300	1,2	2,97
Oddział I Nodna 20/22				0,3
" II Pioter. 1/0				1,2
Prod. crant. Nan. NT. Nodna 22	181	500	0,2	
	<u>2,243</u>			

Z Z U NT 5 bud. do 15. Sprzet dla jupdr. i 4 kabli bud. 100,000 m², 3,500 kro, ocipnie budwana kasina miesz. oddawia i na produkcja mas montazowa, 15,000 km rocznie smowcow. 1 do elekt. miejska, gar 200,000 m³.

CBT moie bdnic roznijana. zdra i jerna.

Z F R J - Oddzialy I do jup odlatania, II do zlitand Teran ma bje pomiskraly do 43,630 m². 62 budynki do 65. Lokal. rta, oddawia na bje 24,100 Budynki, 40 bne, brak bocznicy; 200-300 mangan rocznie. oddawia 1,500 ton rocznie, elekt. z nicy.

Sprawa Centralnej oddawia.

~~Zadanie bud. 2. Zest. sprzet prot. Cechy oddawia
 Pudent. maksymal. 1000 m² 1000 m² 1000 m²
 Naceln. jupdr. 1000 m² 1000 m² 1000 m²
 Jandei - casowu budic sie z terem.
 Obecne funkcjonowanie
 CBT budowania~~

~~Prac. roz. ratata sig. Karali odlew. utrymac.
 I Oddzial. oddawia. Pudent. 1000 m² 1000 m² 1000 m²
 Dostaw. jup. Zerono. 96. Jaron Teran. 1000 m²
 i idwojenia programu. Bjele inwest. budowl.~~

~~Próbę inwestycyjną~~
~~Wzrostem gospodarki~~ ~~Razem~~ ~~z~~ ~~inwestycjami~~
Tasmana jest.

~~200. obrotów~~ ~~korona~~ ~~K11~~

~~Kilka~~ ~~stron~~ ~~185.~~

ogólnie. ~~Polst.~~ ~~invest~~
~~Produkcja~~
~~Globalne inwestycje~~
~~Reinducenie~~
~~Zakłady~~
~~odłama~~
~~Wode~~ ~~energia~~ ~~Ważny~~ ~~Transport~~

Notatka

w sprawie rozwoju przemysłu filmowego na terenie Ł.O.P.
w planie 5-cio letnim.

Wytwórnia Filmów Oświatowych: Jedyny obiekt tego przedsiębiorstwa mieści się przy ul. Kilińskiego 210a. Lokalizacja obiektu jest zdaniem Centralnego Zarządu Wytwórni Filmowych zła. Brak terenu nie pozwala na dalszą rozbudowę i rozwój przedsiębiorstwa. Zbudowa obiektu wynosi już obecnie ponad 40%, podczas gdy przy obiektach tego typu nie powinna przekraczać 20%. Prawdopodobnie obiekt ten nie będzie utrzymany do końca planu perspektywicznego. W dalszej przyszłości Wytwórnia Filmów Oświatowych zajmie być może tereny zajmowane obecnie przez Wytwórnię Filmów Fabularnych, a te ostatnie zostaną w Łodzi w ogóle zlikwidowane. W tym wypadku obiekt zajmowany obecnie przez Wytwórnię Filmów Oświatowych zajęłaby Wytwórnia Filmów Kukielkowych mieszcząc się obecnie w Turzynie w złych warunkach.

Tym niemniej w planie 5-cio letnim konieczne są pewne nakłady inwestycyjne, aby umożliwić wykonanie planu produkcji. Inwestycje planowane do realizacji w tym okresie mają na celu modernizację zakładu, a nie dalszą rozbudowę zdolności produkcyjnej.

Globalna wartość nakładów inwestycyjnych przewidzianych w planie 5-cio letnim wynosi 8 milj. zł, w tym 4,5 milj. zł na nakłady o charakterze budowlanym. Przewiduje się budowę na istniejących terenach fabrycznych budynku biurowego, co zwolni zajmowane obecnie przez biura pomieszczenia produkcyjne, jeszcze jednej sali produkcyjnej i laboratorium. Łączny przyrost kubatury użytkowej wyniesie 14,800 m³. Ponadto projektuje się uzupełnienie i modernizację istniejącego sortyzu. Pod koniec planu 5-cio letniego Wytwórnia Filmów ~~XXXXXXXXXXXX~~ Oświatowych przejdzie na produkcję wyłącznie filmów kolorowych i będzie przedsiębiorstwem samowystarczalnym. Obecnie musi korzystać

- 2 -

taśmy
na odcinku obróbki ~~filmów~~ z usług Wytwórni Filmów Fabularnych.
W ramach inwestycji maszynowych przewidziane jest zainstalowa-
nie nowoczesnych wykończarek. Planowane jest również wprowadze-
nie regeneracji utrwalacza, co zapewni znaczne oszczędności
niektórych chemikaliów, zwłaszcza srebra, ale spowodują pewne
zwiększenie uciążliwości zakładu wskutek wydzielania się przy
tym procesie siarkowodoru. Istniejące obecnie na terenie posesji
zakładu Wytwórni Filmów Fabularnych zostaną zlikwidowane.

W wyniku zapoczątkowania obróbki taśmy filmowej zwiększy się
w planie 5-cio letnim zużycie wody. Zakład korzysta zarówno z
wody miejskiej, jak i wódnej przerysowanej. Woda przemysłowa
używana jest głównie do chłodzenia. Projektowana budowa nowej
studni o głębokości 600 mtr. nie będzie w planie 5-cio letnim
zrealizowana ze względu na brak kredytów.

Zapotrzebowanie energii elektrycznej wzrośnie w planie 5-cio-
letnim ze względu na wprowadzenie produkcji filmów kolorowych.
Energia elektryczna pobierana jest wyłącznie z sieci zawodowej.

Zatrudnienie wynosi obecnie 403 osoby, w tym 99 kobiet
/wg. naszych danych 382 i 116/ i wzrośnie w 1960 r. do 450 osób.

/Studium Opracowań Dialogowych/

Studium Filmów Dialogowych: Jednym obiektem wieści się przy ul.
Traugutta 8. Warunki pracy są tu b. złe. Podobnie złe są warunki
bezpieczeństwa przeciwpożarowego. Obiekt ten nie będzie inwestowa-
ny. W planie 5-cio letnim, prawdopodobnie jeszcze w 1956 r. ulegnie
on likwidacji. Produkcję tą przejmie Warszawa.

Zatrudnienie wynosi obecnie 36 osób, w tym 19 kobiet.

- 3 -

Fabryka Filmów Kukielkowych: Przedsiębiorstwo mieści się w Tuszynie w dawnym budynku kina, wybudowanym w 1942 r. Obiekt ten nie będzie w planie 5-cio letnim inwestowanym, a w planie perspektywnym przewidziany jest do likwidacji. Jedynym argumentem przemawiającym za utrzymaniem go w Łodzi, jest istnienie tu kadry twórczej. Okresie planu 5-cio letniego jedyną zmianą będzie prawdopodobnie usunięcie orszadzkola mieszczącego się obecnie na terenie posesji Fabrycznej.

Zatrudnienie wynosi obecnie 35 osób, w tym 13 kobiet i wzrośnie w 1960 r. do 75 osób.

Fabryka Filmów Rysunkowych: Przedsiębiorstwo to będzie wyodrębnione i w 1956 r. przeniesione ~~skądś~~ całościowo do Bielaka. Nawet obecnie w Łodzi znajduje się jedynie część zarządu przedsiębiorstwa. Zatrudnienie wynosi 2 - 3 osoby.

Łódzkie Zakłady Twórcze Kopii Filmowych: mieści się przy ul. Narutowicza 36 i podlega Centralnemu Zarządowi Przemysłu Kineotechnicznego i Fotochemicznego. Zakłady zajmują dawny budynek mieszkalny i nie posiadają odpowiednich warunków pracy, jakkolwiek Centralny Zarząd nie podziela powszechnej opinii o znacznym niebezpieczeństwie pożarowym, panującym na tym terenie. W zasadzie obiekt powinien istnieć tylko do końca planu 5-cio letniego, poczyni będzie planowo zlikwidowany. Dalsze istnienie obiektu uwarunkowane jest koniecznością zabezpieczenia produkcji do czasu uruchomienia nowego zakładu w Warszawie i przeniesienia tam istniejącego w Łodzi sprzętu.

Z tego względu nakłady inwestycyjne ograniczają się w zasadzie tylko do zakupu i remontu maszyn, gdyż produkcja odbywa się obecnie w warunkach prymitywnych. Globalne nakłady inwestycyjne w planie 5-cio letnim wyniosą 2 milj. zł. Produkcja zakładu

- 4 -

w planie 5-cio letnim wzrostu. produkcja w zakresie filmów dla
epidiaskopów będzie raczej zmniejszona, natomiast projektowane
jest uruchomienie produkcji filmów wąskotaśmowych i drukowanie
nabisków na filmach. Obecnie nabisky drukowane są w C.S.R. co pocią-
ga za sobą znaczne wydatki w dewizach. Warto dodać, że koszt
maszyny do drukowania nabisków wynosi tyle co nadruk na 1 filmie.
Tym niemniej celem ustawienie maszyny do drukowania nabisków
konieczne jest częściowe nadbudowanie istniejącego budynku
narterowego. Nadbudowa będzie miała powierzchnię 87 m². Na
przeszkadza w wykonaniu tej drobnej inwestycji st. je jednak
Prezydium Rady Narodowej m. Łodzi, które warunkuje wydanie zezwole-
nia od rozbiórki istniejącego baraku. Należytek tego przedsię-
wzięcia nie może wykonać planu produkcyjnego. W tej sprawie
toczą się dyskusje między Prezesem Centralnego Urzędu Kine-
matografji i Przewodniczącym Rady Narodowej m. Łodzi.

wyłączenie
Przebiegiem tego kosztu z wody miejskiej, której zużywa
znaczące ilości. Deleki odprowadzane są do kanałów miejskich
poprzez filtr.

Zatrudnienie nie jest w Centralnym Zarządzie dokładnie znane,
ale wynosi 400-500 osób i nie ulegnie w planie 5-cio letnim
zmianie.

Informacji udzielił Departament Planowania Centralnego
Urzędu Kematografji / Dyrektor i ~~XXXXXXXXXXXXXX~~ Naczelnik
Działu Inwestycji, Dział Inwestycji Centralnego Zarządu
Wytwórni Filmowych / inż. Eisler / i Dział Inwestycji Centralnego
Zarządu Przemysłu Kinstechicznego i Fotochemicznego / inż.
Korski / w dniach 11 i 12.VIII.55 r.

Łódź, dnia 14.VIII.55 r.

Kubicki: w Turynie. Nie ma inwest.
Przedk. ma się spiesz z projektem dawne
kino. M. Kierunki. For budowy nie, w pers.
Jeszcze do etkiidolaji. Kadra trórcia w Łodzi.
Para tym niemieci warachnienia.

~~ZUKF War. Tytko do Kwiec. Słatk. Kłanono etkiidolaji.~~
~~Zabespi. pod do awara warachnienia. W wy. pmenenama.~~
Psdnie pod. w miogym warachnie filmy alla
epidjaskopow, ale racyj etki. ~~Pod warachnie.~~
w pnydym rotku nadbudowka I piztra. Warachnie
i napiny. Grei. warachnie robioroka baratkan.
nie rykowaja plan. 87 m 2. Kadre napinow
w CSR. Oranyja tyk. co napiny nie 1 filmu.
~~Warachnie sa inwest. Warachnie pnydym.~~
~~Remonty. 2 mly. it. Jest nowy budyn. sled Grei.~~
Noda miogoka. Filtr. jest.
Dawny milerok.

Zatr. 400-500 ka niskych zmian.

55 60
2 Feb. 1000
~~Chapman (1974) 450~~
Studio of the ^{30/17} ~~Chapman~~ 36
Kawachi ^{35 (13)} ~~Chapman~~ 75
Rumors

~~British in 1956 / presence~~
~~the way~~

~~Nydrales and 56 de Biele~~

CZPKiF

dj. Wysocki - imi. Koroski - mgr. Radler

Łódźski Związek Ligi Kapi Filary

- 1) pow. ~~rej~~ Kielem - kub. unwa
- 2) ~~at. nowa~~ wadbusiela
- 3) likwidacja Związka
- 4) ~~ratrud. 19~~

WFO, Dabł, Kutark.

imi. Eisler - CZWF

Ry

WFO

~~Podstawy zakładu. Wskazanie ~~podstawy~~~~
~~Wskazanie inwest. & innych ~~inwestycji~~~~
 pasażerów przed. Samoloty, 4. Samoloty ~~transportowe~~
 biuro, stacja, laboratorium. ~~Obrotowa~~ ~~stacja~~
 • Secunia • Fabular, • ~~obrotowa~~ ~~stacja~~
 • ~~Wskazanie~~ ~~inwestycji~~. Kolorytę ~~planu~~ ~~inwestycji~~
 obrotowa. ~~Przebieg~~ ~~inwestycji~~
 • ~~Wskazanie~~ ~~inwestycji~~ nie ~~planu~~ ~~inwestycji~~
 Państw. ~~inwestycji~~ na ~~inwestycji~~ ~~fabularny~~,
 • ~~Wskazanie~~ ~~inwestycji~~ ~~fabularny~~. Jest ~~inwestycja~~ ~~planu~~
 40%, a ~~inwestycji~~ do 20%.
 Wskazanie, aby ~~inwestycji~~ ~~planu~~ ~~inwestycji~~
 • ~~Wskazanie~~ ~~inwestycji~~ ~~planu~~ ~~inwestycji~~
 Wskazanie ~~inwestycji~~, gdyż ~~obrotowa~~ ~~stacja~~ ~~inwestycji~~
 • ~~Wskazanie~~ ~~inwestycji~~ ~~planu~~ ~~inwestycji~~ ~~fabularny~~ ~~inwestycji~~ ~~planu~~ ~~inwestycji~~
 • ~~Wskazanie~~ ~~inwestycji~~ ~~planu~~ ~~inwestycji~~
 • 7 do 9 ~~inwestycji~~. W ~~inwestycji~~ ~~planu~~ ~~inwestycji~~ 4 do 7
 • ~~Wskazanie~~ ~~inwestycji~~ ~~planu~~ ~~inwestycji~~ ~~fabularny~~ ~~inwestycji~~ ~~planu~~ ~~inwestycji~~
 • C2WF ~~inwestycji~~ ~~planu~~ ~~inwestycji~~ - Kiedy ~~inwestycji~~ ~~planu~~ ~~inwestycji~~ ~~fabularny~~ ~~inwestycji~~ ~~planu~~ ~~inwestycji~~
~~inwestycji~~ ~~planu~~ ~~inwestycji~~ ~~fabularny~~ ~~inwestycji~~ ~~planu~~ ~~inwestycji~~
 Dubbing - do ~~inwestycji~~ ~~planu~~ ~~inwestycji~~ 5 lat.
 Według ~~inwestycji~~ ~~planu~~ ~~inwestycji~~ 8 warunków ~~inwestycji~~ ~~planu~~ ~~inwestycji~~
 • ~~inwestycji~~ ~~planu~~ ~~inwestycji~~ ~~fabularny~~ ~~inwestycji~~ ~~planu~~ ~~inwestycji~~

Kuki, etki. a Turynie. Nie nie inwest.
Přednik. ma nie wnieje a porozi. Dawne
kino. M. Kienitka forbidony nie. w persp.
pnie. do etkiidajji. Kadra forvera a Ladri.
Pare tym nie ma naradzenia

~~ZKF War. tylko do Kniea Elatki. Plawno etkiidajji.~~
~~Rabepi. pod do cawa naradom. w og. pnie. naradom.~~
Psdie prod. a miogym naradom. filmy oia
epidjaskopow, ale racy etki. ~~P. naradom.~~
a pnie. aolki naradom. I pnie. Naradom.
a napiny. Pnie. naradom. naradom. naradom.
nie rykajji planu. 87 m 2. Nadnik napin. od
a CSR. drangy tje. co napiny nie 1 filmu.
~~Razymie naradom. naradom. naradom.~~
~~Razymie naradom. naradom. naradom.~~
Nada miogym. Filtr. jest.
Nawy naradom.
Zatr. 400-500 ka naradom. naradom.

CZPKiF

dyr Wysocki - imi-Konksi - mgr Radec

Łódźski Złoty Lipton Kopia Filmy

1) pow. ~~rej~~ Kolum - kub. unwa

2) ~~st. nowa~~ wadbusiela

3) likwidacja Złota

4) ~~retard. 19~~

WFO, Dab, Kucutk.

imi Eisler -

CZWF

Ry

55 60
NFFab. 1000
~~adm. info (99)~~ 450
Studio Oper. ^{35/19} ~~Classified~~ 36
Kulaciki ^{38.173} ~~Classified~~ 75
Rumore

~~Psolici n 1956 / yf Science~~
~~do n. yf.~~

~~Nyodreka ind 56 do Prietlo~~

Zalat. Saron Techn. V
 Cukierki ✓
 Ureke
 Film Pitawaska 61 CUK ✓
 S. Stobin
 Sp. T. d. i.
~~W. ...~~

C2P film ...
~~od ... 28 401 256 2,150.0~~
~~Stanga 6 0,0800~~
~~Automa 41~~

Godziarka Halina 49 135 83
 CUK - Pitawaska 62 C2P film.
 C2P Kinotechn. i Fotochem.
 Modyfik. Rast. Njtu. Kopia Ukamst. 28 233 82
 E. L. Kinotechn. ukamst. 41 911 193 0,24
 Odolias Zeromskiego 40 0,22
 C2W film

UFF Sienk. 33. 1226 248
 Lab. filmowe Ukamst. 86 Odobna Njtu. Kopia i Rast Njtu.
 ✓ od filmow Kuchel. P. i. H. 158 Kopia Film.
 Ukamst. filmowe Lakowa 29 1,6
 ✓ Od. duszingu Trakputto 8 Studium Klonin Dubb. ngawang
 Stanga odob. Jan. K. lin. 210 od. nb. V.
~~Rag. K. ... 67 ?~~
~~Automa 8 ✓~~
 Rag. fotochem. Sierecinaka 118 ✓
~~Bum. ... 13~~

~~Njtu. ... 210 382 116 4,0~~

Linia 22/10/12 12/12 213 114 0,257					
Linia 22/10/12					
BUDOWLANICH DLA BUDOWNICTWA MIESZKANOWEGO					
Linia 22/10/12, Sławków 117 54, 9 1,20					
Sławków					
SEM	PKWN 9/11	743	81	0,08	
	Inżynier 59			0,19	
	22/10/12 88			0,34	
	Sławków 112			0,23	
	Zielona 29			0,12	
	Inżynier 52			0,33	
	Zielona 69			2,3	
	Inżynier 54			0,14	
Linia 22/10/12					
	Linia 22/10/12	316	28	0,12	
	Inżynier 3/5			0,5	
	Zielona 5				

Notatka

w sprawie rozwoju Wytwórni Filmów Fabularnych w Łodzi w okresie planu 5-cio letniego.

Dział Planowania - kier. Ob. Libin

Plan produkcji przewiduje na 1955 r. 7 filmów fabularnych, w tym 4 czarno-białe i 3 kolorowe, 2 filmy rysunkowe i 3 kukielkowe. W okresie planu 5-cio letniego produkcja wytwórni w zasadzie się nie zwiększy, a nawet w pewnym sensie ulegnie zmniejszeniu, gdyż produkcja filmów kukielkowych i rysunkowych, a także dubbingi przejdą do przedsiębiorstw specjalistycznych. Naskutek tego plan na 1960 zakłada produkcję również tylko 7 filmów fabularnych, ale będą to wszystkie filmy kolorowe. Wyprodukowane będą również 3 filmy kukielkowe, ale już nie w ramach Łódzkiej Wytwórni Filmów Fabularnych.

Zatrudnienie wynosi obecnie 1194 osoby, w tym 301 kobiet. W 1960 r. wzrosnąć ono do 1309 osób, przy czym odsetek kobiet będzie nieco większy. Udział kobiet w globalnym zatrudnieniu stale wzrasta. Z globalnego zatrudnienia ok. 200 osób zatrudnionych jest w obiektach przy ul. Sienkiewicza, ok. 100 osób przy ul. Kiliński ego 210, a z pozostałe pracują niemal wszystkie przy ul. Łódzkiej 29.

Wytwórnia Filmów Fabularnych w Łodzi jest obecnie największą wytwórnią w kraju, a do niedawna była jedyną. Z wielu względów lokalizacja w Łodzi nie jest korzystna. W pierwszym rzędzie z względu na charakter okolic podłódzkich zdjęcia plenerowe wykonywane są z reguły w bardzo odległych okolicach kraju. Jedynie niektóre mogą być wykonywane w Rudzie Pabianickiej, lub w Józefowie. Jest to dla Wytwórni bardzo uciążliwe. Ponadto Wytwórnia posiada b. poważne trudności z aktorami. Otrzymać większość aktorów dojeżdża z Warszawy, a w mniejszym stopniu z Krakowa. Udział aktorów łódzkich jest znikomy. Sytuację komplikuje fakt, że przemysł filmowy nie posiada własnych

- 2 -

kadry aktorskich. aktorzy występujący w filmach są to aktorzy teatralni, dla których teatr jest głównym zajęciem, wskutek czego terminy zdjęć i ich obsada muszą być za każdym razem odrębnie uzgadniane. przez Ministerstwo Kultury i Sztuki/ Celem zaradzenia tej sytuacji przemysł filmowy projektuje zorganizowanie w planie 5-cio letnim teatru filmowego, na wzór istniejącego w Moskwie, celem zaangażowania kadr aktorskich na stałe.

Dołącz trudności, z którą boryka się W.F.F. jest brak odpowiednich obiektów, jakkolwiek wskutek stałych inwestycji na przetrznię ostatnich kilku lat wiele się pod tym względem zmieniło na lepsze. Tym niemniej W.F.F. ciągle jeszcze korzystał musi z hali i pomieszczeń wynajętych nie zawsze odpowiednio przystosowanych. Główny obiekt przedsiębiorstwa, a mianowicie atelier przy ul. Łankowej 29 został przez stopniową rozbudowę hali sportowej przystosowany do potrzeb małej wytwórni filmów, jakkolwiek w stosunku do potrzeb jest zbyt mały. Lobudowano tu z biegiem lat 2 hale i kilkupiętrowe laboratorium. Brak jest ciągle jeszcze właściwego zaplecza. Adaptacje prowadzone były bez jakiegokolwiek określenia z góry planu, nie były dość celotyczne. Posiadany teren jest zbyt mały. W.F.F. chciałaby posiadany teren powiększyć przez przyłączenie części znajdującego się obok parku miejskiego, czemu jednak władze miejskie sprzeciwiają się.

Wskaza rozbudowa wytwórni w planie 5-cio letnim nie wydaje się prawdopodobną, gdyż cały wydatek przemysłu filmowego będzie skierowany na budowę i rozbudowę dużej wytwórni filmów i mieszcząca filmowego w korrowie pod przetrznię.

Dział administracyjno-organizacyjny - kier. Ob. Kozłowski:

Stan obiektów W.F.F. podany w naszej inwentaryzacji nie jest już aktualny. Laboratorium Filmowe, przy ul. Narutowicza 86 przeszło do Łódzkich Zakładów Wytwórczych Kopii Filmowych, pod-

- 3 -

legzych C.Z.Przemysłu Filmowego. Oddział Filmów Kukielkowych przy ul. Piotrkowskiej 158 został zlikwidowany, natomiast ~~mk~~ oddział ten ~~zlikwidowany~~ przeniesiony został na ul. Sienkiewicza 37. Oddział dubbingu przy ul. Traugutta 8 przeszedł w ub.r. do odrębnego przedsiębiorstwa - Studium Filmów Dubbingowych. Magazyny kostumowe przy ul. Narutowicza 67 i Kominiarskiej 8 zostały zlikwidowane, podobnie, jak i Baza Aparatury filmowej przy ul. Piotrkowskiej 13.

Obeenie Wytwórnia Filmów Fabularnych posiada następujące obiekty:

Bienkiewicza 33 - Budynek murowany, trzypiętrowy, mieszczący biura, o powierzchni 928,5 m², zniszczony w 10%.

Sienkiewicza 27 - lokal biurowy

Sienkiewicza 37 - Oddział filmów kukielkowych

Szczecińska 118 - Magazyn sirotechniczny

Kilińskiego 210 - Stacja obsługi i baza samochodów

Łukowa 29 - Atelier. 1 gmach gliny, 2 hule montażowe, 1 laboratorium, murowane, kilkupiętrowe, 9 baraków drewnianych.

Zgierska 147 - Magazyn kostiumów

Kopernika 53 - Skład drzewa

Gimnazyjna 6 - Budynek mieszkalny dla pracowników

Grabiszewska 41 - plac na którym wybudowany będzie magazyn

Tuszyn - Oddział filmów kukielkowych, który od przyszłego roku przejdzie do odrębnego Studium Filmów kukielkowych

Bielecka - Oddział filmów rysunkowych

Przełaska-Czerwińska 171/3 - Oddział filmów rysunkowych.

Łódź, dnia 23.VII.55 r.

Notatka

w sprawie rozwoju Wytwórni Filmów Fabularnych w Łodzi w okresie planu 5-cio letniego.

Dział Inwestycji:

Plan inwestycyjny zakłada poczynienie w okresie 5-cio latki dalszych poważnych nakładów. Przewidziane są zarówno inwestycje budowlane, jak i dalsze zakupy sprzętu i wyposażenia. Globalne nakłady na inwestycje budowlane wynoszą ca 30,000,000 zł. za które wybudowane będzie ca 80,000 m³ nowej kubatury produkcyjnej. Nakłady na uszczelnienie zamykają się kwotą 14,100,000 zł. Inwestycje budowlane w poszczególnych obiektach przedstawiają się jak następuje:

Obiekt przy ul. Łokowej 29: Jest to zasadniczo baza Wytwórni. Lokalizacja terenu jest wyraźnie zła. Z jednej strony znajduje się park mieszkaniowy, a z drugiej Z.P. Bawenińskiego i D. Dąbki z cieżkowskiej, oraz zakłady metalowe. Istnienie w tym miejscu Ateliera zmusiło do przetrzasowania przyległej ulicy Vickiewicza, która pierwotnie miała przebiegać przez tereny przyłączone obecnie do Wytwórni.

Atelier po ustaniu dostawek terenu działki zajmuje obecnie teren 2,7564 ha. Dalsze powiększenie terenów fabrycznych nie jest już możliwe, gdyż z drugiej strony znajduje się gęsta zabudowa fabryczna. Naskutek tego nie będzie rzeczą możliwą nawet w dalszej przyszłości skoncentrowanie wszystkich terenów i obiektów związanych z produkcją w jednym miejscu. Z drugiej strony nawet stan obecny jest niezadowolający ze względu na bezpieczeństwo przeciwpożarowe. Laboratorium w którym mieszczą się znaczne ilości materiałów łatwopalnych, a nawet wybuchowych w obecnych warunkach mieszczą się przy granicy terenów fabrycznych i oddzieloną są jedynie uliczką o szerokości 8 mtr. od znacznych składów oleju. Zabudowa fabryczna objęta również istniejące

- 2 -

tu głównie, co się zresztą mierne tereny do plenerów bliskich. Roządane jednak przeniesienie całego obiektu na inny teren nie jest praktycznie rzecz biorąc możliwe, ze względu na znaczne za-inwestowanie. Istniejąca zabudowa posiada łączn. kubaturę ca 60,000 m³, nie licząc szeregu baraków drewnianych. Największą rolę odgrywają 3 hale zdjęciowe z budynkami pomocniczymi, oraz 4 kondygnacyjny budynek laboratorium.

Planie 5-10 letnim przewidziana jest obudowa hali zdjęciowe pomocniczymi budynkami produkcyjnymi, w których miejscu się będą pomieszczenia dla reżyserów, grup zdjęciowych, sprzętu i t.d., budowa bloku administracyjnego, w którym będą skoncentrowane biura wytwórni, jakkolwiek nie jest rzeczą pewną, że pozwoli to na całkowitą likwidację obiektów przy ul. Benkiewicza, KK budowa bloku socjalnego, w którym miejscu się będzie świetlica, stołówka i t.d., oraz budowa bloku magazynowego. Ewentualnie projektowana jest również budowa podręcznego magazynu drzewa, jakkolwiek wytwórnia nie posiada na ten cel terenu i jest rzeczą wątpliwą, czy projektowany do zabudowy teren będzie mógł otrzymać. Ogółem dobudowana będzie kubatura ca 60,000 m³. Istniejące baraki drewniane zostaną rozebrane.

Obiekt przy ul. Wici 2: / Aleksandrowska 62/64, przystanek tramwajowy Teofilów. Obiekt ten posiada powierzchnię 2,0871 ha i jest obecnie w pełnej budowie. Oddanie do użytku przewiduje się na 1956 r. Teren budowy posiada pełne uzbrojenie, ze wyjątkiem gazu, który nie jest potrzebny. Będzie się tu znaleźć konserwatornia i składy filmów. Łączna kubatura budynków wyniesie ca 7,000 m³. Budynki będą parterowe. Ze względu na b. duże niebezpieczeństwo pożarowe, konieczna jest luźna zabudowa. Pomimo więc znacznych rozmiarów działki, zlokalizowanie tu innych obiektów wytwórni nie jest możliwe.

- 3 -

Obiekt przy ul. Obywatelskiej róg ul. Braterskiej: Narazie M.F.F. posiada jedynie lokalizację. Powierzchnia terenu wynosi 3,212 ha, z tego do bezpośredniego użytku oddane będzie tylko 2,3998 ha. Na terenie tym wybudowana będzie baza i zajezdnia dla taboru samochodowego, wraz ze stacją obsługi. Wytwórnia posiada 63 wozy, z tym część specjalnych i 6 przyczep. Po wybudowaniu obiektu, istniejąca zajezdnia przy ul. Kilińskiego 210 będzie opuszczona.

Obiekt w Tusznynie przy ul. Mickiewicza: Znajduje się on w odległości 200 mtr. od drogi. Teren jest zalesiony, nieuzbrojony. Posiada on doprowadzoną jedynie elektryczność. Znajduje się to hala o kubaturze 6,100 m³, wybudowana w 1942 r. Obiekt ten nie będzie inwestowany, gdyż odądnie on od M.F.F.

Zdaniem Działu Inwestycji te trzy obiekty, a mianowicie przy ul. Łukowej, przy ul. Sici i przy ul. Obywatelskiej zaspokoją niemal wszystkie potrzeby wytwórni. Ponadto potrzebny byłoby w dalszej przyszłości może jakiś teren na skład drzewa i materiałów budowlanych o powierzchni ca 1 ha i teren do bliskich plenerów o powierzchni 3 - 5 ha. Dotychczas wytwórnia korzysta w tym celu z terenu wyciągowego w Rudzie Pabianickiej.

Większa rozbudowa wytwórni nawet w dalszej przyszłości nie jest przewidziana. Zostanie ona jako mniejszy obiekt przemysłu filitowego, podobnie, jak wydzielona przed pewnym czasem wytwórnia we Wrocławiu.

Woda: Obiekt przy ul. Łukowej korzysta obecnie z wody miejskiej. Istniejąca własna studnia o głębokości 180 mtr. i wydajności 24 m³/godz nie może zaspokoić potrzeb. Pobór z sieci miejskiej wynosi ca 2,000 m³/miesięcznie. obojętne jest zwłaszcza laboratorium. Znajdujące się tam 3 wywoływaczki zużywają po 2,200 l/godz każda. Projektowana jest budowa drugiej własnej

- 4 -

studni.

Na terenie rzyskiego garażu przy ul. Obywatelskiej budowana jest studnia kopana. W dalszej przyszłości będzie on korzystał z wody z elektrociepłowni.

Konserwatornia przy ul. Małej będzie korzystać także na razie z wody ze studni kopanej, jakkolwiek w dalszej przyszłości przewiduje się wybudowanie studni głębinowej.

Ścieki i uciążliwość zakładu: Ścieki powstają w znacznie większych ilościach głównie w atelier przy ul. Łokowej. ~~Wszystkie~~ Odprowadzane są one do kolektorów miejskich. Pomijając wątpliwy pogląd, że są one całkowicie nieszkodliwe nie jest zupełnie słuszny, jakkolwiek są one silnie rozcieńczone.

Zadymienie nie występuje w żadnym z obiektów Z.P.B. Projektowane jest jednak obecnie uruchomienie regeneracji bromku srebra, dzięki czemu będzie można uzyskać ok. 30 kg srebra dziennie. W tym wypadku wydzielą się bardzo ciemne dymy, jednak w ilościach znacznie mniejszych, niż na idziele.

Para i energia: Para potrzebna jest głównie do ogrzewania. Obiekt przy ul. Łokowej korzysta obecnie z pary dostarczanej przez Z.P.B. im. Dyzwiji K. ciuszczkowskiej. W planie 5-letnim przewidziana jest budowa własnego kotła, który będzie się znajdował na terenie Z.P.B. Dyzwiji K. ciuszczkowskiej.

Obiekt przy ul. Obywatelskiej będzie korzystał z pary pobieranej z elektrociepłowni.

Energia elektryczna jest ważnym zapotrzebowaniem w atelier, gdyż do oświetlenia potrzebny jest prąd stały, ze względu na drgania wywołane prądem zmiennym. Zapotrzebowanie na prąd stały wzrosło jeszcze przy przejściu na produkcję filmów kolorowych, które wymagają szczególnie dobrego oświetlenia.

- 5 -

Obecne zapotrzebowanie pokrywane jest niemal wyłącznie z sieci zamkowej. W.P.F. posiada własną sekcję i zespół maszyn wirujących i prostowników do produkcji prądu stałego. Ponadto posiada kilka elektrowni ruchomych zmontowanych na podwoziach samochodowych, pędzonych częściowo ropą, a częściowo benzyną. Łączna ich moc wynosi 4,000 amperów. Dalej posiada również dwa zespoły stałe o mocy 4,000 i 1,000 amperów. Łączna ~~xxx~~ moc ~~xxxxx~~ zespołów stałych i prostowników wynosi 8,500 amperów. w końcu planu 5-cio letniego potrzeby wzrosną do 12,000 amperów a pobór z sieci 700 KW. Znajdzie więc konieczność rozbudowy zespołów prostowników, co jednak spowodować może znaczne trudności, gdyż prostowniki produkcji krajowej są kiepskie.

Wódz, dnia 27.VII.55 r.

Notatka

dotyczącej rozbudowy fabryki cukrów "Optima" w planie 5-10 letnim.

Produkcja cukierków na terenie Łodzi reprezentowana jest przez dwa zakłady przemysłu kłusowego, a mianowicie Fabrykę Cukrów "Optima" i Fabrykę Cukrów "Łódzianka", oraz kilka zakładów należących do drobnej wytwórczości, zrępowanych w wiejskim Zarządzie Przemysłu Terebowego i Ródzkim Związku Spółdzielni Pracy. Wszystkie te zakłady, za wyjątkiem Fabryki Cukrów "Łódzianka" powstały w ostatnich latach. W okresie międzywojennym czynnych było na terenie Łodzi kilka drobnych zakładów, które uległy w czasie wojny likwidacji.

Produkcja roczna wszystkich zakładów przemysłu cukierkowego na terenie Łodzi osiąga łącznie blisko 4,000 ton. Przekracza to znacznie zapotrzebowanie Łodzi i bliźniaczo z-olecza. Ródz konsumuje rocznie średnio 1600 ton cukierków, a cały Ł.O.P. ca 2200 ton. O ile jednak zakłady przemysłu cukierków pokrywają zapotrzebowanie regionu pod względem ilościowym, nie pokrywają go pod względem asortymentowym. Niekwadrac tego produkcja zakładów Ródzkich rozchodzi się częściowo po całym kraju, a Ł.O.P. zaspokajany jest częściowo przez zakłady z innych terenów, a z-olecza zakłady terenowe, posiadające długą tradycję w przemyśle Ródzkim.

Na odcinku produkcyjnego asortymentu latniejsze wyraźna specjalizacja. "Optima" produkuje karmelki, zarówno twarde, jak i nadziewane, oraz drażety twarde i nadziewane w oleju sezamowym, podczas gdy "Łódzianka" nastawiona jest w pierwszym rzędzie na produkcję wyrobów mlecznych. Zakłady drobnej wytwórczości, które początkowo zajmowały się niemal wyłącznie zamiataniem cukierków, rozpoczęły również produkcję niektórych asortymentów, zwłaszcza mlecznych /"krówki"/. Produkcja zakładów podległych Ł.O.P. wynosi ca 80 ton rocznie, a spółdzielczych ca 420 ton rocznie. Nowy zakład spółdzielczy

- 2 -

uruchomiony jest obecnie przy ul. Południowej. Park maszynowy drobnej wytrzymałości jest b. przydatny. W związku ze zwiększającymi się trudnościami w zbycie, wszystkie zakłady przemysłu cukrowniczego przechodzą stopniowo na bardziej zróżnicowany asortyment, a zwłaszcza na gatunki luksusowe.

Największym zakładem na terenie Łodzi jest "Optima", której produkcja osiąga obecnie ok. 1900 ton cukierków i blisko 590 ton drażetek rocznie. Produkcja ta w 40% odbierana jest przez Łódź, a 60% idzie na potrzeby innych terenów, w tym znaczna część na potrzeby W.O.L.

W planie 5-letnim przewidywanym nie będzie rozbudowywany na terenie Łodzi. Jedynym obiektem, który będzie doinwestowany jest "Optima".

Produkcja fabryki "Optima" przedstawia się, jak następuje:

	<u>Obecnie</u>	<u>1960 r.</u>
Cukierki twarde i nadziewane	1,900 ton	2,400 ton
Drażetki twarde i nadziewane	590 ton	770 ton
Olej sezamowy	820 ton	1,100 ton
Razem	3,400 ton	4,270 ton

Fabryka zużywa rocznie ok. 2000 ton cukru, ok. 1000 ton syropu ziemniaczanego, ok. 2000 ton ziarna sezamowego, ok. 100 ton marmelady utrzymywanej z Przetwórnicy Owocowo-Przyprawniczej w Łodzi przy ul. Słoczańskiej 45, oraz szereg drobnych artykułów, jak talk farmaceutyczny, etykiety, makę, olejki, kwasek, wosk, olej rafinowany, margarynę, spirytus i t.d. Roczne zużycie paliwa wynosi ok. 2000 ton.

Fabryka znajduje się przy ul. Struga 61. Zainicjowana przez fabrykę działka posiada 1,11 ha powierzchni, w tym 0,28 ha powierzchni zabudowanej. Współczynnik zabudowania wynosi 25%. Na

- 3 -

terenie działki znajdują się następujące budynki:

Główny budynek fabryczny, murowany, trzypiętrowy, o powierzchni 1043 m². Długość części budynku znajduje się na sąsiedniej działce i użytkowana jest głównie przez zakłady graficzne.

Pomieszczenie murowane, parterowe, o powierzchni 58 m².

Budynek biurowy, jednopiętrowy z poddaszem mieszkalnym o pow. 448 m².

Budynek pomocniczy, jednopiętrowy, murowany, o pow. 142 m².

Budynek socjalny, jednopiętrowy, murowany o pow. 454 m².

Budynek mieszkalny, jednopiętrowy, murowany, o pow. 167 m².

Magazyn, parterowy, drewniany o pow. 466 m².

Główna powierzchnia zabudowana wynosi ok. 2800 m², a ponadto ok. 1500 m² zajęte jest pod odkryte pomieszczenia magazynowe.

Teren jest częściowo zadrzewiony. Cały obiekt, wraz z częścią zajęta przez zakłady graficzne, użytkowany był w okresie międzywojennym przez fabrykę tkanin wełnianych i jedwabnych, a w czasie okupacji mieściła się w nim fabryka aparatów radiowych i urządzeń elektrotechnicznych.

Poza wyżej opisanym obiektem głównym, Fabryka Sukrów "Optima" posiada żłobek przy ul. ... Struga 82, oraz dzierżawi magazyny przy ul. Hutora 49.

Zasadniczą część projektowanych inwestycji odnosi się do wyposażenia i modernizacji zakładu. Inwestycje budowlane są niewielkie. Budowa magazynów, względnie dalszych obiektów, jest pomimo niewielkiego procentu zabudowy działki niemożliwa, gdyż sąsiadujący z terenem fabrycznym K.B.W. nie zgadza się na nie. ... dalszej przyszłości cała posesja zostanie przez nich przejęta.

Zakład posiada następujące oddziały produkcyjne: wałelnia, karmelarnia, drążeciarnia, olejarnia, zapalalnica i p-kownia.

- 4 -

Fonadto Fabryka posiada jeszcze laboratorium, działy mycia i reperacji suzdek, warsztat flus-rako-elektrotechniczny, warsztat stolarski, oraz kotłownię.

Stan budynków jest naogół dobry, Jakkolwiek gisany budynek fabryczny posiada stropy drewniane. Na terenie posesji fabrycznej znajduje się szereg mieszkań prywatnych, z których przez osoby nie związane obecnie z fabryką.

Wyposażenie zakładu składa się z następujących maszyn: 3 vacuus aparaty / wyparki próżniowej do gotowania karmelu, 5 dupli-
katorów wyrotów do podgrzewania marmolady, 6 agregatów do formowania karmelków, 1 tender do formowania landryn, 1 przeciągarka, 1 pompa do naczyń, 1 dmuchawka do chłodzenia, 1 maszyna do ugniatania, 10 stołów chłodzonych, 1 stół ogrzewany, 1 stół do ugniatania karmelów, 1 pilotownik do karmelku cytrynowego, 4 młynki do cukru, 1 korpustarka, 24 beby druzetowe, 1 zszywarka mechaniczna, 1 suszarnia, 16 par żarn sezamowych, 1 luszczarka, 11 par suszarek do sezamu, 1 maszy do moczzenia ziarna, 7 automatów Nagema, 1 strugarka, 1 pira tarczowa, 1 szlifierka, 2 wiertarki, 1 tokarka, 2 piłownicówki, 3 trójwalcówki, 1 czterowalcówka, 1 maszyna do formowania ciasta, 2 melanzery, 2 kompresory, 1 walcownica z kompresorem, 1 maszyna do wyrobu dropów.

Większość maszyn jest wyrobu NRD inostara zakupiona w 1950 r. Są to maszyny stosunkowo nowoczesne i w dobrym stanie, ale mankamentem uszczętomienia zakładu jest niejednolitość posiadnego parku maszynowego.

Zatrudnienie wynosi obecnie 405 osób, w tym 249 kobiet. W 1960 r. wzrosło do 425 osób.

Urządzenia socjalne składają się ze świetlicy, oraz żłni,

- 5 -

wyposażonej w natryski i wanny. Ziobek mieszczący się przy ul. M. Struga 82, przewidziany jest na 80 dzieci. Posiada on powierzchnię 1150 m². Zakład posiada własny radiowęzeł.

Inwestycje projektowane w planie 5-letnim mają na celu ujednoczenie parku maszyno ^{celowy} a.o./zakładnicza i ulepszenie produkcji, rozwiązanie istniejącego problemu braku magazynów, uzupełnienie transportu, ~~xxxxxxx~~, mechanizację niektórych procesów produkcyjnych, uzupełnienie urządzeń socjalnych i przeciwpożarowych i t.d. Przewiduje się również uoczekowanie gospodarki wodnej i energetycznej. Przewiduje się przeniesienie 30 lokatorów prywatnych mieszkających w budynkach fabrycznych do mieszkań zastępczych i urządzenie w tych komieszczeniach sanitariatów, oraz adaptację dotychczasowej sanitacji na magazyn. Ponadto przewiduje się nowe pokrycie podłóg w całym szeregu oddziałów, budowę sali kąpielowej, krytego basenu na odpady zimna sezonowego i basenu przeciwpożarowego. W robót instalacyjnych i złączniczych przewiduje się budowę niektórych transformatorów i części maszyn, zamknięcie obłogu wody do chłodzenia, urządzenie do przeciemozywiania odpadów zimna sezonowego, urządzenia klimatyzacyjne, wymianę transformatorów i centralki telefonicznej. Zakresie zakupu maszyn i urządzeń przewiduje się nabycie 1 wycierki próżniowej, 1 wycierki socjalnej do kondensacji mleka, sprzętu do pralni mechanicznej, co niezależnie zakładu od dostaw z zewnątrz, 4 maszyny linijne, 1 trójwałowka, 1 gnioto wniki, 1 maszyny do wyrobu drożdży, 1 maszyny do wylęgania korpusów drażet, 2 automatów do pakowania cukierków, 1 tokarki mechanicznej, 1 ciętnika i 5 przyczepi i platformy i 2 koni, szafek do ubrań, sprzętu biurowego i drobnych akcesoriów. Całość nakładów inwestycyjnych przekroczy 2,000,000 zł.

Posiadane magazyny dzielą się na magazyny surowców, gotowych wyrobów, materiałów pomocniczych i materiałów rślnych.

- 6 -

Syrop i punte beczki są magazynowane bezpośrednio na podwórzu. Wskolwiek istnieje możliwość magazynowania dla potrzeb zakładu niewysu-
tarczające, zamierzano na ich rozbiór, jak i rozrzućenie po
różnych budynkach, radykalne rozwiązanie istniejącej sytuacji
nie jest możliwe, ze względu na zakres budowania na terenie
osiedli fabrycznej. Globalna zdolność magazynowa, wraz z ma-
gazyzami przy ul. Hutorka wynosi ok. 1100 ton, globalna ku-
batura wózków 19.000 m³. Część magazynów na terenie osiedla
posesji fabrycznej, oraz magazyny przy ul. Hutorka znajdują się
w złym stanie. Jedynym możliwym, zresztą też tylko częściowym
rozwiązaniem, będzie projektowane w planie 5-letniego przedsię-
wzięcia dodatkowego magazynu z instalacją labiryntu wózków.

Zapotrzebowanie wody wynosi 15 - 20 m³/godz., czyli do
7500 m³ miesięcznie. Obecnie niepełne zatrudnienia przez cały
rok/olejarnia czynna jest w zasadzie tylko zimą/ roczne
zapotrzebowanie wody wynosi ok. 80.000 m³. Z tej ilości ok.
72.000 m³ dla celów produkcyjnych, a ok. 8.000 m³ dla celów
gospodarczych. Wynikający z tego stosunek produkcyjnego tokaru
do zużycia wody, wyrażający się liczbą 1 : 40, świadczy o
nieekonomicznej gospodarce wodnej i wynika z jednorozowego
przeobliczenia wody do enclodzenia.

Woda dla celów gospodarczych pobierana jest z wieży ciśnieni-
wej E.K.P., o ^{na dworcu Kalkilim} dla celów produkcyjnych i przeciwpożarowych z wia-
snej studni, pędzonej motorem elektrycznym. Ta część ulicy
u. Struga nie posiada wodociągu miejskiego i zasilana fabryką
"Optima", jak i obliczone koszty zaspitrywane są przez
wodociąg E.K.P. Wodociąg ten o przekroju 100 mm daje 12 m³/min.
Obciążenie części ul. Struga silnie obciąża zakłady kolei, która
sama jest w trudnej sytuacji.

Woda dla celów technologicznych pobierana jest z wiasnej
studni, która czerpie wodę z zupełnie piyktych pokładów.

1

Celem uporządkowania gospodarki wodnej zakładu projektowane jest zamknięcie obiegu wody do chłodzenia. W tym celu wybudowany będzie osobny zbiornik z osadnikiem i pompą z motorkiem do ponownego przepompowywania wody do zbiornika głównego. Korzystanie ze zbiornika fabrycznego nie jest możliwe, gdyż woda do chłodzenia przy przejęciu przez wyperki osadziła się i jest zanieczyszczona osadem. Poprowadzenie wody elektrycznej do zakładu nie jest wcale możliwe, a koszt budowy studni kredy jest zbyt wysoki. Wynikiem tego zakładu będzie jest w planie 5-letnim korzystanie z wody A.K.P.

2

Celem usprawnienia usuwania odpadków zielnych zakładu projektowane jest urządzenie specjalnego rurociągu i pompy ssąco-tłoczącej do ich przepompowywania do nowo wybudowanego basenu krytego na odległość ok. 70 mtr.

Woda ta posiada twardość 31,8 tN, a utlenialność 5,3. Zawar-
tość żelaza wynosi 1,7. Wykazuje ona ślady azotu organicznego,
a przy badaniu mikroskopijnym kolonie bakterii. Fabryczna wieża
ciśnień posiada wysokość 21 mtr. i zbiornik o pojemności 57,6 m³.

Ścieki odprowadzane są kanałami krytymi, poprzez osadnik do
kolektorów ściekowych. Wody burzowe odprowadzone są do ścieków
ulicznych i kanałów ściekowych. Matomiast ścieki z czystości
szlamowego, silnic alone, wywołone są wężkami do prymitywnego
dołu o powierzchni ok 12 m² i głębokości ok 2 mtr. wyłożonego
deskami. Dołu tego do jakiego czasu usuwane są przez ścieki
Przedsiębiorstwo Czystości.

Zapotrzebowanie fabryki na opał wynosi rocznie 1,900 ton
miejscowo, a maksymalnie 2,200 ton. Normalnie 1,150 ton
potrzebne jest dla celów produkcyjnych, a 750 ton na ogrze-
nie. Zapotrzebowanie to pokrywane jest przez kotłownię
znajdującą się na terenie sąsiednich zakładów graficznych, lecz
należącą do fabryki "Optima". Fabryka posiada dwa kotły, oraz
jeden rezerwową. Zapotrzebowanie fabryki jednak pokrywane jest
normalnie przez tylko jeden kotłowi. Zapotrzebowanie paliwa
wynosi na rok 2,000 ton rocznie, w tym ok 90% węgla kamiennego.

Energia elektryczna pobierana jest wyłącznie z sieci z-wodo-
wej. Rzeczne zapotrzebowanie energii wynosi 250,000 do 300,000
kWh. Posiadana transformatornia jest zbyt duża i przysparza
fabryce straty, ze względu na kary płacone Z.E.O.C. Zwiększenie
zapotrzebowania na energię nie będzie znaczne. Zamierzona jest
wymiana transformatorni na mniejszą. Jest potrzebny jest częściowo
dla celów technologicznych i doprowadzony do odpowiednich sal
produkcyjnych.

Ważne rodzki transportowe składają się z 2 samochodów cięża-
rowych o nośności 3 i 1 1/2 tony i 1 platformy dwukonnej. Na
terenie zakładu znajduje się garaż na 1 samochód. Reszta taboru

- 8 -

na sw. bazę przy ul. Hutord. planie 5-cio letnim przewiduje
się zakup 1 cianika i 3 przyrządów i jeszcze jednej platformy
dokonanej.

7.VII.55

Notatka

w sprawie rozwoju Fabryki Kosmetyków "Ewa" w Łodzi w okresie planu 5-cio letniego.

Fabryka Kosmetyków "Ewa" mieści się w Łodzi przy ul. 22-go lipca 15/17. Posiada ona ponadto dodatkowy obiekt przy ul. Zachodniej 73. Zakład jest jedynym z 5 obiektów przemysłu klasycznego tej branży istniejących na terenie kraju i jedynym na terenie Ł.O.P. *Produkt 118 Kosmetyki 1970-1975*

Realizacja planu 5-letniego przez zakład wynosiła ok. 0,25 mln i nie uległa w planie 5-cio letnim zmianie. Również jakościowo zmiany a okresie perspektywicznym są mało prawdopodobne, gdyż zakład znajduje się w centralnym punkcie średniojęzykich dzielnic Łodzi, w okolicy gęsto zabudowanej. Ze względu na niemożność dalszej rozbudowy terenowej globalna produkcja zakładu nie może ulec dalszemu zwiększeniu. Plan 5-cio letni zakłada zwiększenie produkcji w niektórych artykułach znajdujących się w granicach kilku procent. Należy przewidzieć można, że zarówno globalna ilość produkcji, jak i produkcyjny asortyment nie ulegnie w planie 5-cio letnim żadnym zmianom. Dostępne dane o ilości produkcji mogłybyśmy otrzymać jedynie na przykład z Ministerstwa.

Plan 5-cio letni zakłada w zakładzie rozpoczęcie unowocześnienia i wymianę niektórych maszyn, oraz mechanizację niektórych procesów technologicznych. W pierwszym rzędzie przewiduje się zakup i instalowanie maszyn do pakowania żyłoz. Czynność ta wykonywana była dotychczas ręcznie, co niekorzystnie skutkowało na stan zatrudnienia. Instalacja modernizacji maszyn maszynowego nastąpi znacząco w celu oszczędności zatrudnienia, przy niemożliwości wyczerpania produkcji. Znaczący wpływ, że obecnie prace ręczne wykonują ponad 70% wszystkich procesów technologicznych. Znacząco ich oszczędzić nie da się w ogóle wyeliminować.

Inwestycje budowlane przewidują na terenie głównego obiektu rozbudowę magazynów znajdujących się od strony ul. Gdańskiej. W nadbudowanej kubaturze mieścić się będzie magazyn gotowych wyrobów, którego fabryka obecnie w ogóle nie posiada, oraz laboratorium fabryczne. Nowobudowany magazyn gotowych wyrobów posiadać będzie kubaturę ok. 500 m³, a laboratorium ok. 100 m³. Zarząd fabryki chciałby również mieć powiększyć magazyn surowców, przez wzniesienie odpowiedniej nadbudówki, ale sprawa ta natrafia na sprzeciw władz miejskich i realizacja jej jest b. mało prawdopodobna.

Na terenie obiektu przy ul. Zachodniej-73 fabryka posiadała niegdyś magazyny. Magazyny te zostały w ostatnich latach przekształcone na mieszkania dla pracowników, przy czym inwestycja związane z przebudową są obecnie na ukończeniu. W planie 5-letnim zarząd fabryki zamierza na tym terenie wybudować nowy budynek mieszkalny dla pracowników. Inwestycja ta będzie realizowana głównie w 1960 r.

Zabudowa fabryczna na terenie głównego obiektu uważana jest ogólnie za dobrą. Może ona przetrwać do końca planu perspektywicznego, jeżeli wadałaby dołana zabudowa zakładu w sensie zwiększenia produkcji nig jest na tym terenie możliwa. Zakład, poza dymem związanym z posiadaniem kotłowni jest zupełnie nieuciągły dla otoczenia.

W związku z specjalizacją produkcji i wyeliminowaniem ręcznego pracownictwa udeżył się w planie 5-letnim globalnie zatrudnienie, a zwłaszcza zatrudnienie kobiet, które są głównie zatrudniane przez pracochłonne i wyszkolonych. Ogólnie liczby ilustruje następująca tabela:

	<u>ogółem</u>	<u>w tym kobiet</u>
wg. danych inwentaryzacji w 1955 r. /średnio w ciągu 6 roln/	213	114
w 1960 r.	200	290
	200	60%

Zatrudnienie 60% kobiet uważane jest w tej branży za normalne.

Zródłem energii jest obecnie posiadana przez zakład maszyna parowa. Skończono ilość energii elektrycznej pobierano są ponadto z sieci zawodowej. W planie 5-letnim nastąpi znaczne zwiększenie zapotrzebowania na energię elektryczną z sieci miejskiej. Dzięki się to z samodzielnym zatrudnieniem większej ilości pracowników na rym, które z reguły posiadają napęd indywidualny, przy pomocy wbudowanych motorów elektrycznych. Obecny pobór energii elektrycznej z sieci wynosi ok 6,000 KW miesięcznie. Do końca planu 5-letniego ulegnie on mniej więcej podwojeniu. Należy się również liczyć z wypadnięciem z produkcji czynnej obecnie maszyny parowej, która liczy już ponad 50 lat i jest w złym stanie.

Miesięcznym zapotrzebowaniem wody zakładu wynosi ok 5,000 m³ i utrzymać się również w planie 5-letnim na tym samym poziomie.

Zródłem wody jest własna studnia, oraz sieć wodociągowa miejska. Wydajność własnej studni jest niedostateczna. Posiada ona bowiem głębokość 160 mtr. i przekrój rur zaledwie 15 cm. Dla tej głębokości i przy tak małym przekroju trudno jest znaleźć większą pompę. Własna studnia pokrywa ca 50% zapotrzebowanie zakładu. Woda do chłodzenia posiada obieg zamknięty, do którego włączony jest zainstalowany na terenie zakładu basen przeciwpożarowy. Basen ten wylatki stywany jest również do kąpieli.

Zakład posiada własne środki transportowe i własne garaże, które mieszczą się na terenie głównego obiektu. Transport własny zaspokaja ca 50% potrzeb zakładu. W planie 5-ciu letnim przewiduje się w zasadzie zakup nowych samochodów, ale nie przewiduje się budowy nowych garaży. Zdaniem kierownictwa zakładu zakup nowych samochodów jest niecelowy. Transport powinien być zorganizowany centralnie, gdyż w obecnych warunkach samochody są tylko częściowo wykorzystane.

Głównym zadaniem zakładu inwestycyjnych w planie 5-ciu letnim zarząd zakładu nie mógł ni podać, gdyż kierownik działu inwestycji był nieobecny. Inna ją będzie otrzywać kłopotliwie.

Rozmowę przeprowadził z Dyrektorem i Wiceprezesa Inżynierem w dniu 12.VII.55 r.

(3)

Różne materiały utbaristyczne

- 1) Dyktando KVA odnośnie planu i czasności, krosie
- 2) Plan elaboratu ŁOP
- 3) Plan elaboratu ŁOG
- 4) Ocena niezawisłości Bonity - Reissk
- 5) Prace wykonane w PPR (buduopia)
- 6) Indeks lokacyjny
- 7) Program i Kontaryz BatoK
- 8) Tabela "Inwestycje"
- 9) Sprawozdanie z jechnoy do Katowic i Krakowa
- 10) Obrat i ludności w powiatyach pomadaeli ŁOP.

PREZYDIUM
SPECYJNEJ RADY NARODOWEJ
w Łodzi
Wydział Inżynierów
Architektoniczno-Budowlanych

Wykonano w Pracowni Urbanistycznej	
w Z. A. B. Łódź	
Data _____	Podpis _____

PREZYDIUM
RADY NARODOWEJ
Województwa Lubelskiego
Archiwizacja Budowlana

Ad. 249-02.

7.IV.1957r. Zlecenie KUA dla miast: Częstochowa, Lublin, Białystok
Warunki realizacji planów pod kątem własności terenu.

I. Inwentaryzacja własności

II. Część operacyjno-koncepcyjna ew. w alternatywach /skala barw/

- 1/ własność państwowa (miejska - cynober)
- 2/ Państw. Fundusz Ziemi (inne - karmin)
- 3/ Własność społeczna (pomarańczowy)
- 4/ Własność spółdzielcza (niebieski)
- 5/ Własność gmin wyznaniowych (zielony)
- 6/ Prywatne mienie opuszczone (szary)
- 7/ Prywatne większe własności (żółty)

W części opisowej: Nr. początkowy, użytkownik, powierzchnia z oznaczeniem źródła, Nr. hipoteczny, uwagi.

Uzupełnić istniejący stan parcelacji na plany inwentaryzacji ogólnej i własnościowej.

Nanieść intensywną uprawę warzywno-ogrodniczą

Nanieść większe majątki rolne państwowe.

x) Część wydzielona od

x) w skali 1:25000

W części opisowej: użytkownik, Nr. hipoteczny, działki, bilans terenów granica inwentaryzacji - granica planu. Oznacza się kolorem stan prawny. Użytkownika podaje się w opisie. Należy pokazać całe tereny i szlaki kolejowe. Sprawa gruntów nie podlegających wykazowaniu.

1. Analiza stanu istniejącego

a) Ocena istniejącej parcelacji budowlanej dla bud. indyw. i wielkości i kształt działek

Oznacza się na planie:

- 1/ tereny nie wymagające zmian
- 2/ " wymagające zmiany

b) Ocena terenów pod kątem utrzymania istniejącej zabudowy wielokondygnacyjnej

Oznacza się na planie:

- 3/ tereny budownictwa plombowego

(Na tych terenach z reguły nie da się realizacji i rozpoczęcia postępowania prawnego).

U w a g a :

a/ Należy mieć naniesione aktualne lokalizacje

b/ Na terenach budownictwa indywidualnego oznaczyć tereny dla usług /ten punkt przenieść do planu perspektywicznego/.

Analiza ta ma charakter roboczy technika

- 2 -

- 2/ Plan perspektywiczny /odrys kosztorysowy/
 - a/ Arteri komunikacyjna
 - b/ tereny kolejowe, lotniska, porty
 - c/ tereny mieszkaniowe
 - wielomieszkaniowe
 - indywidualne
 - zespólone
 - d/ Tereny przemysłowe, składowe i użyteczności publicznej z wyodrębnieniem /oznaczeniem/ terenów komunalnych
 - e/ Zielen, las, sport ogólnmiejski, ogródki działkowe, cmentarze
- x/ podział ewentualny na prowizoryczne i stałe

Uw. IB

/Plan ogólny powinno się porównać z układem własnościowym i podać odpowiednie wnioski. Flakusze operacyjne powinna mieć naniesiony plan skorygowany/.

Kolejność wykonania pracy:

Na inwentaryzacji nakłada się plan ogólny opracowany
Ustala się i opracowuje wnioski do rewizji planu pisemnie i ewentualnie graficznie na kalkach.

20.IV.1957 r.

Plan etapowy.

- 1/ Rozbicie realizacji w czasie
 - a/ w trakcie realizacji /wraz z dokumentacją prawną
 - b/ do 1955 r.
 - c/ po 1965 r.
- 2/ Tereny działkowe x/
 - a/ Wykup lub wykupienie /tereny prywatne zagospodarowania niezgodne z planem
 - b/ Przyjęcie terenu / tereny państwowe zagospodarowane niezgodne z planem
 - c/ Komasaacja i parcellacja /tereny wolne na tereny budownictwa indywidualnego użytkowania/
 - d/ wtórna parcellacja /zmiana istniejącej parcellacji budowlanej/
 - e/ tereny budownictwa indywidualnego podlegające przymusowi zabudowania w określonym czasie.
- x/ U w a g a - wszystkie formy działania wymagają opracowania planu szczegółowego.

- 3 -

Bilans terenów państwowych objętych realizacją do 1965 r.

<u>Zapas terenów</u>	<u>ha</u>	<u>ha</u>
a/ użytkowane ^{PRZEZ} przez miasto inne	72,0	
b/ użytkowane przez wojsko	25,0	
c/ opuszczone	13,0	
R a z e m :		11,0

Realizacja na terenach państwowych do 1960 r.

a/ Mieszkania	11,0	
b/ Zieleni	11,0	
R a z e m :		22,0

Realizacja na terenach państwowych w l. 1960-65 r.

a/ Mieszkania	42,0	
b/ Komunikacja	5,0	
c/ Usługi	1,25	
d/ Zieleni	25,00	
R a z e m :		73,35

Realizacja na terenach państwowych do 1965 r.

Pozostaje	ok.	15 ha
------------------	------------	--------------

- 4 -

Zapotrzebowanie terenów w latach 1960 - 1965 r.

Wyznaczenie dzielnic	Rodzaj użytkownika przewidziany w planie	Powierzchnie terenów			Uwagi
		Ogółem	Państw.	Prywatne	
	Budownictwo mieszkaniowe	75,21	42,37	32,84	
	a/ wiele				
I	Przyzakładowe	0,30	-	0,30	
II	D.B.O.R.	0,70	-	0,70	
	Przyzakładowe	0,69	0,69	-	
	Indywidualne	1,88	1,88	-	
III	D.B.O.R.	39,00	8,30	30,70	
	Indywidualne	17,50	1,50	-	
IV	D.B.O.R.	14,00	14,00 x/	x/ok.	
	Przemysł	9,00	-	9,00	8 ha wy-
V		9,00	-	9,00	msga przyjeo. pod ko-
	Składowanie	6,00	-	6,00	niec I etapu
VI		6,00	-	6,00	
	Komunikacje	15,70	5,00	10,70	
	Urządzenia	1,70	-	1,70	
I	Arterie	10,50	5,00	5,50	
III		2,00	-	2,00	
V		0,50	-	0,50	
IV		1,00	-	1,00	
	Kolei	11,00	-	11,00	
VIII		11,00	-	11,00	
	Usługi	17,70	1,25	11,45	
I		1,20	-	1,20	
II		3,50	1,25	1,25	
III		1,25	-	1,25	
V		1,25	-	1,25	
VI		1,25	-	1,25	
VII		4,85	-	4,25	
	Zieleni	65,10	24,60	40,50	
miasto		65,10	24,60	40,50	

- 5 -

Zapotrzebowanie terenów

Zestawienie zbiorcze

Do r. 1960

w okresie 1960=1965

L.p.	Rodzaj użytkowania	Powierzchnia terenów					
		Ogółem	Państw.	Prywat.	Ogółem	Państw.	Prywat.
1	Budownictwo mieszkaniowe wielorodzinne	15,0	6,0	9,0	55,0	23,0	22,0
	indywidualne	8,0	5,0	3,0	20,0	19,0	1,0
2	Przemysł	10,0	-	10,0	9,0	-	9,0
3	Składowanie	13,0	-	13,0	6,0	-	6,0
4	Komunikacje dróg	10,0	0,0	10,0	15,0	26,0	10,0
5	Kolei				11,0	-	11,0
6	Usługi	13,00	0,0	13,0	13,0	1,25	11,75
7	Zieleń	23,0	11,0	12,0	65,0	25,0	40,0
O g ó ł e m		92,0	22,0	70,0	194,0	73,25	110,75

Plan perspektywiczny opracowuje się w oparciu o następujące materiały podstawowe.

- a) Wytyczne gospodarcze lub wytyczne planu regionalnego w przypadku niemożności uzyskania wytycznych, projekt należy oprzeć o nowe elementy planu gospodarczego a rozesłanie prac projektantów podstawowych potrzeb i możliwości rozwojowych miasta.
- b) dotychczasowe opracowanie urbanistyczne
- c) podkłady pomiarowe sytuacyjno-wysokosciowe (zasięg i skalę) podkładów określa się w zależności od specyfiki tematu niezależnie od istniejących granic administracyjnych miasta. Podkłady winny być bezwzględnie poświadczane przez mierniczego przysięgłego
- d) wstępne opracowanie fizjograficzne
- e) inwentaryzację stanu istniejącego z uwzględnieniem stosunków własnościowych (inwentaryzacja obejmować powinna dane z inwentaryzacji ogólnej, uzupełnione rozmieszczeniem usług i stanu technicznego budynków
- f) Studia w zakresie zaopatrzenia w wodę odprowadzenia ścieków
Studia historyczne lub inne
-o-o-o-o-o-o-o-o-o-

Na część opisową planu perspektywicznego składają się:

- 1) Analiza dotychczasowych opracowań oraz ocena materiałów wyjściowych
- 2) Ogólna charakterystyka stanu istniejącego i zadań społeczno-gosp.
- 3) Rozpatrzenie możliwości rozwoju miasta
- 4) Analiza i program stosunków ludnościowych
- 5) Analiza i program poszczególnych elementów miasta z załącznikiem chłonności terenów mieszkaniowych, oraz analizą i postulatami co do warunków zdrowotnych w mieście.
- 6) Opis techniczny, zawierający:
 - a/ uzasadnienie projektu planu
 - b/ niezbędne bilanse i wyjaśnienia graficzne
- 7) Ewentualne porównanie alternatyw ilustrowanych schematami.
- 8) Wnioski w zakresie współdziałania władz i instytucji przy realizacji planu
- 9) Zestawienie dokumentów

Na część graficzną składają się:

- 1) Plansze obrazujące stan istniejący miasta w zakresie:
 - a/ sytuacji na tle otaczających obszarów z nim związanych (w miarę potrzeby orientacji na tle regionu)
 - b/ zagospodarowania przestrzennego (plansza syntetycznej inwentaryzacji wykonana tą samą techniką co plansza podstawowa dla umożliwienia porównywalności)
 - c/ rozmieszczenie ludności pod wzgl. zamieszkania pracy i nauki
- 2) Plansza podstawowa i załączniki obrazujące stan miasta w perspektywie pod względem:
 - a) sytuacji na tle otaczających obszarów lub w razie potrzeby na tle regionu

- b) rozmieszczenie terenów przemysłowych i składowych
 - c) podstawowego układu sieci i urządzeń komunikacyjnych oraz zasad transportu osobowego i towarowego
 - d) rozmieszczenie terenów mieszkaniowych w układzie..... gęstości załadunku (dla określonego mieszkaniowego z wykazaniem terenów budownictwa indywidualnego
 - e) rejonizacji ogólnomiejskich i dzielnicowych ośrodków usługowych oraz rozmieszczenie zasadniczych usług zdrowia i szkolnictwa wyższego i urządzeń sportowych
 - f) rozmieszczenie terenów zieleni miejskiej urządzonej i częściowo urządzonej z podziałem funkcjonalnym oraz zieleni podmiejskiej
 - g) wyposażenie miasta w podstawowe sieci i urządzenia techniczne w oparciu o koncepcyjne projekty branżowe
- 3/ Plansza struktury i kompozycji przestrzennej miasta zawierająca:
- a/ syntezę układu wysokościowego
 - b/ syntetyczny podział na tereny osiedleńcze, przemysłowe i pozostałe tereny zabudowy /usługi techniczne, składowanie/
 - c/ schemat układu komunikacji i zasady podziału na dzielnice i zespoły bloków oraz hierarchizacji ośrodków.
 - d/ schemat układu zieleni
 - e/ zasady rozmieszczenia podstawowych elementów - sylwety miasta
 - f/ charakterystyczne dla miasta założenia przestrzenne (zależnie od potrzeby zilustrowania dodatkowo przekrojami oraz studiami sylwety i krajobrazu
 - g/ liczby ludności mieszkającej, pracującej i uczącej się w poszczególnych jednostkach strukturalnych
- 4) Załącznik ilustrujący zasady polityki terenowej na tle istniejącego stanu własności i obecnego użytkowania terenu i zamierzeń planu; załącznik taki powinien określić
- a/ tereny, których przeznaczenie ulegnie zmianie, w szczególności tereny prywatne przeznaczone na cele inwestycyjne, bądź tereny przeznaczone na działki wymienne
 - b/ proponowane granice administracyjne miasta
 - c/ tereny, które będą podlegały zakazowi lub ograniczeniu zabudowy
 - d/ tereny dla budownictwa indywidualnego z określeniem wymaganego postępowania prawnego (scalenie i przekształcenie lub parcelacja)
- W części opisowej załącznik winien zawierać:
- a/ określenie podstaw prawnych do przeprowadzenia zmiany..... terenu
 - b/ określenie środków realizacji postulatów zawartych w załączniku
 - c/ ew. postulaty co do opracowań przepisów miejscowych
 - d/ terenowy bilans własnościowy
 - e/ uzasadnienie zmian administracyjnych
- 5) Plansze ilustrujące zasadę lokalizacji pierwszego etapu (w przypadku, gdy plan perspektywiczny nie jest rozpatrywany łącznie z planem etapowym).

-o-o-o-o-o-o-o-o-

X 4

2. II. 1957. Zakazanie KVA dla miast: Crestochowa, Dublin, Poinatytek
Wymagania realizacji planów post. system. wdrażania: osiedla

I Fundamenty wdrażania:

II Ciepła opiewająca - konstrukcyjna ew. w alternatywach (stala basy)

- 1) wdrażanie punktowa (miejka - sprężarka)
(mme - kamini)
- 2) Punkt. Fundusze "zrem" (pomiarowicz)
- 3) wdrażanie spoteczna (wielka)
- 4) wdrażanie spoteczna (wielka)
- x 5) wdrażanie opiew. wdrażanie (pochod)
- 6) Punktowe inżynieria opiew. (zrem)
- 7) Punktowe inżynieria wdrażania (zrem)
(po 2 na przy. wdrażanie punktowa)

W cenie opiew. Nr. pomiarowicz, wdrażanie, pomiarowicz z osiedleniem
i wdraż. Nr. wdrażanie, wdraż.

Wymagania realizacji planów post. system. wdrażania: osiedla
opiew. wdrażanie.

Numer wdrażanie wdrażanie wdrażanie - wdrażanie

x) Numer wdrażanie wdrażanie wdrażanie

x - cenie wdrażanie od wdrażanie

x) - wdrażanie 1: 25000

W cenie opiew. wdrażanie, Nr. wdrażanie wdrażanie wdrażanie

Wymagania realizacji planów post. system. wdrażania: osiedla
opiew. wdrażanie. Numer wdrażanie wdrażanie wdrażanie
wdrażanie wdrażanie wdrażanie wdrażanie wdrażanie wdrażanie

- 2 -

1. Analiza stanu istniejącego

- a) Ocena istniejącej pracowni budowlanej dla bud. inżynier.
i wykonania konkretnych zadań.

Opracowa się na planie

- 1) Tematy nie wymagające zmian
2) ——— wymagające zmian
b) Ocena terenów pod kątem integracji istniejącej
rehabilitacji wielokondygnacyjnej
Opracowa się na planie:
3) Tematy budowlane planowego
(Na tych terenach z reguły nie da się zrobić wstąpienia
i wyposzczenia postępowania prawnego)

Wnioski:

- a) Należy mieć możliwość składowania lokalności
b) Wskazać budowlane indywidualnego omyły
tereny dla utrzymania punktu granicznego do planu
projektowego

Analiza ta ma charakter roboczy technika dowodów

2). Plan projektowy (dotyczy budownictwa)

- a) Analiza komunikacyjna
b) Tematy techniczne, techniczne, porty
c) Tematy mechaniczne
wielokondygnacyjne
indywidualne
rehabilitacja

- 3 -

- d) Firmy przemysłowe, handlowe i usługowe publ.
z upoważnieniem (omówieniem) terenów handlowych
- e) Wiele, bery
Sport ogólnymiejski
Opublik. druków x)
Cmentarze

x) podział ewentualny na promiennym i stela

Am 18.

(Plan ogólny porówna się porówna z układem interesującym
a podać odpowiednie wnioski. Planie operacyjne porówna mieć
mierzony plan skorygowany)

Kolejność wykonania pracy:

(Od inwentaryzacji ustaliła się, plan ogólny ogólny
Wskaza się, ogólnymiejski wniosek do zmiany planu
psemme i ew. ogólnymiejski na Wskaza.

20. IV 1957

Plan obrotowy.

- 1) Robić reakcję w czasie
 - a) Wskazać reakcję firm z dokumentacją prawną
 - b) do 1965*
 - c) po 1965.

- 4 -

- 2) Formy obrotu x1
- a) Wzajemne lub wyzwyższenie (teżemy przydatne rozporządzone nierównie z planem)
 - b) Przyjęcie teżeń (teżemy paritowne rozporządzone nierównie z planem)
 - c) Komercyjna i parcelacyjna (teżemy wnie na teżemy budownictwa indywidualnego, niezłownia)
 - d) Istotna parcelacyjna (zmiana rotniejcej parcelacji budowlanej)
 - e) Teżemy budownictwa indywidualnego, podlegające przymusowi zabudowania w określonym czasie
- x1) Uwaga - wszystkie formy obrotu wymagają opisanie planu inwestycji

- 5 -

Bilans terenów pomiarowych objętych realizacją do 1965 r.

<u>Kategorie terenów</u>	ha	ha
a) użytkowane przez miasto inne	72,0	
b) użytkowane przez województwo	23,0	
c) ogólnie	13,0	
<u>Razem</u>	110

Realizacja na terenach pomiarowych do 1960 r.

a) Mienkama	11,0	
b) Zielon	11	
<u>Razem</u>		22,0

Realizacja na terenach pomiarowych w 1960-65 r.

a) Mienkama	42,0	
b) Komunikacja	5,0	
c) Wzrost	1,75	
d) Zielon	25,00	
<u>Razem</u>		73,75

Realizacja na terenach pomiarowych do 1965 r.

pozostałe	ok.	15 ha
-----------	-----	-------

- 6 -

Квотирование телевизоров в letech 1960-65

Квотирование телевизоров	Квотирование телевизоров по плану	Данное количество телевизоров			Уточнение
		апрель	сентябрь	октябрь	
	Производство телевизоров	75.21	42.77	22.84	
I	апрель	0.30	-	0.30	
II	DBOR	0.70	-	0.70	
	Производство индивидуальных DBOR	0.69	0.69	-	
III	DBOR	1.88	1.88	-	
	индивидуальные DBOR	34.00	2.30	34.70	
IV	DBOR	17.50	1.50	-	
	Премия	14.00	14.00	-	сид. Шва сид. Шва сид. Шва сид. Шва сид. Шва
V	Премия	9.00	-	9.00	
	субсидии	9.00	-	9.00	
VI	субсидии	6.00	-	6.00	
	Кемпече	6.0	-	6.00	
VII	Кемпече	15.70	5.00	10.70	
	субсидии	1.70	-	1.70	
VIII	Актен	10.50	5.00	5.50	
		2.00	-	2.00	
IX		0.50	-	0.50	
X		1.00	-	1.00	
XI	Калей	11.00	-	11.00	
		11.00	-	11.00	
XII	Утупи	12.70	1.75	11.45	
		1.20	-	1.20	
XIII		3.50	-	3.50	
XIV		2.25	-	2.25	
XV		1.25	-	1.25	
XVI		1.25	-	1.25	
XVII		4.35	-	4.35	
XVIII	Зелен	5.10	24.60	40.50	
		65.10	24.60	40.50	

- 7 -
 Zepotrěbnosti terénu
 Zostavenie oborov

Do r. 1960

u stavne 1960-1965

№	Rozsah místnosti	Poměrchné terénu					
		Opštem	peristh	prym	Opštem	peristh	prym
1	Podzemní místnosti místnosti místnosti	15,0	6,0	9,0	55,0	23,0	22,0
	independant	8,0	5,0	3,0	20,0	11,0	1,0
2	Průmysl	10,0	—	10,0	9,0	—	9,0
3	Stavovane	13,00	—	13,0	6,0	—	6,0
4	Komunikace dray	10,0	0,0	10,0	15,0	5,0	10,0
5	— Kulej				11,0	—	11,0
6	Místy	13,00	0,0	13,00	13,0	12,5	11,75
7	Zielen	25,0	11,0	12,0	65,0	25,0	40,0
	Opštem	90,0	22,0	70,0	144,0	73,25	107,5

PLAN REGIONALNY Ł.O.P.

I Wstęp

1. Uwagi wstępne
2. Podstawy formalno-prawne opracowania planu
3. Położenie geograficzno-gospodarcze
4. Granice i obszar Ł.O.P.
5. Podstawowe problemy Ł.O.P.

II Podstawowe elementy rozwoju Ł.O.P.

1. Warunki naturalne i problem surowców miejscowych
2. Możliwości zaopatrzenia w wodę przemysłu i ludności
/bilans wodny/
3. Przemysł włókienniczy
4. Pozostały przemysł miastotwórczy
5. Pozaprodukcyjne podstawowe funkcje Łodzi

III Podstawowe zasady układu osiedleńczego .

1. Historia rozwoju gospodarczego i osadnictwa Ł.O.P.
2. Ustalenie sieci osadniczej
3. Struktura ludności
4. Zasoby i gospodarka mieszkaniowa
5. Układ miejsc pracy i zamieszkania - dojazdy do pracy

IV Wtórne elementy rozwoju Ł.O.P.

1. Podstawowe zasady systemu energetyki
2. Zasady rozwoju budownictwa
3. Przemysł drobny i jego rola w Ł.O.P.
4. Zasady układu sieci komunikacyjnej
5. Zasady ukształtowania usług na terenie Ł.O.P.

V Podstawowe zasady zagospodarowania strefy podmiejskiej

1. ~~Zagadnienie~~ zagadnienie wykorzystania ścieków miejskich i problem Neru
2. Zasady rozwoju produkcji rolnej
3. Zasady przetwórstwa rolnego
4. Lasy
5. Wypoczynek
6. Zasady komunikacji podmiejskiej
7. Melioracje

Vi Zasady kształtowania organizacji przestrzennej

1. Zasady przebudowa i rozbudowy Łodzi
2. Zasady przebudowy i rozbudowy miast
3. Podstawowe problemy wsi.

VIII Zakończenie

CHARAKTERYSTYKA PROBLEMOWA ŁĘCZYCKIEGO OKREGU GORNICZEGO

Wstęp

- I Podstawowe wiadomości o zamierzonej inwestycji górniczej
- II Środowiska geograficzne
 - 1. Ukształtowanie powierzchni
 - 2. Budowa geologiczna i gleby
 - 3. Hydrografia
- III Układ osiedleńczy i zagęszczenie ludnościowe
- IV Podstawowe działy gospodarki narodowej
 - 1. Woda i energetyka
 - 2. Rolnictwo
 - 3. Przemysł
 - 4. Transport i komunikacja
- V Drugoplanowe działy gospodarki narodowej
 - 1. Gospodarka komunalna i mieszkaniowa
 - 2. Usługi społeczno-kulturalne
 - 3. Obrót towary
 - 4. Tereny wypoczynkowe
 - 5. Łączność
- VI Problematyka

Andrzej Zeniuk
mgr. inż. arch.
Kraków, Pa. 13 9

ośda, dnia 17. IX. 1957 r.

Opinia o wynikach badania stężeń substancji szkodliwych
w powietrzu otoczenia zakładu w Zgierzu.

Badania wpływu gazów szkodliwych, wydobywających się z zakładu chemicznego w Zgierzu, przeprowadzone zostały w okresie 2 tygodni, we wszystkich kierunkach wokół zakładu, w odległościach 500 m. i 1000 m.

Badania te nie mogą oddać rzeczywistego zanieczyszczenia powietrza, gdyż tak czas przeprowadzenia badań jest zbyt krótki i wybrany przypadkowo, jak i ilość wykonanych prób jest za mała by dać przybliżony obraz warunków zdrowotnych. Poza tym nie podano w wynikach badań jakie były warunki atmosferyczne jak ciła wiatru, stopień wilgotności. Jest to okoliczność mająca podstawowe znaczenie dla warunków zdrowotnych, bowiem wpływ wilgotności na stopień stężenia gazów jest proporcjonalny dla wyniku wilgotności w powietrzu. Również ciła wiatru radykalnie zmienia położenie strefy maksymalnego zanieczyszczenia. Jak wykazują badania przeprowadzone przez Szalejewskiego ciła wiatru: wysokość kolumny decyduje o zasięgu zanieczyszczenia i tak dla kolumny o wysokości 100 m. otrzymany Szalejewski dodający gazy ciężkie (w tym wypadku dwutlenek siarki) następujące wyniki:

Dla szybkości wiatru: $V = 1,5$ m./uc. niebezpieczne stężenie wynoszące $2,5$ mg/m³ występuje w granicach $2,5 - 8,0$ km.

maksymalne stężenie w granicach $2,500 - 3000$ m.

Dla szybkości wiatru: $V = 4,0$ m/uc strefa niebezpieczna rozciąga się od 800 do 3000 przy czym występuje w pasie 1000 do 2000 m.

Dla szybkości wiatru: $V = 8,0$ m/uc strefa niebezpieczna ($2,5$ mg/m³) występuje w pasie 100 - 1000 m. maksimum 300 - 700 m.

Z braku informacji należy przyjąć, że pomiary były wykonane w okresie wiatrów stałych, gdyż takie wiatry przeważają w okolicach Łodzi i Zgierza. Za tym jasne jest dla czego są tak małe wyniki stężenia, gdyż wiatr przenosi większość gazów ponad strefą (500 - 1000 m)

Nie mniej jednak wyniki podają stężenie CO₂ w wysokości 0,007 mg/l czyli 7,0 mg/m³ o więc bliżej trzykrotnie wyższe od niebezpiecznego wymagającego dla otoczenia zakładu $2,5$ mg/m³

Jedną z tych kilku uwag wynika, że badania, jako wyrwykowe i przypadkowe ponadto niekompletne dają zupełnie fałszywy obraz zdrowotności powietrza szkodliwych i one sygnalizują wielkie niebezpieczeństwo. Dla tego też należy przeprowadzić systematyczne i długotrwałe badania przy różnych stanach pogody oraz z

rozszerzyć zasięg badań co najmniej do promienia 4,5 km
wtedy dopiero będzie można określić rzeczywisty wpływ
zakładów na stopień zanieczyszczenia powietrza.

/s/ Andrzej Zeniuk.

L. O. P. 23. III. 56 r.

- 1) Referat Planu Regionalnego (oryginał)
- 2) Program inwencji (opis)
- 3) Inwent. Gosp. Komunalnej (tabelki i opis)
- 4) Materiały do Prelekt. i planie etapowym
- 5) Prelekt. i Tok. (stary tekst)
- 6) Obrót Towarowy i planie etapowym
- 7) Anketa i wprowadzenie inwent. prelekt.
- 8) Projekt Uchwały (inne materiały)

- 1) Preemptivni natak
- 2) Preemptivni inung
- 3) Nostalgia konceptija natak
- 4) Funkcija ZOP
- 5) O.T. u planie perspekt.
- 6) Historie Lodi: Z.O.P.
- 7) Demografija
- 8) Ljere

Indeks Kolejny -

Proporcje osób zatrudnionych w danej gałęzi na terenie regionu, a na terenie kraju.

% i liczby bezrobotnych

Liczba rat. na 1000 pow. wiejskich

% zabudowy teren

średnia liczba kondygnacji

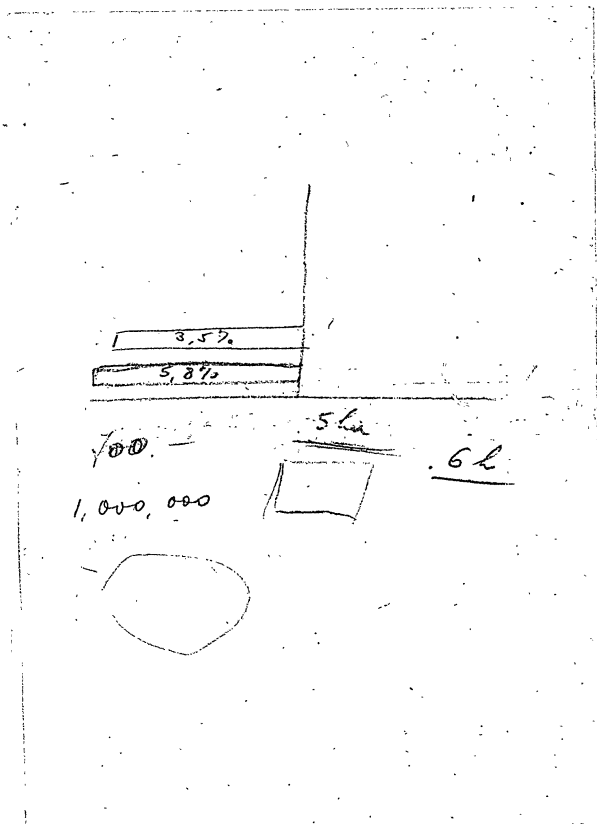
Pow. zabudowane na 1000 prac.

Pow. terenów na 1000 prac.

Pow. terenów na 1000 mieszkańców.

Ludność zam. w gminie

Rat. w przeliczeniu

**Program i kosztorys
opracowania perspektywnego planu zagospodarowania
osiedla Babsk
powiat Rawa Mazowiecka ,woj. łódzkie**

I

Tematyka i ustalenie obszaru studiów.

Studia dotyczyć winny rozważenia szeregu zagadnień na większym niż osiedle obszarze, a to dla wykrycia i rozważenia zasadniczych elementów osiedla twórczych, a mianowicie: warunków naturalnych, możliwości zatrudnienia, stanu możliwości zabudowy. W tym celu dokonana inwentaryzacja i rozpoznanie dotyczy będzie następujących zagadnień: stosunki klimatyczne, fizjograficzne i glebowe, użytkowanie ziemi i struktura własnościowa, produkcja rolnicza, przemysł i surowce miejscowe, demografia, zatrudnienie i struktura zawodowa, budownictwo mieszkaniowe i gospodarcze, usługi kulturalno - socjalne, uzbrojenie terenu w urządzenia komunalne komunikacja. Większość terenu na którym należy przeprowadzić studia inwentaryzacyjnej jest różna dla poszczególnych w/w zagadnień, a jednocześnie różnicuje ją sposób ujęcia i metoda opracowania planów zagospodarowania perspektywnego dla osiedli miejskich typu Babska (siedziba gromady, oraz kierownictwa zespołu P.G.R.) Zarysują się 3 alternatywy wielkości obszaru studiów a tym samym szczegółowości i zakresu badań: minimalna, średnia i maksymalna.

	I	II	III
rolnictwo	grunty wsi i ZGR	grom. Babsk wraz z 5 sąsiedn. grom. i 2 najbliższymi miejscami	2 powiaty
przemysł	grom. Babsk	" "	" "
usługi	grom. Babsk	" "	" "
demografia	osiedle Babsk	grom. Babsk	" "
surowce	gromada Babsk	jak usługi	" "
budownictwo	osiedle Babsk	orientacja na terenie grom. Babsk	orientacja w grom. Babsk.
komunikacja	" "	osiedle i gromada oraz powiązania w skali krajowej.	

Wyrazem studiów będą opracowania kartograficzne, liczbowe oraz sekwencyjne. W oparciu o studia powstaną założenia i koncepcje do planu, oraz sam plan i pracochłonność ich wykonania będzie różna dla trzech w/w alternatyw ujęcia. Trudno przewidzieć wobec braku rozważenia właśnie problematyki powiatów rawsko-mazowieckiego i skierniewickiego czy studia wy-krępią zasadnicze elementy osiedlotwórcze, czy tu ich brak, tem- nierniej sprawdzenie problematyki nawet w sensie negatywnym wymaga większej ilości czasu dla większego obszaru podanego przeglądowni.

II

Program i kosztorys

L.p.	Wyszczególnienie planowanych prac	planowana pracochłonność 3 alternatywy roboczo-godz.		
		I	II	III
I Prace wstępne				
1.	Opracowanie programu prac i kosztorysu inwentaryzacji, studiów, założeń i planu w oparciu o istniejące materiały w zakresie planowania wiejskiego, konferencje i konsultacje z rzeczoznawcami	30	60	80
2.	Ustalenie granic obszarów studiów, oraz organizacja prac inwentaryzacyjnych	40	40	40
3.	Zetranie map podkładowych dla w/w prac oraz opracowanie szkiców obszaru s.d.2	10	50	80
Razem		80	150	200

II Inwentaryzacja i analiza stanu istniejącego.

1.	Zebraenie danych stanu istniejącego, na podstawie materiałów statystycznych Prez. W.S.N. s. dotyczących warunków naturalnych użytkowania ziemi i struktury agrarnej produkcji rolnej i ogrodniczej przem. i surowców miejscowych demografii zatrudnienia i struktury zawodowej usług (oswiata, zdrowie, kultura,) uzbrojenie terenu w urzadzania komunalne komunikacji obrotu towarowego, sieci skupu i t.p. oraz wizje lokalne dla sprawdzenia zebranego materiału i zebrania informacji o potrzebach	30	320	900
2.	Opracowanie analitycznych zestawień tabelarycznych dla poszczególnych zagadnień wymienionych pod II 1)	50	130	200
3.	Opracowanie map analitycznych w skali 1 : 100 000 lub 1 : 300 000 (w ilości około 10) dla zobrazowania sąsiedniczych wskaźników poszczególnych działach	-	100	200
4.	Opracowanie graficzne stanu istniejącego w skali 1 : 25 000, względnie 1 : 100 000 w zakresie : a) środowiska geograf. i fizjogr. b) użytkowania ziemi i struktury własnościowej c) rozmieszczenia usług i uzbrojenia terenu	100	450	600

/.

	I	II	III
5. Opis tekstowy ujmujący analitycznie stan istniejący zagospodarowania terenu ostateczna redakcja ostatecznego etapu	50	180	300
R a z e m	230	1180	2200
III Założenia i koncepcje do planu			
1. Opis tekstowy alternatywnych kierunków rozwoju, uzasadnienie wybranego rozwiązania	60	200	500
2. Szkice koncepcyjne perspektywicznego planu zagospodarowania	50	100	300
R a z e m	110	300	800
IV Perspektywiczny plan zagospodarowania osiedla Belsk			
1. Opracowanie planu zagospodarowania dla okresu perspektywicznego i etapu odnośnie zmian użytkowania terenu, lokalizacji zasadniczej inwestycji, rozmieszczenia usług, uzbrojenia terenu, kierunków rozwoju produkcji rolnej, budownictwa mieszkaniowego i publicznego komunikacji i t.p. na 5 planszach w skali 1:25.000 względnie 1:100.000 z mianowicie: plan zagospodarowania, sieć usług i powiązania komunikacyjne oraz 1 plansza w skali 1:5.000 względnie 1:10.000 - plan zabudowy osiedla	80	400	700
2. Opis tekstowy uzasadniający opracowanie graficzne	70	200	350
3. Konferencje uzasadniające	20	90	150
R a z e m	170	690	1250
Dodatkowo, wobec braku podkładu dla całego osiedla, konieczna reambulacja mapy z 1864 r w terenie	600	600	600
Łącznie całość prac	1190	2920	5000

Lp.	Wyprzedzenie	Stan obecny		Plan etapowy						
		Liczba jednostek	Pow. terenu w ha	Do likwidacji		Do adaptacji		Wzrost budownictwa		
				Liczba jedn.	Pow. w ha	Liczba jedn.	Pow. w ha	Liczba jedn.	Pow. w ha	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1.		1		-		-				

Investycje

Lp.		Plan perspektywiczny										Uwagi
		do modernizacji		do adaptacji		nowe budownictwo		stan na koniec okresu				
nr	klas.	kw.	kw.	kw.	kw.	kw.	kw.	kw.	kw.	kw.	kw.	
na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21		

Sprawy o z d a n i e

z podróży służbowej odbytej w dniach 7 - 11.X.57 r.

W czasie powyższej podróży zorientowałem się z pracą, a w szczególności z metodologią planowania przestrzennego w następujących ~~XXXXXX~~ ośrodkach:

1. Pracownia Planów Regionalnych w Katowicach
2. Z.A.B. i Pracownia Urbanistyczna w Katowicach
3. Pracownia Planów Regionalnych w Krakowie
4. Z.A.B. i Pracownia Urbanistyczna w Krakowie.

Ponadto zaledziłem następujące miasta: Katowice, Chorzów, Bytom, Złotych, Gliwice, Kraków i Nowa Huta. Wziąłem również udział w Rodzaju Technicznej nad Planem Zespołu Chrząstowa.

PRACOWNIA PLANÓW REGIONALNYCH W KATOWICACH

Pracownia jest najstarsza w Polsce i opracowała i realizuje swoje plany regionalne, a mianowicie: Śląski Okręgu Przemysłowego, Okręgu Częstochowskiego i Beskidów. Plan Regionalny G.O.P. jest jedynym w Polsce zatwierdzonym przez Rząd. Plany te obejmują w zasadzie całość województwa katowickiego. ~~XXXX~~ Na terenach nie objętych planami regionalnymi nie ma w zasadzie większych ośrodków, z wyjątkiem Zawiercia.

Pracownia rozwinęła się na bazie istniejącej wcześniej Komisji Planowania Przestrzennego w której pracowali ludzie zajmujący wysokie stanowiska w życiu gospodarczym i społecznym, co w późniejszym okresie znakomicie ułatwiło zbieranie potrzebnych danych i wypracowywanie koncepcyjnych branżowych planów rozwoju. W Katowicach istniały 3 jednostki zajmujące się planowaniem przestrzennym, które ze sobą współpracujące, a mianowicie: Pracownia Planów Regionalnych, Pracownia Urbanistyczna i Pracownia specjalna czy Biuro projektów Budownictwa Komunalnego zajmujące się gospodarką wodno-ściekową w skali województwa. Po wprowadzeniu I fazy planu regionalnego G.O.P. cały region podzielono na 4 części dla których rozpoczęto opracowanie bardziej szczegółowych planów II fazy. Równocześnie przystąpiono do opracowywania wytycznych do planów ogólnych miast.

Obecnie pracownia została przekształcona na zakład planów perspektywicznych KRG. Zdecydowaniem jej jest zbieranie rozstrzelonych materiałów mających służyć do opracowania Planu Krajowego na zlecenie Związku Planów Perspektywicznych przy Komisji Planowania Gospodarczego przy Radzie Ministrów i Koordynacji resortowych planów gałęziowych dotyczących województwa katowickiego. Planowanie regionalne i urbanistyczne zostało w międzyczasie do czasu opracowania planu krajowego, co nastąpiło 2-3 lata przyniesione. Plany branżowe opracowywane są przez Departamenty Planów Perspektywicznych, które powstają w poszczególnych ministerstwach. Departamenty te, wraz z podobnymi jednostkami wyznaczył się z Dept. Planowania, włącznie z Dept. Inwentarycji. Pracownia liczy obecnie 10 osób, podczas gdy w okresie nastąpienia prac liczyła do 18 osób.

Zespół pracowników pochwił w zasadzie obecne ustalenie, gdyż na Śląsku większą część terenu objęta ~~XXXX~~ była przed reorganizacją planami regionalnymi. Uważają jednak, że w województwie katowickim, podobnie jak i w większości innych planowanie regionalne powinno być kontynuowane poprzez brak planu krajowego. Fortno jednak chcą zapewnienia część pracowników chce przejść do Pracowni Urbanistycznej.

Plan regionalny G.O.P. stanowi zasadniczy dorobek Pracowni. Opracowanie składa się z dużej liczby planów analitycznych w różnych skalach z przeliczeniami opracowanymi w skali 1 : 50,000, oraz z opracowaniami tekstowymi i tabelarycznymi. Zasadniczą koncepcją przedstawioną jest plan w skali 1 : 50,000. Główną pracę zajęcia inwentaryzacja, pomimo wysiłków zespołu pracowników przetrzeźnienia tej pracy na inne jednostki. Przy pobieżnym przeglądzie uderza stosunkowo słabe rozpracowanie zagadnień przemysłowych, które są wodzącymi, oraz stosunkowo duży wysiłek włożony w opracowanie mikroklimatu i warunków bytowych ludności.

Zasadniczym warunkiem ograniczającym swobodę robót są warunki wydobywania węgla. Przemysł ten jest technicznie przestarzały, co wyraża się m.in. w dłużej eksploatacji większości kopalni. Zasadniczo w innych krajach 50 lat jest uważane za o wiele zbyt długi okres eksploatacji kopalni węgla, podczas gdy w G.O.P. wiele kopalni jest eksploatowanych do 100 lat. Możliwość szkód górniczych ogranicza warunki zabudowy. Pod względem gospodarczym charakterystyczną cechą eksploatacji węgla jest fakt, że jest on wycożony w stanie nie przerobionym, jako czysty surowiec. Znaczący należy, że cena węgla na wykładach światowych spada. Uderza brak koncentracji pionowej. Na Śląsku nie wytworzył się na bazie węgla kompleks przemysłowy w tym staniu, jak to ma miejsce w innych zagłębiach węglowych.

Jedną z przyczyn tego stanu rzeczy, bez względu na ogólnogospodarczymi jest brak siły roboczej na Śląsku. Teren G.O.P. zamieszkuje 1,500,000 osób. Znaczną jej część zgrupowana jest w 17 miastach, przy czym niektóre z nich już obecnie zlewają się w jeden organizm. Zasadnicze funkcje usypowe dla całego regionu spełniają Katowice, które położone są po dwóch stronach ważnej magistrali kolejowej. Do zlania się Katowic, Chorzowa i Bytomia w jeden organizm niejedyną przyczyną się leżący między nimi Centralny Park Kultury o powierzchni 600 ha, który je niek optycznie sprawia wrażenie słabo zainteresowanego. Park ten urbanistycznie korzystnie położony znajduje się jednak w zasięgu szkolnych wyziewów. Tylko część podobnie nowoczesna jest pod względem klimatycznym nieod lepiej zlokalizowana.

Rozmieszczenie ludności jest trudnym problemem ze względu na możliwość szkód górniczych. Bardzo ważnym problemem jest sprawa dekoncentracji, czyli przetrzeźnienia części ludności poza wewnętrzny pierścień gęstnej koncentracji. W ramach tej akcji wybudowano szereg miast noclegowych, jak Nowe Tychy i Pyskowice. Kończą do pracy s. b. koniecznym zagęszczeniem. Trudno w nich znaleźć jakiegoś przedmiotowości, gdyż xxxxxx krzyżują się one we wszystkich możliwych warunkach. Zasadniczym środkiem lokomocji jest tramwaj przemieszczający 61% dojeżdżających do pracy. Główną koncepcją planu jest zamknięcie obszaru kolejowego.

Możliwość przesyłania złączona jest w znacznej mierze z wydzielaniem się szkodliwych dla zdrowia gazów, zwłaszcza związków niklu z metalem. W tym zakresie żadne badania bezpośrednio nie były prowadzone. Badania natomiast i niesiono na planszę zaciąg wynalezienia drzew, zwłaszcza świerków i sosen przez gazy. Powstającym problemem jest również zapylenie. Według normatywnych zgodności europejskiej dopuszczalne zapylenie wynosi 0,5 gr/m²/dobę, a w miastach normatywnych ruszających 1 gr/m²/dobę. W miastach G.O.P. zapylenie dochodzi jednak do 20 gr/m²/dobę. Badania przeprowadzone były na zlecenie Zakładu Siłki Elektrycznych ze względu na ciągłe solenia i niezaczenie przewodów wysokiego napięcia. Wyniki badań prowadzonych określa 1/2 zmieniać do 1 roku następnie

- 3 -

zostają na planszę. Prowadzenie badań przy pomocy naczyń szklanych z wodą, urzeczonych na skutek utrudnione było przez ludość, która je naczynia wzgl. zabierała. Krzywa zasięgu największego zapylenia pokrywa się mniej więcej z krzywą wyniszczenia roślinności. W Bytomiu stwierdzono pozostym wysoka zępalność na raka płuca i niski wiek ludności.

Parków planuje się na terenie G.O.P. dużo. Ponadto przewiduje się zieleń, jako otoczenie hałd. Zieleń w skądźon- jest również częściowo na hałdach, które są częściowo żyzne, o ile nie są się na powierzchni. Zakładanie parków i ośw zielonych uwarunkowane jest koniecznością zapewnienia przewietrzania zgodnie z dominującymi kierunkami wiatrów wiejących z południowo-zachodu. Wpoczynek krótki, na blasku górnictwa daudniowy przewidziany jest głównie poza terenem G.O.P. w rejonie Białka.

PRACOWNIA URBANISTYCZNA W KATOWICACH

Pracownie zatrudni ponad 50 osób, podzielonych na 11 zespołów. Poza tym istnieje ekspozytura na m. Katowice przy Prezydium R.N. m. Katowice opracowująca plan m. Katowice. Na terenie objętym działalnością pracowni xxx znajduje się 20 miast stanowiących powiaty grodzkie i 13 miast powiatowych. Miasto zamieszkuje 1,640,000 osób, a tereny wiejskie, m. to zrenża różniące się pod względem struktury ludności od miast 1,294,000 osób.

Z opracowanych przez Pracownię planów ogólnych jedynie plan Częstochowy został jak dotąd zatwierdzony. Główny nacisk położony został na opracowanie planów etapowych, a nie perspektywicznych, co związane jest z faktem że na blasku w ślad za planami górnictwa idą realizacje mieszkań e. Pracownia odzwierciedla opanowanie, a właściwie zanik planowania regionalnego w sposób nieprzyjemny.

Najtrudniejszymi problemami przy opracowywaniu planów miast są ciężkie z reguły warunki bytowe i zdrowotne. Bytom i Chorzów posiadają zdaniem Pracowni największą śmiertelność w Polsce. Drugim problemem są uskoki spowodowane eksploatacją górnictwa, roznoszące się czasem w szerokim promieniu. Górnictwo opanowane zabudową wysoka w 4 strefie do niebezpiecznych terenów. Tym się tłumaczy szerokie zastosowanie 3 strefy zasadniczo niekoniecznej. Duża ilość domów - do 20% - jest katywna, a co znakomicie podraża ich koszt. Budownictwo indywidualne jest b. rozproszone. Przeważają domki 2-kondygnacyjne. Górnicy chcą nocować przy domu mieć zabudowę gospodarczą i ogródki. Pomimo tego działki pod budownictwo indywidualne wydają się jak na nasze warunki b. małe. W ostatnich czasach w związku ze znacznym nachyleniem budownictwa indywidualnego daje się zaobserwować zwiększenie rozszarzenia gotowych już planów urbanistycznych i szerokie wykorzystywanie stojących jezeze do dyspozycji terenów państwowych.

Plan ogólny m. Rybnika wykazuje wszystkie cechy charakterystyczne dla miast G.O.P. Miasto będzie się powoli rozwijało w związku z rozwojem górnictwa węglowego, zarówno w granicach miasta, jak i na terenach obrzeżnych w stosunku do których Rybnik będzie pełnił funkcję miasta noclegowego i usługowego. Niezależnie od tego miasto posiada przemysł metalowy. Prace nad planem są jeszcze w fazie początkowej. Poszczególne zadania opracowane są z kilku alternatywami, które są rozłożone na działkach, czemu sprzyjają dogodne warunki lokalowe Pracowni. Pracujący stanowią 35% ludności miasta.

w tym w funkcjach mistrzostwowych zatrudnionych będzie 25%,
a w funkcjach uzupełniających 10%. Z kobiet w wieku produkcyjnym tylko 30% będzie pracowało, co związane jest z charakterem przemysłu. Pracownicy uważają porządzenie bilansu zatrudnienia za zbędne. Bilansy te były sporządzone zgodnie z wzorami radzieckimi i nie wydają się im sensowne. Brak jest bilansu dojazdów i wyjazdów do pracy, co wydaje mi się w danym wypadku poważnym mankamentem.

Storunkowo szczególnie rozpracowane zostało zagadnienie komunikacji. Układ drogowy i uliczny oparty jest na Hipotezie Motoryzacyjnej dla G.O.P. opracowanej przez Instytut Motoryzacji w 1956 r. Hipoteza zakłada, że w 1970 r. na 1,600,000 mieszkańców G.O.P. będzie 151,000 pojazdów mechanicznych, przy czym przewidziany jest stopniowy zanik motocykli. Skrzynka komunikacji drogowych i ulicznych w Rybniku przewidziano granicę przyjmując 80 samochodów na 1,000 mieszkańców, w tym 30% w porządkach ogólnych, a reszta w indywidualnych. Sieć ulic i parkingi zaplanowano przyjmując, że poza samochodami miejskimi w mieście będą się również znajdowały samochody z zaplecza miasta. Dla zaplecza przyjęto 50 samochodów na 1,000 mieszkańców, przyjmując jednocześnie, że 50% z tej liczby może się jednocześnie znajdować w Rybniku.

Zespoli problemowy zajmuje się zagadnieniami ogólnymi, dotyczącymi całego G.O.P. W rzeczywistości kontynuuje on prace nad planem regionalny G.O.P. Obecnie opracowywane jest zagadnienie komunikacji.

Zakresle komunikacji kolejowej projektowana jest budowa wielkiej arterii odciążającej, przebiegającej od południa przez cały teren G.O.P. i łączącej w dalszej przyszłości G.O.P. z Wrocławiem i Krakowem. Arteria ta będzie posiadała charakter autostrady. Początek dali Niemcy budując 80 km odcinek autostrady z Gliwic w kierunku na racław. Przez wybudowanie 80 km odcinka drogi ta mogłaby połączyć z racławiem i niebezpiecznym systemem autostrad. Projektowany obecnie przebieg drogi przez G.O.P. będzie szedł bardziej na północ, niż to projektowali Niemcy. Tego rodzaju arteria obrzeżna cisną puszczona będzie mogła zdrenować ruch z wewnętrznych dróg G.O.P. Arteria ta przebiegnie na południe od Gliwic i Zabrza z wlotem do Bytomia w zieleń. Od Katowice - Gliwice będzie tym sposobem w dalszej przyszłości częścią wielkiej drogi kolejowej Kraków - Berlin. Po drodze zbierad będzie ruch z Jaworzna i rejonu Kopalin cynku Chrzanów - Trzebinia. Przewiduje się w pierwszym etapie 1 pasmo o 3-4 torach i łącznej szerokości 10,5 m. Zarezerwowany teren wyniesie 6 m.

Rozpracowywany jest również problem komunikacji kolejowej i przy pomocy dalszobieżnych tramwaj. Sieć kolejowy G.O.P. obejmuje 1/2 ruchu na kolejach polskich. Elektryfikacja wsi, która zwiększyaby jego przelotowość i zmniejszyła uciążliwość jest zagadnieniem wstępnym, niż elektryfikacji linii Warszawa-Katowice. Przewiduje się wykształcenie obwodu dla ruchu towarowego i linii średnicowej dla ruchu osobowego. System magistrali płaskowych jest zupełnie odrębny, ze względu na eksploatacyjnych. Przebieg linii kolejowych przez miasto jest w zasadzie ustalony. Najgorzej sytuacja jest w Katowicach, gdzie jedynak znajduje się 6 skrzyżowań dwupoziomych kolejowych i 2 przejeźdy.

PRACOWNIA PLANOW REGIONALNYCH W KRAKOWIE

Pracownia posiada jako swój dorobek w pełni wykonany, jakkolwiek nie zatwierdzony przez Prezydium Rządu Plan Regionalny Środkowo-zachodniej części województwa Krakowskiego, rozpoczęty nieco później Plan Regionalny doliny Dunajca nie został w pełni wykonany. Istniejące opracowania ~~xxxxxxx~~ obejmują jedynie studia po wykonaniu których dalsze prace zostały przerwane ze względu na brak decyzji władz centralnych odnośnie inwestycji wodzącej na danym terenie, a mianowicie budowy zbiornika wodnego na Dunajcu. Ponadto opracowano Ekspertyzę dla Zakopanego. W ub.r. podjęta została b. ciekawa próba opracowania planu wojewódzkiego. Studium to nie zostało jak dotąd wykorzystane. Wszystkie opracowania tekstowe i tabelaryczne zostały przekazane do Pracowni Urbanistycznej, a z opracowań graficznych pracownicy Pracowni Urbanistycznej korzystają na miejscu. Pracownia liczy obecnie 9 pracowników, w tym inż. Szerek, mgr. Turlej i Dr. Rokita.

Pracownia
1950

Obecnie Pracownia została przekształcona w Zakład Planów Perspektywicznych opracowując niektóre zadania dla potrzeb Zarządu ~~xxx~~ Komisji Planowania Gospodarczego przy Prezydium Rady Ministrów, oraz koordynując prace nad planami branżowymi na szczeblu wojewódzkim. W pracach tych nie brał udział również Pracownia Urbanistyczna, która na podstawie pisma KUA do Z.B. zarezerwowała 7,200 godzin na współpracę z Komisją nad opracowywaniem planów perspektywicznych. Pracownia Regionalna współpracuje również ściśle z KPG, która w Krakowie posiada nieco specyficzną organizację. Istnieje to mianowicie Dział Badawczo-Naukowy i Dział Rozwoju Gospodarczego Powiatów.

Zdaniem pracowników Pracowni takie ustalenie jest tylko częściowo słuszne. Przemawia za nim fakt, że plan wojewódzki, a zwłaszcza plan gospodarczy może być oparty tylko o założenia oddzielne, skonfrontowane jednak z założeniami oddolnymi, co jednak nie ma miejsca, gdyż idąc w tym kierunku pracę Pracowni ~~xxxx~~ przerwano. Plan ~~xxxxxxx~~ krajowy może być budowany tylko centralnie w oparciu w pierwszym rzędzie o bilanse dochodu narodowego i handlu zagranicznego. Tym niemniej wymagania Komisji Planowania przy Radzie Ministrów są rozstrzelone i często niewykonalne. Świadczą one o tym, że władze centralne nie orientują się w metodzie i problematyce opracowywania planu. Wszyscy pracownicy dawnej Pracowni Regionalnej chcą przejść do Pracowni Urbanistycznej, co zgodne jest również z życzeniami kierownictwa tej ostatniej. Odnośnie planów zespołów miast i planów rejonów osadniczo-rolnych opinie są zgodne w tym sensie, że opracowania te winny być wykonywane w planie KUA. Planów urbanistycznych winny być wykonywane w następujących fazach: 1. koncepcja planu / I faza/, 2. uzgodnienia gospodarcze, 3. załączniczy plan / II faza/, 4. uzgodnienia.

Plan regionalny Środkowo-Zachodniej części województwa Krakowskiego składa się z dużej liczby efektywnych planów graficznych, części tabelarycznej i opisowej. Generalna koncepcja przedstawiona jest na planach w skali 1:50,000. Przy pobieżnym przeglądzie uderza odczucie jednym planem regionalnym trzech terenów o zupełnie różnej problematyce, a mianowicie: zachodniej części o charakterze wybitnie górnictwo-przemysłowym, środkowej przedłużenie GOF, dużego miasta Krakowa o złożonej problematyce z zbieżnością i części wschodniej słabo rozwiniętych terenów rolnych.

W części zachodniej znajdują się rejon Olkusza, gdzie występują wysokoprocentowe rudy cynku i ołowiu. Znaczący udział

- 6 -

ze rudy to są 12%, a nawet dawniej wyeksploatowane odpady zawierają do 6% ołowiu i cynku, podczas gdy w CSR eksploatowane są złoża zawierające 1,8% czystego metalu. W rejonie Jaworzna występuje węgiel i projektowany jest ośrodek energetyczny, obsługujący również inne tereny. Trzebinia i Szczakowa są ośrodkami przemysłu metalowego. W Głogoczynie istnieje, założona przez Niemców fabryka chemiczna, produkująca m.in. chlor, benzol, bursztyn /sztuczna benzyna/ i t.d. Pustynia Biedowska jest terenem eksploatacji piasek. Znajdują się tam również dolomity i być może nafta. Zachodnią część województwa posiada być może piryt /rudy żelaza/.

Kraków posiada poważny przemysł metalowy, chemiczny i spożywczy. Miasto liczy obecnie 470,000 mieszkańców, w tym 17,500 w Nowej Hucie. Dojazdy do pracy wynoszą 40,000. Znacząca się nadwyżka pracowników umysłowych, przy braku fachowców. Brak jest również miejsc pracy dla kobiet. Łączne zatrudnienie w przemyśle wynosi 60,000 osób. W perspektywie ludność Krakowa ma wzrosnąć do 600,000 osób.

Tereny położone na wschód i południe są rolnicze i ten charakter mają zachować również w przyszłości. Jedynym większym ośrodkiem przemysłowym jest ośrodek tarnowski, skupiający przemysł metalowy i chemiczny. Tereny te wykorzystują nadwyżki siły roboczej. Rejon Zyrardowa ciężko wyróżnia do GOP.

Hipoteza rozwoju przemysłu opracowana została na podstawie materiałów ankietowych z zakładów, przekonsultowanych z resortami. Przyjęto pewną globalną korektę zatrudnienia w związku z modernizacją procesów technologicznych. Studium przemysłu nie wyglądało poważnie. Wydaje się, że Bractwo zbyt słabo sugerowało się faktem, że postulaty planu 6-letniego na tym terenie zostały w zasadzie wykonane. Studium dojazdów do pracy wykonane zostało na podstawie materiałów z zakładów, a nie PKP i PKS.

Sporo uwagi poświęcono zagrożeniu wod. Woda w Miśle jest silnie zatruta kwasem karbikowym /fenolem/, który dostaje się w wypadku awarii w zakładach w Osławie. Znane wypadki zatrucia w Krakowie spowodowane były Jeanek w większym stopniu, jak to wykazało obwodzenie prokuratorskie zatruciem wody przesyłanej na terenie GOP. Obecnie Kraków nie jest zagrożony w wodę pitną z Wisły.

Plan województwa krakowskiego stanowi b. ciekawą próbę analizy perspektywicznej. Składa się on z zasadniczej plany i części tabelarycznej i opisowej. Przy braku wytycznych ze szczebla centralnego plan oparto na następujących przesłankach zadaniowych: zerowy bilans migracji ludności, pełne zatrudnienie, pełne wykorzystanie surowców miejscowych, rozwój przemysłu lekkiego skoordynowany z rozwojem przemysłu ciężkiego, pełne naświetlenie terenu udziałami. Na tej podstawie obliczono zatrudnienie, potrzebne nakłady i wszystkie inne elementy. Najbardziej ogniwem tego rozumowania wydaje się program rozwoju przemysłu. Rozwój ten oparto w zasadzie na szarych przesłankach. Dla przykładu przyjęto znaczny rozwój zakładów chemicznych w Osławie opierając się na fakcie, że obecne zakłady zajmują jedynie 20% uzbrojonego przez Niemców terenu przemysłowego. B. ciekawe jest wyliczenie potrzebnych nakładów inwestycyjnych na 1 miejsce pracy.

Na plany koncepcyjnej oznaczono w pierwszym rzędzie wody, szlaki komunikacyjne i tereny wodonośne. Miasta duże

- 7 -

oznaczono dwoma kółkami, nanosząc na nie strukturę zawodowa ludności oznaczoną słupkami, o długości proporcjonalnej do liczby zatrudnionych. Słupki, ustawione promieniście, przemierzano dla przemysłu ciężkiego i lekkiego, budownictwa, usług przetwórczych, innych usług i rolnictwa. Miasto oznaczono trójkątami, a najcieplejszą część trójkątami pustyni. Uzdrowiska trójkątami niebieskimi.

PRACOWNIA URBANISTYCZNA W KRAKOWIE

Pracowni zatrudnia blisko 60 osób - niemal samych architektów. Główny Architekt Wojewódzki inż. Mrśwczyński uważa, że ten stan rzeczy nie jest korzystny i pragnie obecnie wymienić część pracowników na pracowników z innymi wykształceniami, w pierwszym rzędzie ekonomistów, geografów, geodetów i t.p. Być może uda się przeciągnąć część pracowników dawnej pracowni regionalnej, którzy nie mają obecnie właściwego zatrudnienia. Jest również rzeczą mało prawdopodobną, aby wykwalifikowani pracownicy mogli pracować przy nowej siatce pięć w pracowniach regionalnych. Obsługa WZAB wynosi tylko 25 osób, co stwarza trudności z obsługą techniczną. Architekci powiatowi posiadają za wyjątkiem 2 wczesny wyższe studia architektoniczne. Placówki te będą obecnie wzmocnione.

Procedura zatwierdzenia dokumentacji jest w Krakowie taka sama jak w Katowicach i Łodzi. Projekty wstępne są zatwierdzane przez WZAB po zasięgnięciu opinii Pracowni, a następnie idą na KOPi. Zatwierdzenia są zatwierdzane przez KOPi poczym dopiero wydawana jest lokalizacja.

Inż. Mrśwczyński uważa podjęcie prac nad planami regionalnymi przez pion KUA za bardzo celowe. Za zamier prace takie pojawią w najbliższej przyszłości, ale na przeszkodzie stoi, jak narazie, brak ludzi odpowiednio do tego przygotowanych.

Pracownia Urbanistyczna opracowuje plany ogólne miast. Plany zagospodarowania wsi w praktyce nie są robione. Wykonany został tylko jeden plan osadzonej wsi w Andrychowie, a w Katowicach. Faktycznie była to też nie typowa wieś, ale osiedle mieszkaniowe związane z zakładami w Andrychowie. Potem podjęto plany zespołów miast pod planowaniem wiejskie. ~~xxxxxxx~~

Planów zespołów miast, wykonywane w zasadzie na podkładach w skali 1 : 10,000 są wykonywane b. starannie, równoległe do planów ogólnych miast. W ich opracowanie wkładają się dużo większych terenów nie możliwe jest kontrolowanie inwestycji w terenie. Stwierdza one konieczne przejście do planów regionalnych stawiających pewne koncepcje ogólne w skali 1 : 50,000 do planów technicznych. Opracowania te budzą jednak pewne wątpliwości. W szczególności wydaje mi się rzeczą wątpliwą, czy zagęszczenia przemysłu, dojazdów do pracy, komunikacji i w początku krótkiego mogą być rozwiązywane w tej skali, na terenach o powierzchni ok. 500 km².

- 8 -

Plan ogólny m. Zator przejrzysty przykładowo składa się z następujących planów:

1. Orientacja w skali 1 : 50,000
2. Miasto na tle zespołu w skali 1 : 10,000
3. Inwentaryzacja w skali 1 : 5,000 składa się z 3 planów
 - a/ stosunki własnościowe
 - b/ użytkowanie terenu
 - c/ hipsometria
4. Projekt z kilku alternatywami w skali 1 : 5,000
5. Komunikacja, sport i zieleń w skali 1 : 5,000
6. Plan porządkowania starego miasta
7. Polityka terenowa
8. Etap na tle perspektywy
9. Etap na tle inwentaryzacji / planów operacyjnych
10. Uzbrojenie terenu w perspektywie
11. Uzbrojenie terenu w etapie
12. Szkice panoramiczne do planu porządkowania.

Plan Nadwiślańskiego Okręgu węglowego jest typowym, jakkolwiek pierwszym opracowaniem planu zespołu w skali 1 : 10,000. Opracowywany jest równoległe z planem ogólnym miasta Zator, będącego głównym miastem okręgu. Jest on jednym z pięciu okręgów na które podzielony został teren zachodni objęty planem regionalnym. Granice ustalone zostały przyjmując jako podstawę izochronę dojazdów równą co 1 godz. wraz z dojazdami pieszymi.

Praca opiera się w zasadzie na szeregu prac zleconych, wykonanych przez pracowników, częściowo przy współudziale pracowników Inst. Ekspertyzy te obejmują zbadanie węgla, wykonane na zlecenie C.Z. Kxx Górniczo Węglowego, zbadanie wody, rolnictwo i demografię. Prace własne pracowników ograniczają się do 1,600 godzin.

Inwentaryzacja wykonana została jedynie pośrednio i szacunkowa. Obejmuje ona ludność, mieszkalnictwo wraz z oceną wartości zabudowy mieszkaniowej, usługi, zatrudnienie, wraz z analizą zatrudnienia w rolnictwie, oraz dojazdy do pracy, wykonane na podstawie danych z większych zakładów pracy. Planówkę ilustrującą dojazdy do pracy wykonano jest przy pomocy strzałek, których podstawą określa liczbę wyjeżdżających. Dla mniejszych wycinków wykonano inwentaryzację bezpośrednią. Obecnie prowadzona jest jeszcze dodatkowa inwentaryzacja rolnictwa.

Zważając planówkę wykonano w skali 1 : 10,000 bez naniesienia na nie przynajmniej linii wysokiego napięcia. Opracowanie przemysłu jest stosunkowo słabe. Dobrze natomiast rozpracowano demografię.

Zasadniczym problemem okręgu jest górnictwo węglowe i rozmieszczenie ludności pracującej poza jego granicami. Zważając należy się liczyć z znacznymi dojazdami do pracy do Oświęcimia i Chrzanowa, które w perspektywie będą miały 100,000 i 60,000 mieszkańców. Kopalnie znajdujące się na terenie okręgu posiadają w pierwszym rzędzie wartość opałową i jako surowiec energetyczny, a nie ekspotowa, jak w okręgu Rybnickim. Górę węgla zużywać będzie znajdujący się na terenie okręgu elektrownia o mocy 900 KW.

Najważniejszym miastem okręgu jest Zator, posiadający obecnie 2,000 mieszkańców i stanicę węzła kolejowego. Tereny rol-

ne są, są mało zorganizowane, pomimo występujących tu gleb II i III kategorii. Przeważają, głównie, osady wale. W wschodniej części brask jest wogóle wszelkiej organizacji w postaci wsi - przeważa zabudowa rozproszona, trudna do obsłużenia. Uderza duża ilość sztucznych stawów.

Plan zakłada zlokalizowanie ludności w pierwszym rzędzie w Zatorze. Za lokalizację, mieszkalnictwa w Zatorze przeważa dogodne położenie komunikacyjne, istniejące zachyłki miasta i dogodne położenie jako ośrodka administracyjnego. Plan zakłada zmniejszenie zatrudnienia w rolnictwie z 75 osób na ha obecnie do 40 osób na ha w perspektywie, pomimo przejścia częściowo na uprawę warzywa.

Rada Techniczna nad planem Zasady Chrzemów i Trzebinia w kłó-
rej wzięcia udziału była pierwsza. Potrzebne do opracowania ekspertyzy nie zostały jeszcze wykonane, zwłaszcza ekspertyzy z górnictwa i rolnictwa. *Wypytanie planowe wykonano na podstawie danych w skali 1:10,000.*

Zasady obejmuje teren o powierzchni ponad 25,000 ha. Granice ustalone zostały na podstawie analizy zleceń dojazdów do pracy. Wytoczne gospodarstwo zostały przyjęte na podstawie planu regionalnego. Obszary opracowania dzieli się na trzy zasadnicze działy, a mianowicie: prace, mieszkalnictwo i wypoczynek.

Opracowany teren posiada charakter wybitnie górniczo-przemysłowy. Znajdują się tu nowe złoże węgla, który częściowo wykorzystywany jest przez istniejącą w Zatorze elektrownię o mocy 500 Mg, obsługującą również inne tereny, złoże bliska, cynku i ołowiu, wapienniki, dolomity, oraz kamień budowlany. Znajdują się tu fabryki prof-braktów dla górnictwa węglowego, cementownia, fabryki materiałów ogólnobudowlanych, huta cynku, fabryka lokomotyw, rafineria, gumownia, tuszczownia, fabryka obuwia i t.d. Wszystkie osiedla, z wyjątkiem dwóch posiadają ludność utrzymującą się z przemysłu w 85-95%. Rolnictwo posiada zupełnie uboczny charakter, daje utrzymanie mniej niż 10% ludności okręgu. Perspektywy rozwoju przemysłu nie były przedmiotem poważniejszych studiów, jedynie odnośnie górnictwa posiadającego dominujące znaczenie zlecono zorzeczenie specjalistom obywatelskiej ekspertyzy. Obecny i perspektywiczny bilans zatrudnienia w okręgu przedstawia się mniej więcej następująco:

	Obecnie	W perspektywie
Górnictwo węglowe	6,400	12,300
Przemysł cynkowy wraz z hutą	2,200	4,800
Budownictwo i przemysł mat. bud.	3,000	4,500
Fabr. lokomotyw i rafineria	4,000	5,800
Przemysł lekki i spożywczy / gumownia, tuszczownia, fabr. obuwia i t.d.	7,000	8,500
Razem	22,600	35,900

Teren okręgu pokrywa 36% lasy, co jest więcej od średniej krajowej. Lasy te posiadają dużą wartość i dość szybko niszczą, zarówno ze względu na zły klimat i wylewy, jak i w skutek odwojnictwa tereny przez kopalnictwo i dostawy drzewa dla przemysłu. Grunty rolne są słabe. Nieużytki zajmują 4%. Na zły stan rolnictwa wpływa również silne rozdrobnienie własności rolnej - 70% gospodarstw są to gospodarstwa karłowate, orzechodzące w ogródki przydomowe. Zginięcie rolnictwa jest przedmiotem opracowywanej obecnie ekspertyzy rolnej. Zakłada się, że jeżeli, co czasu wykonania ekspertyzy, że zatrudnienie w rolnictwie wzrośnie się z 6,500 osób obecnie do 5,000 osób, przy

- 10 -

Współczesnym zaplanowaniu zatrudnienia na 100 ha użytków rolnych z 60 osób obecnie do 45 w perspektywie. Przebiega się powiększenie gospodarstw rolnych i przejście na gospodarkę przywilejową. Równocześnie przewiduje się zwiększenie powierzchni lasów, xxx przez wykorzystanie nieużytków, co poprawi warunki klimatyczne okręgu. Biorąc to pod uwagę pewne wątpliwości ze względu na skomplikowane stosunki własnościowe.

Opóźnienie zatrudnienia w przemyśle i w rolnictwie wynosi obecnie 25,000 osób, przy globalnej liczbie ludności okręgu 67,000. W perspektywie zatrudnienie wzrośnie do ponad 35,000, a ludność do 125,000 osób. Dojazd do pracy z terenów wyludnionych obecnie 7,000 osób, obecnie do 6,000, a wyjazdy do pracy utrzymują się na obecnym poziomie 1,000 osób. Tym niemniej z uwagi na fakt, że na terenach wyludnionych z okręgu powstają nowe kopalnie i że na terenach tych nie ma miejsc przewiduje się w drugiej w alternatywie, że teren okręgu będzie zamieszkiwany do 5,000 osób zatrudnionych poza jego granicami, co zwiększy ludność do 150,000 osób. Zamieszkuje okręg obecnie ludność w liczbie 67,000 osób zwiększy się w wyniku przyrostu naturalnego do 92,000 osób, co zwiększa przyrost w wyniku migracji rzędu 24,700 osób. Migracja nastąpi z terenów górskich. Opracowanie zawiera szczegółową analizę płci i wieku ludności.

Plan rozwoju mieszkalnictwa jest wynikiem istniejącej na opracowywanym terenie ściślejszej dyscypliny technicznej. Problem jest w zasadzie odwrotny, niż w G.O.P., gdyż w związku z istniejącą silną aglomeracją, problemem jest raczej aglomeracja. Przewiduje się, że osiedla wiejskie będą w okresie realizacji planu przekształcone w miejscowości. Wszystkie osiedla dzielą się na 4 kategorie: rozwijające się miasteczka noclegowe, osiedla przyzakładowe, grupa osiedli wzniesionych tylko w wyniku przyrostu naturalnego i grupa osiedli rozwijających się pod przyrost naturalny. Ze względu na wyłączenie znacznych terenów z pod zabudowę, przewiduje się rozwój Chrzanowa i w szczególności stoczni ~~Chrzeńsk~~ Chześnik, jako głównych miast noclegowych. Chześnik wzrośnie do 11,000 do 70,000 mieszkańców, a Chześnik do 17,000. Obydwie miasta, a zwłaszcza Chześnik będą głównymi ośrodkami usługowymi dla całego okręgu. Ze takim postawieniem problemu przedstawiają następujące uwagi:

1. Konieczność wstrzymania rozwoju Trzebinii i innych ~~xxxx~~ ośrodków ze względu na warunki klimatyczne, oraz ograniczone tereny stojące do dyspozycji ze względu na górnictwo.
2. Istniejące stosunki własnościowe nakazujące skupienie mieszkalnictwa w większych ośrodkach.
3. Istniejące duże dojazdy do pracy do Chrzanowa i Chześnik.
4. Dogodna sytuacja komunikacyjna.

Niestety z przytoczonych argumentów wyłania się dyskusyjna wątpliwość może budzić również rozwój Chrzanowa po drugiej stronie torów kolejowych, co stworzy niezrównowagę organizm miejski. Pracownik argumentuje to faktem, że kolej przebiega obecnie obok miasta w wysokim nasyceniu, oraz że w miasteczku noclegowym będzie elementem oddziaływającym na ludność i funkcje miejskie.

Obecny roczny przyrost ludności okręgu wynosi 2,200 osób i wzrośnie w perspektywie do 3,200 - 4,000 osób. Przyrost ten będzie następująco stopniowy:

Obecne zaplecze mieszkalnictwa na 100 ha może się od 1,4 osób na 100 ha do 2,6, a średnio dla całego okręgu wynosi 1,8. Zakłada się, że w perspektywie spadnie ono do 1,34 osób na 100 ha, wynika z tego następujące potrzeby na odcinku budownictwa mieszkaniowego:

- 11 -

Nr rozpatrzenie	17,500	lzb
uzytki	4,500	"
zwiększenie ludności	52,000	"
R a z e m	69,000	lzb

Obecny roczny przyrost lzb wynosi 1,100, w tym pozostaje z budownictwa państwowego. W okresie perspektywicznym zakłada się wzrost 5,000 lzb rocznie. Powyższe wyjdzie się realnie, gdyż obecnie budownictwo zaspokaja w skali krajowej mniej więcej 1/3 potrzeb. Możliwości materiałowe są duże, zniechęca jeżeli uwzględnić budownictwo żużlowe. Chrzanowie i w Chełmku DOKR natrafia obecnie na duże trudności ze względu na skomplikowane warunki terenowe i na brak materiałów budowlanych. Powaznym problemem jest niska gęstość zaludnienia na ha, wobec ograniczonych terenów stojących do dyspozycji. Ma on obecnie 40 - 60 - 106 mieszkańców na ha. Projekt przewiduje zwiększenie gęstości zaludnienia w Chrzanowie do 150 w/ha. Dla mieszkalnictwa potrzeba ogółem 600 ha terenów, wobec stojących do dyspozycji 1, 100 ha. Zasadb gruntów państwowych pokrywa potrzeby, ale mieszczą się w nim również rezerwy dla celów orzeźwiliowych. Trudności natrafia tereny potrzebne dla usług ogólnych.

W warunkach okręgu komunikacja jest zaspokojona w sposób nie do zaakceptowania. Najbardziej do brzo opracowano tylko dla stanu istniejącego. Brak jest ponadto jasnej koncepcji, rozwiązującej sprawę w sposób zaspokajający. Na plany komunikacji wniesiono komunikację przy pomocy PKP, PKS i transportu zakładowego. Szerzyliśmy linię nanieśliśmy pary pociągów, a czarnymi pary autobusów. Cokolwiek podzieleno na 3 podzespoly wykazujące nierównowagę zatrudnienia i zamieszkania. Opracowano dla nich bilanse. Plan przewiduje przedłużenie linii kolejowej jeszcze w etapach zawarcie umowy z PKP na podległe osobowe. Pomiędzy Chrzanowem i Bierszą znajduje się stacja kolejowa w Trzebinii, gdzie kończąca jest zaliczona kierunku. Celem zmniejszenia czasu przejazdu planuje się wprowadzenie pociągów motorowych. Przeprowadzono analizę długości czasu potrzebnego na zasadnicze przejazdy. Pod wzajem Trzebinia planowane jest dwupoziłowe przebiecie dla ruchu kolejowego. Początkowo istniała koncepcja wprowadzenia na tej trasie tramwaju, ale została zarzucona, gdyż wprowadzenie tylko 1 linii przy przewozach rzędu 9,000 osób i bez zjazdni nie opłaca się. Jak dotąd elektryfikacja zrealizowała budowę własnej linii, która jednak dla potrzeb okręgu nie będzie mogła być wykorzystana. Cała sprawa komunikacji pasażerskiej jest bardzo dyskusyjna i jak się wydaje nie do rozwiązania przy rozpatrzeniu terenu o powierzchni ponad 300 km². Zasadniczo szczyty najlepiej pokonuje kolej, ale jest ona mało elastyczna. Wprowadzenie trolejbusu przy dużych stawkach odległościach nie rozwiązuje sprawy. Inż. Kuchniarz proponuje wprowadzenie jako drogi pośredniej szybkiej kolej miejskiej, korz stojącej częściowo z torowiska kolejowego. Istnieje tu jednak otwarta sprawa napędzanie. PKP nie mogłoby korzystać z torowiska kolei miejskiej ze względu na mniejsze luki. Kolej dla potrzeb górnictwa węglowego będzie musiła być zelektryfikowana co zwiększy jej przelotowość o 25%.

Nie zostało również dostatecznie wyjaśnione s rana komunikacji kolejowej. Istniejąca trasa Kraków - Błask jest obciążona i przebiega przez miasto. Trasa Kraków - Olkusz jest czarna i również obciążona zabudową. Trzecia położona bardziej na rocznie droga ma się zacząć z autostradą paudniową prowadzącą w kierunku na S.J.P. i Jrocim. Cokolwiek nie jest dostatecznie wyjaśnione i natrafia na trudności ze względu na rozpatrywanie tego zagadnienia na tak małym obszarze.

Sprawę wodociągów i kanalizacji dla całego okręgu opracowuje Biuro Projektów Subwnictwa Kulturalnego. Podstawowym problemem jest sprawa zanikania wód. Sieć wodociągowa posiada tylko kilka miejscowości. ~~XX~~ W in. Chrzanów posiada własne ujęcie i 26 km. sieci. Trzebinia posiada wodociąg połączony z Kopylnią. Projekt traktuje osobną ośrodek, część okręgu dla której przewidziane są odrębne wodociągi dla wody pitnej i przyrzutowej i osobny system dla części południowej. Bilans wody ostаточно nie zamyka się. Znacznie gorzej przedstawia się sprawa kanalizacji. Płan. kanalizację posiada jedynie Chrzanów, a Trzebinia jedynie dla wód deszczowych. Potrzebowanie systemów wodno-kanalizacyjnych odrębnie dla części południowej i ośrodkowej ~~XX~~ wydaje się słuszne, gdyż opracowanie jakiegoś ogólnego projektu sieci wodno-kanalizacyjnej kosztującego olbrzymie sumyowlie w gruncie rzeczy realizację inwestycji, jak to miało miejsce w wypadku strefy oddalającej Warszawy.

energia elektryczna nie przedstawia większego problemu, gdyż okręg eksportuje energię na zewnątrz.

Usługi, jako zadanie wtórne nie zostały rozpracowane na tym etapie.

Sprawa wypozyznku jest wstnym problemem ze względu na fatalne warunki zdrowotne panujące na tym terenie. Sprawa uciążliwości przemysłu nie została zbadana, chociażby dlatego że ekspertyzy nie udało się zlecić z braku wykonawców. W Trzebini odczuwa się silne wyliewy z cynkowni i stwierdza się obecność kwasów. Wstępuje tu silne nasilenie roślinności, zanikanie porośnięć nylonowych. W mgliste dni chmury z kami położonych o kilka km na wschód opuszczają z rodzinami domy. W przyzwołoci zanieczyszczenie atmosfery zwiększy się jeszcze wskutek uruchomienia wysokich kominów w elektrowni w Bierzu, która sprle wzięcia zawierający duży odcetek sianki.

Podstawici organizowania krótkiego wypozyznku potencjalnie istnieją, ze względu na duże obszary lasów, bliskość atrakcyjnych miejscowości wypozyznkowych i projekcyjny z-lan wewnętrzny. Czte to zadanie w zbadzie nie zostało jeszcze rozpracowane.

mgr. S. Czamański

SPRAWOZDANIE WYKONANIA PRAC ZA MIESIĄC

ZESPÓŁ KIEROWNIK

Nr.	Skład osobowy Zespołu	Etat	Ilość Godz.	zmniejszenie prac produk. ur-cho:zwol: lo-iro-nie- py iby inia	T	T	T	T	T	T	T

Nr. tem.	Temat i termin	Przebieg wyzna-tykorzy czona :stona	Planowane wykonane	w mies.			Uwagi
				Godz.	od	do	

Katowice, dnia 1957 r.

Uwagi na odwrocie:

*Prof. Urbanistyczna
Katowice*

HARMONOGRAM PLANOWANYCH PRAC

MIESIĄC

ZESPÓŁ KIEROWNIK

Lp.	SKŁAD OSOBOWY ZESPOŁU	Ilość urlozów		T	T	T	T	T	Uwagi:
		Etat	inne						

Nr. IT.	Temat i termin	Pracochłonność	Planowane w mies.		U w a g i:
			Wyznaczone	Wykonywane	
			Godz.	%	
			na	gd do	

Katowice, dnia 1957 r.

Uwagi na odwrocie:

*Pracownia Usług Technicznych
Katowice*

mgr. S. Czamański

S p r a w o z d a n i e

z podróży służbowej odbytej w dniach 7 - 11.X.57 r.

W czasie powyższej podróży zaoznaję się z pracą, a w szczególności z metodologią planowania przestrzennego w następujących ośrodkach:

1. Pracownia Planów Regionalnych w Katowicach
2. W.Z.A.B. i Pracownia Urbanistyczna w Katowicach
3. Pracownia Planów Regionalnych w Krakowie
4. W.Z.A.B. i Pracownia Urbanistyczna w Krakowie.

Fon-dto zwiedziłem następujące miasta: Katowice, Chorzów, Bytom, Zabrze, Gliwice, Kraków i Nową Hutę, oraz wzięciem udziału w Komisji Technicznej nad Planem Zagospodarowania.

Sprawozdanie merytoryczne złożę w formie, a wykonane zdjęcia ciekawszych rozwiązań urbanistycznych złożę po ich wywołaniu.

mgr. S. Czamański

USTALENIE OBSZARU I ILOŚCI MIESZKAŃCÓW
W POSZCZEGÓLNYCH GROMADACH Ł. O. P.

Praca niniejsza uwzględniła trzy zasadnicze zagadnienia :

- 1/ Wykazuje gromady w poszczególnych gminach Ł.O.P.,
- 2/ Podaje przybliżoną powierzchnię każdej gromady z zamknięciem do powierzchni geodezyjnej gminy,
- 3/ Określa przybliżoną liczbę ludności w każdej gromadzie z dopasowaniem do stanu ludności gminy z Narodowego Spisu Powszechnego 1950 r.

I. Źródła materiałów i metoda opracowania.

Wykaz gromad opracowano wg zestawień gromad i miejscowości sporządzonych w czasie prac przygotowawczych do N.S.P. 1950 r. Materiał ten po konfrontacji z publikacjami Dzienników wojewódzkich Łódzkich oraz ostatnimi danymi z Prezydów terenowych Rad Narodowych wykazał pewne różnice szczególnie w nazwach gromad. Dowodzi to istnienia poza nazwami urzędowymi również szeregu nazw potocznych, używanych w polspolicie.

Drugą poważną trudność sprawiły enklawy istniejące na terenie szeregu gmin a nawet gromad. Powodowało to trudności we właściwym zaliczeniu niektórych gromad do gmin. W opracowaniu tym uwzględniono jedynie enklawy większe /gromady/. Ponadto jednak istnieje pewna ilość drobnych enklaw, często kilku hektarowych, które w opracowaniu niniejszym nie zostały uwzględnione, stanowiąc problemy sporne dla poszczególnych gromad.

W związku z istnieniem enklaw, gminy posiadają podwójne powierzchnie. Jedną zawartą w granicach administracyjnych gminy, oraz drugą powierzchnię władania tj. faktyczną powierzchnię należącą do danej gminy bez względu na położenie niektórych gruntów.

W opracowaniu niniejszym w tablicach w rubryk wykazano gromady należące do danej gminy stanowiącej jej części osadniczo, bez względu na położenie gruntów.

Powierzchnia gromad /rubryka 4/ opracowano w/danych z rachunków powiat. i gminnych nad narodowych, dopasowując przybliżone dane powierzchniowe gromad do ustalonej geodezyjnej powierzchni gminy. W związku z tym, że ust. lona przez służbę geodezyjną powierzchnia, dotyczyła obszaru gminy w granicach administracyjnych, w wypadku istnienia obcych gromad na terenie administracyjnej gminy, entiały te zostały również uwzględnione w ogólnej powierzchni geodezyjnej gminy oraz wykazane i oznaczone w rubryce 6 uwagi. Natomiast powierzchnię gromad własnych, leżących poza terenem właściwym gminy ujmowano w nawias, gdyż nie wchodziły one do bilansu powierzchni administracyjnej gminy.

Ludność - pomoczą gminnych gromad /rubryka 5/ opracowano w/d. przybliżonych danych uzyskanych z rachunków terenowych Rad Narodowych, oraz dopasowano do stanu ludności gmin z 1.3.1950 r.

Zasada jest dane powierzchniowe jak i ludnościowe są dla gmin ustalone, natomiast dla gromad przybliżone. Jest to wynikiem tego, że właściwą najbliższą jednostką administracyjną - gospodarczą w państwie jest gmina. Gromada stanowi wyodrębnioną, jednostką terytorialną, ale jest pozostawiana do decyzji organów administracyjnych.

II. Liczba i charakterystyka gromad

Ogółem na terenie Z.O.P. znajduje się 20 gmin o 601 gromadach. Artykułnie na gminę przypada 14 gromad. Najwięcej gromad posiada gminy: Brużycza Wielka 20, Górków 19, Teśierz 18.

Najmniej gromad posiadają gminy: Nowosolna 7, Mielka 8, i od względu na obszar największe są gromady: Młota Żelnicko - 1130 ha, Kuzów - 1644 ha, Żeromin - 1300 ha, Łudźierz - 1900 ha, Nowosolna - 1364 ha, Bratożewice - 1364 ha.

1396 ha, Dzutów - gm. Dzutów 1332 ha, Róża - gm. Dobroń 2390 ha
Grotniki gm. Choczew 1486 ha.

Najmniejsze gromady : D. Browa gm. Widzew 87 ha, Bartolin
gm. Niesużków 93 ha, Antoniew - gm. Brużycza Wielka 68 ha.

Przeciętna powierzchnia 1 gromady wynosi 470 ha.

Najwyższy stan ludności wykazują gromady: Rządów gm.

Gospodarz 2055 mk., Nowosolna 1321 mk., Andropol gm. Gałkówkę

1630 mk., Lutonierak 1484 mk., Bychlew - gm. Widzew 1112 mk.,

Najmniej ludności zamieszkuje następujące gromady:

Karolew 61 mk., Żobódz 68 mk., - obie z gm. Brużycza Wielka

Bartolin gm. Niesużków 65 mk., Pawkówek z gm. Dobroń 64 mk.

Przeciętny stan ludności 1 gromady na terenie LOR-u wynosi
325 mieszkańców.

III. Wykaz gromad w/3 min

powiat	gmina	ilość gromad
Łódzki	1. Babice	8
	2. Bezdów	9
	3. Brójce	16
	4. Brużycza Wielka	20
	5. Czarnocin	11
	6. Gospodarz 1256	12
	7. Kruszków 1856	16
	8. Lućmierz 123456	19
	9. Puczniew 123456	12
	10. Nowosolna 12356	7
	11. Rąbiesz 123456	10
	12. Wiakitno 1236	12
brzeziński	1. Biała	8
	2. Bratoszowice	13
	3. Dobra	18
	4. Gałkówkę	20
	5. Lipiny	14
	6. Niesużków	14
Łaski	1. Dzutów	15
	2. Dobroń	16
	3. Górka Pab.	11

Łaski	4. Lutonierak	14
	5. Widzew	10
Łęczyski	1. Chociśzów	10
	2. Łośmiarz	20
	3. Rogoźno	16
Razem		
L.O.L.	26 gmin	351 gromad

IV. Gromady w miastach

W powiecie Łódzkim występują gromady wiejskie w miastach Konstantynowie i Zgierzu.

M. Konstantynów. W związku z powiększeniem obszaru miasta Łodzi i powstania Wielkiej Łodzi miasta wojewódzkiego po ostatniej wojnie, uległa likwidacji gmina Brusł. Gros jej obszaru wchłonęło m. Łódź, resztę inne gminy. W związku z tym do m. Konstantynowa zostały przyłączone dwie gromady wiejskie, które w zasadzie zwiększyły obszar miasta i stanowią jego integralną część.

Niemniej jednak często przy m. Konstantynowie są wykazywane 2 gromady: Srebrna 502 ha i ca 400 mk. i Nowy Józefów 166 ha w i 150 mk.

Gromady te aczkolwiek zachowały swe nazwy, stanowią jednak teren miasta i należałoby je uważać za dzielnice m. Konstantynowa.

M. Zgierz. Do miasta Zgierza w 1952 r. zostały przyłączone 3 gromady wiejskie, a mianowicie: gromada Antoniew /68 ha i 100 mk./ z gm. Drużyca Wielka, oraz gromady: Oheżny /150 ha i 314 mk./ i Krzywice /165 ha i 336 mk./ z gminy Łuźmierz. Gromady to wykazano w gminach do których wchodziły do 1952 r. Obecnie aczkolwiek są przyjęte przez H.N.W. w Zgierzu, to jednak nadal częściowo podlegają swoim byłym terytorialnym Radom Narodowym. Miasto Zgierz gromad tych oficjalnie jeszcze nie wykazuje do czasu ukazania się ogłoszeń urzędowych.

UWAGI O WIELKOŚCI I LICZBIE MIASTECZKO
W POWIATACH POLSKICH

Gmina	Gromada	Wielkość ha	Ludność mk.	U w a g i
1	2	3	4	5
Powiat Łódzki				
Babice	1. Albertów	521	185	
	2. Babicki	435	198	
	3. Babice	506	275	
	4. Kozłowiec	566	724	
	5. Mirosławice	508	224	
	6. Stanisławów Nowy	189	107	
	7. Stanisławów Stary	448	232	
	8. Zdzieszów Stary	559	290	
	Razem:	3282	2231	
Bełdów	1. Adamów Nowy	271	150	
	2. Adamów Stary	555	192	
	3. Bełdówek	196	145	
	4. Błoto Łąki	1130	314	
	5. Bełdów	205	144	
	6. Ciężków	584	236	
	7. Kontrowa	405	69	
	8. Łanie	287	201	
	9. Szówa	406	104	
	Razem:	3879	1555	
Brójce	1. Brójce	482	568	
	2. Bukowice	909	854	
	3. Dalków	915	745	
	4. Kurowice Rządowe	858	701	
	5. Kurowice Kościelne	192	145	

1	2	3	4	5	
Brójce	6. Kotliny	637	517		
	7. Kraszew	643	513		
	8. Karpin	390	299		
	9. Ładne Jępadki	206	151		
	10. Stróża	232	374		
	11. Łąkoszew	739	402		
	12. Wola Hutowa	778	671		
	13. Wola Hutowa	351	214		
	14. Wądzym	730	539		
	15. Wygoda	113	118		
	16. Wiankowa Góra	100	1049		
		Razem:	8241	7419	
	Drużycza k/o	1. Antoniew	68	100	gracoda Antoniew została w 1992 r. przyłączona do m. Łierzna, nadal jednak wykazywana jest w Drużycza Wielka/brak ogłosz. oficjalnego w dzień. urzędowych/
		2. Amielon	371	790	
		3. Drużycza	185	150	
		4. Drużycza Wielka	196	104	
5. Drużycza Mała		301	175		
6. Drużycza Wielka					
6. Franin		179	160		
7. Jedlicze		368	280		
8. Jastrzębie Czerwne		236	170		
9. Kąkietwo		459	220		
10. Kontrowice		179	162		
11. Karolew		122	61		
12. Łobódź		132	68		
13. Mielnica		942	540		
14. Miaskowice		339	480		
15. Ruda		532	240		
16. Sokotów		323	312		
17. Sopotnia		204	198		
18. Ustronie		403	290		
19. Wierzbno		247	178		
20. Żelazna Woda		262	191		
21.					
	Razem:	3986	4069		

1	2	3	4	5
Czarnocin	1. Bieżywody	169	187	
	2. Biskupia Wola	807	611	
	3. Budy Szyncekie	193	145	
	4. Czarnocin	789	782	
	5. Czarnocin Poduchowny	427	300	
	6. Kalska Wola	283	183	
	7. Remiszewice	482	247	
	8. Rzepki	586	373	
	9. Szynceyce	579	288	
	10. Tychów	708	420	
	11. Zawodzie	78	104	
	12. R a z e m :	5101	3654	
Gospodarz	1. Czyżeninok	384	228	
	2. Gadka Nowa	108	173	
	3. Gadka Stara	453	496	
	4. Gospodarz	470	547	
	5. Gużew	372	415	
	6. Kalinko	614	416	
	7. Modlica	678	382	
	8. Prawda	283	261	
	9. Rydzynki	1080	223	
	10. Romanów	324	319	
	11. Rzegów	1644	2055	
	12. Starowa Góra	316	265	
R a z e m :	6728	5780		
Kruszów	1. Dylew	350	248	
	2. Garbów	479	292	
	3. Głuchów	580	344	
	4. Górki Duże	556	275	
	5. Górki Małe	500	335	
	6. Grabina Wola	613	344	

1	2	3	4	5	
Kruszów	7. Kruszów	575	404		
	8. Szczukwin	1089	659		
	9. Tążowy	418	115		
	10. Turczynok Majordani	388	265		
	11. Turczynok Loduchowny	376	445		
	12. Wodzinok	232	201		
	13. Wodzin Majordani	306	269		
	14. Wodzin Prywatny	434	232		
	15. Wola Kosubowa	386	224		
	16. Żerokan	1300	417		
	Razem:	8640	5055		
	Ludmierz	1. Cioany	630	291	
		2. Dzierżęzna	555	251	
		3. Dąbrówka Wielka	680	476	
		4. Dąbrówka Strumieny	580	307	
		5. Dział	197	321	
6. Konia Góra		430	255		
7. Ludmierz		1900	386		
8. I oboszczowice		500	443		
9. Rosanów		935	370		
10. Szewik		500	302		
11. Stępowitna		50	305		
12. Witosów		210	101		
13. Cieszy		130	314		
14. Krzywio		105	506		
15. Łągowiki Nowe		235	265		
16. Łągowiki Stare		170	170		
17. Rudniki		310	528		
18. Skotniki		210	280		
19. Żegrzanki		170	300		
Razem:	7827	6215			

grandy: Działki 1. Krzywio zostały w 1954 r. przyłączone do m. Łągowiki. W pow. g. w dniu urzęd. nadeł są one wykazywane w gm. Ludmierz. / podobnie jak gran. Antolew z Głuchowice Wielka /

1	2	3	4	5
Lucznów	1. Czarbice Górne	648	373	
	2. Franciszków	343	263	
	3. Jerwonice	613	231	
	4. Kuciny	621	324	
	5. Łalanów	245	168	
	6. Ład. Jo Nowo	793	351	
	7. Łanów	930	340	
	8. Olsztyn	920	304	
	9. Lucznów	893	349	
	10. Szydłów	791	321	
	11. Szarów	331	231	
	12. Wola Lucznowska	229	137	
	R a z e m :	7566	3032	
Nowosolna	1. Andrzejów	431	1275	
	2. Cieloszt	483	416	
	3. Nowosolna	1562	1321	
	4. Nory	118	131	
	5. Sądziejewo	212	235	
	6. Wierzyn	1042	384	
	7. Wierzyn Górny	332	277	
	R a z e m :	4207	4169	
Rąbień	1. Antoniew	143	162	
	2. Budy Wołskie	176	99	
	3. Budyżyna	130	134	
	4. Krzywiec	290	169	
	5. Mielęcina	403	183	
	6. Miastkowa Górna	793	437	
	7. Rąbień	217	130	
	8. Rąbień Dł	303	339	
	9. Romanów	428	243	
	10. Wola Grzybkowa	136	135	
	R a z e m :	2379	2133	

1	2	3	4	5
Miskitno	1. Broniczin folw.	386	149	<p> Ponadto w pow. kłodzkiem w konstantynów posiada w granicy wiejskiej przyłączone z rozporządze- niem sąj. przez 2, 166 i w konstantynów byłej gm. Brus 1. gr. 400 mk 2. gr. Nowy Józefów 166 ha 150 mk Gronady to traktowane są jednako jako in- tegralna część miasta konstantynowa.</p>
	2. Broniczin wieś	298	177	
	3. Polikobin	447	451	
	4. Grodzisko	494	450	
	5. Przepusta	284	255	
	6. Giemów	412	265	
	7. Łata Szklana	256	85	
	8. Łata Miskicka	297	261	
	9. Malino	612	456	
	10. Stefanów	298	176	
	11. Miskitno	550	491	
	12. Miskitno A-Sas	394	255	
	Razem :	4608	3591	
powiat brzeski				
1	2	3	4	5
Miasta	1. Miasto	954	520	<p> Gronada Sasionka na- leży do gm. Miasto, znajduje się jednak poza granicami adm. in. tej gminy, stanowiąc enklawę łączącą na zatknięciu się z po- wiatów kłodzkiego, życzyckiego i brzeskim skiego. ow. 07.400 ha</p>
	2. Koszkiierz Nowy	676	528	
	3. Koszkiierz Stary	644	345	
	4. Gózdów	610	367	
	5. Sasionka	400	147	
	6. Mąbliny	761	463	
	7. Ludwin	574	250	
	8. Wrozyce	611	205	
	Razem :	4521	2623	

1	2	3	4	5
Bratoszewice	1/ Bratoszewice	1396	773	
	2. Sioltek	520	298	
	3. Kalisz	560	227	
	4. Kofle	574	390	
	5. Osse	566	296	
	6. Rokita	304	280	
	7. Szcnowice	564	378	
	8. Sadówka	507	238	
	9. Swędów	404	264	
	10. Szolice	479	377	
	11. Szymanka	303	416	
	12. Wola Będowa	1132	413	
	13. Wyszoki	546	264	
	R a z e m:	8353	4404	
Dobra	1. Anielin	277	166	
	2. Boronówka	566	207	
	3. Czajlinok	240	113	
	4. Dobra	675	593	
	5. Glianik	393	295	
	6. Glianik Stary	235	258	
	7. Glianik Nowy	472	369	
	8. Józefów	312	217	
	9. Kąkolka	300	181	
	10. Miocimia	615	480	
	11. Kopena	280	357	
	12. Ługi	764	246	
	13. Maciejów	195	189	
14. Mochule Nowe	160	189		
15. Szcawin	1224	379		
16. Szcawin Dol.	340	149		
17. Wilanów	200	156		
18. Zelgoszcz	511	400		
	R a z e m:	7731	5306	

1	2	3	4	5
Gałkówka	1. Androspol	280	1630	
	2. Bedon wieś	502	450	
	3. Bedon przy- kościelny	120	630	
	4. Borowo	1190	720	
	5. Bufeminów	300	210	
	6. Gałków uży	1210	770	
	7. Gałków uży	410	910	
	8. Gałków kolonia	450	260	
	9. Gaj	410	130	
	10. Janówka	175	470	
	11. Jordanów	330	260	
	12. Justynów	360	640	
	13. Kędziorki	270	120	
	14. Makczew	670	360	
	15. Oszanowice	620	295	
	16. Tworzyjanki	775	301	
	17. Wólka	142	760	
	18. Wolosie	650	180	
	19. Zielona Góra	1050	110	
	20. Żelaznica Stara	200	550	
	R a z e m :	9009	9386	
Lipiny	1. Bogania	270	152	
	2. Buczek	370	268	
	3. Byszowy	440	205	
	4. Czarnica	632	365	
	5. Dębno	120	137	
	6. Jaroski	295	162	
	7. Lipiny	750	575	
	8. Nowa	210	191	
	9. Ostroja	520	281	
	10. Pogotnia	270	241	
	11. Rychtów	240	381	
	12. Solik	230	275	
	13. Ścinia	348	230	
	14. Witkowice	602	322	
	R a z e m :	5307	3367	

1	2	3	4	5
Miejskośc	1. Anielin	244	117	
	2. Bartolin	95	63	
	3. Dąbrówka Duża	1136	429	
	4. Dąbrówka Mała	230	171	
	5. Mięka	363	200	
	6. Międzybóże wiod	442	315	
	7. Miejskośc Kol.	365	210	
	8. Nowostawy Dolne	460	294	
	9. Nowostawy Górne	519	275	
	10. Podmaradówka	943	550	
	11. Skoszewy Nowe	146	118	
	12. Skoszewy Stare	408	286	
	13. Siernia	280	210	
	14. Wodzisław	515	294	
	Razem :	5097	3168	
<u>powiat łaski</u>				
Miasto	1. Rudy Łaskowskie	207	195	
	2. Głuchonia	340	332	
	3. Dłubrowa	977	342	
	4. Brzezocin	429	272	
	5. Miasto	1551	546	
	6. " Poduchowny	1059	452	
	7. Ruda Łaskowska	412	260	
	8. Leszczyny Duże	264	362	
	9. Leszczyny Małe	219	109	
	10. Ławica	167	120	
	11. Ławica Duża	436	342	
	12. Ławica Mała	500	143	
	13. Żuk	600	410	

1	2	3	4	5
Dziutów	14. Szlądkowice	753	590	Wliczono ponadto gr. Pawłówek z gm. Dobroń jako leżąca w granicach administr. gminy Dziutów. Obszar tej gromady 997 ha 84 ak.
	15. Zofiówka	521	272	
	Razem:	9665	4883	
Dobroń	1. Gocisko	609	760	Gromada Pawłówek należąca do gm. Dobroń tworzy enklawę na terenie gm. Dziutów i w związku z tym w tej ostatniej wliczono jej dane powierzchniowe oraz wyjątkowo i ludnościowe.
	2. Dobroń Zduchouny	600	360	
	3. Dobroń	805	840	
	4. Miłkowizna	149	294	
	5. Edzaj	411	276	
	6. Bogalno	701	490	
	7. Sierpi	250	302	
	8. Marzówka	510	204	
	9. Orpelów	610	570	
	10. Pawłówek	/997/	/84/	
	11. Róża	2590	212	
	12. Miłocinów	155	197	
	13. Wymysłów Niższy	244	155	
	14. Wymysłów Wzniesiony	500	142	
	15. Wola Wytowska	244	175	
	16. Wytowice	712	344	
Razem:	3624	3401		
Górnka Kobylan.	1. Górnka Kobylan.	385	275	Gromady: Kormanów i Kowlikowice jako enklawy leżą w granic. administr. gminy Widzów i w tejże granic. liczone ich powierzchnie.
	2. Gorzew	205	150	
	3. Kormanów	/303/	230	
	4. Konin	360	190	
	5. Kudrowice	373	335	
	6. Kowlikowice	/440/	490	
	7. Pietrykozy	274	252	
	8. Iłkocin	438	422	
	9. Porzeczenie	618	325	
	10. Szynkiel	428	355	
	11. Szynkiel	522	295	
Razem:	3070	3403		

1	2	3	4	5
Autonierak	1. Ocencice kol.	235	134	
	2. Ocencice wieś	360	242	
	3. Człochy	396	495	
	4. Dąbki	275	174	
	5. Florentyna	330	190	
	6. Józefów	167	138	
	7. Kondzin	360	105	
	8. Autonierak	550	1487	
	9. Góraleń	112	127	
	10. Korkajewice kol.	580	120	
	11. Korkajewice kol.	438	157	
	12. Włocławek - Korkajewka	345	179	
	13. Włocławek	416	188	
	14. Włocławek	509	136	
	Razem:	5415	4189	
Widzew	1. Bychów	810	1111	
	2. Dąbrowa	87	405	
	3. Kąkolice	315	1284	
	4. Kąkolice	504	405	
	5. Kąkolice	210	146	
	6. Wola Karadzińska	200	123	
	7. Wyszyn	838	365	
	8. Wyszyn	645	660	
	9. Wola Karadzińska	417	113	
	10. Wola Karadzińska kol.	160	987	
	Razem:	5056	5768	
<u>powiat życzewski</u>				
Głociszew	1. Głociszew	911	358	
	2. Głociszew	868	122	

1	2	3	4	5	
Włociszew	3. Grotalki	1486	490		
	4. Krzeszów	341	321		
	5. Nowalewice	440	250		
	6. Krosnodęby	348	280		
	7. Józka	450	282		
	8. Sobień	368	255		
	9. Trawęcice	367	245		
	10. Marzewska Góra	600	250		
	Razem :		6417	2892	
	Lodź	1. Borki	233	264	
2. Boczki		232	142		
3. Cedrowice		641	200		
4. Celostynów		408	132		
5. Czernów		432	230		
6. Cziorzbietów		462	332		
7. Gębice		373	294		
8. Jelenów		116	151		
9. Karłowice		363	230		
10. Klonary		199	142		
11. Łodź		910	360		
12. Nowotowice		420	260		
13. Piotro-Jędrzejki		380	151		
14. Podłna		620	180		
15. Ostrow		274	100		
16. Parzyc		100	127		
17. Sierpów		300	230		
18. Sobotniki		770	200		
19. Sokolniki 106		724	234		
20. Tylicz		277	140		
Razem :		6518	6340	Stan ludności gminy Łodź na 3. XII. 50 wynosi 6340 mk /MSI, wykazany przez ludność w mężczyz stan ludności w 1950 r. daje 4615 mk dla całości gminy/patrz opis/	
Nołdno	1. Astruchowice	492	234		
	2. Łąka	345	192		
	3. Brackowice	416	282		

1	2	3	4	5
Wogośno	4. Gloczno	516	162	
	5. Kwilno	670	312	
	6. Koronki	420	228	
	7. Matakowice wieś	125	134	
	8. Matakowice kol.	429	306	
	9. Wogośno	267	180	
	10. Sypin	221	159	
	11. Siedków Górny	300	175	
	12. " Różański	487	315	
	13. " Podleśny	297	187	
	14. Wybyłków	347	227	
	15. Władysławów	417	259	
	16. Wola Wogośnicka	267	218	
	Razem:	6116	3555	

Uzupełnienie.

Gmina	Gromada	Powierz. ha.	Ludność mk.	U w a g i.
1.	2.	3.	4.	5.
	1. Anielin	624	392	
	2. Barycz	355	218	
	3. Janowice	469	252	
	4. Jesionna	360	190	
	5. Kolumna	275	438	
	6. Krzucz	231	142	
	7. Las-Kolumna-Miasto	204	2.283	
	8. Manryca	272	180	
	9. Orchów	653	699	Gromada Orchów 624 ha + enklawy z gromad Łopatki - 18 ha i z grom. Gorczyzna - 11 ha (z gm. Buczek)
	10. Ostrów	550	259	
	11. Poleszyn	1.230	236	
	12. Rokitnica	1.200	431	
	13. Teodory	270	359	
	14. Utrata	80	292	
	15. Wola Łaska	183	218	
	16. Wiewiórczyn	241	545	
	17. Włodzimierz	412	196	
	18. Wronowice	870	516	
	19. Wydrzyn Stary	330	276	
	20. Wysieradz	330	148	
	R a z e m :	9.139	8.370	

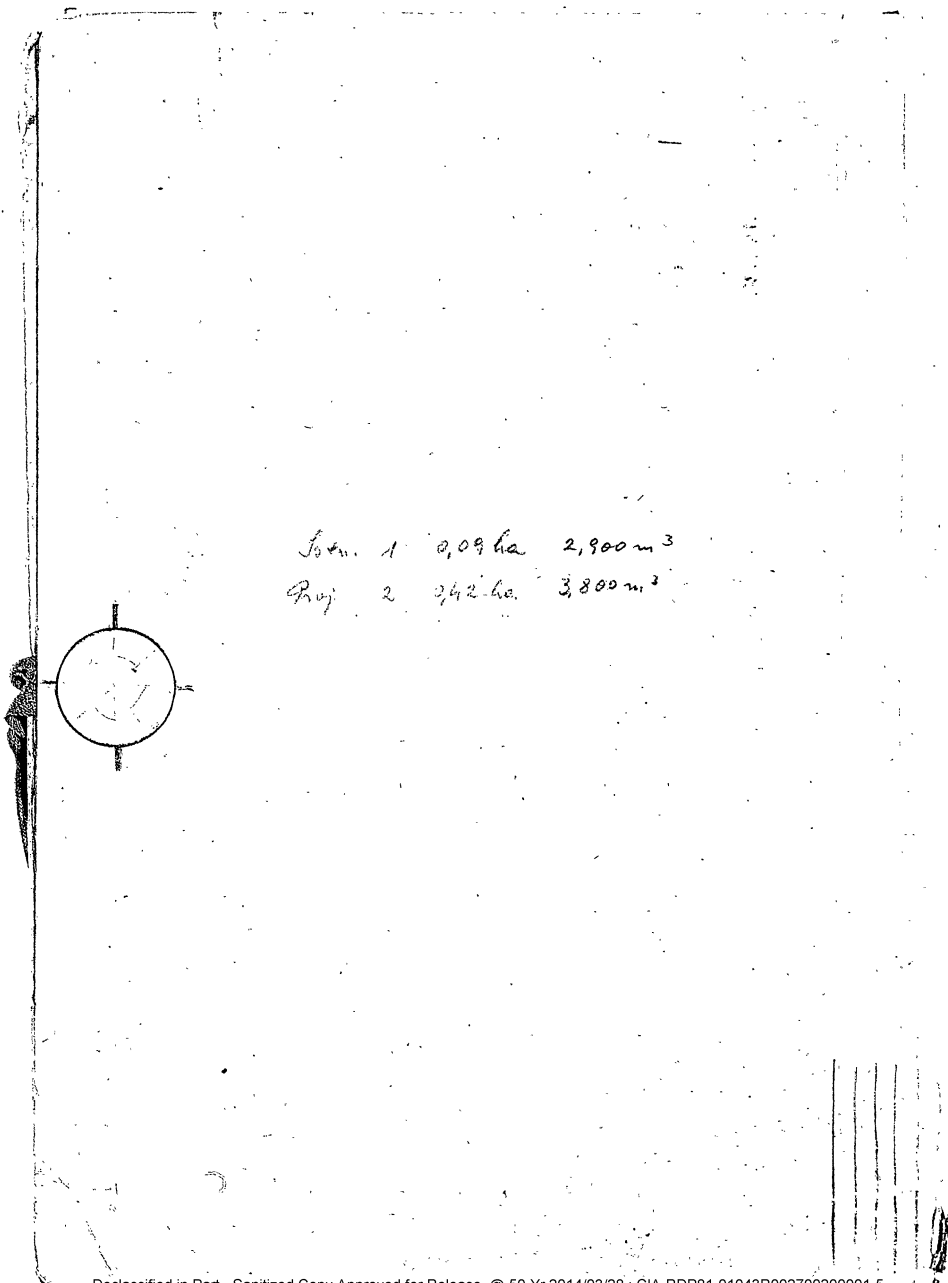
4)

7

9

Toda

Lot 1 0.09 ha 2,900 m³
Proj 2 0.42 ha 3,800 m³

Celem dzisiejszej narady jest ustalenie ramowego schematu działalności Generalnego Projektanta do spraw gospodarki wodno - ściekowej na terenie województwa łódzkiego i pracowni specjalistycznej, którzy mają być powołani przy Biurze Projektów Budownictwa Komunalnego w Łodzi. Decyzja powołania do życia tego rodzaju jednostki powzięta została zasadniczo na konferencji u Przewodniczącego Prezydium ^{wojewódzkiej} Rady Narodowej w Łodzi Ob. Horodeckiego w dniu 26.6.56 r. i potwierdzona pismem z dnia 22.VI.56 r. Centralnego Zarządu Biur Projektów Gospodarki Komunalnej, który wystąpił w tej sprawie do Ministra Gospodarki Komunalnej. Wniośki z obecnej narady przedstawione będą Prezydium ^{Narodowej} ~~wojewódzkiej~~ Rady, które podejmie ostateczną decyzję.

Konieczność utworzenia jednostki, która zajęłaby się koordynacją gospodarki wodno - ściekowej na terenie Łodzi i województwa wysuwana była niejednokrotnie na różnych konferencjach i przy różnych okazjach. Znaczenie tego zadania wypływa ze szczególnie złego stanu urządzeń wodno - kanalizacyjnych w miastach województwa łódzkiego, które pod tym względem znajduje się na ostatnim miejscu w Polsce, oraz ze szczególnie skomplikowanego charakteru problematyki wodnej terenu położonego na wododziale. Na 36 miast i osiedli typu miejskiego województwa, jedynie 9 posiada wodociągi komunalne, przy czym jednak tylko wodociągi Łodzi i Piotrkowa obejmują znaczną część miasta. Wodociągi pozostałych 7 miast są to wiadci-

- 2 -

wie tylko urządzenia lokalne o charakterze osiedlowym, wzgl. dzielnicowym. Podobnie groźnie przedstawia się sytuacja na terenach wiejskich, zaopatrujących się w wodę, o wątpliwej często jakości, niemal wyłącznie z płytkich studni dyluwialnych. Istnieją również na terenie województwa gromady nie posiadające ani jednej studni i zaopatrywane w wodę przy pomocy otwartych rowów.

Fragmentaryczną sieć kanalizacyjną posiada tylko 6 miast, a oczyszczalnie ścieków istnieją jedynie w Łodzi i Piotrkowie. W innych miastach warunki sanitarne są na tym samym poziomie co na terenach wiejskich. Ścieki miejskie i przemysłowe wydalane są bezpośrednio na ulicę, a rzeki województwa zamieniają się w otwarte kanały.

na/
Sytuacja/odcinku uporządkowania gospodarki wodno - ściekowej, pomimo poczynionych, niedostatecznych zresztą wobec ogromu potrzeb, nakładów inwestycyjnych nie wiele się w zeszłym roku poprawiła od 1959 r. Przyczyną tego jest w znacznej mierze brak koordynacji zamierzeń i poczynień poszczególnych inwestorów, oraz brak jakiegokolwiek kompleksowego planu budownictwa wodno - kanalizacyjnego na terenie województwa, uwzględniającego w szerszym zakresie planowaną rozbudowę przemysłu, zamierzenia urbanistyczne rozbudowy miast, problem rolniczego wykorzystania ścieków, zamierzenia melioracyjno-żeglugowe, zagadnienie oczyszczania miast i td. Ten stan rzeczy przyczynia się do marnotrawstwa stojących do dyspozycji środków, wydatkowanych niejednokrotnie na wątpliwe,

- 3 -

wzgl. prowizoryczne rozwiązania.

Szczególnie dezorganizująco wpływa działalność przemysłu, nie liczącego się nigdzie w swej polityce inwestycyjnej zupełnie z potrzebami miast. Przykładów na potwierdzenie tej tezy można przytoczyć wiele. Szczególnie charakterystyczny jest wypadek Pabianic, gdzie wykorzystanie przez Przemysł zasobów wodnych Dobrzyńki uniemożliwia rozwiązanie problemu kanalizacji miejskiej, pomimo poczynionych znacznych nakładów. W Kutnie projektuje się obecnie budowę 5 oczyszczalni ścieków dla Kutnowskich Zakładów Farmaceutycznych, Zakładów Piwowarsko-Słodowniczych i Kłatoru Zbożowego. Ta ostatnia jest już zresztą w budowie. W Łodzi trasa budowanego kolektora dla ludzich Zakładów Włókien Sztucznych będzie prawdopodobnie musiała być zmieniona, gdyż realizowana obecnie koncepcja uniemożliwi w przyszłości wykorzystanie ścieków miejskich dla celów rolniczych. W Łodzi, Czorkowie i innych miastach można przytoczyć liczne przykłady budowy studni przemysłowych nieskoordynowanych z innymi poczynieniami i przechwytywania wody. Wreszcie przemysł bawełniany planuje w planie 5-letnim bardzo znaczną rozbudowę niezmiernie wodochłonnej Rudzkiej Wykończalni Przemysłu Bawełnianego, która obsługiwana będzie tkalnią w Zambrowie, jakkolwiek sytuacja wodna w Zambrowie jest daleko łatwiejsza, niż w Łodzi.

Brak koordynacji poczyną i zamierzeń inwestycyjnych wynika jednak nie tylko z faktu działania na terenie województwa różnych inwestorów i z zasadniczego antago-

- 4 -

nizmu interesów łodzi, województwa i przemysłu, ale i z faktu istnienia dużej liczby urzędów i władz regulujących sprawy wodno - kanalizacyjne, posiadających jednak naogół zbyt mały autorytet, aby móc skutecznie tą działalność koordynować. Kolejnym negatywnym czynnikiem jest fakt opracowywania dokumentacji technicznej przez liczne biura projektowe, częściowo z poza terenu łodzi, nieostatecznie powiązane i zorientowane w całości zagadnień wodnych województwa.

Brak jest również na terenie województwa łódzkiego opracowań urbanistycznych. Zaledwie niektóre miasta posiadają zatwierdzone plany ogólne perspektywiczne, przy czym plany te nie uwzględniają w dostatecznym stopniu zagadnień wodno - kanalizacyjnych, co zresztą w ogóle osłabia ich wartość. Natomiast opracowany przez Pracownię Planów Regionalnych w Łodzi Plan Regionalny Łódzkiego Okręgu Przemysłowego, obejmujący środkową część województwa łódzkiego, został zdyskwalifikowany przez P.K.P.G. i nie przedstawiony nawet Prezydium Rządu do zatwierdzenia. Nie zawierał on zresztą również żadnej konkretnej koncepcji rozwiązania zagadnienia wodno - kanalizacyjnego.

Opisana sytuacja zaostrzy się niewątpliwie w najbliższym okresie. Opracowanie generalnej koncepcji gospodarki wodno - ściekowej staje się konieczne w związku ze stałym wyczerpywaniem zasobów wodnych terenu, w pierwszym rzędzie dyluwialnych, ale również kredowych. Według najnowszych poglądów P.A.N., co prawda jak się wydaje nie sprawdzonych, województwo łódzkie nie posiada dos-

- 5 -

tatecznych zasobów wodnych, w związku z czym zachodzi potrzeba doprowadzenia wody z innych terenów. Luźnowana jest luźno koncepcja doprowadzenia wody z Wisły z okolic Młocianka. Inne poglądy przewidują doprowadzenie wody kanałem grawitacyjnym Tarta - Ner, względnie kanałem otwartym z Pilicy, który porównałby pod znakiem zapytania celowość budowy dalszych rurociągów z Tomaszowa do Łodzi. Podobnie będzie musiało być w najbliższym czasie wypracowana generalna koncepcja urządzeń kanalizacyjnych w związku z postępem prac Biura Projektów Rzeki Ner, zajmującego się zagadnieniem rolniczego wykorzystania ścieków m. Łodzi.

Zagadnienia te wykraczają częściowo poza teren województwa i wymagają skoordynowania i uzgodnienia z instytucjami zajmującymi się gospodarką wodną w skali krajowej, a zwłaszcza z Departamentem Gospodarki wodnej P.K.P.G., P.I.G. i P.A.N.

Celem uporządkowania istniejącego stanu rzeczy, proponowane jest obecnie powołanie ~~maxymalnego~~ Generalnego Projektanta do spraw gospodarki wodno - ściekowej na terenie województwa łódzkiego i pracowni specjalistycznej przy Biurze Projektów Budownictwa Komunalnego w Łodzi. Do zadań tej jednostki należałoby w pierwszym rzędzie opracowanie generalnej koncepcji gospodarki wodno - ściekowej i perspektywicznego planu rozbudowy urządzeń komunalnych w ujęciu regionalnym, stanowczego podjęcie do podejmowania decyzji inwestycyjnych, oraz koordynacja i zatwierdzenie i planów na lata najbliższe.

- 6 -

Projektowana pracownia posiadać będzie 3 zespoły:

Zespół I zajmie się zagadnieniem zaopatrzenia w wodę ludności i przemysłu w porozumieniu z odpowiednimi władzami krajowymi i lokalnymi, oraz pracowniami urbanistycznymi. Do zadań zespołu będzie należało również opracowanie generalnej koncepcji perspektywicznej, jak i planu etapowania inwestycji.

Zespół II zajmie się sprawą kanalizacji i gospodarką ściekową w porozumieniu z odpowiednimi władzami i skoordynowaniem tego zagadnienia z planami rolniczego wykorzystania ścieków.

Zespół III opracuje perspektywiczne bilanse wodne, a zwłaszcza ustali w oparciu o dane poszczególnych ministerstw i centralnych zarządów perspektywiczne plany rozbudowy i zapotrzebowanie na wodę zakładów przemysłowych. Ponadto opracuje on plany rozbudowy innych urządzeń komunalnych, jak pralnie, kąźnie i t.p.

Generalny Projektant będzie kierownikiem pracowni i głównym koordynatorem prac. Niezależnie od tego koniecznym byłoby wydanie Zarządzenia zalecającego, aby wszelkie zlecenia na wykonanie dokumentacji projektowo-kosztorysowej, dotyczącej urządzeń wodno-kanalizacyjnych przewidzianych do realizacji na terenie Łodzi i województwa łódzkiego były z nim uzgadniane. Powyższe jest konieczne tym bardziej, że należy nie lżyć z faktu, że Biuro Projektów Budownictwa Komunalnego w Łodzi nie będzie prawdopodobnie w stanie wykonać całej dokumentacji technicznej i część będzie musiała być zlecona innym biuram projektów, częściowo poza

- 7 -

Lodzian.

Uruchomienie pracowni będzie jednak wymagało wzmocnienia założeń Biura Projektów Budownictwa Komunalnego w Łodzi o 6 - 8 inżynierów z zakresu techniki sanitarnej. S pecjalistów tych można by wprowadzić z innych miast, pod warunkiem uzyskania od Prezydium Rady Narodowej m. Łodzi odpowiedniej liczby mieszkań.

Odrębnym zagadnieniem jest sprawa powołania urzędu, wzgl. pełnomocnika, wyposażonego w/odpowiednie kompetencje i autorytet, który czuwałby nad całością gospodarki wodno - ściekowej na terenie województwa i miasta Łodzi i nie dopuszczał do samowoli na tym odcinku.

O-WYBORCIE ZEBRANIE W ŁÓDZKIEJ FABRYCE ORYBLO WIELU BEZPARTYJNYCH BYŁA WIKSZOŚĆ RAZ SWOJEMU STANOWIŁY POSZCZEGÓLNYM STRACI ZAKŁADU CZY ORYBNO, ABY ZOBACZYĆ, JAK O WŁADZĘ ORGANIZACJI PAK-PEZYPADKIM NIE, PRZEJĄC ALOGA NIE MA ZAUFANIA.

dniach po VIII Plenum. Jest to powierzonego poglądy może prowadzić do fałszywych wniosków. O nieścisłości takiego poglądu świadczą nie tylko wypowiedzi ob. Moczkońskiego, który wręcz oświadczył, że załoga nie ma zaufania do dotychczasowego kierownictwa organizacji partyjnej, ale i szereg innych faktów.

Wspomniałem już, że na zebraniu bezpartyjni wystąpili z ostrą krytyką wielu zjawisk w życiu zakładu i z żądaniem usunięcia. Ale mówili tylko przede wszystkim bezpartyjni. I tu właśnie nasuwa się pytanie: dlaczego o tych sprawach nie mówili właśnie członkowie partii?

Przecież każdy zgadza się z twierdzeniem, że walka ze złem, z krzywdą i bezdušnością — to główne zadanie każdego członka partii, każdej organizacji partyjnej. Zapewne dotychczasowy system udułniał lub często wręcz uniemożliwiał te walki. Ale odznaczamy przecież ten system — organizatorami walki ze złem, wódcami krytyki załogi wobec rady i administracji zakładu, powinni być właśnie organizacje partyjne. Im szybciej to zrozumieją, tym lepiej będzie i dla klasy robotniczej i dla partii.

I dlatego dobrze się stało, że na zebraniu przybyli bezpartyjni i powiedzieli, co myślnia o sprawach zakładu. Rzecz tylko w tym, aby organizacja partyjna całą swoją działalnością, walką ze złem w swoich własnych partyjnych zespołach, walką z kumulowaniem i każdą niesprawdliwością — dowiodła, że sprawy załogi są także jej partyjnymi sprawami. Jeśli tow. Jędrzejko podkreślił w dyskusji konieczność takiej pracy partyjnej, aby odzyskać zaufanie załogi, to godzi się w tym przypominanie, że oczywistą prawdą, że zaufanie nie spada z nieba. Trzeba na nie zasłużyć.

Niekiedy towarzysze, jak np. Czyż i Zwicko, powołania samorządu, o tym, że władza w zakładzie musi przejść z rąk biurokratów w ręce robotników. To nie jest zupełnie takie stanowisko pozytywne program działania organizacji partyjnej. Jednak byłą i egzekutywa przegnęła rozwiązanie statutu przywołano samorządu w wąskim gronie, po plecach załogi. Była to szkodliwa stara metoda działania, która świadczyła tylko o tym, że dotychczasowa egzekutywa nie nauczyła się niczego z dni „polskiego Października”. Takimi metoda-

mi bowiem nie tylko nie doprowadzi się do powstania rzeczywistej władzy robotniczej w zakładzie, ale można wręcz skompromitować ideę samorządu robotniczego.

Wspomniałem zebrań wykazano przecież dwa zjawiska: z jednej strony brak poważniejszego zainteresowania bezpartyjnych dla spraw samorządu, a z drugiej — bardzo wyraźne dążenie załogi do wywierania zasadniczego wpływu na życie zakładu. Przecież jeśli na tym zebrań mówiono — dodajmy możliwość często zniechęcało — nie chcemy, aby w zakładzie kierownikami nami ludzie narzuć, których nie wybraliśmy, jeśli mówiono o potrzebie jawności w życiu zakładu, o figurantach, którzy nie pracują i którzy są zbędni, o potrzebie lepszego gospodarowania i walki z marnotrawstwem — to głębię przodu i świadczą o tym, że załoga ma swój sąd o sprawach zakładu. Są może czasem powierzchowne i jednostronne — nie w tym rzecz.

Chodzi o to, aby wygasnąć załogi, że jej po stokroć słusznym dążeniu do decydowania o sprawach zakładu może znaleźć wyraz jedynie poprzez uwolnienie samorządu robotniczego. I chodzi o to, aby w pracy nad powołaniem tego samorządu i opracowaniem jego formy działania — uczestniczyła cała załoga. Przecież jedną z podstawowych prawd, jakich użył „polski Październik” jest właśnie ta prawda, że masę decydują o własnych sprawach.

JAG.

Wystąpienie tow. Mijała na VIII Plenum Partii KC PZPR w sprawie walki ze złem w zakładach, w którym K. Mijał uznał za słuszną stwierdzenie: „Władza w zakładach nie jest wyłącznie sprawą państwową”. Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój. Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój.

W roku długich dyskusji, które toczyły się także na łamach prasy, kształtował się nasz — to jest partii i większości — pogląd na sprawę i istotę socjalistycznej demokracji. Nie od razu doszliśmy do ukształtowania naszych pojęć, ponieważ jest

komitą partyjno-rządową, która pracowała w Łodzi. Okazało się jednak, że to nieprawda. LPR-B po prostu dążył do tego, aby w zakładach państwowych państwo było odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój. Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój.

NA ZDJĘCIU: W Zarządzie Głównym PCK — Irene Borkowska i Bronisława Junk segregują listy. CAF — fot. Sokolowska

Kilka uwag polemicznych z Kazimierza Mijała po głędem na demokratyzację

Tow. Mijał dla uzasadnienia swoich niesłusznych tez stosuje osobliwą metodę: posługuje się jako głównym argumentem głosami prasy burżuazyjnej. Przytoczył odpowiedni fragment wystąpienia „Przysłowie głosi: powiedz mi, co mówią o tobie wrogowie, a powiem ci coś nowego o tobie. „Frankfurter Rundschau” z 12 dniem Niemiec! Federacji, podaje: „To co się odbywa obecnie w Polsce, nie jest tylko „aktem demokratyzacji”. Kraj ulega jednocześnie realnie nieco węższy ze wschodnim sąsiedztwem”. Oto wyrazy „uznania” dla aktu antydemokratycznego procesu demokratyzacji w Polsce.

„Powiedzmy otwarcie: uboższymi jest taki medal, nie z pomocą takich cytatów tow. Mijał. Jest w naszym — a więc partii i ogromnej większości — narodu — dążeniu do demokratyzacji — aktywny antydemokratyczny i tego chce tow. Mijał dowodzić przy pomocy cytatów z burżuazyjnej prasy! Doprawdy, taka metoda dowodzenia — nie ma nic wspólnego z prawdą. Bo ktoż to ustawał mi tow. Mijała, że poglądy jego, czy drugiego dnia burżuazyjnego, jest słuszny? Odpowiedź to tow. Mijał: wyraża on sam brak zrozumienia do sprawy polskiej, tak jawnie manifestuje!

Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój. Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój.

Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój. Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój.

Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój. Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój.

Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój. Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój.

Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój. Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój.

Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój. Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój.

Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój. Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój.

Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój. Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój.

Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój. Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój.

Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój. Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój.

Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój. Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój.

Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój. Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój.

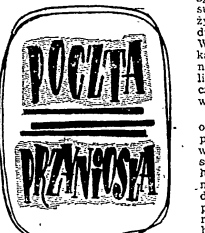
Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój. Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój.

Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój. Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój.

Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój. Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój.

Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój. Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój.

Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój. Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój.

Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój. Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój.

Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój. Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój.

Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój. Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój.

Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój. Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój.

Coraz więcej drzew na ulicach Łodzi

Chociaż słońce jest coraz gorzej, w Warszawie coraz więcej drzew na ulicach. Postawiono bowiem kilkadziesiąt nowych drzew, a to w ramach akcji „Zielona Warszawa”. W tym celu wyznaczono specjalne ulice, które będą służyć jako „ulice zielone”. W ten sposób chcemy poprawić warunki atmosferyczne w mieście i zwiększyć ilość tlenu. Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój.

Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój. Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój.

ZABAWA W CIUCIUBANKĘ

Strajki na Węgrzech — przyczyną ograniczeń w zużyciu benzyny

Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój. Wskazywał na to, że w zakładach państwowych państwo powinno być odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i za ich rozwój.

Ważne uchwały X sesji Sejmiku PRL

Zatwierdzenie wytycznych do Planu 5-letniego

★ Likwidacja Komitetu d/s Bezpieczeństwa ★ Dowcipna odpowiedź premiera na interpelację Kłosiewicza ★ Zmiany w Radzie Państwa i w rządzie - gen. Spychalski ministrem obrony narodowej ★ Dzisiaj przerwa w obradach

Depesza premiera Nehru do tow. J. Cyrankiewicza

Prezes Rady Ministrów PRL Józef Cyrankiewicz otrzymał od premiera Indji Jawaharal Nehru odpowiedź na swą depeszę z dnia 8 listopada dr.

Prezes depeszy premiera Indji Jawaharal Nehru do prezesa Rady Ministrów PRL jest następująca:

Jego Ekscelencja Pan Józef Cyrankiewicz Premier Polski

Warszawa. Działając Waszej Ekscelencji za depeszę Spiewaliśmy się wszyscy wzywamy Pana w Indiach, lecz rozumem dobrane ze z powodu wielkiej odpowiedzialności spoczywającej na Pana barkach a szczerą i z powodu ostatnich wydarzeń trudno jest Panu opuścić Polskę. Budujemy szczerze, jeśli Pan będzie mógł odwiedzić Indję w jakichś terminie dogodnym zarówno dla Pana jak i dla nas.

Dość pamiętam swą wizytę w Polsce oraz spotkanie zyciwe przywitcie, jakie spotkał nas tutaj i naród polski. Mam niezłomną nadzieję, że wkrótce będziemy mogli znowu się spotkać w naszym kraju, z pewnością się jeszcze bardziej, gdy przybędzie Pan do Indji.

Nie potrzebuje Panu mówić, iż jak wielkim i zyciwym zainteresowaniem śledziliśmy ostatnie wydarzenia w Polsce, zmierzające do dalszego rozwoju państwa.

Rząd węgierski nie zgadza się na przyjęcie obserwatorów ONZ

Pelnaryj obowiazki ministrowi spraw zagranicznych Węgier Istvan Sebes w depeszy skierowanej do sekretarza generalnego ONZ, Ham-...

Zaloga Bazy Transportu ZBM opuśczeni przez W. Kłosiewicza

PROLETARIUSZE WSZYSTKICH KRAJÓW ZĄCISIE! CZŁOŚĆ Robotnicy ZPB im Marchlewskiego dyskutują

Wiele sprzecznych zdań sądów nurtuje zalogi zakładów przygotowujące się do powstania samorządów robotniczych.

13 bm. o godz. 9 odbyło się pod przewodnictwem marszałka Sejmu PRL prof. Jana Dembowskiego posiedzenie Rady Senatorów.

Jak wynika z obrad Rady Senatorów, najbliższe dni będą bardzo pracowite dla posłów.

Prof. Wasilkowski pierwszy prezesem Sądu Nawyjszego

Obywatel Wacław Barcikowski zwrócił się do Rady Państwa o zwolnienie go, w związku ze złym stanem zdrowia, ze stanowiska pierwszego sędziego Sądu Nawyjszego.

Zgodnie z wolą narodu (od własnego sprawozdawcy sejmowego)

W dniu wczorajszym dokonano zmiany w składzie Rządu Państwa i w składzie Rady Ministrów.

Rząd węgierski nie zgadza się na przyjęcie obserwatorów ONZ

Zaloga Bazy Transportu ZBM opuśczeni przez W. Kłosiewicza

Wszystkich stanowisk

Niedyskrecja szajmowa

W związku z wnioskiem Biura politycznego o wypracowanie projektu ustawy o zmianach w strukturze Centralnego Komitetu Wykonawczego...

W dniach 23.XI i 26.XI ferie zimowe w szkołach

Robotnicy ZPB im Marchlewskiego dyskutują wnoszącywni skusznej drogi

W atmosferze gorących dyskusji powstają koncepcje skresu działalności samorządu. Koncepcje te nie zawsze pokrywają się z przepisami rządowymi.

W ZPB im. Marchlewskiego feterają się dwie koncepcje organizacyjnego ustalenia samorządu Pierwsza z nich postuluje powołanie jednego, autonomicznego samorządu, który by kierował całym zakładem.

ONZ Na porządku obrad sprawa Bliskiego Wschodu i Węgier

W dniu 13 listopada odbyło się pierwsze posiedzenie Komisji Ogólnej Zgromadzenia NZ.

W przed głosowaniem przemawiał sekretarz Komisji Podkreślił on, że uchwała specjalnej Komisji Zgromadzenia wyrażającej wielkie zainteresowanie terrorem izraelskim...

Expressu Ilustrowanego

Znajdziecie w nim m. in.: wladzomocni z kraju publicyści, pierwszy edyktor polski "Wielki Młot", nowelki Curia Maronide, sensacyjny fotoreportaż z Włoch.

S.O.S. woda ucieka

Według przewidywań w roku 1960 Łódź będzie miała deficyt wody.

Fachowcy już dawno bili na alarm - coraz mniej wody doprowadzają do Łodzi.

CDZ BĘDZIE Z DRUGĄ NIKA? Nappewno o rurociągu. Plan budowy tej ścieżki zawstyżił Planu Ścieżki wodnej, na feb na szyć, bez zastanowienia, jak być tak, wspaniale z dnia...

W dniach 23.XI i 26.XI ferie zimowe w szkołach

W dniach 23.XI i 26.XI ferie zimowe w szkołach

Ważne uchwały Sejmu PRL

(Dokończenie ze str. 1)

Rząd przegłoszycieją PKW. Stefan Głębocki, szef komisji. Wskazując na to, że w dziedzinie polityki gospodarczej i w dziedzinie polityki społecznej, szczególnie w dziedzinie polityki społecznej, są wymagania dokładniejszego badania. Pozostałe podjętymi uchwałami zrealizowane.

Główny zabiera generalny referat. Planu 5-letniego po Okręgu Łąge.

Tęcza — by rząd przeprowadził analizę w sprawie gospodarki i w dziedzinie polityki społecznej, szczególnie w dziedzinie polityki społecznej.

Dyskusja i sam projekt planu 5-letniego, postawione przez komisję Krajowej Komisji Ekonomicznej, o ile w komisji komisji finansowo-gospodarczej zostały przyjęte, Sejm nie uchwalił ustawy. W tym samym czasie, jak wprowadził do projektu, przysłał Sejm, nie mógł polegać na podwójnym inwestycji.

Podług Lange proponuje powołanie w charakterze ciała doradczego Rady Ministrów, składającego się z przedstawicieli nauki, ekonomii i praktyki gospodarczej.

Rząd przegłoszycieją PKW. Stefan Głębocki, szef komisji. Wskazując na to, że w dziedzinie polityki gospodarczej i w dziedzinie polityki społecznej, szczególnie w dziedzinie polityki społecznej, są wymagania dokładniejszego badania. Pozostałe podjętymi uchwałami zrealizowane.

chwalił, marszałek Dembowski otwiera dyskusję nad drugim punktem porządku obrad X sesji Sejmu.

Pos. Grzegorz Wojciechowski przedstawia Izbie rozprawę projektu ustawy o zmianie organizacji i działania organów administracji publicznej w zakresie bezpieczeństwa publicznego oraz o poleczeniu Ministerstwa Rolnictwa i Leśnictwa.

Projekt ustawy przewiduje zmniejszenie Komitatu do spraw BP, zaś ochronę ustroju ludowego przekazuje do zakresu działania Min. Spraw Wewnętrznych.

Przełożeniom pol. Wojciechowski, marszałek Sejm uchwalał głosowanie.

W związku z interpelacją obywatela posła Kłostka, przedstawił projekt ustawy, która wprowadziła zmiany w składzie Rządu Państwa.

Z kolei marszałek Dembowski uchwalał głosowanie. W tym samym czasie, jak wprowadził do projektu, przysłał Sejm, nie mógł polegać na podwójnym inwestycji.

Podług Lange proponuje powołanie w charakterze ciała doradczego Rady Ministrów, składającego się z przedstawicieli nauki, ekonomii i praktyki gospodarczej.

Rząd przegłoszycieją PKW. Stefan Głębocki, szef komisji. Wskazując na to, że w dziedzinie polityki gospodarczej i w dziedzinie polityki społecznej, szczególnie w dziedzinie polityki społecznej, są wymagania dokładniejszego badania. Pozostałe podjętymi uchwałami zrealizowane.

Wyjaśnienie

W związku z interpelacją obywatela posła Kłostka, przedstawił projekt ustawy, która wprowadziła zmiany w składzie Rządu Państwa.

Pos. Grzegorz Wojciechowski przedstawia Izbie rozprawę projektu ustawy o zmianie organizacji i działania organów administracji publicznej w zakresie bezpieczeństwa publicznego oraz o poleczeniu Ministerstwa Rolnictwa i Leśnictwa.

Projekt ustawy przewiduje zmniejszenie Komitatu do spraw BP, zaś ochronę ustroju ludowego przekazuje do zakresu działania Min. Spraw Wewnętrznych.

Wyjaśnienie

W związku z interpelacją obywatela posła Kłostka, przedstawił projekt ustawy, która wprowadziła zmiany w składzie Rządu Państwa.

Pos. Grzegorz Wojciechowski przedstawia Izbie rozprawę projektu ustawy o zmianie organizacji i działania organów administracji publicznej w zakresie bezpieczeństwa publicznego oraz o poleczeniu Ministerstwa Rolnictwa i Leśnictwa.

Projekt ustawy przewiduje zmniejszenie Komitatu do spraw BP, zaś ochronę ustroju ludowego przekazuje do zakresu działania Min. Spraw Wewnętrznych.

Ostatnia przeszkoda usunięta

HAMMARSKOJCEŁE UZGODNIŁ ZRZĄCEM EGIPSKIM ZADANIA sił policyjnych ONZ

Jak donosi agencja MEN, między rządem egipskim a sekretarzem gen. ONZ Hammarskjoelmem odbyła się wymiana poglądów w sprawie wstąpienia w życie rezolucji ONZ o wycofaniu wojsk angielsko-francuskich i izraelskich z terytorium Egiptu i związanych z tym zadań międzynarodowych sił policyjnych.

Dyrektor generalny egipskiego urzędu informacji Hatem odwiadczył, że ostatecznym porozumieniem, to co do wszystkich punktów, które rząd egipski przegrał w sprawie wycofania wojsk ONZ, jest zgoda Egiptu na udział każdego kraju w międzynarodowych siłach policyjnych ONZ. Wycofanie wojsk ONZ z terytorium Egiptu, to nie jest nie do zaakceptowania, jeśli to nie będzie rozlokowane w Port Said, a nie w strefie Kanału Sueskiego. Zadania międzynarodowych sił policyjnych ograniczają się do ochrony linii demarkacyjnych między Egiptem a Izraelem. Funkcją te pełnić one będą, dopóki Egipt będzie uważał to za konieczne.

W Izraelu Gamin odrzucił w poniedziałek wieczorem wniosek o wycofanie wojsk ONZ z terytorium Kanału Sueskiego, o którym mowa w artykule 4 i 5, a także o wycofaniu wojsk ONZ z terytorium Kanału Sueskiego, o którym mowa w artykule 4 i 5, a także o wycofaniu wojsk ONZ z terytorium Kanału Sueskiego, o którym mowa w artykule 4 i 5.

W Izraelu Gamin odrzucił w poniedziałek wieczorem wniosek o wycofanie wojsk ONZ z terytorium Kanału Sueskiego, o którym mowa w artykule 4 i 5, a także o wycofaniu wojsk ONZ z terytorium Kanału Sueskiego, o którym mowa w artykule 4 i 5.

Rząd PRL przekaże

W Izraelu Gamin odrzucił w poniedziałek wieczorem wniosek o wycofanie wojsk ONZ z terytorium Kanału Sueskiego, o którym mowa w artykule 4 i 5, a także o wycofaniu wojsk ONZ z terytorium Kanału Sueskiego, o którym mowa w artykule 4 i 5.

W Izraelu Gamin odrzucił w poniedziałek wieczorem wniosek o wycofanie wojsk ONZ z terytorium Kanału Sueskiego, o którym mowa w artykule 4 i 5, a także o wycofaniu wojsk ONZ z terytorium Kanału Sueskiego, o którym mowa w artykule 4 i 5.

W Izraelu Gamin odrzucił w poniedziałek wieczorem wniosek o wycofanie wojsk ONZ z terytorium Kanału Sueskiego, o którym mowa w artykule 4 i 5, a także o wycofaniu wojsk ONZ z terytorium Kanału Sueskiego, o którym mowa w artykule 4 i 5.

16 bm. rozpoczyna się obrady 16. rozszerzonego Plenum CRZZ

13 bm. odbyło się posiedzenie Prezydium Centralnej Rady Związzków Zawodowych, na którym omówiono sprawy związane z najbliższym Plenum CRZZ. Prezydium CRZZ termin rozszerzonego Plenum CRZZ na dzień 16 listopada br. Obrady rozpoczyna się o godz. 10. Miejsce obrady nastąpi nie w najbliższym czasie podane przez redakcję i radio.

Porządek dzienny obrad Plenum CRZZ przewiduje następujące punkty:

1. Sprawy organizacyjne — wybór nowych władz CRZZ.
2. Omówienie roli i zadań ruchu zawodowego w obrębie określonej w ścisłej współpracy z państwem.

Prezydium postanowiło także, że delegacje zakładowe pracy, które przybędą na plenum w porozumieniu z Zarządem (Głównym) swoich związków zawodowych, otrzymają upoważnienia ze strony zakładowych organizacji związkowych.

Zaniepokojenie sytuacją

o anglo-francuskiej agresji na Egipt i tragedię egipskiej ludności, w szczególności z powodu możliwości dalszych konfliktów międzynarodowych, w szczególności w sprawie Kanału Sueskiego.

W sprawie zaniepokojenie sytuacją na Dalekim Wschodzie.

Po agresji na Egipt Reperkusje gospodarcze

W okresie konfliktu sueskiego i Francji, zmierzając do umiędzynarodowienia Kanału Sueskiego, podjęto nie tylko kroki, które miałyby na celu zapewnienie bezpieczeństwa żeglowności, ale także w celu zapewnienia innych warunków życia ludzi i zwierząt w Egipcie. W tym celu zapewniono odpowiednie warunki życia ludzi i zwierząt w Egipcie.

W Izraelu Gamin odrzucił w poniedziałek wieczorem wniosek o wycofanie wojsk ONZ z terytorium Kanału Sueskiego, o którym mowa w artykule 4 i 5, a także o wycofaniu wojsk ONZ z terytorium Kanału Sueskiego, o którym mowa w artykule 4 i 5.

Sytuacja na Węgrzech

(Dokończenie ze str. 1)

Rząd węgierski zgadza się na wycofanie wojsk ONZ z terytorium Kanału Sueskiego, o którym mowa w artykule 4 i 5, a także o wycofaniu wojsk ONZ z terytorium Kanału Sueskiego, o którym mowa w artykule 4 i 5.

Rząd węgierski zgadza się na wycofanie wojsk ONZ z terytorium Kanału Sueskiego, o którym mowa w artykule 4 i 5, a także o wycofaniu wojsk ONZ z terytorium Kanału Sueskiego, o którym mowa w artykule 4 i 5.

Konferencja państw arabskich w Bejrucie

W Bejrucie doznać się sesja tam konferencji arabskich państw, która ma na celu wypracowanie wspólnego stanowiska państw arabskich w sprawie Kanału Sueskiego.

W Bejrucie doznać się sesja tam konferencji arabskich państw, która ma na celu wypracowanie wspólnego stanowiska państw arabskich w sprawie Kanału Sueskiego.

W poszukiwaniu słusznej drogi

(Dokończenie ze str. 1)

W sprawie Kanału Sueskiego, państwa arabskie wyrażają nadzieję, że znajdą słuszną drogę do rozwiązania problemu.

W sprawie Kanału Sueskiego, państwa arabskie wyrażają nadzieję, że znajdą słuszną drogę do rozwiązania problemu.

Uchwała w sprawie 5-letniego Planu rozwoju gospodarki narodowej w latach 1956—1960

Sejm Polskiej Rzeczypospitej Ludowej rozpatrzył i przegłoszył przez rząd projekt 5-letniego Planu rozwoju gospodarki narodowej w latach 1956—1960 i w uwzględnieniu poprawek u uchwaleniu przez komisję Krajowej Komisji Ekonomicznej, o ile w komisji komisji finansowo-gospodarczej zostały przyjęte, Sejm nie uchwalił ustawy. W tym samym czasie, jak wprowadził do projektu, przysłał Sejm, nie mógł polegać na podwójnym inwestycji.

Podług Lange proponuje powołanie w charakterze ciała doradczego Rady Ministrów, składającego się z przedstawicieli nauki, ekonomii i praktyki gospodarczej.

Rząd przegłoszycieją PKW. Stefan Głębocki, szef komisji. Wskazując na to, że w dziedzinie polityki gospodarczej i w dziedzinie polityki społecznej, szczególnie w dziedzinie polityki społecznej, są wymagania dokładniejszego badania. Pozostałe podjętymi uchwałami zrealizowane.

Sytuacja na Węgrzech

(Dokończenie ze str. 1)

Rząd węgierski zgadza się na wycofanie wojsk ONZ z terytorium Kanału Sueskiego, o którym mowa w artykule 4 i 5, a także o wycofaniu wojsk ONZ z terytorium Kanału Sueskiego, o którym mowa w artykule 4 i 5.

Rząd węgierski zgadza się na wycofanie wojsk ONZ z terytorium Kanału Sueskiego, o którym mowa w artykule 4 i 5, a także o wycofaniu wojsk ONZ z terytorium Kanału Sueskiego, o którym mowa w artykule 4 i 5.

Rząd PRL przekaże

W Izraelu Gamin odrzucił w poniedziałek wieczorem wniosek o wycofanie wojsk ONZ z terytorium Kanału Sueskiego, o którym mowa w artykule 4 i 5, a także o wycofaniu wojsk ONZ z terytorium Kanału Sueskiego, o którym mowa w artykule 4 i 5.

W Izraelu Gamin odrzucił w poniedziałek wieczorem wniosek o wycofanie wojsk ONZ z terytorium Kanału Sueskiego, o którym mowa w artykule 4 i 5, a także o wycofaniu wojsk ONZ z terytorium Kanału Sueskiego, o którym mowa w artykule 4 i 5.

Sytuacja na Węgrzech

(Dokończenie ze str. 1)

Rząd węgierski zgadza się na wycofanie wojsk ONZ z terytorium Kanału Sueskiego, o którym mowa w artykule 4 i 5, a także o wycofaniu wojsk ONZ z terytorium Kanału Sueskiego, o którym mowa w artykule 4 i 5.

Rząd węgierski zgadza się na wycofanie wojsk ONZ z terytorium Kanału Sueskiego, o którym mowa w artykule 4 i 5, a także o wycofaniu wojsk ONZ z terytorium Kanału Sueskiego, o którym mowa w artykule 4 i 5.

W poszukiwaniu słusznej drogi

(Dokończenie ze str. 1)

W sprawie Kanału Sueskiego, państwa arabskie wyrażają nadzieję, że znajdą słuszną drogę do rozwiązania problemu.

W sprawie Kanału Sueskiego, państwa arabskie wyrażają nadzieję, że znajdą słuszną drogę do rozwiązania problemu.

W poszukiwaniu słusznej drogi

(Dokończenie ze str. 1)

W sprawie Kanału Sueskiego, państwa arabskie wyrażają nadzieję, że znajdą słuszną drogę do rozwiązania problemu.

W sprawie Kanału Sueskiego, państwa arabskie wyrażają nadzieję, że znajdą słuszną drogę do rozwiązania problemu.

W poszukiwaniu słusznej drogi

(Dokończenie ze str. 1)

W sprawie Kanału Sueskiego, państwa arabskie wyrażają nadzieję, że znajdą słuszną drogę do rozwiązania problemu.

W sprawie Kanału Sueskiego, państwa arabskie wyrażają nadzieję, że znajdą słuszną drogę do rozwiązania problemu.

W poszukiwaniu słusznej drogi

(Dokończenie ze str. 1)

W sprawie Kanału Sueskiego, państwa arabskie wyrażają nadzieję, że znajdą słuszną drogę do rozwiązania problemu.

W sprawie Kanału Sueskiego, państwa arabskie wyrażają nadzieję, że znajdą słuszną drogę do rozwiązania problemu.

Sejm uchwalał głosowanie. W tym samym czasie, jak wprowadził do projektu, przysłał Sejm, nie mógł polegać na podwójnym inwestycji.

Podług Lange proponuje powołanie w charakterze ciała doradczego Rady Ministrów, składającego się z przedstawicieli nauki, ekonomii i praktyki gospodarczej.

Rząd przegłoszycieją PKW. Stefan Głębocki, szef komisji. Wskazując na to, że w dziedzinie polityki gospodarczej i w dziedzinie polityki społecznej, szczególnie w dziedzinie polityki społecznej, są wymagania dokładniejszego badania. Pozostałe podjętymi uchwałami zrealizowane.

W Izraelu Gamin odrzucił w poniedziałek wieczorem wniosek o wycofanie wojsk ONZ z terytorium Kanału Sueskiego, o którym mowa w artykule 4 i 5, a także o wycofaniu wojsk ONZ z terytorium Kanału Sueskiego, o którym mowa w artykule 4 i 5.

W Izraelu Gamin odrzucił w poniedziałek wieczorem wniosek o wycofanie wojsk ONZ z terytorium Kanału Sueskiego, o którym mowa w artykule 4 i 5, a także o wycofaniu wojsk ONZ z terytorium Kanału Sueskiego, o którym mowa w artykule 4 i 5.

W sprawie Kanału Sueskiego, państwa arabskie wyrażają nadzieję, że znajdą słuszną drogę do rozwiązania problemu.

W sprawie Kanału Sueskiego, państwa arabskie wyrażają nadzieję, że znajdą słuszną drogę do rozwiązania problemu.

Kaszkarow skacze na treningu 212 cm

(Nasz korespondent kabluje z Melbourne)

Pierwszy gwiazdowy deszczem energii wyrażony miłośnikami Melbourne, kiedy pojawiła się szesnastka wiadomości, iż radziecki skoczek narciarski Kajzar kaszkarow na treningu 212 cm. Komentarz telewizyjny, który miał szczerze nakreślić film z tego treningu, przeprowadził wina transkrypcja w szeregu powod. Groźnym głosem z wiadomości słuchaczy, że amerykański skoczek narciarski Kajzar Kaszkarow "lata jak samolot" i "nie ma się co dziwić", gdyż wyładował w miejscu, w którym nigdy nie powinien być. Wskazywał na to, że w roku wzięty dostał się w ręce nie-amerkańskich zawodników. Po raz pierwszy udało się to w Los Angeles, kiedy Kajzar Kaszkarow, David McNeilson zdołał nie imponującym rezultatem 121 cm zająć pierwsze miejsce. Amerykanin wszedł z takim samym wynikiem jako drugi dopiero drugie miejsce, lecz w Londynie Amerykanin idzie wy się jeszcze wykręcić niespełniając 112 cm. Kajzar Kaszkarow zdobył z tym medal, który zdobył w Londynie Amerykanin idzie wy się jeszcze wykręcić niespełniając 112 cm. Kajzar Kaszkarow zdobył z tym medal, który zdobył w Londynie Amerykanin idzie wy się jeszcze wykręcić niespełniając 112 cm.

Żużel za olimpiady

Już za dwa tygodnie olimpiady

Jego ośmioletni, Rozmawiałem z nim wczoraj przed zawodami, w których ma się brać, natomiast o tym o czym nadaje na rezultaty wki. Do wiesz — odpowiedź daliśmy. — Jeżeli zwycięża, to będzie dla nas wielką radością. — Z gry już rezygnuję z wszelkich nadziei. — Wierzę, że zwycięży. — Jesteśmy z niego bardzo dumni, jak i wszyscy Polacy. — Wierzę, że zwycięży. — Jesteśmy z niego bardzo dumni, jak i wszyscy Polacy. — Wierzę, że zwycięży. — Jesteśmy z niego bardzo dumni, jak i wszyscy Polacy.

Nie zaskoczą nas

niemcy (drugi) już nie zaskoczą nas

Komunikaty PHM-u od podjętych czasu zapowiadają możliwość opadów śnieżnych. Z doświadczeń lat ubiegłych wiemy, że niebezpieczność nie pierwszy nie sprawi wiele kłopotu i zamętowania w m.e.c'e. W tym roku podobna sytuacja już przelęgowała do odparcia śnieżnej batalii.

Zespół „LADO”

tym 500 ton wyborowej ebulki, 700 ton wyborowych szekli. Rezerwa kieszonnej kapusty również sięga 1000 ton. Przygotowano również „żelazny kocioł gospodarski” w postaci odpowiednich ilości ziemniaków, sosów i kompotów — na wypadek, gdyby nie spodziewane mrozy wywołowały zamorawianie w komunikacji. 15.

W Łodzi bawili na gościnnych występach Reprezentacyjny Zespół Zagraniczny i J. J. AN ZDJĘCIU: fragment tańca serbskiego.

CHROMIK-NARZIKA NA SAMPOZUJECIE SIDŁO I KOPYTO SA DROBBE MYSLI

Jestem pełen niepokojów o sprawy archeologiczne. Wierzę, że w najbliższym czasie nastąpi obserwacja ostatniego trzęsienia ziemi. Jestem pełen niepokojów o sprawy archeologiczne. Wierzę, że w najbliższym czasie nastąpi obserwacja ostatniego trzęsienia ziemi.

MECZE SPARRINGOWE

Aby przećwiczyć nawyki i technikę walki, zawodnicy olimpijscy uczestniczą w meczach sparringowych. Wzięły udział w nich między innymi: Jerzy Wyszka, Andrzej Piotrowski, Andrzej Lisowski.

...ani mrozy

Był nie dopuszczony do zabiegów w szpitalu. Zawładnięto w szpitalu i w owoce podczas ewentualnych mrozów — Łódźki Zarząd Handlu nakazał gromadzenie tzw. „żelaznych rezerw wazymy i owoców”.

Informujemy...

15 16 listopada w obradach w stołecznej Radzie Obrony Przyrody. Rada obraduje w sprawie projektu ustawy o ochronie przyrody.

Kronika partyjna

DZIAŁALNOŚĆ W WYKONANIU PLANU WYKONANIA. W dniach 10-11 listopada odbyły się posiedzenia komitetów partyjnych w dzielnicach.

Z ANGIELSKA FLEGMA

Trenując trawki, nauka, ale nie w sposób, w jaki jest to zazwyczaj, w szkole. Treningi trenowane są dla dzieci i młodzieży.

Zagadkowa oferta

Korespondent „Ekipy” dostarcza wiadomości z Londynu. Oferta dotyczy usług w zakresie szkoleń i konsultacji dla klubów.

Co godzina-niespodzianki

(Telefon wniemy z Melbourne)

Nie miała to własną godzinę, aby grać nie znalazły się na liście politycznych niepokojów. W poniedziałek kapitan kadry wyjechał do Melbourne.

Komunikat

Wydział Propagandy K. PZPR zapowiada akcję wyjazdową. W ramach akcji wyjazdowej odbędą się spotkania z młodzieżą i działaczami.

Ponad 624 tys. zł

dotyczyło zrealizacji planu. Wydział Propagandy K. PZPR zapowiada akcję wyjazdową. W ramach akcji wyjazdowej odbędą się spotkania z młodzieżą i działaczami.

Wnętrze

W dniu 14 bm. o godz. 19, w sali konferencyjnej w Łodzi odbyły się rozmowy i dyskusje na temat polityki zagranicznej.

Wnętrze

W dniu 14 bm. o godz. 19, w sali konferencyjnej w Łodzi odbyły się rozmowy i dyskusje na temat polityki zagranicznej.

Dachów podzielono na dwa cele

Kolo sportowe Sparty przy Przewodni Rady Narodowej w Łodzi. Dachy podzielono na dwa cele: jedno dla kadry, drugie dla młodzieży.

CXIII

Ogólna konferencja. W dniach 10-11 listopada odbyły się posiedzenia komitetów partyjnych w dzielnicach.

Wnętrze

W dniu 14 bm. o godz. 19, w sali konferencyjnej w Łodzi odbyły się rozmowy i dyskusje na temat polityki zagranicznej.

Wnętrze

W dniu 14 bm. o godz. 19, w sali konferencyjnej w Łodzi odbyły się rozmowy i dyskusje na temat polityki zagranicznej.

Wnętrze

W dniu 14 bm. o godz. 19, w sali konferencyjnej w Łodzi odbyły się rozmowy i dyskusje na temat polityki zagranicznej.

Uwaga, sądziwie pitkarscy

Dnia 14 bm. o godz. 19, w sali konferencyjnej w Łodzi odbyły się rozmowy i dyskusje na temat polityki zagranicznej.

Wnętrze

W dniu 14 bm. o godz. 19, w sali konferencyjnej w Łodzi odbyły się rozmowy i dyskusje na temat polityki zagranicznej.

Wnętrze

W dniu 14 bm. o godz. 19, w sali konferencyjnej w Łodzi odbyły się rozmowy i dyskusje na temat polityki zagranicznej.

Wnętrze

W dniu 14 bm. o godz. 19, w sali konferencyjnej w Łodzi odbyły się rozmowy i dyskusje na temat polityki zagranicznej.

Wnętrze

W dniu 14 bm. o godz. 19, w sali konferencyjnej w Łodzi odbyły się rozmowy i dyskusje na temat polityki zagranicznej.

Wnętrze

W dniu 14 bm. o godz. 19, w sali konferencyjnej w Łodzi odbyły się rozmowy i dyskusje na temat polityki zagranicznej.

RADIO

W dniu 14 bm. o godz. 19, w sali konferencyjnej w Łodzi odbyły się rozmowy i dyskusje na temat polityki zagranicznej.

Do Redakcji
Głosu Robotniczego
w m i e j s c u

artykuł p.ł. "S.O.S. woda ucieka", który ukazał się w numerze Głosu Robotniczego z dnia 14-ego b.m. porusza niezmiernie ważny dla Łodzi problem wody. Problem ten stojący niezmiennie w centrum uwagi wszystkich kolejnych władz miasta od 1945 r. potraktowany został jednak w powyższym artykule w sposób nawet jak na repertaż dziennikarski nieszywnie uproszczony i przez powiązanie go z luźno jedynie z zasadniczym tematem związanymi zagadnieniami ochrony przyrody, wyrobocznku i pilno wania regionalnego zupełnie zaciemniony. Ponieważ "proste" sposoby rozwiązania trudności zaopatrzenia Łodzi w wodę podane w artykule kuź się domyślać, że to głównie nieudolność władz miejskich stoi na przeszkodzie w ich realizacji, a w końcowym ustępie artykułu zostałem nawet, imiennie wymieniony w sposób mający podkreślić mój lekceważący jakoby stosunek do istotnych problemów miasta, pozwoliłem sobie wyjaśnić co następuje:

Trudna sytuacja wodna Łodzi wynika zarówno z ogromnego zaniedbania na odcinku instalacji i urządzeń wodociągowych, będących wynikiem chaotycznej gospodarki okresu kapitalistycznego, jak i z faktu że Łódź położona jest na ważnym wododziale Wisły i Odry, a więc na terenie ubogim w zasoby wodne. Zaopatrzenie mieszkańców w wodę wymaga inwestycji będących się podzielić na trzy części: na budowę ujęć i doprowadzenie wody do zbiorników miejskich, budowę ulicznej sieci wodociągów i budowę domowych instalacji wodnych. Celem zachowania właściwych proporcji ważne jest stwierdzenie, że koszt budowy poszczególnych elementów przedstawia się mniej więcej jak 1 : 3 : 9.

Tym niemniej poruszona w artykule sprawa ujęć wodnych jest najbardziej skomplikowaną częścią problemu, z jednej strony

naskutek starego wyczerpywania się zasobów wodnych terenu, nie tylko dywulsiwnych, ale i kredowych, a z drugiej ponieważ zagadnienie to swą problematyką wykracza daleko poza granice województwa łódzkiego i wymaga opracowań i rozwiązań w skali krajowej. Stwierzony w artykule w sposób nieco sformalizowany projekt budowy trzech kanałów otwartych doprowadzających wodę do Łodzi z Warty i z Pilicy nie jest niestety tak prosty jakby się to wydawać mogło. Koncepcja burowy kanału otwartego Warta - Łódź, postulowana w swoim czasie przez inż. Obuchowskiego wymaga zdanien pracochłonnych przekraczających 4,5 miliarda złotych, a więc rzędu największych nakładów inwestycji z okresu planu 6-letniego. Zrealizowany rurociąg z Pilicy, będący jedną z wielkich inwestycji planu 6-letniego kosztował tylko ^{zi.} ~~...~~ czyli niespełniał tej sumy, a globalne nakłady na wszystkie urządzenia komunalne /nie tylko wodne/ we wszystkich miastach polskich wynosiły w planie 6-letnim średnio rocznie mniej niż 1 miliard złotych. Budowa kanału otwartego z Warty narażona ponadto na znaczne trudności techniczne związane z koniecznością doprowadzenia wodę skrajbowania z szeregiem cieków wodnych, oraz arterii komunikacyjnych kolejowych i kolejowych. Realizacja tego projektu zakłada ponadto równowagę wodną w zlewni rzeki Warty, zwaną trójcą w wodę m.in. takie miasta jak Poznań, Rówień powiatowe, jakkolwiek innego rodzaju trudności narażona budowa kanału otwartego z Pilicy, wzdł. Łanowa obecnie przez folkę Akademii Nauk koncepcja budowy kanału doprowadzającego do Łodzi wodę z Warty z okolic Kociszewa. Zagadnieniu te niewątpliwie wymagają koniecznych studiów i rozwiązań w skali krajowej, zwłaszcza, że problem wody staje się ostry w wielu okolicach kraju w związku ze stenowaniem ~~...~~ Polski.

Autor artykułu myli się gruntownie sądząc, że znacząco opracowany plan regionalny Łódzkiego Okręgu Przemysłowego rozwiązały te trudności. Celem planu regionalnego jest ostateczna

koordynacja inwestycji projektowanych na danym terenie w różnych dziedzinach gospodarki narodowej, jak np. inwestycji przemysłowych, komunikacyjnych, energetycznych, wodnych, z zakresu budownictwa mieszkaniowego i t.d. Zgodnienia woone w skali nawet tylko regio-nu iódzkiego mogłyby rozwiązać pracownia specjalistyczna skupiająca wybitnych fachowców hydrogeologów i z zakresu techniki sanitarnej. Pracowni takiej pomimo licznych wyników nie udało się dotychczas w Łodzi zorganizować, z braku zarówno odpowiednich funduszy, jak i fachowców.

Sprawa gospodarki wodnej na terenie Łodzi była przedmiotem stałych interwencji ze strony Prezydium R.N. m.Łodzi u władz centralnych. W połowie 1954 r. Prezydium R.N. przesłało analize gospodarki wodnej wraz z projektem opinionowej Uchwały do ówczesnego Przewodniczącego P.F.P.C. tow. Szyra i do ówczesnego Ministra Gospodarki Rolniczej tow. Baranowskiego. W związku ze stałym obtłpieniem się kwestia wody na terenie naszego miasta domagaliśmy się już wówczas przysiania do Łodzi rzeczoznawców dla przeprowadzenia badań hydrogeologicznych. Prezydium bardzo ostro stawiało tą sprawę u Ministra Gospodarki Rolniczej nie gojąc się ze stanowiskiem resortu, który próbował pomniejszyć istotę niebezpieczeństwa, jakie zaistniało dla gospodarki wodnej m. Łodzi.

W 1955 r. w związku z opracowaniami projektu Planu 5-letniego Prezydium przysiało do Urzędu Rady Ministrów projekt Uchwały Rządu, w którym obok spraw mieszkaniowych była wysunięta sprawa zabezpieczenia żywotnych interesów Łodzi w dziedzinie gospodarki wodnej. W naszych interwencjach spotkaliśmy się niejednokrotnie z wyjątkiem władz centralnych, że realizacja naszych postulatów jest ograniczona możliwościami finansowymi i materiałowymi.

W braku ogólnej koncepcji, oraz celem zabezpieczenia najpil-

niejszych potrzeb miasta, wybudowano w okresie powojennym szereg studni głębinowych w osiedlniej części miasta, o łącznej wydajności m³/sek, oraz zrealizowano część dawnego projektu Lindleya doprowadzenia do Łodzi wody rurociągiem z Pilicy. Wraz z wybudowanymi studniami rurociąg ten zabezpieczy potrzeby miasta na najbliższe lata. Nawet przy znacznie powiększonym w planie 5-letnim tempie rozbudowy sieci wodociągów ulicznych i instalacji domowych, woda doprowadzana rurociągiem będzie mogła być w pełni rozprowadzana dopiero za kilka lat. W tych warunkach nie przewidziane przez uchowców ujemne skutki budowy rurociągu na ściekne łuki nadoliczne wydają się mimo wszystko mniej ważne od sprawy zaopatrzenia w wodę drugiego co do wielkości miasta w Polsce.

Nie związana z tematem jest natomiast sprawa zbiornika retencyjnego na Nerze, nazywanego w artykule "Morzem śródziemnym". Zbiornik ten, którego projekt Prezydium R.N. usilnie popierało będzie posiadał duże znaczenie wyuczynkowe dla mieszkańców Łodzi, oraz dla projektowanego w dalszej przyszłości rolniczego wykorzystania terenów rzeki Ner, ale ze sprawy zaopatrzenia miasta w wodę nie wiele ma wspólnego.

Podana w związku z tym wiadomość jakoby ja, jako Przewodniczący Prezydium miał odwiedzić, że teren projektowanego jeziora kąkę zasypać śmieciami jest nieprawdziwa. Jak wiadomo lokalizacja zasypana śmieci wymaga Uchwały Prezydium, wzgl. Seccyjji Zarządu architektoniczno-budowlanego. Jako zasypana śmieci teren przysięzkiego jeziora nie wchodzi zresztą w ogóle w rachubę, zarówno ze względu na zbytne oddalenie od właściwych terenów zabudowy miejskiej, jak i ze względu na fakt, że stano i on własność prywatną wykorzystywaną jako wysokowydajny łaki.

Artykuł p.t. "S.O.S. woda ucieka", który ukazał się w numerze Głosu Robotniczego z dnia 14-ego b.m. porusza niezmiernie ważny dla Łodzi problem wody. Problem ten stojący niezmiernie ~~przez~~ w centrum uwagi wszystkich kolejnych władz miasta od 1945 r. potraktowany został jedynk w powyższym artykule w sposób nawet jak na reportaż dziennikarski niesłychanie uproszczony i przez powiązanie go z luźno jedynie z zasadniczym tematem związanymi zagadnieniami ochrony przyrody, wypoczynku i planowania regionalnego zupełnie zaciemniony. Ponieważ "proste" sposoby rozwiązania trudności zaopatrzenia Łodzi w wodę podane w artykule każą się domyślać, że to głównie nieudolność władz miejskich ~~xxxxxx~~ stoi na przeszkodzie, a w końcowym ustępie artykułu zostałem nawet imiennie wymieniony w sposób mający podkreślić mój lekceważący jakoby stosunek do istotnych problemów miasta, pozwalam sobie wyjaśnić to następująco:

Trudna sytuacja wodna Łodzi nie była i nie jest tajemnicą dla nikogo zajmujących się sprawami miasta, ani nawet dla większości mieszkańców naszego miasta. Trudności, do wyniku zarówno z ogromnego zaniedbania na odcinku instalacji i urządzeń wodociągowych, będących wynikiem chaotycznej gospodarki okresu kapitalistycznego, jak i z faktu że Łódź położona jest na ważnym wododziale Wisły i Odry ~~przebiegającym miasto~~, a więc na terenie deficytowym, jeśli idzie o zasoby wodne. Zaopatrzenie mieszkańców w wodę wymaga inwestycji dających się podzielić na ~~zadanie~~ ^{zakłady na} ujęcie i doprowadzenie wody do zbiorników miejskich, budowę ulicznej sieci wodociągów i ^{budowl} pomocowych instalacji wodnych. Celem zachowania właściwych proporcji ważne jest stwierdzenie, że koszt budowy poszczególnych elementów przedstawia się mniej więcej jak 1 : 3 : 9 .

Tymniemniej poruszona ~~xxxx~~ w artykule aprawa ujęć wodnych jest najbardziej skomplikowana z jednej strony, naskutek stałego wzerpywania się zasobów wodnych terenu nie tylko dyluwialnych, ale i kredowych, oraz ponieważ zagadnienie to wiąże się z problematyką wodną nie tylko województwa łódzkiego, ale wymaga rozwiązania w skali krajowej. Stawiane przez autora artykułu w sposób apodyktyczny teza, że kanał warty - Łódź sugerowany po raz pierwszy przez inż. Obuchowskiego, wzgl. kanał Pilica - Łódź rozwiąże raz na zawsze trudności Łodzi ~~xxxxxxx~~ nie jest jednak niestety tak prosty. Czy autorowi wiadomym jest, że koszt budowy tego kanału ~~xxxxxx~~ przekroczy zdaniem fachowców 4, 5 miliarda złotych? Jest to rząd wielkości przekraczający największe nasze inwestycje wykonane w kraju w okresie planu 6-cio letniego. Globalne nakłady na wszystkie urządzenia komunalne nie tylko wodne i nie tylko ujęcia wody we wszystkich miastach polskich wyniosły w planie 6-letnim rocznie średnio mniej niż 1 miliard złotych. Będący jedną z wielkich inwestycji planu 6 Rurociąg z Pilicy kosztował jedynie ~~zi.~~ czyli niespełna tej sumy %.

Kanał ten następcza ponadto poważne trudności techniczne ponieważ musi on krzyżować się dwupoziomowo z szeregiem cieków wodnych, arterii komunikacji kolejowej i kołowej. Budowa jego zakłóci ponadto równowagę wodną w zlewni warty i zapotrzenie w wodę takich miast jak Poznań. Równie poważne, jakkolwiek innego rodzaju trudności następcza budowa kanału otwartego z Pilicy, wzgl. ~~lansowanego~~ obecnie przez Polską Akademię Nauk ^(konsepje budowy) kanału doprowadzającego do Łodzi wodę z Wisły z okolic Włocławka. Zagadnienia te niewątpliwie wymagają rozwiązania i opracowania w skali ogólnokrajowej.

Autor artykułu myli się gruntownie sądząc, że właściwie o pracowany plan regionalny Łódzkiego Okręgu Przemysłowego rozwiązałyby te trudności. Celem planu regionalnego jest ostateczna koordynacja inwestycji projektowanych na danym terenie w różnych dziedzinach ^{ek} gospodarki narodowej, jak np. inwestycji

przemysłowych, z zakresu budownictwa mieszkaniowego, komunikacyjnych, energetycznych, wodnych i td. Zagadnienia *wodne* te w skali nawet tylko regionu łódzkiego mogłaby rozwiązać tylko pracownia specjalistyczna skupiająca wybitnych fachowców hydrogeologów i specjalistów z dziedziny techniki sanitarnej. Pracowni takiej pomimo licznych wysiłków nie udało się dotychczas w Łodzi zorganizować. Zabrakło zarówno funduszy centralnych, jak i odpowiedniej liczby fachowców. Sprawa ta, jak również generalnie problem wody była przedmiotem licznych interwencji Prezydium w okresie mojej kadencji, jako Przewodniczącego. Od połowy 1954 r. interweniowałem kilkakrotnie u ówczesnego Przewodniczącego PKPG tow. Szyra i u ówczesnego Ministra Gospodarki Komunalnej tow. Baranowskiego prosząc bezskutecznie o powiększenie kredytów na te cele, wzgl. o przysłanie komisji rzeczoznawców, która potwierdziłaby *potrzebę* potrzebę zajęcia się sprawą zabezpieczenia wody dla miasta.

W tej sytuacji ~~wxxxxx~~ miejskie celem zabezpieczenia wody wybudowały w okresie powojennym kilka studni głębinowych, w południowej części miasta o łącznej wydajności m^3/sek , oraz zrealizowały stary projekt Lindleya doprowadzenia do Łodzi wody z Pilicy rurociągiem. Raz z wybudowanymi studniami rurociąg ten zabezpiecza potrzeby miasta na najbliższe lata. ^{ujemne} w planie 5-letnim Nawet przy znacznie powiększonym tempie rozbudowy sieci wodociągów ulicznych i instalacji domowych ilości wody doprowadzanej rurociągiem do Łodzi będą mogły być rozprowadzone w pełni dopiero za kilka lat. W tych warunkach nie przewidziane przez fachowców skutki budowy rurociągu na piękne żaki nadpłuczne wydają się mimo wszystko mniej ważne od sprawy zabezpieczenia wody dla drugiego co do wielkości miasta w Polsce.

Zupienie luźno z tematem jest natomiast sprawa zbiornika o pow. co najwyżej 50, a nie 104 ha retencyjnego na Nerze nazywanego w artykule Morzem Łódzkim. usilnie Zbiornik ten, którego projekt Prezydium R.N. popierało będzie posiadał duże znaczenie dla wypoczynowe, oraz dla projektowanego na dalsze lata rolniczego wykorzystania ścieków rzeki Ner, ale ze sprawą zaopatrzenia miasta w wodę ~~się nie~~ ^{nie ma nic wspólnego.} ~~widze.~~ Natomiast podana w pogoni za sensacją wiadomość jakoby ja, jako Przewodniczący Prezydium R.N. miał oświadczyć, że teren projektowanego jeziora całą zasypaną śmieciami jest nieprawdziwa. Jak wiadomo lokalizacja zsypanki śmieci wymaga uchwały Prezydium, wzgl. przynajmniej ~~wydać~~ decyzji Zarządu Architektoniczno-Budowlanego. Jako zsypanka śmieci teren przyszłego jeziora nie ^{chodzi} wchodzi ^{ogóle} w rachubę, zarówno ze względu na zbytne oddalenie od właściwych terenów ^{zabudowy} ~~miejskiej~~ jak i ze względu na fakt, że stanowi on własność prywatną wykorzystywaną jako wysokowydajne łaki.

Prisrodniaracy
Prezidium Województwa Rady Narodowej w Łodzi

dotyczy: ~~o~~ Generalnej koncepcji gospodarki
inowno-siatkowej na terenie województwa
Łódzkiego.

Konieczność opracowania generalnego, wieloletniego
planu inwestycji inowno-siatkowych

257

Celem dzisiejszej narady jest ustalenie ramowego schematu działalności Generalnego Projektanta do spraw gospodarki wodno - ściekowej na terenie województwa łódzkiego i pracowni specjalistycznej, którzy mają być powołani przy Biurze Projektów Ludownictwa Komunalnego w Łodzi. Decyzja powołania do życia tego rodzaju jednostki powzięta została zasadniczo na konferencji u Przewodniczącego Prezydium ^{wojewódzkiej} Rady Narodowej w Łodzi Ob. Horodeckiego w dniu 26.6.56r. i potwierdzona piśmie z dnia 22.VI.56 r. Centralnego Zarządu Biur Projektów Gospodarki Komunalnej, który wystąpił w tej sprawie do Ministra Gospodarki Komunalnej. Wnioski z obecnej narady przedstawione będą Prezydium Wojewódzkiej Rady Wojewódzkiej, które podejmie ostateczną decyzję.

Konieczność utworzenia jednostki, która zajęłaby się koordynacją gospodarki wodno - ściekowej na terenie Łodzi i województwa wysuwana była niejednokrotnie na różnych konferencjach i przy różnych okazjach. Znaczenie tego zadania wypływa ze szczególnie złego stanu urządzeń wodno - kanalizacyjnych w miastach województwa łódzkiego, które pod tym względem znajduje się na ostatnim miejscu w Polsce, oraz ze szczególnie skomplikowanego charakteru problematyki wodnej terenu położonego na wododziale. Na 36 miast i osiedli typu miejskiego województwa, jedynie 9 posiada wodociągi komunalne, przy czym jednak tylko wodociągi Łodzi i Piotrkowa obejmują znaczną część miasta. Wodociągi pozostałych 7 miast są to wiado-

- 2 -

wie tylko urządzenia lokalne o charakterze osiedlowym, w zml. dzielnicowym. Podobnie groźnie przedstawia się sytuacja na terenach wiejskich, zaopatrujących się w wodę, o wątpliwej często jakości, niemal wyłącznie z płytkich studni dyluwialnych. Istnieją również na terenie województwa gromady nie posiadające ani jednej studni i zaopatrywane w wodę przy pomocy otwartych rowów.

Fragmentaryczną sieć kanalizacyjną posiada tylko 6 miast, a oczyszczalnie ścieków istnieją jedynie w Łodzi i Piotrkowie. W innych miastach warunki sanitarne są na tym samym poziomie co na terenach wiejskich. Ścieki miejskie i przemysłowe wydalone są bezpośrednio na ulicę, a rzeki województwa zamieniają się w otwarte kanały.

Sytuacja ^{na} odcinku uporządkowania gospodarki wodno - ściekowej, pomimo poczynionych, niedostatecznych zresztą wobec ogromu potrzeb, nakładów inwestycyjnych nie wiele się w zasadzie poprawiła od 1939 r. Przyczyną tego jest w znacznej mierze brak koordynacji zamierzeń i poczynień poszczególnych inwestorów, oraz brak jakiegokolwiek kompleksowego planu budownictwa wodno - kanalizacyjnego na terenie województwa, uwzględniającego w szerszym zakresie planowaną rozbudowę przemysłu, zamierzenia urbanistyczne rozbudowy miast, problem rolniczego wykorzystania ścieków, zamierzenia melioracyjno-żeglugaowe, zagadniczenie/oczyszczenia miast i td. Ten stan rzeczy przyczynia się do marnotrawstwa stojących do dyspozycji środków, wydatkowanych niejednokrotnie na wątpliwe,

- 3 -

wzgl. prowizoryczne rozwiązania.

Szczególnie dezorganizująco wpływa działalność przemysłu, nie liczącego się nigdy w swej polityce inwestycyjnej zupełnie z potrzebami miast. Przykładów na potwierdzenie tej tezy można przytoczyć wiele. Szczególnie charakterystyczny jest wypadek Fabianic, gdzie wykorzystanie przez Przemysł zasobów wodnych Dobrzyńki uniemożliwia rozwiązanie problemu kanalizacji miejskiej, pomimo poczynionych znacznych nakładów. W Kutnie projektuje się obecnie budowę 3 oczyszczalni ścieków dla Kutnowskich Zakładów Farmaceutycznych, Zakładów Piwarsko-Słodowniczych i Kłewatora Zbożowego. Ta ostatnia jest już zresztą w budowie. W Łodzi trasa budowanego kolektora dla Widziwskich Zakładów Łóskien Sztucznych będzie prawdopodobnie musiała być zmieniona, gdyż realizowana obecnie koncepcja uniemożliwi w przyszłości wykorzystanie ścieków miejskich dla celów rolniczych. W Łodzi, Ozorkowie i innych miastach można przytoczyć liczne przykłady budowy studni przemysłowych nieskoordynowanych z innymi poczynaniami i przechwytywania wody. Reszcie przemysł bawełniany planuje w planie 5-letnim bardzo znaczną rozbudowę niezmiernie wodochłonnej Rudzkiej Wykończalni Przewłók Bawełnianego, którą obsługiwać będzie tkalnia w Zambrowie, jakkolwiek sytuacja wodna w Zambrowie jest daleko łatwiejsza, niż w Łodzi.

Brak koordynacji poczynić i zamierzeń inwestycyjnych wynika jednak nie tylko z faktu działania na terenie województwa różnych inwestorów i z zasadniczego antago-

nizmu interesów Łodzi, województwa i przemysłu, ale i z faktu istnienia dużej liczby urzędów i władz regulujących sprawy wodno - kanalizacyjne, posiadających jednak naogół zbyt mały autorytet, aby móc skutecznie tą działalność koordynować. Daleszym negatywnym czynnikiem jest fakt opracowywania dokumentacji technicznej przez liczne biura projektowe, częściowo z poza terenu Łodzi, niedostatecznie powiązane i zorientowane w całości zagadnień wodnych województwa.

Brak jest również na terenie województwa łódzkiego opracowań urbanistycznych. Zaledwie niektóre miasta posiadają zatwierdzone plany ogólne perspektywiczne, przy czym plany te nie uwzględniają w dostatecznym stopniu zagadnień wodno - kanalizacyjnych, co zresztą w ogóle osłabia ich wartość. Natomiast opracowany przez Pracownię Planów Regionalnych w Łodzi Plan Regionalny Łódzkiego Okręgu Przemysłowego, obejmujący środkową część województwa łódzkiego, został zdyskwalifikowany przez P.K.P.G. i nie przedstawiony nawet Prezydium Rządu do zatwierdzenia. Nie zawierał on zresztą również żadnej konkretnej koncepcji rozwiązania zagadnienia wodno - kanalizacyjnego.

Opisana sytuacja zaostrzy się niewątpliwie w najbliższym okresie. Opracowanie generalnej koncepcji gospodarki wodno - ściekowej staje się konieczne w związku ze stałym wyczerpywaniem zasobów wodnych terenu, w pierwszym rzędzie dyluwialnych, ale również kredowych. Według najnowszych poglądów P.A.N., co prawda jak się wydaje nie sprawdzonych, województwo łódzkie nie posiada dos-

Ten stan rzeczy, powodując ogromne straty materialne, niemożliwie jednocześnie wstawić przez Biuro Projektów Budownictwa Komunalnego, które wystąpiło w tej sprawie do Przewodniczącego Prezydium Rady Narodowej i do Centralnego Zarządu Biur Projektów Gospodarki Komunalnej, który z kolei wystąpił do Ministra Gospodarki Komunalnej, ~~przez Zarząd Biur Projektów~~ Centralny Zarząd Biur Projektów Gospodarki Komunalnej, polecił ^{utrzymane} piórem z dnia 22.6.56r. ~~przez~~ ^{utrzymane} jmy Biuro Projektów Budownictwa Komunalnego w Łodzi pracowników specjalistów i Generalnego Projektanta do spraw gospodarki wodno-ściekowej.

- 5 -

tatecznych zasobów wodnych, w związku z czym zachodzi potrzeba doprowadzenia wody z innych terenów. Lansowana jest tużno koncepcja doprowadzenia wody z Wisły z okolic Kociąwka. Inne poglądy przewidują doprowadzenie wody kanałem grawitacyjnym Turta - Ner, szlęcznie kanałem otwartym z Pilicy, który powinien być pod znakiem zapytania celowość budowy dalszych rurociągów z Tomaszowa do Łodzi. Podobnie będzie musiało być w najbliższym czasie wypracowana generalna koncepcja urządzeń kanalizacyjnych w związku z postępowaniem Biura Projektów Rzeki Ner, zajmującego się zagadnieniem rolniczego wykorzystania ścieków m. Łodzi.

Zagadnienia te wykraczają częściowo poza teren województwa i wymagają skoordynowania i uzgodnienia z instytucjami zajmującymi się gospodarką wodną w skali krajowej, a zwłaszcza z Departamentem Gospodarki wodnej P.K.P.G., P.I.G. i P.A.N.

~~Celem uporządkowania istniejącego stanu rzeki, proponowane jest obecnie powołanie ~~biura~~ Generalnego Projektanta do spraw gospodarki wodno - ściekowej na terenie województwa łódzkiego i pracowni specjalistycznej przy Biurze Projektów Budownictwa Komunalnego w Łodzi. Do zadań tej jednostki należałoby w pierwszym rzędzie opracowanie generalnej koncepcji gospodarki wodno - ściekowej i perspektywicznego planu rozbudowy urządzeń komunalnych w ujęciu regionalnym, stanowiącego podstawę do podejmowania decyzji inwestycyjnych, oraz koordynacją zamierzeń i planów na lata najbliższe.~~

- 6 -

Projektowna pracownia posiadać będzie 3 zespoły:

Zespół I zajmie się zagadnieniem zaopatrzenia w wodę ludności i przemysłu w porozumieniu z odpowiednimi władzami krajowymi i lokalnymi, oraz pracownikami urbanistycznymi. Do zadań zespołu będzie należało zarówno opracowanie generalnej koncepcji perspektywicznej, jak i planu etapowania inwestycji.

Zespół II zajmie się sprawą kanalizacji i gospodarką ściekową w porozumieniu z odpowiednimi władzami i skoordynowaniem tego zagadnienia z planami rolniczego wykorzystania ścieków.

Zespół III opracuje perspektywiczne bilanse wodne, a zwierzchni ustali w obszarze o dane poszczególnych ministerstw i centralnych zarządów perspektywiczne plany rozbudowy i zapotrzebowanie na wodę zakładów przemysłowych. Ponadto opracuje on plany rozbudowy innych urządzeń komunalnych, jak pralnie, kąźnie i tp.

Generalny Projektant będzie kierownikiem pracowni i głównym koordynatorem prac. Niezależnie od tego koniecznym byłoby wydanie Zarządzenia zalecającego, aby wszelkie zlecenia na wykonanie dokumentacji projektowo-kosztorysowej, dotyczącej urządzeń wodno-kanalizacyjnych przewidzianych do realizacji na terenie Łodzi i województwa łódzkiego były z nim uzgadniane. Powyższe jest konieczne tym bardziej, że należy się liczyć z faktem, że Biuro Projektów Budownictwa Komunalnego w Łodzi nie będzie prawdopodobnie w stanie wykonać całej dokumentacji technicznej i część będzie musiała być zlecona innym biuram projektów, częściowo poza

- 7 -

Łodzi.

Umocnienie pracowni będzie jednak wymagało wzmocnienia załogi Biura Projektów Budownictwa Komunalnego w Łodzi o 6 - 8 inżynierów z zakresu techniki sanitarnej. Sposobem tych można by sprowdzić z innych miast; pod warunkiem uzyskania od Prezydium Rady Narodowej m. Łodzi odpowiedniej liczby mieszkań.

Odrębnym zagadnieniem jest sprawa powołania urzędu, wzgl. pełnomocnika, wyposażonego w odpowiednie kompetencje i autorytet, który czuwałby nad całością gospodarki

wodno - ściekowej na terenie województwa i miasta Łodzi

i nie dopuszczal do samowoli na tym odcinku. Jasnym

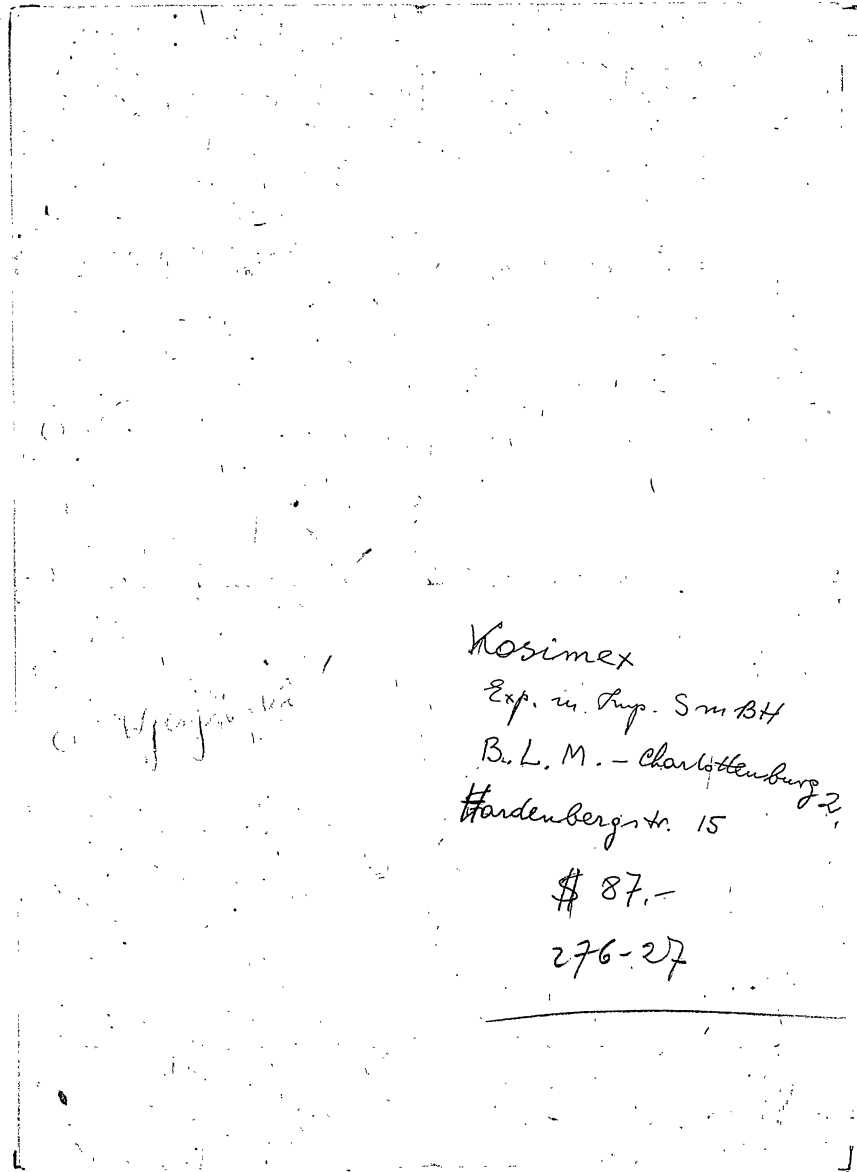
jest jednak, że działalność tego rodzaju jednostki będzie niepożądana, chyba celowa i orozowa

tylko w ~~opie~~ wypadku jeśli opierać się

będzie o opracowaną, uprzednio konceptję generalną

inwestycji wodno - ściekowych i dokumentaryjs

projektów.

Kosimex
Exp. in Aug. Sm BH
B. L. M. - Charlottenburg 21
Hardenbergstr. 15
\$ 87.-
276-27

I Brak ogólnego planu gosp. wodno-ściekowej
na skali krajowej i wojew.

- 1) Warta - Ujeź. Kanat p. Tudu. Krakow - Radomsko -
2) Pilica Pabianice - rad. Łódź - Wrocław

Prinow wodno-ściekowej

- 3) wod. Pabianice 1951r. Ludność mineralnie od
mięjsin (4/5) Deficyt. Zbiornik na ^{grabi} ~~kan~~
Dobrynie zbiorniki. Part. Kanalizacja 10 mił.
(4) Woda dla przem. Łódź

Inwest. budowl. reawansowanie.
Dawki jednoczynne. - prom. 2 mił.
styc. na 22.7. - 16.6 decenie

Wtiller - voda

osp.

Zelen - Zasad. Sosp. Kom.

osp - Rembowki

Bunzowski

Własności ziemskie
Kotłowski, i siłownia
reprodukcyjna z REOC

2,750 tys. m³ w 12 m³ dziennie
16 ha, 12,000 m²
2200 rob. I face 3000
2100 Pietr.
2100 drugie
100-110 m³/godz.
2 studnie gł. bieżące
100 m³/godz.
prof. Korycki
na potrzeby do stacji
Ochrona przed szkodliw.
Bocznica Mirowskiej
Mud. kolejarstwa
80,000 m³

Kel v 811 Boek.
KOP
~~to be left~~ ~~AAH~~
PDT Komisionera
~~Kopon~~ uji
~~Kawa~~
BPBK ✓
VRK
br
Gr 15.30
Jen 7.30
Kartomiera 1/7
428-84

17²⁰ 19¹⁰ / ~~1000~~
29²⁵

38.40
19.2
57.60

O d p i s

Ministerstwo Gospodarki Komunalnej
Centralny Zarząd Biur Projektów
Gospodarki Komunalnej
Warszawa, ul. Chłcimska 33

Warszawa, dnia 22 czerwca 1956 r.

L.dz. BB.NS.X

Biuro Projektów Budownictwa Komunalnego

w Ł o d z i

W nawiązaniu do pisma Waszego z dnia 15.5.1956 r. L.dz. 3474/56 Centralny Zarząd Biur Projektów Gospodarki Komunalnej wyjaśnia:

Doceniając znaczenie kompleksowego opracowania rozwojowych planów perspektywicznych wszelkich urzędzeń komunalnych w ujęciu regionalnym, stanowiących podstawę do podejmowania decyzji inwestycyjnych, Centralny Zarząd wystąpił do Ministerstwa Gospodarki Komunalnej z propozycjami uregulowania zagadnienia powyższego, prowadzącymi w konsekwencji do zorganizowania w poszczególnych biurach projektów pracowni specjalistycznych dla opracowania perspektywicznych planów urzędzeń komunalnych.

W przypadku pozytywnego ustosunkowania się kierownictwa resortu do przedstawionych postulatów Centralny Zarząd niezwłocznie przystąpi do ich realizacji w drodze powołania w biurach projektów budownictwa komunalnego odpowiednich zespołów na wzór pracowni G.O.F. w Stalingradzie.

Z uwagi jednak na stan faktyczny na terenie m.Łodzi /już rozpoczęte studia i projekty wstępne/ C.Z. uważa za wskazane uzyskanie wcześniejszych kredytów przez Prez.W.R.N. i zlecenie omawianych planów perspektywicznych biuro jeszcze przed uregulowaniem generalnie tego zagadnienia przez Obywatela Ministra.

Plany powyższe byłyby z jednej strony uzupełnieniem planów urbanistycznych Okręgu Łódzkiego, z drugiej strony rozwiązałyby całkowicie wnioskowane przez biuro powołanie "Urzędu Generalnego Projektanta". Sprawę tę należy omówić bezpośrednio z Prez.W.R.N.

Do czasu uregulowania tego zagadnienia w proponowany sposób, C.Z. nie widzi przeszkód do powołania generalnego projektanta, koordynującego wykonywane obecnie wszystkie prace projektowe biura, dotyczące rozbudowy urzędzeń wodociągowych, kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków.

Z imiennym wnioskiem powinno biuro wystąpić do C.Z. w oparciu o zarządzenie Nr. 16/54 i 30/55.

W przyszłości sprawy te /powoływanie głównych i generalnych projektantów/ będą regulowane zarz. C.Z., które w najbliższych dniach zostanie do biur rozesłane.

Niezależnie od powyższych wyjaśnień C.Z. informuje, że w sprawie poruszonej przez Was w piśmie L.dz.OT/411/56 z dnia 31.I.56r. oraz OT/9504/55 z dnia 22.XI.1955 r. dotyczącej przydziału absolwentów, oceniając trudności i specyficzne warunki Waszego biura Centralny Zarząd kieruje do Was największą ilość absolwentów.

Sprawa utworzenia wydziału inżynierii sanitarnej na Politechnice Łódzkiej poruszona w piśmie L.dz.TS/1123/56 z dnia 26.I.1956 r. zgodnie z opinią miarodajnych czynników jest w tej chwili z uwagi na brak odpowiednich kadr wykładowców nieaktualna.

D y r e k t o r

/-/ Mgr.inż. T.Zandfos

1162/III

Wojewódzki Zarząd Urzędzeń Komunalnych prosi niniejszym o przybycie na naradę roboczą, która odbędzie się w lokalu W.Z.U.K. przy ul. Jaracza 11 w dniu 25-ego b.m. o godz. 10-tej. Celem narady jest ustalenie ramowego schematu działalności Generalnego Projektanta do spraw gospodarko-wodno-ściekowej i pracowni specjalistycznej, które mają być powołane przy Biurze Projektów Budownictwa Komunalnego w Łodzi.

Decyzja powołania do życia tej jednostki powzięta została zasadniczo na konferencji u Przewodniczącego W.R.N. Ob.Horo-deckiego w dniu i potwierdzona pismem z dnia 22.VI.56 r. Centralnego Zarządu Biur Projektów Gospodarki Komunalnej, która w tej sprawie wystąpiła do Ministra Gospodarki Komunalnej. Cechowość takiego ustalenia zgodnienia wynika ze stanu wyposażenia miast województwa łódzkiego w urządzenia wod.-kan., które pod tym względem znajduje się na ostatnim miejscu w Polsce, z braku koordynacji zamierzeń i poczynają poszczególnych inwestorów, oraz z braku jakiegokolwiek kompleksowego planu budownictwa wodno-kanalizacyjnego na terenie województwa łódzkiego, uwzględniającej w szerszym zakresie planowaną rozbudowę przemysłu, zamierzenia urbanistyczne, rolnicze wykorzystanie ścieków, zamierzenia melioracyjno-żeglugowe, zagadnienie oczyszczania miast i td. Ten stan rzeczy przyczynia się do marnotrawstwa stojących do dyspozycji skromnych środków, wydankowanych niejednokrotnie na wątpliwe, wzgl. przewidywane rozwiązania.

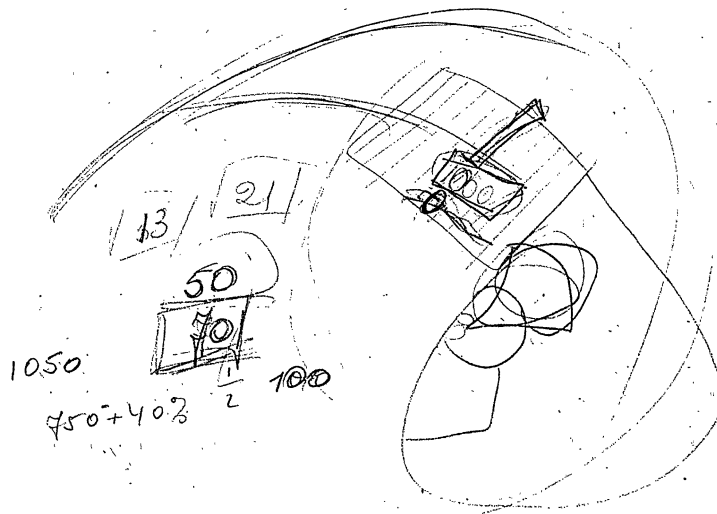
Do zadań powołanej jednostki należeć będzie w pierwszym rzędzie opracowania generalnej koncepcji gospodarki wodno-ściekowej na terenie województwa i perspektywicznego planu rozbudowy urzędzeń komunalnych w ujęciu regionalnym, stanowiącej podstawę do podejmowania decyzji inwestycyjnych, oraz

koordynacja zamierzeń i opracowywanych planów na lata najbliższe.

Wnioski z narady przedstawione będą Prezydium W.R.N., które będzie ewentualnym zleceńodawcą i kontrolować będzie bezpośrednio działalność i przebieg prac nad rozwiązaniem tych zagadnień.

Należy zaprosić również Przedsiębiorstwo Odciągów i Kanalizacji Okręgu Łódzkiego.

nautilus & engineering

Celem dziedniejszej narady jest ustalenie ramowego schematu działalności Generalnego Projektanta do spraw gospodarki wodno-ściekowej na terenie województwa łódzkiego i pracowni specjalistycznej, które mają być powołane przy Biurze Projektów Budownictwa Komunalnego w Łodzi. Decyzja powołania do życia tego rodzaju jednostki powzięta została zasadniczo na konferencji u Przewodniczącego Prezydium W.R.N. Ob. Horodeckiego w dniu i potwierdzona pismem z dnia 22.VI.56 r. Centralnego Zarządu Biur Projektów Gospodarki Komunalnej, który w tej sprawie wystąpił do Ministra Gospodarki Komunalnej. Wnioski z obecnej narady przedstawione będą Prezydium/Rady Narodowej, które podejmie ostateczną decyzję.

Ważnym jest
rozważenie
rozprawy
o sposobie
tego plan
inżynierii
wod.-kan.
inżynierii
Podkreślenie

utrwalenia jednostki, która rejestruje się
Konieczność powołania do życia tego rodzaju jednostki *konieczność gospodarki wodno-ściekowej na terenie Łódzkiego* wysuwana była niejednokrotnie w ciągu długiego okresu *okresu czasu* na różnych konferencjach i przy różnych okazjach. *Przywiąże się* z ogólnym złym stanem wyposażenia województwa łódzkiego w *Polna* urządzenia wod.-kan. i ze skomplikowaną ~~problematyką~~ *problematyką* województwa położonego na wododziale. Na 36 miast i osiedli typu miejskiego ~~znajdujących~~ *znajdujących* na terenie województwa jedynie 9 posiada wodociągi komunalne, przy czym jednak właściwie tylko wodociągi w Łodzi i Piotrkowie ~~posiadają urządzenie~~ *znaczną* obejmujące ~~część~~ *całość* miasta. Wodociągi w pozostałych 7 miastach ~~nie posiadają~~ *nie posiadają* ~~urządzenia~~ *urządzenia* lokalne o charakterze osiedlowym, *wpl. dwudziestu* *zgm.* Podobnie groźnie przedstawia się sytuacja na terenach wiejskich *o satelitych osiedlach* zaopatrujących się w wodę ~~niemal wyłącznie~~ *niemal wyłącznie* z piłykich studni dyluwialnych. Istnieją również gromady nie posiadające ani jednej studni i zaopatrywane w wodę przy pomocy odkrytych rowów. *Łódź Kanał z. tylko 6 miast fragment z Łódź* X

Sytuacja na odcinku uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej, pomimo poczynionych nakładów inwestycyjnych nie wiele się w zasadzie poprawiła od 1939 r.. Przyczyną tego

Łódź : Piotrowi wyprzedziła sieć
i innych miastach warunki sanitarne
na poziomie miejskich. Sieci miejskie
i plan. wydalane są bezpośrednio
na ulice, a nętki województwa
zamieniają się w otwarte kanały.

jest w znacznej mierze brak koordynacji zamierzeń i
początków poszczególnych inwestorów, oraz brak jakiegokolwiek
kompleksowego planu budownictwa wodno-kanalizacyjnego na
terenie województwa, uwzględniającego w szerszym zakresie
planowaną rozbudowę przemysłu, zamierzenie urbanistyczne
^{problem} rolniczego wykorzystania ścieków, zamierzenia melioracyjno-
szlugałowe, zagadnienie oczyszczania miast itd. Ten stan
rzeczy przyczynia się do marnotrawstwa stojących do dyspozycji
skromnych środków, wydatkowanych niejednokrotnie na wątpliwe,
wzgl. prowizoryczne rozwiązania. Szczególnie daje się we
znaki działalność przemysłu. Przykładów tego rodzaju działal-
ności można by przetoczyć wiele. Szczególnie charakterystyczny
jest wypadek Pabianic, gdzie urządzenie zbiornika na Dobrzyńce
uniemożliwia właściwe rozwiązanie kanalizacji, pomimo pocz-
nionych znacznych nakładów, Kutna, gdzie buduje się równocześnie
3 oczyszczalnie ścieków dla zakładów przemysłowych, wreszcie
sprawa kolektora z Widzewskich Zakładów Włókien Sztucznych,
budowany obecnie, którego trasa będzie jednak prawdopodobnie
musiała być zmieniona, gdyż w obecnej sytuacji przekreśla on
możliwość rolniczego wykorzystania ścieków i całą obszerną
pracę wykonywaną obecnie przez Biuro Projektów Rzeki Ner.
Przemysł zresztą w swej polityce inwestycyjnej nie liczy
się niemal w ogóle z potrzebami miast, czego przykładem
jest chociażby wiercenie w sposób nieskoordynowany wciąż
nowych studzien, oraz planowana w planie 5-letnim rozbudowa
Rudzkiej Wykończalni Przemysłu Bawełnianego, która obsługiwać
będzie tkalnię w Zambrowie.

*przebiegły
wzrost
wody*

*planuje,
a nawet
Kutna, Pabianic,
Farmaceut,
Zakł. Pr. - stad
a jui.
elektor
Uboraj*

Brak koordynacji poczynań i zamierzeń inwestycyjnych wynika jednak nie tylko z faktu działania na terenie województwa różnych instancji i z zasadniczego antagonizmu interesów Łodzi, województwa i przemysłu, ale i z faktu istnienia dużej liczby urzędów i władz regulujących sprawy wodno-kanalizacyjne, posiadających ~~naogół~~ zbyt mały ~~skład~~ *auton. kat. stat. kat.* potencjał, aby móc skutecznie tą działalność Koordynować. Dalszym *nieoptymalnym* czynnikiem jest fakt opracowywania dokumentacji technicznej przez liczne Biura projektowe; częściowo pza terenem Łodzi, *nieodpowiednio powiązanie i rozrzucone w całym województwie*

Sytuacja opisana pogłębia się i zaostrzy niewątpliwie w najbliższym okresie. Opracowanie generalnej koncepcji gospodarki wodno-ściekowej staje się konieczne w związku ze stałym wyczerpywaniem zasobów wodnych terenu w pierwszym rzędzie dyluwialnych, ale również kredowych. Według najnowszych poglądów P.A.N., *co prawda* ~~zresztą~~ jak się wydaje ~~nieistotnie~~ sprawdzonych, województwo łódzkie nie posiada ~~nie~~ dostatecznych zasobów wodnych, w związku z czym zachodzi potrzeba sprowadzenia wody z innych terenów. Lansowana jest luźno koncepcja doprowadzenia wody z Wisły z okolic Włocławka. Inne poglądy przewidują doprowadzenie wody kanałem granicznym Warta-Ner, względnie kanałem otwartym z Pilicy, który postawiłby pod znakiem zapytania celowość budowy dalszych rurociągów z Tomaszowa do Łodzi. Podobnie będzie musiała być w najbliższym czasie wypracowana generalna koncepcja urządzeń kanalizacyjnych w związku z postępem prac Biura Projektów Rzeki Ner, zajmującego się zagadnieniem rolniczego wykorzystania ścieków m.Łodzi.

Raportowana ta sytuacja dotyczy przede wszystkim teren wojew. i wymaga skoordynowania z instytucjami zajmującymi się gosp. wodną w skali krajowej, w tym czasie z Dept. Gosp. Wodnej PKPG, PIG i PAN.

+ Brak jest również na terenie ^{dyktando} ~~niektóre~~
opracowań urbanistycznych. Różne ~~miasta~~
~~miasta~~ posiada natomiast plany
ogólne, perspektywiczne, przy czym plany
te nie znajdują się w żadnym stopniu
zapadnięciu wod.-kan., co wreszcie ~~nie~~
ostatecznie ich wartości. Natomiast opracowany
plan PPR Plan Regionalny TOP obciążony
^{inodkawa} ~~nie~~ ~~tylko~~ części wojew. Tódkięgo,
został dyskwalifikowany plan PKP
nie przedstawiony nawet Prezydium Probu
do ratyfikowania. Nie zawiera on
wreszcie również ^{radu} konkretniej koncepcji
rozwiązania zagadnienia wod.-kan.

Celem uporządkowania istniejącego stanu rzeczy proponowane jest obecnie powołanie do życia Generalnego Projektanta do spraw gospodarki wodno-ściekowej na terenie województwa łódzkiego i pracowni specjalistycznej przy Biurze Projektów Budownictwa Komunalnego w Łodzi. Do zadań tej jednostki należałoby w pierwszym rzędzie opracowanie generalnej koncepcji gospodarki ^{WODNO-ŚCIEKOWEJ} i perspektywicznego planu rozbudowy urządzeń komunalnych w ujęciu regionalnym, stanowiącego podstawę do podejmowania decyzji inwestycyjnych, oraz koordynacja zamierzeń i planów na lata najbliższe.

Projektowana pracownia posiadałaby 3 zespoły.

Zespół I zajmowałby się zagadnieniem zaopatrzenia w wodę ludności i przemysłu w porozumieniu z odpowiednimi władzami krajowymi i wojewódzkimi, oraz Pracowniami Urbanistycznymi. Do zadań zespołu będzie należało zarówno opracowanie generalnej koncepcji perspektywicznej, jak i planu etapowania inwestycji.

Zespół II zajmie się sprawą kanalizacji i gospodarką ściekową w porozumieniu z odpowiednimi władzami i skoordynowaniem tego zagadnienia z planami rolniczego wykorzystania ścieków.

Zespół III opracuje perspektywiczne bilanse wodne, a zwłaszcza ustali ich w oparciu o dane poszczególnych ministerstw i centralnych zarządów perspektywiczne plany rozbudowy i zapotrzebowanie na wodę zakładów przemysłowych. Ponadto opracowuje on plany rozbudowy innych urządzeń komunalnych, jak pralnie, łaźnie i t.p.

Generalny Projektant będzie kierownikiem Pracowni i głównym koordynatorem prac. Niezależnie od tego koniecznym byłoby wydanie zarządzenia, aby wszelkie zlecenia na wykonywanie dokumentacji projektowo-kosztorysowej, dotyczącej urządzeń wodno-kanalizacyjnych, wzgl. innych komunalnych przewidzianych do realizacji na terenie województwa łódzkiego były z nim uzgadniane. Powyższe jest konieczne, ponieważ należy się liczyć z faktem, że B.P.B.K. w Łodzi nie będzie prawdopodobnie w stanie wykonać całej dokumentacji technicznej i część będzie musiała być zlecona innym Biurom, częściowo poza Łodzią.

Uruchomienie Pracowni będzie jednak wymagało zwiększenia załogi B.P.B.K. w Łodzi o 6 - 8 inżynierów z zakresu techniki sanitarnej. Specjalistów tych można by sprowadzić z innych miast, pod warunkiem uzyskania od Prezydium R.N. m.Łodzi odpowiedniej liczby mieszkań.

PREZYDIUM
WOJEWÓDZKIEJ RADY NARODOWEJ
w ŁODZI
Wiel. Komisja Planowa Gospodarcza
w Łodzi

*rozpatrzone
Wzrost w przeliczeniu przed
1947 r. do 17.11.56
współpraca z oddziałem, aby wyeg
konstatować całości problem
Kwintali*

stanu zaopatrzenia w wodę ludności miast
Jak wynika ze wskazań do narodowego planu gospiarskiego, jak rów
nież z danych opublikowanych w roczniku statystycznym za r. 1955, woje
wództwo łódzkie znajduje się na ostatnim miejscu w Polsce tak pod
względem ilości wyposażonych miast w urządzenia wodociągowe jak i
długość tej sieci w miastach.

Na 35 miast i osiedli zamieszkiwanych przez ponad 400.000 mieszkańc
posiadamy zaledwie 8 które w/g oficjalnych danych statystycznych
wyposażone są w wodociągi komunalne.

Natomiast zdaniem fachowców w tej dziedzinie zaledwie jednemu
z nich t.j. wodociągowi w Piotrkowie można w pełni przypisać to
miano. Pozostałe urządzenia w takich miastach jak : Rawa, Skierniewi
ce, Koluszki, Rutno, Łowicz, Wieluń, Łęczyca, to raczej mniejsze
lub większe lokalne wodociągi osiedlowe lub działnicowe.

Twierdzenie to wypływa z ich możliwości usługowych i ze stopnia
wyposażenia w urządzenia techniczne.

Czyż bowiem można nazwać wodociągiem urządzenie w Rawie Mazowieckiej,
które czerpie wodę z jednej studni o głębokości 14 m., posiada 500m.
sieci z czego na mieszkańca przypada 0,04 jej długości, do której
podłączonych jest 5 posesji i dwa rodzaje, a która produkuje około
10.000 m³ wody rocznie i zaopatruje w wodę 300 osób na 7000 mieszkań
ców. Albo urządzenie w Skierniewicach oparte również na 1 studni gł.
49 m. o nie-co dłuższej sieci zewnętrznej 1.300 m. (na 1 mieszk. 0,08m.
do której podłączonych jest 15 posesji i 6 źródeł lub koluszki
- posiadające ogółem 2 km. sieci, czyli 3 cm. na mieszkańca, bazują
ce wyłącznie na wodzie z rzeki i stacji P.K.P.?

Czy też Rutno o długości sieci niespełna 3 km. czerpiące wodę z 2
coppera ujęć, nie znajdujących się na terenie nalewanej zanieczyszczono
nej rzeki Ochnia gdzie w r. 1953 dokonano 85 analiz chemicznych
i 409 bakteriologicznych, które wykazały się w okresach pod deszczu

w otworach studziennych znajdują się bakterie chorobotwórcze.
Będą też urządzenia wodociągowe w Łęczycy, mające jak na nasze warunki długą sieć, które jednak nie jest w stanie zaspokoić zapotrzebowania miasta na wodę, ponieważ w godzinach szczytowego rozbioru brak jest wody w ujęciach, a skorelowana sieć rozdzielcza nie wytrzymuje ciśnienia wewnętrznego, co jest powodem b. częstych awarii i pozbawienia wody całych dzielnic miasta.

Ogólnie biorąc wszystkie nasze urzędzenia wodociągowe posiadają w sumie 73.73 km. sieci wodociągowej, a tej liczby ponad 50% bę 36 km znajduje się w Piotrkowie.

Pozostała ilość rozdzielona jest bardzo nierównomiernie między pozostałe 7 miast.

Istniejące "zakłady wodociągowe" pokrywają zapotrzebowanie na wodę wszystkich miast w granicach od 5% - Rawa do 65%, Piotrków Tryb. - średnio 35% i obsługują wyłącznie śródmieścia.

Biorąc pod uwagę ilość mieszkańców miast województwa, oraz rozmiar i zasięg sieci wodociągowej - ogółem z wody "wodociągowej" korzystałaaledwie 8% ogółu ludności miast. Pozostałe 92% zaopatruje się w wodę ze studni publicznych i o charakterze publicznym, których w gestii Gospodarki Komunalnej mamy ca 410 i ½ około 9 tys. studni podwózkowych.

Z płytkich kopanych studni podwózkowych korzysta ponad 50% mieszkańców miast.

Dodatk do tego należy że wśród studni publicznych mamy 197 kopanych a 213 wierconych nieco głębszych.

Ponieważ wszystkie jednak, zarówno podwózkowe jak i publiczne, czerpią wodę z pierwszego poziomu wodonośnego najbardziej naruszonego na skutek bakteriami i wpływu czynników zewnętrznych jak: susza, i częsta występująca eksploatacja tych warstw przez studnie

przemysłowe.

Podkreślić jednak trzeba że wiele z nich wypada z eksploatacji na skutek niedostatecznej konserwacji .

W tych warunkach niektóre ze studni jak to ma miejsce w ośrodkach uprzemysłowionych, często pozbawione bywają wody lub jakości jej przeczą zasadom higieny sanitarnej.

Przeprowadzone w r. 1953 analizy wody wykazały że:

1. woda dobra występuje w 25,6% studniach
2. " wątpliwa " w 54,2% "
3. " zła " w 40,2% "

Jak widzieć z powyższego , na skutek zbyt słabego rozwoju urządzeń wodociągowych w miastach, które urządzenia te posiadają zaopatrzenie w wodę jest niewystarczające.

Gerzej jeszcze sytuacja przedstawia się pod tym względem w dużych miastach wyśco jak na nasze warunki uprzemysłowionych jak Pabianice, Zgierz, Tomaszów, Zdunska Wola, Osorków i innych .

Tutaj obok bezprzeznego już prymitywu w zaopatrywaniu się w wodę , dochodzi jeszcze czynnik prawdopodobnego zabierania wody przez przemysł.

O tym w jak wysokim stopniu wpływa nadmierna eksploatacja pokładów wodonośnych przez przemysł na stan wód w studniach gospodarskich świadczą fakty zanotowane w miasteczku Pabianice .

Podobnie jak w innych miastach zaledwie kilka studni jest tu wierconych. Regularnie natomiast są zwykłe studnie z kragów betonowych, z których osierpia się wodę przy pomocy ręcznych pomp lub wprost wiadrami.

Większe zakłady przemysłowe osierpia wodę ze studni wierconych nawet do 250 m. i eksploatują wodonośne pokłady kredy.

Nadmierny pobór wody powoduje prawdopodobnie zachwianie równowagi w warstwie wodonośnej co uwidocznia się w obniżaniu się tego poziomu wodonośnego.

Najprawdopodobniej wody czwartorzędowe mają bezpośredni kontakt z warstwami głębszymi co uwydatnia się w ich okresowym okęślowym zaniku.

Z tego też powodu w śródmieściu w promieniu 1 km. czynne są tylko nieliczne studnie. Na przykład na ul. Nowy Świat na 9 studni czynnych jest 5, na ul. Piotrowskiego na 11 studni czynnych jest również 5, na ul. Piotra Skargi tylko 39 posesji posiada czynne studnie. W dniu poświęconym, a więc w okresie pospoju przemysłu woda do studni napływa dość obficie, aby za dwa dni oblały swe lustro poniżej głębokości studni w mieście.

Podobna sytuacja występuje również w Osorkowie gdzie notuje się stale zjawisko zmniejszania się samoczynnego wypływu w znajdujących się tam studniach publicznych i podwórkowych, które datuje się od lipca 1863 r. t.j. od chwili uruchomienia przez Osorkowskie Zakłady Przem. Bawełnianego kilku studni o znacznej wydajności. Stan zaopatrzenia w wodę miast woj. ódstwa jest tak alarmujący, że Prezydium Rad Narodowych w Tomaszowie Mazowieckim i w Osorkowie występowały nawet z propozycją dostarczenia wody przy pomocy autosternu i bezkorków. Stosują to do tej pory Skierniewice.

Obek zaopatrzenia w wodę miast, również fatalnie przedstawia się zaopatrzenie wsi. Głównym źródłem poboru wody są tu prawie wyłącznie płytkie studnie dyluwialne, kopane, z betonową lub drewnianą obudową, w których wysokość lustra wody uzależniona jest od pory roku i warunków atmosferycznych. W okresach suchego lata jak to miało miejsce w r. 1953 duża ilość z tych studni całkowicie wysycha. Spowodowane jest to położeniem i geograficznym położeniem województwa, którego północna część leżąca w pasie wielkich dolin posiada najniższą w Polsce ilość opadów często niżej 400 mm. oraz

-5-

niskim procentem zalesienia, który wynosi około 16, % , jak również brakiem większych zbiorników wodnych i dotychczas źle pojmowaną działalnością melioracyjną ograniczającą się głównie do odwodnień. Wszystkie te czynniki powodują w okresie lata wysokie wahania lustra wód gruntowych , które ęo wody są zasadniczym źródłem zaopatrzenia wsi.

Obok przytoczonych wyżej elementów wpływających na zaopatrzenie wsi w wodę , poważnym czynnikiem często utrudniającym wykopanie studni są warunki geologiczne. Na to miejsce szczególnie w południowej części województwa w rejonie tzw. jury krakowsko - wieluńskiej, gdzie występujące zjawiska krakowskie / podziemne , rzeki /utrudniają znalezienie odpowiednio wydajnego źródła wody.

Na terenie województwa istnieją gromady , które nie posiadają ani jednej studni lub mają ich zbyt mało. Do takich między innymi należą Podule pow. Kępno, Leśka , Kolonia Ręcznie , pow. Piotrków, A w pow. pow. Sieradz szczególnie pod tym względem upośledzony jest powiat Wieluń.

Zasadniczą trudnością hamującą budowę studzien na wsi jest wysoki koszt wiercenia studzien/50.000 - 60.000 zł./, oraz brak kręgów betonowych, a szczególnie cementu na ich sporządzenie, / dla wykonania stromi kopanych/. Począwszy od roku bieżącego budowę studzien na wsiach kieruje Zarząd Budownictwa Miejskiego, który posiada przedsiębiorstwo wykonawcze. Inwestycja w tym zakresie skoncentrowana są wyłącznie w opóźnieniach produkcyjnych. W roku ubiegłym w opóźnieniach wybudowano 9 studzien, plus na rok bieżący przewiduje budowę 13. Jest to jednak postęp niedostateczny. Przyczyną tego jest niechęć opóźnień do finansowania tak wielkich nakładów na ten cel, oraz brak typowych dokumentacji technicznych.

Ogólnie rzecz biorąc dotychczasowy stan zaopatrzenia w wodę zarówno ludności miast jak i wsi jest wręcz katastrofalny.

Dodatkową poważną trudnością opóźniającą rozwój inwestycji wodociągowo-kanalizacyjnych jest stanowisko BRK, które odmawia sporządzenia dokumentacji technicznych na podstawie dotychczasowego stanu zaopatrzenia planów zagospodarowania przestrzennego miast, żądając jeszcze dodatkowych rozpracowań, a ponadto tłumacząc się brakiem mocy przerobowej.

Okres ^{powojenny} ~~powojenny~~ nie przyniósł dotychczas żadnych poważniejszych zmian w wyposażeniu urządzeń wodociągowych. W latach 1939-1955 wybudowano za zaledwie wodociąg w Kutnie i przewidzono ogólną długość sieci o ca 6 km. co dla 35 miast jest przyrostem wysoce niedostatecznym.

Poważniejsze zmiany mogą nastąpić dopiero w planie 5-cio letnim. Projekt planu 5-cio letniego przewiduje budowę nowych zakładów wodociągowych w takich miastach jak: Zgierz, Pabianice, Tomaszów, Zduńska Wola, Radomsko, ponadto przewiduje się również rozbudowę istniejących wodociągów.

Sięć wodociągowa wzrosnąć o ca 110 km.

Równolegle z budową i rozbudową zakładów wodociągowych w większych miastach województwa, prowadzona będzie budowa studni dla zaopatrzenia ludności mniejszych miast.

Ogółem przewiduje się oddanie do użytku 46 studzien publicznych, w tym 26 studni w drodze inwestycji.

Pozostałe 20 zdewastowane w chwili obecnej i nieczynne uruchomione zostaną poprzez przeprowadzenie kapitalnych remontów.

Niedostateczna jest również w naszym województwie sieć kanalizacyjna.

Jej długość w chwili obecnej wynosi 76,5 km, tak że zaledwie 28 % ludności miejskiej może z tych urządzeń korzystać.

Rozbudowa i budowa sieci kanalizacyjnej jest ściśle związana z budową sieci wodociągowej. Również z pod tym względem miasta naszego województwa są wybitnie upośledzone, gdyż zaledwie 5 z nich wyposażonych jest w fragmentaryczne urządzenia kanalizacyjne, a tylko jedno - Piotrków posiada oczyszczalnię ścieków. Podobnie rzecz się ma w odległości zaledwie 11 km od Łodzi w Aleksandrowie czy Konstantynowie warunki sanitarne stoją prawie na jednym poziomie z wiejskimi. To samo można odnieść do szeregu powiatowych miast województwa.

Ścieki miejskie i przemysłowe wydalane są bezpośrednio z posesji i zakładów przemysłowych na ulice, zanieczyszczając powietrze i są rozsadnikami chorób.

Brak kanalizacji i oczyszczalni ścieków powoduje zanieczyszczenie odbiorników którym są rzeki województwa, co doprowadza do stanu takiego, że np. rzeka Bzura dopiero koło Łowicza jest jako tako czysta. Natomiast Nępa do ujścia do Warty nie odzyskuje swych naturalnych właściwości. To samo dzieje się z szeregiem innych drobnych rzeczek. Stan zanieczyszczenia wód powierzchniowych ściekami zanieczyszczenia.

jest też katastroficzny, że wyklesła w wielu wypadkach życie biologiczne w rzekach, zmniejszając z tego względu gospodarkę narodową na poważne straty w rybołówstwie i wywierając szkodliwy wpływ na otoczenie. Od szeregu już lat trwa walka z tym stanem rzeczy. Brak jednak było dotychczas odpowiednich aktów prawnych zobowiązujących sady przeważnie do oczyszczania swych ścieków.

Tylko w roku ubiegłym ukazała się Uchwała Prezydium Rządu zobowiązująca Ministrów do spowodowania wprowadzenia w podległych im zakładach odpowiedniej gospodarki ściekowej, przez budowanie oczyszczalni. Uchwała ta jednak całkowicie pomija rolę Rad Narodowych w koordynacji zamierzeń inwestycyjnych w tym zakresie w zakładach przemysłowych.

Z tego powodu w szeregu miast województwa nawet małe zakłady budują, własne, kosztowne oczyszczalnie ścieków. Wydaje się, że inwestycje te w niektórych wypadkach są zupełnie zbędne i gdyby nakłady pracy projektowej i środki inwestycyjne danych przemysłów obrócić na cel projektowania i budowy oczyszczalni i kanalizacji miejskich, można by dużo prędzej i skuteczniej udźwignąć stan naszych rzek przy jednoczesnym podniesieniu stanu sanitarnego miast. Takim przykładem jest miasto Kutno, gdzie projektuje a nawet buduje się oczyszczalnię o wątpliwej celowości i dużych nakładach, podczas gdy gospodarka komunalna boryka się z trudnościami finansowymi, przy realizacji rozwiązań wodociągów, kanalizacji i oczyszczalni ścieków w miastach. Oczyszczalnię projektują: Kutnowskie Zakłady Farmaceutyczne, Zakłady Piwowarsko-środkownicze a buduje już - Elevator Żelazowy. W tym stanie rzeczy zwiększają się niewspółmiernie koszty inwestycyjne, gdy tymczasem przy skoordynowanych zamierzeniach można często wybudować tylko jedną i jedyną oczyszczalnię miejską.

-9-

Długość sieci kanalizacyjnej w województwie w roku 1960 wynosiła do 142,5 km, czyli o 88 % w porównaniu z rokiem 1955.

Podany plan inwestycyjny 5-letniego latia jest planem ektrycznym w stosunku do tego co zostało dotychczas zrobione.

Jednak obecnie sily się powymaga głow na temat możliwości przygotowania dokumentacji technicznych przez biuro projektowe, i możliwościach przerobach przedsiębiorstw, które będą wykonywać te inwestycje.

Obecnie inwestycje "współdzielni komunalnej" mających na celu lepsze zaopatrzenie w wodę ludności, głównie i Esport Rolnictwa przewiduje wprowadzenie do planu, inwestycji o charakterze kompleksowym jako byłby zbiornik retencyjny w Łomaniu na rzecz Grabi i w Sulajowie na Ylicy.

Wybudowanie zbiornika retencyjnego na Grabi o pojemności do 16 mli. w tym pomoci na doprowadzenie wody do Pałanin i zaopatrzenie w nią tamtego przysieki, co spowoduje gwałtowny pobór wody gruntowej i dodatnie wplynie na zaopatrzenie z tych źródeł ludności.

-10-

Zakreślenie projektu do budowy tego zbiornika zostały już zatwierdzone przez Ministerstwo Rolnictwa, również badania hydrogeologiczne na przeprowadzone na terenie przeznaczonym pod zalew, wykazały realność budowy tego zbiornika. Nastrożeniem jedynie braku terminy wykonania dokumentacji technicznej, która umożliwiła wprowadzenie do planu inwestycyjnego budowy tego zbiornika dopiero w r. 1956. Drugą inwestycją podobnego typu ale o znacznie szerszym zakresie jest budowa zbiornika w Sulajowie.

Wielki wicel interwencjom w tej sprawie w P.Z.P.C., Ministerstwo Rolnictwa otrzymało szereg opracowania szkiców projektowych i przeprowadzenia studiów hydrogeologicznych na obszarze planowanego zbiornika. Obecnie prace te są w toku.

Zadaniem tego zbiornika będzie magazynowanie wód przepływających i powstających na Pilicy i dostarczanie ich mieszkańcom odkrytym do w. Łodzi nie będącymi do momentu w dolinie rz. Jax. Część tych wód można również może być przesłana do Piotrkowa do jeziora Bugaj, gdzie utworzyć można (zgodnie z badaniami warunkami wyprodukowania dla ludności miasta, a jednocześnie może uspokoić napięcie potrzebami pracy Piotrkowa, który w tym wypadku nie będzie potrzebował wody z ilości rzekającej.

Większość jej ilości mogą być przeznaczona na potrzeby miasta. Realizacja tej koncepcji umożliwiła jest zbudować z jednej strony od wyznaczonej okolicy i badań z drugiej zaś od stanowiska Prezydium Rady Narodowej w Łodzi, które nie będąc na większą możliwość realizowania doświadczenia w dziedzinie i w najbliższym czasie doprowadzenie wody z Sulajowa, stoi na stanowisku równoczesnej budowy 2-giej ^{niżej} zbiornik rzeki Pilicy - 1956.

Również odrębny w powstaniu nowej inwestycji, która będzie realizowana w najbliższych latach przez Min. Gosp. Komunal. jest budowa hydroczepki na terenie hydrologicznego okręgu górniczego oraz rozbudowa

- 11 -

wodociągu koczowego. W chwili obecnej rozpracowywana jest koncepcja budowy ujęć i sieci wodociągowej dla całego rejonu górno-ozkiego, zarówno dla kopalni jak i ludności miejscowej mieszkającej tam.

Tak pokrótce przedstawiają się, istniejący stan zaopatrzenia ludności miast i wsi w wodę i prace zamierzone dla wprowadzenia radykalnych zmian w tej dziedzinie umożliwiające w krótkim czasie wprowadzenie ostatecznego polepszenia tego stanu."

Wniosek i

1. W związku ze wzrostem i pogłębiającym się na terenie województwa zjawiskiem obniżania się poziomu wód gruntowych, opracować porównawczy plan zaloczenia obszarów irygacyjnych i brzo-
gów rzek ze szczególną uwzględnieniem części północnej wojew-
ództwa.
2. Prezydent N.R.N. i Woj. Zar. Gosp. Miorsk. i Zam. władzy przemo-
nialnej i opracować możliwości wykorzystania ścieków wody
w zakładach przemysłowych i instytucjach użyteczności publicz-
nej poprzez budowę lokalnej sieci i urządzeń ulicznych dla
zaspokrelenia w wodę ludności miejskiej.
3. W.Z.R. wnieść sporządzać analizę potrzeb indywidualnych
gospodarstw i opóźnień produkcyjnych w zakresie budowy stu-
dzień oraz nakreślić plan i wyznaczyć wnioski dla pełnego zaspokre-
lenia w wodę ludności miejskiej.
4. W związku z koniecznością nakreślenia wspólnego planu gospodar-
stwa wodnej miasta Łodzi i województwa zachodzi pilna konieczność
zgodnienia tych spraw na wspólnym posiedzeniu Prezydentów tych
Rad Miejskich.
5. Dla osiągnięcia koncentracji środków i racjonalnego ich wyka-
zania w zakresie budowy stacji i oczyszczalni ścieków
proszę inwestorów planu centralnego jak i terenowego, opracować
wnioski do P.Z.P.G. zmiernające do wydania odpowiednich przepisów
zobowiązujących inwestorów do przesyłania do W.Z.P.G. rocznych
i wieloletnich planów inwestycyjnych w zakresie budżetu
wodnego w takim czasie by W.Z.P.G. mogło opracować kompleksowy
i skoordynowany plan budżetu wodnego na terenie całego
województwa.

1. Celowa przegrupka dla prowadzenia prac w zakresie dokumentacyjnej techniki w zakresie wydziałów i pododdziałów Centralnego Wydziału w Ministerstwie ds. P.K.P. o wydziale odpowiedzialnym za kierowanie pracami w tym zakresie. Komunikacja z wydziałem w Warszawie. Wzrost w 1961 r.
2. W ramach 1. Wydziału, do wydziałów wchodziły się z W.P.K.P., Biuro ds. Wydziału 162 przy U.S.P.K., Referat Wydziałowy przy Głównym U.S., Stacja Radiowa oraz U.S.R. celem sprawnego kierowania w kompleksowym rozstrzygnięciu wszelkich spraw związanych z kierowaniem w tym zakresie na wydziale w Warszawie. W tym celu wydział w Warszawie był do wydziału w Warszawie.
3. W tym zakresie prac wydział w Warszawie, kierował tymi pracami wydział w Warszawie, kierował tymi pracami wydział w Warszawie, kierował tymi pracami wydział w Warszawie.

Cel narady
Potrzeba placowki
Organizacja placowki i Gen. Prog.
Wzrost wodny
Zlecenie
Fachowcy

Na wodociagle
Stan nie lepszy, niz 1939 r.
Studia przemyslowe
Oczyszczalnie w Kostinie
Kolektor wodny
Pobranie
Wzrost bez wody
Kanal z wody
Studia Bimra
Dokumentacja w wielu Bimra

Konieczność ^{podsumowania} (gdzie) i stan
i wododział
niezakoordynowane

Stan: wod.-kam. (miasto - wieś)
wododział

Prak. Koord.: przepływ (przejście)
różne stadia
przepływu
dopływ
siłki

Rudolfe Wzł. P. B.
Zambon
20 min. m.

Sadunov
Badriak

51

10

Miejscowość: Firma: Nr:

Firma:	Do:
Miejscowość:	Do: 195
	Do: 195

SKOROSZYT

Książ

Planu opóźnień (Zatorowice)
m. Sziena

- 1) Wyższe Regionalne
- 2) Historia
- 3) Fizjografia
- 4) Przemysł
- 5) Komunikacja zewnętrzna
- 6) Uczelnia publiczna
- 7) Związek i kultura fizyczna
- 8) Komisja naukowa
- 9) Atlas terenu

Lpierz

- 1 -

str.6.

A. Omówienie wytycznych regionalnych wraz z uwagami

Poglądy Departamentu Planów Terenowych i Lokalizacji, oraz Pracowni Planów Terenowych, sprowadzają się do poniższego:

z dwóch podstawowych gałęzi przemysłu istniejących obecnie w Zgierzu, a mianowicie przemysłu chemicznego i włókienniczego, przemysł chemiczny rozwinię się poważnie w planie perspektywnym, przy czym produkcja barwników Zakładów Chemicznych "Boruta" odegra poważną rolę w pełnym wykształceniu na terenie W.O.P. funkcji ośrodka przemysłu włókienniczego w skali krajowej. Globalne zatrudnienie w przemyśle chemicznym przekroczy w związku z tym w 1970 r. 4.200 osób. Równocześnie rozwinię się w mieście przemysł metalowy, elektrotechniczny, precyzyjny i inne gałęzie pomocnicze w stosunku do przemysłu włókienniczego. Zgierz ponadto pomysłany jest jako baza mieszkaniowa dla przemysłu wydobywczego, który rozwinię się w okolicach Rogoźna i północnych dzielnic Łodzi. Wszystkie te przemysły zatrudniają przede wszystkim mężczyzn, na skutek czego przemysł włókienniczy na terenie Zgierza będzie musiał ulec gruntownej modernizacji i rozbudowie, celem wytworzenia odpowiedniej ilości miejsc pracy dla kobiet. Warunki naturalne dla rozwoju przemysłu włókienniczego nie są zresztą na terenie Zgierza tak niekorzystne, jak na to wskazują Wytyczne W.K.P.G., gdyż z zasadniczych fał produkcji włókienniczej jedynie wykończalnictwo zużywa poważniejsze ilości wody. Przyjmując jednak globalne zatrudnienie w przemyśle kluczowym na 17.000 osób, oraz rozwijając przewidziane dla Zgierza w Wytycznych W.K.P.G. w liczbach kierunkowych P.K.P.G. funkcje ośrodka administracyjnego, kulturalnego i socjalnego dla zaplecza, otrzymujemy globalną liczbę ludności w planie perspektywnym 71.000 osób.

Koncepcja wytworzenia w Zgierzu w okresie perspektywnym ośrodka przetwórstwa warzywno-owocowego dla potrzeb Łodzi nie wydaje się możliwa do zrealizowania w rozmiarach nakreślonych w Wytycznych, ponieważ tereny samego miasta i okolicy są ubogie w te produkty, przy czym uprawa ich nie będzie mogła być w tak poważnym stopniu

//

Hg. stam. z roku 1950 Ligon. luyf. op. Teni 26. 138 micphletov

[Faint, mostly illegible handwritten text, possibly a list or report, contained within a rectangular border.]

DC

zwiększona, ze względu na warunki naturalne.

Podobnie Zgierz nie posiada w zasadzie warunków dla poważniejszego rozwoju przemysłu drobnego, który zresztą nie może spełniać funkcji miastotwórczych w rozmiarach sugerowanych w Wytycznych.

Poważnie zwiększoną liczbę ludności, oraz przemysłu, przy równoczesnym powiększaniu rozmiarów przemysłu chemicznego, wymagającego znacznej strefy izolacyjnej powoduje, że miasto nie będzie mogło ^{się} pomieścić w łuku kolei Łódź-Kutno. Nowe tereny za inwestowania miejskiego znajdować się będą na północny-wschód od obecnego miasta, oraz wzdłuż projektowanej linii tramwaj dojazdowych w kierunku północno-wschodnim.

Częściowo tylko mogą być realizowane postulaty Wytycznych odnośnie węzła komunikacyjnego. Wzbogaci się on zwłaszcza o proponowaną drogę Stryków-Konstantynów, będącą częścią szlaku Warszawa-Wrocław z ominięciem Łodzi, która przebiegać będzie przez obrzeżne partie Zgierza. Podobnie w świetle bliższych studiów, usunięcie drogi Łódź - Ozorków poza teren miasta nie wydaje się celowe. Znaczenie węzła kolejowego wzrośnie na skutek włączenia od północnego zachodu linii Poznań - Łódź, oraz ułożenie drugich torów na liniach Łódź - Zgierz i Łódź - Kutno.

Z uwagi na częściowe zdezaktualizowanie Wytycznych W.K.P.G. Założenia Programowe opierają się na wskazaniach liczb kierunkowych P.K.P.G. dla zespołu przemysłowego Łodzi. Naskutek tego wyliczenia dane cyfrowe zawarte w części tabelarycznej Wytycznych dotyczące poszczególnych działów gospodarki narodowej nie znajdują zastosowania dla miasta 71.000. W tych więc dziedzinach oparto się głównie o Tymczasowe Normatywy Urbanistyczne dla projektowania miast i osiedli.

B. ROZWÓJ HISTORYCZNY ZGIERZA

Znajdujący się na północ od Łodzi Zgierz jest jednym z najstarszych osiedli województwa łódzkiego. Podobnie jak inne miasta położone na obrzeżach wysoczyzny łódzkiej, Zgierz rozwinął się znacznie wcześniej od obecnego głównego miasta okręgu Łodzi.

Osiedle położone w malowniczej okolicy lesistej było własnością książęcą i stanowiło prawdopodobnie ośrodek łowiecki.

W XIII wieku powstała tu komora celna, zabezpieczona grodziskiem obronnym. W tym samym czasie mniej więcej osada uzyskała prawa miejskie. Przez długie jednak stulecia miasto nie rozwijało się niemal zupełnie, jakkolwiek w 1505 r. król Aleksander przyznał miastu prawo do jarmarku i targów tygodniowych. O niewielkich rozmiarach Zgierza w tym okresie świadczy fakt, że w 1459 r. miasto wystawiło na wojnę pruską zaledwie 1 żołnierza pieszego, podczas gdy Łęczyca wystawiła ich 20, a lustracja z 1661 r. stwierdziła istnienie zaledwie 10 domów. Kolejne lustracje stwierdziły w 1765 r. już 56 domów, a w 1789 r. 65 domów. Jeszcze w 1807 r. miasto liczyło zaledwie 500 mieszkańców.

Znaczny rozwój Zgierza przypada dopiero na okres Królestwa Kongresowego. W Rosji wzmogły się w tym czasie wysiłki w kierunku stworzenia własnego przemysłu. W samym Królestwie program Lubeckiego przewidywał w pierwszym rzędzie rozwój przemysłu opartego na surowcach krajowych a wśród nich przemysłu wełnianego i lnianego.

Dzięki staraniom Lubeckiego rosyjska taryfa celna na wyroby włókiennicze została w 1882 r. poważnie obniżona, a import do Królestwa towarów zagranicznych ograniczony.

Rozwój przemysłu włókienniczego miała zapewnić w znacznej mierze imigracja zagranicznych rzemieślników, zgodnie z metodą stosowaną od wieków przez kraje zachodnio europejskie. Proponowano osiedlanie tkaczy w małych osadach, przy czym większe miasta miały stanowić ośrodki handlowe. W wyniku polityki Rządu, cudzoziemcy rzemieślnicy napłynęli szeroką falą do Królestwa. Wobec kryzysu,

- 4 -

Str. 9.

panującego we włókiennictwie niemieckim i czeskim, a spowodowanego zalewem towarów maszynowego przemysłu angielskiego, rzemieślnicy przyciągnięci zostali przywilejami zagwarantowanymi im dekretem z 1816 r. i uzupełnionymi w latach następnych.

Imigranci, których werbunkiem zajmowali się specjaliści emisariusze rządu, byli osiedlani głównie na terenie województwa kaliskiego i mazowieckiego. Obydwa te województwa zostały wybrane ze względu na bliskość ośrodków ojczystych imigrantów, oraz pewne tradycje tkackie, istniejące jeszcze przed upadkiem miast w XVII i XVIII wieku. Województwo Kaliskie położone bardziej na zachód miało w zasadzie lepsze warunki, ale województwo mazowieckie, gdzie rozwojem przemysłu zajmował się energiczny prezes Wojewódzkiej Komisji Mazowieckiej Rajmund Rembieliński, posiadało znaczne udogodnienie przy eksporcie tkanin do Rosji. Nowopowstające osady włókiennicze lokalizowane były po uprzednim starannym zbadaniu przydatności terenu. O rozwoju Zgierza zdecydowała obfitość drzewa i wody, oraz korzystne położenie komunikacyjne. Był on poza tym stosunkowo centralnie położony w wąskim trzydziestokilometrowym pasie ciągnącym się od Izbicy do Tomaszowa w którym powstały osady włókiennicze zarówno rządowe, jak i prywatne.

Szybkemu rozwojowi przemysłu sprzyjała również szczególnie obfitość odpowiedniej wody w Bzurze dla foli-szy, która dopiero w późniejszym okresie zdegradowana została do roli odbiorcy ścieków fabrycznych.

Reprezentowany przez napływających tkaczy cudzoziemskich typ produkcji rękoźmielniczej warunkował rozproszoną formę osadniczą, charakterystyczną na zachodzie dla ~~XIII~~ XV i XVI wieku. Ośrodkiem organizującym okręg, gdzie mieściły się składy wełny, odbywały się jarmarki, powstawały siedziby kupców i nakładców miała być początkowo Łęczyca. Szybki jednak rozwój bardziej na południe położonych osad skłonił rząd do położenia większego nacisku na rozwój Zgierza.

- 5 -

Str. 10

Celem lepszego powiązania poszczególnych osad włókienniczych, rząd rozbudował trakt publiczny z Włocławka przez Łęczycę, Zgierz i Łódź do Piotrkowa. W przyszłości stała się to droga dopływu bawełny. Jeszcze ważniejszym był drugi trakt, przechodzący również przez Zgierz, a mianowicie droga Kalisz - Warszawa, pomyślana głównie, jako droga dostarczania gotowych wyrobów do Rosji.

Polityka Rządu nastawiona była na powiązanie produkcji przemysłowej z rolną. Naskutek tego osiedlający się w Zgierzu tkacze otrzymali stosunkowo duże działki, które spowodowały, że ukształtowane bloki budowlane w tej części Zgierza są stosunkowo duże. Rozplanowanie przestrzenne Zgierza, podobnie jak i innych osad przemysłowych było przedmiotem szczególnej troski rządu. Domy osadników budowane były z dala od istniejącej osady i posiadały układ szachownicowy ulic wokół własnego rynku. Naskutek tego Zgierz zachował dotychczas ślady dwóch odrębnych formacji przestrzennych. Stare Miasto ze swymi krętymi uliczkami na prawym brzegu Bzury i Nowe Miasto na lewym. Ścieżka ulic Starego Miasta tworzy właściwie dotychczas przedłużenie odwiecznych szlaków komunikacyjnych.

str. 11.

W tym okresie rozwój Zgierza był niezwykle szybki. Miasto liczące w 1807 r. 500 mieszkańców, miało ich w 1837 już 12 000. Zwolnienie tempa rozwoju nastąpiło dopiero później, kiedy głównym ośrodkiem włókienniczym stała się Łódź. Uzyskanie prymatu przez Łódź wiąże się z faktem, że Łódź stanowiła od początku ośrodek przemysłu mechanicznego, zwłaszcza bawełnianego. Po upadku powstania listopadowego, represje gospodarcze rządu carskiego powstrzymały na pewien czas rozwój przemysłu wełnianego w Królestwie, a w tym czasie Łódź nastawiona na produkcję tkanin bawełnianych, wysuwała się zdecydowanie na czoło.

Dalszy rozwój Zgierza pod koniec XIX i XX wieku wiąże się już z rozwojem mechanicznego przemysłu wełnianego oraz w pewnej mierze z bardzo ważnym dla okręgu łódzkiego

- 6 -

d.c. str.11.

przemysłem barwników w 1921 r. liczyło ono 21.100 mieszkańców w 1931 r. 26.600, a w 1950 r. 26.138.

Szybki rozwój i wytworzenie się w Łodzi ośrodka przemysłowego i miasta w skali ponadregionalnej miało poważny wpływ na charakter Zgierza. Naskutek niewielkiej odległości dzielącej oba miasta funkcja i rola Zgierza zaczęła się szybko zmieniać. W ostatnich latach okresu międzywojennego rozpoczął się typowy dla gospodarki kapitalistycznej proces przenoszenia do Zgierza mniejszych zakładów przemysłowych, gorzej wyposażonych technicznie i płaćących niższe stawki zatrudnionym robotnikom. Równocześnie Zgierz począł tracić na rzecz Łodzi niektóre funkcje miastotwórcze, a zaczął natomiast przejmować niektóre funkcje usługowe. Ośrodki dyspozycji gospodarczej zaczęły się przenosić z Łodzi do Łodzi, w której również rozwijały się, w ograniczonym zresztą zakresie ogólnomiejskie urządzenia ludności. Zgierz, który poprzednio był ważnym centrum gospodarczym zaczął szybko spadać do roli satelity drugiego co do wielkości miasta w Polsce. Proces ten wzmógł się silnie po ostatniej wojnie.

Rozwój budownictwa na terenie Łodzi w kierunku północnym, oraz rozbudowa Zgierza stworzyły niebezpieczeństwo zlania się obydwu miast, co w dalszej konsekwencji

str.12

spowodowałoby zdegradowanie Zgierza do roli odległego przedmieścia Łodzi. W okresie międzywojennym specjalne kroki były podejmowane przez władze lokalne celem przeciwdziałania temu procesowi.

W perspektywicznym planie przebudowy Zgierza należałoby w miarę możliwości zachować istniejącą sieć uliczną w starej części miasta, oraz okazałsze budynki z okresu szybkiej rozbudowy miasta/ dawny ratusz, kościół i kilka charakterystycznych domów tkaczy cudzoziemskich, oraz budynki z wcześniejszego okresu.

C. MOŻLIWOŚCI WYKORZYSTANIA WARUNKÓW FIZJOGRAFICZNYCH.

Zgierz jak i Łódź leży na zachodnim stoku wyżyny Łódzkiej, blisko jej osi, przechodzącej od Dąbrówki /na N od Zgierza/ przez Nowosolną, a zorientowanej w ogólnym kierunku północno-zachód i południowo-wschód.

Jeśli w najbliższym odcinku Zgierza w osi tej wyżyny mamy wysokości wynoszące do 217 m. to w rejonie m. Zgierz wysokości te maleją do 210 m. n. p. m.

Różnice wysokości występują dalej wyraźniej, gdy weźmiemy pod uwagę bezpośrednie sąsiedztwo na wschodzie wzgórz Łagiewnickich /246,8 m./, które na terenie Zgierza przechodzą w niższą wysoczyznę, rozciętą przez Bzurę /210 m./.

Zgierz wypełnia dolinę Bzury całkowicie, a nawet wychodzi poza stoki tej doliny zajmując tereny o dość znacznych różnicach wysokości względnych, wynoszącym do 35 m. /210-175 m./.

Dość jednolity charakter wysoczyznowy tych terenów obejmujących miasta od północy, wschodu i południa rozcięty jest doliną Bzury. Bzura na terenie Zgierza jest stosunkowo małą rzeką. Odległość od źródeł położonych w Rogach na północno-wschód od Łodzi wynosi około 10 km.

W tych warunkach jej średni przepływ w Zgierzu wynosi 0,12 m³/sek. Normalny przepływ Bzury wynosi 0,08 m³/sek, a największy 8,8 m³/sek. Na terenie Zgierza znajduje się na jej biegu staw, którego powierzchnia wynosi 5 ha, a objętość ca 75.000 m³. U wylotu na teren miasta dolina Bzury leży na wysokości 190 m., u wylotu, na zachodzie na wysokości 176 m. nad poziomem morza.

W całości rozpatrywanego terenu wyróżnić można 3 jednostki morfogenetyczne:

1. wysoczyznę północną /od 195 m do 210 m./, opadającą wyraźną krawędzią ku dolinie górnej Dzierżąznej, a łagodniej w kierunku południowym ku Bzurze.
2. dolinę rz. Bzury /od 180 - 195 m./, biegnącą na ogół w kierunku równoleżnikowym.

- 8 -

Str. 13.

3/ wysoczyznę południową, tworzącą płaskie wzniesienie, obniżające się w kierunku zachodnim z biegiem Bzury i południowo-zachodnim do dopływu Sokołówki. Jeśli chodzi o materiał geologiczny to na rozpatrywanym terenie występują utwory czwartorzędowe: dyluwialne i aluwialne.

W części najwyższej północnej i południowo-wschodniej od miasta spotykamy przede wszystkim do głębokości 2 m. piaski z wkładkami żwirów. Ku zachodowi w niższej części tego obszaru grubość warstwy piasków maleje do 1 m., a pod powierzchnią pojawiają się gliny zwałowe przewarstwione miejscami mułami i iltami. Materiał ten w pobliżu Bzury przechodzi w pas z zalegającymi żwirami na glinie zwałowej.

W dolinie Bzury wyróżniamy część zachodnią, środkową koło stawu w mieście i część wschodnią.

W części zachodniej występują piaski z wkładkami mułów. Miąższość ich maleje w miarę oddalania się od osi doliny, a pod nimi pojawia się glina zwałowa.

Część środkowa doliny Bzury w okolicy stawu obfituje w materiał usypiskowy, osiagający grubość od 1 - 3,5 m.

Tu też występują w pewnej odległości od stawu na wschód i na zachód torfy, do głębokości 2 m.

W górnej części doliny Bzury, w granicach miasta występuje na 0,5 m. pod powierzchnią ponownie muł do głębokości 2,5 m.

Część terenów położona na południe od Bzury ma podobną budowę jak na północy: zalegają tu piaski o zmiennej miąższości na glinie zwałowej oraz na żwirach.

str. 14
Odwodnienie wszystkich, wyróżnionych jednostek odbywa się od dwu zlewni: Bzury i Dzierżązny. Wody gruntowe występują na opisywanym całym terenie na głębokości od 1 - 10 m.

Na wysoczyźnie północnej poziom wody gruntowej utrzymuje się przeważnie od 6 - 10 m. W osi doliny Bzury wody występują od 1 - 2 m. głębokości. Na południowym płacie wysoczyznym wody te zalegają na głębokości do 6 m.

W związku z tym można ustalić przydatność gruntów pod zabudowę na terenie Zgierza następująco:

- 9 -

str.14⁵

Wyróżniamy w tej jednostce morfologicznej pas niższy, towarzyszący na całej długości dolinie, może być wykorzystany pod budownictwo z zastrzeżeniami, wynikłymi z materiału geologicznego. Ze względu na występowanie plastycznych mułów o nośności gruntu od 0,5 do 1,5 kg/cm² przy każdej inwestycji winna być dokonana szczegółowa ekspertyza geologiczno-inżynierska.

Strefę doliny Bzury należy zaliczyć do słabych gruntów pod względem budowlanym. Budowa jest tu niewskazana, choć możliwa po zastosowaniu palowania. Strefa ta nie przekracza 450 m. w najszerszym miejscu doliny, na wschód od stawu.

Południowa wysoczyzna o większym skomplikowaniu morfologicznym posiada również pas doliny jak na północnej stronie Bzury. Skomplikowanie formy wynika z pojawienia się na terenie samego Zgierza bocznej, lewej, drugorzędnej doliny. Poza tym teren na południu posiada dobre grunty do budowy. Dopuszczalne naciski wynoszą jak i na północy: od 2 - 3 kg/cm².

Ogólnie należy stwierdzić, że do jakichkolwiek celów budowlanych nie nadają się tereny nad Bzurą i na południu miasta na Sokołówkę.

Tereny nad Bzurą nie są wskazane pod zabudowę również ze względów klimatyczno-zdrowotnych.

Dolina Bzury w tej części związanej z miastem tworzy jakby dwie niecki przedzielone przewężeniem doliny poniżej stawu zwartymi zabudowaniami. Ten fakt utrudnia zwłaszcza zimą odpływ zimnych i wilgotnych mas powietrza z doliny.

Jeśli chodzi o kierunki przeważających wiatrów to z obserwacji za lata 1925 i 1929 wynika, że najwięcej wiatrów jest zachodnich /20%, południowo-zachodnich / 16%, północno-zachodnich /15 %/, południowo-wschodnich /13%/, wreszcie północno-wschodnich /3%/. Wiatry zachodnie występują w każdej porze roku, południowo-zachodnie - jesienią, zimą i wiosną, wiatry północno-zachodnie - głównie latem, zimą i wiosną, południowo-

- 10 -

Str. 15.

wschodnie - zimą, jesienią i wiosną.

W związku z tym uciążliwy przemysł, położony na zachodzie i północo-zachodzie miasta winien być izolowany od niego odpowiednim pasem zieleni, a rozbudowa dzielnic mieszkalnych w tym kierunku zatrzymana na linii określonej normami. Z tego względu również jest niewskazana rozbudowa osiedla na Kuraku.

W związku z takim ograniczeniem terenów budowlanych należy przeznaczyć pod rozbudowę miasta w okresie perspektywicznym teren położony za torem kolejowym na północy i północo - wschodzie.

Str. 19.

A. P R Z E M Y S Ł . . .

a/ Przemysł kluczowy.

Historia przemysłu zgierskiego rozpoczyna się w roku 1821, kiedy to prezes komisji przemysłowej województwa mazowieckiego Rajmund Rehbeliński zawarł w Zgierzu umowę ze specjalistami polskimi i niemieckimi, którzy przybyli tu, aby zajmując się tkactwem, przędzalnictwem, farbiarstwem i wykończalnictwem. Przywileje nadane w umowie zgierskiej spowodowały, że mała osada zaczęła się szybko rozrastać w poważny ośrodek przeróbki wełny.

W ciągu XIX stulecia drobne początkowo warsztaty tkackie i manufaktury zmieniały się w mechaniczne fabryki włókiennicze.

Główne zakłady przemysłu wełnianego zgrupowały się w dolinie rzeki Bzury, wykorzystując jej wody do celów technologicznych i do odprowadzania ścieków przemysłowych.

Niemal przez około XIX stulecie w Zgierzu rozwijał się wyłącznie przemysł wełniany, który do chwili obecnej jest dominującą gałęzią przemysłu zgierskiego.

W końcu XIX wieku powstaje w Zgierzu zakład przemysłu bawełnianego, a później w wieku XX Zakłady Przemysłu Barwników "Boruta" i inne zakłady związane z włókiennictwem.

W chwili obecnej przemysł kluczowy jest główną podstawą

- 11 -

d.c.str.19

rozwoju i istnienia miasta. Prawie 70% ogółu zatrudnionych w Zgierzu pracuje w miejscowych zakładach przemysłu kluczowego.

Miejscowe zasoby siły roboczej są niewystarczające dla potrzeb przemysłu kluczowego, na skutek czego około 2.300 pracowników dojeżdża codziennie do pracy z okolicznych wiosek i osiedli.

Struktura zatrudniania istniejącego przemysłu przedstawia się następująco:

przemysł bawełniany	1.352 pracowników	- 13,6%
" wełniany	4.128 "	- 41,5%
" jedwabniczy	93 "	- 0,9%
" odzieżowy	1.663 "	- 16,7%
remontu maszyn włókien.	329 "	- 3,3%
przemysł energetyczny	104 "	- 1,0%
" <i>chemiczny</i>	2.211 "	- 22,3%
" papierniczy	64 "	- 0,6%
" graficzny	13 "	- 0,1%

Razem: 9.957 pracowników - 100 %

Tak jak we wszystkich ośrodkach przemysłowych Łódzkiego Okręgu Przemysłowego, tak i w Zgierzu dominującą gałęzią jest przemysł włókienniczy zatrudniający 72,7% ogólnej ilości zatrudnionych w przemyśle.

Przemysł innych branż zatrudnia zaledwie 27,3 % ogólnej ilości pracowników przemysłowych, w tym przemysł chemiczny 22,2 %, oraz przemysł remontu maszyn włókienniczych 3,3%, pozostałe zaś gałęzie przemysłu są reprezentowane przez małe zakłady zatrudniające poniżej stu pracowników.

Zgierskie przedsiębiorstwa przemysłu włókienniczego są w większości przypadków przedsiębiorstwami wielooddziałowymi złożonymi z kilkunastu niewielkich fabryk. Zakłady są przeważnie przestarzałe i niedostosowane do dzisiejszych form i metod produkcji.

Budynki, maszyny i urządzenia tych zakładów są w znacznym stopniu zużyte.

- 12 -

str.20.

Zestawienie poniższe podaje cechy charakterystyczne istniejącego przemysłu kluczowego:

Zakład i adres	Pow. w ha	Stan techniczny	Ilość zatrud.	Czy zakł. jest uciąż- liwy dla otoczenia
1	2	3	4	5
<u>Zg. Z. Przem. Bawełn.</u>				
im. 100 Poległych 1 Maja 18 sk. 20	2,25	dobry	1352	nie
<u>Zg. Z. P. Wełnianego</u>				
im. J. Dąbrowskiego				
Waryńskiego 8	1,70	średni	1976	nie
Świerczewskiego 6/8	1,39	"		
Dąbrowskiego 13	0,25	"		
Waryńskiego 1/3	0,17	"		
Świerczewsk. 10	0,45	"		
17-go Stycznia 2	0,20	"		
Narutowicza 9/13	0,14	"		
Łódzka 12	1,17	"		
Świerczewskiego 31	0,03	"		
Łódzka 4/6	0,71	zły		
<u>Zg. Z. Przem. Zgrzebnego</u>				
im. Pietrusińskiego			2152	nie
17 Stycznia 56	0,72	b, zły		
pl. Kilińskiego 11/12	0,30	b; zły		
Dąbrowskiego 19	1,24	zły		
Dąbrowskiego 23	0,82	zły		
Dąbrowskiego 5/8	1,25	zły		
Dąbrowskiego 14	0,30	zły		
Dąbrowskiego 31	1,21	zły		
Dubois 19/21	0,35	zły		
Limanowskiego 6/8	0,20	zły		
Limanowskiego 51	0,18	zły		
17 Stycznia 43	0,40	zły		
1 Maja 3	1,14	zły		
<u>Z. Przem. Pasmanter.</u>				
im. St. Lewartowskiego	0,25	średni	93	nie
<u>Zg. Z. Przem. Odzież.</u>				
Dąbrowskiego 35	0,59	b. dobry	1663	nie
1 Maja 11	0,92	dobry		
<u>Zg. Z. Remontu Maszyn</u>				
<u>Przem. Włókienniczego</u>			321	b. uciążli- wy
Dąbrowskiego 15/17	1,10	zły		
Dąbrowskiego 20	0,46	zły		

- 13 -

Str. 21

1	2	3	4	5
<u>Elektrownia - Zgierz</u> <u>Mielczarskiego 42/44</u>	4,32	dobry	104	tak /dym/
<u>Z.Przem.Barwn." Boruta "</u> <u>Struga 30</u>	61,00	średni	2211	b.uciążliw.
<u>Łódzkie Zakł.Papiernicze</u> <u>Dąbrowskiego 29</u>	0,69	średni	64	nie
<u>Rejon.Z.Graf.-Zakład 12</u> <u>Narutowicza 23</u>	0,28	dobry	13	nie

str.22.

Analiza istniejących zakładów przemysłowych dokonana na podstawie ustnych oświadczeń administracji poszczególnych przedsiębiorstw, oraz w niektórych przypadkach na podstawie ankiet - pozwala na założenie, że w okresie planu perspektywnego zostaną zlikwidowane następujące zakłady przemysłowe:

1/ ze Zgierskich Zakładów Przemysłu Wełnianego

im. Jarosława Dąbrowskiego oddziały położone przy:

ul. 17 Stycznia 29 -
ul. Narutowicza 9/13 -
ul. Swierczewskiego 31
ul. Łódzkiej 4/6

2/ Wszystkie oddziały Zakładów przemysłu Zgrzebnego

im. J. Pietrusińskiego położone przy:

ul. 17 Stycznia 56 -
ul. Kilińskiego 11/12
ul. Dąbrowskiego 19
ul. Dąbrowskiego 23
ul. Dąbrowskiego 6/8
ul. Dąbrowskiego 14
ul. Dąbrowskiego 31
ul. Dubois 19/21
ul. Limanowskiego 6/8
ul. Limanowskiego 51
ul. 17 Stycznia 43
ul. 1-go Maja 3.

- 14 -

d.c. Str. 22.

- 3/ Zgierski Oddział Łódzkich Zakładów Przemysłu Pasmantw-
ryjnego im. St. Lewartowskiego przy ul. Świerczewskiego
2/4.
- 4/ Zgierskie Zakłady Remontu Maszyn Przemysłu Włókienni-
czego położone przy:
ul. Dąbrowskiego 15/17
ul. Dąbrowskiego 20.
- 5/ Łódzkie Zakłady Papiernicze, Oddział w Zgierzu położone
przy ul. Dąbrowskiego 29.

Przewiduje się, że w dotychczasowym użytkowaniu po-
zostaną tereny przemysłowe następujących zakładów:

- 1/ Zgierskie Zakłady Przemysłu Bawełnianego im. 100 Poległych
położone przy ul. 1-go Maja 18. Zakłady te są obiektem
starym a połowa budynków fabrycznych jest w znacznym
stopniu zużyta i nie odpowiada wymaganiom produkcji.
Na terenie tym jednakże znajduje się duży budynek fa-
bryczny, wzniesiony w roku 1936 jako pierwsze skrzydło
projektowanej nowej przędzalni bawełny. Wartość tego
objektu, możliwości dalszej przebudowy zakładu i nie-
uciążliwość dla otoczenia, przemawiają za pozostawieniem
go w dotychczasowym użytkowaniu. Jednocześnie wydaje
się wskazanym powiększenie terenów fabrycznych tego za-
kładu, przez przyłączenie do niego działki użytkowanej
obecnie przez odlewnię Zgierskich Zakładów Remontu Ma-
szyn Przemysłu Włókienniczego.
- 2/ Zgierskie Zakłady Przemysłu Wełnianego im. Jarosława
Dąbrowskiego pozostaną w dotychczasowym użytkowaniu
oddziały położone przy:
ul. Waryńskiego 8
ul. Świerczewskiego 6/8
ul. Dąbrowskiego 13
ul. Waryńskiego 1/3
ul. Świerczewskiego 10
ul. Łódzka 10.

Wyżej wymienione zakłady są zakładami w znacznym stop-
niu zniszczonymi, lecz przy systematycznej konserwacji
mogą być użytkowane w dotychczasowy sposób co najmniej
przez 20 do 30 lat.

W związku z tym przewiduje się, że wymienione zakłady
będą istniały do czasu zupełnego zużycia i zamortyzowania

obiektów budowlanych:

3/ Zgierskie Zakłady Przemysłu Odzieżowego

położone przy ul. Dąbrowskiego 35 i ul. 1-go Maja 11. Zakład przy ul. 1-go Maja 11 mieści się w odbudowanym po wojnie budynku fabrycznym. Z uwagi na ciasnotę Zakładu należałoby z części terenu fabrycznego usunąć maszyny Centrali Tekstylnej i przekazać cały obiekt Zakładom Przemysłu Odzieżowego.

Zakład przy ul. Dąbrowskiego 35 nadaje się jeszcze do produkcji. Przewiduje się, że pozostanie on w dotychczasowym użytkowaniu do czasu zamortyzowania się nakładów.

Str.24.

4/ Elektrownia Zgierz przy ul. Mielczarskiego 42/44.

5/ Zakłady Przemysłu Barwników "Boruta" położone przy ul. Skargi 30.

Z uwagi na znaczną uciążliwość dla miasta najskuszniejszym byłoby zlikwidowanie obecnego zakładu i zlokalizowanie go na terenach bardziej odległych od gęsto zaludnionych obszarów osiedleńczych. Projekt ten jest nierealny i niemożliwy do wykonania z uwagi na zainwestowanie terenu, stan techniczny zakładu i konieczną jego dalszą rozbudowę.

Dalsza rozbudowa zakładów winna być uwarunkowana wytworzeniem pasa izolacyjnego zgodnie z normami sanitarnymi o szerokości około 1.000 m. z wysokopienną zielenią, budową urządzeń zapobiegających wydzielaniu się gazów zanieczyszczających powietrze i dokładne oczyszczanie ścieków wypuszczanych do rzeki Bzury. Wyklucza się możliwość rozbudowy zakładów w kierunku miasta, t.j. na wschód i północ, a zwłaszcza budowy urządzeń niebezpiecznych dla otoczenia oraz wydzielających gazy szkodliwe dla zdrowia ludności.

Ustalenie zasięgu szkodliwych wpływów winno być przedmiotem specjalnego opracowania poprzedzającego wykonanie planu ogólnego.

6/ Rejonowe Zakłady Graficzne przy ul. Narutowicza 23.

Pozostające w planie perspektywicznym zakłady przemysłowe, według przewidywań na rok 1970 zatrudniać będą około 8.500 pracowników, a mianowicie:

- 16 -

d.c.str.24.

1/ Zgierskie Zakłady Przemysłu Bawełnianego	900
2/ Zgierskie Zakłady Przemysłu Wełnianego im. Dąbrowskiego	1.500
3/ Zgierskie Zakłady Przemysłu Odzieżowego	1.700
4/ Z.E.O.C. - Elektrownia Zgierz	200
5/ Zakłady Przemysłu Barwników "Boruta"	4.200
6/ Rejonowe Zakłady Graficzne	15.

Ustalony liczbami kierunkowymi P.K.P.G. przykrotny niemal wzrost miasta spowodować musi jednocześnie znaczny rozwój przemysłu.

Adoptowane w planie perspektywicznym zakłady przemysłowe zatrudniać będą według przewidywań zaledwie 50% zatrudnionych w przemyśle kluczowym położonym na terenie miasta.

str.25

Ogólna ilość zatrudnionych w przemyśle wielkim wyniesie około 17.000 pracowników.

W związku z tym dla 8.500 pracowników należy przewidzieć budowę nowych zakładów przemysłu maszynowego, maszyn budowlanych i rolniczych, remontu maszyn włókienniczych, przemysłu elektrycznego, precyzyjnego, materiałów budowlanych, spożywczego itp.

Koncepcje planu regionalnego Łódzkiego Okręgu Przemysłowego przewidują, że Okręg ten pozostanie nadal okręgiem przemysłowym z dominującym przemysłem włókienniczym. Poza tym przemysł włókienniczy, jako zatrudniający duże ilości kobiet winien być dla Zgierza przeciwwagą przemysłu chemicznego, w którym znajdują zatrudnienie niemal wyłącznie mężczyźni.

Gdyby w Zgierzu nie doinwestowano nowych zakładów przemysłu włókienniczego i odzieżowego udział tego przemysłu pod względem zatrudnienia wyniósłby zaledwie 22,7% ogólnego zatrudnienia w przemyśle.

Biorąc te okoliczności pod uwagę przewiduje się, że w Zgierzu powstaną nowe zakłady przemysłu włókienniczego /przedzalnictwo, tkactwo lub artykuły i tkaniny techniczne/ zatrudniające ogółem 3.000 pracowników.

- 17 -

Str.25.

W tym stanie rzeczy udział, zatrudnionych w przemyśle włókienniczym wynosić będzie 41,8% ogółu zatrudnionych w przemyśle.

Pod budowę nowych zakładów przemysłowych należy zabezpieczyć i wyłączyć od zabudowy nowe tereny.

Przyjmując za średnią normę zatrudnienia 150 osób na 1 ha terenu, zapotrzebowanie na nowe tereny wyniesie około 55 ha.

b/ Przemysł drobny /miejscowy/

Obok zakładów przemysłu kluczowego, w Zgierzu istnieje kilkanaście zakładów przemysłu drobnego państwowego i spółdzielczego.

Wszystkie zakłady przemysłu drobnego mieszczą się w budynkach prywatnych fabryczek rozrzuconych wśród zabudowy mieszkaniowej, często nawet na jednej działce z budynkiem mieszkalnym b. Właściciela.

W Zgierzu występują dwa rodzaje przemysłu drobnego:

- 1/ spożywczy przemysł usługowy - piekarniczy, mleczarski, mięsny i wytwarzający wody gazowe,
- 2/ pozostały przemysł drobny branży metalowej, drzewnej i włókienniczej.

Założenia programowe przewidują, że wszystkie istniejące zakłady spożywczo-przemysłowe winny ulec likwidacji w okresie perspektywnym.

Istniejące w mieście trzy piekarnie są obiektami małymi i nienadającymi się do adoptowania. Ponieważ ogólne zapotrzebowanie pieczywa dla miasta, licząc po 400 g. dziennie na osobę wynosi ponad 28 ton, dla pokrycia tego zapotrzebowania należy przewidzieć budowę dwóch nowych piekarni, o dziennej wydajności 15 ton pieczywa na dobę - każda:

Dla budowy tych zakładów w planie zagospodarowania należy zarezerwować dwie działki po 0,60 ha.

Miejskie Zakłady Mleczarskie mieszczą się obecnie na wspólnej z zakładem metalowym działce, na terenach podmokłych w dolinie rzeki Bzury. Z uwagi na małą wartość terenów zakłady te nie mogą być pozbudowane w tym miejscu.

Przewiduje się, że w planie perspektywnym w Zgierzu powstanie nowy zakład mleczarski o dziennym przerobie 70.000 litrów mleka.

Wielkość produkcji zakładu ustala się zgodnie z obowiązującymi normami przyjmując spożycie 1 litra mleka dziennie na mieszkańca.

Plan zagospodarowania przestrzennego winien zarezerwować dla budowy mleczarni obszar o powierzchni 2,5 ha.

Istniejące w Zgierzu Zakłady usługowe przemysłu mięsnego składają się z rzeźni oraz trzech małych masarni.

Rzeźnia zgierska jest zakładem nowym, zbudowana w okresie międzywojennym, lokalizacja tego zakładu jest jednakże nieodpowiednia. Rzeźnia jest położona przy ul. Aleksandrowskiej w odległości kilkuset metrów na północ od Zakładów Przemysłu Chemicznego "Boruta", z których wydzielają się szkodliwe i przyswajalne przez mięso gazowe związki siarki, azotu i fosforu. Zakłady te nie są oddzielone od siebie strefami izolacyjnymi wysokiej zieleni i nie ma miejsca na wprowadzenie między nie pasów izolacyjnych.

Zakład chemiczny powiększa swoje tereny w kierunku północnym w celu urządzenia tu oczyszczalni ścieków, które sgraniczyłyby bezpośrednio z działką rzeźni rozbudowanej w zakłady mięsne.

W tym stanie rzeczy zezwolenie na rozbudowę rzeźni na dotychczasowym terenie wydaje się niemożliwe.

Zakład ten winien ulec likwidacji. Przewiduje się, że nowe zakłady mięsne powinny powstać w północno-zachodniej części miasta, znajdującej się poza zasięgiem "Boruty". Dla tego celu w planie zagospodarowania miasta należy zarezerwować teren o powierzchni około 5 ha.

Projektowany zakład mięsny winien być oddzielony od innych zakładów i od zabudowy mieszkaniowej 300 metrowym pasem zieleni izolacyjnej.

Do likwidacji przeznaczają się dwie istniejące wytwórnie wód gazowych, jako obiekty zbyt małe i nie nadające się do adaptacji.

Dla budowy nowej wytwórni wód gazowych i rozlewni piwa rezerwuje się teren o powierzchni 0,2 ha.

Spośród istniejących zakładów przemysłu drobnego pozostałych branż klasyfikują się do pozostawienia w dotychczasowym użytkowaniu:

1. Odlewnia Metali Kolorowych przy ul. Łąkowej 2

- 19 -

d.c. str.27.

2. Łódzka Baza Remontowa Przemysłu Terenowego
Materiałów Budowlanych przy ul. Łódzkiej 18
3. Tartak Z.B.M. przy ul. Kolejowej 6
4. Młyn elektryczny Samopomocy Chłopskiej, przy ul.
17-go Stycznia 41.

Pozostałe tereny przemysłu drobnego ulegną zmianie użytkowania. Przewiduje się, że dla budowy nowego przemysłu drobnego niezbędnym będzie zarezerwowanie około 5 ha terenów.

Część zakładów przemysłu drobnego, nieuciążliwych i nieszkodliwych dla otoczenia, należałoby zlokalizować w pobliżu zabudowy mieszkaniowej.

Ogólne zatrudnienie w przemyśle drobnym wynosić będzie 2.700 pracowników.

Str.28.

C. PRZEMYSŁ BUDOWIANY.

Znaczny rozwój budownictwa mieszkaniowego, usługowego i przemysłowego wymagał będzie urządzenia na terenie miasta bazy magazynowo-produkcyjno-usługowej.

Przewiduje się, że wymieniona baza będzie zatrudniać około 10% pracowników zatrudnionych w budownictwie, tj. 280 osób.

Zgodnie z projektem normatywów urbanistycznych dla terenów przemysłowych i składowych opracowanym przez Instytut Urbanistyki i Architektury w Warszawie dla bazy tej wielkości należy zarezerwować teren o powierzchni około 3 ha. Sugestie lokalizacyjne zakładów przemysłowych.

Jak przewidziano wyżej, spośród istniejących zakładów na większą skalę zostaną rozbudowane jedynie Zakłady Chemiczne "Boruta" i Zakład Przemysłu Bawełnianego.

Dla rozbudowy zakładu chemicznego w projekcie planu zagospodarowania należy przeznaczyć teren przylegający do istniejącej wytwórni. Granicą rozbudowy zakładu w kierunku wschodnim winna być najwyższej ul. Konstantynowska, natomiast nie ma istotnych powodów do ograniczenia ekspansji zakładu na tereny południowe w kierunku lasu złoterskiego.

20 d.c.str.28 i 29.

Dla rozbudowy Zakładu Bawełnianego przewiduje się zarezerwowanie terenu po zlikwidowanej odlewni Zgierskich Zakładów Remontu Maszyn Włókienniczych, graniczącej z rozbudowanym zakładem.

Nowy przemysł powstający w Zgierzu w okresie planu perspektywnego winien zostać zlokalizowany na terenach obecnej wsi Łąglewniki Stare i częściowo wsi Maciejów.

Lokalizacja ta wydaje się najodpowiedniejsza. Nowy przemysł będzie położony w stosunku do miasta od strony wschodniej, co jest bardzo korzystne z uwagi na całkowite niemal wykluczenie zadyminienia terenów osiedleńczych.

Położenie przy linii kolejowej Zgierz - Łowicz w bezpośrednim sąsiedztwie istniejącego już dziś przystanku kolejowego Smardzew stwarza możliwości dogodnego obsłużenia terenów przemysłowych bocznicami kolejowymi.

Ukształtowanie terenu i stwierdzone stosunki fizjograficzne pozwalają sądzić, że na terenie tym są dobre grunty budowlane o wytrzymałości ponad 2 kg/cm².

Lokalizacja nowego przemysłu w bezpośrednim sąsiedztwie przyszłych terenów osiedleńczych daje doskonałe możliwości wzorowego powiązania miejsc pracy z miejscami zamieszkania.-

- 21 -

PRZEMYSŁ

/ Zestawienie ogólne /

Lp.	Wyszczególnienie rodzajów przemysłu	Stan istniejący		Obowiązujące normatywy urbanistyczne		Wytyczne regionalne		Tereny stające w użytku
		pow. ha	%	Pow. ha	%	pow. ha	%	Pow. ha
1	2	3	4	5	6	7	8	9
	<u>a/ Przemysł kluczowy</u>							
	przemysł bawełn.	2,25	2,6	4,50	2,1	-	-	2,25
	" wełn.	14,32	16,6	10,00	4,7	-	-	5,13
	" jedwabn.	0,25	0,3	-	-	-	-	-
	" odzież.	1,51	1,8	1,50	0,7	-	-	1,51
	" maszyn.	1,56	1,8	-	-	-	-	-
	" energ.	4,32	5,0	1,40	-	-	-	4,32
	" chem.	61,00	70,8	140,00	65,4	-	-	61,00
	" papier.	0,69	0,8	-	-	-	-	-
	" graficz.	0,28	0,5	0,05	0,0	-	-	0,28
	Razem	86,18	100,0	159,05	74,3	-	-	74,49
	Przemysł projektowany	-	-	55,00	25,7	-	-	-
		86,18	100,0	214,05	100,0	-	-	74,49
	<u>b/ przemysł drobny</u>							
	przem. usługowy	1,77	-	6,90	-	-	-	-
	przem. drobny pozostały	6,42	-	-	-	-	-	2,12
		8,19	-	6,90	-	-	-	2,12
	<u>c/ budownictwo</u>							
	magaz. baza magaz. usługowa	-	-	3,00	-	-	-	-
	O g ó l n e m	94,37	-	223,95	-	-	-	76,61

21 -

Y S E

Str. 30

ie ogólne /

tereny ogólnie		Tereny pozostające w dotychczasowym użytkowaniu		Tereny podlegające zmianie użytkowania		Założenia programowe		Zapotrzebowanie na nowe tereny	
w. a	%	Pow. ha	%	Pow. ha	%	Pow. ha	%	Pow. ha	%
7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
-	-	2,25	3,0	-	-	2,71	1,5	0,46	0,4
-	-	5,13	6,9	9,19	78,6	5,13	2,9	-	-
-	-	1,51	2,9	0,25	2,1	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1,51	0,8	-	-
-	-	-	-	1,56	13,4	-	-	-	-
-	-	4,32	5,8	-	-	4,32	2,1	-	-
-	-	61,00	81,9	-	-	134,00	66,1	73,00	56,8
-	-	0,28	0,4	0,69	5,9	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	0,28	0,1	-	-
-	-	74,49	100,00	11,69	100,0	147,95	72,9	73,46	57,2
-	-	-	-	-	-	55,00	27,1	55,00	52,8
-	-	74,49	100,0	11,6	100,0	202,95	100,0	128,46	100,0
-	-	-	-	1,77	-	6,90	-	6,90	-
-	-	2,12	-	4,30	-	7,12	-	5,00	-
-	-	2,12	-	6,07	-	14,02	-	11,90	-
-	-	-	-	-	-	5,00	-	3,00	-
-	-	76,61	-	17,76	-	219,97	-	143,36	-

a/ PRZEMYSŁ KLUCZOWY

Lp.	Wyszczególnienie rodzaju przemysłu	Stan istnieją- cy		Obowiązujące normatywy urba- nistyczne		Wytyczne re- gionalne	
		powierzch.	%	Powierzch.	%	powierz.	%
1	2	3	4	5	6	7	8
	Przemysł bawełniany	2,25	-	4,50	-	-	-
	Zgierskie Z.P.B.im.100 Poległych, ul.1 Maja 18	2,25	-	4,50	-	-	-
	Przemysł wełniany	14,32	-	10,00	-	-	-
	Zg.Z.P.Wełn.J.Dąbrowskie- go	6,21	-	10,00	-	-	-
	Waryńskiego 8	1,70	-	-	-	-	-
	Świerczewskiego 6/8	1,39	-	-	-	-	-
	Dąbrowskiego 13	0,25	-	-	-	-	-
	Waryńskiego 1/3	0,17	-	-	-	-	-
	Świerczewskiego 10	0,45	-	-	-	-	-
	17-go Stycznia 29	0,20	-	-	-	-	-
	Narutowicza 9/13	0,14	-	-	-	-	-
	Łódzka 12	1,17	-	-	-	-	-
	Świerczewskiego 31	0,03	-	-	-	-	-
	Łódzka 4/6	0,71	-	-	-	-	-
	Zg.Z.P. Zgrzebnego im.Pietrusińskiego	8,11	-	-	-	-	-
	17 Stycznia 56	0,72	-	-	-	-	-
	Pl.Kilińskiego 11/12	0,30	-	-	-	-	-
	Dąbrowskiego 19	1,24	-	-	-	-	-
	Dąbrowskiego 23	0,82	-	-	-	-	-
	Dąbrowskiego 6/8	1,25	-	-	-	-	-
	Dąbrowskiego 14	0,30	-	-	-	-	-
	Dąbrowskiego 31	1,21	-	-	-	-	-
	Dubois 19/21	0,35	-	-	-	-	-
	Limanowskiego 6/8	0,20	-	-	-	-	-
	Limanowskiego 51	0,18	-	-	-	-	-
	17 Stycznia 43	0,40	-	-	-	-	-
	1-go Maja 3	1,14	-	-	-	-	-
	Przemysł Jedwabniczy	0,25	-	-	-	-	-
	Z.P.Pasmanteryjnego im.St.Lewartowskiego Świerczewskiego 2/4	0,25	-	-	-	-	-
	Przemysł odzieżowy	1,51	-	1,50	-	-	-

- 22 -

Str. 31.
1 32

KLUCZOWY
=====

czone re- alne		Tereny pozostajace w do- tychczasowym uzytkowaniu		Tereny podlega- gajace zmianie uzytkowania		Zaklozenia programowe		Zapotrzebowanie na nowe tereny	
nr.	%	powierz.	%	powierz.	%	powierz.	%	powierzch.	%
8		9	10	11	12	13	14	15	16
-	-	2,25	-	-	-	2,71	-	0,46	-
-	-	2,25	-	-	-	2,71	-	0,46	-
-	-	5,13	-	9,19	-	5,13	-	-	-
-	-	5,13	-	1,88	-	5,13	-	-	-
-	-	1,70	-	-	-	-	-	-	-
-	-	1,39	-	-	-	-	-	-	-
-	-	0,25	-	-	-	-	-	-	-
-	-	0,17	-	-	-	-	-	-	-
-	-	0,45	-	-	-	-	-	-	-
-	-	1,17	-	0,20	-	-	-	-	-
-	-	1,17	-	0,14	-	-	-	-	-
-	-	-	-	0,03	-	-	-	-	-
-	-	-	-	0,71	-	-	-	-	-
-	-	-	-	8,11	-	-	-	-	-
-	-	-	-	0,72	-	-	-	-	-
-	-	-	-	0,30	-	-	-	-	-
-	-	-	-	1,24	-	-	-	-	-
-	-	-	-	0,82	-	-	-	-	-
-	-	-	-	1,25	-	-	-	-	-
-	-	-	-	0,30	-	-	-	-	-
-	-	-	-	1,21	-	-	-	-	-
-	-	-	-	0,35	-	-	-	-	-
-	-	-	-	0,20	-	-	-	-	-
-	-	-	-	0,18	-	-	-	-	-
-	-	-	-	0,40	-	-	-	-	-
-	-	-	-	1,14	-	-	-	-	-
-	-	-	-	0,25	-	-	-	-	-
-	-	-	-	0,25	-	-	-	-	-
-	-	1,51	-	1,51	-	-	-	-	-

= 23 =

1	2	3	4	5	6	7	8
	Zg. Zakł. Przem. Odzieżowego Dąbrowskiego 35 1 Maja 11 Przemysł Maszynowy	0,59 0,92 1,56	- - -	- - -	- - -	- - -	- - -
	Zg. Zakł. Remontu Maszyn Przem. Włókienniczego Dąbrowskiego 15/17 Dąbrowskiego 20 Przemysł Energetyczny	1,56 1,10 0,46 4,32	- - - -	- - - 3,00	- - - -	- - - -	- - - -
	Z.C.O.C.- Elektrownia Mielczarskiego 42/44 Przemysł chemiczny	4,32 61,04	- -	3,00 100.-	- -	- -	- -
	Zakł. Przem. Barwników "Boruta" Struga 30 Przemysł Papierniczy	61,00 0,69	- -	140.- -	- -	- -	- -
	Łódzkie Zakł. Papiernicze Zgierz, Dąbrowskiego 29 Przemysł graficzny	0,69 0,28	- -	- 0,05	- -	- -	- -
	Rej. Zakł. Graficzne - Zakład 12 Narutowicza 23	0,28	-	0,05	-	-	-

d.c. str.32 i 33

8	9	10	11	12	13	14	15	16
-	0,59	-	-	-	-	-	-	-
-	0,92	-	-	-	-	-	-	-
-	1,38	-	1,56	-	-	-	-	-
-	1,38	-	1,56	-	-	-	-	-
-	-	-	1,10	-	-	-	-	-
-	-	-	0,46	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	4,32	-	-	-
-	-	-	-	-	4,32	-	-	-
-	61,00	-	-	-	134,00	-	73,00	-
-	61,00	-	-	-	134,00	-	73,00	-
-	-	-	0,69	-	-	-	-	-
-	-	-	0,69	-	-	-	-	-
-	0,28	-	-	-	0,28	-	-	-
-	0,28	-	-	-	0,28	-	-	-

b/ PRZEMYSŁ DROBNY

Lp.	Wyszczególnienie rodzajów przemysłu	Stan istniejący		Obowiązujące normatywy urbanistyczne		Wytyczne regionalne	
		Pow. ha	%	Pow. ha	%	Pow. ha	%
1	2	3	4	5	6	7	8
	Przemysł usługowy	1,77	-	6,90	-	-	-
	Zakłady mięsne	0,61	-	3,00	-	-	-
	Piekarnie	0,45	-	1,20	-	-	-
	Mleczarnie	-	-	2,50	-	-	-
	Wytwórnice wód gazowych	0,71	-	0,20	-	-	-
	Przemysł drobny pozostały	6,42	-	-	-	-	-
c/ BUDOWNICTWO							
	Baza magazynowo-usługowa	-	-	3,00	-	-	-

- 24 -

Str. 34

ROBNY

=====

nė alne	Tereny pozostające w do- tychczasowym użytkowaniu		Tereny podle- gające zmianie użytkowania		Zakożenia pro- gramowe		Zapotrzebowanie na nowe tereny	
	%	Pow. ha	%	Pow. ha	%	Pow. ha	%	Pow. ha
8	9	10	11	12	13	14	15	16
-	-	-	7,77	-	6,90	-	6,90	-
-	-	-	0,61	-	3,00	-	3,00	-
-	-	-	0,45	-	1,20	-	1,20	-
-	-	-	-	-	2,50	-	2,50	-
-	-	-	0,71	-	0,20	-	0,80	-
-	2,12	-	4,30	-	7,12	-	5,00	-

Str. 35

ICTWO

-	-	-	-	-	3,00	-	3,00	-
---	---	---	---	---	------	---	------	---

- 25 -

B. KOMUNIKACJA ZEWNĘTRZNA / str.36/

I. Charakterystyka istniejącej komunikacji i wnioski programowe.

W Zgierzu posiadającym dawniejszą i bogatszą historię od znajdującej się w niewielkiej odległości Łodzi, rozwinął się stosunkowo wczesnie poważny węzeł drogowy. Krzyżowały się tu zwłaszcza dwie ważne drogi, a mianowicie: droga Włocławek - Łęczyca - Inowódz i droga Łowicz - Stryków - Kalisz. Późniejszy szybki rozwój Łodzi zmniejszył rolę Zgierza, jako ośrodka życia gospodarczego regionu, jednak Zgierz stanowi dotychczas węzeł komunikacyjny o znaczeniu nie mniejszym od węzła łódzkiego. Istniejąca obecnie sytuacja jest pod niektórymi względami paradoksalna, gdyż miasto, które w międzyczasie spadło do roli satelity drugiego co do wielkości miasta w Polsce, z którym graniczy, posiada pod względem komunikacyjnym, znaczenie nie mniejsze od Łodzi.

str. 37

W planie perspektywnym - znaczenie zgierskiego węzła kolejowego znacznie wzrosło. Przelotowość wszystkich linii kolejowych zwiększy się na skutek ułożenia drugiego toru na liniach prowadzących do Łowicza i Kutna, oraz czterech torów na linii do Łodzi Kaliskiej. Ruch na linii prowadzącej do Łodzi Kaliskiej zwiększy się znacznie na skutek przyłączenia, na północny zachód do linii Kutno-Zgierz-Łódź Kaliska, projektowanej linii Poznań - Łódź Kaliska. Projektowane połączenie Łącznicy Zgierz - Widzew z linią Zgierz - Łódź Kaliska nie będzie zasadniczo miało bezpośredniego wpływu na węzeł zgierski, gdyż będzie ono zresztą przebiegać poza granicami miasta. W planie perspektywnym wszystkie linie dla ruchu pociągów przechodzące przez Zgierz będą zelektryfikowane. Ułożenie drugich torów przy liniach przebiegających przez Zgierz spowoduje konieczność powiększenia terenów kolejowych, których łączna powierzchnia w obecnych granicach administracyjnych wyniesie ok. 70 ha, a w powiększonych granicach ok. 75 ha. W związku ze znaczną rozbudową miasta, istniejące urządzenia i budynek stacyjny okażą się niewystarczające dla potrzeb 70.000 ludności. Nowy dworzec należałoby zlokalizować w miejscu w którym znajduje się obecny budynek stacyjny. Lokalizacja

- 25 -

w tym miejscu nie jest idealna, ze względu na znaczne stosunkowo oddalenie od nowych dzielnic mieszkaniowych, Jednakże główny dworzec osobowy może się w zasadzie znajdować przy ^{Jedynie} krótkim odcinku łączącym cztery zasadnicze kierunki linii rozchodzących się ze Zgierza, a mianowicie:

Zgierz	-	Kuto
Zgierz	-	Łowicz
Zgierz	-	Łódź-Kaliska
Zgierz	-	Widzew

Dworzec ten będzie powiązany z nowymi dzielnicami mieszkaniowymi linią tramwajową, a niezależnie od tego należałoby przewidzieć dwa przystanki na liniach Zgierz - Kutno i Zgierz - Łowicz, przy których przynajmniej część pociągów mogłaby się zatrzymać.

Podobnie rozbudowa przemysłu na terenie Zgierza oraz powiększenie rozmiarów miasta, którego ludność wzrosnie z 26.000 do 71.000 pociągnie za sobą konieczność rozbudowy urządzeń do przeładunku towarów. Zagadnienie to będzie częściowo rozwiązane przez projektowany system bocznic na terenie dzielnicy przemysłowo-magazynowej, odprowadzonych od stacji towarowej Smardzew i przez istniejącą bocznicę prowadzącą do zakładów chemicznych "Boruta". Dla obsługi reszty ładunków wybudowana będzie w pobliżu dworca osobowego stacja towarowa.

E Drogi Kotowe

str. 40

om-urc
W planie perspektywnym - przewiduje się upłynnienie przejścia Łódź - Ozorków i Łódź - Piątek przez miasto przez przebiecie ulicy Stalina przez blok Nr.13 do ulicy Piątkowskiej, oraz ulicy Piątkowskiej przez bloki Nr.Nr.11.1 i 2 do ulicy Łódzkiej. Związane z tym wyburzenia zostały już częściowo zrealizowane w czasie okupacji. Przełożenie głównej arterii komunikacyjnej Łódź - Ozorków na zachód od miasta nie wydaje się celowe, ze względu zarówno na wysoki koszt tego rodzaju inwestycji, jak na fakt, że dzielnice Zgierza, przez które przebiegać będzie trasa stanowić będą, w okresie planu perspektywnego, partie obrzeżna, ze względu na przesunięcie centrum miasta na północny-zachód. Ze względu na połączenie drogi Warszawa - Wrocław z omięciem Łodzi od północy przez Łowicz, Stryków, Konstantynów, Pabianice koniecznym się staje dogodniejsze połączenie

- 22 -

Drogi Stryków -Zgierz z drogą Zgierz - Konstantynów. Możliwe są dwie alternatywy. W pierwszej możnaby drogę Stryków -Zgierz przedłużyć w linii mniej więcej prostej, od połączenia z przedłużeniem ulicy 17-go Stycznia do drogi Zgierz -Konstantynów, przeciwko czemu jednak przemawia konieczność wybudowania dwupoziomowych skrzyżowań z dwoma liniami kolejowymi, oraz wytworzenie na małym terenie kilku ważnych w skali krajowej skrzyżowań i węzłów komunikacyjnych. W drugiej alternatywie możnaby przeprowadzić drogę ulicą 17-Stycznia istniejącym wiaduktem i połączyć z drogą Zgierz - Konstantynów na terenie miasta. W tym wypadku jednak droga o charakterze przelotowym przechodziłaby przez dzielnicę mieszkalne.

Drogi o znaczeniu regionalnym powinny otrzymywać rozstaw linii regulacyjnych do 24 mtr, podczas gdy dla realizacji arterii Łódź- Ozorków należy rezerwować pas gruntów o szerokości 34 mtr.

Jeśli idzie o drogi lokalne, to przewidziane jest ulepszenie istniejącej drogi polnej, prowadzącej do Grotnik i Ustronia i podobnej drogi prowadzącej przez wiadukt do Kęblina. Drogi te zapewniają lepsze połączenie Zgierza z ośrodkami wypoczynkowymi i zapleczem rolniczym.

str. 60

D. Zasoby mieszkaniowe

Charakterystyka istniejącej zabudowy - Brak kanalizacji i wodociągów ogólnomiejskich powoduje, że warunki sanitarne w mieście są bardzo złe. W lokalne urządzenia wodociągowe wyposażonych jest zaledwie 90 budynków mieszkalnych t.j. 4,5 %, zaś w kanalizacyjne /szambo/ 105 budynków t.j. 5,2 %.Z pośród tej ilości większość budynków wyposażonych w urządzenia wd ociągowo-kanalizacyjne znajdują się na terenie bloków sąsiadujących ze stacją kolejową. Poza tym urządzenia te posiadają budynki D.B.O.R. w bloku 71 i budynki wzniesione przez Zakłady "Boruta" w bloku 65.

str. 84

E. URZĄDZENIA UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ

Ustala się, że w roku 1970 miasto winno być wyposażone w 1.912.220 m³ kubatury urządzeń użyteczności publicznej

- 28 -

co daje wskaźnik na mieszkańca równy 27,20 m³

Dla potrzeb budownictwa użyteczności publicznej należy w projekcie planu zagospodarowania zarezerwować ogółem 114,94 ha terenów, czyli na 1 mieszkańca 16,25 m²

Porównanie wskaźników przyjętych w założeniach z normatywnymi urbanistycznymi wykazuje, że kubatury użyteczności publicznej programowano więcej o 37 %, terenów zaś o 2,6%, a to na skutek programowania budowy niektórych urządzeń nie przewidzianych T.N.U. jak np. stacji obsługi samochodów i Hali Targowej.

Ogólne zapotrzebowanie nowych terenów użyteczności publicznej wynosi 99,85 ha, zaś kubatury nowych urządzeń ix 1.766,840 m³

Przewiduje się, że tereny użyteczności publicznej rozmieszczone zostaną następująco:

w terenach osiedleńczych intensywnego użytkowania	104,84 ha
" " ekstensywnego użytkowania	2,00 ha
poza bilansem terenów osiedleńczych	<u>8,10 ha</u>
razem:	<u>114,94 ha</u>
	=====

URZĄDZENIA UŻYTECZNE

		Stan istniejący							
Lp.	Wyszczególnienie	Ilość miejsc lub użytkowników	Ilość użytkowników na miejsce	Ilość urządzeń	Ilość użytkowników na urządzenie	Powierzchnia na ogółem	Powierzchnia na 1 urządzenie	Kubatura budynków m ³	m ² terenu na 1 mieszkanie
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.	Oświata	6,335	-	30	-	19,62	-	149,323	7,55
1.	Przedszkola	636	1,1	7	90	1,19	-	10,800	0,46
2.	Szkoły Podstawowe	2,564	1,2	7	366	3,14	-	50,800	1,20
3.	Szkoły Zawodowe	1,288	1,0	5	257	2,46	-	40,823	0,94
4.	Zakłady specjalne	48	1,0	1	-	4,61	-	1,600	1,83
5.	Szkoły specjalne	42	1,0	1	-	0,31	-	2,400	0,12
6.	Liceum ogólnokształ.	370	1,0	1	370	-	-	-	-
7.	Liceum Pedagogiczne	495	1,0	1	495	6,98	-	19,100	2,68
8.	Swietlice dziecięce	-	-	-	-	-	-	-	-
9.	Domy Dziecka	42	1,0	1	42	0,35	0,59	2,200	0,13
10.	Internaty	850	1,0	6	141	0,38	-	21,600	0,14
11.	Kultura	180	-	17	-	2,51	-	13,200	0,97
1.	Swietlice	-	-	7	-	0,26	-	4,200	0,10
2.	Domy kultury	-	-	1	-	0,18	-	3,300	0,07
3.	Kone	180	-	1	-	0,04	0,04	3,800	0,02
4.	Teatry	-	-	-	-	-	-	-	-
5.	Biblioteki	-	-	1	-	0,10	-	1,900	0,03
6.	Kościóły	-	-	7	-	1,93	-	-	0,74
XX	Urządzenia wbudowane	-	-	-	-	-	-	-	-

WŁASNOŚCI PUBLICZNEJ

małe runy

85

Obowiązujące normatywy urbanistyczne										
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
m2 terenu na 1 mieszkańca	m3/mieszkańca	Ilość miejsc lub użytkownik	Ilość użytkowników na miejsce	Ilość urządzeń	Ilość użytkowników na urządzenie	Powierzchnia na ogółem	Powierzchnia na urządzenie	Kubatura budynków m3	m2 terenu na mieszkańca	m3/mieszkańca
7,55	5,7	23926	-	96	-	74,69	-	667,620	10,55	9,40
0,46	0,41	3400	1,0	30	113	-	-	68,160	-	0,96
1,26	1,95	9940	1,0	17	-	21,87	-	169,000	3,06	2,38
0,94	1,57	5100	1,0	13	4400	38,34	-	230,000	5,46	2,38
1,83	0,06	150	1,0	1	150	1,56	-	12,780	0,22	0,18
0,12	0,09	150	1,0	1	150	0,90	0,90	4,500	0,1	0,06
-	-	570	1,0	2	320	3,98	-	20,400	0,56	0,40
2,68	0,73	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	1660	-	14	-	1,42	-	14,200	0,20	0,20
0,13	0,08	400	1,0	3	130	6,82	-	12,780	0,98	0,18
0,14	0,83	2556	1,0	15	170	-	-	127,600	-	1,60
0,97	0,51	3130	-	29	-	2,69	-	102,950	0,38	1,45
0,10	0,16	1000	-	20	50	-	-	6,390	-	0,09
0,07	0,13	-	-	3	-	0,99	0,33	34,880	0,14	0,48
0,02	0,15	1420	-	3	-	0,78	0,26	18,460	0,11	0,28
-	-	710	-	1	-	0,64	0,64	29,820	0,09	0,42
0,03	0,07	-	-	2	-	0,28	0,14	14,200	0,04	0,20
0,74	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	8,17	-	-	1,15	-

Tereny pozostajace dotychczasowym uzytkowaniu				Tereny podlegajace zmiany uzytkowania						
Ilosc miejsc lub uzytkownikow	Ilosc urzadzef	Powierzchnia terenu ha	Kubatura budynku m3	Ilosc miejsc lub uzytkownikow	Ilosc urzadzef	Powierzchnia terenu ha	Kubatura budynkow m3	Ilosc miejsc lub uzytkownikow	Ilosc uzytkownikow na miejsce	
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	
3.290,-	11	10,62	89,000	3.539	18	19,00	60.323	20.050	-	
360	4	0,75	9,600	276	3	0,44	1.200	4.470	1,0	
2.060	4	2,54	41.900	985	3	0,60	8.900	7.100	1,0	
-	-	-	-	1.288	5	2,46	40.823	3.420	1,0	
-	-	-	-	48	1	4,81	1.600	150	1,0	
-	-	-	-	42	1	0,51	2.400	150	1,0	
-	-	-	-	370	-	-	-	1.760	1,0	
500	1	6,98	19.100	-	-	-	-	500	1,0	
-	-	-	-	-	-	-	-	1.200	6,0	
50	1	0,35	2.200	-	-	-	-	300	1,0	
320	1	-	16.200	530	5	0,38	5.400	1.000	1,0	
-	11	2,37	7.500	180	6	0,14	5.700	2.000	-	
-	3	0,26	4.200	-	4	-	-	-	-	
-	1	0,18	3.300	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	180	1	0,04	3.800	1.500	-	
-	-	-	-	-	1	0,10	1.900	500	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	7	1,93	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	

85

Założenia programowe								Zapotrzebowanie terenu na nowe urządzenia			
Ilość użytkowników na miejsce	Ilość urządzeń	Ilość użytkowników na urządzenie	Powierzchnia ha. ogółem	Powierzchnia na 1 urządzenie	Kubatura budynków m ³	m ² terenu	m ³ / mieszkalca	Ilość miejsc lub użytkowników	Ilość urządzeń	Powierzchnia terenu ha	Kubatura budynków m ³
30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41
-	96	-	55,74	-	542.615	7,85	7,64	16.760	85	45,12	453.615
1,0	44	102	0,75	-	92.595	0,10	1,30	5.110	40	-	82.895
1,0	13	591	13,81	1,15	127.300	195	179	5.040	9	11,27	85.400
1,0	9	398	20,00	2,22	166.500	2,81	2,34	5.420	9	20,00	166.600
1,0	1	150	1,40	1,40	11.520	0,20	0,16	150	1	1,40	11.520
1,0	1	150	0,90	0,90	4.500	0,12	0,06	150	1	0,90	4.500
1,0	4	-	6,65	-	33.600	0,94	0,47	1.760	4	6,65	33.600
1,0	1	500	6,98	6,98	19.100	0,92	0,27	-	-	-	-
6,0	13	100	2,00	2,00	20.000	0,28	0,28	1.200	13	2,00	20.000
1,0	3	100	3,25	1,08	17.200	0,46	0,24	250	2	2,90	15.000
1,0	7	143	-	-	50.200	-	0,71	620	6	-	34.000
-	29	-	4,82	-	97.000	0,68	1,37	2.000	18	2,45	69.500
-	13	-	0,26	-	8.700	0,03	0,12	-	10	-	4.500
-	3	-	1,08	0,36	34.300	0,15	0,48	-	2	0,90	31.000
-	3	-	0,75	0,25	24.000	0,10	0,34	1.900	3	0,75	24.000
-	1	-	0,50	0,50	20.000	0,07	0,28	500	1	0,50	20.000
-	2	-	0,30	0,15	10.000	0,04	0,14	-	2	0,30	10.000
-	7	-	1,93	-	-	0,27	-	-	-	-	-
-	-	-	18,13	-	-	2,55	-	-	-	18,13	-

		S t a t y s t y c z n e						
1	2	Ilość miejsc lub użytkowników	Ilość użytkowników na miejsce	Ilość urządzeń	Ilość użytkowników na urządzenie	Powierzchnia ha ogółem	Powierzchnia na 1 urządzenie	Kubatura budynków m ³
III	Z d r o w i e	366	-	12	-	2,00	-	25.100
1	Żłobki	240	-	4	60	0,19	-	6,700
2.	Poradnie dla matki i dz.	-	-	-	-	-	-	-
3.	Ambulatoria	-	-	3	-	0,42	-	11,300
4.	Szpitalne	126	-	1	126	1,82	1,82	5,000
5.	Pogotowie ratunkowe	-	-	1	-	0,17	0,17	2,100
6.	Apteki	-	-	3	-	-	-	-
IV.	Administracja	225	-	15	-	1,67	-	23.000
7	Obrót towarowy	-	-	-	-	-	-	-
1	Sklepy detaliczne	-	-	86	-	-	-	-
2	Targowiska	-	-	3	-	8,25	-	-
VI	Żywnienie zbiorowe	-	-	4	-	-	-	-
VII	Rzemiosło	-	-	-	-	-	-	-
VIII	Usługi gospodarki komunal.	-	-	-	-	0,68	-	13.000
1	pożarnictwo	-	-	1	-	0,10	-	2.100
2	kapieliśko	-	-	1	-	0,58	-	10.900
3.	piłalnie	-	-	1	-	-	-	-
4.	oczyszczalnie miasta	-	-	-	-	-	-	-
5.	hotele	-	-	-	-	-	-	-
6.	garaże	-	-	-	-	-	-	-
	R a z e m:	-	-	-	-	35,33	-	223.623

*nie
miej*

Obowiązujące normatywy urbanistyczne										
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Kubatura budynków m ³	m ² terenu na 1 mieszkanie	m ³ /mieszkanie	Ilość miejsc lub użytkowników	Ilość użytkowników na miejsce	Ilość urządzeń	Ilość użytkowników na urządzenie	Powierzchnia na ogółem	Powierzchnia na 1 urządzenie	Kubatura budynków m ³	m ² terenu na mieszkanie
25.100	1,00	0,97	2.407	-	45	-	8,66	-	208.630	1,22
6.700	0,09	0,26	1.917	1,0	25	76	-	-	78.100	-
-	-	-	-	-	4	-	0,78	-	7.810	0,11
11.300	0,16	0,43	-	-	5	-	1,78	-	14.910	0,25
5.000	0,70	0,19	190	1,0	1	490	5,96	-	95.850	0,84
2.100	0,06	0,08	-	-	1	-	0,14	-	2.840	0,02
-	-	-	-	-	9	-	-	-	8.520	-
23.000	0,64	0,88	-	-	-	-	5,69	-	122.120	0,52
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	25#	-	-	-	-	-
-	3,15	-	-	-	245	-	-	-	109.340	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	51.120	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	64.610	-
13.000	0,26	0,50	-	-	-	-	14,34	-	175.370	2,19
2.100	-	-	-	-	1	-	1,70	-	17.040	0,24
10.900	-	-	-	-	1	-	0,43	-	3.550	0,06
-	-	-	-	-	1	-	1,99	-	25.560	0,28
-	-	-	-	-	3	-	2,84	-	-	0,40
-	-	-	420	-	1	-	0,28	0,28	22.720	0,04
-	-	-	-	-	-	-	7,10	-	106.500	1,00
223.623	13,51	0,56	-	-	-	-	12,44	-	501.160	15,84

(26)

m ³ / mieszkanca	Tereny pozostałe w dotychczasowym użytkowaniu				Tereny podlegające podlegające użytkownikom				Z a z o z		
	Ilość miejsc lub użytkownik	Ilość urzędów	Powierzchnia terenu ha	Kubatura budynku m ³	Ilość miejsc lub użytkownik	Ilość urzędów	Powierzchnia terenu ha	Kubatura budynków m ³	Ilość miejsc lub użytkownik	Ilość użytkownik na miejsce	Ilość urzędów
20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
2,93	100	5	0,61	15.400	262	7	1,99	94700	54800	-	6
1,10	100	2	0,19	44100	140	2	-	24600	34200	-	4
0,11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
0,21	-	2	0,42	114300	-	1	-	-	-	-	-
1,35	-	-	-	-	-	1	1,82	54000	600	1,0	-
0,02	-	-	-	-	1,26	1	0,14	23100	-	-	1
0,12	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
1,72	153	3	0,91	144000	72	12	0,78	93000	900	1,0	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24
1,54	-	30	-	74430	-	56	0,25	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1,54	-	1	-	1.150	-	3	-	-	164900	-	4
0,72	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
0,91	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2,47	1	1	0,58	104900	2	1	0,10	24100	-	-	-
0,24	1	1	0,58	104900	-	1	0,16	24100	-	-	-
0,03	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
0,50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
0,34	-	-	-	-	-	-	-	-	300	-	-
1,50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
21,14	-	-	15,09	1454380	-	-	20,24	864823	-	-	-

Tabela Nr. 11

86

Zakożenia programowe										Zapotrzebowanie terenu na nowe urzędzenie		
Ilość użytkowników na miejsce	Ilość urzędzeń	Ilość użytkowników na urzędzenie	Powierzchnia ha ogółem	Powierzchnia na 1 urzędzenie	Kubatura budynków m ³	m ² terenu	m ³ /mieszkańca	Ilość miejsc lub użytkowników	Ilość urzędzeń	Powierzchnia terenu ha	Kubatura budynków m ³	
30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	
	61	-	7,81	-	280,750	1,10	3,95	32700	56	7,20	2653350	
	41	78	0,39	-	132,150	0,05	1,86	32100	39	0,20	1281050	
	4	5	0,80	0,20	80000	0,11	0,11	-	4	0,80	80000	
	5	1,32	1,32	-	162800	0,19	0,28	-	3	0,90	72500	
1,0	1	600	3,00	5,00	1110000	0,70	1,36	600	1	5,00	1110000	
	12	-	0,30	0,30	30000	0,04	0,04	-	2	0,30	30000	
	9	-	-	-	73800	-	0,11	-	8	-	73800	
1,0	-	-	2,56	-	622000	0,36	0,87	735	-	1,65	480000	
	245	-	0,10	-	1073430	0,01	1,52	-	215	0,10	1000000	
	2	-	2,00	-	250000	0,28	0,35	-	2	2,00	250000	
	46	-	-	-	54150	-	0,78	-	45	-	550000	
	96	-	-	-	64375	-	0,92	-	-	-	64375	
	35	-	24,28	-	797900	3,42	11,24	-	34	23,70	787,000	
	1	-	1,60	1,0	120000	0,14	0,17	-	1	1,00	120000	
	1	-	0,58	0,58	100000	0,08	1,53	-	-	-	-	
	1	-	2,00	2,00	160000	0,28	0,22	-	1	2,00	160000	
	3	-	1,40	0,47	180000	0,20	0,25	300	3	1,40	180000	
	1	-	0,20	0,20	180000	0,03	0,25	-	1	0,20	180000	
28	-	-	18,60	-	622000	2,62	8,76	-	28	18,60	622000	
			114,94		1912220	16,25	27,20			99,85	1766240	

URZADZENIA UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ

I. Oświata

Analiza i wnioski programowe

Przewiduje się, że z pośród istniejących przedszkoli w dotychczasowym użytkowaniu pozostaną:

przedszkole przy ul. Barlickiego 2	na	90	miejsce
przedszkole " " Swierczewskiego	na	60	"
" " " Kościelnej 3	na	90	"
" " " 17 Stycznia 62	na	120	"
Razem 4 przedszkola	na	360	"

Z uwagi na wysoki wskaźnik zatrudnienia kobiet w stosunku do kobiet w wieku produkcyjnym, co powoduje zwiększenie potrzeby roztoczenia opieki nad dziećmi matek pracujących, przyjmuje się, że 70 % dzieci w wieku 3-6 lat winno korzystać z przedszkoli w roku 1970/ co jest zgodne z proj. nowych normatywów I.U.A./

Ogólna ilość miejsc w przedszkolach winna wynosić 4,470.

Zakłada się, w okresie planu perspektywicznego należy doinwestować:

8	przedszkoli 2-oddziałowych	po	60	miejsce	każde
7	"	3-	"	po	90 " "
25	"	4-	"	po	120 " "

Analiza i wnioski programowe

Z pośród istniejących w mieście 6 budynków szkół podstawowych zakwalifikowano do pozostawienia do roku 1970 w dotychczasowym użytkowaniu:

Budynek przy ul. Buczka 2	na	940	miejsce
" " ul. Łódzkiej 2	na	280	"
" " ul. Kilińskiego 8	na	560	"

Przewiduje się, że jedna szkoła podstawowa na 400 miejsc będzie mieściła się w gmachu Liceum Pedagogicznego.

- 32 -

Pozostałe szkoły będą musiały ulec likwidacji na skutek złego stanu technicznego, szczupłość pomieszczeń i braku możliwości przebudowy.

Istniejące szkoły podstawowe, adoptowane w okresie perspektywnym będą dysponowały ogółem 2.060 miejscami. Dla pełnego zaspokojenia potrzeb miasta w tej dziedzinie do roku 1970 należy dobudować 9 szkół podstawowych na 5.040 miejsc, a mianowicie:

1 szkoła jednociągowa	na 280 miejsc
7 szkół dwuciągowych	na 3920 "
1 szkoła trzyciągowa	na 840 "

str. 95

ANALIZA X WNIOSKI PROGRAMOWE

Istniejące w mieście 5 szkół zawodowych dysponuje 1.288 miejscami.

Tylko jedna z pośród tych szkół mieści się w budynku zbudowanym na ten cel w ostatnich latach.

Gmach tej szkoły został jednakże wzniesiony przez Zakłady Chemiczne "Boruta" samorzutnie, bez uzgodnienia lokalizacji ze służbą planowania zabudowy. Szkoła mieści się w miejscu nieodpowiednim. Można by zaryzykować twierdzenie, że z pośród wielu możliwości zbudowano tę szkołę w najgorszym punkcie miasta. Bezpośrednie sąsiedztwo z Zakładem chemicznym i to od strony z której najczęściej wiatry niosące szkodliwe dla zdrowia wylotów fabrycznych powoduje, że gmach pomimo jego wartości technicznych nie nadaje się do wykorzystania dla szkoły.

Wątpliwym jest zresztą, aby w tym gmachu mogły mieścić się inne urządzenia np. Biura i hotel robotniczy, tak jak to planuje Dyrekcja zakładu.

Ponieważ budynki pozostałych szkół zawodowych nie nadają się do adaptacji w Zgierzu nie pozostania w dotychczasowym użytkowaniu ani jedna szkoła zawodowa.

Zgodnie z obowiązującymi normami nauka w szkołach zawodowych winno być objęta 70 % młodzieży w wieku od 14-17 lat t.j. 3.920 osób. Liczba ta obejmuje młodzież zarówno miejscową jak i pochodzące z zaplecza, a zamieszkałą w internacie.

- 33 -

Codziennych dojazdów do szkół nie przewiduje się. Z pośród ogólnej ilości 3,920 osób upoważnionych do nauczenia w szkołach zawodowych 500 osób przyjmie istniejące Liceum Pedagogiczne.

Dla pozostałych 3,420 uczniów należy w okresie planu perspektywicznego zbudować nowe 9 szkół. W liczbie tej przewiduje się budowę jednej szkoły pielęgniarstwa i internatu, które należałoby zlokalizować na działce projektowanego szpitala.

Na cele budowy szkół zawodowych rezerwuje się teren o powierzchni 20,0 ha.

str. 97

4. ZAKŁADY SPECJALNE

W Zgierzu istnieje zakład specjalny dla młodzieży mający 48 wychowanków.

Zakład zajmuje 4,81 ha powierzchni terenu i mieści się w niewielkich drewnianych budynkach byłego Domu Starców, nie nadających się do adaptacji.

Zakład uzbrojony jest tylko w instalację elektryczną. Władze planowania gospodarczego nie zajęły stanowiska co do zlokalizowania na terenie Łódzkiego Okręgu Przemysłowego Zakładów specjalnych i nie ma wyraźnych podstaw do przewidywania budowy takiego zakładu na terenie Zgierza.

W porozumieniu z projektantami planu regionalnego ustalono jednak, że zakład specjalny dla młodzieży moralnie zaniedbanej - konieczny jest w jednym z miast powiatowych Łódzkiego Okręgu Przemysłowego. Ponieważ zakład taki nie był przewidziany w Pabianicach, należałoby programować jego budowę w Zgierzu.

Opierając się na tym uzasadnieniu przewiduje się budowę w Zgierzu jednego zakładu specjalnego dla 150 wychowanków. Dla tego celu należy zarezerwować teren o powierzchni 1,40 ha.

5. SZKOŁY SPECJALNE

W Zgierzu przy ulicy Swierczewskiego 18 istnieje szkoła Podstawowa specjalna dla umysłowo - niedorozwiniętych. W szkole tej nauczanych jest 42 dzieci. Szkoła mieści się w budynku z przeznaczenia szkolnym drewnianym 1/2 kondygnacyjowym w średnim stanie technicznym. Uzbrojenie budynku ogranicza się do oświetlenia elektrycznego.

Zarówno kubatura budynku jak i działka budowlana jest za mała. Budynek nie nadaje się do rozbudowy i z tych względów przewiduje się likwidację tego obiektu. Wytyczne regionalne dla m.Zgierza nie podają czy w mieście tym przewidziane jest istnienie szkoły specjalnej. Według normatywów urbanistycznych zaś szkoły tego typu programuje się tylko we wskazanych miastach powiatowych. Wydaje się, że zarówno wielkość samego Zgierza i gęstość zaludnienia projektowanego powiatu zgierskiego przemawiają za pozostawieniem w tym właśnie, a nie w innym mieście powiatowym - szkoły specjalnej dla umysłowo upośledzonych. Założenia programowe przewidują budowę jednej szkoły specjalnej na 150 uczniów, rezerwując teren o powierzchni 0,90 ha.

str. 101

6. LICEA OGÓLNOKSZTAŁCĄCE

Jedynie Zgierskie Liceum Ogólnokształcące mieści się w budynku przy ul. Kilińskiego 8, zajmowanego wspólnie ze szkołą Podstawową Nr.5.

Budynek szkolny w porównaniu z normami urbanistycznymi jest za mały, aby mógł pomieścić więcej niż jedną szkołę, przy założeniu, że nauczanie odbywać się będzie na jedną zmianę.

Projekt założeń przewiduje pozostawienie w istniejącym budynku szkoły podstawowej.

Program budownictwa szkół licealnych ogólnokształcących oparto na założeniach, że szkolnictwem tym w roku 1970 zostanie objęte 30 % młodzieży w wieku od 14 - 17 lat tj. 1760 osób.

Założenie to wymaga budowy w okresie perspektywicznym 4 nowych obiektów o kubaturze 33.600 m³, w tym jednej

- 35 -

szkoły na 320 miejsc oraz trzech szkół po 480 miejsc.
Dla budowy szkół ogólnokształcących rezerwuje się w
bilansie terenowym 6,65 ha.

str. 103

7. LICEUM PEDAGOGICZNE

Mieszczące się w Zgierzu Liceum Pedagogiczne pozostanie
w okresie perspektywnym w dotychczasowym użytkowaniu.
Liceum wraz z internatem zajmuje si powierzchnię 6,98 ha.
Budynek szkolny murowany, trzykondygnacyjny wybudowany w
roku 1927 jest w dobrym stanie technicznym i odpowiada
potrzebom szkoły.

Poza Liceum Pedagogicznym w budynku szkolnym mieści się
także szkoła ćwiczeń.

Zakłada się, że w okresie perspektywnym w Liceum
pobierać będzie naukę 500 osób.-

str. 105

8. ŚWIETLICE DZIECIĘCE

Świetlice dziecięce w Zgierzu nie istnieją.

W planie perspektywnym należy przewidywać budowę
12 świetlic dziecięcych wbudowanych w budynkach mieszkal-
nych licząc po 1000 m³ na jeden obiekt.

Niezależnie od świetlic normalnych przewiduje się
budowę w mieście ogólnomiejskiej świetlicy dziecięcej
o kubaturze ca 8.000 m³

Na ten cel w planie zagospodarowania należy zarezerwować
działkę o powierzchni 2,0 ha.

Ilość miejsc w świetlicach ustalono przewidując zgodnie
z N.T.U., że każde dziecko w wieku od 7-14 lat, będzie
korzystało ze świetlicy dwa razy w tygodniu przy dwuzmia-
nowej pracy świetlic.

str. 107

9. D O M Y D Z I E C K A

Istniejący w Zgierzu Dom Dziecka mieści się w budynku
mieszkalnym, wolnostojącym, murowanym, położonym w ładnym
ogrodzie.

- 36 -

Dom ten mieści zaledwie 42 podopiecznych. Przewiduje się, że obiekt ten może pozostać w planie perspektywnym w dotychczasowym użytkowaniu, po dokonaniu dalszych przystosowań. Ponadto teren Domu Dziecka winien ulec rozszerzeniu co najmniej o 0,5 ha.

Przewiduje się, że w okresie perspektywnym w mieście winny znajdować się łącznie 3 domy dziecka dysponujące ca 300 miejscami.

W stosunku do normatywów ilość miejsc w domach dziecka przewiduje się niższą o 100 z uwagi na stosunkowo niewielkie zaplecze Zgierza, którego wiele funkcji odbiera pobliski ośrodek Okręgu - Łódź, Miasto Łódzkiego Okręgu Przemysłowego według przewidywań na rok 1970 będą wielokrotnie liczniejsze od rolniczego zaplecza.

W tym stania rzeczy należało zmniejszyć ilość miejsc w Domach Dziecka, nie licząc na zbyt wielki napływ z zaplecza. Dla budowy nowych domów dziecka rezerwuje się teren o powierzchni 2,40 ha.

str.110

ANALIZA I WNIOSKI PROGRAMOWE

Z pośród istniejących internatów przewiduje się do pozostawienia w dotychczasowym użytkowaniu internat Liceum Pedagogicznego przy ul. Swierczewskiego 46.

Internat Technikum Chemicznego mieszczący się w budynku szkolnym przy ul. Sokołowskiej, znajduje się w bezpośrednim sąsiedztwie Zakładów "Boruta". Wydzielające się z tych Zakładów szkodliwe gazy zatrują organizmy młodzieży i dlatego internat winien być niezwłocznie zlikwidowany. Pozostałe internaty winny ulec także likwidacji jako obiekty za małe i nieodpowiednie.

Według przewidywań na rok 1970 w internatach zamieszkiwać będzie ogółem 1.000 uczniów.

Internat adoptowany będzie mógł pomieścić 520 użytkowników, dla pozostałych zaś 680 uczniów przewiduje się budowę nowych 6 internatów.

Zgodnie z normatywami internaty winny mieścić się na działkach szkolnych.-

■ 39 ■

str. 117

URZĄDZENIA UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ

II Kultura

3. Kina

W Zgierzu przy ul. 17-go Stycznia 26 znajduje się kino na 180 miejsc. Budynek kina o kubaturze 3.800 m³ jedno-kondygnacyjny murowany. znajduje się w bardzo złym stanie technicznym.

Budynek ten z uwagi na rozmiary nie nadaje się do pozostawienia w dotychczasowym użytkowaniu.

W planie perspektywnym zagospodarowania miasta przewiduje się budowę trzech nowych kin na ogólną ilość 1500 miejsc, rezerwując na ten cel 0,75 ha powierzchni terenu.

4. Teatry

str. 119

Zgierz nie posiada teatru stałego.

Założenia programowe przewidują na okres do roku 1970 budowę jednego teatru kameralnego na około 500 miejsc o kubaturze 20.000 m³, rezerwując na ten cel działkę o powierzchni 0,5 ha.

Ściśle wg. Tymczasowych Normatywów Urbanistycznych w mieście 71-tysięcznym ogólna ilość miejsc w teatrach winna wynosić 710. Z uwagi jednak na bezpośrednie sąsiedztwo z Łodzią, wielkim ośrodkiem kulturalnym, wydaje się słusznym ograniczenie ilości miejsc w teatrze zgierskim do maksimum 500 i to w zastosowaniu do teatru kameralnego. Potrzeby ludności w zakresie widowisk dramatycznych, komedii muzycznej, teatru lalekowego i operowego zaspakajad będą teatry łódzkie.

5. Biblioteki

str. 121

Biblioteka Miejska w Zgierzu mieści się w budynku o przeznaczeniu mieszkalnym, dwukondygnacyjnym w dobrym stanie technicznym.

Budynek ten z uwagi na małą kubaturę nie wystarczającą dla biblioteki nie nadaje się do adaptowania w okresie perspektywnym i powinien być użytkowany zgodnie z pierwotnym

= 38 =

przeznaczeniem t.j. na mieszkalnictwo.

W mieście przewiduje się budowę dwóch nowych obiektów bibliotecznych a mianowicie: biblioteki miejskiej i biblioteki powiatowej. Biblioteka powiatowa będzie konieczna w związku z projektowanym utworzeniem powiatu zgierskiego.

URZĄDZENIA UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ

III. Zdrowie

2. Poradnie dla matki i dziecka

str. 128

W Zgierzu nie ma osobnej poradni dla matki i dziecka. Lecznictwo tego rodzaju mieści się w jednym budynku z poradnią ogólną.

W planie perspektywicznym przewiduje się budowę 4 poradni dla matki i dziecka o łącznej kubaturze 8.000 m³ rezerwując na ten cel teren o powierzchni 0,80 ha.

3. Ambulatoria

str. 130

W zakresie otwartej pomocy lekarskiej, miasto wyposażone jest w trzy przychodnie rejonowe. Dwie z nich mieszczą się w budynkach specjalnie na ten cel zbudowanych. trzecia zaś położona przy ul. Niedziałkowskiego 24, mieści się w lokalu w budowanym.

Przychodnie rejonowe przy ul. Stalina 24 i Dąbrowskiego 42 użytkują budynki rozmiarami przekraczające potrzeby minimalne normatywne. Dlatego część tych obiektów wykorzystywana jest dla celów biurowych Wydziału Zdrowia i Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Założenia przewidują pozostawienia w dotychczasowym użytkowaniu przychodni przy ul. Stalina 24 i Dąbrowskiego 12 z wykorzystaniem nadwyżek kubatury dla poradni specjalistycznych i dla administracji służby zdrowia.

Umieszczenie w każdym budynku np. po dwie poradnie nie byłoby słusze z uwagi na projektowaną rozbudowę miasta na innym terenie.

Dla uzupełnienia sieci lecznictwa otwartego koniecznym jest zbudowanie dalszych ambulatoriów o łącznej kubaturze 7.500 m³. Zapotrzebowanie na ten cel wynosi 0,90 ha.

- 39 -

4. SZPIAŁE.

str. 132

Szpital miejski w Zgierzach o pojemności 126 miejsc mieści się w budynku z przeznaczenia mieszkalnym. Budynek ten nie nadaje się do adaptacji.

W okresie perspektywnym przewiduje się zbudowanie w mieście jednego szpitala na 600 łózek.

W zasadzie miasta i pobliskiemu zapleczu wystarczająco by szpital mniejszy na około 500 łózek. Jednakże władze terenu, nowe przewidują, że do Zgierza będą kierowane pewne przypadki także i z innych powiatów. Ponieważ budowa szpitala w Zgierzach na 600 łózek jest przewidywana na najbliższy okres, kiedy miasto nie osiągnie jeszcze pełnej liczby mieszkańców przewidzianej na rok 1970, szpital ten będzie mógł pełnić rolę szpitala wojewódzkiego.

W roku 1970 większość przypadków z terenu województwa przejmą zbudowane szpitale wojewódzkie i Akademii Medycznej w Łodzi.

Dla budowy szpitala o kubaturze 111.000 m³ w projekcie planu generalnego należy zarezerwować działkę o powierzchni 5 ha.

5. POGOTOWIE RATUNKOWE

str. 134

Istniejące pomieszczenie pogotowia ratunkowego w Zgierzach nie nadaje się do adaptacji.

Założenia programowe przewidują budowę jednego obiektu o kubaturze 3.000 m³

Dla celów budowy pogotowia ratunkowego należy zarezerwować działkę o powierzchni 0,30 ha.

W okresie przejściowym, podobnie jak szpital, pogotowie będzie mogło pełnić funkcję pogotowia wojewódzkiego

6. APTEKI

str. 136

Z spośród istniejących w mieście trzech aptek przewiduje się pozostawienie zaledwie jednej apteki mieszczącej się w budynku ambulatorium przy ul. Dąbrowskiego 12.

Pozostałe dwie apteki będą musiały ulec likwidacji, gdyż przewiduje się, że budynki w których są wbudowane, będą rozebrane.

- 40 -

Projekt założeń przewiduje, że w mieście winne być ogółem 9 aptek, w tym 3 duże w terenach o wysokiej gęstości zaludnienia i 6 mniejszych

Do roku 1970 należy dobudować 8 aptek

URZĄDZENIA UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ

IV. Administracja

str. 139 i 140

- W zgiezku istnieją następujące budynki administracyjne:
1. Prezydium Miejskiej Rady Narodowej przy Pl. Armii Czerwonej.
Jest to budynek biurowy o dobrym stanie technicznym, murowany dwukondygnacyjny, uzbrojony w elektryczność, centralne ogrzewanie, wodociąg i kanalizację.
 2. Posterunek Milicji Obywatelskiej i Miejski Urząd Bezpieczeństwa Publicznego mieszczą się w budynku z przeznaczenia mieszkalnym w dobrym stanie technicznym, murowanym trzykondygnacyjnym wyposażonym w elektryczność.
 3. Sąd Powiatowy przy ul. Dąbrowskiego 18 zajmuje budynek z przeznaczenia mieszkalny w dobrym stanie technicznym, murowany jednokondygnacyjny wyposażony w elektryczność.
 4. Urząd Pocztowy ul. 17-go Stycznia 28 mieści się w części budynku mieszkalnego, dwukondygnacyjnego, murowanego, w dobrym stanie technicznym. Budynek posiada elektryczność, wodociąg i kanalizację lokalną.
 5. Miejski Zarząd Budynków Mieszkalnych zajmuje część budynku z przeznaczenia faktycznego murowanego, trzykondygnacyjnego w dobrym stanie technicznym.
 6. Komitet Miejski P.Z.P.R. mieści się w budynku z przeznaczenia mieszkalnym w dobrym stanie technicznym, dwukondygnacyjnym murowanym. Budynek ten wyposażony jest w elektryczność, centralne ogrzewanie, wodociąg i kanalizację.
- Pozostałe instytucje administracyjne mieszczą się w lokalach wbudowanych w budynkach mieszkalnych.

- 41 -

Założenia programowe przewidują, że wszystkie istniejące budynki i lokale administracyjne z wyjątkiem Prezydium M.R.N. Milicji Obywatelskiej i Urzędu Huczstowego winny ulec zmianie użytkowania zgodnie z pierwotnym przeznaczeniem budynków, bądź rozbiórze jako nienadające się do adaptacji. Dla lokalizacji nowego budownictwa administracyjnego w ilości 48.000 m³ rezerwuje się teren o powierzchni 1,65 ha.

Proponowana w rozdziale poprzednim organizacja przestrzeni miasta spowodowana rozbudową miasta na nowych terenach za torami kolejowym do Kutna i wyłącznie od zabudowy terenów południowych dzisiejszego miasta sprawiają, że budynek Prezydium Miejskiej Rady Narodowej znajduje się na południowo zachodnim obrzeżu Zgierza. Wobec takiego stanu rzeczy jest oczywistym, że w budynku tym nie będzie mogła się mieścić lokalna administracja. Należy więc przewidywać budowę budynku Prezydium Rady Narodowej w centrum nowej dzielnicy, wykorzystując ten obiekt do wytworzenia ośrodka dyspozycyjnego. Budynek obecnie użytkowany przez Prezydium winien być wykorzystany, bądź na potrzeby administracji pozalokalnej, bądź administracji związanej z przemysłem znajdującym się w bliskim sąsiedztwie.

Targowiska

str. 147

Zgierz posiada obecnie trzy targowiska.

- 1/ Targowisko bydłowe mieszczące się przy ul. Obrońców Stalina, obok rzeźni miejskiej, o powierzchni 5,50 ha.
- 2/ Targowisko na placu targowym o powierzchni 1,75 ha
- 3/ Targowisko na ul. 1-go Maja o powierzchni 1,0 ha.

Przewiduje się, że targowiska te w planie perspektywicznym ulegną likwidacji na skutek wadliwej lokalizacji i przeznaczenie terenów na inne cele.

W planie zagospodarowania przestrzennego miasta należy przewidzieć urządzenie dwóch nowych obiektów targowiskowych o łącznej powierzchni 2 ha. Jedno targowisko należy zlokalizować w terenach osiedleńczych istniejącego miasta, drugie zaś w części położonej na północ od torów kolejowych do Kutna.

= 42 =

Targowisko położone na nowych północnych terenach miasta winno być obiektem większym wyposażonym w halę targową o kubaturze ca 25.000 m³.

Urządzenia targowiska wylęcego nie przewiduje się.

VI. ŻYWIENIE ZBIOROWE. str. 150 i 151

W Egierzu istnieją 4 zakłady zbiorowego żywienia:

jadalnia przy ul. Stalina 2	na 60 miejsc
restauracja w parku miejskim	na 120 "
bar mleczny Pl. Armii Czerwonej	na 30 "
kawiarnia przy ul. Kilińskiego 1	na 35 "

Z pośród tych obiektów do pozostawienia w planie perspektywicznym zakwalifikowano tylko jadalnię przy ul. Stalina 2. Jadalnia ta właściwie jest zlokalizowana i może być wykorzystana jako punkt żywienia dla obsługi samochodów i pasażerów przejeżdżających przez Egierz.

Zakożenia programowe przewidują wyposażenie miasta w następujące zakłady żywienia zbiorowego.

- 1/ 19 jadalni o łącznej ilości 1.565 miejsc
w tym: 15 jadalni po 75 miejsc każda
2 jadalnie po 100 miejsc każda
2 jadalnie po 120 miejsc każda
- 2/ 6 restauracji II i III kategorii o łącznej ilości 600 miejsc
w tym: 2 restauracje po 75 miejsc każda
3 " " po 100 " " "
1 " " oja ma 150 " "
- 3/ 6 barów o łącznej ilości 325 miejsc
w tym: 5 barów po 50 miejsc każdy
1 bar na 75 miejsc
- 4/ 3 restauracje lub bary rybne na ogólną ilość 200 miejsc
w tym: 2 bary po 50 miejsc każdy
1 restauracja na 100 miejsc
- 5/ 6 barów mlecznych na ogólną ilość 200 miejsc.
w tym: 5 barów mlecznych po 30 miejsc każdy
1 bar mleczny na 50 miejsc
- 6/ 6 kawiarni na ogólną ilość 475 miejsc

= 43 =

w tym : 5 kawiarni po 75 miejsc każda
i kawiarnia na 100 miejsc

Potrzebną ilość miejsc ustalono w oparciu o założenia że użytkownicy jadalni, restauracji barów oraz restauracji i barów rybnych stanowią 19% ogółu mieszkańców miasta, zaś użytkownicy barów mlecznych 2,9 %, a kawiarni 1,9 %.

Wskaźniki rotacji dziennej przyjęto zgodnie z Tymczasowymi Normatywami Urbanistycznymi.

VIII. USŁUGI GOSPODARKI KOMUNALNEJ

2 Kąpieliska.

str. 159

Istniejące w mieście jedno kąpielisko o kubaturze 10.900 m³ wystarczy dla Zgierza Siedemdziesięci tysięcy mieszkańców.

Budynek łaźni jest budynkiem nowym, odpowiadającym potrzebom i nie wymaga przystosowania.

W stosunku do projektowanych nowych terenów budowlanych obiekt ten położony jest peryferycznie i niewygodnie.

Z uwagi na stan techniczny nie ma podstaw do likwidacji go, zwłaszcza, że według przewidywań procent korzystających z kąpieliska a zamieszkałych na nowych terenach będzie minimalny na skutek wyposażenia nowych mieszkań w łaźni.

Kąpielisko będzie obsługiwało przede wszystkim ludność zamieszkałą w starym budownictwie, które nie będzie mogło być wyposażone we wszystkie urządzenia sanitarne. Dotyczy to w pierwszym rzędzie budownictwa rozproszonego na zachód i południe od miasta.

URZADZENIA UŻYTECZNE

Lp	Wyszczególnienie	Stan istniejący						
		Ilość miejsc lub użytkownikó	Ilość użytkowników na miejsce	Ilość urzędów	Ilość użytkowników na urządzenie	Powierzchnia ha ogółem	Powierzchnia na i urządzenie	Koszt budowy
1	2	3	4	5	6	7	8	9
2	Zakład Kąpielowy „Stalina 24			1		0,58		10.900

44

WTECZNOSCI PUBLICZNEJ

Obowiązujące normatywy urbanistyczne											
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
10.900			147				0,43		3.550	0,06	0,05

Tereny pozostajace w dotychczasowym uzytkowaniu				Tereny podlegajace zmianie uzytkowania				Zalozenia prog			
Ilość miejsc lub uzytkownikow	Ilość urzadzzen	Powierzchnie terenu w ha	Kubatura budynkow w m ³	Ilość miejsc lub uzytkownikow	Ilość urzadzzen	Powierzchnia terenu w ha	Kubatura budynkow w m ³	Ilość miejsc lub uzytkownikow	Ilość uzytkownikow na miejsce	Ilość urzadzzen	Ilość uzytkownikow na urzadzenie
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32
	1	0,58	10.900	"	"	"	"	147	"	1	"

44

Tabela Nr. 11

ożenia programowe							Zapotrzebowanie terenu na nowe urządzenia				
Ilość urządzeń	Ilość użytkownikó na urządzenie	Powierzchni na ogółem	Powierzchnia na 1 urządzenie	Kubatura budynków m ³	m ² terenu	m ³ /miesz. na miesz.	Ilość miejsc lub użytkownikó	Ilość urządzeń	Powierzchnia terenu na	Kubatura budynków m ³	Uwagi
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42
1	"	0,58	"	10.900	"	"	"	"	"	"	"

45

3. Pralnie

str. 161

Istniejąca w Zgierzu pralnia mechaniczna mieści się w budynku kąpieliska i nie będzie mogła wykonać przewidzianych usług.

Projekt planu zagospodarowania winien zarezerwować dla budowy nowej pralni działkę o powierzchni 2 ha.

Pralnię należy zlokalizować poza terenami osiedleńczymi w pobliżu innego zakładu przemysłowego, któryby mógł dostarczać wodę gorącą.

/ STR 46 /

URZADZENIA UZYTECZNOSCI PUBLIC

Lp.	Wyszczególnienie	Stan istniejący						
		Ilość miejsc lub użytkowników	Ilość użytkowników na miejsce	Ilość urzędów	Ilość użytkowników na urządzenie	Powierzchnia na egdzem	Powierzchnia na urządzenie	Kubatura budynków m ³
1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Fralnie	-	4	1	-	-	-	-
	ul. Stalina 24			1				

46 /

str. 62

PUBLICZNEJ

Obowiązujące normatywy urbanistyczne											
Kubatura budynków m ³	m ² terenu na 1.000 mieszkańca	m ³ /miesz.	Ilość miejsc lub użytkowników	Ilość użytkowników na miejsce	Ilość miejsc urzędów	Ilość użytkowników na urządzenie	Powierzchnia ogólna	Powierzchnia na 1 urządzenie	Kubatura budynków m ³	m ² terenu na miesz.	m ³ /miesz.
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
-	-	-	-	-	-	-	1,99	=	25.560	0,28	0,3

Tereny pozostajace w dotychczasowym uzytkowaniu				Tereny podlegajace zmianie uzytkowania				Zakotnienia programowe				
	Ilosc miejsc lub uzytkownikow	Ilosc urzadzzen	Powierzchnia terenu ha	Kubatura budynku m3	Ilosc miejsc lub uzytkownikow	Ilosc urzadzzen	Powierzchnia terenu ha	Kubatura budynku m3	Ilosc miejsc lub uzytkownikow	Ilosc uzytkownikow na miejsce	Ilosc urzadzzen	Ilosc uzytkownikow na urzadzenie
21					25				29			
22					26	1			30			
23											1	
24												
25												
26												
27												
28												
29												
30												
31												
32												

Tablica Nr. 11

a programowe							Zapotrzebowanie terenu na nowe urządzenia			Uwagi
32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	
Ilość użytkownik na urządzenie	Powierzchnia na ogółem	Powierzchnia na 1 urządzenie	Kubatura budynku m ³	m ² terenu	m ³ /miesz. na mieszka.	Ilość miejsc lub użytkowników	Ilość urządzeń	Powierzchnia terenu ha	Kubatura budynków m ³	
	2,00		16.000	0,28	0,22	1	1	2,00	16.000	

47 =

4. Oczyszczanie miasta

str. 163

W terenach osiedleńczych intensywnego użytkowania należy zarezerwować teren o powierzchni 1,40 ha dla baz przedsiębiorstwa oczyszczania miasta.

Przewiduje się, że w mieście winny istnieć następujące bazy oczyszczania miasta

- 1/ jedna baza główna dla sprzętu mechanicznego o powierzchni 1,20 oraz
- 2/ 2 bazy pracy ręcznej o powierzchni po 0,10 ha każda.

5. Hotele

str. 165

Miasto nie ma w chwili obecnej hotelu.

W planie perspektywnym przewiduje się budowę jednego obiektu na 300 łózek o kubaturze 18.000 m³

Programowanie hotelu na większą ilość łózek nie znajduje uzasadnienia, wobec bezpośredniego sąsiedztwa Łodzi, głównego ośrodka administracji terenowej i przemysłowej, przyjeżdżający z Łodzi do Zgierza będą z reguły korzystać z dogodnych połączeń komunikacyjnych, unikając noclegu w hotelu. Projektowany hotel będzie jedynie obsługiwał osoby przyjeżdżające do miasta z odległych stron kraju, czyli przypadki stosunkowo nieliczne, gdyż największe kontakty piastu powiatowe posiada z miastem wojewódzkim.

IX. URZĄDZENIA WBUDOWANE

str. 167

Rezerwę terenową dla urzędzeń wbudowanych w budynkach mieszkaniowych przewidziano w wysokości zgodnej z normatywa-
mi urbanistycznymi licząc po 1,15 m² na 1 mieszkańca t.j. 8,17 ha.

Ponadto rezerwę terenową dla urzędzeń wbudowanych powię-
szono o następujące pozycje:

- 1/ ze względu na przyjęty większy procent uczestnictwa w łóbkach niż to przewidziano w T.N.Urb. 5,76 ha
- 2/ Ze względu na przyjęty większy procent uczestnictwa w przedszkolach, niż to przyjęto w T.N.Urb. 1,40 ha

Ogółem rezerwuje się 18,13 ha. terenu, co daje wskaźnik na mieszkańca 2,55 m².

- 48 -

171

P. Urządzenia składowe

Głęboka ilość wszystkich magazynów na terenie miasta w planie perspektywnym wyniesie 40% o łącznej kubaturze ca 376,900 m³. Zajmowana powierzchnia wyniesie ca 36,5 ha. W rozbięciu na poszczególne kategorie bilans terenów i urządzeń składowych przedstawia się następująco:

	Licz- ba	Pow. ha	Kubatura w m ³	m ³ / ha
Magazyny związane z przemysłem	7	19,0	193,000	1,4
Magazyny dla obsługi mieszkańców	27	9,5	190,700	2,7
Ziemniaczarki	6	8,0	93,200	1,3
R a z e m:	40	36,5	376,900	5,4

Powyższe wskaźniki są zgodne z Projektem Normatywów Urbanistycznych, jeśli nie liczyć ziemniaczarek, które nie są w normatywach uwzględnione;

W planie perspektywnym przewidziana jest likwidacja szeregu istniejących magazynów i zastąpienie ich nowymi. Ze względu na niedogodną lokalizację na terenach przeznaczonych pod zabudowę mieszkalną, względnie posiadających inne przeznaczenie, przewiduje się likwidację magazynów Miejskiego Przedsiębiorstwa Remontowego, oraz 6 detalicznych składów opaku. Ponadto, ze względu na zły stan budynków, zlikwidowany będzie magazyn zboża i maki, magazyn artykułów spożywczych i 2 magazyny artykułów codziennego użytku.

Utrzymana natomiast zostanie większość magazynów znajdujących się w pobliżu dworca kolejowego, a wśród nich magazyny Centrali Produktów Naftowych. Magazyny te otrzymają dogodniejsze, niż obecnie połączenia drogowe. Nowa dzielnica magazynowa powstanie w północno-wschodniej części miasta. Będą się tu znajdowały w pierwszym rzędzie magazyny artykułów spożywczych i część ziemniaczarek. Tereny przewidziane pod magazyny są położone stosunkowo wysoko, w miejscu suchym i zdaleka od składów chemicznych "Boruta". Potrzebne bocznice kolejowe będą doprowadzane ze stacji Smardzew, leżącej na trasie Zgierz - Główno.

49

172

Składy detalicznej sprzedaży opału i benzyny rozrzucone
będą po całym obszarze miasta z uwzględnieniem nowobudo-
wanych dzielnic. Mała część magazynów mieścić się będzie
w bezpośrednim sąsiedztwie zakładów przemysłowych.

URZĄDZENIA SKI

Lp.	Wyszczególnienie	Stan istniejący					Obowiązujące normy urbanistyczne		
		Ilość urządzeń	Powierzchnia ha ogółem	Kubatura budynków m ³	m ² terenu na 1 mieszkańca	m ³ /miesz.	Powierzchnia ha ogółem	Kubatura budynków m ³	m ² terenu na miesz.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Magazyny włókiennicze	2	1,10						
	" odzieżowe								
	" metali elekt.								
	Składy benzyny	2	16,20						
	Inne magaz. przemysł.								
	O g ó l e m	4	17,30						
	Składy opału	6	1,96				0,7		
	" drzewa i mater. budowlanych	2	1,68						
	Składownice złomu i odpadów użytkowych	2	1,32						
	Magaz. zboża i maki	1					1,4	8:875	
	Magaz. jarzyn i owoców								
	Magaz. artykuł. spożywczych	1							
	Magaz. artykuł. codziennego użytku	2							
	Inne magazyny dla potrzeb ludności								
	O g ó l e m	14	4,96				3,6	30:175	
	Ziemiocarki								
	R a z e m	18	22,26						

A: SKŁADOWE

Tabela Nr 11

normy		Tereny pozostałe			Tereny podległe			Zakożenia programowe				
wzrost		w dotychczasowej			zmianie użytku							
m2 terenu na mieszkanie	m3/mieszkanie	Ilość urządzeń	Pow. terenu ha	Kubatura budynku m3	Ilość urządzeń	Pow. terenu ha	Kubatura budynków m3	Ilość urządzeń	Powierzchnia ha ogólna	Kubatura budynków m3	m2 terenu	m3/mieszkanie na mieszkanie
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
		2	16,20		2	1,10		2	1,2	36,000	2,400	0,5
								1	0,4	18,000	1,200	0,2
								1	0,6	18,000	1,200	0,3
		2	16,20					2	16,2	3,000	1,000	0,0
								1	0,6	18,000	1,200	0,3
		2	16,20		2	1,10		7	19,0	93,000	7,000	1,4
					6	1,96		10	0,7	800	500	0,0
		1	1,00		1	0,68		3	2,5	30,000	7,000	0,4
		2	1,32					2	1,32	15,000	4,000	0,2
					1			2	1,2	60,000	4,000	0,8
								6	1,4	18,900	3,000	0,1
					1			1	0,6	18,000	1,200	0,6
					2			1	0,6	18,000	1,200	0,2
								2	1,2	30,000	2,000	0,4
		3	2,32		11	2,6		27	10,52	190,700	22,900	2,7
								6	8,0	93,200	28,800	1,3
		5	18,52		13	3,74		40	36,52	376,900	60,700	5,4

173

ramowe		Zapotrzebowanie terenu na nowe urzadzania			U w a g i
m ² terenu	m ² /mieszki na mieszki	Ilość urzadzai	Powierzchnia terenu ha	Kubatura budynków m ³	
21	22	23	24	25	26
2,400	0,5	2	1,2	36,000	
1,200	0,2	1	0,4	18,000	
1,200	0,3	1	0,6	18,000	
1,000	0,0	-	-	-	
1,200	0,3	1	0,6	18,000	
7,000	1,4	5	2,8	90,000	
500	0,0	10	0,7	800	
7,000	0,7	2	1,5	30,000	
4,000	0,2	-	-	-	
4,000	0,8	2	1,2	60,000	
3,000	0,1	6	1,4	18,900	
1,200	0,6	1	0,6	18,000	
1,200	0,6	1	0,6	18,000	
1,200	0,2	2	1,2	30,000	
2,000	0,4				
22,900	2,7	4	7,2	175,700	
28,800	1,3	6	8,0	93,200	
60,700	5,4	35	18,0	358,900	

GŁ. ZIELEN I KULTURA FIZYCZNA:

Analiza i wnioski programowe

Przy programowaniu rozbudowy terenów zielonych na terenie Zgierza uwzględniono następujące przesłanki:

- 1/ Znaczną rozbudowę miasta, którego ludność wzrosnie z 26:000 do 71:000 mieszkańców.
- 2/ Powstanie nowych, znacznych zespołów mieszkaniowych i w związku z tym przesunięcie punktu ciężkości miasta, na tereny położone na terym kolejowym, na północny wschód od obecnego śródmieścia.
- 3/ Istnienie na terenie miasta wielkich zakładów przemysłowych chemicznego, w wysokim stopniu uciążliwych dla otoczenia.
- 4/ Charakter gleb na terenie miasta, na które składają się głównie szczyrki, bielice, torfy i w małym stopniu bielice pyłowe, nienadające się dla niektórych rodzajów zieleni wysokopiennej.

W planie perspektywicznym przewiduje się pozostawienie w dostatecznym użytkowaniu większości istniejących terenów zielonych:

Zmiana sposobu użytkowania terenu nastąpi w pierwszym rzędzie w stosunku do cmentarzy. Zakłada się likwidację w planie perspektywicznym cmentarza mariawickiego we wschodniej części miasta, przy ul. Reymonta. Cmentarz ten o powierzchni 0,42 ha znajduje się na terenach przeznaczonych pod intensywną rozbudowę. Przewiduje się również zmianę użytkowania cmentarza żydowskiego o powierzchni 1,2 ha, znajdującego się przy ul. Barona. Możliwą jest również zmiana użytkowania części istniejącego w południowo-wschodniej części miasta parku leśnego, który na obszarze 22,7 ha mógłby zostać zagospodarowany, jako park ludowy. Przeciwno takiemu rozwiązaniu przemawiałaby jednak dość znaczna odległość od głównych terenów osiedleńczych miasta, oraz fakt, że park ten jest obecnie i będzie prawdopodobnie również w przyszłości

wykorzystywany przez mieszkańców m. Łodzi jako podmiejski teren wypoczynkowy.

Lepsze rozwiązanie przedstawia druga alternatywa, polegająca na założeniu parku ludowego na terenach leśnych znajdujących się na północy - wschód od miasta, przy pozostawieniu parku leśnego w jego obecnym użytkowaniu.

W planie perspektywnym przewiduje się znaczna powiększenie powierzchni parków spacerowo - wypoczynkowych. Wyższy niż przewidziany w normatywach, stopień zazielenienia miasta uzasadnia się zanieczyszczeniem powietrza wyciekami z zakładów chemicznych i nieprzydatnością terenów położonych na wschód od stawu pod zabudowę mieszkalną.

W opracowaniu niniejszym rozpatrzone osobno zagadnienie parków spacerowo - wypoczynkowych w istniejącej części miasta i w nowych dzielnicach, które będą wybudowane po drugiej stronie toru kolejowego.

W istniejącej obecnie części miasta, przewiduje się powiększenie istniejącego obecnie parku miejskiego przez przyłączenie i zagospodarowanie terenów położonych na północ i południowy - zachód o łącznej powierzchni ca 9 ha. Niezależnie od tego, przewiduje się urządzenie parku na bagnistych obecnie terenach ciągnących się wzdłuż górnego biegu rzeki Bzury. Tereny te w planie perspektywnym zostaną zmeliorowane. Naskutek tego łączna powierzchnia parków spacerowo - wypoczynkowych w istniejącej obecnie części miasta osiągnie 20,7 ha.

Dla nowych dzielnic miasta, zamieszkałych przez 55,000 mieszkańców przewiduje się parki spacerowe - wypoczynkowe w ilości zgodnej z normatywami, a mianowicie 3,9 ha mieszkańca, czyli 21,7 ha. Park ten będzie się znajdował w północno - wschodniej części miasta.

Łączna więc powierzchnia parków spacerowo - wypoczynkowych wyniesie w planie perspektywnym 42,4 ha.

Nowobudowane dzielnice miasta winny posiadać **łukmi** bulwary i aleje spacerowe. W istniejących dzielnicach bulwary winny być urządzone wzdłuż zagospodarowanych brzegów górnego biegu rzeki Bzury.

Łączna powierzchnia bulwarów osiągnie 12,1 ha. Ilość zieleńców winna być znacznie powiększona, przy czym łączna ich powierzchnia osiągnie w planie perspektywnym 14,2 ha. Nowe zieleńce winny powstać zarówno w starej części miasta jak i w nowobudowanych dzielnicach. Wzrost powierzchni pracowniczych ogrodów działkowych wyniesie w planie perspektywnym 46,3 ha przy czym nowe tereny winny być rezerwowane przy uwzględnieniu rozbudowy miasta w kierunku północno - wschodnim. Część ogrodów zlokalizowana będzie w stosunku do nowych dzielnic obrzeżnie, a część pomiędzy poszczególnymi blokami. Pracownicze ogrody działkowe mogą być również częściowo zlokalizowane pomiędzy zakładami przemysłowymi, a zabudową mieszkalną.

Rozbudowa cmentarzy nastąpi przez powiększenie terenu istniejącego cmentarza katolickiego w kierunku zachodnim u częściowo północnym. Na terenie tym może być urządzony cmentarz komunalny.

W planie perspektywnym istniejące tereny leśne zostaną zachowane, z możliwą zmianą sposobu użytkowania części parku leśnego. Wzrost powierzchni lasów zależeć będzie od ukształtowania granic miasta w okresie perspektywnym. Ze względu na istnienie stosunkowo leśnej okolicy, dalsze sadzenie lasów na terenie miasta nie jest w zasadzie brane pod uwagę.

Pomiędzy zakładami "Boruta" a właściwym miastem, może być utworzony pas izolacyjny z zieleni wysokopiędnej.

Ze względu na znaczną powierzchnię terenów fabrycznych, pas ten znajdowałby się na terenie zakładów i byłby ewentualnie urządzony staraniem "Boruty". Zieleń w dalszych partiach strefy izolacyjnej została już poprzednio omówiona.

Na rozbudowę boisk i innych terenów sportowych ogólnego użytku należy przewidzieć w planie perspektywnym łącznie 29,3 ha, z czego 17,3 ha w granicach terenów osiedleńczych. Sieć urządzeń kultury fizycznej winna być rozbudowana zwłaszcza na terenie nowych dzielnic mieszkaniowych i w pobliżu instytucji użyteczności publicznej.

Istniejący stadion sportowy winien być wyposażony w trybunę mogące pomieścić najmniej 7,000 osób.

ZIELEN I K

/ wraz ze stre

Lp	Wyszczególnienie	Stan istniejący			Obowiązujące normat urbanistyczne		
		Pow. ha	Powierz. na 1 mieszka m ²	Ilość miejsc lub użytki	Pow. ha	Powierz. na 1 mieszka m ²	I m l u
1	2	3	4	5	6	7	
1.	W bilansie terenów osiedleńczych intensywnego użytkowania	4,47	1,7	26:000	76,7	10,8	71
	a/ Parki ludowe	-	-		22,7	3,2	
	b/ Parki wypoczynkowe-spacerowe	4,04	1,6		27,7	3,9	
	c/ Bulwary i promenady	-	-		12,1	1,7	
	d/ Zielńice	0,43	0,16		14,2	2,0	
2.	Poza bilansem terenu osiedleńczego	18,48	7,08	26:000	67,5	9,5	71
	a/ Pracownicze ogrody działkowe	9,45	3,63		53,3	7,5	
	b/ Cmentarze czynne	9,03	3,45		14,2	2,0	
3.	Lasy	610,39	234,4				
4.	Tereny sportowe	6,10	2,3	26.000	35,4	5,0	71
	a/ w granicach terenów osiedleńczych	0,44	0,16		17,7	2,5	
	b/ Poza terenami osiedleńczymi	5,66	2,17		17,7	2,5	

x/ Istniejące lasy na terenach, które będą przyłączone do miasta

180

ZIELEN I KULTURA FIZYCZNA

Tabela Nr 12

wraz ze strefami izolacyjnymi/

Zujące normatywy urbanistyczne		Tereny pozostające w dotych. użytkowaniu	Tereny podlegające zmianie użytkow. ha	Założenia programowe			Zapotrzebowanie na nowe tereny ha
Powierz. na 1 mieszka. m ²	Ilość miejsc lub użytk.			Pow. ha	Powierz. na 1 mieszka.	Ilość miejsc lub użytk.	
7	8	9	10	11	12	13	14
10,8	71,000	4,47	-	91,4	12,9	71,000	86,93
3,2		-	-	22,7	3,2		22,7
3,9		4,04	-	42,4	6,0		38,36
1,7		-	-	12,1	1,7		12,1
2,0		0,43	-	14,2	2,0		13,77
9,5	71,000	16,88	1,60	67,5	9,5	71,000	-
7,5		9,45		53,3	7,5		43,85
2,0		7,47	1,62	14,2	2,0		6,79
		587,69	22,70	670,9	85,3		82,31 x/
5,0	71,000	6,1	-	35,40	5,0	71,000	29,30
2,5		0,44		17,70	2,5		17,26
2,5		5,66		17,70	2,5		12,04

asta:

H. KOMUNIKACJA WEWNĘTRZNA WRAZ Z KOMUNIKACJA MECCHANICZNA:

1. Ulice i place:

Dla obsługi nowych dzielnic miasta zarówno mieszkaniowych, jak przemysłowych przewiduje się pod nowe ulice i place powierzchnię 60,4 ha, tak że łączna powierzchnia ulic i placów wyniesie w planie perspektywnym 152,7 ha, co daje terenów osiedleńczych. Układ ulic komunikacyjnych w nowych dzielnicach miasta po drugiej stronie toru kolejowego zapewni winien wygodne połączenie tych dzielnic z istniejącymi i nowymi dzielnicami przemysłowo - magazynowymi, dworcem kolejowym i pomiędzy poszczególnymi dzielnicami mieszkaniowymi;

Wskaźnik powierzchni ulic przypadających na jednego mieszkańca wynoszący obecnie 37,12 m² spadnie w planie perspektywnym na 22,6 m². Stanowi to wprawdzie więcej, niż przewidziane jest w Tymczasowych Normatywach Urbanistycznych, lecz uwarunkowane jest zachowaniem w starej części miasta stosunkowo gęstej sieci ulic;

W planie perspektywnym przewiduje się nowe place publiczne o powierzchni ca 5 ha, przy czym należy rozważyć w projekcie planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta lokalizację centralnego placu dla masowych zebrań i manifestacji, przyjmując uczestnictwo na 25 % mieszkańców / około 1 ha/.

Należy również przewidzieć w projekcie ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego miasta parkingi dla samochodów przyjmując, że około 30 % samochodów osobowych będzie korzystał z nich równocześnie. Potrzebna na ten cel powierzchnia wyniesie za tym: 1,207 wozów a 30 % = 360 wozów a 18 m² = 0,7 ha.

2. Sieć tramwajowa.

Dla obsługi wozów tramwajowych przewiduje się budowę nowej zajezdni tramwajowej poza terenami osiedleńczymi Zgierz - Ozorków. Należałoby na ten cel zarezerwować teren o powierzchni ca 3 ha;

3. Urządzenie obsługi pojazdów mechanicznych:

W planie perspektywnym należy przewidzieć dla Zgierza następującą ilość pojazdów:

samochodów osobowych około 1,200 t.j. po 17 samochodów na 1000 mieszkańców.

samochód ciężarowy około 710, t.j. po 10 wozów na 1,000 mieszkańców taksówek około 70 t.j. po 1 wozie na 1,000 mieszk. Przyjmują się, że z ogólnej ilości samochodów osobowych 10 na 1,000 mieszkańców, czyli 710 wozów korzystać będzie z garaży przydomowych. Wozy te będą się mieściły w garażach podziemnych na terenach bloków mieszkalnych, w ramach terenów przeznaczonych na zieleni blokową. Przewiduje się dla nich tylko tereny na dojazdy w ilości 0,5 m² na mieszkańca.

290 samochodów korzystać będzie z garaży rejonowych, a 200 z garaży hoteli.

W związku z powyższym przewiduje się następujące urządzenia:

Rodzaj urządzeń	Ilość wozów	Ilość i wielkość obiektów	Powierzchnia		Kubatura	
			Działki jednego obiektu ha	Ogółem ha	Na 1 wóz m ³	Ogółem m ³
Garaże donowe	710	Garaże wbudowane w bloki mieszkalne	-	3,6	65	46,000
Garaże rejonowe	290	6 po 50 wozów	0,37	2,2	100	29,000
Garaże hotele wielopiętrowe	200	4 po 50 wozów	0,15	0,6	150	30,000
Zajezdnia taksówek	70	1 na 70 wozów	0,70	0,7	100	7,000
Zajezdnia samochodów ciężarowych	710	2 po 250 woz. 2 po 100 woz.	3,0 2,0	6,0 4,0	300	210,000
Stacje obsługi publicznej		1 na 500 woz.	3,0	1,5	600	30,000
				18,6		622,000
Ewentualnie zajezdnia tramwajowa	120	1 na 120 wozów	3,0	3,0	400	48,000
				21,6		670,000

Z powyższej globalnej powierzchni ca 10,5 ha przypada na tereny osiedleńcze, a pozostałe 8,1 ha poza terenami mieszkaniowymi. W terenach osiedleńczych przewiduje się:

Dojazdy do garaży przydomowych	3,6 ha
Garaże rejonowe	2,2 ha
Zajezdnia taksówek	0,7 ha

- 57 -

185

2 z pośród zajezdni samochodów
ciężarowych 4,0 ha

R a z e m: 10,5 ha.

W terenach osiedleńczych znajdować się będą również
parkingi o łącznej powierzchni 0,7 ha.

KOMUNIKACJA W
/ place i uli

Lp p/	Wyszczególnienie	Stan istniejący				Obowiązujące normaty wy urbanistyczne					Wyty regi
		Powierzchnia ha	Powierzchnia na 1 mieszkańca	Kmb. tylko dla arterii	Kmb. art. na km ² Powierzchnia ha	Powierzchnia na 1 mieszkańca	Kmb. tylko dla arterii	Kmb. art. na km ² Powierzchnia ha	Pow. na 1 miesz.		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1a	Ulice i place w terenach osiedleńczych intensywnego użytku ogółem	46,50	17,89	-	-	80,9%	11,4				
a/	W tym: ulice komunikacji miejskiej	23,5	9,04	13,7	4,2						
b/	Ulice zbiorcze i mieszkalne	14,6	5,62	-	-						
c/	place	8,4	3,23	-	-						
2a	Ulice w terenach osiedleńczych ekstensywnego użytku - ogółem	50,00	19,23								
a/	W tym: ulice komunikacji miejskiej	-	-	-	-						
b/	Ulice mieszkalne	50,00	19,23	-	-						
	R a z e m	96,50	37,2	13,7	-						
3a	Urządzenia dla obsługi pojazdów samochodowych - parkingi	-	-	-	-						

KOMUNIKACJA WEWNĘTRZNA

Tabela Nr 13

/ place i ulice /

10	Wytyczne regionalne				Ter. ooz. w dotych. użytk.		Tereny podłżm. użytk.		Zakożenia programowe				Zapotrzeb na nowe tereny		25
	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	
Kmb. art. na km2 Powierzchnia ha	Pow. na 1 miesz.	Kmb. tylko dla arterii	Kmb. art. na km2 Powierzchnia terenu ha	K mb.	Powierzchnia terenu ha	K mb.	Powierzchnia ha	Pow. na 1 mieszkańca	Kmb. tylko dla arterii	Kmb art. na km2 Powierzchnia ha	Powierzchnia ha	Kmb.	Uwagi		
				44,5	2,0	2,2	112,8	15,9			68,5		uwzględ- niając parkingi		
				23,5	13,7		45,9	6,5	19,3	3,3	22,4	5,6	-		
				12,6		2,0	53,5	7,5	-	-	40,9	-	-		
				8,4			13,4	1,9			5,0	-	-		
				38,0			47,8	6,7			9,8	-	-		
								6,6	0,9	3,3	5,5	6,6	3,3	-	
				38,0			41,2	5,8	-	-	3,2	-	-		
				94,5		14,0	2,2	160,6	22,6	-	-	78,1	-	-	
								18,6				18,6	-	-	
								0,7				0,7	-	-	

J. USŁUGI SANITARNO TECHNICZNE:
 =====

Wodociąg:

Na ogólną liczbę 1999 budynków znajdujących się na terenie Zgierza jedynie 90, a więc 4,5 % posiada urządzenia wodociągowe. Pozostałe budynki w których mieszka większość ludności Zgierza, zaopatrywane są w wodę ze studni lokalnych. Studni takich istnieje na terenie Zgierza ponad 800. Z tej liczby jedynie 17 czerpie wodę z warstw dyluwialnych, 4 otwory z pokładów górnej kredy, a reszta korzysta z wód zaskórnych. Globalny dobowy zaczerp dla potrzeb ludności nie jest znany, ale w tych warunkach konsumpcja na głowę ludności jest niewątpliwie poniżej normatywów. Wodociągów komunalnych Zgierz nie posiada. Przemysł na terenie Zgierza, a zwłaszcza zakłady chemiczne "Boruta", zaopatrują się w wodę we własnym zakresie. Globalne zapotrzebowanie zakładów przemysłowych na terenie m. Zgierza wynosi, w myśl ankiety z 1950 r., na 12,800 m³/dobę. Pokrycie tego zapotrzebowania przedstawia się następująco:

ze studni górnokredowych	9,100 m ³
ze studni dyluwialnych	1,400 m ³
z rzeki i stawu	<u>2,300 m³</u>
	12,800 m ³

Stan zasobów wodnych na terenie Zgierza nie jest znany. Według obliczeń Państwowego Instytutu Geologicznego, wydajność studni górnokredowych na terenie miasta o głębokości 300 mtr; powinna wynosić ok 1,900 m³/dobę; jednak dotychczasowe próby dały wyniki negatywne. W każdym razie nadmierny zaczerp wody z pokładów górnokredowych na głębokości 80 - 100 mtr; powoduje powolne obniżenie się lustra wody. Od 1939 r. stwierdzono obniżenie się o 13 mtr.

Możliwe jest również wg. P.I.G. uzyskanie znacznych ilości wody z otworów dyluwialnych, jak to miało miejsce w wypadku studni wierczonej przez Zakłady "Boruta", gdzie uzyskano wydajność 4,800 m³/dobę, prawdopodobnie na skutek napotkania warstwy żwirów wodonośnych pradolinny rzecznej. Rozpoznanie tej warstwy nie jest znane.

Rozpoznanie nie

Możliwości pokrycia zapotrzebowania miasta w wodę z przepływającej przez miasto rzeki Bzury są niewielkie, gdyż nie wspominając już o bardzo znacznym zanieczyszczeniu jej wód ściekami na terenie miasta, przepływ małej wody, w Bzurze oblicza się na 4,500 m³/dobę, przy czym nawet obecnie przemysł pobiera ca 2,500 m³/dobę. Jeszcze mniejsze możliwości posiada przepływający w południowej części miasta potok Wrzoca, o zlewni wynoszącej zaledwie 9,7 km², wobec 35 km² zlewni Bzury.

W planie perspektywnym należy przewidzieć zapotrzebowanie ludności w wodę za pomocą wodociągu komunalnego, przyjmując zapotrzebowanie w dni letnie w wysokości 125 litrów na mieszkańca i na dobę, a maksymalne zapotrzebowanie godzinowe w upalne dni letnie w wysokości 160 litrów na mieszkańca i na dobę. Globalne zapotrzebowanie dla potrzeb ludności wynosiliby więc 8,875 m³/dobę.

Zapotrzebowanie przemysłu trudne jest do określenia, dla na koniec planu 6-letniego wyniesie ono zdaniem rzeczoznawców ca 23,600 m³/dobę. Przemysł pod względem zapotrzebowania w wodę jest samowystarczający.

Reasumując stwierdzić należy następujące zapotrzebowanie na wodę w okresie perspektywnym:

woda konsumcyjna	8,875 m ³ /dobę
woda przemysłowa	<u>23,600 m³/dobę</u>
W a z e m	32,475 m³/dobę

Projektowany wodociąg miałby za zadanie dostarczenie wody dla celów sanitarnych i gospodarczych ludności miasta, łącznie z zabezpieczeniem dostawy wody przeciwpożarowej. Zapotrzebowanie w wodę przemysłu, reprezentowanego głównie przez Zakłady Chemiczne "Boruta", byłoby niezależne od wodociągu miejskiego. Dokumentację techniczną wodociągów komunalnych opracowuje Biuro Projektowania Budownictwa Komunalnego w Łodzi, przy czym studia wstępne i wiercenia próbne zostały rozpoczęte.

Ujęcie wody odbywać się winno w zasadzie ze studni górno-kredowych w dolinie rzeki Wrzociej, położonej około 2,5 km na południe od źródła. Wodę należy odzłazić i chlorować, zależnie od wyników analizy chemicznej.

60a

188a

Zmiękozenie wody nie przewiduje się w zasadzie. Podnoczenie wody byłoby dwustopniowe: z otworów studziennych przy pomocy pomp głębinowych, poprzez odżelaziacze do zbiornika wyrównawczego terenowego i ze zbiornika do sieci rozdzielczej, przy pomocy pomp odśrodkowych i hydrantów.

Sieć rozdzielczą przewiduje się systemu obiegowego, przy czym główny rurociąg magistralny przebiegać winien najkrótszą trasą przez śródmieście, w kierunku na ulicę Piątkowską. Pierścień magistrali głównych projektuje się przetrasować możliwie grzbietami wzniesień. Zaopatrzenie m. Zgierza oparte byłoby w zasadzie na systemie ujęć lokalnych, jednak należy przewidzieć możliwość wzajemnego zasilania awaryjnego wodociągu zgierskiego z wodociągiem kózkim.

Łączna powierzchnia potrzebnych terenów wyniesie ok 3 ha. Lokalizację zbiornika wyrównawczego przewiduje się w północno - wschodniej części miasta, za torem kolejowym.

Kanalizacja

Na ogólną liczbę 1999 budynków, znajdujących się na terenie m. Zgierza zaledwie 105, więc na wiele więcej niż 5% przyłączonych jest do miejskiej sieci kanalizacyjnej. Budynki te znajdują się głównie w południowo-wschodniej części miasta, w pobliżu dworca kolejowego. Reszta budynków, a więc blisko 95% nie posiada urządzeń kanalizacyjnych, przy czym mieszkańcy korzystają z suchych ustępów, znajdujących się często w niewielkiej odległości od studni. Brak właściwych urządzeń kanalizacyjnych i mała głębokość studni, powoduje zanieczyszczenie wody konsumpcyjnej substancjami organicznymi. Niezadawalający stan sanitarny miasta był przyczyną epidemii duru brzusznego, która przeszła przez miasto w 1950r. /249 zachorowań/.

Ogólna długość istniejącej sieci kanalizacyjnej, budowanej systemem ogólnospławnym, wynosi ponad 5 km., w tym 4.270 mtr. kanałów kamionkowych i 1.000 mtr. kanałów murowanych. Projekt sieci kanalizacyjnej dla m. Zgierza opracowany został w 1937r. przez inż. Stuzkowskiego i jakkolwiek nie został on nigdy zatwierdzony, istniejąca sieć wybudowana została w myśl tego projektu.

Przepływająca przez miasto ze wschodu na zachód na długości 4 km. rzeka Bzura odbiera ścieki fabryczne, zarówno Zakładów chemicznych "Boruta" jak i zakładów przemysłu włókiennego, które spowodowały zanik życia organicznego w rzece na długości 50 km. poniżej Zgierza. Niezależnie od ścieków zakładów chemicznych bardzo ważną rolę odgrywają ścieki przemysłu włókienniczego. Ścieki z farbiarni są intensywnie zabarwione i często gorące do 80°C, o odczynie przeważnie kwaśnym. Wykończalnie wypuszczają ścieki mydlane, ługowe i sodowe.

W planie-perspektywnym należy przewidzieć wybudowanie sieci kanalizacyjnej, obejmującej swoim zasięgiem całość terenów osiedleńczych intensywnego użytkowania, a więc tereny mieszkaniowe, tereny użyteczności publicznej i społecznej, ulice i place, oraz tereny przemysłowe i składowe. Całość terenów osiedleńczych wraz z terenami przemysłowymi, położonymi w obrębie zabudowy mieszkalnej, z wyłączeniem zakładów chemicznych "Boruta", wyniesie w planie perspektywnym ca. 450 ha. Zakłady chemiczne "Boruta", znajdujące się na południowo-wschodnich obrzeżach miasta posiadają

- 62 -

190.

własne urządzenia kanalizacyjne i nie powinny być objęte projektem sieci miejskiej.

Ilość ścieków na dobę należy przyjąć przeciętnie w ciągu roku na 80% zużycia wody, a więc 5.600 m³/dobę, a w dni upalne letnie ca 7.000 m³/dobę. Sieć należy zaprojektować według systemu rozdzielczego przy czym dodać należy wody przypadkowe, pochodzące z infiltracji wód zaskórnych i t.d. Ilość tę należy przyjąć jako równą 3.150 m³/dobę. Łączny więc przepływ wód sanitarnych - gospodarczych i przypadkowych wyniesie w upalne dni letnie ca 10.150 m³/dobę.

Do powyższego należy dodać ścieki przemysłowe, których ilość oblicza się dla okresu perspektywnego na podstawie przeprowadzonej ankiety na ca 15.200 m³/dobę, wliczając w to ścieki z zakładów chemicznych "Boruta" oceniane w planie perspektywnym na ca 8.950 m³/dobę. Ścieki te w zasadzie przechodzą przez odrębne oczyszczalniki, znajdujące się na terenach zakładów. Ścieki przemysłowe winny być przed wpuszczeniem do sieci miejskiej chłodzone i neutralizowane, a ścieki z rzeźni wymagać będą odtłuszczenia.

Dla pełnego oczyszczenia mechanicznego i biologicznego ścieków, należy przewidzieć budowę oczyszczalni ścieków. Oczyszczalnię ścieków można ewentualnie przewidzieć wspólną dla sieci kanalizacyjnej miejskiej, ścieków przemysłowych, oraz ścieków z północnej części Łodzi, leżącej w zlewni rzeki Sokołówki. W okresie perspektywnym większe zakłady przemysłowe winny posiadać własne pierwsze oczyszczalnie, które obecnie posiadają jedynie nakłady chemiczne "Boruta".

Globalna maksymalna ilość ścieków w okresie perspektywnym określa się jak następuje:

ścieki sanitarno-gospodarcze	5.600 m ³ /dobę
w upalne dni letnie	7.000 m ³ /dobę
ścieki przemysłowe	15.200 m ³ /dobę
wody przypadkowe	3.150 m ³ /dobę
względnie w upalne dni letnie	25.350 m ³ /dobę.

Do powyższego należy dodać wody burzowe.

Oświetlenie elektryczne

Miasto zaopatrzone jest w oświetlenie elektryczne z

elektrowni, znajdującej się w południowo-wschodniej części miasta, w niewielkiej odległości od dworca kolejowego. Na ogólną liczbę 1999 budynków, 1.735, czyli 85,8% posiada oświetlenie elektryczne. Procent budynków przyłączonych do sieci elektrycznej jest więc stosunkowo niski.

W planie perspektywicznym przewiduje się przyłączenie do sieci elektrycznej wszystkich budynków mieszkalnych, oraz dalszą poważną rozbudowę sieci miejskiej w celu zaopatrzenia w elektryczność nowych osiedli mieszkaniowych, z tym koniecznym będzie znaczne rozbudowanie istniejącej elektrowni.

Zaopatrzenie w energię elektryczną zakładów "Boruta" oraz ewentualnie innych większych zakładów przemysłowych przewiduje się w planie perspektywicznym, podobnie jak obecnie, ze źródeł własnych. Do mniejszych natomiast siła, podobnie jak światło będzie dostarczone z sieci miejskiej.

Melioracja.

Teren miasta charakteryzują znaczne różnice poziomów, dochodzące do 22 mtr. Znaczne części miasta, zwłaszcza górny bieg rzeki Bzury we wschodniej części miasta, część doliny rzeki Wrzący i inne tereny, głównie w południowej części miasta są podmokłe, przechodzące miejscami w bagna.

W planie perspektywicznym należy przewidzieć przeprowadzenie robót melioracyjnych na znacznych terenach, obejmując nimi całość terenów osiedleńczych intensywnego użytkowania. W tym celu projekt kanalizacji winien równocześnie przewidzieć osuszenie terenów mieszkaniowych.

Rzekę Bzurę należy uregulować, przy czym w części wschodniej po uregulowaniu koryta rzeki i urządzeniu kanałów, przewiduje się założenie wzdłuż jej brzegów bulwarów spacerów.

- 64 -

2117

D. Bilanse terenowe

- 65 -

BILANS TERENOWY - TERENOW OSIEDL

Lp.	Wyszczególnienie	Stan istniejący			Ob
		ha	%	%	
1	2	3	4	5	6
1.	Strefa I	48,51	16,8	13,8	17,
2.	Strefa Ib	68,71	23,9	19,6	-
3.	" Ib - II	4,75	1,6	1,3	-
4.	" II	47,53	16,5	12,6	20,
5.	" II - III	23,37	8,1	6,7	-
6.	" III	5,50	1,9	1,6	66,
7.	" IV	2,82	1,0	0,8	58,
8.	" V	-	-	-	10,
9.	Razem tereny mieszkaniowe /strefa I - VI/	200,99	69,8	57,4	174,
10.	Tereny urzędzeń użyteczności publicznej	35,33	12,3	10,1	12,
11.	Tereny zieleni urządzonej	4,47	1,5	1,3	78,
12.	Tereny kultury fizycznej	0,44	0,2	0,1	17,
13.	Tereny ulic i placów	46,50	16,2	13,3	80,
14.	Razem tereny osiedleńcze intensywnego użytkowania	287,73	100,0	82,2	462,
15.	Strefa 0	12,37	19,8	3,5	-
16.	Tereny urzędzeń użyteczności publicznej	-	-	-	-
17.	Tereny zieleni urządzonej	-	-	-	-
18.	Tereny kultury fizycznej	-	-	-	-
19.	Tereny ulic i placów	50,00	80,2	14,3	-
20.	Razem tereny osiedleńcze ekstensywnego użytkowania	62,37	100,0	17,8	-
21.	Razem tereny osiedleńcze	350,10	-	100,0	462,
22.	W tym tereny mieszkaniowe /strefa 0-VI/	215,36	-	-	174,

TERENOW OSIEDLENIOWYCH MIASTA.

Tabela Nr.14

Kod	Obowiązujące normatywy urbanistyczne				Tereny pozost. w dotychczasowym użytk.	Tereny podlegające zmianie użytk.	Założenia program.			Potrzeby w zakresie nowych terenów ha
	%	ha	%	%			ha	%	%	
	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	13,8	17,50	3,8		24,91	23,40	40,84	7,0	5,6	15,93
	19,6	-	-		30,23	38,48	30,23	5,2	4,2	-
	1,3	-	-		-	4,75	-	-	-	-
	13,6	20,36	4,4		33,34	14,19	56,97	9,7	7,8	23,63
	6,7	-	-		7,00	16,37	7,00	1,2	1,0	-
	1,6	66,25	14,8		2,50	3,00	60,54	10,4	8,3	58,04
	0,8	58,08	12,5		2,82	-	50,18	8,6	6,9	47,36
	-	10,77	2,3		-	-	10,87	1,8	1,5	10,87
	57,4	174,96	37,8		100,80	100,19	256,63	43,9	35,2	155,93
	10,1	12,44	24,3		15,09	20,24	104,84	18,0	14,4	89,75
	1,3	78,70	16,8		4,47	-	91,40	15,7	12,6	86,93
	3,1	17,70	3,8		0,44	-	17,70	3,0	2,4	17,26
	13,3	80,94	17,5		44,50	2,00	113,50	19,4	15,6	69,00
	82,2	462,74	100,-		165,30	122,43	584,07	100,0	80,2	418,77
	3,5	-	-		11,08	1,29	93,88	65,3	12,9	82,80
	-	-	-		-	-	2,00	1,4	0,3	2,00
	-	-	-		-	-	-	-	-	-
	14,3	-	-		38,0	12,0	47,80	33,3	6,6	9,80
	17,8	-	-		49,08	13,29	143,68	100,0	19,8	94,60
	100,0	462,74	-		214,38	135,72	727,75	-	100,0	513,37
	-	174,56	-		111,88	101,48	350,51	-	-	238,63

Objaśnienia do bilansu terenów osiedleńczych

Powierzchnie urządzeń użyteczności publicznej, wyliczone w ogólnym zestawieniu rozdzielono pomiędzy następujące pozycje bilansu:

- poz. 10 tereny użyteczności publicznej w terenach osiedleńczych intensywnego użytkowania,
- poz. 16 tereny użyteczności publicznej w terenach osiedleńczych ekstensywnego użytkowania,
- poz. 8 bilansu terenowego obszaru miasta - pozostałe tereny zainwestowania miejskiego /urządzenia do obsługi pojazdów mechanicznych/,
- poz. 12 tereny kultury fizycznej wykazano tylko tereny wliczone do bilansu terenów osiedleńczych,
- poz. 13 tereny ulic i placów liczby bilansowe powiększono o tereny parkingów dla pojazdów w ilości 0,7 ha,
- poz. 15 Tereny strefy zerowej w rubryce "potrzeby" w zakresie nowych terenów - wykazano obszar terenów mieszkaniowych pozostających w dotychczasowym użytkowaniu, a położonych w gromadach przyłączonych do miasta.
Rubryka "założenia programowe" obejmuje tereny strefy 0 zarówno położone na dotychczasowym obszarze miasta jak i terenach przyłączonych.
- poz. 19 rubryka zapotrzebowanie nowych terenów wykazano ulice mieszkaniowe istniejące w terenach przyłączonych do miasta.

- 67 -

BILANS TERENOWY OBSZARU

Lp.	Wyszczególnienie	Stan istniejący		Obowiązanie normatywnie urbanistyczne
		ha	%	
1	2	3	4	5
1.	Tereny osiedleńcze intensywnego użytkowania	287,73	14,0	162,74
2.	Tereny osiedleńcze ekstensywnego użytkowania	62,37	3,0	-
3.	Tereny przemysłowe	94,37	4,5	223,95
4.	Tereny składowe	22,26	1,1	-
5.	Tereny urządzeń techn. sanitarnych	-	-	-
6.	Tereny usług specjalnych	39,73	1,9	-
7.	Tereny węzła komunikacji zewnętrznej	68,50	3,3	-
8.	Pozostałe tereny zainwestowania miejskiego	24,14	1,2	85,20
9.	Razem tereny zainwestowania miejskiego	599,10	29,0	771,89
10.	Tereny rolne	822,09	39,9	-
11.	Tereny leśne	610,39	29,6	-
12.	Tereny łąk i pastwisk	14,00	0,7	-
13.	Tereny wód	15,00	0,7	-
14.	Pozostałe tereny obszaru miasta	1,42	0,1	-
15.	Razem obszar miasta	2.062,00	100,0	-
16.	Powierzchnia w granicach administracyjnych			
17.	Proj. do wyłączenia			
18.	Proj. do przyłączenia			

7 -
NOWY OBSZARU MIASTA

Obowiązujące normatywy urbanistyczne		Tereny pozostające w dotychczasowym przeznaczeniu	Tereny podlegające zmianie użytk.	Założenia programowe		Potrzeby w zakresie nowych terenów	Uwagi
ha	%			ha	ha		
5	6	7	8	9	10	11	12
162,74		165,30	122,43	584,07	16,2	418,77	
-		49,08	13,29	143,68	4,0	94,60	
223,95		76,61	17,76	219,97	6,1	143,36	
-		18,52	3,74	36,52	1,0	10,00	
-		-	-	3,00	0,1	3,00	
-		39,73	-	39,73	1,1	-	
-		64,20	4,30	103,00	2,8	38,80	
85,20		22,54	1,60	93,30	2,6	70,76	
771,89		435,98	163,12	1223,27	33,9	787,29	
-		752,09	70,00	1578,31	43,7	826,22	
-		587,69	22,70	670,00	18,6	82,31	
-		6,00	8,00	120,00	3,3	114,00	
-		15,00	-	17,00	0,5	2,00	
-		1,42	-	1,42	0,0	-	
-		1.798,18	263,82	3610,00	100	1811,82	
				2062,00			
				-			
				1548,00			Patrz załącznik plan.

- 68 -

215*

Objaśnienia do bilansu terenowego obszaru miasta.

Poz. 6. pozostawiono w dotychczasowym użytkowaniu tereny usług specjalnych.

Do tej grupy zaliczono także teren lecznicy zwierząt o powierzchni 0,63 ha.

Poz. 7 do bilansu przyjęto wyliczenia wg alternatywy II.

Na pozycję 8 - pozostałe tereny zainwestowania miejskiego złożyły się następujące pozycje:

Wyszczególnienie	Stan istniejący ha	Normatywy urbanistyczne ha	Tereny pozosta- jące w dotych- czasow. użyt- ku. ha	Tereny podlega- jące zmianie użytk. ha.	Założenia programowe ha	Zapotrzebow- anie na nowe tere- ny ha.
Ogrody działkowe	9,45	53,30	9,45	-	33,30	43,85
Cmentarze	9,03	14,20	7,43	1,60	14,20	6,77
Tereny sportowe poza bilansem terenów osiedl.	5,66	17,70	5,66	-	17,70	12,04
urządzenia do obsługi pojazdów mechanicznych	-	-	-	-	8,10	8,10
Razem	24,14	85,20	22,54	1,60	93,30	70,76

W poz. 14 pozostałe tereny obszaru miasta wykazano teren zajęty pod stodoły kilkunastu gospodarstw, zgromadzone na jednej działce.

- 69 -

216^a

E. ORIENTACYJNE ZESTAWIENIE KOSZTOW PRZEBUDOWY MIASTA

Wyszczególnienie	Ilość	Jedn.	Cena zł.	Koszt w tys. zł.
I. prace przygotow.				
1. pomiary	400	ha	1,500	600
2. badania fizjogr. etap I i II	400	ha	500	200
3. odgruzowanie /rozbiórki/	600.000	m ³	40	24.000
II. Mieszkania				
budown. indywi- dualne kubatura urządzenia terenu	140.000	m ³	170	23.800
		% koszt- tu ku batury	2,11%	502
budownictwo blo- kowe kubatura urządzenia terenu	4.152.000	m ³	163	685.080
		koszt. kub.	1,4%	9.797
III. Usługi				
oświata kubatura	453,00	m ³	184	83,352
uzbrojenie terenu	45,1	ha	145.000	6,540
kultura kubatura	90,000	m ³	212	19,080
uzbroj. terenu	2,5	ha	74.000	185
zdrowie kubatura	265,000	m ³	244	64,660
uzbroj. terenu	7,2	ha	114.000	821
garaże kubatura	741,000	m ³	97	71,877
uzbroj. terenu	19,1	ha	248.000	4,759
hale targ. kubat.	25,000	m ³	129	3,225
uzbroj. terenu	0,2	ha	5,000	1
inne kubatura	511,000	m ³	175	54,425
uzbroj. terenu	6,4	ha	150.000	960
IV. Uzbrojenie terenu				
a/ sieć elektryczna wysok. nap. 15KV	20	km	100,000	2,000
nisk. nap. 15 kV	100	km	80,000	8,000
b/ gaz przyłączenie do bloków	80	km	200,000	16,000
c/ Ogrzewanie zdala- czynne podłączenia	80	ha	250,000	20,000

- 70 -

2173

Wyszczególnienie	Ilość	Jedn.	Cena/ zł.	Koszt w tys. zł.
d/ Wodociągi miejskie podłączenie	80	ha	250,000	20,000
e/ Kanalizacja podłączenia	60	ha	200,000	12,000
V. Sieć uliczna				
arteria	25,0	ha	900,000	22,500
ulica mieszkaniowa	50,0	ha	800,000	40,000
plac	5,0	ha	600,000	3,000
VI. Zieleń i sport				
parki i wypoczynek	38,0	ha	80,000	3,040
parki kultury	23,0	ha	70,000	1,610
zieleńce	26,0	ha	125,000	3,250
tereny sportowe	29,0	ha	198,000	5,742
cmentarze	7,0	ha	24,000	147
ogrody działkowe	44,0	ha	17,000	748
VII. Komunikacja masowa				
tramwaj sieć	6,0	km	900,000	5,400
tabor motorowy	60	szt.	240,000	14,400
tabor przyczepny	60	szt.	120,000	7,200
Ogólny koszt przebudowy miasta				1237,3721

Uwaga: w kosztach przebudowy miasta nie liczone koszty głównych sieci uzbrojenia, kosztu ujęć wody i oczyszczania ścieków, lecz tylko koszty podłączeń budynków do sieci.

Американские ВВС. Облет в ночь 4. VI. 1968 г. Вылет
с 19:00. Облет: Шерман - партия авиационная ш.к. № 200 а.
время облета 1 ч 15 мин. 610

Сл. Док. № 004 18.04.68 200000 1000 000 000

COPY NUMBER 2-30

61

Przewidywanie

SKOROSZYT

- 1) Porównanie i rozwój Tockiego przemysłu wódkowego
- 2) Przebadanie i krytyczne opracowanie (opiniony)
zainteresowanych władz i instytucji centralnych w
zakresie przemysłu wódkowego z.z.p.m.
- 3) Opracowanie następujących raportów projektowych
przemysłu wódkowego z.z.p.m.
- 4) Celny i rola przemysłu wódkowego z.z.p.m.

Stanisław Czamański
Łódź, ul. Przelęcz 8 m. 2
Jan Sierzputowski
Łódź, ul. Narutowicza 54 m. 11

Państwowe
Wydawnictwa Naukowe
Redakcja Wydawnictw Historycznych
W a r s z a w a
ul. Asfaltowa 11

Dowód odebrania		191		Pobranie		Opłata	
na przesłanie poleconej Nr		191		z	gr	z	gr
do		191		Uwagi			

1410

Łódź, dnia 12.10.1952 r.

W związku z pismem L.dz. 12842/52/PR z dnia 19.9.52 przesyłamy w załączeniu szczegółowy konspekt pracy p.t. "Powstanie i rozwój łódzkiego przemysłu włókienniczego".

Konspekt ujęty jako zestawienie ważniejszych tez, nie daje obrazu względnej długości poszczególnych rozdziałów, t.zn. często obszerny w samej pracy rozdział ujęty jest w kilku zdaniach, gdyż stanowi on głównie opis faktów, wzgl. naodwrot. Ostatni rozdział pracy p.t. "Perspektywy przemysłu łódzkiego po wyzwoleniu" pomysłany jest raczej jako zakończenie, gdyż bardzo ciekawe plany perspektywiczne rozwoju łódzkiego przemysłu włókienniczego, dobrze znane autorom i w opracowaniu których jeden z nich bierze czynny udział, stanowią materiał poufny, a nawet przeważnie tajny i nie nadają się do publikacji.

W końcu prosimy, po przeanalizowaniu konspektu, o powiadomienie nas o terminie w którym moglibyśmy niektóre zagadnienia przedyskutować ustnie. Ze względu na inne zajęcia na terenie Łodzi, prosilibyśmy o wyznaczenie terminu kilkudniowego, względnie, co byłoby jeszcze wygodniejsze, o ustalenie czasu spotkania około godziny 18-ej.

Załącznik

[REDACTED]
Jan Sierzputowski

konspekt pracy p.t.

POWSTANIE I ROZWOJ ŁÓDZKIEGO PRZEMYSŁU
WIEKIENNICZEGO

Łódź
październik 1952

- 1 -

W s t ę p

We wstępie temat pracy zostanie określony w przestrzeni i w czasie. Jeśli chodzi o ramy terenowe, to autorzy ograniczą się w znacznej mierze do historii samej Łodzi, jakkolwiek miejscami konieczne będzie wciągnięcie całego regionu łódzkiego i niektórych osad dziś leżących nawet poza zasięgiem tego, co mniej lub więcej ściślej nazywa się regionem łódzkim. Czasowo natomiast praca obejmuje całą historię przemysłu łódzkiego.

W dalszej części wstępu zostanie krótko nakreślona sytuacja geograficzna Łodzi i znaczenie, jakie rozwój przemysłu łódzkiego miał dla rozwoju gospodarczego Polski.

Wreszcie zostaną przedstawione zasadnicze cele pracy:

1. Wykazanie, że rozwój przemysłu łódzkiego cechują te same prawidłowości, które ekonomia marksistowska wykazała na klasycznym przykładzie rozwoju przemysłu włókienniczego angielskiego, z odchyleniami uwarunkowanymi odmienną sytuacją społeczno - polityczną i gospodarczą Polski.
2. Wykazanie, że powstanie i lokalizacja Łodzi nie była dziełem przypadku, lecz wynikiem działania sił ekonomicznych.
3. Rozpatrzenie wpływu kolonizacji niemieckiej na rozwój tego przemysłu i rozprawienie się z lansowaną przez ekonomistów burżuazyjnych, zwłaszcza przez szkołę austriacką teorią, w myśl której Łódź była tworem Niemców i dalszy jej rozwój został uwarunkowany tradycjami i formami organizacyjnymi przynależnymi niemieckiego.
4. Rozpatrzenie znaczenia rynku rosyjskiego dla rozwoju przemysłu łódzkiego w ciągu jego historii.

I. TŁO HISTORYCZNE NARODZIN PRZEMYSŁU ŁÓDZKIEGO

1/ Pierwsza próba uprzemysłowienia Polski w okresie ----- stanisławowskim -----

Polska przedrozbiorowa była aż do końca swego istnienia krajem głęboko tkwiącym jeszcze w epoce feudalizmu. Podczas gdy w Anglii przemysł zaczął się już przekształcać w nowoczesny przemysł maszynowy, gospodarka polska oparta była niemal wyłącznie na rolnictwie, a większość artykułów przemysłowych, zwłaszcza włókienniczych, wytwarzana była w ramach jednostek gospodarczych, jakie stanowiły poszczególne dobra magnackie, czy szlacheckie. Jedynie artykuły luksusowe, których konsumpcją umożliwiała stosunkowo wysoka stopa życiowa szlachty i niektóre inne wyroby przemysłowe, sprowadzane były z zagranicy za nadwyżki zbożowe.

Nie mniej, za czasów Stanisława Augusta została podjęta śmiała próba uprzemysłowienia kraju. Stały spadek eksportu zboża, spowodowany z jednej strony częściowym upadkiem rolnictwa, w wyniku długotrwałych wojen poprzedniego okresu, a częściowo polityką wysokich celi na zboże, uprawianą w tym czasie przez Anglię i inne kraje zachodnio europejskie, oraz spóźnione merkantylistyczne poglądy ostatniego króla, kazały oglądać się za innymi źródłami pokrycia zapotrzebowania na artykuły przemysłowe i powiększenia dochodu narodowego. Z inicjatywy głównie samego króla i podskarbiego litewskiego Tyzenhauza powstaje szereg przedsiębiorstw przemysłowych /jak np. "Kompania Manufaktur Włnianych"/ oraz zakładów fabrycznych, uderzających nieraz śmiałością założeń, ale często nierealnych i lokalizowanych w najmniej dogodnych okolicach kraju. Potrzebne kapitały dostarczane były przez magnatów, fachowcami byli sprowadzeni za wysokim wynagrodzeniem cudzoziemcy, a siłę roboczą stanowili na ogół ściągani pod przymusem chłopci pańszczyńsiani. Większość tych przedsiębiorstw upadła jeszcze przed końcem niepodległości Polski.

- 3 -

Przyczyny tego niepowodzenia miały swe głębokie źródła i nie były bynajmniej dziełem przypadku.

W Polsce brak było mieszczaństwa i tradycji rzemieślniczej. Upośledzenie mieszczaństwa nie stwarzało dogodnych warunków dla imigracji zagranicznych rzemieślników, których usiłowano ściągnąć do kraju obietnicami wysokich zarobków, a i to nie zawsze najlepszych. Rekrutowani spośród chłopów pańszczyźnianych robotnicy byli mało wydajni, a ponadto produkcja przemysłowa, nastawiona na artykuły luksusowe, miała ograniczony w gruncie rzeczy rynek zbytu i oparta była głównie na surowcach zagranicznych. Brak było też w Polsce głębszego zrozumienia dla roli przemysłu, gdyż szlachta tkwiła głęboko w teoriach fizjokratycznych, które nie wyrosły zresztą, tak jak na zachodzie, jako reakcja po okresie merkantylizmu, którego w Polsce nigdy nie było. Szlachta przekładała ponad wszystko swój ciasno pojęty interes klasowy. Słabość państwa nie pozwalała zresztą na prowadzenie polityki celnej, chroniącej powstający przemysł.

Jakkolwiek większość autorów /Róża Luksemburg, prof. Janzui/ nie przypisuje próbom uprzemysłowienia kraju w okresie stanisławowskim większego znaczenia i jakkolwiek przedsięwzięcia tego okresu ominęły zupełnie Łódź i region łódzki, warto porównać ten okres z późniejszymi wysiłkami Druckiego-Lubeckiego i Rembielińskiego. O ileż bardziej trwałe rezultaty dały próby tych ostatnich, skromniejsze może w swym zasięgu, ale lepiej powiązane z istniejącą strukturą społeczno - polityczną i stadium rozwoju gospodarczego. O ile Stanisław August i Tyzenhaus chcieli wyczarować w głuchej puszczy wielkie manufaktury, Drucki-Lubecki i Rembieliński sprowadzali początkowo indywidualnych rzemieślników i nakładców, wnikliwie analizując rozmieszczenie i lokalizację poszczególnych osad i zakładów przemysłowych, dbając o równoczesny rozwój dróg komunikacyjnych, ośrodków handlowych i td.

2. Okres okupacji pruskiej i Księstwa Warszawskiego

Okupacja pruska, pod którą dostały się ~~większe~~ tereny regionu łódzkiego

- 4 -

po rozbiorach, nie przyczyniła się bynajmniej do ich rozwoju przemysłowego. Rozwinięty wcześniej przemysł pruski i stosunkowo dobra sieć komunikacyjna, nie zachęcały do tworzenia nowych zakładów przemysłowych. Nawet istniejąca poprzednio produkcja, głównie w okolicach Poznania, podupada. Jedyną troską rządu było możliwie szybkie skolonizowanie przez Niemców przyłączonych obszarów. Olbrzymie kapitały przeznaczone na ten cel dały jako rezultat pierwszą falę osadników niemieckich. Osiedlenie ich na terenie regionu łódzkiego miało pewien wpływ na dalszy rozwój tych okolic w okresie planowej działalności Rembielińskiego.

Wojny napoleońskie i blokada kontynentalna doprowadziły rolnictwo polskie do ruiny w czasach Księstwa Warszawskiego, a wyzwolenie chłopów przez Konstytucję 1807 roku stworzyło falę wędrującej, bezrolnej ludności wiejskiej, której niedostatecznie rozwinięte miasta nie mogły przyjąć. W tych warunkach rząd Księstwa Warszawskiego szukając nowych podstaw gospodarki narodowej, wznowił program uprzemysłowienia kraju. W myśl doktryn Surowieckiego i Szumskiego, cel ten miał być osiągnięty przez ustanowienie umiarkowanej taryfy celnej, wzrastającej w wypadku towarów wyrabianych w kraju, oraz przez ściągnięcie zagranicznych rzemieślników, którym dwie ustawy z 1812 r. zagwarantowały zwolnienie od służby wojskowej, zwolnienie od płacenia komornego przez 6 lat i prawo wvczu bez cła posiadanego dobytku i bydła.

Jednakże unia personalna z Saksonią, krajem silnie rozwiniętym przemysłowo, spowodowała, że jedynymi, którzy skorzystali z nowej polityki celnej byli Sasi, zalewający kraj swoimi towarami, a burzliwa historia Księstwa nie pozwoliła w praktyce na osiedlenie znaczniejszej ilości zagranicznych ~~specjalistów~~ specjalistów.

3. Okres Księstwa Kongresowego & polityka gospodarcza Druckiego-Lubeckiego

Kongres wiedeński, kładąc kres epoce wojen napoleońskich i ustanawiając nową organizację polityczną Europy, dał również początek nowej orientacji gospodarczej w Rosji. Chcąc stworzyć początki własnego

- 5 -

przemysłu w tym olbrzymim, niemal wyłącznie rolniczym kraju, rząd ro-
syjski wszedł na drogę ustanawiania stosunkowo wysokiej bariery
celnej, z której w wyniku rozwoju wypadków miał skorzystać w ciągu naj-
bliższych lat przemysł podporządkowanego Rosji i połączonego z nią Unią
personalną, Królestwa Polskiego.

W samym Królestwie wzmożyły się w tym okresie wysiłki w kierunku
przekształcenia kraju, ciągle jeszcze wyłącznie rolniczego, w rolniczo -
przemysłowy. Ruina rolnictwa /którego rynki zbytu zamykały się/ i lepsze
zrozumienie przemian gospodarczych i polityczno - społecznych dokonywu-
jących się w Europie, oraz zaszkie od czasów stanisławowskich, ograniczone
wprawdzie, zmiany ustrojowe - stworzyły korzystniejsze warunki dla roz-
woju przemysłu. Opiekę nad nim przejęli tacy ludzie, jak Mostowski, mi-
nister spraw wewnętrznych i policji, Staszic, Rembieliński, Dunin, a
zwłaszcza książę Ksawery Drucki-Lubecki, od 1821 roku prezes Komisji
Rządowej Przychodów i Skarbu.

Program Lubeckiego opierał się na założeniu, że zanim rewolucja
przemysłowa dosięgnie Rosji, Królestwo, przez którego ziemie
będzie przechodzić, zbierze pierwsze owoce. Dzięki Lubeckiemu taryfa
celna rosyjska na towary polskie została w 1822 roku wybitnie obniżona,
a import do Królestwa towarów przemysłowych, zwłaszcza pruskich, poważ-
nie ograniczony. Program rozwoju przemysłu opierał się na badaniach sta-
tystycznych, obserwacji ruchu importu i eksportu i analizie możliwości
rozwoju poszczególnych gałęzi produkcji, zwłaszcza opartych na surowcach
krajowych. W pierwszym rządzie rozwinięty miał być przemysł sukieniczy,
górnictwo i hutnictwo. Pomysłano równocześnie o rozwoju dróg komunika-
cyjnych, składów i urzędów handlowych oraz bankowych. Celem uniezależ-
nienia się gospodarczego od Prus, projektowano budowę drogi wodnej do
Widawy, gdzie miał być wybudowany nowy port morski dla obsługi Królestwa.

Rozwój przemysłu sukieniczego miał zapewnić w znacznej mierze imi-
gracja zagranicznych rzemieślników, co było metodą stosowaną od wieków
przez kraje zachodnio europejskie. Proponowano osiedlanie tkaczy w ma-
łych osadach, przyczyną większe miasta miały stanowić ośrodki handlowe.

- 0 -

Szeroką falą napłynęli do Królestwa cudzoziemscy rzemieślnicy. Wobec kryzysu panującego wówczas we włókiennictwie niemieckim i czeskim, a wywołanego zalawem towarów, wyżej technicznie stojącego maszynowego przemysłu angielskiego, przyciągnięci oni zostali przywilejami zagwarantowanymi im dekretem z 1816 roku i uzupełnionymi w latach następnych. Imigranci, których werbunkiem zajmowali się specjalni emisariusze rządu, byli osiedlani głównie na terenie województw kaliskiego i mazowieckiego. Obydwa te województwa zostały wybrane ze względu na swe zachodnie położenie i bliskość ośrodków, skąd pochodzili imigranci, oraz ze względu na pewne tradycje tkackie, istniejące z czasów przed upadkiem miast w XVII i XVIII wieku. Województwo kaliskie, położone bardziej na zachód, miało dla przypływu imigrantów lepsze warunki. Natomiast województwo mazowieckie, gdzie rozwojem przemysłu zajmował się energiczny prezes Wojewódzkiej Komisji Mazowieckiej, Rajmund Rembieliński, przedstawiało znaczne udogodnienia przy eksporcie wyrobów do Rosji, gdyż kupcy i fabrykanci mogli się zaopatrywać w wymagane świadectwa pochodzenia towarów, wydawane w stolicy województwa, po drodze - w Warszawie, podczas gdy w województwie kaliskim musieli oni wracać na zachód do Kalisza z bardziej na wschód położonych osad włókienniczych.

Akcja osiedleńcza wymagała bardzo poważnych kapitałów i Lubecki stale borykał się z trudnościami finansowymi, odrzucając jednak konsekwentnie oferty zainwestowania kapitałów zagranicznych.

Lubecki zdawał sobie sprawę z tego, że rozwój przemysłu nie może opierać się tylko na cudzoziemcach; czynił on wielkie wysiłki w kierunku szkolenia i przygotowania kadr polskich.

II. ŁÓDŹ DO 1820 ROKU

Historia Łodzi do 1820 roku, w którym rozpoczyna się jej gwałtowny wzrost, jest wyjątkowo uboga. Z materiałów źródłowych można wywnioskować, że miasteczko zostało założone przed 1332 rokiem, kiedy to nazwa Łódzia pojawia się po raz pierwszy w przywileju księcia Władysława z Łęczycy

- 7 -

dla biskupa kujawskiego. Istnieją trzy teorie odnośnie genezy samej nazwy - Łódź, tak mało stosownej dla miasta, wyjątkowo dziś ubogo wyposażonego w wodę / ~~ta~~ teorie te omówimy obszerniej w pracy/.

Przez pierwsze 500 lat swego istnienia ludność miasteczka, drzemiącego wśród borów i lasów, nie przekroczyła kilkunastu setek. Samo miasteczko posiadało charakter wybitnie rolniczy.

Za czasów prąskich, jak również w późniejszych latach 1817 i 1819 istniały projekty zdegradowania Łodzi do roli wsi, względnie osady.

III. ŁÓDŹ W OKRESIE OSIEDLANIA TKACZY NIEMIECKICH W KROLESTWIE KONGRESOWYM

Jak już wspomniano poprzednio, nowopowstające osady włókiennicze były lokalizowane po uprzednim starannym zbadaniu przydatności danego terenu. Najważniejszym czynnikiem, który obok obfitości drzewa i pewnych tradycji włókienniczych wpłynął na rozmieszczenie osad sukienniczych w wąskim trzydziesto-kilometrowym pasie, ciągnącym się wsłduż zachodniej granicy województwa mazowieckiego od ~~Łodzi~~ Izbicy do Tomaszowa, było ciśnienie ku terenom ~~zabudowywanym~~ dostarczającym pracowników przemysłowych. W pasie tym powstały zarówno osady rządowe, jak: Zgierz, Łódź, Dąbie, Przedecz i Gostynin, jak i prywatne: Aleksandrów, Brzeziny, i posiadające nieco wcześniejsze początki Ozorków.

Formy osadnicze, kształtujące się przede wszystkim pod wpływem stosunków wytwórczych swego czasu, były uwarunkowane faktem, iż rząd wykorzystał dla akcji uprzemysłowienia kraju ^{imigrację} ~~fakt~~ tkaczy niemieckich i częściowo czeskich. Tkacze ci nie byli bynajmniej koryfeuszami postępu w przemyśle. Stanowili oni element wypierany ze swej ojczyzny przez konkurencję przemysłu angielskiego. Typ produkcji rękodzielniczej, który oni reprezentowali, warunkował rozproszoną formę osadniczą, charakterystyczną na zachodzie dla IV i XVI wieku. Ośrodkiem organizującym okręg, gdzie mieściłyby się składy wełny, odbywały jarmarki, powstawały

- 8 -

siedziby kupców i nakładców, miała być początkowo Łęczyca, a potem Zgierz. Celem lepszego powiązania poszczególnych osad przemysłowych, rząd przeprowadził publiczny trakt z Włocławka przez Łęczycę, Zgierz i Łódź do Piotrkowa. Jeszcze ważniejszy stał się z czasem t.zw. "trakt fabryczny" z ~~Kalisza~~ Kalisza przez Łódź, Zgierz i Łowicz do Warszawy.

Polityka rządu była nastawiona w pierwszym okresie na powiązanie rękodzielnictwa z produkcją rolną. Osiedlający się tkacze otrzymywali ogrody /do 2 mórg/, które miały stanowić ich dodatkowe źródło utrzymania. Próbowano również powiązać włókiennictwo z uprawą lnu. W Łodzi powstała kolonia lniarska, w której osadnicy otrzymywali stosunkowo duże działki, wzamian za obowiązek dostarczania pewnej ilości lnu i przędzy lnianej, jakkolwiek gleby terenów kolonizowanych nie nadają się pod uprawę lnu.

Osadnikom zapewniono ograniczenie przywozu tkanin, zwalniając jednocześnie niemal zupełnie od ceł import surowców i barwników. Rząd budował dla osadników domy, wolne przez 6 lat od komornego, względnie dostarczał bezpłatnie drzewa budulcowego ze swych lasów, budował w nowych osadach na swój koszt kościoły, karczmy i t.d.

Produkowane sukna szły głównie na eksport do Rosji i na potrzeby wojska.

Momentem, który zdecydował o szybszym rozwoju Łodzi i bezpośredniej okolicy niż innych osad włókienniczych, było zagadnienie wody i rozrastanie się przemysłu bawełnianego w drugiej fazie rozwoju włókiennictwa polskiego. W przeciwieństwie do przemysłu wełnianego, przemysł bawełniany był pomyślany niemal od początku jako przemysł zcentralizowany w formie manufaktur. Dotyczyło to zwłaszcza przędzalnictwa, stanowiącego pierwszą fazę procesu technologicznego. Przędzalnie jednak, zanim jeszcze maszyna parowa uczyniła ten aspekt nieistotnym, ciążyły ku wartkim strumieniom, służącym jako źródło siły napędowej. Tak było zarówno w Anglii, jak i później w Stanach Zjednoczonych.

Zachodnią część województwa mazowieckiego jest, jak wiadomo, równina, pozbawioną na ogół wartkich strumieni. Tylko w środku nieregularnego koła, utworzonego przez doliny Bzury, Pilicy, Neru i dolinę szczyrkowską, wzno-

- 9 -

si się łagodny stózek, na którego szczycie leży Łódź. Tutaj miały swe źródła strumienie, które zwróciły uwagę Staszica w 1825 roku.

Staraniem rządu, a głównie niestrudzonego Rembielińskiego, który osobistym majątkiem gwarantował pożyczki rządowe, powstaje w Łodzi pierwsza mechaniczna przędzalnia bawełny Wendischa, w dzielnicy nazywanej Księży Młyn.

W Łodzi można w tym czasie rozróżnić wyraźnie trzy formacje przestrzenne, których ślady przetrwały do dnia dzisiejszego: średniowieczne miasto na północy, osady rękodzielnicze z dużymi działkami lnianskimi wzdłuż dzisiejszej ulicy Piotrkowskiej / wówczas części traktu Włocławek - Piotrków/ i osady fabryczne wzdłuż rzeki Jasieni, której wody służyły początkowo do napędu maszyn, później do apretury tkanin, a wreszcie zostały zdegradowane do roli odbiorcy ścieków fabrycznych.

Już w tym okresie stosunki między tkaczami, zwanymi "fabrykantami", a czeladnikami dalekie były od dobrych, chociaż niektórzy burżuazyjni historycy próbują je przedstawiać jako "famiijne". Już w 1826 roku dochodzi do poważnych zaburzeń przeciwko właścicielom warsztatów w Zgierzu i w Łodzi. Czeladnicy zresztą, a zwłaszcza zatrudnieni w manufakturach robotnicy, tylko początkowo składali się głównie z przybywających na tych samych prawach co majstrowie, cudzoziemców. Z biegiem czasu coraz liczniejszy staje się udział robotników polskich, których dopływ był początkowo hamowany przez istniejący ustrój społeczny, a zwłaszcza feudalne stosunki na wsi.

IV. OKRES 1831 - 1864

Polityka represji władz carskich po upadku powstania listopadowego zahamowała na pewien, krótki zresztą, okres czasu rozwój przemysłu łódzkiego, wywołując jednocześnie głębokie przemiany w jego strukturze.

Podniesienie taryfy celnej między Królestwem Kongresowym, a Cesarstwem, przy jednoczesnym ustaniu zamówień wojskowych oraz ograniczeniu tranzytu na Daleki Wschód, osłabiło znacznie możliwości eksportowe

- 10 -

przemysłu sukienniczego, który do roku 1831 stanowił podstawową gałąź produkcji włókienniczej Królestwa. Równocześnie zniknęli z widowni politycznej tacy promotorzy rozwoju przemysłu, jak Drucki - Lubecki i Rembieliński.

Represje rządu carskiego nie godziły jednak w tej samej mierze w przemysł bawełniany, co wełniany. Produkcja tkanin bawełnianych przed powstaniem listopadowym nie zaspakajała bowiem potrzeb rynku krajowego. Po ograniczeniu eksportu na wschód, przemysł bawełniany miał jeszcze dla dalszej ekspansji rynek wewnętrzny.

Część przedsiębiorców związa swoje zakłady i przenosi się na zachodnie tereny Cesarstwa /powstaje wówczas okręg białostocki/, część zaś przedstawia się z produkcji wełnianej na bawełnianą. Przemysł bawełniany, obliczony niemal wyłącznie na krajowe rynki zbytu, zaczyna intensywnie się rozwijać. Ponieważ głównym ośrodkiem tego przemysłu była Łódź, wysuwa się ona w okresie popowstaniowym zdecydowanie na pierwsze miejsce w szeregu miast przemysłowych, wyprzedzając takie ośrodki, jak: Żgierz, Ozorków, Pabianice, Żduńska Wola, Dąbie i inne okoliczne miasta czy osady, które od tego czasu posiadają już znaczenie drugorzędne.

Zmiana struktury przemysłu włókienniczego, przesunięcie punktu ciężkości na produkcję bawełnianą, wywołuje szereg dalszych następstw. Po pierwsze przyczynia się do przyspieszenia tempa rozwoju kapitalistycznego sposobu produkcji. Przemysł sukienniczy opierał się w poważnym stopniu na działalności samodzielnych rzemieślników, t.zw. tkaczy niezależnych /"fabrykantów"/, którzy produkowali przeważnie grube tkaniny wełniane. Natomiast przy produkcji bawełnianej, drobny samodzielny rzemieślnik nie miał już racji bytu. Następuje szybki rozwój manufaktur, a nieco później fabryk, który całkowicie przekształca układ stosunków produkcyjnych. Proces ten przybiera na tempie od czasu sprowadzenia maszyn. Mechanizacja produkcji zaczyna wypierać coraz bardziej rękodzielnicтво. Obok czynnej już od roku 1828 przędzalni wodnej Chrystiana Wendischa, powstaje w 1841 roku wielka przędzalnia mechaniczna i tkalnia

- 11 -

Ludwika Geyera, który pierwszy wprowadził do Łodzi maszynę parową / z Belgii/.

W roku 1842 Anglia znosi zakaz wywozu zagranicę maszyn przędzalniczych, co przyczynia się do szybkiej mechanizacji produkcji włókienniczej na kontynencie europejskim, w tym czasie Łódź wkracza już na tory rewolucji przemysłowej.

Rewolucja ta, aczkolwiek posiada nieco inny charakter, niż na zachodzie, a zwłaszcza w Anglii, wykazuje te same prawidłowości, które Marka sformułował na podstawie studium historii przemysłu angielskiego w XVIII i XIX wieku.

Napływający do okręgu Łódzkiego tkacze stanowili przeważnie element biedny, półproletariacki. Ci drobni wytwórcy łatwo popadali w zależność od kupców - pośredników. Nie byli bowiem oni w stanie podołać zadaniom związanym ze zbytem towarów, produkowanych głównie na eksport, oraz z zapatrywaniem się w przędzę, sprowadzaną na skutek braku zorganizowanego handlu tym surowcem z miejsc ich poprzedniego pobytu /głównie z Niemiec/.

Początkowo, zależność drobnych wytwórców od pośredników handlowych polegała na tym, że kupiec, będący często także właścicielem wykończalni, nabywał od rzemieślnika półfabrykaty i zbywał gotowy już towar. Towarzyszył temu coraz bezwzględniejszy wyzysk rzemieślnika, który ubożając nie miał środków na nabycie własnej przędzy i z konieczności popadał w jeszcze większą zależność od kupca, przerabiał jego surowiec, zaciągał pożyczki pieniężne i t.p. Coraz częstsze były wypadki, że warsztat rzemieślnika, który nie był w stanie spłacić swych długów, stawał się własnością kupca. W ten sposób powstawała najniższa forma rozwoju produkcji kapitalistycznej, t.zw. kooperacja prosta. Kupiec stawał się nakładcą jednoczącym pod swoją komendą drobnych producentów - chałupników, którzy stopniowo przekształcali się w robotników najemnych, pracujących w domu.

Dalszym stadium rozwoju wczesnokapitalistycznych form produkcji w łódzkim przemyśle włókienniczym jest manufaktura skoncentrowana -

- 12 -

nakładca przenosi swych chałupników z ich domów pod wspólny dach, skupia ich w jednym miejscu.

System nakładczy w łódzkim przemyśle włókienniczym rozwijał się szczególnie silnie w latach 30-tych i 40-tych ubiegłego wieku, zwłaszcza po przejściu na produkcję bawełnianą. System ten był jednym z głównych środków akumulacji pierwotnej, gromadzenia kapitałów przez silniejszych finansowo przedsiębiorców /kupców/ w drodze nieograniczonego wycisku i wyłączenia elementów słabszych /drobnych rzemieślników/. Jest rzeczą charakterystyczną, że późniejsi właściciele wielkich przędzalni i tkalni łódzkich rekrutowali się przeważnie nie spośród niezależnych tkaczy, lecz spośród kupców - nakładców. Typowym przykładem jest tu Ludwik Geyer, który już jako nakładca dorobił się znacznego majątku przed założeniem swej fabryki.

Drugim zasadniczym środkiem akumulacji pierwotnej była protekcyjna polityka władz rządowych, biorąca w opiekę zamożniejszych przedsiębiorców i wspierająca ich finansowo /np. Wendisch/.

Mniej więcej od połowy XIX wieku rozpoczyna się w łódzkim przemyśle włókienniczym okres przełomowy. Przemysł ten wkracza zdecydowanie w stadium zmechanizowanej produkcji fabrycznej. Zaczyna się szybki i gwałtowny rozwój form wielkokapitalistycznych, a wraz z nimi narastają nieuchronnie potężne sprzeczności pomiędzy pracą a kapitałem.

Na burzliwy rozwój łódzkiego przemysłu w tym okresie złożyły się liczne przyczyny.

Należy tu po pierwsze wymienić zniesienie granicy celnej pomiędzy Królestwem a Cesarstwem w roku 1851. Stworzyło to nową wielką możliwość ekspansji łódzkich wyrobów bawełnianych na rozległe i chłonne rynki Rosji oraz Dalekiego Wschodu. Wprowadzona od roku 1851 taryfa celna przewidywała dwa rodzaje ceł importowych - wyższe cła na towary przywożone drogą morską i niższe dla importu lądowego. Było to również okolicznością sprzyjającą rozwojowi polskiego przemysłu włókienniczego, który surowce i półfabrykaty sprowadzał wyłącznie drogą lądową.

- 13 -

Skutki carskiej polityki celnej nie kazały na siebie czekać. Przemysł łódzki, postawiony wobec olbrzymiego popytu, musiał nie tylko ~~z~~ zwiększyć swe rozmiary, ale także i podnieść znacznie zdolność produkcyjną poszczególnych zakładów. To z kolei wywołało dalszy postęp w dziedzinie mechanizacji i kształtowania się form wielkokapitalistycznych. Sprowadzanie maszyn o napędzie parowym spowodowało także zależność gospodarczą łódzkiego przemysłu od zagłębia dąbrowskiego, skąd był ~~przywleczony~~ ~~sprowadzany~~ węgiel.

W ~~xx~~ związku z tym, drugim czynnikiem, posiadającym doniosłe znaczenie dla szybkiego rozwoju przemysłu włókienniczego w Łodzi, była rozbudowa sieci kolejowej w Królestwie i Cesarstwie. Trzeba jednak nadmienić, że sama Łódź, położona nieco z boku od jednej z najważniejszych arterii komunikacyjnych - kolei warszawsko-wiedeńskiej, aż do roku 1866 pozbawiona była bezpośredniego z nią połączenia. Wybudowanie t.zw. kolei fabrycznej Łódź - Koluszek usunęło to dotkliwe upośledzenie największego już wówczas miasta przemysłowego w Królestwie.

Fakt, że kolej warszawsko-wiedeńska była własnością prywatnego towarzystwa, wprowadził element typowo kapitalistycznego chaosu do rozmieszczenia przestrzennego łódzkiego przemysłu włókienniczego. Jak długo iniejątywa planowania rozwoju przemysłu leżała w rękach rządu Królestwa Kongresowego, przemysł ten rozwijał się jako sieć ośrodków włókienniczych. Dla towarzystwa kolei warszawsko-wiedeńskiej wygodniejszą rzeczą było wybudowanie jednej odnogi z Koluszek do Łodzi, niż rozgąszeniej sieci kolejowej. Wyposażenie przemysłu włókienniczego w maszyny parowe, zużywające duże ilości węgla i przejście na produkcję bawełny, stanowiącej towar bardziej objętościowy od wełny, uwarunkowało stopniowe zamieranie ośrodków pozbawionych połączeń kolejowych i potęgowało rozwój aglomeracji łódzkiej.

Trzecim czynnikiem sprzyjającym rozwojowi przemysłu łódzkiego w 50-tych latach ubiegłego wieku była wojna ~~krymska~~ krymska /1853 - 1856/. Blokada wybrzeży rosyjskich przez flotę państw sprzymierzonych

- 14 -

ograniczyła handel zagraniczny Cesarstwa i zmusiła je do zwiększenia zakupów w Królestwie. Przemysł włókienniczy otrzymywał w tym czasie znaczne zamówienia wojskowe.

Czwartym wreszcie czynnikiem, wywierającym poważny wpływ na rozwój form wielkokapitalistycznych w przemyśle łódzkim, było popieranie przez rząd carski wielkich przedsiębiorców /przeważnie cudzoziemców/, udzielanie im znacznych ulg taryfowych i podatkowych.

Do wymienionych wyżej czynników doszedł na początku lat 60-tych jeszcze jeden o znaczeniu przełomowym, a mianowicie carskie reformy uwłaszczeniowe - z 1861 roku na terenach Cesarstwa i z 1864 roku na terenie Królestwa. Reformy te posiadały z ekonomicznego punktu widzenia znaczenie podwójne. Z jednej strony otworzyły one potężny dopływ najemnej siły roboczej do przemysłu łódzkiego, z drugiej zaś, dzięki ożywieniu, na skutek uwłaszczenia, stosunków towarowo-pieniężnych na wsi, przyczyniły się do zwiększenia chłonności eksportowego rynku rosyjskiego i wewnętrznego rynku krajowego. Reforma uwłaszczeniowa z 1864 roku posiadała także duże znaczenie dla układu stosunków społeczno - narodowościowych na terenie Łodzi. Dotychczas przedsiębiorcy, jak i w mniejszym stopniu robotnicy łódzcy, stanowili przeważnie element cudzoziemski. Dopływ do miasta mas bezrolnego ~~skłaniając~~ ~~na~~ chłopstwa zadecydował o polskim charakterze proletariatu łódzkiego. Tak więc w latach 1851 - 1864 kształtowało się nowoczesne oblicze łódzkiego przemysłu, który w drugiej ćwierci ubiegłego wieku przeszedł burzliwy rozwój od rozproszonej produkcji rękodzielniczej do wielkokapitalistycznej produkcji fabrycznej.

"Wschodnia orientacja" w dziedzinie zbytu znalazła odbicie w asortymencie wyrobów, wśród których przeważają grube tkaniny. Sprowadzanie surowca drogą lądową z niemieckich ośrodków, przy braku zorganizowanego handlu bawełną, zadecydowało o wysokiej cenie, niskiej jakości i opóźnionych dostawach surowca, pochodzącego z odrzucanych przez niemiecki przemysł włókienniczy remanentów.

- 15 -

V. OKRES 1864 - 1914

Dalszy rozwój wielkokapitalistycznego przemysłu włókienniczego w Łodzi wiąże się ściśle z polityką celną władz carskich. Wzrost ceł na towary importowane z zagranicy stwarzał coraz to korzystniejsze warunki do potężnej ekspansji łódzkich wyrobów bawełnianych na rynki Cesarstwa i Dalekiego Wschodu. W roku 1877 rząd carski, w celu zwiększenia dochodów skarbowych i pod naciskiem rodzimej burżuazji, pragnącej zabezpieczyć się przed konkurencją zagraniczną, wprowadził opłaty celne za przywóz towarów w złocie. Oznaczało to w praktyce wyższą taryfę celną o ok. 30%. Cła te miały na celu m.in. rozwój plantacji bawełny w południowych prowincjach Rosji. Od tego czasu, przedsiębiorcy łódzcy zaspotrują się w coraz większym stopniu w surowiec rosyjski. Przemysł łódzki wzmagą dzięki temu jeszcze bardziej swe możliwości rozwojowe. Rozpoczyna się potężny dopływ do Łodzi obcych kapitałów, ponieważ przedsiębiorcy zagraniczni, związani z rosyjskimi rynkami zbytu, chcąc przeskoczyć barierę celną lokują swe kapitały na terenach Cesarstwa Rosyjskiego. Wysunięte na zachód ziemie Kongresówki stanowią pod tym względem teren najdogodniejszy. Poważne możliwości rozwojowe stwarza także wybudowanie w 1877 roku linii kolei nadwiślańskiej.

Charakterystyczną cechą tego okresu jest silna koncentracja i centralizacja przemysłu. Nowopowstające przedsiębiorstwa to wielkooddziałowe giganty ~~przemysłowe~~ przemysłowe. Organizują się wielkie spółki akcyjne. Zaczyna się proces przerastania kapitału przemysłowego w kapitał finansowy. Istotną rolę w tym procesie odgrywa system bankowy, który już zresztą w poprzednich okresach miał duże znaczenie dla rozwoju przemysłu /Bank Polski/.

Mówiąc o koncentracji w łódzkim przemyśle należy zaznaczyć, że występowała ona już we wcześniejszym okresie. Charakterystycznym dla Łodzi jest typ wielkooddziałowych przedsiębiorstw bawełnianych, jednoznacznych także działów produkcji, jak: przędzalnie, tkalnie i wykończalnie. Zjawisko to jest wynikiem stosunkowo krótkiego, lecz niezwykle

- 16 -

gwałtownego i szybkiego kształtowania się form wielkokapitalistycznych. Pod tym względem łódzki przemysł bawełniany różni się od przemysłu angielskiego, gdzie na skutek działania długoletniej tradycji kształtował się raczej typ przedsiębiorstwa jednooddziałowego. Rozwijający się przemysł wielkokapitalistyczny rujnował drobne i średnie przedsiębiorstwa. W tym samym czasie, gdy ilość robotników i wartość produkcji przemysłu łódzkiego wykazywały kilkakrotny wzrost, ilość przedsiębiorstw systematycznie malała.

Proces koncentracji i centralizacji kapitałów, szczególnie silny w ostatniej ćwierci ubiegłego wieku, świadczy o tym, że przemysł łódzki zaczął wkraczać w najwyższe wielkokapitalistyczne stadium. Kapitał stał się niezwykle grabieżczy i zachłanny.

Ilustracją tego jest historia rozwoju takich wielkich przedsiębiorstw, jak zakłady Scheiblera, Grohmana, Geyera, Poznańskiego i in.

Ubocznym zjawiskiem wysokoczkowej polityki carskiej było powstanie w Łodzi wielkiego przemysłu półwełnianego. Do lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku artykuły półwełniane, a głównie przędza, były masowo importowane z Niemiec.

W końcu XIX stulecia przemysł łódzki stanął w obliczu poważnego niebezpieczeństwa. Światowy kryzys 1883 roku i związany z nim spadek produkcji oraz cen, wywołały ostrą walkę konkurencyjną pomiędzy przemysłem bawełnianym Moskwy i Łodzi. Zasadniczym postulatem przemysłowców moskiewskich było wznowienie granicy celnej między Królestwem a Cesarstwem. Walka obydwu konkurencyjnych grup przemysłowców, będąca wymowną ilustracją wewnątrzkapitalistycznych przeciwieństw, toczyła się przez szereg lat. Granica celna między Królestwem i Cesarstwem nie została wprawdzie wznowiona, niemniej jednak rząd carski zastosował szereg środków, godzących w interesy przemysłu łódzkiego. M. in. wprowadzono niekorzystne dla tego przemysłu taryfy kolejowe.

Rozwój wielkokapitalistycznego przemysłu łódzkiego nie odbywał się bynajmniej w sposób równomierny i harmonijny. Był to przeciwnie: rozwój

- 17 -

żywiłowy, pełen wstrząsów, wzniesień i załamania. Towarzyszyły temu rozwojowi, jako nieodstępne zjawiska systemu kapitalistycznego, okresowe kryzysy nadprodukcji. Datują się one już od roku 1831. Obok przyczyn zasadniczych, tkwiących w samej istocie kapitalizmu, składały się na te kryzysy również i przyczyny uboczne o charakterze politycznym. I tak na przykład kryzys z roku 1831 wpłynęło powstanie listopadowe i jego następstwa. Drugi kryzys w latach 1842 - 1847 pozostawał w niewątpliwym związku z nadmierną kontrabandą obcych towarów włókienniczych do Królestwa. Gwałtowny kryzys w latach 1860 - 1865 wybuchł na tle "głodu bawełny", spowodowanego wojną secesyjną w Ameryce. Następne kryzysy w latach 1876, 1883, 1892 wykazują regularność typową dla kapitalistycznych cykli koniunkturalnych.

Żywiłowy rozwój przemysłu znalazł swe odzwierciedlenie w urbanistycznym charakterze Łodzi. Miasto, które w okresie działalności Rembielińskiego rozbudowywało się w sposób planowy, rozrasta się w drugiej połowie XIX wieku niezwykle chaotycznie. Gorączkowe tempo budownictwa, podsyćane stale przybierającym na sile napływem ludności wywiera niezatarte piętno na obliczu Łodzi. Przedstawia ona pod względem architektonicznym i urbanistycznym istną mozaikę. Darmo szukalibyśmy tu prawidłowości, rządzących na ogół zabudową miast przemysłowych, jak na przykład lokowanie zakładów w takich miejscach, aby dym z kominów jak najmniej nawiewany był do dzielnic mieszkalnych. Brak jest także właściwego "city". Biura i instytucje rozrzucone są beładnie po całym mieście. Jedynie główna ulica handlowa / Piotrkowska / pokrywa się z zasadniczą arterią komunikacyjną. Jest ona jednak zbyt wąska. W toku pospiesznej rozbudowy pominięto tak podstawowe urządzenia, jak wodociągi i kanalizacja. Pod tym względem przykład Łodzi jest oskarżeniem systemu kapitalistycznego.

Początkowe lata XX wieku, do wybuchu wojny światowej, nie przyniosły istotnych zmian w sytuacji łódzkiego przemysłu włókienniczego. Był to silnie zaawansowany w swym rozwoju przemysł wielkokapitalistyczny,

- 18 -

którego dominującą gałęzią był przemysł bawełniany, z typowymi wielkimi zakładami wielooddziałowymi. Przedsiębiorstwa tego przemysłu produkowały masowo te same towary, współzawodnicząc ze sobą na rynkach wschodnich. Poziom techniczny przemysłu bawełnianego w Łodzi był dość wysoki, park maszynowy i urządzenia produkcyjne na ogół postępowe.

Drugą gałęzią przemysłu łódzkiego, odgrywającą poważną, choć mniejszą już rolę, był przemysł wełniany. Jeśli chodzi o przemysł wełniany zgrzebny, to reprezentowany on był przeważnie przez zakłady wielkie i średnie typu wielooddziałowego. Natomiast przemysł wełniany czesankowy opierał się przede wszystkim na zakładach mniejszych jednooddziałowych. Rozwiniął się również przemysł jedwabny, zanikł natomiast przemysł lniany.

VI. FORMOWANIE SIĘ ŁÓDZKIEJ KLASY ROBOTNICZEJ. JEJ WALKA I DOJRZEWANIE ŚWIADOMOSCI KLASOWEJ.

Powstanie w Łodzi przemysłu wielkofabrycznego osiągnęło za sobą uformowanie się i rozwój klasy robotniczej. Łódź stała się w ciągu paru dziesiątków lat największym skupiskiem proletariatu w Polsce i jednym z największych w Cesarstwie Rosyjskim.

Klasa robotnicza Łodzi rekrutowała się początkowo spośród t.zw. czeladzi tkackiej, zatrudnionej poprzedniok w warsztatach rzemieślniczych. Obok czeladzi w skład łódzkiej klasy robotniczej weszli także po większej części byli majstrowie - posiadacze warsztatów, którzy nie wytrzymali kapitalistycznej konkurencji, zostali wywłaszczeni i zepchnięci w szeregi proletariatu. Nieliczną grupę wśród robotników tworzyła i zdeklasowana szlachta.

Z chwilą przeprowadzenia przez rząd carski reformy agrarnej w 1864 roku rozpoczęła się ogromny dopływ do Łodzi mas bezrolnego chłopstwa. Zniesienie poddaństwa rozwiązało w Królestwie Kongresowym, podobnie jak trzy lata wcześniej na terenach Cesarstwa, palącą kwestię braku rąk roboczych w przemyśle. Reforma agrarna z roku 1864

- 19 -

umożliwiła stworzenie wielkiej armii rezerwowej siły roboczej, bez której nie do pomyślenia jest pełny rozwój kapitalizmu.

Historia Łodzi nowoczesnej obfituje w liczne starcia klasowe pomiędzy wyzyskiwaczami, a wyzyskiwanymi. Już w roku 1826 doszło w łódzkim okręgu do kilkunastodniowego strajku i poważniejszych zaburzeń wśród czeladzi tkackiej, która wystąpiła przeciw swym majstrom.

Niezwyczajnie znanym przejawem narastania przeciwieństw klasowych był bunt tkaczy łódzkich w roku 1861. Bunt ten wybuchł w czasie kryzysu, spowodowanego "głodem bawełny" w okresie wojny secesyjnej w Ameryce. Nękani bezrobociem, głodem i nędzą najemnicy, czeladź tkacka i drobni producenci przystąpili do niszczenia maszyn w fabrykach Scheiblera i Prussaka, dopatrując się w maszynach przyczyny swego rozpaczliwego położenia. Był to ostatni przejaw t.zw. ruchu "luddystów" /burzycieli maszyn/. Ruch ten nawiedził większość krajów przemysłowych w okresie rodzącego się kapitalizmu. Opozycja przeciwko maszynom świadczyła o niskim stopniu świadomości klasowej proletariatu, który nie umiał jeszcze zwrócić ostrza walki klasowej we właściwym kierunku - przeciwko posiadaczom środków produkcji.

Gwałtowny rozwój wielokapitalistycznego przemysłu łódzkiego, nadrabiającego w błyskawicznym tempie swe wieloletnie opóźnienie, powodował szczególnie ostre przeciwieństwa klasowe, pogłębiane przez periodyczne kryzysy. Położenie robotników łódzkich było coraz gorsze, ucisk obcego i rodzinnego kapitału oraz władzy carskiej coraz bezwzględniejszy. Dzień roboczy trwał od wczesnego rana do późnego wieczora, a płace były niezwykle niskie. Szczególnie wyzyskiwana była praca kobiet i młodocianych, stanowiących w niektórych fabrykach ponad 50% załogi. Traktowanie robotnic przez właścicieli i kierowników fabryk było w najwyższym stopniu upokarzające.

Obok niskich płac kapitalista stosował jako narzędzie wyzysku robotnika dotkliwy system kar pieniężnych za jakikolwiek błąd w produkcji czy uchybienie w dyscyplinie fabrycznej.

- 20 -

Podobnie opłakanie przedstawiały się warunki pracy w fabrykach pod względem bezpieczeństwa i higieny. Liczne wypadki przy pracy i choroby zawodowe były zjawiskami codziennymi i masowymi. Brak było należytej działającej inspekcji pracy, nie było żadnych ubezpieczeń społecznych ani pomocy lekarskiej.

Częste kryzysy powodowały masowe bezrobocie.

Proletariat łódzki, żyjący w fatalnych warunkach mieszkaniowych, dziesiątkowany był epidemiami tyfusu i cholery. Pozbawiony elementarnych środków do znośnej egzystencji, proletariat ten skazany był na brak oświaty. Analfabetyzm był w Łodzi powszechnym zjawiskiem.

Stan ten powodował wśród klasy robotniczej coraz mocniejsze poczucie krzywdy i przyspieszał dojrzewanie świadomości klasowej. Łódź stanowiła niezwykle podatny grunt dla działalności rewolucyjnej partii marksistowskiej, która poprowadziłaby masy robotnicze do wielkich bitew klasowych.

To też rewolucyjny nurt w polskim ruchu robotniczym, nurt reprezentowany przez "wielki Proletariat", Związek Robotników Polskich, SDKP i L, a w okresie międzywojennym przez KPP, głęboko zapuścił swe korzenie na terenie "czerwonej Łodzi". Stolica polskiego proletariatu zapisała wiele chlubnych kart w historii walki o wyzwolenie społeczne i narodowe.

Tu działali tak wybitni przywódcy polskiego ruchu robotniczego, jak Marchlewski i Dzierżyński, ta klasa robotnicza zorganizowała słynny bunt w 1892 roku i przelewała na barykadach swą krew podczas pamiętnych walk czerwcowych 1905 roku. Niezlomny był również opór łódzkiej klasy robotniczej przeciwko rządowi burżuazyjnym w okresie międzywojennym, a później w latach drugiej wojny światowej przeciwko okupantowi hitlerowskiemu.

"Czerwona Łódź" stanowi niezwykle bogaty w zjawiska społeczno - polityczne przykład wzajemnego oddziaływania bazy ekonomicznej i nadbudowy ideologicznej, w warunkach ścierania się właściwych ustrojowi kapitalistycznemu w różnych jego fazach, antagonistycznych przeciwieństw. W tym

- 21 -

też aspekcie autorzy pracy, kreśląc historię łódzkiego przemysłu włókienniczego będą przedstawiać na tle przemian, zachodzących w układzie stosunków produkcyjnych, proces formowania się łódzkiej klasy robotniczej, kształtowania jej świadomości i walki o wyzwolenie spod kapitalistycznego ucisku, walki o wolność społeczną i narodową.

VII. ŁÓDŹ W LATACH PIERWSZEJ WOJNY ŚWIATOWEJ

6-go grudnia 1914 roku wojska niemieckie zajęły Łódź. Sam fakt odcięcia od rynku rosyjskiego, na który przemysł łódzki od początku swego istnienia był nastawiony, oznaczał unieruchomienie większości fabryk, które trwało przez cały okres okupacji niemieckiej. Interesy przemysłowców niemieckich, których wyrazicielem był ekonomista niemiecki Dr. Naumann, uczeń Fryderyka Lista i autor koncepcji "Mittel-europa", widziały w Łodzi groźnego konkurenta na rynkach światowych, którego należało zniszczyć. Rozpoczął się okres planowego wywożenia surowców, towarów, maszyn i ich części do Niemiec, przy czym w pierwszym rządzie starano się unieruchomić zakłady mogące produkować na eksport. W czasie 4 lat okupacji wywieziono z Łodzi m.in. 1300 km pasów transmisyjnych, 1000 ton miedzi, 1000 motorów elektrycznych i t.d., łącznie około 154.000 ton surowców, towarów i części maszyn o wartości szacowanej na 186 milionów rubli. Straty przemysłu na skutek braku konserwacji i zdekompletowania maszyn były oczywiście znacznie większe. Około 200 milionów rubli stracił przemysł łódzki tytułem wierzytelności należnych w Rosji, gdyż kupcy rosyjscy poczynili wielkie zakupy bezpośrednio przed wybuchem wojny.

Nic dziwnego, że w tych warunkach ludność Łodzi licząca w 1913 roku jeszcze 506.000, spadła już w 1915 r. do 342.000. W 1918 r. ludność w wieku od 21 - 55 lat składała się w 37% z mężczyzn, a w 63% z kobiet.

VIII. OKRES MIEDZYWOJENNY

Sytuacja gospodarcza Polski po pierwszej wojnie światowej była niezwykle ciężka. Masowe bezrobocie, inflacja i spekulacja ogarnęły

- 22 -

kraj w czasie, gdy rząd zajęty był tłumieniem ruchów robotniczych i przygotowaniami do wojny z ZSRR.

Przemysł łódzki przeżywał w tym okresie głęboki kryzys wywołany odcięciem od swego naturalnego rynku zbytu. Wroga wobec ZSRR polityka burżuazji uniemożliwiała nawiązanie normalnych kontaktów handlowych przez cały okres międzywojenny. Przemysł bawełniany, zmuszony do przestawienia się na rynek krajowy i eksport do krajów zamorskich, odczuwał silny brak przedsiębiorni cienkoprzędnych, który hamował produkcję tkalni. Przemysł, który zużywał poprzednio w 40% bawełnę rosyjską i perską, przechodził na bawełnę amerykańską zmieniając jednocześnie swój profil produkcyjny.

Wzrost produkcji na początku lat dwudziestych odbywał się przy jednoczesnej inflacji pieniądza i przysionął istotny charakter tego procesu. Wprawdzie produkcja przemysłu bawełnianego przekroczyła cyfry przedwojenne, jak również nastąpiła pewna niewielka modernizacja parku maszynowego, zostało to jednakże okupione przez zaciągnięcie lichwiarskich długów zagranicą, skąd sprowadzane były maszyny i surowce. ^{Odbiorcom} ~~Wskazywano~~ krajowym trzeba było udzielić niepewnych kredytów. Otoliczności te sprawiły, że przemysł łódzki pracował w stosunku do przemysłu innych krajów bardzo nieekonomicznie. Zresztą tylko przemysł bawełniany przekroczył w 1923 roku cyfry produkcji przedwojennej, wełniany nie osiągnął ich.

Kiedy pierwszy powojenny głód towarowy minął, a niskie zarobki robotników i chłopów nie pozwalały na stworzenie szerszego rynku krajowego, przemysł łódzki roznoczął rozglądać się za możliwościami eksportu. Niestety, najlepsza chwila wejścia na inne rynki bezpośrednio po wojnie minęła. Krótkowzroczna polityka rządu, który nie doceniał roli przemysłu włókienniczego, uniemożliwiła osiągnięcie większych rezultatów w tej dziedzinie.

Dbając jedynie o własne zyski, burżuazja obłożyła wyroby przemysłu wysokim podatkiem obrotowym i nadmierną taryfą kolejową. Ciężar tego spadał na szerokie rzesze konsumentów, t.j. robotników i chłopów.

Warunki, w jakich odbywał się polski handel zagraniczny, były niedostatecznie rozwinięte i chaotyczne. Ustawodawstwo bankowe i system kredytowy

- 23 -

wykazywały zacofanie w stosunku do innych krajów kapitalistycznych. Sieć izb handlowych i innych instytucji pomocniczych nie stała na właściwym poziomie.

Nie troszczono się również o podniesienie poziomu fachowego kadru i ich rozrost.

Jedynym osiągnięciem okresu międzywojennego było wybudowanie portu w Gdyni, ze strefą wolnocłową i Izbą Arbitrażową, przez co przemysł łódzki uwolnił się częściowo od kosztownego pośrednictwa Bremy i Hamburga.

W okresie międzywojennym następuje dalszy ^{postęp} rozwój procesu koncentracji i centralizacji w przemyśle łódzkim, oraz wzmoczona penetracja kapitału międzynarodowego. Modernizacja łódzkich zakładów dotyczyła przede wszystkim dużych fabryk wielooddziałowych, na skutek czego różnice w wyposażeniu technicznym między nimi a małymi przedsiębiorstwami pogłębiły się jeszcze bardziej. Wielki kryzys, który rozpoczął się w przemyśle łódzkim w 1929 roku, zaostrzył ten proces. Małe fabryki coraz częściej przechodzą na pracę nakładczą i stają się zupełnie zależne od kolośców przemysłowych.

Należy zaznaczyć, że niektóre łódzkie zakłady wielooddziałowe należały do największych na świecie. Rozmiary koncentracji pionowej i poziomej najlepiej ilustruje fakt, że w 1935 roku ponad połowa robotników pracowała w fabrykach zatrudniających więcej niż 500 robotników, a przeszło 3/4 ogółu robotników pracowało w fabrykach zatrudniających ponad 100 ludzi. Do takiego stopnia koncentracji przemysł angielski - na przykład - nigdy nie doszedł, abstrahując od faktu, że zakłady wielooddziałowe i system nakładczy w tych rozmiarach są w Anglii niemal nie znane.

Równocześnie wzmaga się penetracja obcego kapitału, zwłaszcza w przemyśle wielkim. Obok zainwestowanego już poprzednio kapitału belgijskiego i francuskiego, powstają dalsze koncerny francuskie, a kapitał włoski wspanowuje 3 wielkie przedsiębiorstwa i zakłada 2 filie włoskich towarzystw ^wasekuracyjnych. Anglicy, posiadający szereg przedsiębiorstw w Łodzi, również zakładają oddziały towarzystw asekuracyjnych. Kapitał belgijski opanowuje przedziałnię, a Szwajcarzy zakładają farbiarnię i wykończalnię jedwabiu. Wzrasta również rola banków i kapitału finansowego.

- 24 -

Choć i Łódzki przemysł włókienniczy osiągnął po kryzysie stosunkowo wysokie zatrudnienie /w 1938 roku w przemyśle bawełnianym pracowało 120 tys. robotników/, to jednak szybki jego rozwój, charakterystyczny dla końca XIX wieku, został w okresie międzywojennym zahamowany.

Przemysł włókienniczy, a zwłaszcza bawełniany, nadał miastu jednostronny charakter, zatrudniając w 1935 roku 82,2% wszystkich robotników. Znaczny odsetek zatrudnionych stanowiły kobiety i robotnicy niewykwalifikowani, pobierający ~~xx~~ bardzo niskie zarobki.

O ile w wielkich miastach przemysłowych po pierwszym okresie burzliwego rozwoju inne gałęzie produkcji, oparte na rewolucyjnym postępie technicznym, jak przemysł precyzyjny, elektrotechniczny, chemiczny, filmowy i td., wyparły z czasem, dzięki wyższym płacom, przemysł włókienniczy do mniejszych ośrodków, w Łodzi proces ten do 1939 roku nie nastąpił, przez co miasto zachowało oblicze wielkiej osady przemysłowej. Podobne oblicze Manchester miał o 70 lat wcześniej.

Mimo wysokiej liczby mieszkańców, Łódź nie odgrywała roli wielkiej metropolii.

~~xxxxxxx~~ Burżuazja nie wyposażała tego wielkiego ośrodka robotniczego w ani jedną wyższą uczelnię, sieć bibliotek i innych urządzeń kulturalnych była niska. Złe bruki, brak wody i kanalizacji, brak zieleni publicznej /poza zamkniętymi ogrodami fabrykanckimi/, i fatalny stan budynków mieszkalnych dla robotników - charakteryzowały Łódź za panowania burżuazji.

Głodowe płace, bezrobocie i ucisk polityczny były udziałem łódzkiej klasy robotniczej.

Ten ponury okres w dziejach Łodzi jest jednocześnie okresem dalszego dojrzenia świadomości klasowej robotników i wzrostu wpływów KPP. Łódzka klasa robotnicza toczyła przeciwko burżuazji stale przybierającą na sile, nieubieganą walkę.

II. DEWASTACJA PRZEMYSŁU ŁÓDZKIEGO W OKRESIE OKUPACJI HITLEROWSKIEJ.

Na początku okupacji hitlerowskiej Łódź została włączona administracyjnie do Rzeszy. Pewni swego zwycięstwa hitlerowcy gospodarowali w Łodzi w pierwszym okresie okupacji tak, jakby miasto to na zawsze miało pozostać

- 25 -

w ich władaniu. Przemysł włókienniczy został uruchomiony, pracując na potrzeby niemieckiej maszyny wojennej. Jednakże już w tym okresie nie brakło wypadków wywożenia maszyn, a nawet całych zakładów, w głąb Niemiec. Niezależnie od wywożenia maszyn i zakładów /m.in. została wywieziona widzewska Manufaktura/ przemysł łódzki był niszczonej na skutek braku konserwacji i remontów.

Hitlerowcy nie byli zainteresowani w rozwoju łódzkiego przemysłu włókienniczego. W myśl ich doktryny, tereny położone na wschodzie Europy miały być bazą rolniczą dla Niemiec i uprzemysłowionych krajów na zachodzie. Łódź, położona na wschodnich terenach Rzeszy, miała być zdegradowana do roli miasta liczącego 50 -100 tys. mieszkańców, pozbawiona przemysłu włókienniczego i przekształcona w ośrodek rozdzielczy napływających do Rzeszy produktów rolnych. Miał tu powstać ewentualnie przemysł spożywczy. Nawet charakter zabudowy miasta miał być całkowicie zmieniony: Łódź rozciągnięta z północy na południe miała być przebudowana w kierunku wschód-zachód.

X. PERSPEKTYFY PRZEMYSŁU ŁÓDZKIEGO PO WYZWOLENIU.

Plany hitlerowskie zostały unicestwione dzięki zwycięstwu Armii Radzieckiej i Wojska Polskiego. Wyzwolona z jarzma najeźdźcy hitlerowskiego, oraz z pęt wbcgo i rodzimego ~~kapitału~~ kapitału, łódzka klasa robotnicza rozpoczęła dzieło odbudowy i gruntownej przebudowy przemysłu włókienniczego.

Zapał i inicjatywa wolnych robotników, w oparciu o gospodarkę planową otworzyły wreszcie przed przemysłem łódzkim perspektywy ~~rozwoju~~ rozwoju, posiadającego zdrowe podstawy polityczne i ekonomiczne, niezależnego od obcych interesów finansowych i kapitalistycznych cykli koniunkturalnych.

Odziedziczony przez młode państwo ludowe przemysł znajdował się w rozpaczliwym stanie. Park maszynowy, stojący na poziomie technicznym z przed pierwszej wojny światowej, był zdewastowany na skutek rabunkowej gospodarki okupanta. Brak surowców i wyszkolonych kadr, chaotyczne, właściwe dla kapitalizmu, pomieszczenie małych i wielkich fabryk, niezdrowa struktura za-

- 26 -

kładów, złożonych z przędzalni, tkalni i wykończalni pochodzących z różnych okresów, o różnym stopniu sprawności technicznej i nastawionych na produkcję różnych asortymentów - oto podstawowe trudności, z jakimi przemysł łódzki musiał walczyć od pierwszej chwili po wyzwoleniu.

Zasadniczym zagadnieniem było podniesienie wydajności pracy ludzi i maszyn. Temu celowi służył ruch współzawodnictwa i racjonalizatorstwa, ogarniający coraz liczniejszy zastęp robotników, oraz modernizacja sprzętu.

W tym czasie klasy robotniczej i wydatnej Związku Radzieckiego
Dzięki temu przemysł łódzki już za kilka lat zmieni gruntownie swoje oblicze i zwiększy wielokrotnie swoją produkcję, przy niezwiększonym w zasadzie, lecz daleko bardziej nowoczesnym parku maszynowym i mniejszym zatrudnieniu.

Zasadnicza teza gospodarki socjalistycznej wymaga ~~bowiem~~ równomiernego nasycenia całego kraju zakładami przemysłowymi poszczególnych branż, oraz wymaga konkretnie od Łodzi rozwinięcia szerokiego wachlarza produkcji, a nie ograniczania się jedynie do przemysłu włókienniczego. Utrzymanie dawnego stanu w tej dziedzinie pociągnęłoby poważne trudności choćby tylko na odcinku bilansu sił roboczych, zważywszy, że przemysł włókienniczy zatrudnia bardzo znaczny procent kobiet, a miasto nie posiada rozwiniętego przemysłu zatrudniającego głównie mężczyzn.

Wypaczony rozwój i haniebnny stan urządzeń kulturalnych, socjalnych i komunalnych, stanowiący smutną spuściznę burżuazji, ustępuje miejsca nowemu życiu i nowoczesnym warunkom bytu, tworzoną ofiarną pracą klasy robotniczej.

8.8.52

1. Biblioteka Uniwersyt. - Naukowiec 59?
" Politechniki - Gdansk 95
" H. S. B. - Armię Ludow. 3/5
" Instytut im. Mieroski - Pędziszów 66
" Pedagogiczna - Piotrków 179
2. Bibl. Instytutu Praw - H. wstata wstąpienie
do list. H. S. B. i Politechniki
3. Bibl. im. Nar. wstawi umiarkowanie
i krótko wstąpienie albo na pow. wstąpienie

Zarząd Miejski w Łodzi — Wydział Statystyczny

Karta zachorowania na chorobę zakaźną

Nazwa choroby

1. Miejsce zamieszkania chorego (adres)

2. Data zgłoszenia meldunku

3. Data zachorowania

4. Data zgonu.....Nr karty zgonu.....

5. Imię i nazwisko chorego

6. Płeć: męska, żeńska). 7. Wyznanie

8. Stan cywilny..... 9. Wiek

10. Zawód chorego wzgl. osoby utrzymującej chorego

11. Liczba izb w mieszkaniu chorego (łącznie z kuchnią)

12. Liczba osób w mieszkaniu (łącznie z chorą)

13. Nazwisko lekarza zgłaszającego meldunek

14. Uwagi

15. Potrzebne skreślić.

Druk. Pasów. w Łodzi, Zakład Nr 3 S-000-218847

PRZESTUDIOWANIE I KRYTYCZNE PRZEPRACOWANIE
KRYTYCZNYCH I POGŁADÓW ZAINTERESOWANYCH
WŁADZ I INSTYTUCJI CENTRALNYCH W ZAKRESIE
PRZEMYSŁU NIEKIEMNICZEGO I DYPLOMATYCZNEGO ZESPÓŁU
PRZEMYSŁOWO-HIEMSKIEGO.

P.K.P.G. Departament Planów Terenowych i Lokalizacji	3
P.K.P.G. Departament Przemysłu Lekkiego	5
Ministerstwo Przemysłu Lekkiego, Dept. Planowania	9
Ministerstwo Przemysłu Lekkiego, Dept. Inwestycji	11
Centralny Zarząd Przemysłu Bawełnianego	12
Centralny Zarząd Przemysłu Wełnianego	17
Główny Instytut Włókiennictwa	19
Ogólna ocena	24

3

P. K. P. G.- DEPARTAMENT PLANOW TERENOWYCH I LOKALIZACJI.

// Prof. Dziewoński/

Profesor Dziewoński uważa, że przemysł włókienniczy zlokalizowany na terenie kódzkiego Zespołu Przemysłowo-Miejskiego nie wykorzystał jeszcze wszystkich swoich możliwości technicznych i że istnieją możliwości powiększenia jego produkcji przy istniejącym parku maszynowym.

Na temat rozwoju kódzkiego przemysłu włókienniczego w planie perspektywnym i przypuszczalnego stanu i charakteru tego przemysłu w 1970 r. Departament Planów Terenowych i Lokalizacji nie posiada żadnego poglądu i zagadnienie to nie było nigdy na terenie Departamentu przedmiotem dyskusji. Zdaniem profesora Dziewońskiego, poglądu takiego nie posiada prawdopodobnie żadna z zainteresowanych instytucji, jeśli idzie o pogląd pisany, przedyskutowany i przedstawiający oficjalne stanowisko danej instytucji. Prawdopodobnie trudno nawet będzie znaleźć poszczególne osoby, które miałyby, jakies nawiązań pisane, sprecyzowane zapatrywania. Jeśli idzie o Departament Planów Terenowych i Lokalizacji, to b. chętnie widziałby jakies opracowanie na ten temat, które mogłoby posłużyć za bazę do dyskusji.

Jeśli idzie o podaną w Wytycznych cyfrę zatrudnionych w przemyśle kódzkim w 1970 r. to dotyczy ona całego przemysłu kódzkiego nie tylko kódzkiego włókienniczego i nie jest oparta na szczegółowych opracowaniach.

Pewne materiały dotyczące przemysłu kódzkiego może posiadać Dyrektor Rug z Departamentu Przemysłu Lekkiego P.K.P.G. Departament Planów Terenowych i Lokalizacji posiada jedynie

7
4
pracę doktorską Dr. Kruczały, obecnie V-Przewodniczący H.K.P.G.
w Krakowie, zawierającą rozdziały na temat historii łódzkie-
go przemysłu włókienniczego. Praca ta pisana 2 lata temu u prof.
Krzyżanowskiego, zawiera cały szereg poglądów przestarzałych.

5

P.K.F.G. - DEPARTAMENT PRZEMYSŁU LEKKIEGO.

Dyrektor Rug.

Plany perspektywiczne dla przemysłu włókienniczego nie są opracowywane, wskutek czego trudniej jest wyrazić jakiś pogląd, odnośnie regionu łódzkiego. Plany perspektywiczne dotyczą przemysłu maszynowego, ciężkiego, chemicznego i t.d. Nawet przy planach kilkoletnich, najpierw opracowuje się plany dla przemysłu maszynowego, gdyż produkcja tego przemysłu w znacznej mierze warunkuje rozwój przemysłu włókienniczego.

Obecnie Departament Przemysłu Lekkiego zajęty jest opracowywaniem planu 5-letniego, sięgającego do 1960 r., tak że po pewnym czasie pewne cyfry dotyczące okresu perspektywicznego będą mogły być w Departamencie otrzymane. Plan ten jednak również nie posiada rozbięcia regionalnego.

Zasadzie, zdaniem Dyrektora Ruga nie można bazować planu regionalnego P.K.F.G. na rozbudowie przemysłu włókienniczego, jakkolwiek Łódź niewątpliwie zachowa również w 1970 r. charakter miasta włókienniczego. Należy raczej zaplanować rozbudowę innych przemysłów mniej wodochłonnych, jak przemysł drzewny, czy metalowy. Z drugiej strony również druga alternatywa, oparcie planu zagospodarowania przestrzennego na założeniu, że przemysł włókienniczy będzie powoli zanikał nie jest słuszna. Przemysł ten, jakkolwiek obecnie b. mało wysajny będzie przechodził proces rekonstrukcji, który n.p. w przemyśle bawełnianym już się rozpoczął. Jeszcze do końca 1956 r. zainstalowanych zostanie 15 000 nowych krosien automatycznych, w miejsce istniejących najbardziej przestarzałych typów. Podobnie w ciągu najbliższych 3 lat przeprowadzona zostanie wymiana i typizacja wrzecien

Można przyjąć, że nawet niektóre inwestycje budowlane, które w ramach tego procesu mogą okazać się konieczne, będą poczynione w tym okresie.

W konkluzji należy przyjąć, że potencjał przemysłowy będzie w okresie planu perspektywicznego utrzymany, przy znacznie zwiększonej produkcji. W zasadzie, ani nie będą budowane nowe fabryki, ani stare rozbudowywane, ale nastąpi daleko idąca wymiana maszyn w istniejących zakładach. Ogólnokrajowa polityka rozbudowy przemysłu wymaga raczej rozbudowy przemysłu włókienniczego w innych ośrodkach, oraz rozbudowy w Łodzi innych gałęzi przemysłu.

7

P.K.P.G. - DEPARTAMENT PRZEMYSŁU LEKARSKIEGO, Wydział Przemysłu
Włókienniczego.

Naczelnik Kubiak i inni.

W ogólnych zarysach nie ma mowy o rozwoju przemysłu
włókienniczego na terenie Łodzi w planie perspektywnym,
raczej należy liczyć z cofaniem się. Park maszynowy znajdu-
jący się w zakładach okręgu Łódzkiego jest niezwykle przesta-
rzały. Przykładowo wspomnieć warto, że na terenie Łodzi
znajduje się tylko znikoma ilość krosien automatycznych,
przy których 1 tkacz może obsłużyć 32 warsztaty, co zresztą
w skali światowej wcale nie jest wysoką liczbą. Wniej
więcej po 500 krosien tego typu nie znajduje się w zakładach
im. Stalina i w dawnej fabryce Eltingona; oraz kilkadzie-
siąt w zakładach im. Bytomskiej.

Rozwój pójdzie, zdaniem Wydziału, po linii unowocześnie-
nia parku maszynowego w dobrych budynkach fabrycznych, przy
równoczesnej likwidacji małych zakładów. Zniknie również
prawdopodobnie dawna fabryka Bidermana przy ul. Francisz-
kańskiej.

W przemyśle bawełnianym nastąpi przedstawienie na inny
nieco asortyment, w pierwszym rzędzie na cieńsze tkaniny.
Przedziałnie produkują raczej niższe numery przędzy, niżby
to wynikało z charakterystyki parku maszynowego. Zdaniem
Naczelnika Kubiaka wynika to z pewnej tradycji, który powsta-
ła bezpośrednio po wojnie, kiedy produkcja oparta była w
znacznej mierze na zamówieniach wojskowych.

Zagadnienie wody wygląda dość niepokojąco, gdyż lustro
wody stale opada, a rurociąg tłoczny z Pilicy nie zapewni
wody dla wykończalni Łódzkich. Przemysł musi bazować na
własnych zasobach.

Zagadnienie energii dla przemysłu włókienniczego związane jest z programem rozbudowy elektro-ciepłowni. W każdym razie w planie 6-cio letnim przemysł nie inwestuje w nowych urządzeniach energetycznych, ograniczając się do najwyżej do wymiany kotłów w niektórych zakładach. Projektowana elektro-ciepłownia przy zbiegu ulic Katnej i Zeromskiego wpłynęła na generalną zmianę założeń rozbudowy dawnych zakładów Ceyera i Allarta.

Podobnie jak w przemyśle bawełnianym, również w przemyśle wełnianym nie ma mowy o rozwoju na terenie Łodzi. Zgodnie z zasadą równomiernego nasycenia kraju ośrodkami przemysłu, przemysł wełniany rozbudowywany będzie w innych okręgach. W przemyśle wełnianym trudno nawet powiedzieć, czy i kiedy przeprowadzona będzie komasacja i specjalizacja zakładów na terenie Łodzi.

W przemyślach jedwabniczo-galanteryjnym i dziewiarsko-pończosznicy cały wysiłek ograniczać się będzie do utrzymania stanu istniejącego. Nawet zagadnienie uporządkowania czynnych obecnie zakładów wysunięte zostało poza plan 5-cio letni, czyli 1960 r., jakkolwiek w planie 5-cio letnim w przeciwieństwie do planu 6-cio letniego, gdzie główny nacisk położony był na rozbudowę przemysłu ciężkiego, maszynowego, chemicznego i t.d., będzie miał za zadanie rozbudowę przemysłu lekkiego.

Na obecnym etapie poza przebudową zakładów jedwabniczych przy ul. Milionowej, bawełnianych w Rudzie Fabianickiej, przedziałni odpadkowej w zakładach im. Stalina I i fabryki wełnianej nic więcej nie będzie zrobione.

Dane odnośnie inwestycji w planie 5-cio letnim, które pozwolą na pewne zorientowanie się odnośnie sytuacji w 1970 r. będą gotowe na koniec roku.

9

MINISTERSTWO PRZEMYSŁU LEKKIEGO - DEPARTAMENT PLANOWANIA.

Dyrektor Olszewski.

w styczniu, względnie w lutym przyszłego roku Departament będzie posiadał szczegółowe dane odnośnie przemysłu włókienniczego Ł.Z.P.M. w 1960 r., które pozwolą na zorientowanie się w rozwoju w planie perspektywnym.

Wprawdopodobnie rozwój pójdzie po linii rekonstrukcji i modernizacji istniejących zakładów, a nie w kierunku rozbudowy. Po tej linii szły również wnioski zgłoszone przez komisję, która badała sytuację w przemyśle bawełnianym. W pierwszym rzędzie stare krosna wymienione zostaną na automatyczne, oraz wymienione zostaną części maszyn przedziałniczych /wrzeciona główne/. Przeciwno budowie nowych obiektów w przemawia zbyt duża koncentracja przemysłu włókienniczego na terenie Ł.Z.P.M., oraz istniejące jeszcze duże rezerwy w czynnym obecnie parku maszynowym.

Przeprowadzona wymiana i modernizacja parku maszynowego stworzy konieczność przeprowadzenia pewnych inwestycji typu budowlanego /adaptacja niektórych budynków/, klimatyzacja i t.p. koniecznym będzie również wybudowanie jednej przędzalni bawełnianej, jednak poza województwem łódzkim, oraz rozbudowa bielnika w Ozorkowie. Być może wybudowane zostaną na terenie Łodzi nowe drukarnie bawełniane. W każdym razie o jakiejś likwidacji przemysłu włókienniczego na terenie Ł.Z.P.M. nie może być mowy. Zdaniem Dyrektora Olszewskiego byłoby to dużym błędem. Zdecydowana jest rozbudowa Zakładów na Siedzowie.

Obecny wskaźnik wydajności przemysłu włókienniczego jest niezwykle niski, zwłaszcza w stosunku do innych krajów, jak Z.S.R.R. Nawet po automatyzacji nie osiągniemy

10

wskaźników wydajności osiągniętych już obecnie zagranicą, gdzie n.p. 1 tkacz obsługuje 84 krosna. W wyniku modernizacji wydajność tkalni i przędzalni wzrosła nierównomiernie, t.j. w tkalniach o wiele bardziej, co stworzy pewną nierównowagę pomiędzy względną zdolnością produkcyjną tkalni i przędzalni bawełnianych na ter. nie L.Z.P.M. Podana przez Dyrektora Wojtkowskiego cyfra wzrostu wydajności przędzalni 11% w wyniku typizacji wrzecion, Dyrektor Olszewski kwestionuje.

MINISTERSTWO PRZEMYSŁU LEKKIEGO - DEPARTAMENT INWESTYCJI.

Dyrektor Szaban.

Departament Inwestycji M.P.L. w zasadzie nie posiada poglądu na to zagadnienie. Inwestycje w zasadzie rozplanowane są do 1955 r. Tylko niektóre zagadnienie opracowane są w skali wychodzącej poza ten rok.

Departament Inwestycji chciałby otrzymać do wglądu i ewentualnego skomentowania wstępne opracowania Pracowni. Być może na niektóre zagadnienia, sformułowane na piśmie będzie mógł udzielić odpowiedzi.

12
CENTRALNY ZARZĄD PRZEMYSŁU BAWELNIANEGO.

Naczelny Inżynier ob. Zenon Wojtkowski.

Nzasadzie przemysł bawełniany na terenie B.Z.P.M. będzie pracował w 1970 r. w niezwiększonych rozmiarach. Przemysł ten jest obecnie przebudowywany i modernizowany w oparciu o Uchwałę Prezydium Rządu z września ub. r.

* okresie od 1953 do 1957 r. nastąpi generalna renowacja wszystkich przędzalni cienko i średnioprzędnych. W szczególności zmodernizowane zostaną trzepalnie i samoprzędnice. Długość w zecion zostanie znormalizowana przez wymianę wrzecion w zespołach istniejących. Przędzalnice odpadkowe zostaną wyposażone w nowe maszyny produkowane obecnie w kraju.

Nankutek tego można rzeczyć, że w 1970 r. czynne będą w niezmiennych rozmiarach następujące przędzalnie: im. Stalina oddziały A i B, im. Dzierżyńskiego, im. Dubois, zakłady na Włodzowie, im. Okrzei, im. Harnama, im. i Dzwizji, im. Szymańskiego, im. Waltera, im. Hanki Sawickiej, im. Bytomskiej, im. Armii Ludowej, zakłady w Zgierzu, im. Koczarskiego. Dalej po rekones-trukcji, wzgl. adaptacji budynków pracować będą zakłady im. Róży Luksemburg, im. Kunickiego oraz 4 z pośród istniejących obecnie w Fabrykach.

Równocześnie do 1957 r. nastąpi kompletna wymiana oddziałów przygotowawczych w tkalniach. W tym samym czasie 15 000 krodien wymienionych zostanie na automatyczne, a do 1970 r. wszystkie krosna z pewnymi wyjątkami, pracujące na terenie B.Z.P.M. zostaną wymienione na automatyczne. Nieautomatyzowane pozostaną głównie krosna jaquardowe pracujące obecnie w zakładach im. Stalina, głównie w Nowej Tkalni.

Następujące tkalnie czynne będą w 1970 r.: im. Marchlewskiego, im. Dzierżyńskiego /zmechanizowana, tylko na filanele/.

13

im. Dubois /zautomatyzowana/, im. Kunieckiego /przeniesiona do 1 budynku/, im. Okrzei, im. Harnama, Łódzka Tkalnia, im. 1 Dywizji, im. Bytomskiej, im. Róży Luksemburg, im. Liebknechta, im. Waltera i im. Szymańskiego. Tkalnia im. Armii Ludowej po przeprowadzonych zmianach również będzie czynna. W Fabianicach małe tkalnie ulegną kompletnej likwidacji, a część pozostałych przejdzie pod zarząd Dyrekcji Artykułów i Tkanin Technicznych. Przy Centralnym Zarządzie Przemysłu Bawełnianego pozostanie dawna tkalnia Krusone i Endera, oraz Kindlera. Tkalnia w Ozorkowie pozostanie.

Na terenie miasta Łodzi proces likwidacji drobnych tkalni został już zakończony. Prowadzona jest obecnie, zresztą znajdująca się już również w ostatniej fazie typizacja i modernizacja zakładów. Każdy z istniejących zakładów będzie produkował specyficzny asortyment.

Zdaniem Dyrektora Wojtkowskiego, na terenie Łodzi nie powstanie ani jeden nowy zakład. Ostatnim jest nowa wykończalnia w Ozorkowie. Nowe fabryki przemysłu bawełnianego budowane będą na innych terenach.

Wykończalnie na terenie Ł.Z.F.M. nie będą rozbudowane, ani wyposażone w nowy sprzęt, jednakże można przypuszczać, że będą jeszcze czynne w 1970 r. Również na odcinku wykończalni nastąpi specjalizacja i typizacja. Wykończalnia przy zakładach im. Ezerzyńskiego przejdzie na suchą apreturę.

W zasadzie najważniejszym zagrożeniem, na odcinku wykończalnictwa jest sprawa wody. Dyrektor Wojtkowski uważa jednak, że te trudności nie będą wzrastały w okresie planu perspektywicznego. Przemysł bawełniany już obecnie wierci szereg studni własnych, częściowo głębinowych. Ze względu na stałe osadzenie zwierciadła wody już obecnie zmuszeni są wiercić do głębokości 800 mtr. /studnia w zakładach im. Marchlewskiego/.

14

Sytuacja wodna w Łodzi. Centralny Zarząd Przemysłu Bawełnianego do zrezygnowania z budowy 2 nowych wykończalni jeszcze w planie 6-cio letnim. Podobnie trudności z wodą wpłynęły na zmianę profilu produkcyjnego, przez co asortyment, produkowany w zakładach położonych na terenie Łodzi przygotowany został do ograniczonych możliwości wodnych.

Ponieważ woda potrzebna jest w zasadzie tylko przy procesach wykończalniczych, Centralny Zarząd Przemysłu Bawełnianego poszedł po linii rozbudowy wykończalni w Ozorkowie powyżej zdolności produkcyjnych Ozorkowskich Zakładów Przemysłu Bawełnianego. Budowany w Ozorkowie bielnik będzie posiadał moc produkcyjną 25 milionów mtr.

W wyniku przeprowadzonej modernizacji produkcja znormalizowanych przedzaln powiększy się o 11%, a produkcja tkanin wyposażonych w krośna automatycznie w jeszcze wyższym stopniu. Na skutek tego zachwiana zostanie równowaga pomiędzy zdolnością produkcyjną przedzaln i tkanin. Wynika stąd konieczność wybudowania jednej dodatkowej przedzaln. Przedzaln ta czynną będzie jeszcze w 1954 roku, ale zlokalizowana została poza obrębem województwa łódzkiego.

Dalszą konsekwencją mechanizacji będzie zwiększenie wydajności na maszyno-człowieka o 60%. Z tej liczby 60% wypada na zmniejszenie zatrudnienia. O ile obecnie przemysł bawełniany w całym kraju zatrudnia 120 000 ludzi, to w 1970r., przy znacznej większej produkcji zatrudniać będzie 72-75 000.

15

Na miasto Łódź przypada obecnie i przypadną będzie również w 1970 r. 70% tej liczby.

W wodę zaopatrują się zakłady bawełniane na terenie Ł.Z. P.M. we własnym zakresie. Zdaniem Dyr. Wojtkowskiego również w 1970 r. przemysł bawełniany nie będzie korzystał z wody miejskiej.

W 1970 r. zakłady podległe Centralnemu Zarządowi Przemysłu Bawełnianego na terenie Łodzi nie będą korzystały z energii elektrycznej z sieci miejskiej. Chwili obecnej niektóre zakłady pobierają elektryczność z sieci, inne natomiast oddają nadwyżki. Ilości pobierane i oddawane równoważą się mniej więcej.

Istniejące bocznice kolejowe są wystarczające dla potrzeb zakładów zlokalizowanych na terenie Łodzi i z zdaniem Dyr. Wojtkowskiego są również wystarczające w planie perspektywicznym.

Chwili obecnej Centralny Zarząd Przemysłu Bawełnianego zajęty jest będąc w pełnym toku akcją typizacji zakładów, tak aby każda fabryka produkowała jeden asortyment. W związku z tą akcją konieczne będą przerzuty maszyn, w czasie których 30-35% maszyn zmieni miejsce.

Czy po tych zmianach i po przeprowadzonej automatyzacji i wymianie parku maszynowego, wyroby polskiego przemysłu bawełnianego będą w stanie konkurować na rynkach zagranicznych, względnie czy polski przemysł bawełniany będzie pracował równie ekonomicznie, jak przemysły innych krajów, Centralny Zarząd Przemysłu Bawełnianego nie potrafi się wypowiedzieć.

W każdym razie, Dyr. Wojtkowski uważa, że wydajność pracy będzie ciągle jeszcze znacznie niższa od przeciętnej. Już dzisiaj nowoczesne zakłady w innych krajach osiągają wydajność na maszynę o 50% większą przy zatrudnieniu o 50% niższym w stosunku do planowanych u nas na 1970 rok. Najmniej nie najbardziej

16

zwócześnie, gdyż zbudowana w 1939 r. fabryka w Machodzie w Czechosłowacji zatrudnia 6-ciu ludzi na 1000-wręciono godzin wobec 10ciu planowanych u nas. Obecnie 1228 wręciono na przędkę u nas, przypada w innych krajach 1800 do 2000. Nowoczesne maszyny przedziałnicze posiadają wszystkie części na łożyskach kulkowych, wręciona 26-cio calowe o średnicy 52 do 55 mm. średnicy. Dzięki łożyskom kulkowym i dużym wręcionom ~~brak~~ wymagają znacznie mniejszej obsługi i produkują bardzo równą przędę ułatwiającą dalsze procesy produkcyjne i wpływającą poważnie na gatunek tkaniny. U nas w planie perspektywnym maszyny przedziałnicze przy modernizacji nie będą posiadały łożysk kulkowych, będą miały wręciona 6-cio calowe o średnicy 30 mm.

Obecne nasze przedziałnie pochodzą w znacznej części z 1880 r. przy czym ostatnie 6 lat pracowały na 3 zmiany. Obecnie przeciętnego wieku krosna w Ameryce do 10-ciu lat, 85% naszych tkanin pochodzi z przed 1920 roku.

17
CENTRALNY ZARZĄD PRZEMYSŁU WEŁNIANEGO.

Dyrektor Techniczny Int. H. Pietrzykowski.

Przemysł wełniany na terenie Ł.Z.P.M. rozporządza b. star. m i wskutek tego nie nowoczesnym parkiem maszynowym. Ciężkie krosna kortowe pochodzą naogół z końca XIX, wzgl. z początku XX wieku i mają przeciętnie 84 obroty na minutę, a częśd nawet tylko 78, wobec 90-97 przy bardziej nowoczesnych typach maszyn. Naogół jednak maszyny przemysłu wełnianego, jako ciężkie są bardziej długowieczne od bawełnianych i należy przyjąć, że większość ich będzie jeszcze czynna w 1970 r. W złym stanie są w zasadzie tylko krosna w dawnej fabryce Leonarda. Z dniem Dyrektora Pietrzykowskiego około 20-25% należałoby wymienić.

Przemysł wełniany na terenie Ł.Z.P.M. nie ma tendencji rozwojowych. Dosty poważne inwestycje były przewidziane w planie 6-cio letnim, które miały przyczynić się do poprawienia wskaźników wydajności, ale nie zostały one naogół zrealizowane. Sprzęt zamówiony w Anglii, który miał być otrzymany jeszcze w 1950 r. nie nadzedł dotychczas. Centralny Zarząd Przemysłu Wełnianego otrzymał jedynie suaszarki z N.R.D., z których większość pójdzie do Bielska, a jedynie może 1, lub 2 do Łodzi. Pewne inowacje przewidziane są w zespołach zgrzebnych, gdzie zainstalowane zostaną maszyny produkcji Krajowej, wyprodukowane w zasadzie na eksport. Kompletuje się poza tem oddziały przygotowawcze przedziałniczesankowych, oraz uruchomione zostaną okręgi czesarki noblowskie otrzymane w liczbie 14 z Anglii.

Momentem ograniczającym unowocześnienie parku maszynowego jest również brak miejsca w istniejących zakładach. Stare

18

maszyny są jeszcze solidne, jakkolwiek pracują nie ekonomicznie. Likwiduje się czasem n.p. stare skrecarki o ile posiadają tylko 30-40 wrzecion ze względu na to, że wymagają zbyt dużej obsługi.

W przemyśle wełnianym gatunek produkowanych towarów zależy w małym tylko stopniu od parku maszynowego. W Bielsku towary eksportowe w gatunku nieustępującym najlepszym światowym wyrabiane są na archaicznych maszynach. Również zagażenie ekonomiczności procesów produkcyjnych nie odgrywa tej roli co n.p. w przemyśle bawełnianym, gdyż koszty robocizny stancwia zaledwie do 30% wartości gotowego produktu.

Gatunek tkaniny zależy w pierwszym rzędzie od surowca, robotnika i wykończenia, przyczem wadliwa robocizna jest często częściowo wyrównywana w procesie cerowania.

Na terenie Łodzi rozwój produkcji utrudnia w znacznej mierze brak wody, oraz jej zła jakość, b. ważna przy wykańczaniu tkanin wełnianych. Woda Łódzka jest przede wszystkim b. twarda, o stopniu twardości 9-14, wobec 1 $\frac{1}{2}$ w Bielsku i 1 1/2 $\frac{1}{2}$ w Tomaszowie. Dlatego, jeśli idzie o produkcję na eksport Łódź prawie że nie wchodzi w rachubę. Ewentualnie zakłady Łódzkie mogłyby produkować na eksport do Z.S.R.R., gdzie stawiane są wprawdzie b. wysokie warunki techniczne w stosunku do tkaniny, ale odpada kwestia przyjemnego wykończenia. Rozmiękanie wody Łódzkiej przy pomocy środków chemicznych nie daje pożądaných rezultatów.

W konkluzji, zdaniem Dyrektora Pietrzykowskiego, przemysł wełniany Łódzki w 1970 r. będzie istniał w tych samych niemal co obecnie rozmiarach, przy niezbyt wielkich zmianach w parku maszynowym.

19

GŁÓWNY INSTYTUT WŁÓKIENICTWA w Łodzi.

Mgr. inż. Czekaluk, Dyrektor Naukowo-Techniczny, p. o. Naczelny Dyrektor Instytutu.

Główny Instytut Włókiennictwa zajmuje się zagadnieniami związanymi z wewnętrzną ekonomiką zakładu i nie wychodzi na szerszą problematykę regionu, czy całej branży w skali ogólnie krajowej. Naskutek tego ogólnego poglądu na temat perspektyw rozwoju przemysłu włókienniczego zlokalizowanego na terenie Ł.Z.P.M. Instytut nie posiada. Sprecyzowanego poglądu na to zagadnienie nie posiada jednak prawdopodobnie nikt w Polsce. Ministerstwo Przemysłu Lekkiego i poszczególnie Centralne Zarządy Przemysłu nie rozwiązały dotychczas bezpośrednich zagadnień produkcji, oraz problematyki związanej z planem 6-cio letnim i stąd napewno nie zastanawiają się nad planem perspektywnym. Ministerstwo Przemysłu Lekkiego opracowało wprowadzić mapę rozmieszczenia zakładów włókienniczych, które będą wybudowane w przyszłości na terenie kraju, ale mapa ta nie jest oparta na żadnej analizie i nie przedstawia większej wartości jako materiał do studiów.

Jeśli idzie o Główny Instytut Włókiennictwa to żadne prace związane z problematyką Ł.Z.P.M. nie były dotychczas prowadzone i w zasadzie nie są przewidziane w przyszłości. Dyrektor Czekaluk opracował Program Prac Instytutu, którego niektóre rozdziały zabierają marginesowo interesującego zagadnienia.

Zdobyćcie materiałów dla tego rodzaju opracowania, jest zdaniem Dyr. Czekaluka rzeczą bardzo trudną. Istnieje wprawdzie obfitość mniej lub więcej dokładnych, danych cyfrowych, ale brak jest wszelkich sprecyzowanych poglądów. Pisemnych opracowań nie posiada żadna z zainteresowanych instytucji, a kie-

20

rownicze stanowiska w przemyśle i Ministerstwie obsadzone są przez ludzi młodych, którzy nie mają jeszcze odpowiedniego doświadczenia i nie znają naogół szerszej problematyki przemysłu włókienniczego. Pozostają starzy fachowcy, którzy mogą mieć pewne wycinkowe poglądy na niektóre zagadnienia, raczej techniczne, ale poglądy te są nie spisane i nie mogą ewentualnie wyjść przy umiejętnym pytaniu. Kilku z nich pracuje w Głównym Instytucie Włókiennictwa, a w szczególności Dr. Tybor, dawny Generalny Dyrektor Centralnego Zarządu Przemysłu Włókienniczego, inż. Fleischer, dawny Dyrektor wykończalni w fabryce Poznańskiego, inż. Michalis, dawny Dyrektor w fabryce Gyljera i specjaliści w zakresie wełny, ob. ob. Burno i Koperski. W Ministerstwie Przemysłu Lekkiego pewne poglądy, zwłaszcza w zakresie przemysłu dziewiarskiego może mieć Dyrektor Departamentu Planowania inż. Granae, oraz powinien mieć z racji zajmowanego urzędu Dyrektor Departamentu Inwestycji ob. Szaban. Można również porozmawiać z ob. ob. Bidermanem i Rządowskim z Głównego Instytutu Pracy, Zakład Wytwórczości i Organizacji. Dyrektorzy Techniczni Centralnych Zarządów Przemysłu są z reguły zbyt zajęci bieżącymi sprawami, aby móc poważniej zastanawiać się nad planem perspektywnym.

Jeśli idzie o osobisty pogląd Dyrektora Czekaluka na przyszłość kódkiego przemysłu włókienniczego, to jest on pesymistyczny. Z wielu względów jak zagadnienie wody, a przede wszystkim rozpaczyliwy stan techniczny parku maszynowego. Wydaje się wątpliwe, czy przemysł ten będzie rozwijany na terenie Łodzi. Krzywa wydajności maszyn spada mniej więcej równomiernie wraz z ich wiekiem, aż do pewnego momentu, a potem zakamuje się bardzo gwałtownie. Dla większości maszyn włókienniczych na terenie Łodzi punkt został już niemal

21

osiągnięty. Niezależnie od tego Zakłady kódkie są często bardzo małe i problemy wewnętrznej organizacji i ekonomiczności nie do rozwiązania. Przemysł ten będzie zdaniem Dyrektora Czekaluka istniał tylko w rozmiarach, uwarunkowanych siłą bezwładu.

Instytut chciałby chętnie otrzymać jakieś opracowanie na ten temat do wglądu.

22

GŁÓWNY INSTYTUT TEKSTYLNY W Łodzi.

Inż. Fleischer.

Inż. Fleischer zajmuje się zagadnieniem wykończalnictwa. Przed wojną był dyrektorem wykończalni w fabryce Poznańskiego.

Widoki na rozwój farbiarni i drukarni na terenie Łodzi są złe, ze względu na brak wody wogóle, a w szczególności dobrej wody. Woda czerpana jest obecnie ze studni głębinowych, ale jest jej coraz mniej. W niektórych zakładach straż pożarna musi czasem dowozić wodę beczkowozami. Ze względu na brak wody na terenie m. Łodzi, rozbudowywana jest obecnie wykończalnia w Ozorkowie, oraz budowane są nowe wykończalnie w Częstochowie i w Zawierciu. W zasadzie takie rozwiązanie nie jest idealne, gdyż wykończalnie powinny się znajdować przy tkalniach, nie tylko ze względu na fakt, że transport surowców do bielenia może być często nieekonomiczny, ale również ponieważ ważny jest często bezpośredni kontakt wykończalników z tkaczami.

Stare maszyny wykończalni znajdujących się na terenie Łodzi jest nienajgorzej, jakkolwiek maszyny są przeważnie stare. W każdym razie są one jeszcze znacznie lepsze od krosien i maszyn przedziałniczych.

Maszyny wykończalnicze są jeszcze na terenie Łodzi niedostatecznie zaopiekowane, co jest do pewnego stopnia zjawiskiem normalnym, gdyż również przed wojną, o ile tkalnie pracowały na 2 zmiany, wykończalnie tylko na jedną. Pewno braki dają się zauważyć na odcinku rozciągarek, gdyż produkowany obecnie asortyment zawiera wiele tkanin ze sztucznego jedwabiu, oraz tkanin ciężkich. Drukarnie posiadają szereg dobrych nowoczesnych maszyn, produkcji Warmdorfu w Czechosłowacji, wprowadzonych na krótko przed wojną.

23

W drukarstwie daje się silnie odczuć brak rytowników, wskutek czego rytowanie wałców stanowi często wąskie gardło w produkcji, natomiast w farbiarstwie brak jest wykwalifikowanych majstrów. Zawód majstra farbiarskiego jest, zdaniem inż. Fleischera b. trudny do wyuczenia i wymaga wieloletniej praktyki, tak że braki na tym odcinku nie dadzą się prędko zapełnić.

Obok wykończalni bawełnianych istnieje na terenie Ł.Z. P.W. kilka dosyć dobrze wyposażonych wykończalni wełnianych.

24

Wytyczne P.K.P.G. dla planu regionalnego Ł.Z.P.M. przewidują, że przemysł kluczowy na terenie woj. odz. będzie zatrudniał w 1970 r. 180 000 ludzi, a na terenie całego zespołu 275 000, nie podając jaka część tej liczby przypadnie na przemysł włókienniczy. Poza ten przewidziane jest rozszerzenie wachlarza produkcyjnego i wzrost produkcji włókienniczej przez zwiększenie wydajności pracy, bez zwiększania zatrudnienia.

Wskazówki uzyskane w poszczególnych Departamentach P.K.P.G. i K.P.L., oraz w Centralnych Zarządach Przemysłu potwierdzają pogląd, że przemysł włókienniczy na terenie Ł.Z.P.M. nie będzie wzrastał w sensie budowy nowych, wzgl. rozbudowy istniejących Zakładów, a rozwój ograniczy się jedynie do modernizacji istniejących zakładów, głównie przemysłu bawełnianego.

Stwierdzić należy, że przytoczone opinie kierowników poszczególnych placówek Podane zostały, jako osobiste naogół poglądy i nie wywodzą zresztą poza ramy ogólnych stwierdzeń.

Brak jest poglądu na temat roli, jaką przemysł włókienniczy okręgu łódzkiego będzie miał do spełnienia, czy będzie to przemysł pracujący głównie na potrzeby rynku krajowego, czy na eksport i na jakich rynki /na to zasadniczy wpływ na asortyment, park maszynowy, organizację i t.d./ brak jest poglądu na temat przydatności istniejących budynków fabrycznych

25

Jakkolwiek milcząco przyjęto, że będą się one nadawały, co może budzić jednak poważne wątpliwości, zważywszy, że nowoczesne fabryki włókiennicze mieszczą się naogół w budynkach szedowych, które rynek jest b. mało na terenie Łodzi, brak jest poglądu na temat wydajności poszczególnych typów maszyn, przy puszczeniu składu parku maszynowego, zatrudnienia i t. d.

Prowadzona obecnie na odcinku przemysłu bawełnianego akcja modernizacji, doprowadzi przemysł ten do stanu sprawności technicznej osiągniętej w innych krajach przez 25 laty i nie może być podstawą do planowania na 1970 r. W tych warunkach przemysł ten nie mógłby jeszcze pracować w warunkach ekonomicznych. Brak jest wreszcie wytycznych odnośnie rzędu wielkości inwestycji, która będą poczynione bez czego trudno jest określić wielkość przemysłu.

Wyższe zagadnienia, wymagałyby jednak odrębnych studiów, które w tej chwili, w myśl otrzymanych informacji nie będą na terenie instytucji centralnych podejmowane.

Reasumując, stwierdzić należy, że przytoczone poglądy kierowników poszczególnych zainteresowanych departamentów i instytucji, jak i szeregu nie wzmiankowanych pracowników, którzy nie wnieśli nic nowego, nie przedstawiają nawet szkicowego poglądu na zagadnienie rozwoju przemysłu włókienniczego Ł.Z.P.M. w planie perspektywnym.

Niezależnie od tego dwie zasadnicze tezy, przewijające się przez większość wypowiedzi, a mianowicie, że przemysł włókienniczy na terenie Ł.Z.P.M. nie ma się dalej rozwijać i że istniejące zakłady mają być utrzymane i to naogół w dotychczasowych budynkach, wydają się nie do pogodzenia. Abstrahując od trudnej do przesądzenia odrazu kwestji, jak dalece istniejące budynki nadawać się będą, jako pomieszczenia

26

nia dla nowoczesnego, wyposażonego w nowe i często zupełnie innego typu maszyny przemysłu, jeśli "utrzymanie przemysłu w dotychczasowych rozmiarach" oznacza utrzymanie cyfr produkcji w tym samym składowym zakresie wielkości, tylko część istniejących budynków będzie potrzebna. Dla przykładu podam że mniej więcej 2 lata temu fabryka juty we Francji wymieniła 1500 posiadanych dotychczas krosien zwykłego typu, na 338 krosien typu Fayola, wskutek czego produkcja wzrosła o 50%, krosna Fayola jednak, które zrewolucjonizowały przemysł jutowy, wprowadzane są w coraz szerszym zakresie w przemyśle bawełnianym. Jaka będzie sytuacja w 1970 r? Podobnych przykładów można przytoczyć wiele zarówno z dziedziny tkactwa i wykończalnictwa.

Jeżeliby jednak przyjąć, że utrzymanie przemysłu w dotychczasowych rozmiarach ma oznaczać, że istniejące budynki fabryczne wyposażone zostaną w nowoczesny sprzęt, dominująca rola Łodzi w polskim przemyśle włókienniczym wzrosłaby wielokrotnie i Łódź wyrosłaby na giganta przemysłowego w zakresie włókiennictwa, co nie leży w zamiarach władz centralnych, jak wynika z przytoczonych wypowiedzi.

Rozważając zagadnienie przemysłu włókienniczego Ł.Z.P.M. należy stale pamiętać, że jest to przemysł b. duży, ale pracujący b. nieekonomicznie, ze względu na swój archaiczny park maszynowy i wymagający gruntownej przebudowy. Pytanie, które stoi jednak, to jak dalece przebudowa ta odbywać się ma i gdzie na terenie Łodzi. Jest faktem bezspornym, że zarówno sama Łódź, jak i region łódzki posiadają i dziś jeszcze, pomimo zagadnienia wody, cały szereg warunków naturalnych sprzyjających rozwojowi przemysłu włókienniczego. Liczna, wykwalifikowana siła robocza, długa tradycja włókiennicza, nieduża stowikowo odległość od źródeł węgla i energii, to tylko niektóre

- 27 -

z nich. Czy jednak przy daleko posuniętej modernizacji i reorganizacji związanej z postępem technicznym nie należałoby przynajmniej oddziałów wodociłonnych, t. j. wykończalni usunąć poza Łódź? A poza tym jeżeliby w wyniku analizy technicznej okazało się koniecznym umieścić tkalnie w budynkach szedowych, czy Łódź będzie posiadała na ten cel odpowiednie tereny? Zapotrzebowanie na tenen byłoby w tym wypadku wielokrotnie większe, niż dzisiaj. Wreszcie, czy przy tego rodzaju inwestycjach napewno wielokrotnie większych od kosztu budynków, wreszcie jak się wydaje znajdujących się już dzisiaj nie zawsze w dobrym stanie, nie warto byłoby zastanowić się nad częścią zmian ich układu przestrzennego?

Jeśli idzie o zagadnienie bocznic kolejowych, to jakkolwiek Przemysł uważa stan istniejący za zadawalający, jest to uwarunkowane faktem, że nie odczuwa on trudności na tym odcinku mając do dyspozycji dużą ilość taboru samochodowego, co z punktu widzenia gospodarczego nie jest korzystne, nie mówiąc już o tym, że istniejące bocznice w wielu wypadkach dezorganizują układ przestrzenny miasta.

Zarówno te zagadnienia, jak i przedowszystkim sprawa rozpiętości między obecnymi, a nawet projektowanymi na 1957r. dla przemysłu bawlnianego, stanem wyposażenia technicznego a techniką włókienniczą krajów produkujących jak Z.S.R.R. i U.S.A. nie mają żadnego odblecia w strzymanyh opiniach. Nie są one również, jak się wydaje oparte i jak już poprzednio wspomiano, /na bliższym określeniu zadań stojących przed polskim przemysłem włókienniczym wogóle, a przed przemysłem Ł. Z. P.M. w szczególności. Z tego względu należy przyjąć, że na kw. wtórne dla przemysłu zagadnienia, potrzebne do planu regionalnego, jak przewidywana powierzchnia zakładów, zapotrzebowanie

- 27 -

z nich. Czy jednak przy daleko posuniętej modernizacji i reorganizacji związanej z postępem technicznym nie należałoby przynajmniej oddziałów wodociłonnych, t. j. wykończalni usunąć poza Łódź? A poza tym jeżeliby w wyniku analizy technicznej okazało się koniecznym umieścić tkalnie w budynkach szedowych, czy Łódź będzie posiadała na ten cel odpowiednie tereny? Zapotrzebowanie na tenen byłoby w tym wypadku wielokrotnie większe, niż dzisiaj. Wreszcie, czy przy tego rodzaju inwestycjach napewno wielokrotnie większych od kosztu budynków, zresztą jak się wydaje znajdujących się już dzisiaj nie zawsze w dobrym stanie, nie warto byłoby zastanowić się nad częścią zmian ich układu przestrzennego?

Jeśli idzie o zagadnienie bocznic kolejowych, to jakkolwiek Przemysł uważa stan istniejący za zadowalający, jest to uwarunkowane faktem, że nie odczuwa on trudności na tym odcinku mając do dyspozycji dużą ilość taboru samochodowego, co z punktu widzenia gospodarczego nie jest korzystne, nie mówiąc już o tym, że istniejące bocznice w wielu wypadkach dezorganizują układ przestrzenny miasta.

Zarówno te zagadnienia, jak i przedewszystkim sprawa rozpiętości między obecnymi, a nawet projektowanymi na 1957r. dla przemysłu bawlnianego, stanem wyposażenia technicznego a techniką włókienniczą krajów produkujących jak Z.S.R.R. i U.S.A. nie mają żadnego odbicia w otrzymanych opiniach. Nie są one również, jak się wydaje, oparte i jak już poprzednio wspomiano, (na bliższym określeniu zadań stojących przed polskim przemysłem włókienniczym w ogóle, a przed przemysłem Ł. P.M. w szczególności. Z tego względu należy przyjąć, że na kwótne dla przemysłu zagadnienia, potrzebne do planu regionalnego, jak przewidywana powierzchnia zakładów, zapotrzebowanie

- 28 -

wody ze źródeł własnych i miejskich, zapotrzebowanie energii elektrycznej i pary ze źródeł centralnych, ilości surowców i gotowych wyrobów przechodzących przez węzeł Łódzki, potrzebna ilość bocznici i ich rozmieszczenie, a zwłaszcza przewidywana siła robocza, nie będzie można uzyskać od władz centralnych.

- I. Wstęp - ograniczenie zagadnienia w czasie i w przestrzeni; źródła i materiały, trudności rozwiązania i zasadnicze przesłanki.....
- II. Powstanie i rozwój przemysłu włókienniczego.....
- III. Wielkość, rozmieszczenie i zatrudnienie.....
- IV. Stan parku maszynowego w świetle rozwoju techniki włókienniczej po 1950 roku.....
- V. Produkcja, profil produkcyjny i gatunek wyrabianych towarów.....
- VI. Cechy charakterystyczne przemysłu białego będące wynikiem specyficznych warunków rozwoju.....
- VII. Wpływ przemysłu włókienniczego na strukturę demograficzną, socjalną i ekonomiczną osiedli i jego rola na terenie Ł.Z.P.M.....
- VIII. Funkcja przemysłu Ł.Z.P.M. w skali krajowej.....
- IX. Rozwój przemysłu włókienniczego Ł.Z.P.M. w planie 6-cio letnim.....

- X. Specyficzna problematyka przemysłu bawełnianego.....
- XI. Argumenty przemawiające za i p rzeciw utrzymaniu znacznego przemysłu włókienniczego w Łodzi i bezpośredniej okolicy.....
- XI I. Przewidywane zapotrzebowanie na wyroby włókiennicze w 1970 r. i analiza ewentualnych możliwości eksportowych.....
- XIII. Obliczenie na bazie powyższych przesłanek ilości potrzebnych surowców, typów i ilości maszyn, oraz zatrudnienia.....
- XIV. Przydatność istniejącej zabudowy fabrycznej dla nowoczesnego przemysłu w aspekcie planu perspektywicznego.....
- XV. Organizacja przestrzenna i transport.....
- XVI. Zagadnienie wody i ścieków przemysłowych.....
- XVII. Zagadnienie energii. Ciepłownictwo.....
- XVIII. ~~Zasadnicze tezy~~.....
- XIX. Zasadnicze tezy.....

mgr. Stanisław...

OPRACOWANIE WSTĘPNYCH ZAŁOŻEN PROJEKTOWYCH
WYKONANYCH W FORMIE TEZ DOTYCZĄCYCH
WIELKOSCI I KIERUNKU ROZWOJU PRZEMYSŁU
WŁOKIENNICZEGO NA TERENIE Ł.Z.P.M.

I.	Argumenty przemawiające za i przeciw utrzymaniu znacznego przemysłu włókienniczego w Łodzi i bezpo- średniej okolicy.....	3
II.	Przewidywane zapotrzebowanie na wyroby włókiennicze w 1970 r. i analiza ewentualnych możliwości eksportowych.....	15
III.	Obliczenie na bazie powyższych przesła- nek ilości potrzebnych surowców, typów i ilości maszyn, produkcja oraz zatrudnienia.....	27
IV.	Przydatność istniejącej zabudowy fab- rycznej dla nowoczesnego prze- mysłu w aspekcie planu perspekty- wicznego.....	43
V.	Organizacja przestrzenna i transport.....	
VI.	Zagadnienie wody i ścieków przemysłowych.....	
VII.	Zagadnienie energii, Ciepłownictwo.....	
VIII.	Przemysł pomocniczy.....	
IX.	Zasadnicze tezy.....	

I. ARGUMENTY PRZEMAWIAJĄCE ZA I PRZECIW UTRZYMANIU ZNAČNEGO
PRZEMYSŁU WŁÓKIENNICZEGO W ŁÓDZI I BEZPOŚREDNIEJ OKOLICY.

Czynniki, które w swoim czasie doprowadziły do powstania w okręgu łódzkim największego w kraju ośrodka włókienniczego straciły już obecnie swe znaczenie. Powstałe w związku z tym pytanie, czy przystępując obecnie do generalnej rekonstrukcji przemysłu i miast Ł.Z.P.M. należy starać się zachować włókienniczy charakter regionu. Cały szereg argumentów przemawia zarówno za, jak i przeciw tego rodzaju koncepcji.

Należy przede wszystkim stwierdzić, że zasady socjalistycznego planowania przestrzennego wymagają równomiernego nasycenia kraju ośrodkami przemysłowymi i w samym założeniu sprzeczne są z koncepcją miasta tak jednostronnie rozwiniętego, jak to miało miejsce w wypadku Łodzi okręgu kapitalistycznego. Zrealizowanie tej zasady bynajmniej jednak nie jest sprzeczne z utrzymaniem produkcji włókienniczej Ł.Z.P.M. na dotychczasowym poziomie. Jest rzeczą bezsporną, że w związku z ogólnym wzrostem stopy życiowej ludności w planie perspektywnym i zwiększonym zapotrzebowaniem na wyroby włókiennicze, ta gałąź polskiego przemysłu rozwinięła się bardzo silnie. Wystarczy więc lokalizować nowopowstające ośrodki włókiennicze poza Ł.Z.P.M., aby udział tego ostatniego w ogólnokrajowej produkcji zmniejszył się bardzo wydatnie. O ile dziś jeszcze wynosi on w podstawowych branżach ok. 70%, nie stoi na przeszkodzie, aby procent ten zmniejszył n.p. jak to przewiduje jedna z niżej podanych alternatyw do 35%, ciągle

jeszcze zachowują włókienniczy charakter regionu.

Z drugiej strony ludność zespołu nie może przekroczyć w planie perspektywnym pewnych granic - w myśl Wytocznych P.K.P.G. - 1 200 000, co ze względu zarówno na możliwości budownictwa mieszkaniowego, jak i inne, wydaje się liczbą maksymalną. Z tej liczby 51,5% przypadnie będzie na zawodowo czynnych, a z kolei 35% i 23% na grupę miastotwórczą i na zatrudnionych w przemyśle kluczowym. Wszystkie te procenty są w świetle doświadczeń radzieckich bardzo wysokie i napewno nie będą mogły być przekroczone. W myśl powyższego, całkowita liczba zatrudnionych w przemyśle kluczowym we wszystkich branżach nie mogłaby przekroczyć 275 000. Ponieważ obecne zatrudnienie w przemyśle włókienniczym wynosi okragło 160 000 może nasuwać się wątpliwość, czy przy zachowaniu produkcji w niezmniejszonych mniej więcej rozmiarach, wystarczy robotników dla obsługi innych gałęzi przemysłu, koniecznych dla zapewnienia regionowi bardziej harmonijnego, wszechstronnego rozwoju.

Wydaje się jednak, że obawy tego rodzaju są nieuzasadnione. Wysokie dziś zatrudnienie w przemyśle włókienniczym na terenie Ł.Z.P.M. jest przede wszystkim wynikiem jego zacofania technicznego, omówionego dokładnie poprzednio. Należy przypuszczać, przyjmując nawet nie najkorzystniejszą z podanych w dalszym ciągu alternatyw, że przy produkcji wielkości tego samego co obecnie rząd, nie będzie ono wynosiło więcej, niż mniej więcej połowę dzisiejszego. W tym wypadku na inne gałęzie przemysłu kluczowego pozostawałoby blisko 200 000 ludzi, a zatrudnienie we włókiennictwie nie wyniosłoby więcej, niż 30% całkowitego zatrudnienia w przemyśle kluczowym. Tego rodzaju ustawienie zapewniłoby regionowi dostatecznie wszech-

5

stronny charakter. Zważywszy, że nowopowstający przemysł
kluczowy związany byłby jednak prawdopodobnie w znacznej
mierze z włókiennictwem, okręg zachowałby swój charakter
włókienniczy, ale to podkreślenie jego zasadniczej roli nie
prowadziłoby już do opisanego wyżej, niepożądanego jednostron-
ności struktury gospodarczej i społecznej.

Przemysł włókienniczy jest typowym przemysłem zatrudnia-
jącym znaczny odsetek kobiet. W 1952 roku procent ten dla
całego przemysłu wynosi 58,6 %, a w niektórych gałęziach do-
chodzi do 82,8 %. Zarówno ten ostatni procent, dotyczący
przemysłu odzieżowego, jak i cyfry dla całego włókiennictwa
wykazuje stałą tendencję wzrastającą. Odsetek zatrudnionych
kobiet jest nieco wyższy naogół w samej Łodzi, niż w niektó-
rych miasteczkach okręgu, co tłumaczy się częściowo większy-
mi możliwościami produktywności kobiet w mniejszych ośrodkach
przy pracach w ogródkach i na roli, a częściowo brakiem dosta-
tecznej ilości miejsc pracy dla mężczyzn. Ta cecha charakte-
rystyczna przemysłu włókienniczego narzuca od razu dwa postu-
laty odnośnie rozmieszczenia przemysłu w skali ogólnokrajowej:
1/ E.Z.P.H. musi posiadać dostatecznie rozwinięty przemysł
ciężki, względnie inny zatrudniający przede wszystkim mę-
żczyzn, tak aby przemysł włókienniczy mógł oprzeć się
głównie na pracy kobiet
2/ Nowe ośrodki przemysłu włókienniczego powinny powstawać
przede wszystkim w zagłębiu górniczym i w miejscowościach
w których istnieją huty, fabryki metalurgiczne i t.p.,
celem stworzenia odpowiedniej ilości miejsc pracy dla
kobiet.

Odnosnie pierwszego punktu stwierdzić wypada, że o ile
zatrudnienie w przemyśle włókienniczym E.Z.P.H. wynosiłoby
nie więcej, niż 30 do 40 % ogółu zatrudnionych w przemyśle

kluczowym, czyli 1/5, względnie 1/4 grupy miastotwórczej, postulat ten byłby spełniony. Pominięty inny przemysł kłuzowy powstający na terenie E.Z.P.M. w planie perspektywnym, będzie stanowił w znacznej mierze przemysł budowy maszyn włókienniczych, przemysł chemiczny i t.d. posiadający charakter uzupełniający i pomocniczy w stosunku do przemysłu włókienniczego, okręg spełniać będzie w dalszym ciągu rolę wielkiego ośrodka włókienniczego w skali krajowej. Przemysł ten, już abstrahując nawet od budownictwa, będzie posiadał duże zapotrzebowanie na męską siłę roboczą.

Z drugiej strony rozproszenie przemysłu włókienniczego w skali krajowej nie może być posunięte zbyt daleko. ~~Szakka~~ ~~wiek~~ Biorąc pod uwagę sam proces technologiczny i małą rolę jaką odgrywa zagadnienie transportu w gałęzi przemysłu, w której zarówno surowce, jak i gotowe wyroby posiadają stosunkowo dużą wartość przy niewielkiej objętości, byłoby to technicznie możliwe. Temniej przemysł włókienniczy, choć w mniejszym może nieco stopniu, niż przemysł ciężki, musi posiadać swoje ośrodki krajowe. W ośrodkach tych mieścić się powinny centralne laboratoria, uczelnie, Centralne Zarządy Przemysłu, przemysł maszyn włókienniczych, zakłady specjalistyczne i t.d. Łódź będzie więc w 1970 roku głównym ośrodkiem tego rodzaju, przy czym zgrupowanie w samej Łodzi i bezpośredniej okolicy 30 do 40 % zdolności wytwórczych polskiego przemysłu włókienniczego wydaje się uzasadnione. W przeciwieństwie do okręgu bielskiego i innych E.Z.P.M. byłby przede wszystkim ośrodkiem przemysłu bawełnianego, a więc przemysłu produkującego artykuły tanie i masowe.

Przyjmując proponowane wyżej zmniejszenie udziału

produkcji włókienniczej w całkowitej produkcji Ł.Z.P.M.,
zmniejszy się również ujemny wpływ, jaki przemysł ten wy-
wiera na strukturę zarobków ludności okręgu. Wpływ ten
opisany dokładniej poprzednio zmniejszy się do nieznacznych
rozmiarów, zważywszy, że zatrudnieni w przemyśle włókienniczym
stanowią będą tylko około 15 % ogółu pracujących. Niskie
zarobki robotników równoważone będą zresztą do pewnego
stopnia przez stosunkowo lepiej płatną grupę pracującą w
centralnych laboratoriach, zakładach doświadczalnych, Cen-
tralnych Zarządach i t.d.

Zasady budownictwa socjalistycznego na obecnym etapie
wymagają nie tylko budowy nowych obiektów, ale i przebudowy
i rekonstrukcji obiektów i ośrodków istniejących. Powyższą
zasadą ma jednak pozornie tylko częściowe zastosowanie do
przemysłu włókienniczego Ł.Z.P.M., a zwłaszcza przemysłu
zlokalizowanego na terenie samej Łodzi. Jak podano już
poprzednio "życie" nowoczesnych maszyn maszyn włókienniczych
oblicza się na ogół na 10 lat. Krosna zwłaszcza po tym
czasie przeznaczane są z reguły na złom. 85 % jednak kro-
sien czynnych na terenie Ł.Z.P.M. pochodzi z przed 1920
roku, a znaczna część przędzalni z przed 1880 roku. Zasn-
aczyć należy, że przez ostatnie 6 lat zarówno tkalnie, jak
i przędzalnie pracowały na trzy zmiany, a od 1939 roku
niewielka ich część tylko była poddana gruntownym remontom.
Zważywszy dalej, że maszyny włókiennicze o przestarzałej i
różnorodnej konstrukcji nie nadają się do przeróbki na
nowoczesny, jednolity sprzęt, dochodzimy do wniosku, że
cały park maszynowy, z bardzo niewielkimi wyjątkami, będzie
musiał być w okresie planu perspektywnego wymieniony.
Nie inaczej przedstawia się zagadnienie urządzeń energetycznych.
Fabryki łódzkie tylko w nielicznych wypadkach wyposażone są

8

w turbiny parowe. Większość posiada stare i o przestarzałej konstrukcji maszyny parowe, pracujące mało wydajnie. Fabryki te poza tym budowane były w okresie, kiedy powszechnie stosowaną metodą był bezpośredni napęd transmisyjny. Dopiero dalszy postęp techniki włókienniczej spowodował, że nowoczesne fabryki włókiennicze korzystają z napędu indywidualnego. W zakładach takich każdy warsztat posiada mały, przeważnie o sile 1/2 konia mechanicznego, motor elektryczny. Indywidualny napęd zapewnia bardziej równomierny bieg maszyny, umożliwia racjonalne ich rozstawienie na sali i zapobiega stratom energii, powstającym wskutek luźnego biegu transmisji, gdyż część maszyn na sali zawsze jest nieczynna.

Pozostają budynki, z których część jest jeszcze w dobrym stanie i zabudowania fabryczne. Zagadnienie przydatności istniejącej zabudowy dla nowoczesnego przemysłu włókienniczego, omówione jest w innym miejscu. Tutaj wystarczy wspomnieć, że dla przemysłu włókienniczego najdogodniejsze są budynki szedowe, których stosunkowo mało jest na terenie Ł.Z.P.M. Zważywszy, że budynki te wymagają o wiele więcej terenu od budynków wielokondygnacyjnych, powstaje pytanie, czy fabryki, zwłaszcza znajdujące się na terenie samej Łodzi, posiadają dostateczne zaplecza dla budowy dalszych oddziałów w budynkach parterowych. Należy przy tym uwzględnić, że w przemyśle włókienniczym wartość budynków jest znacznie mniejsza od wartości maszyn i urządzeń i przy planowaniu inwestycji odgrywają one rolę drugorzędą.

Tak więc zagadnienie wykorzystania stanu istniejącego, przemawia raczej przeciwko lokalizowaniu przemysłu włókienniczego na terenie Ł.Z.P.M., a w każdym razie nie dostarcza argumentów przemawiających za utrzymaniem w Łodzi i w bezpośredniej okolicy powąskiego ośrodka tej gałęzi produkcji.

9

Cały szereg względów przemawia jednak za utrzymaniem w Łodzi poważnego ośrodka przemysłu włókienniczego. W pierwszym rzędzie wymienić tu należy długą stosunkowo tradycję włókienniczą i stojącą do dyspozycji liczną wykwalifikowaną siłę roboczą. Wykwalifikowana siła robocza to nie tylko wykwalifikowani tkacze i prządki, lecz również liczne rzesze rzemieślników obsługujących zakłady pomocnicze, urzędnicy wprawieni w obsłudze administracji przemysłu włókienniczego i t.d. Sami robotnicy nie przedstawiają natomiast większego problemu, gdyż kwalifikacja tkacza, czy prządki są stosunkowo proste i niewykwalifikowany robotnik może je zdobyć w ciągu około trzech miesięcy. Tem niemniej Łódź będzie przez długi czas rezerwuarem sił roboczych dla nowo powstających ośrodków przemysłu włókienniczego.

Łódź jest niezależnie od tego ośrodkiem szkolenia nowego kadru włókienniczego i ośrodkiem dyspozycyjnym dla całego przemysłu w skali krajowej. Wszystkie Centralne Zarządy Przemysłów włókienniczych mają swą siedzibę w Łodzi, nawet takie, które jak Centralny Zarząd Przemysłu Włókien Łykowych nie mają ani w samym mieście, ani w znacznym promieniu żadnych zakładów. Obok Centralnych Zarządów na terenie Łodzi mają swą siedzibę Centrale Handlowe zarówno handlu wewnętrznego, jak i zagranicznego, związane z włókiennictwem. Wymienić tu możnaby Centralę Tekstylną, Centralę Odzieżową, Centrogal, Centralę Krajowych Surowców Włókienniczych, Textilimport, Cetebe i t.d.

Wokół przemysłu włókienniczego wyrósł w Łodzi przemysł remontu maszyn włókienniczych. Ta gałąź reprezentowana przedewszystkim przez drobne zakłady, rozwinięta była przed wojną niedostatecznie, ale rozwija się po wojnie bardzo silnie i wykazuje dalszą tendencję rozwoju. Przemysł ten

10

w zasadzie nie może się rozwijać w sposób właściwy w oderwaniu od ośrodków i zakładów włókienniczych.

Na korzyść utrzymania w okręgu łódzkim przemysłu włókienniczego, ~~dx~~ nawet w wypadku gdyby zapadła decyzja stopniowej jego likwidacji, działać będzie specyficzny siłą inercji. Jest rzeczą jasną, że istniejące zakłady i urządzenia w ramach poszczególnych zakładów nie będą zużywać się i wypadać z produkcji równocześnie, lecz stopniowo. Utrzymanie jednak w ruchu pozostałych urządzeń wymagać będzie nowych inwestycji, tak że nawet planowa akcja stopniowej likwidacji przemysłu rozciągnąć musiałaby się na okres dłuższy od planu perspektywicznego.

Należałoby skolei rozpatrzyć zagadnienie geograficznego usytuowania okręgu łódzkiego, oraz jego połączeń drogowych i kolejowych z innymi częściami kraju. Jak już wspomniano poprzednio, w wypadku przemysłu włókienniczego sprawa ta nie ma decydującego znaczenia, gdyż ta gałąź przemysłu przerabia surowce i produkuje towary posiadające stosunkowo znaczną wartość w stosunku do swojej objętości. Znacznie większą rolę odgrywa zagadnienie węgla, względnie energii elektrycznej. Zarówno węgiel, jak i w przyszłości energia elektryczna sprowadzane są z zagłębia dąbrowskiego z odległości około 200 do 300 km. Pod tym względem usytuowanie ośrodka przemysłu włókienniczego na Śląsku byłoby dogodniejsze, ale rozumując w ten sposób doszlibyśmy do zlokalizowania tam niemal całego przemysłu przetwórczego. Wobec konieczności równomiernego, w ramach istniejących możliwości, rozmieszczenia przemysłu na całym obszarze kraju, w bezpośrednim sąsiedztwie pokładów węgla mieścić się mogą zakłady przemysłu zużywającego b. znaczne ilości tego surowca, jak przemysł hutniczy, niektóre

zakłady przemysłu chemicznego i t.p. Dla przemysłu włókienniczego natomiast odległość 200 - 300 km nie stanowi poważnego obciążenia kosztami, tym bardziej, że w kalkulacji gotowego wyrobu, koszt energii odgrywa minimalną rolę. Zresztą w okresie planu perspektywnego przemysł okręgu łódzkiego będzie może mógł korzystać z bliższych źródeł energii.

Jeśli idzie o dowóz surowców włókienniczych i rozprowadzanie gotowych wyrobów to stwierdzić należy, że Polska posiada stosunkowo bardzo mało własnych surowców. P oza l i n e m i konopiami nie przerabianymi przez przemysł Ł.Z.F.M., w rachubę wchodzi tylko włókna sztuczne i sztuczny jedwab, a w okresie planu perspektywnego, może w większych ilościach włókna syntetyczne. Natomiast podstawa dla przemysłu łódzkiego surowiec, jakim jest bawełna sprowadzany jest w całości z zagranicy. Jednakże zaledwie do 25% globalnej ilości pochodzi z krajów kapitalistycznych i przychodzi drogą morską, natomiast 75% dostarczanych jest przez Z.S.S.R. i dociera transportem kolejowym. Procent ten będzie w planie perspektywnym stale wzrastał, wraz z rozwojem uprawy bawełny w Związku Radzieckim. Podobnie jeśli idzie o eksport, nie więcej niż 25% przypada na eksport morski do krajów kapitalistycznych, reszta korzysta z transportu kolejowego. I tutaj udział eksportu do krajów zamorskich i transportu morskiego będzie prawdopodobnie systematycznie spadał. O ile więc z uwagi na łatwość zaopatrzenia i eksportu na rynki zamorskie, zlokalizowanie przemysłu bliżej wybrzeża byłoby celowe, względem tego stale traci na znaczeniu.

Z punktu widzenia natomiast transportu lądowego i łatwości dystrybucji i obsługi rynku krajowego położenie okręgu

12

Łódzkiego nie jest niekorzystne. Łódź położona jest centralnie i będzie w planie perspektywicznym posiadała dogodne połączenia kolejowe i drogowe ze wszystkimi częściami kraju. Wprawdzie przedwojenna Łódź położona była na uboczu od większych szlaków komunikacyjnych, ale ~~ka~~ przechodzi przez nią obecnie ważna magistrala łącząca Warszawę z Wrocławiem. Elektryfikacja w najbliższej przyszłości linii do Warszawy i wybudowanie nowego, krótszego połączenia ze stolicą zmieni już tą sytuację w najbliższym czasie. Projektowane włączenie Łodzi do sieci śródlądowych dróg wodnych podniosłoby jeszcze korzystne położenie okręgu.

Ostatnim wreszcie poważnym zagadnieniem związanym z kwestią lokalizacji przemysłu włókienniczego w okręgu łódzkim jest zagadnienie wody. Obfitość wód była niegdyś jedną z przyczyn powstania tu ośrodków sukienniczych, ale z biegiem lat istniejące strumienie wyschły względnie zamieniwszy się w zwykłe ścieki zostały częściowo pokryte i w żadnym razie nie mogą wchodzić w rachubę jako źródło wody dla nowoczesnego przemysłu. Do tego zwierciadło wody stale opada i obecnie zarówno sama Łódź, jak i dwa dalsze największe miasta Ł.Z.P.M. Pabianice i Zgierz są wyjątkowo ubogo wyposażone w wodę. Niezależnie od samej ilości również jakość wód występujących na terenie Łodzi jest w wysokim stopniu nie zadowalająca. Naskutek tego należy stwierdzić, że na terenie okręgu a przynajmniej jego trzech najważniejszych miast należałoby uniknąć lokalizowania przemysłów bazujących swą produkcją na wodzie, względnie zużywających znaczne ilości wody.

Z drugiej strony przemysł włókienniczy za wyjątkiem ostatniej fazy obróbki technologicznej, t.j. wykończalnictwa zużywa wyjątkowo małe ilości wody. Zagadnienie możliwości przeniesienia wykończalnictwa do Osorkowa, względnie poza gra-

13

nice Ł.Z.P.M. omówione jest szczegółowo w innym miejscu. Tutaj podkreślić należy, że wykończalnictwo w stosunku do procesów przedziałniczych i takich potrzebuje zarówno mniejszych inwestycji, jak i zatrudnia znacznie mniej ludzi. ~~Ważnym~~ Nawet utrzymanie przynajmniej częściowo wykończalnictwa na terenie samej Łodzi, Pabianic i Zgierza wobec perspektyw doprowadzenia wody rurociągami i wiercenia studni głębinowych jest technicznie rozwiązalne i nie powinno zbyt niekorzystnie odbijać się na kalkulacji produkowanych tu towarów.

Reasumując powyższe dochodzimy do wniosku, że Ł.Z.P.M. powinien i w przyszłości pozostać poważnym ośrodkiem przemysłu włókienniczego, a zwłaszcza bawełnianego w skali ogólnokrajowej. Odrębnym natomiast zagadnieniem jest sprawa wielkości i charakteru tego przemysłu w planie perspektywicznym.

Na rozstrzygnięcie tego zagadnienia wpływ mieć będą nie tylko istniejące lokalnie możliwości rozwojowe, ale i decyzje miarodajnych czynników, podejmowane z uwzględnieniem momentów w skali ogólnokrajowej, wymykających się z pod możliwości rozpatrzenia w ramach niniejszego opracowania. Otrzymane jednak wytyczne, jak to zostało wspomniane we wstępie nie pozwalają na wyrobienie sobie na tą sprawę należytego poglądu.

Zainteresowane Departamenty P.K.P.G. t.j. Departament Planów Terenowych i Lokalizacji, oraz Departament Przemysłu Lekkiego i zainteresowane Departamenty Ministerstwa Przemysłu Lekkiego t.j. Departament Planowania, Departament Inwestycji i Departament Produkcji, oraz poszczególne Centralne Zarządy Przemysłu uważają, że przemysł włókienniczy Ł.Z.P.M. będzie utrzymany w dotychczasowych rozmiarach, lecz nie będzie rozbudowywany. Brak jest jednak jasności odnośnie tego co należy

14

uważać za utrzymanie przemysłu w dotychczasowych rozmiarach. Biorąc pod uwagę, ~~stanowisko~~ ~~zmiarkowany~~ ~~poprzednio~~ rozwój techniczny włókiennictwa, który dokonał się w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat, a zwłaszcza po drugiej wojnie światowej, nie może to dotyczyć globalnej produkcji. W tym wypadku tylko część istniejących budynków mogłaby być wykorzystana, jak również tylko część istniejącej ~~zabudowy~~ siły roboczej. Istniejący park maszynowy i tak wchodzi w rachubę tylko w minimalnym stopniu. Nie może to oznaczać również, że należy utrzymać te zakłady, które nadają się do modernizacji, gdyż jak wspomniano wyżej w planie perspektywnym wykorzystanie będzie można ze stanu istniejącego co najwyżej część budynków, które nie stanowią najważniejszego składnika inwestycji we włókiennictwie.

Z tego względu przystępując do rozpatrzenia zagadnienia wielkości i charakteru przemysłu włókienniczego Ł.Z.P.M. w planie perspektywnym warto przeanalizować jakie zadania będą stały przed tym przemysłem w 1970 roku w skali ogólnokrajowej i skonfrontować je z możliwościami modernizacji istniejących na terenie Ł.Z.P.M. zakładów. Takie postawienie zagadnienia wydaje się uzasadnione biorąc pod uwagę dominującą obecnie rolę przemysłu okręgu kódzkiego w polskim przemyśle włókienniczym.

15

II. PRZEWIDYWANE ZAPOTRZEBOWANIE NA WYROBY WŁOKIENNICZE W 1970 r.

I ANALIZA EWENTUALNYCH MOZLIWOSCI EKSPORTOWYCH.

Przystępując do rozpatrzenia zagadnienia wielkości polskiego przemysłu włókienniczego w 1970 r., należy rozstrzygnąć przede wszystkim, czy będzie to przemysł nastawiony na eksport, czy też przemysł produkujący głównie na pokrycie zapotrzebowania krajowego. Pozornie wydawać się może, że jest to zagadnienie wycinkowe, mające bardzo mały wpływ na globalne rozmiary i charakter przemysłu, ~~niezależny~~ ^{niezależny} Przy bliższym jednak rozpatrzeniu zagadnienie nastawienia ^{przemysłu} posiada decydujący wpływ na wiele aspektów rozpatrywanego ~~zagadnienia~~ ^{zagadnienia}. Od takiego, czy innego bowiem rozstrzygnięcia celów i linii rozwojowych przemysłu zależy w głównej mierze asortyment i gatunek produkowanych towarów. Przegatunek należy w danym wypadku oczywiście rozumieć, czy dany przemysł będzie nastawiony na produkcję towarów ~~w~~ ^w wysokogatunkowych, o dużym udziale robocizny w wartości gotowego produktu, czy też artykuły masowe. To z kolei ma decydujący wpływ na park maszynowy, który będzie zainstalowany i na jego charakter. Park maszynowy i asortyment określa z kolei zatrudnienie, zwłaszcza jeśli powstaje w związku z tym pytanie, czy przemysł ten będzie nastawiony na produkcję zautomatyzowaną, czy nie. Procentowy udział eksportu w globalnej produkcji ma w tym wypadku często znaczenie drugorzędne. Dotyczy to zwłaszcza przemysłu włókienniczego na terenie Ł.Z.P.M. Warto może wspomnieć, że udział eksportu w globalnej produkcji przemysłu bawełnianego nie przekracza w chwili obecnej 15%, ale te 15% przesądza o asortymencie produkowanym przez cały przemysł. Wobec wysokich wymogów stawianych w stosunku do towarów eksportowych, przemysł nasz ~~zmuszony~~ ^{zmuszony} jest osiągnąć

16

wyprodukować 1.000 000, albo 1 więcej metrów w gatunku i deseni u
żadany przez zagranicznego odbiorcę, celem otrzymania w ga-
tunku eksportowym partii 100.000 mtr. Jasnym jest przeto, że
w chwili obecnej asortyment eksportowy przesadza w znacznej
mierze profil produkcyjny całego przemysłu.

Przechodząc do merytorycznej oceny możliwości eksportowych
w 1970 r. stwierdzić należy, że istnieją dwa rodzaje eksportu:
można eksportować albo towary masowe i tanie, dokładnie dopaso-
wane do gustu pewnych ściśle określonych rynków, albo towary
bardzo luksusowe, w wysokim stopniu uszlachetnione, narzuca-
jąc odbiorcom modę. Na masowym eksporcie tkanin bawełnianych
Japonia, a we wcześniejszym historycznym okresie, Anglia zbudow-
wały swoje bogactwo narodowe. Eksport drugiego typu prowadzony
jest dotychczas przez Szwajcarię, która jednak uszlachetnia
importowane w 100% surowce włókiennicze dwunastokrotnie, kumpen-
sują c minimalnym eksportem całkowity import włókienniczy.
Eksport tego typu nie wchodzi dla polskiego przemysłu włókienn-
niczego w ogóle w rachubę. Jest on sprzeczny z całą tradycją prze-
mysiową okręgu łódzkiego, który w produkcji eksportowej odgry-
wał przed wojną i odgrywa również obecnie dominującą rolę i
niezgodny z zasadą budowania dużych kombinatów włókienniczych.
Wymaga on gętkości, którą łatwiej osiągną małe fabryki, niż
wielkie zakłady. W rachubę może wchodzić tylko eksport artyku-
łów produkowanych masowo w możliwie zautomatyzowanych fabrykach.

W systemie gospodarki planowej można jednak stosunkowo
dowolnie wybrać tę, czy inną branżę, jako ~~branżę~~ dziedzinę
eksportu, który zapewni nam możliwość zakupu zagranicą potrzeb-
nych surowców i urządzeń. Wydaje się rzeczą mało prawdopodob-
ną, aby wybór miał paść na włókiennictwo. W gruncie rzeczy
wyroby włókiennicze są jednym z najgorszych artykułów ekspor-
towych, przynajmniej z dwóch względów. Po pierwsze przemysł

17

włókienniczy istnieje we wszystkich niemal krajach świata. Ze względu na swój charakter, dla założenia fabryki włókienniczej, a zwłaszcza tkalni, potrzebne są początkowo bardzo niewielkie kapitały. Kilka krosien w najbardziej prymitywnym lokalu tworzy już fabrykę, którą można potem z nagromadzonych zysków rozbudowywać. Naskutek tego, kraje gospodarczo zacofane, rozpoczynają proces industrializacji zwykle od obciążenia importu wyrobów włókienniczych wysokimi cłami, celem stworzenia zachęty dla miejscowych kapitalistów do zakładania fabryk włókienniczych. Wysokie bariery celne na całym świecie są więc pierwszym motywem przemawiającym przeciwko bazowaniu rozwoju polskiego przemysłu włókienniczego na eksporcie. Po drugie - za wyjątkiem lnu i konopi Polska nie posiada żadnych naturalnych surowców włókienniczych w większych ilościach. Wyroby z włókien sztucznych chronione są zaś zwykle przez jeszcze wyższe bariery celne. Po trzecie wreszcie, aby prowadzić jaką taką politykę eksportową, przyjmując za zasadę masowy eksport tanich artykułów, trzeba rozporządzać bardzo dużą masą towarową, a więc należałoby rozbudować przemysł do olbrzymich rozmiarów, co jeśli idzie o włókiennictwo nie byłoby prawdopodobnie właściwe.

Z tego względu rozwój przemysłu należy, jak się wydaje, oprócz raczej na zaopatrzeniu rynku krajowego, co nie wyklucza zresztą możliwości prowadzenia eksportu w niewielkich rozmiarach. Polski przemysł włókienniczy mógłby się wprawdzie rozwinąć w rozmiarach większych, niż wymaga tego zaspokojenie potrzeb krajowych w wypadku, gdyby to przewidziane było jakąś wspólną polityką inwestycyjną krajów demokracji ludowej, Związku Radzieckiego i Chin Ludowych, ale nie wydaje się to prawdopodobne, biorąc pod uwagę, że korzystniejszą będzie prawdopodobnie łatwiejsza lokalizacja tego przemysłu w pobliżu ośrodków konsumpcyjnych, celem lepszego powiązania z konsumentem.

18

Przechodząc do oceny krajowego zapotrzebowania na wyroby włókiennicze w 1970 r. stwierdzić należy, że w tej sprawie brak jest wszelkich wytycznych i poglądów władz centralnych, które jedynie mogłyby wypowiedzieć się na ten temat. Dlatego też w pracy niniejszej podanych jest kilka rozwiązań alternatywnych, t.j. obliczony jest potrzebny park maszynowy, powierzchnia terenów fabrycznych, zatrudnienie i t.d. w zależności od przyjętej takiej, czy innej konsumpcji, względnie raczej produkcji na głowę ludności. Ludność w 1970 r. przyjęta jest we wszystkich wypadkach na 33 000 000.

Jeśli idzie o tkaniny bawełniane to porównanie cyfr produkcji na głowę ludności w różnych krajach nie prowadzi do pożądanego rezultatu, gdyż cyfry te są rozbieżne. W każdym razie obecna produkcja Związku Radzieckiego wynosi 5 miliardów metrów, czyli około 25 mtr. na głowę ludności. Można, jak się wydaje przyjąć, że cyfra ta nie będzie u nas w 1970 roku przekroczone, zwłaszcza jeśli uwzględnić postęp techniczny we włókiennictwie, który sprawia, że tkaniny te będą o wiele lepsze gatunkowo i będą wskutek tego mogły służyć o wiele dłużej, niż produkowane dzisiaj. Można więc rozpatrzyć problem produkcji tkanin bawełnianych przyjmując, że produkcja na głowę ludności wyniesie 25 mtr i 20 mtr. W obydwu wypadkach przyjmuje się, że przemysł bawełniany Ł.Z.P.M., którego udział w produkcji krajowej wynosi blisko 70%, nie będzie partycypował we więcej, niż w 30%. Dalej przyjmuje się, że produkowany obecnie asortyment zostanie ograniczony do następujących gatunków:

Tkaniny sukienkowe damskie i męskie	- 2 gatunki
" bieliźniane męskie	- 3 "
" pościelowe lekkie	- 2 "
" pościelowe ciężkie	- 1 g "
" bieliźniane stołowe	- 1 "

19

Tkaniny ubraniowe męskie, szyci i t.p.	- 2 gatunki
ręczniki	- 2 "
chusteczki do nosa męskie i damskie	- 2 "
różne inne	- 3-4 "

Niezależnie od powyższego przemysł bawełniany musiałby wyprodukować przędzę dla przemysłu dzwiewiarskiego w ilości około 25 % ilości potrzebnej dla wyprodukowania tkanin, oraz podobną ilość przędzy dla potrzeb przemysłu artykułów technicznych.

Powracając do tkanin bawełnianych, można założyć, że produkowany asortyment będzie się składał w większym procencie z artykułów standardowych i że wskutek tego ilość gatunków surowek będzie mniejsza. W rzeczy samej bowiem cały szereg produkowanych dziś tkanin o bardzo różnym przeznaczeniu ma tak zbliżone do siebie właściwości, że może być produkowany na bazie tej samej tkaniny surowej. Ograniczenie asortymentu posiada doniosłe znaczenie, jeżeli idzie o wydajność w skali rocznej poszczególnych zespołów maszyn.

Przyjmuje się dalej, że generalną zasadą przy produkcji tkanin sukienkowych i bieliźnianych damskich będzie ich lekkość, wynikająca z użycia przędzy powyżej Nm. 70. Tkaniny pościelowe, prześcieradłowe i stołowe, ze względu na ich szybkie brudzenie i w związku z tym częste pranie i gotowanie będą tkane z przędzy Nm. 12 - 40, przy następującej wadze minimalnej:

pościelno prześcieradłowe	- 180 - 200 gr/m ² w atanie sur.
" pościelowe	- 120 - 130 gr/m ² "
" stołowe / obrusy, serwetki	- 220 - 250 gr/m ² "

Na podstawie analizy obecnego profilu produkcyjnego i konsumpcji w różnych krajach, przyjmuje się że na każde 100 mtr. wyprodukowanych tkanin bawełnianych przypadają następujące ilości

20

ci na poszczególne rodzaje:

tkaniny damskie, sukienkowe i dziecięce,	90 cm	8,0 mtr.
" fartuchowe	80 cm	4,0 "
" bielizniane	60/90 cm	9,0 "
" koszulowe męskie	80 cm	9,0 "
popeliny	80 cm	5,0 "
tkaniny pościelowe	90 cm	9,0 "
" prześcieradła	140 cm	9,0 "
flanely	80/90 cm	9,0 "
inlety	90/140 cm	9,0 "
churteczki	122 cm	9,0 "
ręczniki	55 cm	9,5 "
tkaniny poszewkowe	90/140 cm	1,5 "
cajgi	140 cm	2,5 "
drelichy	70/140 cm	4,5 "
różne inne		2, "
Rezem		100,0 mtr.

Wszystkie podane szerokości rozumieją się w stanie wykończonym.

Podobne rozumowanie w zastosowaniu do produkcji tkanin wełnianych nie daje pożądaných rezultatów.

Analiza konsumpcji tkanin wełnianych na głowę ludności w różnych krajach wykazuje zupełnie rozbieżne i mało przydatne liczby. Być może jednak można przyjąć, że produkcja polska w 1970 roku będzie wynosiła 3 mtr. na głowę ludności, czyli okragzo 100 milj. metrów. Oznaczałoby to wzrost obecnej produkcji o 61 %. Wzrost ten jest porównywalny do wzrostu założonego w bieżącym planie 5-letnim Związku Radzieckiego - 60 %. Wzrost ten w skali państwowej nie jest możliwy do osiągnięcia bez poważnych nakła-

21

dów inwestycyjnych na budowę nowych zakładów, oraz modernizację istniejących. Nic jednak prawie nie przemawia za tym, aby inwestycje znacznej części dokonane były na terenie Ł.Z.P.M.

W wypadku przemysłu wełnianego słuszniejszym jest ująć możliwość zapewnienia na stronie możliwości modernizacji i rozbudowy istniejących zakładów. Za takim postawieniem zagadnienia przemawiają następujące względy:

1. Jeśli idzie o przemysł bawełniany przyjęliśmy tezę, że Ł.Z.P.M. będzie ośrodkiem tego przemysłu w skali krajowej i będzie skupiać około 35 % produkcji całego przemysłu. Pozostałe ca 65 % będzie rozproszone w większym, lub mniejszym stopniu po całym kraju. Na odcinku przemysłu wełnianego byłoby to niesłuszne. Wprawdzie przemysł wełniany Ł.Z.P.M. produkuje obecnie 56,5 % wszystkich tkanin wełnianych wyrabianych w kraju, ale poza regionem łódzkim istnieją inne ośrodki przemysłu wełnianego. Okręg bielski zwłaszcza posiada o wiele dłuższą tradycję przemysłu wełnianego, produkuje lepsze gatunkowo towary, niż Łódź, w daleko lepszych warunkach naturalnych i posiada większe kadry specjalistów. Bielsk więc, albo może nie przesadzając tej kwestji, Tomaszów będzie ośrodkiem przemysłu w skali krajowej. Region łódzki byłby więc jednym z kilku ośrodków drugorzędnych i rozwój przemysłu wełnianego należałoby dostosować do możliwości lokalnych.
2. Warunki rozwoju na terenie Ł.Z.P.M. przemysłu wełnianego są znacznie cięższe, niż przemysłu bawełnianego, przede wszystkim ze względu na brak dobrej wody. Jakość wody odgrywa w przemyśle wełnianym rolę daleko większą, niż w innych gałęziach, a niezależnie od tego potrzebna jest ona nie tylko do procesów wykończeniowych, ale i do prania wełny.
3. Produkcja tkanin wełnianych nie posiada tak masowego charakteru, jak produkcja tkanin bawełnianych, względnie w przysz-

22

kości może tkanin z włókien sztucznych. Naskutek tego koncepcja zlokalizowania przędzalni i tkalni w Łodzi, czy Zgierz, a pralni i wykończalni w Ozorkowie jest trudniejsza do przeprowadzenia i posiada cały szereg stron ujemnych.

4. Jak już wspomniano poprzednio park maszynowy przemysłu wełnianego jest bardziej długowieczny i nie ma zasadniczego wpływu, ani na gatunek produkowanych towarów, ani na kalkulację kosztów.

Z tych względów obliczenie rozmiarów przemysłu wełnianego Ł.Z.P.M. w perspektywie 1970 roku nie odiera się w niniejszej pracy na rozważaniach i przesłankach dotyczących tego przemysłu w skali ogólnokrajowej, lecz na analizie technicznej i ekonomicznej możliwości modernizacji istniejących zakładów.

Sytuacja jeśli idzie o przemysł jedwabniczo-galanteryjny jest daleko bardziej skomplikowana. Rozpatrując zagadnienie jego rozmianów w planie perspektywnym, należy przedewszystkim rozstrzygnąć kwestię, czy Ł.Z.P.M. będzie w 1970 roku ośrodkiem tego przemysłu w skali krajowej, czy też nie. W pierwszym wypadku należałoby rozwój tej gałęzi przemysłu włókienniczego obliczyć, podobnie jak w wypadku przemysłu bawełnianego, biorąc za podstawę postulowaną wielkość produkcji w skali krajowej, w drugim korzystniej byłoby oprzeć się jedynie na możliwościach modernizacji i adaptacji istniejących zakładów.

Rozstrzygnięcie tej sprawy nie jest sprawą prostą. Produkcja tkanin jedwabnych okręgu łódzkiego wynosi 55,5 % produkcji krajowej, przyczem reszta zakładów nie tworzy nigdzie poważnych ośrodków. Warunki lokalne są poza tem jeszcze bardziej sprzyjające, niż w wypadku przemysłu bawełnianego: woda odgrywa znacznie mniejszą rolę, niż przy wyrobie tkanin bawełnianych, czy wełnianych, a mniej masowa produkcja czyni zagadnienie transportu nawet na duże odległości nieistotnym. Warto wspomnieć, że aż do 1934 roku tkaniny

23

jedwabne, wyrabiane w Łodzi wykańczane były przeważnie w Szwajcarii. Z drugiej strony koncepcja lokalizacji głównego ośrodka przemysłu jedwabniczego w skali krajowej w pobliżu zakładów produkujących włókna sztuczne, a więc na przykład w Tomaszowie, również posiada cały szereg zalet. W sumie jednak uwzględniając fakt, że Łódź jest i pozostanie ośrodkiem pokrewnego przemysłu bawełnianego, przewidywać można, że będzie ona również ośrodkiem przemysłu jedwabniczego, produkującą około 35 % tkanin jedwabnych wyrabianych w kraju.

Niewątpliwie trudnym jest określenie krajowej produkcji tkanin jedwabnych w 1970 roku. Produkcja w Związku Radzieckim odgrywa rolę jedynie drugorzędą, gdyż Z.S.R.R. rozporządza własną bazą surowca naturalnego, jakim jest bawełna i planuje duży rozwój tej gałęzi przemysłu włókienniczego. Inne kraje, nieposiadające własnych surowców włókienniczych, wykazują cyfry produkcji na głowę ludności bardzo rozbieżne, jak o tem świadczy poniższa tabela:

Kraj	Konsumcja w kg. na głowę ludności	Konsumcja w przeliczeniu na mtr., po odliczeniu 25 % na przemysł dziewiarski, pończoszniczy i inne.
Stany Zjednoczone	3,8	31,5
Anglia	2,5	20,5
Francja	1,2	10,0
Szwajcaria	0,6	5,0
Szwecja	2,0	16,5
Kanada	2,4	20,0
Portugalia	0,3	2,5
Italia	0,9	7,5

Konsumcja tkanin jedwabnych zależy jednak w bardzo znacznym stopniu od klimatu i produkcji bawełnianej, tak, że przyjęcie dla Polski na 1970 rok cyfry 6 mtr. na głowę ludności wydaje się

24

uzasadnione. W liczbach bezwzględnych oznaczałoby to produkcję roczną w wysokości 200 milj. metrów. Produkcja tego rzędu nie może być osiągnięta bez bardzo znacznych nakładów inwestycyjnych, pomimo znacznego wzrostu produkcji tkanin jedwabnych po ostatniej wojnie. Należy dodać, że jakość i użyteczność tych tkanin będzie znacznie wyższa od tkanin produkowanych dziś zagranicą.

Zusabnta

W produkcji pasmanterji tkanej i plecionej, oraz w produkcji firanek L.Z.P.M. partycypuje w ca 80 %. Wydaje się więc, że w stosunku do tych drobnych zresztą gałęzi przemysłu włókienniczego, powinna ona również pozostać o.rodkiem w skali krajowej.

Odmienne przedstawia się sytuacja jeśli idzie o tkaniny dekoracyjne, których produkcja pod względem procesu technologicznego nie wiele ma wspólnego z produkcją jedwabniczą, co zresztą znalazło swój wyraz w decyzji utworzenia od 1.I.53 r. odrębnego Centralnego Zarządu Przemysłu Tkanin Dekoracyjnych. Udział przemysłu L.Z.P.M. w produkcji krajowej w podstawowych grupach kształtuje się jak następuje:

plusze	13,5 %
tkaniny pokrewne pluszom	10,8 %
dywany	30,7 %
chodniki	14,2 %

Łódź pozostanie być może w stosunku do tego przemysłu ośrodkiem administracji przemysłowej, szkolenia kadr specjalistów i siedzibą instytutów naukowo badawczych, ale brak jest dostatecznych motywów, aby zakładać tu lokalizację znacznej części produkcji krajowej. W związku z tym wielkość tego przemysłu obliczona jest w dalszej części na bazie analizy możliwości rozbudowy i modernizacji istniejących zakładów w, przyjmując pewien wzrost.

25

Jedli idzie o przemysł dziewiarsko-podczoszniozy, zgrupowany zresztą od 1.I.53 r. w dwóch odrębnych Centralnych Zarządach, przeprowadzenie analizy konsumpcji i produkcji w 1970 roku nie jest praktycznie możliwe, ze względu na bardzo szeroki i różnorodny asortyment. Proces produkcyjny obejmuje całą gamę różnych systemów, różniących się tak dalece między sobą, że trudno tu nawet właściwie mówić o jednej branży. Należy przyjąć, że ze względu na opisane poprzednio walory produkcji dziewiarskiej i jej specjalne znaczenie w Polsce kapitalistycznej, produkcja ta w aspekcie planu perspektywicznego wzrośnie więcej, niż trzy- albo nawet czterokrotnie. Z drugiej strony udział Łodzi i Aleksandrowa w tej chwili jest w większości grup asortymentowych ~~xxxxxxx~~ tak dominujący, że nie rozwijając nawet obecnej produkcji, Ł.Z.P.M. pozostanie ośrodkiem tego przemysłu w skali krajowej. Powyższe wydaje się tem bardziej słuszne, że istnieją tu ku temu dogodne warunki naturalne.

Przemysł odzieżowy stanowi cenne uzupełnienie profilu produkcyjnego w ośrodkach posiadających przewagę męskich miejsc pracy. Rozbudowa tej gałęzi, zatrudniającej bardzo znaczny odsetek kobiet na terenie Ł.Z.P.M., gdzie kobiety i tak znajdują prace w innych gałęziach przemysłu włókienniczego nie wydaje się celową. Zakłada się więc, że istniejąca, dość znaczny przemysł konfekcyjny utrzymany będzie w niezmiennych mniej więcej rozmiarach. Przemysł ten przejdzie przez proces modernizacji.

Odnosnie pozostałych, drobnych gałęzi przemysłu włókienniczego, a mianowicie przemysłu filcowego, artykułów i tkanin technicznych i guzikarsko-galanteryjnego, przyjmuje się, że produkcja ich na terenie Ł.Z.P.M. ulegnie podwojeniu, przy równoczesnej silniejszej rozbudowie w innych częściach kraju. Ich niewielkie stosunkowo rozmiary powodują, że wpływ ich na charak-

26

ter i ukaztowanie przestrzenne regionu jest minimalny.

27

III. OBLICZENIE NA BAZIE PONIŻSZYCH PRZESŁANEK ILOSCI
POTRZEBNYCH BURACIOM, TYPOW I ILOSCI MASZYN,
PRODUKCJI, CIERZ ZATRULNIENIA.

Przemysł bawełniany:

Wielkość tego przemysłu obliczona jest według trzech alternatyw. Pierwsza przewiduje produkcję krajową w wysokości 25 mtr. na głowę ludności i park maszynowy w 1970 r. na poziomie technicznym najbardziej nowoczesnych maszyn istniejących w 1952 roku. Udział S.Z.P.M. przyjęty jest jako równy 35% produkcji krajowej. Druga obliczona jest na bazie produkcji krajowej 20 mtr na głowę ludności przy niezmienionych pozostałych przesłankach. Trzecia wreszcie wychodzi z prowadzonej obecnie w przemyśle bawełnianym akcji modernizacji, która zakończona zostanie w 1957 roku. Należy zaznaczyć, że w tym wypadku przemysł doprowadzony byłby do stanu technicznego osiągniętego w innych krajach już w dwudziestych latach. W tym wypadku również rozwój przemysłu w skali ogólnokrajowej nie jest rozważany.

Przed przystąpieniem do obliczeń koniecznym jest przyjęcie kilku zasadniczych przesłanek technicznych, a mianowicie:

Zespoły przędzalnicze będą możliwie jednolite, co pozwoli na produkowanie na tych samych zespołach jednych numerów przędzy. Przez scharmonizowanie zespołów przędzalniczych z oddziałami przygotowawczymi osiągnie się gatunkowo

28

dobrą i różną przędzę. Jak już wspomniano poprzednio zły gatunek tkaniny wywodzi się przeważnie ze złej jakości przędzy. Zważywszy, że wady te wychodzą na jaw zwykle dopiero po uszlachetnieniu, jasnym się staje jak wielkie straty to powoduje.

Przy pierwszej i drugiej alternatywie możliwość przeszkoki tańszych zespołów nie jest brana pod uwagę. Przy przeróbce takiej osiągnięcie harmonijnej całości nie jest w zasadzie możliwe. Ponadto osiągnąć dałoby się najwyższy stan techniczny przewidziany w omawianym poprzednio programie modernizacji przemysłu, ale nie ponadto. Z punktu widzenia ekonomicznego przebudowa naogół nie kalkuluje się, gdyż amortyzacja nowych maszyn jest zwykle bardzo szybka. Za jedynością przemawia również struktura przemysłu bawełnianego, opartego o duże kombinaty nastawione na produkcję masową i standardową. Jedynością systemów maszyn zapewni poza omówionymi już korzyściami również obniżkę kosztów własnych. Postulat w warunkach kapitalistycznych nie był realizowany przez wielkie zakłady głównie dlatego, że kapitaliści uważali, że dalszy wyzysk niezwykle i tak taniej siły roboczej pozwoli im na wyrównanie deficytu produkcyjnego, spowodowanego małą wydajnością przestarzałych maszyn. W trzeciej alternatywie ten punkt widzenia nie jest brany pod uwagę.

Przyjmując w pierwszych dwóch alternatywach utworzenie w zasadzie zupełnie nowych zespołów produkcyjnych na wysokim poziomie technicznym, przyjęto dalej konsekwentnie również rekonstrukcję tkalni i oddziałów przygotowawczych na bazie nowego, jednolitego sprzętu. W szczególności zak-

29

łada się daleko idące mechanizacje procesów pomocniczych, jak mechaniczne przykręcanie osnów, szybkie przewijanie przędzy na picopsy tkackie i nowoczesne nowadnia.

Na odcinku wykończalnictwa zakłada się jedynie dwie wykończalnie. Koszy ci wynikające z takiego uastawienia organizacyjnego procesu wykończalniczego omówion są bardziej szczegółowo w innym miejscu. Dla obliczenia rozmiarów przemysłu bawełnianego ważne jest stwierdzenie, że przy obecnym systemie organizacji wykończalnictwa znaczna część zdolności produkcyjnych istniejących wykończalni nie jest wykorzystana. Przy maszynach drukarskich procent wykorzystania nie przekracza 50 - 60 %, a przy procesie farbiarskim jest nie o wiele większy.

Wreszcie przyjmuje się, że z ogólnej masy wyprodukowanej ca 50 % przejdzie przez proces bielienia, podczas gdy procent surówek będzie bardzo nieznaczny. Tkaniny drukowane będą w myśl podanej w poprzednim rozdziale tabeli stanowiły około 30 % całości, a farbowane i kolorowotkane nie więcej, niż 20 %.

W pierwszej alternatywie przyjmujemy produkcję na głowę ludności w wysokości 25 mtr. Ludność będzie w 1970 roku wynosiła ca 33 miliony, a zatem globalna produkcja wyniesie 825 mil. mtr. Na przemysł L.Z.P.M. przypadłoby w myśl przyjętej zasady 35 %, czyli 289 milionów mtr.

Ponieważ tkaniny produkowane w tym czasie będą lżejsze niż obecnie, od wyrabianych obecnie, średnią wagę tkanin w asortymencie podanym na stronie 20 można przyjąć na 130 - 150 gr w stanie surowym. Po odliczeniu 5% na szlichtę daje to globalne zapotrzebowane na przędzę

825 milj. x 140 - 5% = ca. 110,000 ton

30

Poza powyższym zapotrzebowaniem przemysł dziewiarski musiałby otrzymywać około 25 % ilości przeznaczonej dla potrzeb przemysłu bawełnianego, a przemysł artykułów i tkanin technicznych i inne pomniejsze branże podobną ilość. Z powyższego wynika, że globalna produkcja przędzy wynosiłaby w skali ogólnokrajowej 165 000 ton.

Udział Ł.Z.P.M. wynosiłby 35%, czyli 57 750 ton.

Przewiduje się udział surowców : 60 % bawełny i 20 % włókien sztucznych, ciętych typu B. Przy bawełnie stosunek surowej bawełny do przędzy wynosi 1,12 kg bawełny na 1 kg przędzy. Przy włóknaach sztucznych ubytek przy przędzeniu nie powinien przekraczać 2,2 %. Przywóz więc surowców dla przemysłu bawełnianego wynosiłby, jeżeli idzie o Ł.Z.P.M. 51 750 ton bawełny i 11 800 ton włókna sztucznego. Zapotrzebowanie na włókno sztuczne będzie mogło być pokryte, przynajmniej w części przez Zakłady Włókien Sztucznych na Włocławie.

Przy obliczaniu potrzebnego do produkcji tej ilości towarów parku maszynowego, występuje specyficzna trudność, mianowicie tylko zaznaczona poprzednio: obliczenia opierają się na najbardziej nowoczesnych istniejących względnie konstruowanych obecnie typach maszyn, a nie na doskonalonych obecnie przez krajowy przemysł maszyn włókienniczych prototypach. Park maszynowy przemysłu włókienniczego będzie się jednak w 1970 roku opierał głównie na prototypach, które ostatecznie zostaną wykształcone w tym okresie. Niepodobną jednak przewidzieć w którym roku przemysł maszynowy przystąpi do masowej produkcji maszyn, które będą stanowiły gros parku maszynowego przemysłu włókienniczego w 1970 roku i jakie to będą maszyny.

3)

Dla obliczenia wielkości przędzalni, przyjmuje się następujące wydajności na wrzeciono-godzinę:

Nr. 34/1	Nm	22,07 gr
40/1	"	19,64 "
48/1	"	14,76 "
54/1	"	13,6 "

Dokładnego składu asortymentowego przędzy w 1970 roku nie da się przewidzieć. gdyż użyty numer zależy nie tylko od rodzaju i wagi tkaniny, ale i od zastosowanej konstrukcji, czyli wiązania.

Powracając do wyliczonej poprzednio ilości przędzy w tonach 165 000, przyjmuje się jako bazę do obliczeń produkcję Nm 54/1 i wydajność 13,6 gr. na wrzeciono-godzinę. W ciągu roku otrzymujemy wtedy przybliżoną produkcję 60 kg. na wrzeciono. Ogólnopolski park maszynowy musiałby się więc składać z 2 750 000 wrzecion. Prawdopodobnie 90 % stanowiłyby prądnice obrączkowe, a 10 % selfaktory, przyczem obrączniaki produkowałyby przędzę zgrzebną do 80/1 Nm włącznie, a selfaktory przędzę czesankową od 60/1 Nm wzwyż. W zasadzie jednak słuszniejszym się wydaje, że przędzalnie różdzkie będą posiadały wyłącznie prądnice obrączkowe, podczas gdy selfaktory zlokalizowane byłyby gdzieś indziej n.p. w Andrychowie. Taki podział byłby, jak się ~~wskazuje~~ wydaje wskazany, ze względu na małą ilość wyrobów produkowanych z przędzy czesankowej. Rozdrobnienie tej produkcji na kilka kombinatów nie wydaje się wskazane. Ł.Z.P.N. posiadałby więc 962 500 wrzecion bawełnianych. Program produkcyjny tych przędzalni byłby nastawiony na przędzę od 40 - 80/1 Nm i scharmonizowany z programem tkalni.

Celem obliczenia parku maszynowego tkalni bawełnianych

32

przyjmuje się, że będą one wchodziły krosna o szerokości 34 - 36", 42 - 50" i 62". Ilościowy podział na grupy wynikać będzie ze szczegółowego asortymentu i podziału tkanin na poszczególne szerokości. Dalej uwzględnia się, że najbardziej nowoczesne, istniejące dziś krosna posiadają następujące obroty:

Krosno	34 - 36"	280	obrotów	na	minutę
"	42 - 50"	250	"	"	"
"	62" i więcej	200	"	"	"

Przyjmuje się, że będą to w większości krosna w pełni zautomatyzowane. Jedynie małą część stanowić będą krosna mechaniczne, dla produkcji asortymentów specjalnych.

W związku z powyższym roczna wydajność krosna, zakładając przeciętną gęstość tkanin w wątku 150-160 nici na 10 cm, wyniesie do 25 000 mtr. System krośien, zwłaszcza odnowienie wymiany całego członka, czy tylko wrzeciona w członku, będzie jednolity. W tym wypadku zakłady na terenie L.Z.F.H. posiadałyby łącznie ca 12 000 krośien.

Na odcinku wykończeń w myśl przyjętych poprzednio przesłanek nastąpi modernizacja urządzeń. Potrzebne wykonawczalnie składałyby się więc z

20 zespołów do bielenia o procesie ciągłym o łącznej wydajności około 200 milionów mtr. rocznie

15 zespołów drukarskich o łącznej wydajności 60 milionów mtr. rocznie

10 zespołów do farbowania towarów w sztukach o łącznej wydajności 40 milionów mtr. rocznie

poza tem maszyny do elektrograwiry, przegładarki, składalnice, kalandry, rozciągarki, krochmalarki i t.d. o łącznej wydajności do 300 milionów mtr. rocznie.

Przystępując do obliczenia potrzebnej siły roboczej należy wziąć pod uwagę, że przy najbardziej nowoczesnych krosnach 1 tkacz obsługuje 84 warsztaty, a w przędzalniach 1 prządka 1800 - 2000 wrzecion. Maszyny produkowane dził. Kraju posiadają znacznie niższe wskaźniki. Przyjmując jednak maksymalne wydajności otrzymujemy zatrudnienie w tkalniach i w przędzalniach razem około 7 000 ludzi, a w wykończalniach około 5 500. Podając do tego personel administracyjny, warsztaty reperyjne włączone organizacyjnie do zakładów i inny personel pomocniczy otrzymamy zatrudnienie w granicach ca 15 000.

Odnosnie powierzchni potrzebnej pod urządzenia fabryczne przyjmuje się, że większość ich będą stanowiły parterowe budynki szedowe. Normy podane przez W.G. Dawidowicza w książce p.t. Planowanie Miast wynoszą 1 m² na wrzeciono, ~~tkackie~~ 60 m² na stanowisko tkackie, wzgl. 60 m² na 100 sztuk wyrobów bawełnianych. Odnoszą się one jednak prawdopodobnie do tkalni mechanicznych. 60 m² na stanowisko tkackie jest w tkalni automatycznej niewystarczające. Należałoby raczej przyjąć ca 300 ha na tkalnie i przędzalnie i ca 80 ha na wykończalnie. W obydwu wypadkach pożądaną byłaby rezerwa terenowa na budynki zarządu, żłobki i inne urządzenia socjalne, zieleńce, garaże, warsztaty, magazyny i t.d. w wysokości około 50 %.

Reasumując powyższe wyliczenia stwierdzić należy, że przyjmując globalną produkcję krajową w 1970 r. na 25 mtr na głowę ludności z której 35% byłoby zlokalizowane na terenie M.Z.P.K. i przyjmując, że park maszynowy będzie na poziomie najbardziej nowoczesnych maszyn istniejących w 1952 roku, otrzymujemy następujące wskaźniki:

34

Globalna produkcja	289 000 000 mtr.
Globalna produkcja przędzy	57 750 ton
Zużycie surowców: bawełna	51 750 ton
wełno sztuczne, cięte	11 800 ton
Ilość wrzecion	962 500
Ilość krosien	12 000
Zespołów do bielania	20
Zespołów drukarskich	15
Zespołów farbiarskich	10
Zatrudnienie	15 000
Powierzchnia terenów fabrycznych	380 - 570 ha

W drugiej alternatywie, przyjmując produkcję na głowę ludności w wysokości 20 mtr i identyczne wskaźniki pozostałe, otrzymujemy:

Produkcja	231 000 000 mtr.
Wyrób przędzy	46 200 ton
Zużycie surowców: bawełna	41 400 ton
wełno szt.	9 450 ton
Ilość wrzecion	770 000
Ilość krosien	10 500
Zespołów do bielania	18
Zespołów drukarskich	14
Zespołów farbiarskich	8
Zatrudnienie	13 500
Powierzchnia terenów fabr.	350 - 520 ha

W obydwu alternatywach uderza znaczne zmniejszenie zatrudnienia, przy zbliżonej cyfrze globalnej produkcji i zgodnej proporcji powierzchni w stosunku do stani istniejącego. Jest to wynikiem zastosowania bardzo nowoczesnej techniki.

35

Trzecia alternatywa opiera się jak już wspomniano, nie na analizie rozwoju przemysłu w skali ogólnokrajowej, lecz na programie modernizacji, który będzie w ogólnych zarysach zrealizowany do 1957 roku. Nie zawiera więc ona pełnego uwolnienia parku maszynowego, lecz w znacznej mierze adaptację i rekonstrukcję maszyn istniejących:

Wymogi tej alternatywy zatrudnienie w przemyśle włókienniczym wyniosłoby około 40 000, a powierzchnia terenów fabrycznych 250 - 300 ha. Park maszynowy i produkcja utrzymanyby się ilościowo na poziomie mniej więcej dzisiejszym.

Przemysł włókienny:

Obliczenie rozmiarów tego przemysłu opiera się, jak wspomniano w poprzedniej części na analizie możliwości rozbudowy i modernizacji istniejących zakładów.

Jeśli idzie o przedział czasu, to rekonstrukcję należałoby przeprowadzić w Łódzkich Zakładach Przemysłu Jedwabnego i w Zakładach Przemysłu Włókiennego im. Bk. Reymonta. Zagadnienie ewentualnej rekonstrukcji Zakładów Przemysłu Włókiennego im. Gwardji Ludowej i im. Świerczewskiego trudno jest przesądzić. W obydwu wypadkach otwarte jest zagadnienie odzyskiwania tkaczy-zopótów i możliwości wznoszenia budynków. Zwłaszcza w wypadku Zakładów im. Świerczewskiego uwzględnić należy wysoki procent zabudowy terenu wynoszący 68 % i niezadawalający stan istniejących budynków, /ponad 60 lat/. Tembardziej dla powiązania i zsynchronizowania przedziału czasowego z produkcją tkalni, biorąc pod uwagę wzrost wydajności maszyn, dzięki ich modernizacji, oraz wzrost wydajności pracy ludzkiej, należy celem uzyskania wzrostu globalnej produkcji utrzymać w ruchu na te-

36

rentie P.Z.P.M. około 100 000 wrzecion. Oznacza to utrzymanie całości przedziałów czasankowych w niezmięszonych rozmiarach, tembardziej, że przewidywany wzrost produkcji włókna sztucznego /argona/ jest skierowany na produkcję o charakterze zbliżonym do wełny czasankowej.

Na odcinku przedziałni zgrzebnych stwierdzić należy, że utrzymanie zakładów o 2-oh, 3-oh czy 4-oh zespołach jest ekonomicznie nieuzasadnione. Typowym oddziałem dla tego rodzaju produkcji jest zakład 15 - 18 zespołowy. Takich zakładów na terenie P.Z.P.M. jest 2. Ani mała modernizacja, ani mała rekonstrukcja nie dadzą możliwości wprowadzenia w tej branży nowoczesnego procesu technologicznego w całym zakresie. W okręgu łódzkim brak jest centralnej szarpani i sortowni szmat, oraz dużo jest stosunkowo małych zakładów rozrzuconych po terenie i pozostawionych wiasnych fabrykni surowca. Wobec trudności z wodą, fatalnym nieraz stanem budynków i niemożnością stosowania nowoczesnych procesów technologicznych, należy liczyć się z częściową likwidacją przedziałni zgrzebnych na terenie Łodzi. Rozbudowane jednak będą w tych samych niemal rozmiarach przedziałnie na terenie Ozorkowa i Konstantynowa.

Odnosnie tkalni zauważyć należy, że do przebudowy i modernizacji nadaje się 8 dużych łódzkich tkalni, grupujących około 1300 krosien, tkalnia w Konstantynowie i częściowo zakłady zgierskie.

W sumie powyższe wnioski wychodzą na ograniczenie ilości maszyn w tkalniach i przedziałniach zgrzebnych, przez likwidację małych i nienadających się do przebudowy zakładów. Ubytek ten będzie do pewnego stopnia zrównoważony zwiększoną wydajnością.

37

Utrzymanie produkcji tkanin, zwłaszcza czesankowych i przejście na bardziej szlachetny asortyment, zawierający wyższy procent lekkich tkanin wssuwa dwa bardzo poważne zagadnienia. Jednym jest polepszenie rasy owiec, celem otrzymania wełny nadającej się dla przedziału czesankowych, a nie jak dotychczas wyłącznie zgrzebnych. Drugim jest kwestia odpowiedniej ilości miękkiej wody, zwłaszcza dla pralni wełny owczej. Znalazienie odpowiedniej ilości miękkiej wody umożliwiłoby utrzymanie odpowiedniego potencjału produkcyjnego wykończalni.

Reasumując można sobie stworzyć następujący obraz odnośnie rozmiarów przemysłu wełnianego L.Z.P.M.:

Globalna produkcja	35 - 36 000 000 mtr.
Przełona czesankowe	100 000 sztuk
Przełona zgrzebne	100 000 sztuk
Krosna	2500 - 2650 sztuk
Wykończalnie o zdolności produkcyjnej	do 35 milionów mtr.
Powierzchnia terenów w fabrycznych	ca 100 - 120 ha
Zatrudnienie	ca 20-25 000 ludzi

Przemysł jedwabniczo-galanteryjny:

Zagadnienie produkcji jedwabniczo-galanteryjnej można rozpatrywać w dwóch alternatywach:

W pierwszej alternatywie przyjmuje się, że L.Z.P.M. będzie ośrodkiem przemysłu jedwabniczego w skali krajowej. Produkcja krajowa wyniesie około 6 mtr na głowę ludności, czyli 200 000 000 mtr, z czego na okręg Łódzki przypadnie będzie 35 %, czyli 70 000 000 mtr. Na odcinku produkcji pasmanterji, koronek, firanek, pluszy, tkanin pokrewnych pluszom, dywanów i chodników nie przewiduje się, zgodnie

38

z zasadami przedyskutowanymi w poprzednim rozdziale na str. 24, wzrostu produkcji, a jedynie modernizację i renowację. W tej alternatywie porzczególne wskaźniki przedstawiałyby się następująco:

Produkcja tkanin jedwabnych	70 000 000 mtr.
Produkcja innych artykułów w dotychczasowych rozmiarach	
Krosna jedwabne ca	7 000 sztuk
Powierzchnia globalna terenów fabrycznych ca 50 ha	
Globalne zatrudnienie ca	17 600 ludzi.

W drugiej alternatywie zakłada się, że L.Z.P.M. nie powinien być ośrodkiem przemysłu jedwabniczego w skali krajowej. W tym ujęciu przemysł ten powinien być ulokowany przede wszystkim w pobliżu fabryk produkujących surowiec. Jako ośrodek tego przemysłu wchodziłby więc w rachubę Tomaszów, Chodaków i Brocław, jeżeli idzie o ośrodki produkujące obecnie przede wszystkim sztuczny jedwab. W najbliższym czasie zwiększona zostanie także produkcja Łydowca, oraz może nowy zakład w Przemyslu. Być może więc Przemysł mógłby być pomysłany, jako krajowy ośrodek przemysłu jedwabniczego na miejsce Łodzi.

W tej alternatywie przemysł jedwabniczy L.Z.P.M. nie byłby rozbudowywany, a modernizacja nie wychodziłaby w zasadzie poza ramy istniejących zakładów i urządzeń. Inne branże wchodzące organizacyjnie w skład Centralnego Zarządu Przemysłu Jedwabniczo-Galańteryjnego potraktowane są identycznie, jak w poprzedniej alternatywie.

Na odcinku zarządzalictwa nastąpiłoby przerzucenie w kierunku większego zużycia przędzy z włókna sztucznego i mniejszego zużycia przędzy białej. Likwidacji uległaby

39

więc w pierwszym rządzie przedsiębiorstwa przy ulicy Roosevelta i przedsiębiorstwa im. P.K.T.N. przy ulicy Milionowej.

Odnosnie tkalni jedwabnych, przewidzieć należy likwidację tkalni im. Gen. Wróblewskiego o czym już była mowa. Celem pokrycia straty wynikłej ze zmniejszenia produkcji w tych zakładach, oraz uzyskania ogólnego zwiększenia produkcji, przewiduje się modernizację pozostałych tkalni i automatyzację ca 40 - 50 % kosztów.

Pozostałe gałęzie przemysłu jedwabniczo-galanteryjnego przeszłyby równocześnie na produkcję na bazie większego zużycia jako surowca włókien sztucznych.

Odrębnym problemem są wykończalnie. Największa w Polsce w tej branży wykończalnia "Pierwsza" w Rudzie Palanickiej, nawet po usunięciu działu wykończania tkanin wełnianych i zakończeniu założonej rozbudowy nie sprosta zadaniom nielozonym w 1970 roku. Wykończalnia przy Zakładach im. Gen. Wróblewskiego nie po inna już wtedy ~~istnieć~~ pracować, jedynie mogłaby być nastawiona na suche wykończenie. Zachodzi wobec tego konieczność albo dalszej rozbudowy "Pierwszej", albo budowa nowej wykończalni. Wada się silniejszą koncepcja dalszej rozbudowy "Pierwszej" co będzie i tak nieuniknione przy szeroko rozwiniętej produkcji tkanin o apreturach szlachetnych - niemnących i niekurczliwych. Należy jednak przed tem rozstrząsać problem wody. Powstanie w związku z tym konieczność utworzenia w "Pierwszej" oddziału fotografii i bazy rytowniczej, celem dalszego skrócenia metrażu partii towaru o tej samej kolorystyce. Na terenie L.Z.P.N. jest to możliwe przez podporządkowanie przemysłowi jedwabniczego i modernizację istniejącego obecnie zakładu; podporządkowanego przemysłowi drobnemu.

40

W tym ujęciu produkcja zakładów zlokalizowanych na terenie L.Z.P.M. wznosiaby, ~~XXXXXXXXXXXX~~ i przedstawiała by jak następuje:

Tkankiny jedwabne	48	milionów mtr., czyli 24 % prod.krajowej		
plucze i pokrewne	1,5	" " " 6 %	"	"
pasmanteria tkana	180	" " " 72 %	"	"
pasmanteria pleciona	300	" " " 66,5%	"	"
firanki	11	" " " 79 %	"	"

Zatrudnienie ca 13 000 ludzi

Powierzchnia terenów fabrycznych ca 40 ha

Przemysł dziewiarsko-poczożniczny:

Przyjmuje się, że produkcja dziewiarsko-poczożnicza na terenie L.Z.P.M. nie wzrośnie wydatnie w aspekcie planu perspektywicznego. Nastąpi natomiast gruntowna modernizacja istniejących zakładów i bardziej równomierne rozłożenie asortymentu w skali krajowej. Olbrzymia większość maszyn będzie musiała być wymieniona na maszyny nowe, co zwiększy wydatnie ilość maszyn obsługiwanych przez 1 robotnika. Narkutek rekonstrukcji sal i budynków fabrycznych, a właściwie w związku z nią nastąpi likwidacja około 30 % zakładów. Zatrudnienie spadnie do około 14 000 ludzi, natomiast teren zajęty pod zabudowę fabryczną należy przewidzieć rzędu 80 ha.

Przemysł odzieżowy:

Zgodnie z poglądami przedyskutowanymi w poprzednim rozdziale przyjmuje się, że przemysł ten będzie zmniejszany i b. nieznacznie powiększony. Globalne zatrudnienie nie przekroczy 12 000, a tereny zajęte pod zabudowę fabrycz-

41

na wyniosą nie więcej, niż 3 ha, zważywszy, że przemysł ten może mieścić się w budynkach wielokondygnacyjnych.

Przemysł filcowy, artykułów i tkanin technicznych i guz-
karsko-galanteryjny:

Przyjmuje się, że produkcja ich w L.Z.P.M. zostanie rozwinięta, przy równoczesnej daleko idącej moder-
nizacji ich sprzętu i budynków fabrycznych. W związku z tym zakłada się, że globalne zatrudnienie będzie wynosiło do 3 200 osób, a tereny ~~zajmowane~~ fabryczne dojdą do 20 ha.

Na bazie powyższego można określić globalne zatrudnienie w przemyśle włókienniczym L.Z.P.M. w 1970 roku, jak nastę-
puje:

	<u>minimalne</u>	<u>maksymalne</u>	<u>obecne</u>
Przemysł bawełniany	13 500	40 000	60 641
" wełniany	20 000	23 000	30 542
" jedwab-galant.	13 000	17 600	13 654
" dziew.-pończ.	14 000	14 000	20 692
" odzieżowy	12 000	12 000	12 241
" filcowy, fuz.- galant. i art. i tk.techn.	3 200	3 200	4 221
Razem	75 700	109 800	162 221

Cyfry dotyczące przemysłu bawełnianego i jedwabniczo-
galanteryjnego, jeśli idzie o cyfry maksymalne będą jednak
pewne wątpliwości. Jeśli idzie o przemysł bawełniany cyfra
dotyczy właściwie roku 1957, względnie 1960 i trudno przy-
puścić, że przez pozostałe 10 - 13 lat nie nastąpi dalszy

42

postęp techniczny. Podobnie modernizacja przemysłu jedwabniczego nie zatrzyma się być może na automatyzacji 40 i 50 % krosien. W związku z tym jako cyfrę maksymalną należałoby przyjąć raczej 95 000.

Globalne zapotrzebowanie na tereny fabryczne przedstawiać się będzie następująco, uwzględniając jedynie wymogi maksymalne:

Przemysł bawełniany	570 ha
" wełniany	120 ha
" jedwabniczo-galanteryjny	50 ha
" dziewiarsko-pończosznicy	80 ha
" odzieżowy	3 ha
" filcowy, artykułów i tkanin technicznych i guzikarsko-galanteryjny	20 ha
Rezem	843 ha

IV. PRZYDATNOŚĆ ISTNIEJĄCEJ ZABUDOWY FABRYCZNEJ DLA
NOWOCZESNEGO PRZEMYSŁU WŁOKIENNICZEGO W ASPEKcie
PLANU PERSPEKTYWICZNEGO.

Zagadnienie przydatności, a raczej stopnia przydatności istniejącej obecnie zabudowy fabrycznej dla nowoczesnego przemysłu nabiera specjalnego znaczenia na terenie Ł.Z.P.M. z kilku względów. Po pierwsze zabudowa fabryczna posiada w tej gałęzi stosunkowo dużą wartość, w stosunku do wartości maszyn i innych urządzeń. Niezależnie od tego, zważywszy że same maszyny włókiennicze posiadają ~~nie~~ minimalną przydatność w aspekcie 1970 r. możliwość umieszczenia w istniejącej zabudowie nowoczesnego sprzętu może stanowić i do pewnego stopnia stanowi poważny argument przemawiający za utrzymaniem w Łodzi ~~ważnego~~ ośrodka przemysłu tekstylnego. Problem ten posiada kilka aspektów. Należałoby to uwzględnić ~~istotny~~ stan techniczny istniejących budynków, ich zaplecze, konstrukcję, wyposażenie i t.d.

Historycznie, najstarsze fabryki kódkie wybudowane zostały na działkach przydzielonych bezpłatnie tkaczom cudzoziemskim, t.j.w. "fabrykantom" przez ~~Wład~~ Królestwa Kongresowego. Szybki rozwój przemysłu spowodował, że już po krótkim stosunkowo czasie działki te okazały się zbyt małe, aby pozwolić na racjonalną rozbudowę zakładów w budynkach parterowych. Wzrost samego miasta i gwałtowna zwyżka cen gruntów w mieście stanowiły zachętę niemal dla fabrykantów do budowania pomieszczeń fabrycznych w budynkach wielokondygnacyjnych. Chęć szybkiego wzbogacenia się powodowała, że inwestycje budowlane, podobnie jak same maszyny, czynione były pod kątem jaknajszyszego

44

efektu, bez myśli o przyszłości. Naskutek tego przeważająca część budynków zajmowanych przez przemysł włókienniczy posiada kilka kondygnacji. Tego typu zabudowa jest z wielu względów niekorzystna, jakkolwiek przy niektórych procesach produkcyjnych możliwa do utrzymania w planie perspektywicznym.

Najgorzej przedstawia się sprawa budynków wielokondygnacyjnych na odcinku przędzalni i tkalni. W przędzalniach *opraciowych* w prądnice obraczkowe, których obroty sięgają 10 000 na minutę, stałe drganie podstawy maszyn wywołuje nierównomierny bieg wrzecion, szybkie niszczenie precyzyjnych części, a zwłaszcza łożysk i daje poza tem nierówną przędzę. W tkalniach natomiast drgania wywołane ruchem krosien są bardzo silne i wielokrotnie się przy każdej następnej kondygnacji. Z powodu drgań, mechanizm krosna, choć bardziej masywny od konstrukcji części maszyn przędzalniczych, narażony jest na szybkie zużycie części ruchomych. Części te, których, szybkie w każdym razie, zużycie decyduje o zużyciu całej maszyny, źle znoszą boczne vibracje podłogi. Niezależnie od tego drgania podłogi przenoszą się na ściany i sufit i powodują, że kurz i brud osiadający na suficie zrzucany jest zpowrotem na krosna i wtkany w materiał, zwiększając jego kaszowatość. Istnieją co prawda typy krosien, posiadające mechanizm kierujący nicielnicami pod krosnem, co stwarza możliwość obudowy reszty mechanizmu, znajdującego się na poziomie płochy i wyżej. Istnieją również koncepcje w myśl których budynki szedowe pomyślane, jako pomieszczenia dla tkalni budowane są w ten sposób, że podłoga nie łączy się bezpośrednio ze ścianami. Przypuszcza się, że podłoga nieswiazana ze ścianami porusza się raczej w ^{ruchu} ~~rysunku~~ *rysunku* krosna, co zmniejsza przyczynę szkodliwych bocznych drgań. Ponadto kurz tworzący się w sali tkalni nie jest zrzucany na krosna, gdyż spokojnie stoja-

45

ce ściany, zapewniają bezruch sufitu. Budynki tego typu zmniejszają poza tem uciążliwość fabryki dla znajdujących się ewentualnie w sąsiedztwie budynków mieszkalnych. Koszt takiego budynku nie jest w zasadzie większy, niż zwykłego budynku szedowego.

Przy innych procesach produkcyjnych, jak w fabrykach odzieżowych, wykończalniach i t.d. ten aspekt zagadnienia nie jest istotny i z punktu widzenia samych drgań budynku mogłyby być one utrzymane w budynkach piętrowych. Gorzej przedstawia się sprawa ~~wewnętrznej~~ obiegów surowców, półfabrykatów i towarów wewnątrz samego budynku. Z reguły obieg ten we wszystkich działkach produkcji włókienniczej powinien odbywać się w zasadzie na tym samym poziomie. Wyjątek stanowią tu również wykończalnie, gdzie budynki dwukondygnacyjne są korzystniejsze. Jeśli idzie o przegładarki, pakownie i t.d. to mogą one i faktycznie na terenie Ł.Z.P.M. mieszczą się w budynkach wielokondygnacyjnych, przy czym przegładarki umieszczone są na najwyższym piętrze, maszyny do nawijania towaru niżej, a pakownie i prasy na parterze, przy czym towary drogą ześlizgów przechodzą z jednego piętra na coraz niższe. W wykończalniach jednak budynki muszą, a w każdym razie powinny znajdować się w dość dużej odległości od siebie, tak aby uzyskać jak najwięcej światła boczne. Zasada ta wymaga stosunkowo dużego zaplecza terenowego. Wykończalnie zresztą ze względu na istniejące nawet przy stosunkowo dobrych urządzeniach wyliewy i płynącą stąd uciążliwość dla otoczenia, powinny być lokalizowane możliwie daleko od dzielnic mieszkalnych. Ponieważ własne wykończalnie posiadały w Łodzi z reguły tylko duże fabryki, zasady te są w znacznej mierze zrealizowane. W wykończalniach wymagają ponadto specjalnie dobrego uzbrojenia pod względem kanalizacji. Przepływ wody zanieczyszczonej chemikaliami i częstokroć szkodliwej dla otoczenia jest

45

ce ściany, zapewniają bezruch sufitu. Budynki tego typu zmniejszają poza tem uciążliwość fabryki dla znajdujących się ewentualnie w sąsiedztwie budynków mieszkalnych. Koszt takiego budynku nie jest w zasadzie większy, niż zwykłego budynku szedowego.

Przy innych procesach produkcyjnych, jak w fabrykach odzieżowych, wykończalniach i t.d. ten aspekt zagadnienia nie jest istotny i z punktu widzenia samych drgań budynku mogłyby być one utrzymane w budynkach piętrowych. Gorzej przedstawia się sprawa ~~wewnętrzny~~ obieg surowców, półfabrykatów i towarów wewnątrz samego budynku. Z reguły obieg ten we wszystkich działach produkcji włókienniczej powinien odbywać się w zasadzie na tym samym poziomie. Wyjątek stanowią tu również wykończalnie, gdzie budynki dwukondygnacyjne są korzystniejsze. Jeśli idzie o przegładarki, pakownie i t.d. to mogą one i faktycznie na terenie Ł.Z.P.M. mieszczą się w budynkach wielokondygnacyjnych, przy czym przegładarki umieszczone są na najwyższym piętrze, maszyny do nawijania towaru niżej, a pakownie i prasy na parterze, przy czym towary drogą ześlizgów przechodzą z jednego piętra na coraz niższe. W wykończalniach jednak budynki muszą, a w każdym razie powinny znajdować się w dość dużej odległości od siebie, tak aby uzyskać jak najwięcej światła boczego. Zasada ta wymaga stosunkowo dużego zaplecza terenowego. Wykończalnie zresztą ze względu na istniejące nawet przy stosunkowo dobrych urządzeniach wyliewy i płynącą ztąd uciążliwość dla otoczenia, powinny być lokalizowane możliwie daleko od dzielnic mieszkalnych. Ponieważ własne wykończalnie posiadały w Łodzi z reguły tylko duże fabryki, zasady te są w znacznej mierze zrealizowane. W ykończalniach wymagają ponadto specjalnie dobrego uzbrojenia pod względem kanalizacji. Przepływ wody zanieczyszczonej chemikaliami i częstokroć szkodliwej dla otoczenia jest

46

bardzo duży. Ścieki z wykończalni powinny być połączone z urządzeniami neutralizującymi ich szkodliwe działanie. Pod tym względem zagadnienie to nie jest na terenie Łodzi należycie rozwiązane, ale wiąże się ono tylko częściowo ze sprawą samej zabudowy fabrycznej.

Porównując do budynków szedowych stwierdzić należy, że zapewniają one znaczne korzyści, jeśli idzie o oświetlenie. W gałęzi przemysłu, gdzie robotnicy mają stale do czynienia z przędzą i małymi stosunkowo częściami maszyn, ma to zasadnicze znaczenie. Oświetlenie dzienne musi być z natury rzeczy o wiele lepsze w budynku posiadającym oszklony dach, niż w budynkach wielokondygnacyjnych, korzystających jedynie z oświetlenia bocznego. Ważną jest rzeczą, aby szklane części dachu skierowane były na północ, co daje łagodne oświetlenie sali, przyczem unika się ostrego światła słonecznego w południe. Dobre oświetlenie nie tylko chroni zdrowie robotników, ale wpływa i bezpośrednio na gatunek towarów i ich produkcję. Równie ważną rzeczą jest właściwe oświetlenie nocne, przyczem najwłaściwsze jest równomierne oświetlenie całej sali przy pomocy światła jarzeniowego. Pod tym względem większość budynków fabrycznych na terenie Ł.Z.P.M. wyposażona jest dobrze. Przedwojenna praktyka oświetlenia tylko samej maszyny i to niedostatecznie została już zlikwidowana. W USA w niektórych fabrykach zrezygnowano ostatecznie zupełnie ze światła dziennego, przyczem zwolennicy tego systemu twierdzą, że oświetlenie jarzeniowe jest lepsze nawet od dziennego, jeśli idzie o przemysł włókienniczy.

Na odcinku wyposażenia budynków fabrycznych wielką rolę odgrywają urządzenia klimatyzacyjne, zwłaszcza w przędzalniach i w wykończalniach. Urządzenia te nie tylko chronią zdrowie robotników, ale wpływają bezpośrednio na jakość produkowanych

47

7

toarów. Automatycznie regulujące temperaturę i wilgotność powietrza urządzenia klimatyzacyjne wpływają na wytrzymałość, równomierność i elastyczność przędzy. Klimatyzacja winna obejmować nie tylko trzepaknie i prząsnice, ale również magazyny surowców, nawet zabelowanych. Pod względem urządzeń klimatyzacyjnych wielkie zaniechania okresu kapitalistycznego zostały w znacznej mierze usunięte po wojnie. W białnikach konieczna jest szybka wentylacja, celem usunięcia szkodliwych dla zdrowia oparów chlorokowych, sody i innych. Podobnie muszą być wentylowane sale na których znajdują się suszarki, przyczem doprowadzane powietrze musi być w wielu wypadkach chłodzone, celem zapewnienia właściwej atmosfery pracującej załodze. Same suszarki, pracujące przy pomocy suchego, gorącego powietrza winny w zasadzie posiadać podwójną izolację. Istniejące już dzisiaj i w szybkim tempie rozbudowywane urządzenia posiadają dość znaczną wartość. W mniejszym stopniu rozbudowane są ekshaustory. Ekshaustory takie zastępują ręczną pracę przy czyszczeniu maszyn. Z jednej strony maszyny są w tym wypadku utrzymywane w nienagannej czystości, a z drugiej uzyskuje się znaczne ilości wtórnego surowca odpadkowego. Zasadą jest tutaj nie dopuszczenie do osadzania się kurzu na częściach ruchomych maszyn, a zwłaszcza łożyskach z kąm trudno go usunąć, oraz niedopuszczenie do zaolewnienia zmiotków, przez co tracą one w znacznej mierze swą wartość. Centralny ekshaustor mający swój wylot w specjalnej komorze odpadkowej, posiada cały szereg odgałęzień do każdej maszyny.

Przechodząc do zagadnienia stanu technicznego istniejących budynków fabrycznych, należy stwierdzić, że budynki wznoszone zwłaszcza przed pierwszą wojną światową były naogół budowane solidnie i przedstawiają dziś jeszcze znaczną wartość. Zupełnie inaczej przedstawia się sprawa małych fabryk budowanych w okresie głównie międzywojennym, które zresztą i z innych względów nie

48

przedstawiają w aspekcie planu perspektywnego większej wartości.

Zagadnienie przydatności istniejącej zabudowy wiąże się ściśle ze sprawą rozmieszczenia istniejących fabryk i ich zapleczem zezwalającym na dalszą rozbudowę. I na tym odcinku sytuacja jeśli idzie o małe zakłady jest zupełnie inna, niż w wypadku wielkich fabryk wielooddziałowych. Położone są one naogół wewnątrz miasta, bez bezpośrednich połączeń z bocznicami kolejowymi, w złych budynkach i nie posiadają odpowiedniego zaplecza. Ponieważ ich park maszynowy jest naogół również znacznie gorszy, skazane są one na likwidację w ramach procesu komasacji w pierwszym etapie. Obciążają one zresztą również ~~niekiedy~~ swoje koszty przez korzystanie z drogiej komunikacji wewnętrzniejskiej. Nadają się więc do przebudowy przedewszystkiem wielkie zakłady, posiadające znaczną część budynków parterowych i duże zaplecze terenowe, pozwalające na dalszą rozbudowę. Do tej kategorii należą, jeśli idzie o przemysł bawełniany w pierwszym rzędzie Zakłady im. Stalina, Zakłady im. Armii Ludowej i Ozorkowskie Zakłady Przemysłu Bawełnianego.

Jeszcze gorzej przedstawia się sytuacja na odcinku zakładów przemysłu wełnianego. Są to w przeważającej większości dawne drobne zakłady, mieszczące się w nieodpowiednich budynkach, o drewnianej konstrukcji, bez dostatecznych urządzeń zabezpieczających życie robotników. Jeśli idzie o samą kłęb, to 80% budynków przemysłu wełnianego ma powyżej 50 lat, a większość jest przestarzałym i nieodpowiednim procesem technologicznym i nowoczesnej organizacją produkcji. Stan budynków w innych miastach Ł.P.M. jest jeszcze znacznie gorszy, zwłaszcza w Ozorkowie. Na 13 tkalni Ozorkowskich Zakładów Przemysłu Wełnianego 9 stanowi "tkalnie" o 6 krosnach z wejściami przez kuchnię prywatnego mieszkania, oraz inne "kokielakami".

49

Przemysł jedwabniczo-galanteryjny rozporządza znaczną powierzchnią sal fabrycznych wynoszącą 151 205 m². Z tej ilości 144 098 m² przypada na Łódź, 5 904 m² na Pabianice i 1 690 m² na Zgierz. Stan budynków fabrycznych w Łodzi i w Zgierzu jest naogół z pewnymi wyjątkami średni. Na ogólną ilość 80 budynków fabrycznych w Łodzi, 61 zostało zbudowanych przed 1920 rokiem, a 19 w okresie późniejszym. Budynki w Zgierzu pochodzą z przed 1920 r., natomiast w Pabianicach na 6 budynków fabrycznych, 5 zostało zbudowanych po 1920 roku.

Temniej jednak z największym na terenie Łódzkiego Okręgu Przemysłowego zakładów przemysłu jedwabniczego, Z.P.Jedw. im. Gen. Wróblewskiego /Hipoteczna 7/9 / mieszczą się w budynkach w których wprowadzenie nowoczesnej technologii produkcji nie jest możliwe ze względu na wymiary i rozmieszczenie sal i budynków. Dotyczy to zwłaszcza tkalni "Toga", tkalni i wykończalni "Centrala" i tkalni w Romanowie. Zakłady te będą prawdopodobnie ze względu na stan budynków musiały być wkrótce zlikwidowane, lub przeniesione.

Podobnie w budynkach, nie pozwalających ze względu na swój stan na wprowadzenie bardziej nowoczesnych metod produkcji, mieszczą się Zakłady Przemysłu Pasmanteryjnego w Łodzi, przy ulicy Kopernika 1/3 /tkalnia i plecionkarnia, oraz farbiarnia i wykończalnia/, Fabryka Pluszu i Dywanów im. T.Ajzena, oraz przedsiębiorstwa Śródmiejsko-Łódzkiego Zakładów Przemysłu Jedwabniczego.

Łączna powierzchnia budynków fabrycznych przemysłu dziewiarskiego w nosi 125 663 m², a globalna powierzchnia sal fabrycznych 139 764 m². Z powyższej ilości 130 234 m² przypada na zakłady znajdujące się na terenie Łodzi, a 9 530 m² na zakłady znajdujące się na terenie Aleksandrowa.

50

Ogólny stan budynków przemysłu dziewiarskiego określić można, jako średni, jakkolwiek 81 % budynków pochodzi z przed 1920 roku, a średni wiek budynków wynosi 45 lat. Sale fabryczne są natomiast nadmiernie zagęszczone. W 27 oddziałach wchodzących w skład 12 przedsiębiorstw dziewiarsko-pojazdowych i takich i Aleksandrowskich ośmiu posiada niewłaściwy przebieg procesu technologicznego. W dalszych 4 oddziałach należałoby celem właściwego zorganizowania pracy zmniejszyć produkcję o 15 - 25 %.

Stosunkowo lepiej przedstawia się sytuacja w zakładach podległych Centralnemu Zarządowi Przemysłu Ocieleżowego, natomiast w pozostałych, mniejszych branżach mogą być jeszcze gorzej.

Omawiając zagadnienie budynków fabrycznych należałoby omówić pokrótce sprawę magazynów przyfabrycznych. Dla przemysłu włókienniczego jest to sprawa drugorzędna. Zasadniczo zarówno podstawowa masa surowców, jak i gotowych wyrobów znajduje się w magazynach aparatu handlowego. Zakładom przemysłowym potrzebne są jedynie stosunkowo niewielkie magazyny przyfabryczne.

Wielkie wielooddziałowe fabryki kódzkie posiadały przed wojną magazyny o powierzchni zbyt wielkiej nawet na powyższy cel i mogły część ~~z nich~~ ich odstąpić przedsiębiorstwom handlowym na szczeblu zbytu, jako magazyny brakerskie. Z drugiej strony, jeśli idzie o wielką masę mniejszych oddziałów zaznacza się niedobór powierzchni magazynowej.

Aparat handlowy natomiast odczuwa brak powierzchni magazynowej, co uwarunkowane jest likwidacją znacznej ilości małych, kapitalistycznych składów nie nadających się dla potrzeb nowoczesnej gospodarki socjalistycznej, oraz poważnym zwiększeniem globalnej produkcji włókienniczej na terenie Ł.Z.P.M. Budowane obecnie magazyny rozwiążą częściowo to zagadnienie na najbliższe lata. Jeśli idzie o plan perspektywiczny, to należy rów-

5/

niez wziąć pod uwagę, że część zajmowany obecnie przez zakłady przemysłu włókienniczego budynków zwolni się. Budynki te jakkolwiek nie nadają się dla potrzeb przemysłu będą, jednak jeszcze mogły być wykorzystane na magazyny, gdyż w tym wypadku wymagania techniczne byłyby niższe.

52

V. ORGANIZACJA PRZESTRZENNA I TRANSPORT.

Przed przystąpieniem do rozpatrzenia organizacji przestrzennej przemysłu włókienniczego Łódzkiego Okręgu Przemysłowego, koniecznym jest wyrobienie sobie jasnego poglądu na dwa zagadnienia ściśle z nią związane, t.j. na zagadnienie optymalnej wielkości ^{poszczególnych} zakładów przemysłu włókienniczego i na możliwość i celowość organizacyjnego i przestrzennego oddzielenia poszczególnych faz produkcji. Zagadnienia te występują przede wszystkim na odcinku przemysłu bawełnianego, nastawionego na produkcję masową. W innych gałęziach przemysłu włókienniczego sama różnorodność asortymentu i procesów produkcyjnych dyktuje także, czy inne ustawienie organizacyjne.

Jak już w toku niniejszej pracy kilkakrotnie wspomniano, wielkie łódzkie fabryki bawełniane są w pewnym sensie unikatem w światowym przemyśle włókienniczym. Za wyjątkiem Japonii, we wszystkich krajach przeciętny zakład przemysłu bawełnianego rzadko wychodził i wychodzi zresztą poza liczbę 500 robotników. Typową dla przemysłu kapitalistycznego jest daleko idąca specjalizacja, przy czym liczba ogniw pośredniczących zarówno w obrocie artykułami włókienniczymi, jak i biorących udział w samym procesie produkcyjnym jest daleko większa, niż była ona przed wojną w przemyśle łódzkim. Zakłady obejmujące kilka faz produkcji są ~~węzłem~~ rzadkością. Przyczyny tego stanu rzeczy były już również marginesowo poruszane. Fakt, że przemysł włókienniczy rozwijał się tam na kanwie silnej organizacjo handlowej, możliwość prowadzenia produkcji włókienniczej, szczególnie tkackiej w miayon

53

zakładach przy nieznacznie tylko, jeżeli wogóle wyższych kosztach i wreszcie tendencja do inwestowania dużych kapitałów, nawet nagromadzonych jako zyski z produkcji włókienniczej, w bardziej rentownym przemyśle ciężkim, to najważniejsze z nich. W Polsce kapitalistycznej warunki te nie istniały, natomiast istniała niezwykle tania siła robocza, kompensująca straty wynikające z zacofania technicznego i nieudolności organizacyjnej wielkich kocznych przedsiębiorstw kapitalistycznych.

Tak więc porównanie z warunkami pracy w przemyśle kapitalistycznym wydaje się mało przydatne, tem bardziej, że przemysł bawełniany M.Z.P.M. ma być nastawiony na masową produkcję standardowych artykułów w daleko wyższym stopniu, niż przemysł innych państw. Przechodząc do analizy organizacji produkcji zauważyć można, że cały problem rozpada się wyraźnie na poszczególne fazy procesu technologicznego i zresztą wygląda inaczej w przedzainiach, inaczej w tkalniach i inaczej wreszcie w wykończalniach.

Jeśli idzie o przędzalnictwo, to istnienie dużych zakładów gwarantuje niewątpliwie znaczne korzyści. Przedwzyszkim przy licznych zespołach możliwym się staje nastawienie pewnych zespołów na stałą produkcję określonych numerów. Korzyści wynikające z tego zostały już poprzednio wskazane. Możliwym się staje również wtedy mieszanie większych partii bawełny, a raczej większej ich ilości bez powodowania zmiany właściwości przędzy. Wreszcie można w tym wypadku zorganizować w sposób bardziej racjonalny laboratoria przyzakładowe, których nie zastąpią nigdy w zupełności nawet najlepsze laboratoria centralne przy instytutach. Ponieważ przędzalnictwo wymaga pewnej ilości bardzo wysoko kwalifikowanych specjalistów i z tego względu istnienie dużych zakładów jest pożą-

54

dane.

W tkalniach potrzeba, względnie celowość zakładania bardzo dużych zakładów jest mniej oczywista. Lepsze wykorzystanie specjalistów i lepszą synchronizacja pracy oddziałów przygotowawczych niewątpliwie przemawia za taką koncepcją, ale z drugiej strony trudności w kierowaniu bardzo dużym zakładem są oczywiste. Być może celem byłoby zorganizować poszczególne jednostki na bazie segregacji parku maszynowego, przy czym poszczególne zakłady nie powinny w zasadzie posiadać więcej, niż 3 - 5 000 krosien. W tym wypadku na terenie Ł.Z.P.M. istniałyby 2 - 3 b. duże kombinaty. Taka ilość zakładów byłaby również odpowiednia jak się wydaje, jeśli nie a przedzainie.

Masowa produkcja przędzy i tkanin pociąga za sobą ien masowe wykończenie. Dotychczasowy stan rzeczy jest pod tym względem wysocę niezadawalający. Istnienie wykończalni przy poszczególnych zakładach powoduje, że na poszczególne wykończalnie przypada rocznie co najwyżej kilkadziesiąt milionów metrów, a na poszczególne rodzaje uszlachetnienia, jak bielienie, farbowanie, drukowanie i t.d. zaledwie kilka milionów metrów. Te ilości mogą być oczywiście uważane za poważne, jeśli idzie o tkactwo, ale w procesie wykończalnictwym, a zwłaszcza w drukowaniu są one niedostateczne. Ponieważ cała masa przeznaczona do drukowania, lub farbowania w jednym wzrze, lub w jednym odleniu dzielona jest na kilka zakładów wykończalniczych, nie sposób jest otrzymać jednolite wyfarbowania w większej masie, niż stanowi jedna partia w jednym zakładzie i jednym procesie druku. lub wyfarbowania danego wzoru, lub koloryzacji.

Różnice w odcieniach przy większej masie towarowej są dzisiaj największą bolączką przemysłu konfekcyjnego.

55

Nie pozwalają one na szycie dużych partii białizny, lub sukienek, ze względu na ryzyko, że przy krojenie dużych ilości otrzymuje się gotowy wyrób składający się wprawdzie z części w jednym kolorze, ale w różnych odcieniach. Przemyśl ten musi więc dzisiaj selekcjonować poszczególne sztuki i kroić w zasadzie tylko małe partie towaru o jednakowym odcieniu. Ten system powoduje przede wszystkim dodatkowe koszty robocizny w związku z selekcjonowaniem i powstawaniem nadmiernej ilości ścinków.

Proces uszlachetniania ma poza tem dla ostatecznego gatunku tkaniny i jej wyglądu znaczenie jeszcze większe, niż sama konstrukcja przędzalnicza i tkacka. Ponieważ wykończalictwo stanowi bardzo trudną dziedzinę w której dobrych specjalistów zawsze było bardzo mało, tworzenie dużych zakładów z odpowiednimi laboratoriami daje oczywiście korzyści, których nic nie równoważy. Podręczne laboratoria w drobnych zakładach nie dadzą nigdy tych samych rezultatów. Dodać należy, że w zasadzie najbardziej uciążliwą dla otoczenia część procesu produkcyjnego lepiej jest skoncentrować w jednym miejscu.

Przygotowywanie mieszanek, chemikaliów podstawowych, składników barwników i t.d. w dużych ilościach daje duże oszczędności. Niezależnie od tego w dużym zakładzie można produkować jeden i ten sam wzór na poszczególnych zespołach drukarskich przez dłuższy czas, niż w małym. Każdorazowa jednak zmiana koloryzacji wzoru powoduje konieczność dokładnego oczyszczenia walców, co zmniejsza wydajność drukarni i wpływa poważnie na koszty. Podobnie przedstawia się sytuacja w farbiarstwie, gdzie zmiana koloru prowadzi do przerwania przynajmniej na 1 dzień produkcji. W małych zakładach maszyny drukarskie rzadko wykorzystane są powyżej

56

50 - 60 % swojej zdolności produkcyjnej.

W łódzkich wykończalniach bawełnianych dochodzi do tego problem braku dobrej wody, oraz ich duża uciążliwość dla wielkiego miasta. Wydaje się więc, że korzystniejszym byłoby skoncentrowanie całego wykończalnictwa bawełny na terenie n.p. Ozorkowa, pozostawiając w Łodzi jedynie 1, lub 2 kombinaty przędzalniczo-ткаckie.

To prowadzi nas wprost do drugiego zagadnienia, jakim jest powiązanie poszczególnych faz procesu produkcyjnego w ramach tego samego zakładu. Ścisłe powiązanie przędzalnika, ткаacza i wykończalnika w jednym zakładzie i ich ciągły kontakt jest niewątpliwie rzeczą pożądaną. Z drugiej strony jednak przemysł wykończalnicy może być uważany poniekąd, jako odrębna gałąź przemysłu dla której surowce stanowią z jednej strony produkty procesu przędzalniczo-ткаckiego, a z drugiej przemysłu chemicznego. Dodatkowe koszty przewozu surowców na odległość 25 km. są niewielkie i nie odgrywają większej roli, jakkolwiek dobre połączenia drogowe i kolejowe są rzeczą konieczną.

W sumie wydaje się, że przemysł bawełniany powinien być zorganizowany w planie perspektywicznym w formie 2 - 3 wielkich, wyspecjalizowanych kombinatów. Trzonem ich byłyby prawdopodobnie dzisiejsze Zakłady Przemysłu Bawełnianego im. Stalina, Z.P.B. im Armji Ludowej i Ozorkowskie Zakłady Przemysłu Bawełnianego. Wykończalnictwo skoncentrowane byłoby w znacznej mierze w Ozorkowie. Ewentualnie jakiś niewielki zakład specjalistyczny istniałby w Łodzi.

W innych branżach przemysłu włókienniczego na terenie Ł.Z.P.M. zagadnienie maksymalnej wielkości poszczególnych zakładów nie występuje w tej ostrości ze względu na większą

57

różnorodność asortymentu i ce za tem idzie parku maszynowego i mniejsze ich rozmiary. Wydaje się, że nie pożądanem byłoby łączenie różnych procesów produkcyjnych w ramach jednego zakładu, a z drugiej strony należałoby unikać tworzenia w miarę możności zakładów zatrudniających znacznie mniej, niż 2 000 robotników. Te więc dwa kryteria określałyby minimalną i maksymalną wielkość poszczególnych zakładów:

Inną jest sprawą, że w poszczególnych branżach, a zwłaszcza w przemyśle wełnianym zbyt radykalne zmiany organizacyjne, a zwłaszcza w organizacji przestrzennej nie będą możliwe z uwagi na bardzo długowieczny park maszynowy i konieczność wykorzystania istniejącej i częściowo przydatnej jeszcze zabudowy. Podobnie przenieszenie poważnych zakładów do mniejszych ośrodków regionu może ograniczać problem mieszkalnictwa. To ostatnie jednak zagadnienie zasygnalizowane tutaj nie należy już w zasadzie do tematu niniejszej pracy.

W poprzednich rozdziałach wskazano na celowość utrzymania w regionie łódzkim ośrodka przemysłu włókienniczego w skali krajowej, przynajmniej w odniesieniu do przemysłu bawełnianego, jedwabniczo-galanteryjnego, dziewiarsko-ponczosznego i innych mniejszych gałęzi. Wyjątek stanowiły może przemysł wełniany. Wydaje się jednak, że region łódzki mógłby tę rolę spełniać równie dobrze w wypadku rozładowania istniejącego skupienia tego przemysłu na terenie samej Łodzi i częściowego przerwycenia zakładów na teren regionu. W samej Łodzi natomiast mógłby się rozwinąć przemysł pomocniczy i uzupełniający. Korzyści takie rozwiązania są oczywiste i tego rodzaju proces jest zresztą normalny i charakterystyczny dla rozwoju przemysłu włókienniczego we wszystkich krajach. Związane z tym powiększenie globalnego

58

sumy przewozów nie odgrywa większej roli. Ze względów omówionych poprzednio przesunięcie to nie może mieć jednak charakteru zbyt radykalnego.

Jakie są wobec tego warunki które muszą spełniać miejscowości w których zostaną zlokalizowane nowe zakłady przemysłu włókienniczego ?

Muszą posiadać obfitą wodę w gatunku odpowiednim dla potrzeb przemysłu włókienniczego. ~~Wymagania~~ ^{potrzeby} zupełnie zasadniczą w odniesieniu do wykończalni i pralni wełny posiada daleko mniejsze znaczenie w wypadku tkalni i częściowo przędzalni.

Muszą dalej posiadać jakieś zakłady przemysłowe zatrudniające przeważnie mężczyzn, aby zrównoważyć zatrudnienie kobiet w zakładach włókienniczych.

Muszą wreszcie posiadać dogodne połączenia zarówno drogowe, jak i kolejowe z Łodzią i krajową siecią kolejową. Icn odległość od Łodzi nie powinna przekraczać 30 - 40 km. Warto w związku z tym wspomnieć, że z miast Ł.Z.P.M. posiadających obecnie przemysł włókienniczy Łódź, Pabianice, Zgierz i Ozorków mają połączenia kolejowe, a Aleksandrów i Konstantynów nie. Z łódzkich zakładów tylko 6 posiada własne bocznice kolejowe. Są to : Zakłady Przemysłu Bawełnianego im. Stalina, im. Marchlewskiego, im. Dyzwizji Kościuszkowskiej, im. Hanki Sawickiej i im. 1-ego maja, oraz Zakłady Przemysłu wełnianego im. Gwardji Ludowej.

Możliwe rozmieszczenie przemysłu włókienniczego na terenie Ł.Z.P.M. ilustruje poniższa tabela:

59.

MOZLIWE ROZMIESZCZENIE PRZEKĄSU WŁOKIENNICZEGO NA TERENIEŁ.Z.P.M. w 1970 r. / globalne zatrudnienie /.

<u>Branża</u>	<u>ogółem</u>	<u>Łódź</u>	<u>Pabianice</u>	<u>Zgierz</u>	<u>Ozorków</u>	<u>Aleksandr.</u>	<u>Konstan.</u>	<u>Irza</u>
bawełna	26 000	11 000	7 000	1 000	7 000	-	-	-
wełna	23 000	18 200	-	2 000	1 000	-	1 800	-
jedw.-gal.	16 000	12 600	-	200	-	-	-	4 000
dziew.-pończ.	14 000	0 000	-	-	-	4 000	-	2 000
odzieżowy	12 000	0 000	1 500	1 500	1 000	-	-	-
in. branże	3 200	3 200	-	-	-	-	-	-
Razem	95 000	61 000	8 500	4 700	9 000	4 000	1 800	6 000
Stan obecny	162 221	129 076	16 548	7 236	5 662	2 379	1 276	44

Cyfry powyższe opierają się na wyliczonych w rozdziale III cyfrach maksymalnych. Należy przypuszczać, że jeżeli ulegną one zmniejszeniu, to przedewszystkiem w odniesieniu do liczby zatrudnionych w przemyśle bawełnianym w Pabianicach i w Zgierzu, oraz w stosunku do zatrudnionych w przemyśle wełnianym w Łodzi. Cyfra zatrudnionych w przemyśle bawełnianym w Ozorkowie może być wyższa, jeżeli proces rekonstrukcji przemysłu bawełnianego Ł.Z.P.M. będzie przebiegał szybciej.

Odnosnie podanej cyfry 6 000 zatrudnionych w innych miejscowościach to ~~cyfry~~ zakłady te mogą być zlokalizowane w innych niewymienionych osiedlach, lub miastach Ł.Z.P.M. Analiza tego zażądania zabiera o cały szereg aspektów wychodzących daleko poza ramy niniejszego opracowania. W każdym razie miasta te będą musiały spełniać warunki wymienione poprzednio. Być może mógłby to być stryków, lub Andrespol.

60.

VI. ZAGADNIENIE WODY I ŚCIEKÓW PRZEMYSŁOWYCH.

Woda, a zwłaszcza obfitość wartkich strumieni była niegdyś jednym z motywów zlokalizowania w Łodzi ośrodka przemysłu bawełnianego. Przepływające wody używane były w tym okresie do napędu foluszy, a nieco później dostarczały siły motorycznej dla pierwszej przędzalni mechanicznej Christiana Wendischa.

Dla nowoczesnego przemysłu włókienniczego zagadnienie wody posiada kapitalne znaczenie z innego względu. Jednym z zasadniczych, będącym najważniejszym warunkiem dobrego wykończenia tkaniny jest dostateczna ilość, ~~szkła~~ ^{dobrej} ~~wody~~ ^{wody}. Zaden z łódzkich zakładów nie posiada obecnie dostatecznej ilości, gatunkowo odpowiedniej wody. Woda ta czerpana jest obecnie w znacznej mierze ze studni głębinowych, ale jest dla potrzeb przemysłu włókienniczego zbyt twarda. Naskutek braku dobrej wody cierpi zwłaszcza przemysł wełniany, gdzie gatunek używanej wody ma szczególnie duży wpływ na jakość gotowego produktu. Woda łódzka, jak już wspomniano ma stopień twardości 9 - 14 ‰, podczas gdy Bielsk n.p. ma tylko 1 ‰, a Tomaszów 1,5 ‰. Rozmrażanie wody środkami chemicznymi nie daje pożądanych rezultatów.

Naskutek zbyt dużego rozbioru woda kredowa na terenie Łodzi stale opada. Spadek lustra wody w ostatnim okresie wynosił 15 mtr. Naskutek tego wiercone obecnie przez niektóre zakłady przemysłu włókienniczego studnie sięgają 800 mtr. Pod względem wody dwa najważniejsze po Łodzi ośrodki przemysłu włókienniczego na terenie Ł.Z.P.M. Zgierz i Pabianice znajdują się w identycznej sytuacji. Większe zasoby wodne po-

61

siada Ozorków. Istnieją poglądy w myśli których jest to woda jurajska, przepływający również przez Kłodz. Woda ta wypływa z gór Świętokrzyskich i przechodzi pod Łodzią na głębokości 1200 mbr. Wypływa ona na powierzchnię ~~już~~ w Ozorkowie, a bardzo obfite źródła istnieją koło Lesznerza. Całe to zagadnienie, a zwłaszcza sprawa ilości wody stojącej do dyspozycji w Ozorkowie i innych punktach na terenie Ł.Z.P.M., oraz stopnia jej przydatności dla potrzeb przemysłu włókienniczego winna być jaknajszybciej zbadana przez specjalistów. W tym aspekcie, gdyby zagadnienie wodne było jedynym motywem przeniesienia wykończalnictwa bawełny poza Kłodz, opłacałoby się lepiej może wiercić studnie głębinowe w Łodzi. Jak jednak wynika z poprzednio opisanych rozważań, istnieje szereg innych argumentów przemawiających za tą koncepcją.

Powracając do Łodzi stwierdzić należy, że nawet po przeniesieniu wykończalnictwa bawełny do Ozorkowa w Łodzi pozostaną jeszcze stosunkowo poważne zakłady wykończalnicze, a zwłaszcza wykończalnia jedwabiu "Pierwsza" w Rudzie. Należy jednak przypuszczać, że po doprowadzeniu do Łodzi wody z Pilicy, rozbiór wody z ujęć lokalnych zmniejszy się tak dalece, że wystarczy to na zaspokojenie tych potrzeb. Część wykończalni kłodzkich przesunie się zresztą już w najbliższym czasie na suche wykończanie, co jeszcze bardziej zmniejszy zapotrzebowanie na wodę.

Na marginesie warto wspomnieć, że w ostatnim czasie udoskonalono metodę wykończania tkanin światłem. Metoda ta poza oszczędnością wody ma przedewszystkim tę zaletę, że otrzymane towary są rzeczywiście światłoodporne. Jakkolwiek zagadnienie to jest technicznie rozwiązane, przynajmniej w stosunku do 12 kolorów, jest to jednak jeszcze rzecz zbyt nowa

62

wa i mało znana, aby mogła być brana obecnie pod uwagę.

Należy dodać, że zwolnienie dla potrzeb miasta pewnej ilości wody z ujęć przemysłu włókienniczego będzie bardzo pożądanym uzupełnieniem zasobów miejskich, nawet po doprowadzeniu rurociągu z Pilicy.

Odnośnie ścieków przemysłowych stwierdzić należy, że wykończalnie wytwarzają duże ilości wody zanieczyszczonej chemikaliami i wymagają naskutek tego dużej i specjalnie rozlokowanej sieci kanalizacyjnej. Przelet wody zakażonej chemikaliami jest bardzo duży, przyczem ścieki wykończalnice niszczą kolektory i winny być neutralizowane. Ścieki i wyziewy stwarzają dużą uciążliwość dla ludności mieszkającej w pobliżu. Pod tym względem teren budowy nowych zakładów musi być albo odpowiednio dobrany, albo wyposażony w specjalnie pod tym kątem budowaną instalację kanalizacyjną, której zresztą wiele kózkich zakładów dotychczas nie posiada.

Poniższe cyfry obrazują zapotrzebowanie na wodę w ważniejszych branżach przemysłu włókienniczego Ł.Z.P.M.:

Przemysł bawełniany	26 443 935 m ³ rocznie
" wełniany	3 770 000 m ³ "
" jedwabniczo-galanter.	1 639 500 m ³ "
" dziewiarsko-pończosz.	1 681 000 m ³ "
Razem	34 534 435 m ³ "

63

VII. ZAGADNIENIE ENERGJI. CIEPŁOWNICTWO

Źródłem energii przemysłu włókienniczego są zarówno własne maszyny i turbiny parowe, jak i miejska sieć elektryczna. Większe zakłady przemysłowe posiadają naogół własne maszyny parowe, które dostarczają nie tylko energii do napędu maszyn, ale i pary do ogrzewania sal fabrycznych i w wielu branżach dla procesów technologicznych. Posiadane przez przemysł turbiny i maszyny parowe są naogół b. stare i mało wydajne.

Zagadnienie energii posiada trzy zasadnicze aspekty. Liczne, porzrucane po całym mieście kominy fabryczne są źródłem zadymienia miasta, przyczem z braku często właściwych urządzeń ochronnych pobliskie posesje zasypywane są ponadto sadzami. Realizacja opracowywanego obecnie projektu założenia sieci centralnych elektrociepłowni usunie w znacznej mierze tę uciążliwość.

Po drugie wykorzystanie węgla w mniejszych maszynach parowych jest naogół mało wydajne. W elektrociepłowniach nie tylko procent wykorzystania opału byłby bez porównania wyższy, ale można by wykorzystać również ciepło odpadowe dostarczając pary zakładom przemysłowym i ogrzewając mieszkania. Istnienie poza tym dużej ilości zakładów posiadających własne źródła energii warunkuje ~~istnienie~~ w pewnym stopniu istnienie przy kilku zakładach bocznie kolejowych, które dezorganizują komunikację miejską, względnie mogłyby być wykorzystane dla innych celów.

Trzecią i może najważniejszą sprawą, jest kwestia na-

64

peđu maszyn włókienniczych. Maszyny te bowiem, a zwłaszcza bardziej precyzyjne maszyny przędzalnice i krosna tkackie, szczególnie jedwabnicze, wymagają bezwzględnie napędu jednostkowego, przy pomocy małych motorków elektrycznych o sile ca 1/2 konia mechanicznego. Napęd jednostkowy nie tylko zapewni im bardziej równomierny bieg, zwłaszcza jeżeli stosowane są motory z automatyczną regulacją obrotów, ale daje znaczne oszczędności energii. Na sali bowiem zawsze część maszyn jest nieczynna i luźny bieg transmisji powoduje pewne straty energii. Niestety w zakładach łódzkich, nawet posiadających własne elektrownie, względnie b. małych, pobierających energję elektryczną z sieci miejskiej, przeważa napęd transmisyjny.

Przemysł włókienniczy zlokalizowany na terenie samej Łodzi pobiera z sieci miejskiej dość znaczne ilości energii. Tylko przemysł bawełniany pobiera prąd i równocześnie oddaje w innych zakładach pewne jego ilości elektrowni, przyczem ilości pobierane i nadwyżki oddawane równoważą się mniej więcej - inne branże wykazują zdecydowaną przewagę ilości pobieranych, przyczem są to ilości w skali miasta poważne.

Projektowana sieć elektrociepłowni znacznie przyczyni się do rozwiązania tego zagadnienia, jakkolwiek oczywiście pozostaje kwestia nakładów na wyposażenie poszczególnych zakładów w duże ilości małych motorków elektrycznych i wprowadzenia w związku z tym właściwego rozstawu maszyn, nie ograniczonego możliwościami połączeń z transmisjami.

Na terenie mniejszych miast przemysłowych Ł.Z.P.Ł. zagadnienie to nie posiada oczywiście tego znaczenia. Pozostaje tam jednak sprawa jednostkowego napędu maszyn,

65

VIII. PRZEMYSŁ POMOCNICZY.

W zasadzie zagadnienie to wiąże się tylko luźno z omawianym tematem.

W okresie do drugiej wojny światowej i ódz, podobnie ~~xxx~~ zresztą, jak cały dzisiejszy Ł.Z.P.M., wykazywała pod tym względem wyjątkową jednostronność. Znaczne postępy, jeśli idzie o rozwój przemysłu pomocniczego i uzupełniającego zostały zrobione dopiero po wojnie, jednak obecny stan nie może jeszcze być uważany za zadowalający.

Określenie co należy uważać za przemysł pomocniczy w stosunku do produkcji włókienniczej nie jest rzeczą łatwą. W każdym razie następujące gałęzie mogą być w ten sposób określone:

Przemysł remontu maszyn przemysłu włókienniczego i odzieżowego,	zatrudniający	o 063	ludzi
Przemysł budowy maszyn włókienniczych,	zatr.	2 681	"
Przemysł włókien sztucznych	"	2 379	"
Fabryka cewek przedzainicznych	"	718	"
czyli łącznie		o 641	ludzi

Do przemysłu pomocniczego należy dalej bezwzględnie przemysł igieł dziewiarskich, podległy Ministerstwu Przemysłu Maszynowego i częściowo przemysł artykułów i tkanin technicznych. Przemysł ten, jak już wspomniano w związku z omawianiem jego profilu produkcyjnego, ~~xxx~~ wyrabia takie artykuły, jak czółenka tkackie, obicia zgrzebiarskie, pasy parciane do transmisji i t.n. Przy produkcji tej jest zatrudnionych i 640 ludzi, nie licząc oczywiście zatrudnionych przy produkcji o charakterze włókienniczym. Ogółem w prze-

66

myśle pomocniczym i uzupełniającym zatrudnionych jest ponad 12 000 osób, co jednak w stosunku do globalnego zatrudnienia stanowi nie wielki procent.

W planie perspektywicznym przemysł ten będzie musiał się jeszcze silniej rozwinąć. Z drugiej strony rozwój przemysłu ciężkiego, a zwłaszcza związanego z przemysłem maszynowym przemysłu hutniczego ograniczony jest na terenie Łodzi brakiem węgla i rud.

Obok różnych gałęzi przemysłu maszynowego i precyzyjnego pożądana jest również na terenie Ł.Z.P.M. daleko idąca zmiana profilu produkcyjnego drobnej wytwórczości. Obecnie dubiuje ona jeszcze w znacznej mierze produkcję przemysłu kluczowego, zamiast ją uzupełniać. Przeszło połowa produkcji tej to produkcja włókiennicza i odzieżowa, a przemysł pomocniczy w stosunku do włókiennictwa stanowi tylko drobny procent. Podobnie można przewidywać wzrost innych gałęzi przemysłu o charakterze częściowo uzupełniającym, jak n.p. przemysłu guzikarsko-galanteryjnego.

W ramach planu perspektywicznego rozwinię się też prawdopodobnie przemysł barwników i niektóre gałęzie przemysłu chemicznego, zwłaszcza związane z wykończalnictwem. Jest rzeczą wątpliwą natomiast, czy rozwinię się przemysł włókien sztucznych, który już obecnie rozwija się silnie w innych okolicach kraju.

67

IX. ZASADNICZE TEZY.

1. Przemysł włókienniczy skoncentrowany w Łodzi i w regionie łódzkim jest to przemysł bardzo duży, ale pracujący w warunkach wyjątkowo nieekonomicznych. Przestarzały park maszynowy powoduje, że wydajność na poszczególne typy maszyn jest znacznie niższa, niż w innych krajach, a w wypadku niektórych typów maszyn kilkadziesiąt razy niższa. Wydajność na robotnika jest w związku z tym we wszystkich fazach produkcji włókienniczej na terenie Ł.Z.P.M. kilkakrotnie niższa, a w niektórych wypadkach kilkadziesiąt razy niższa, niż w innych krajach. Ze względu na swą wielką zabudowę przemysł ten jest dla mieszkańców miast, a zwłaszcza Łodzi dość uciążliwy.

2. Skoncentrowanie na terenie Łodzi wielkiego przemysłu miało i ma jeszcze obecnie, jakkolwiek w mniejszym stopniu, ujemny wpływ na strukturę zarobków ludności. Jednostronność rozwoju upodobiła Łódź raczej do wielkiej osady przemysłowej, niż do metropolji.

3. Łódź, a raczej Łódzki Zespół Przemysłowo-Miejski powinien również w planie perspektywnym pozostać ośrodkiem przemysłu włókienniczego w skali krajowej. Jakkolwiek przemysł włókienniczy może, ze względu na swój specyficzny charakter i w wielu wypadkach istnieje jako przemysł rozproszony po całym obszarze kraju, musi on również posiadać swoje ośrodki, gdzie skoncentrowane byłyby ośrodki administracji przemysłowej, instytucje naukowe-badawcze, uczelnie, wychowujące nowe kadry i t.d. Ł.Z.P.M. posiada niemal

68

wszystkie warunki, aby być takim ośrodkiem.

3. Utrzymanie na terenie Ł.Z.P.M. ośrodka przemysłu włókienniczego w skali krajowej możliwe jest przy pozostawieniu produkcji przemysłu łódzkiego na obecnym poziomie, jeśli idzie o jej rozmiary. Wzrost globalnej produkcji w skali krajowej przypadać będzie na inne regiony, co zmniejszy udział Ł.Z.P.M.

4. Z obecnie czynnych w fabrykach włókienniczych na terenie Ł.Z.P.M. maszyn, minimalny tylko procent będzie jeszcze mógł pracować w 1970 roku. Krzywa wydajności maszyn spada bowiem mniej więcej równomiernie wraz z ich wiekiem, a potem zakłamuje się bardzo gwałtownie. Dla większości maszyn punkt ten osiągnięty jest po 10 latach. Przeważająca większość maszyn włókienniczych na terenie Ł.Z.P.M. pochodzi z przed 1920 r., a znaczny procent z przed 1880 roku. Z istniejących budynków tylko część będzie mogła być służyć za pomieszczenia dla nowoczesnego przemysłu włókienniczego, gdyż są to naogół budynki wielokondygnacyjne, a nie szedowe, czasem małe i zlokalizowane pomiędzy budownictwem mieszkaniowym.

5. Modernizacja przemysłu pociągnie za sobą znaczne zmniejszenie zatrudnienia, przy niezminionej naogół produkcji globalnej. Wobec 162 221 ludzi zatrudnionych dzisiaj, przemysł włókienniczy w 1970 roku zatrudniać będzie 75 - 95 000. W samej Łodzi zmniejszenie zatrudnienia w przemyśle włókienniczym będzie jeszcze większe.

Naskutek zmniejszenia zatrudnienia rolą przemysłu włókienniczego na terenie Ł.Z.P.M. zmniejszy się poważnie.

6. Równoległe ze zmniejszeniem udziału włókiennictwa

69

w ogólnym zatrudnieniu wzrośnie udział przemysłu pomocniczego, a zwłaszcza maszynowego, precyzyjnego, chemicznego i t.d.

7. Utrzymanie na terenie Ł.Z.P.M. ośrodka przemysłu włókienniczego w skali krajowej nie warunkuje bynajmniej tak silnej, jak dotychczas jego koncentracji na terenie samej Łodzi. Ze względu na brak dobrej wody lokalnej w samym mieście, w Łodzi pozostaną głównie kombinaty przedziałnicotkackie, natomiast wykończalnictwo przeniesione zostanie w znacznej mierze do Ozorkowa, lub innych miejscowości posiadających dostateczne ilości dobrej gatunkowo wody. Naskutek tego przemysł włókienniczy stanie się również elementem wiążącym Ł.Z.P.M. w ~~znaną~~ pewną całość.

8. Przemysł włókienniczy Ł.Z.P.M. w 1970 roku nastawiony będzie w silniejszym jeszcze stopniu, niż obecnie na masową produkcję artykułów standartowych. Składać się on będzie w każdej branży z kilku bardzo dużych kombinatów o jednolitym parku maszynowym, nastawionym na produkcję niezmiennających się naogół i asortymentów.

USTALENIE NA PODSTAWIE ANALIZY ZEBRANYCH
MATERIAŁÓW:

1. CHARAKTERYSTYCZNYCH CECH I ROLI PRZEMYSŁU
WŁOKIENNICZEGO Ł.Z.P.M.
2. FUNKCJI PRZEMYSŁU WŁOKIENNICZEGO Ł.Z.P.M.
W SKALI KRAJOWEJ /ogólnie/.

Łódź w grudniu 1952 r.

I.	Wstęp - ograniczenie zagadnienia w czasie i w przestrzeni, źródła i materiały, trudności rozwiązania i zasadnicze przesłanki.....	4
II.	Powstanie i rozwój przemysłu włókienniczego.....	17
III.	Wielkość, rozmieszczenie i zatrudnienie.....	45
IV.	Stan parku maszynowego w świetle rozwoju techniki włókienniczej po 1930 roku.....	67
V.	Produkcja, profil produkcyjny i gatunek wyrabianych towarów.....	94
VI.	Cechy charakterystyczne przemysłu włókienniczego będące wynikiem specyficznych warunków rozwoju.....	101
VII.	Wpływ przemysłu włókienniczego na strukturę demograficzną, społeczną i ekonomiczną osiedli i jego rola na terenie Ł.Z.P.M.....	103
VIII.	Funkcja przemysłu Ł.Z.P.M. w skali krajowej.....	115

- IX. Rozwój przemysłu włókienniczego L.Z.P.M.
 w planie 6-cio letnim..... 121
- X. Specyficzna problematyka przemysłu
 bawełnianego..... 124

4

I. W S T E P - ograniczenie zagadnienia w czasie i w przestrzeni, źródła i materiały, trudności rozwiązania i zasadnicze przesłanki.

Przystępując do rozpatrzenia problemu przemysłu włókienniczego, jako dominującego czynnika miastotwórczego Łódzkiego Zespołu Przemysłowo-Miejskiego, należałoby przede wszystkim sprecyzować, jakie gałęzie przemysłu i w związku z tym, jakie typy zakładów przemysłowych będą przedmiotem niniejszego opracowania, oraz ograniczyć zagadnienie w czasie i w przestrzeni.

Zdefiniowanie przemysłu włókienniczego, względnie dokładne nakreślenie granic tej części przemysłu przez którą rozumiemy przemysł włókienniczy nie jest rzeczą łatwą. Żadna bowiem gałąź przemysłu nie wykazuje tak wielkiej wspaniałej różnorodności procesów technologicznych i tak wielkiego wachlarza najrozmaitszych produktów, służących różnorodnym celom i zaspakajającym często nie mające nic wspólnego ze sobą potrzeby ludzkie, jak właśnie przemysł włókienniczy. W różnych opracowaniach różne kryteria przyjmowane są dla określenia zasięgu przemysłu tekstylnego, ale w danym wypadku mając na względzie stojące do dyspozycji materiały statystyczne, bez których wypracowanie jakichkolwiek wniosków staje się niemożliwe, oparłem się w zasadzie na

podziela na poszczególne Centralne Zarządy, względnie Zarządy przemysłu. Takie postawienie zagadnienia prowadzi wprawdzie w niektórych wypadkach do włączenia liczb nie odnoszących się w zasadzie do przemysłu włókienniczego, lecz do przemysłów pomocniczych, lub pokrewnych, ale nie ma to większego znaczenia dla końcowych, globalnych konkluzji.

W myśl powyższego, zasięg przemysłu włókienniczego ogranicza się do zakładów podległych następującym zarządom:

- Centralny Zarząd Przemysłu Bawełnianego
- Centralny Zarząd Przemysłu Wełnianego
- Centralny Zarząd Przemysłu Jedwabniczo-Galanteryjnego
- Centralny Zarząd Przemysłu Dzwieciarzkiego
- Centralny Zarząd Przemysłu Odzieżowego
- Zarząd Przemysłu Filcowego
- Zarząd Przemysłu Guzikarsko-Galanteryjnego
- Zarząd Przemysłu Artykułów i Tkanin Technicznych.

Włączenie czterech pierwszych wydaje się bezsporne, natomiast odnośnie dalszych mogą istnieć pewne wątpliwości.

Przemysł odzieżowy związany jest bezspornie z przemysłem włókienniczym, którego produkty przerabia, gdyż może być nawet uważany w pewnym sensie, jako ostatnia faza produkcji włókienniczej. W niektórych branżach zresztą, jak n.p. w dzwiewiarstwie, przy produkcji Białejliny dzianej, pończoch i t.d., konfekcjonowanie uważane jest za część procesu technologicznego i przemysłowego z nim związanego tak dalece, że odbywa się w ramach tych samych zakładów produkcyjnych. Podobnie przy produkcji tkanin apaszek, szalików, chusteczek i t.p. konfekcjonowanie

6

stanowi część procesu produkcyjnego.

Z drugiej jednak strony problematyka przemysłu odzieżowego jest wogóle nieco odmienna, a w szczególności ma to miejsce na terenie Ł.Z.P.M. Odrębność przemysłu odzieżowego polega przede wszystkim na odmiennej technice produkcji, innym stosunku nakładów inwestycyjnych na jednego zatrudnionego, oraz innej wysokości przeciętnych płac. Wymagane kwalifikacje zawodowe odbiegają znacznie od przyjmowanych naogół dla całego przemysłu. Przemysł ten wykazuje naogół silniejszą zależność od gustów regionalnych i posiada odrębną problematykę, jeśli idzie o eksport. Zagadnienie produkcji okazjonalnej i produkcji na zamówienie /konfekcja miarowa/ nie występuje w innych branżach w tych rozmiarach.

Niezależnie od tego, na terenie Ł.Z.P.M. zaznacza się szczególnie silnie zjawisko przerostu jednej tylko branży przemysłu, a mianowicie przemysłu włókienniczego, przy b. znacznym niedorozwoju innych. Nie odnosi się to jednak do przemysłu odzieżowego, który wykazuje wogóle w skali krajowej pewien niedorozwój. W Polsce stosunek konsumowanych przez ludność wyrobów konfekcyjnych w stosunku do tkanin kupowanych w formie metrażu jest ciągle jeszcze znacząco niższy, niż w krajach technicznie bardziej zaawansowanych. Również fakt, że przemysł odzieżowy rozwija się w formie wielofabrycznej głównie po drugiej wojnie światowej, powoduje, że posiada on stosunkowo bardziej nowoczesny park maszynowy, niż wymienione poprzednio gałęzie przemysłu.

Pomimo tego wydaje się słusznym włączyć go do przemysłu włókienniczego, z tym jednak, że zagadnie-

nie to wymaga pewnego wyodrębnienia.

Przemysł filcowy posługuje się techniką nie należącą w zasadzie do techniki włókienniczej i posiada zupełnie inny park maszynowy, już abstrahując od faktu, że znaczną część jego wyrobów stanowią filce bite i filce techniczne dla przemysłu papierniczego, olejarzkiego i t.d. Bazuje on jednak w zasadzie swą produkcję na typowych surowcach włókienniczych i dlatego został w ramach niniejszego opracowania włączony do ogólnej problematyki przemysłu włókienniczego.

Przemysł guzikarsko-galanteryjny nie należący w zasadzie wogóle do przemysłu włókienniczego, włączony został ze względu na włączenie przemysłu odzieżowego, w stosunku do którego jest on poważnym dostawcą półfabrykatów. Kwestia lokalizacji obu tych gałęzi w jednym mieście nie jest bez znaczenia. Zresztą zarówno przemysł filcowy, jak i ten bardziej przemysł guzikarsko-galanteryjny są to gałęzie produkcji stosunkowo b. niewielkie.

Przemysł artykułów i tkanin technicznych tylko w odniesieniu do niektórych swoich wyrobów, jak liny, sieci rybackie, taśmy izolacyjne, linoleum i t.p. może być ewentualnie uważany za gałąź przemysłu włókienniczego - znaczna część jego produkcji należy do dziedziny przemysłu drzewnego i metalowego. Jednakże w tym wypadku są to wyroby odnoszące się głównie do maszyn włókienniczych, jak czółenka tkackie, obciąża zgrzeblarskie i t.d. W każdym razie te zagadnienia jakkolwiek włączone do ogólnej problematyki przemysłu włókienniczego, są potraktowane w dalszym ciągu odrębnie. W podobny nieco sposób potraktowane zostało zagadnienie Zakładów Remontu maszyn przemysłu włókiennicze-

8

go i odzieżowego.

Nie włączono natomiast do niniejszego opracowania przemysłu gumowego i tworzyw sztucznych, jakkolwiek produkuje on niektóre rodzaje tkanin powlekanych na bazie tkanin otrzymywanych głównie w formie surowki z przemysłu bawełnianego, oraz przemysłu włókien sztucznych. Obydwa te przemysły należą wyraźnie, ze względu na charakter swojej produkcji do przemysłu chemicznego i zresztą nawet organizacyjnie podlegają Ministerstwu Przemysłu Chemicznego. Odnosnie przemysłu Włókien Sztucznych, którego wyłączenie może budzić pewne wątpliwości warto zaznaczyć, że obok bardzo ważnego dla przemysłu włókienniczego surowca, jakim są włókna sztuczne, a w skali krajowej i syntetyczne, produkuje on również cały szereg artykułów nie związanych z włókiennictwem, jak n.p. tomofan/celofan/ i inne.

Ograniczenie zasięgu niniejszej pracy w czasie zasadniczo nie nastręcza większych trudności, gdyż Plan Zagospodarowania Przestrzennego sporządzany jest dla roku 1970, a niniejsze opracowanie pomyślane jest jako część Założeń. Naskutek tego opracowany jest jedynie stan w roku 1970, a poszczególne etapy postulowanego rozwoju nie są wyodrębnione, jako równorzędne zagadnienia, lecz potraktowane marginesowo i fragmentarycznie. Jedynym wyjątkiem jest omówienie rozwoju przemysłu włókienniczego w planie 6-letnim. To odstępstwo od ogólnej zasady podyktowane zostało możliwością uwzględnienia niektórych ~~spec~~ danych liczbowych, dających lepszy obraz kierunku rozwoju, niż cyfry 1952 r. Dla przemysłu włókienniczego mianowicie nie są opracowywane, ani w skali ogólnokrajowej, ani w skali

9

regionalnej plany perspektywicznej i naskutek tego cyfry planu 6-cio letniego są najbliższymi, jakie są wogóle w tej chwili dostępne. Dopiero w 1953 r. będzie można uzyskać cyfry planu 5-cio letniego.

Nieco bardziej skomplikowanym problemem jest określenie zasięgu terenowego, gdyż granice przyszłego zespołu miejskiego nie są jeszcze obecnie ostatecznie ustalone, a rozważania dotyczące rozwoju przemysłu włókienniczego mogą mieć pewien wpływ na ich ostateczne ukształtowanie. W każdym razie w pracy niniejszej przyjęte są granice uważane obecnie w studiach za aktualne. W myśl tego poglądu Łódzki Zespół Przemysłowo-Miejski, względnie Łódzki Okręg Przemysłowy obejmować będzie miasto Łódź, cały powiat łódzki, część powiatu kęczyńskiego, obejmującą miasto Ozorków i gminy Chociszew, Leśmierz i Rogoźno, część powiatu brzezińskiego, obejmującą miasta Brzeziny, Stryków i Koluszki, oraz gminy Biała, Bratoszewice, Dobra, Galkówek, Lipiny i Nieszków, część powiatu łaskiego, obejmującą miasto Pabianice i gminy Dłutów, Dobroń, Karniszewice, Widzew i Lutomiernik, oraz część powiatu żowickiego, obejmującą miasto Głowno.

W tak nakreślonych granicach mieszczą się cztery większe, choć różniące się znacznie między sobą, ośrodki przemysłu włókienniczego, a mianowicie: Łódź, Pabianice, Żywiec i Ozorków, oraz trzy mniejsze: Aleksandrów, Konstantynów i Tuszyn.

Takie postawienie zagadnienia wyklucza zasadniczo z zasięgu opracowania ośrodki, względnie zakłady włókiennicze powstające obecnie, lub mające powstać w najbliższych latach poza jego granicami, jakkolwiek pomyslane

10

są one jako uzupełnienie niektórych faz produkcji przemysłu Ł.Z.P.M. W rzeczywistości jednak takie ograniczenie zasięgu studiów jest nie do utrzymania. Brak bowiem wytycznych szczegółowych i poglądów władz centralnych na przyszłość przemysłu włókienniczego Ł.Z.P.M. zmusza do rozpatrzenia nie tylko zagadnienia zakładów położonych wprawdzie poza granicami okręgu, ale związanych z nim funkcjonalnie, ale do wzięcia się w ogólną problematykę przemysłu włókienniczego i w problem roli i znaczenia przemysłu kódzkiego w skali ogólnokrajowej, aby w ten sposób móc postawić tezę odnośnie jego rozmiarów i charakteru w planie perspektywnym.

Wytoczne P.K.P.G. dla planu regionalnego Ł.Z.P.M. przewidują, że przemysł kluczowy na terenie miasta Łodzi będzie zatrudniał w 1970 roku 180 000 ludzi, a na terenie całego zespołu 275 000 ludzi, nie podając jaka część tej liczby przypadnie będzie na przemysł włókienniczy. Poza tem przewidywane jest rozszerzenie wachlarza asortymentowego i wzrost globalnej produkcji przez zwiększenie wydajności pracy.

Powyższe cyfry i ogólne wskazówki stanowią całość wytycznych otrzymanych jak dotąd z P.K.P.G. i w zasadzie nie pozwalają na wyrobienie sobie poglądu na temat wielkości i charakteru przemysłu włókienniczego okręgu. Same globalne cyfry zatrudnienia nie określają bowiem rozmiarów i charakteru przemysłu włókienniczego w tym samym stopniu jak to ma miejsce w innych gałęziach przemysłu. Należy tu wziąć pod uwagę, że gros parku maszynowego przemysłu kódzkiego pochodzi z przed pierwszej wojny światowej i zostanie w okresie planu perspektywnego ~~wykorzystane do produkcji asortymentu~~

11

wicznego zastąpię nowymi maszynami. Technika włókiennicza poczyniła jednak w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat bardzo znaczne, a w wielu wypadkach rewolucyjne postępy, co stwarza możliwości zupełnego przestawienia, w ramach akcji modernizacji, niektórych faz produkcji na terenie Ł.Z.P.M.

Z drugiej strony w myśl otrzymanych w Departamencie Planów Terenowych i Lokalizacji wyjaśnień, podane wytyczne nie są oparte na bliższych studiach, gdyż "zagadnienie rozwoju łódzkiego przemysłu włókienniczego w planie perspektywnym i przypuszczalnego stanu i charakteru tego przemysłu w 1970 roku, oraz jego roli na terenie Ł.Z.P.M. i w skali krajowej nie było nigdy przedmiotem dyskusji na terenie Departamentu". Poglądu takiego nie posiada zresztą w sensie poglądu pisanego, przedyskutowanego i przedstawiającego oficjalne stanowisko żaden z zainteresowanych Departamentów P.K.P.G. i Ministerstwa Przemysłu Leśnego, ani żadna z zainteresowanych instytucji. Przyczyną tego stanu rzeczy jest fakt, że plany perspektywiczne dla przemysłu włókienniczego nie są opracowywane nawet w skali ogólnokrajowej, tem bardziej więc brak ich w skali regionalnej. W zasadzie plany perspektywiczne opracowywane są dla przemysłu hutniczego, maszynowego, etc których produkcja warunkuje w znacznej mierze rozwój przemysłu włókienniczego. Jak już wspomniano, odnośnie przemysłu włókienniczego można będzie otrzymać w przyszłym roku cyfry dotyczące planu 5-cio letniego, sięgającego do 1960 r., ale też tylko w skali ogólnokrajowej, bez rozbięcia regionalnego.

W tym stanie rzeczy, na wtórne dla przemysłu, ale pierwszorzędne dla planu regionalnego zagadnienia, jak

12

przewidywana powierzchnią zakładów, zapotrzebowanie na wodę ze źródeł własnych i miejskich, zapotrzebowanie energii elektrycznej i pary ze źródeł centralnych, ilości surowców i gotowych wyrobów przechodzących przez węzeł łódzki, potrzebna ilość bocznic kolejowych i ich rozmieszczenie, a zwłaszcza potrzebna siła robocza nie można uzyskać odpowiedzi drogą rozpracowania wytycznych rozwoju przemysłu włókienniczego Ł.Z.P.M., gdyż wytyczne szczegółowe nie istnieją.

Odnosnie samej tylko podanej cyfry globalnego zatrudnienia, obejmującej zresztą cały przemysł, a nie tylko włókienniczy, należy stwierdzić, że oparta jest ona prawdopodobnie głównie na obecnym zatrudnieniu i trudna do pogodzenia z innymi postulatami wysuwanymi przez władze centralne odnośnie przemysłu łódzkiego w 1970 roku. Przyjmując, że przemysł łódzki wyposażony będzie w nowoczesne maszyny, utrzymanie zatrudnienia w tych rozmiarach, czyniłoby z okręgu łódzkiego giganta włókienniczego, co nie jest zgodne z zasadą równomiernego nasycenia kraju ośrodkami przemysłu włókienniczego. Dla zilustrowania faktu, jak dalece wydajność obecnie czynnych maszyn odbiega od wydajności nowoczesnego sprzętu, pozwolę sobie przytoczyć fakt, że fabryka tkanin jutowych we Francji wymieniła mniej więcej dwa lata temu 1500 krośliń zwykłego typu na 338 krośliń Fayola, dzięki czemu uzyskała zwiększenie produkcji o 50%. Kroślna Fayola jednak które zrewolucjonizowały przemysł jutowy wprowadzane są również w coraz szerszym zakresie w przemysle bawełnianym. Nawet jednak abstrahując od krośliń Fayola, jeden tkacz obskuguje u nas 8-10, w wyjątkowych wypadkach nieco więcej krośliń mechanicznych, podczas gdy w wypadku zastąpienia ich

13

krosnami automatycznymi, mógłby obsłużyć 82 krosna, przy większej wydajności na krosno. Podobnych przykładów można przytoczyć wiele, zarówno z dziedziny przedziałnictwa, jak tkactwa i wykończalnictwa. Wskazują one na to, że jeżeli rola E.Z.P.M. w krajowej produkcji włókienniczej ma się zmniejszyć, a w każdym razie nie zwiększyć, zatrudnienie będzie prawdopodobnie znacznie niższe od dzisiejszego.

Próba szkieletowego rozwiązania ~~istotnych~~ zagadnienia przemysłu włókienniczego, co prawda w skali samej tylko Łodzi, zrobiona została w 1947 r. przez inż. W. Ostrowskiego w ramach Wydziału Planowania Przestrzennego b. Zarządu Miejskiego w Łodzi. W b. ciekawej i dziś jeszcze wartościowej pracy inż. Ostrowski podszedł do zagadnienia od strony miasta i jego potrzeb, nie opierając się z braku w tym czasie odpowiednich materiałów statystycznych na analizie samego przemysłu, jego charakteru, parku maszynowego, produkowanego asortymentu i t.d.

Praca niniejsza, jakkolwiek nie opiera się ona również na opracowaniach w skali ogólnokrajowej, jest próbą rozwiązania zagadnienia w inny sposób. Przyjmuje się trzy zasadnicze przesłanki:

- 1/ Na podstawie analizy konsumpcji poszczególnych rodzajów wyrobów włókienniczych na głowę ludności w różnych krajach i w różnych czasokresach, ~~przyjmując~~ oraz na podstawie przypuszczalnych zapotrzebowań eksportowych, przyjmuje się jaka będzie globalna konsumpcja w 1970 roku.
- 2/ Przyjmuje się, że stan techniczny polskiego przemysłu włókienniczego w 1970 roku będzie odpowiadał mniej więcej stanowi technicznemu przemysłów włókienniczych ~~wskazując~~

14

w najbardziej pod tym względem zaawansowanych krajach w 1952 r. i że przemysł maszynowy będzie w stanie wyposażyć go w potrzebną w myśl powyższych przesłanek ilość maszyn.

- 3/ Na podstawie analizy obecnego stanu wyposażenia technicznego przemysłu włókienniczego Ł.Z.P.M. i biorąc pod uwagę konieczność zapewnienia ~~zwiększenia~~ bardziej harmonijnego ukształtowania aglomeracji kódzkiej, pragnie się jako będzie udział przemysłu Ł.Z.P.M. w globalnej produkcji krajowej w poszczególnych branżach.

Na podstawie powyższych przesłanek obliczona została ilość maszyn i urządzeń poszczególnych typów, zatrudnienie, powierzchnia terenów fabrycznych i t.d., co pozwoli na opracowanie Założeń do planu regionalnego Ł.Z.P.M.

Niezależnie od powyższego przeprowadzono, w miarę dostępnych materiałów, analizę istniejących zakładów z punktu widzenia możliwości ich modernizacji, ~~skierując~~ Oparcie się wyłącznie na analizie stanu istniejącego nie wydaje się celowe, gdyż w 1970 roku czynny będzie tylko niży procent istniejących obecnie maszyn włókienniczych, ^{brany są} ~~które~~ stanowią daleko droższą część inwestycji od budynków, już zupełnie abstrahując od faktu że same budynki również w zasadzie nie nadają się jako pomieszczenie dla nowoczesnego przemysłu włókienniczego.

W ten sposób opracowane sągąnienie podane jest w kilku alternatywach, które ewentualnie będą mogły z braku ogólnokrajowego planu perspektywnego rozwoju przemysłu włókienniczego, stanowić bazę do dyskusji. Dopiero po ewentualnym ustosunkowaniu się władz krajowych

15

czynników można będzie oprzeć na tym plan regionalny.

Na marginesie warto wspomnieć, że nie wszystkie odpowiednie dane statystyczne zostały udostępnione Pracownikom Planów Regionalnych, wskutek czego praca w niektórych częściach nie jest oparta na tak bogatym materiale liczbowym jakby sobie tego można życzyć. Niektórych danych zresztą, dotyczących istniejącej powierzchni hal fabrycznych, klasyfikacji istniejących maszyn z punktu widzenia ich przydatności w wypadku modernizacji i t.d. przemysł wogóle nie posiada.

Historia przemysłu włókienniczego rejonu łódzkiego została potraktowana bardziej obszernie, gdyż wydaje się ona posiadać dla planowania przestrzennego szczególne w wypadku Łodzi znaczenie. Łódzki okręg przemysłowy powstał stosunkowo niedawno, przyczyną od początku pomysłu był jako ośrodek przemysłu włókienniczego i rozplanowany i uformowany przestrzennie z myślą o przyszłym rozwoju. Wprawdzie motywy, które skłoniły rząd Królestwa Kongresowego do zlokalizowania w tym miejscu ośrodka przemysłu włókienniczego nie mają już dziś większego znaczenia i wprawdzie gwałtowny rozwój samej Łodzi, przechodzący oczekiwania założycieli, rozsądził rany przez nich nakreślone, wskazanym się wydaje, przystępując do opracowania planu zagospodarowania przestrzennego Łódzkiego Zespołu Przemysłowo-Miejskiego, uwzględnić motywy i założenia, które były przyczyną takiego a nie innego ukształtowania poszczególnych elementów. Nieczęsto bowiem urbanista przystępując do sporządzania planu przebudowy istniejącej, niezniszczonej naogół przez wojny aglomeracji miejskiej, ma do czynienia z owocem jasnej, precyzyjnie przemyślanej

16

idei przestrzennej, pochodzącej z jednej, niezbyt odległej
epoki historycznej.

17

II. POWSTANIE I ROZWOJ PRZEMYSŁU WŁOČNIENNICZEGO.

Historia Łodzi do 1820 roku, w którym rozpoczyna się jej gwałtowny wzrost jest wyjątkowo uboga. Z materiałów źródłowych można wywnioskować, że miasteczko zostało założone przed 1332 rokiem, kiedy to nazwa Łodzia pojawia się po raz pierwszy w przywileju księcia Władysława z Łęczycy dla biskupa kujawskiego. Geneza samej nazwy - Łódź, tak mało stosownej dla, wyjątkowo dziś ubogo wyposażonego w wodę, miasta, jest sporna. Istnieją, aż trzy teorie odnośnie jej pochodzenia.

Prze pierwsze 300 lat swego istnienia, miasteczko, drzemiące wśród borów i lasów, posiadało ludność nie przekraczającą w żadnym okresie kilkunastu tysięcy setek. Ludność ta trudniła się niemal wyłącznie rolnictwem.

Za czasów pruskich, jak również później w latach 1817 i 1819 istniały projekty zdegradowania miasta do roli wsi, względnie osady.

Nieco bogatszą od głównego miasta Zespołu historię posiadają Pabianice i Zgierz.

Nazwa dóbr Chropy pojawia się po raz pierwszy w historii w połowie XI wieku. Mniej więcej w 200 lat później, między rokiem 1297, a 1398 /dokładna data nie jest znana/ Pabianice zostały podniesione do rzędu miast. Pomimo kilku przywilejów ustanawiających w mieście jarmarki i dogodne warunki dla tranzytu handlowego, Pabianice pozostają do końca XV wieku miejscowością bez znaczenia. Znaczący rozwój następuje dopiero w XVI w. Miasto rozwija się i staje się poważnym ośrodkiem sukienniczym. Liczne przywileje zapewniają rzemieślnikom dogodne warunki rozwoju. W XVII wieku epidemia cholery nawiedza trzykrotnie miasto i od tej chwili rozpoczyna się jego powolny upadek, charakterystyczny zresztą dla większości miast polskich w tym okresie. W 1824 roku miasto

18

liczy już tylko 482 mieszkańców.

Równie długą historię posiada trzecie z kolei miasto E.Z.P.M., Zgierz z tą jednak ważną różnicą, że upadek jego w XVII wieku był mniejszy i miasto to na początku XIX w. było obok Łęczycy, największym ośrodkiem w pasie przeznaczonym przez Rząd Królestwa Kongresowego nateren kolonizacji tkaczy cudzoziemskich.

Ostatnie wreszcie znaczniejsze miasto E.Z.P.M. - Ozorków powstał w okresie znacznie późniejszym, a główny jego rozwój przypada na czasy okupacji pruskiej, kiedy to został on skolonizowany przez Niemców, sprowadzanych przez Rząd Pruski w ramach akcji germanizacji ziem polskich. Fakt posiadania pewnej ilości rolniczej ludności niemieckiej odegrał pewną rolę w okresie kolonizacji tkaczy m.in. za czasów Druckiego-Lubeckiego. Nowi przybysze, wśród których przeważali Niemcy, osiedlali się chętniej w okolicy w której istniały już kolonie niemieckie z wcześniejszego okresu.

Kongres wiedeński, kładąc kres epoce wojen napoleońskich i ustanawiając nową organizację polityczną Europy, włączył okręg dzisiejszego E.Z.P.M. do Królestwa Kongresowego. W Rosji, która wyszła zwycięsko z zamętu wojennego, zaobserwować można początek nowej orientacji gospodarczej. Chcąc stworzyć początki własnego przemysłu w tym olbrzymim, niemal wyłącznie rolniczym kraju, rząd rosyjski wszedł na drogę ustanawiania stosunkowo wysokiej bariery celnej, z której w wyniku rozwoju wypadków miał skorzystać w ciągu najbliższych lat, przemysł włókienniczy podporządkowanego Rosji i połączonego z nią Unią personalną, Królestwa Polskiego.

W samym Królestwie wzmożyły się w tym okresie wysiłki w kierunku przekształcenia kraju, ciągle jeszcze wyłącznie rolniczego, w rolniczo-przemysłowy. Ruina rolnictwa /którego rynki zbytu zamykały się/ i lepsze zrozumienie przemian gospodarczych i polityczno-społecznych dokonywujących się w Europie, oraz zaszły od

19

czasów stanisławowskich, ograniczone wprowadzie, zmiany ustrojowe - stworzyły korzystniejsze warunki dla rozwoju przemysłu. Opiekę nad nim przejęli tacy ludzie, jak Mostowski, minister spraw wewnętrznych i policji, Staszic, Rembaliński, Dunin, a zwłaszcza książę Ksawery Drucki-Lubecki, od 1821 roku prezes Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu.

Program Lubeckiego pierał się na założeniu, że zanim rewolucja przemysłowa dosięgnie Rosji, Królestwo przez którego ziemie będzie przechodzić, zbierze pierwsze owoce. Dzięki Lubeckiemu taryfa cłona rosyjska na towary polskie została w 1822 roku wybitnie obniżona, a import do Królestwa towarów włókienniczych, zwłaszcza pruskich, poważnie ograniczony. Program rozwoju przemysłu opierał się na badaniach statystycznych, obserwacji ruchu importu i eksportu i analizie możliwości rozwoju poszczególnych gałęzi produkcji, zwłaszcza opartych na surowcach krajowych. W pierwszym rządzie rozwinięty miał być przemysł sukienniczy, górnictwo i hutnictwo. Pomyślano równocześnie o rozwoju dróg komunikacyjnych, składów i urzędów handlowych oraz bankowych. Celem uniezależnienia się gospodarczego od Prus, projektowano budowę drogi wodnej do Winiadawy, gdzie miał być wybudowany nowy port morski, dla obsługi Królestwa.

Rozwój przemysłu włókienniczego miała zapewnić w znacznej mierze imigracja zagranicznych rzemieślników, co było metodą stosowaną od wieków przez kraje zachodnio europejskie. Proponowano osiedlanie tkaczy w małych osadach, przy czym większe miasta miały stanowić ośrodki handlowe. W wyniku polityki Rządu, cudzoziemscy rzemieślnicy napłynęli szeroką falą do Królestwa. Wobec kryzysu panującego wówczas we włókiennictwie niemieckim i czeskim, a wywołanego załamaniem towarów, wyżej technicznie stojącego maszynowego przemysłu angielskiego, przyciągnęli oni zostali przywilejami zagwarantowanymi im dekretem z 1816 roku i uzupełnionymi w latach następnych. Imigranci, których werbunkiem

20

zajmowali się specjaliści emisariusze rządu; byli osiedlani głównie na terenie województw kaliskiego i mazowieckiego. Obydwa te województwa zostały wybrane ze względu na swe zachodnie położenie i bliskość ośrodków, skąd pochodzili imigranci, oraz ze względu na pewne tradycje tkackie; istniejące z czasów przed upadkiem miast w XVII i XVIII wieku. Województwo kaliskie, położone bardziej na zachód, miało dla przybywających imigrantów lepsze warunki. Natomiast województwo mazowieckie, gdzie rozwojem przemysłu zajmował się energiczny prezes Wojewódzkiej Komisji Mazowieckiej, Rajmund Rembelski, przedstawiało znaczne udogodnienie przy eksporcie wyrobów do Rosji, gdyż kupcy i fabrykanci mogli się zaopatrywać w wymagane świadectwa pochodzenia towarów, wydawane w stolicy województwa, po drodze - w Warszawie, podczas gdy w województwie kaliskim musieli oni wracać na zachód do Kalisza z bardziej na wschód położonych osad włókienniczych.

Akcja osiedleńcza wymagała bardzo poważnych kapitałów i Lubecki stale borykał się z trudnościami finansowymi, odrzucając jednak konsekwentnie oferty zainwestowania kapitałów zagranicznych.

Lubecki zdawał sobie sprawę z tego, że rozwój przemysłu nie może opierać się tylko na cudzoziemcach i czynił wielkie wysiłki w kierunku szkolenia i przygotowania kadr polskich, czemu na przeszkodzie stały jednak ówczesne stosunki społeczno-polityczne.

Jak już wspomniałem poprzednio, nowopowstające osady włókiennicze lokalizowane były po uprzednim starannym zbadaniu przydatności danego terenu. Najważniejszym czynnikiem, ^{który} obok obfitości łączy i pewnych tradycji włókienniczych wpłynął na rozmieszczenie osad włókienniczych w wąskim trzydziestokilometrowym pasie, ciągnącym się wzdłuż zachodniej granicy województwa mazowieckiego od Izbicy do Tomaszowa, było ciągnięcie ku terenom dostarczającym sukienników. W pasie tym powstały sądowno osady rządowe,

21

Jak: Zgierz, Łódź, Dąbie, Przedecz i Gostynin, jak i prywatne: Aleksandrów, Brzeziny, posiadający nieco wcześniejsze początki Osorków i inne.

Formy osadnicze kształtujące się przede wszystkim pod wpływem stosunków wytworzonych swego czasu, były uwarunkowane faktem, iż rząd wykorzystał dla akcji uprzemysłowienia kraju imigrację tkaczy niemieckich i częściowo czeskich. Tkacze ci nie byli bynajmniej koryfeuszami postępu w przemyśle. Stanowili oni element wypierany ze swej ojczyzny przez konkurencję przemysłu angielskiego. Reprezentowany przez nich typ produkcji rękoźmielniczej, warunkował rozproszoną formę osadniczą, charakterystyczną na zachodzie dla XV i XVI wieku. Ośrodkiem organizującym okręg, gdzie mieściłyby się sklepy wełny, odbywały jarmarki, powstawały siedziby kupców i nakładców, miała być początkowo Łęczyca. Szybki rozwój jednak bardziej na południe położonych osad, skłonił jednak szybko rząd do położenia większego nacisku na rozwój Zgierza. Celem lepszego powiązania poszczególnych osad przemysłowych, rząd przeprowadził publiczny trakt z Włocławka przez Łęczycę, Zgierz i Łódź do Piotrkowa. W późniejszym nieco okresie miała to być droga dopływu surowca, zwłaszcza bawełny dla nowo powstającego przemysłu włókienniczego. Jeszcze wyńiejszy stał się z czasem t.zw. " trakt fabryczny " z Kalisza przez Łódź, Zgierz i Łowicz do Warszawy. Ten ostatni pomysłany był głównie, jako droga, którą gotowe wyroby miały być dostarczane na rynki wschodnie.

P olityka rządu była nastawiona w pierwszym okresie na powiązanie rękoźmielnictwa z produkcją rolną. Osiedlający się tkacze otrzymywali ogrody /do 3 morg/, które miały stanowić ich dodatkowe źródło utrzymania. Próbowano również powiązać rzemiosłnictwo z uprawą lną. W przeciwieństwie jednak do przemysłu wełnianego, rozproszonego w szerokim pasie, przemysł lniany miał być skoncentrowany w Łodzi. Powstała tu kolonia lniana,

22

w której osadnicy otrzymywali stosunkowo duże działki, wzamian za obowiązek dostarczania pewnej ilości lnu i przędzy lnianej, jakkolwiek gleby terenów kolonizowanych nie nadawały się pod uprawę lnu. Produkowane sukna szły głównie na eksport do Rosji i na potrzeby wojska.

Osadnikom zapewniono ograniczenie przywozu tkanin, zwalniając równocześnie niemal zupełnie od ceł import surowców i barwników. Przybywający tkacze i ich synowie zwolnieni byli od obowiązków służby wojskowej, oraz przez szereg lat od świadczeń za otrzymany grunt. Rząd budował dla osadników domy, wolne przez 6 lat od komornego, względnie dostarczał bezpłatnie drzewa budulcowe ze swych lasów, a cegła była dostarczana w cenie kosztu. W nowych osadach rząd budował na swój koszt kościoły, karczmy i t.d.

Nowopowstający przemysł ~~z~~ rozlokowany był w małych miasteczkach względnie w osadach, przy czym rozplanowanie przestrzenne nowych ośrodków było przedmiotem szczególnej troski rządu. Domy osadników budowane były z reguły zdala od istniejącej osady i posiadały układ szachownicowy prostych ulic wokół własnego rynku, posiadającego zwykle kształt prostokątny, w Łodzi wyjątkowo ośmioboczny /dzisiejszy Plac Wolności/, oraz Ratusz i kościół ewangelicki. Wiele miasteczek na terenie Ł.Z.P.N. zachowało do dnia dzisiejszego ślady dwóch odrębnych formacji ~~przestrzennych~~ przestrzennych, pochodzących z różnych okresów. Przykładem może tu być Osorków. Sukiennicy obowiązani byli do budowania domów według jednolitego, typowego planu. Z reguły były to domy murowane, wzgl. na murowanych fundamentach. Architektura większych budynków, jak ratusz, kościół i fabryka była staranna. Budownictwo tego okresu odbija się dodatnio od chaosu budowlanego okresu w późniejszych, a prostota układu przestrzennego ułatwia sadanie stojące przed urbanistami dziś, tam gdzie gwałtowny rozwój, jak n.p. w Łodzi, nie przerósł ram nakreślonych w okresie Królestwa Kongresowego.

23

Momentem, który zdecydował o szybszym rozwoju Łodzi, niż innych osad włókienniczych i pozwolił tej ostatniej na odegranie roli ośrodka organizującego układ na miejsce Zgierza, było złągnięcie wody i rozrastanie się przemysłu bawełnianego w drugiej fazie rozwoju włókiennictwa polskiego. Druki-Lubecki popierał przede wszystkim rozbudowę przemysłu wełnianego i lniarskiego, jako przemysłów pracujących w zasadzie na surowcach krajowych, wskutek czego Królestwo, będące poważnym eksporterem tkanin wełnianych, importowało równocześnie znaczne ilości wyrobów bawełnianych. Powstały, zwłaszcza na terenie województwa mazowieckiego, nieco później przemysł bawełniany pomyślany był niemal od początku, w zupełnym przeciwieństwie do przemysłu wełnianego, jako przemysł zcentralizowany w formie manufaktur. Dotyczyło to zwłaszcza przedsiębiorstwa, stanowiącego pierwszą fazę procesu technologicznego. Przedsiębiorstwo jednak, zanim jeszcze maszyna parowa uczyniła ten aspekt nielimitnym, ciążyła ku wartkim strumieniom, służącym jako źródło siły napędowej. Tak było zarówno w Anglii, jak i później w Stanach Zjednoczonych. Ten właśnie motyw zdecydował o tym, że zakłady włókiennicze w Tomaszowie powstały nie nad Pilicą, lecz nad wartkim jej dopływem, Wolborką.

Zachodnia część województwa mazowieckiego jest jednak równiną pozbawioną naogół wartkich strumieni. Tylko w środku nieregularnego koła utworzonego przez doliny Bzury, Pilicy, Neru i dolinę szczytowską, wznosi się łagodny stożek, na którego szczytzie leży Łódź. Tutaj miały swe źródła strumienie, które zwróciły uwagę Staszica w 1825 roku.

Staraniem rządu, a głównie niestrudzonego Rembielińskiego, który osobistym majątkiem gwarantował pożyczki rządowe, powstała w Łodzi pierwsza mechaniczna przedsiębiorstwa bawełny, poruszana siłą wodną, Christiana Wendischa, w dzielnicy nazywanej Księży Młyn.

24

W Łodzi można w tym czasie rozróżnić wyraźnie trzy formacje przestrzenne, których ślady przetrwały ~~wspomina~~ do dnia dzisiejszego: średniowieczne miasto na północy, osady rękodzielnicze z dużymi działkami wzdłuż dzisiejszej ulicy Piotrkowskiej /wówczas części traktu Włocławek-Piotrków/ i leżącymi po obu stronach osadami prząsników lnu z jeszcze większymi działkami, oraz osady fabryczne wzdłuż rzeki Jasioni, której wody służyły początkowo do napędu maszyn, później do apretury tkanin, a wreszcie zostały zdegradowane do roli odbiorcy ścieków fabrycznych. Ten zespół trzech różnych formacji odznaczał się jednak mimo to dużą przystością i prostotą, lecz niestety został rozsadzony przez бурлиwy rozwój przemysłu włókienniczego w drugiej połowie XIX wieku.

Już w tym okresie stosunki między tkaczami, zwanymi "fabrykantami", a czeladnikami daleko były od dobrych; chociaż w latach międzywojennych próbowano je przedstawić jako "familijne". W 1826 roku dochodzi do poważnych zaburzeń przeciwko właścicielom warsztatów w Zgierzu i w Łodzi. Czeladnicy zresztą, a zwłaszcza zatrudnieni w manufakturach robotnicy, tylko początkowo składali się głównie z przybywających na tych samych prawach co majstrowie, cudzoziemców. Z biegiem czasu coraz liczniejszy staje się udział robotników polskich, których dopływ był początkowo hamowany przez istniejący ustroj społeczny, a zwłaszcza feudalne stosunki na wsi.

Polityka represji władz carskich po upadku powstania listopadowego zahamowała na pewien, krótki zresztą, okres czasu rozwój przemysłu łódzkiego, wywołując jednocześnie głębokie przemiany w jego strukturze.

Podniesienie taryfy celnej między Królestwem Kongresowym, a Cesarstwem, przy jednoczesnym ustaniu zamówień wojskowych, oraz

25

ograniczeniu tranzytu na Bałochi Wschód, ~~przez...~~
nia osłabiło znacznie możliwości rozwojowe przemysłu sukien-
niczego, który do roku 1831 stanowił podstawową gałąź pro-
dukcji włókienniczej Królestwa. Równocześnie zniknęli z wi-
downi politycznej tacy promotorzy rozwoju przemysłu, jak Drucki-
Lubecki i Rembieliński.

Represje rządu carskiego, wywołując ostry kryzys w prze-
myśle wełnianym i lnianym, nie godziły jednak w tej samej
mierze w przemysł bawełniany. Produkcja tkanin bawełnianych
przed powstaniem listopadowym nie zaspokajała bowiem potrzeb
rynku krajowego. Po ograniczeniu eksportu na wschód, prze-
mysł bawełniany miał jeszcze dla dalszej ekspansji rynek
wewnętrzny.

Część przedsiębiorstw zwiła swoje zakłady i przenosi się
na teren Cesarstwa, lokalizując się, ~~w...~~ podobnie jak to
miało miejsce przed trzydziestu laty w wypadku Królestwa, w
pobliżu granicy /powstała wówczas okrug białostocki/, część zaś
przestawia się z produkcji wełnianej na bawełnianą. Przemysł
bawełniany, obciążony w tym okresie niemal wyłącznie na krajowe
rynki zbytu, zaczyna się intensywnie rozwijać. Ponieważ głów-
nym ośrodkiem tego przemysłu była od początku Łódź, wysuwa się
ona w okresie popowstaniowym zdecydowanie na czoło w szeregu
osad i miast przemysłowych, wyprzedzając takie ośrodki, jak:
Ozorków, Pabianice, Żduńska Wola, Dąbie i inne okoliczne
miasteczka, a nawet Zgierz, który od tego czasu posiada już
znaczenie drugorzędne.

Zmiana struktury przemysłu włókienniczego, przesunięcie
punktu ciężkości na produkcję bawełnianą, wywołuje szereg
dalszych następstw. Po pierwsze przyczynia się do przyspiesze-
nia tempa rozwoju kapitalistycznego sposobu produkcji. Prze-
mysł sukieniczy opierał się w poważnym stopniu na działalnoś-
ci samodzielnych rzemieślników, t.j. tkaczy niezależnych

26

/"fabrykantów" /, którzy produkowali przeważnie grube tkaniny wełniane. Natomiast przy produkcji bawełnianej, drobny samodzielny rzemieślnik nie miał już racji bytu. Następuje szybki rozwój manufaktur, a nieco później fabryk, który całkowicie przekształca układ stosunków produkcyjnych. Proces ten przybiera na tempie od czasu wprowadzenia maszyn. Mechanizacja produkcji zaczyna coraz bardziej wypierać rzemiosłowość. Obojętną już od roku 1828 przędzalni wodnej Chrystiana Wendeischa, powstaje w 1841 roku wielka przędzalnia mechaniczna i tkalnia Ludwika Gejera, który pierwszy sprowadził z Belgii do Łodzi maszynę parową.

W roku 1842 Anglia znosi zakaz wywozu zagranicę maszyn przędzalniczych, co przyczynia się do szybkiej mechanizacji produkcji włókienniczej na kontynencie europejskim. W tym czasie Łódź wkracza już na tory rewolucji przemysłowej.

Revolucja ta, aczkolwiek wykazuje te same prawidłowości, które Marks sformułował na podstawie studium historii przemysłu angielskiego w XVIII i XIX wieku, posiada nieco inny charakter, niż na zachodzie, a zwłaszcza w Anglii i prowadzi do wytworzenia nieco innych form produkcji i formacji przestrzennych.

Napijący do okręgu łódzkiego tkacze stanowili przeważnie element biedny, półproletariacki. Ci drobni wytwórcy łatwo popadali w zależność od kupców-pośredników. Nie byli oni bowiem w stanie podołać zadaniom związanym ze zbytem towarów, produkowanych głównie na eksport, oraz z zaopatrywaniem się w przędzę, sprowadzaną na skutek braku zorganizowanego handlu tym surowcem z miejsc ich poprzedniego pobytu /głównie z Niemiec/. Tu leży jedna z przyczyn wytworzenia się w okręgu łódzkim w późniejszym nieco okresie, zakładów wielooddziałowych, o daleko posuniętej koncentracji pionowej, niespotykanych poza Japonią nigdzie na świecie, w tych rozmiarach.

27

Początkowo, zależność drobnych wytwórców od pośredników handlowych polegała na tym, że kupiec, będący często także właścicielem wykończalni, nabywał od rzemieślnika półfabrykaty i zbywał gotowy już towar. Towarzyszył temu coraz bardziej niezależny wyrzysk rzemieślnika, który ubożając nie miał środków na nabycie własnej przędzy i z konieczności popadał w jeszcze większą zależność od kupca: przerabiał jego surowiec, zaciągał pożyczki pieniężne i t.p. Coraz częściej były wypadki, że warsztat rzemieślnika, który nie był w stanie spłacić swych długów, stawał się własnością kupca. W ten sposób powstawała najniższa forma rozwoju produkcji kapitalistycznej, t.zw. kooperacja prosta. Kupiec stawał się nakładcą jednoczącym pod swoją komendą drobnych rzemieślników - chałupników, którzy stopniowo przekształcali się w robotników najemnych, pracujących w domu.

Dalszym stadium rozwoju wczesnokapitalistycznych form produkcji w kódzkim przemyśle włókienniczym była manufaktura skoncentrowana - nakładca przenosi swych chałupników z ich domów pod wspólny dach, skupia ich w jednym miejscu.

System nakładczy w kódzkim przemyśle włókienniczym rozwijał się szczególnie silnie w latach 30-tych i 40-tych ubiegłego wieku, zwłaszcza po przejściu na produkcję bawełnianą. System ten był jednym z głównych środków akumulacji, gromadzenia kapitałów przez silniejszych finansowo przedsiębiorców /kupców/ w drodze nieograniczonego wyrzysku i wyłączenia elementów słabszych /drobnych rzemieślników/. Jest rzeczą charakterystyczną, że późniejsi właściciele wielkich przędzalni i tkalni kódzkich rekrutowali się przeważnie nie z pośród niezależnych tkaczy, lecz z pośród kupców - nakładców. Typowym przykładem jest tu Ludwik Geyer, który już jako nakładca dorobił się znaczego majątku przed założeniem swej fabryki.

Drugim zasadniczym momentem wyródkującym szybki wzrost

28

kapitalistycznych form produkcji, była protekcyjną polityką w
władz rządowych, biorąca w opiekę zaможniejszych przedsię-
biorców i wspierająca ich finansowo /np. Wéndisch/.

Mniej więcej od połowy XIX wieku rozpoczyna się w prze-
myśle włókienniczym okręgu łódzkiego okres przełomowy. Przemysł
ten wkracza zdecydowanie w stadium zmechanizowanej produkcji
fabrycznej. Zaczyna się szybki i gwałtowny rozwój form wielko-
kapitalistycznych, a wraz z nimi narastają nieuchronnie potęż-
ne sprzeczności pomiędzy pracą, a kapitałem.

Na burzliwy rozwój przemysłu włókienniczego okręgu, a
zwłaszcza przemysłu łódzkiego w drugiej połowie XIX wieku
skłóżyły się liczne przyczyny.

Należy tu po pierwsze wymienić zniesienie granicy celnej
pomiędzy Królestwem a Cesarstwem w roku 1851. Stworzyło to no-
we wielkie możliwości ekspansji łódzkich wyrobów bawełnianych
na rozległe i ohłonne rynki Rosji oraz Dalekiego Wschodu.
Wprowadzona od roku 1851 taryfa celna przewidywała dwa rodzaje
ceł importowych - wyższe cła na towary przywożone drogą morską
i niższe dla importu lądowego. Było to również okolicznością
sprzyjającą rozwojowi łódzkiego przemysłu włókienniczego,
który surowce i półfabrykaty sprowadzał wyłącznie drogą lądową.

Skutki caryckiej polityki celnej nie kazały na siebie cze-
kać. Przemysł okręgu łódzkiego postawiony wobec olbrzymiego
popytu, musiał nie tylko zwiększyć swe rozmiary, ale także i
podnieść znacznie zdolność produkcyjną poszczególnych zakła-
dów. To z kolei wywołało dalszy postęp w dziedzinie mechanizacji
i formowania się wielkich, wielooddziałowych zakładów kapitalis-
tycznych. Sprowadzanie maszyn o napędzie parowym spowodowało
także zależność gospodarczą okręgu łódzkiego od zagłębia
dąbrowskiego, skąd był przywożony węgiel.

29

W związku z tym drugim czynnikiem posiadającym doniosłe znaczenie dla rozwoju przemysłu włókienniczego w Łodzi, była rozbudowa sieci kolejowej w Królestwie i Cesarstwie. Trzeba jednak nadmienić, że sama Łódź, położona nieco z boku od jednej z najważniejszych arterii komunikacyjnych - kolei warszawsko - wiedeńskiej, aż do roku 1866 pozbawiona była bezpośredniego z nią połączenia. Wybudowanie t.zw. kolei fabrycznej Łódź - Koluszkki usunęło to dotkliwe upośledzenie największego już wówczas miasta przemysłowego w Królestwie.

Fakt, że kolei warszawsko - wiedeńska była własnością prywatnego towarzystwa, wprowadził element typowo kapitalistycznego chaosu do rozmieszczenia przestrzennego łódzkiego przemysłu włókienniczego. Jak długo inicjatywa planowania rozwoju przemysłu leżała w rękach rządu Królestwa Kongresowego, przemysł ten rozwijał się jako sieć ośrodków włókienniczych. Dla Towarzystwa kolei warszawsko - wiedeńskiej wygodniejszą rzeczą było wybudowanie jednej tylko odnogi z Koluszek do Łodzi, niż rozgąszczona sieć kolejowej. Wyposażenie przemysłu włókienniczego w maszyny parowe, zużywające duże ilości węgla i przejście na produkcję bawełny, stanowiącej towar bardziej objętościowy od wełny, uwarunkowało stopniowe zamieranie ośrodków pozbawionych połączeń kolejowych, oraz potęgowało rozwój aglomeracji łódzkiej.

Trzecim czynnikiem sprzyjającym rozwojowi przemysłu okręgu łódzkiego w 50-tych latach ubiegłego wieku była wojna krymska /1853- 56/. Blokada wybrzeży rosyjskich przez flotę państw sprzymierzonych ograniczyła handel zagraniczny Cesarstwa i zmusiła je do zwiększenia zakupów w Królestwie. Przemysł włókienniczy otrzymał w tym czasie znaczne zamówienia wojskowe.

Czwartym czynnikiem wywierającym poważny wpływ na rozwój form wielokapitalistycznych i przedsiębiorstw wielooddziałowych w przemyśle łódzkim było popieranie przez rząd carski

30

wielkich przedsiębiorców /przeważnie cudzoziemców/, udzielanie im znacznych ulg taryfowych i podatkowych.

Do wymienionych wyżej czynników doszedł na początku lat 60-tych jeszcze jeden o znaczeniu przełomowym, a mianowicie jaskarte reformy uwłaszczeniowe - z 1861 roku na terenach Cesarstwa i z 1864 roku na terenie Królestwa. Reformy te posiadały z ekonomicznego punktu widzenia znaczenie podwójne. Z jednej strony stworzyły one potężny dopływ najemnej siły roboczej do przemysłu kódzkiego, z drugiej zaś, dzięki ożywieniu, na skutek uwłaszczenia, stosunków towarowo - pieniężnych na wsi, przyczyniły się do zwiększenia chłonności eksportowego rynku rosyjskiego i wewnętrznego rynku krajowego. Reforma uwłaszczeniowa z 1864 roku posiadała także duże znaczenie dla układu stosunków społeczno - narodowościowych na terenie okręgu kódzkiego. Dotychczas przedsiębiorcy, jak i w mniejszym stopniu robotnicy kódzcy, stanowili przeważnie element cudzoziemski. Dopływ do miast okręgu mas bezrolnego chłopstwa zadecydował o polskim charakterze proletariatu kódzkiego.

Tak więc w latach 1861 - 1864 kształtowało się nowoczesne oblicze przemysłu włókienniczego okręgu kódzkiego, który w drugiej ćwiertli ubiegłego wieku przeszedł burzliwy rozwój od rozproszonej produkcji rękodzielniczej do wielkokapitalistycznej produkcji fabrycznej, reprezentowanej, w jaszkrawym przeciwieństwie do przemysłu włókienniczego angielskiego, czy przemysłu innych krajów europejskich, przez zakłady wielooddziałowe o rozmiarach niespotykanych tam.

"Wschodnia orientacja" w dziedzinie zbytu znalazła odbicie w asortymencie wyrobów i charakterze parku maszynowego, montowanego pod kątem produkcji grubych tkanin, jak flanele, barchany, sybiry i td. Sprowadzanie surowca i półfabrykatów drogą lądową z niemieckich ośrodków przemysłowych, przy braku zorga-

31

nizowanego handlu bawełną, zdecydowało o wysokiej cenie, niskiej jakości i opóźnionych dostawach surowca, pochodzącego z odrzucanych przez niemiecki przemysł włókienniczy remanentów. To zdecydowało, zwłaszcza wobec wyjątkowo nisko opłacanej siły roboczej, o braku właściwego zainteresowania ze strony fabrykantów dla prawidłowej polityki inwestycyjnej i instalowania najbardziej nowoczesnych maszyn. Przemysł włókienniczy okręgu łódzkiego rozwijał się od początku, jako przemysł nastawiony na produkcję wyrobów tanich i łatwych stosunkowo do wyprodukowania, sprzedawanych wprawdzie z olbrzymim zyskiem, ale produkowanych w sposób bardzo nieskonomiczny. Tania robocizna eliminowała główną podjętą do instalowania coraz bardziej nowoczesnych maszyn.

Dalszy rozwój wielkokapitalistycznego przemysłu włókienniczego w rejonie łódzkim w ostatniej ćwierci XIX wieku i w okresie do wybuchu pierwszej wojny światowej wiąże się ściśle z polityką celną władz carskich. Wzrost ceł na towary importowane z zagranicy stwarzał coraz to korzystniejsze warunki do potężnej ekspansji łódzkich wyrobów bawełnianych na rynki Cesarstwa i Dalekiego Wschodu. W roku 1877 rząd carski, w celu zwiększenia dochodów skarbowych i pod naciskiem rodzimej burżuazji, pragnącej zabezpieczyć się przed konkurencją zagraniczną, wprowadził opłaty celne za przywóz towarów w złocie. Oznaczało to w praktyce zwykłą taryfę celną o 30%. Głównie miały na celu między innymi rozwój plantacji bawełny w południowych prowincjach Rosji. Od tego czasu przemysł okręgu łódzkiego zapatruje się w coraz większym stopniu w surowiec rosyjski. Równocześnie rozpoczyna się potężny dopływ do Łodzi obcych kapitałów, ponieważ przedsiębiorcy zagraniczni, związani z rosyjskimi rynkami zbytu, chcą przeskoczyć barierę celną lokując swe kapitały na terenach Cesarstwa Rosyjskiego.

32

Wysunięte na zachód ziemie Kongresówki stanowią pod tym względem teren najdogodniejszy. Poważne możliwości rozwojowe stwarza także wybudowanie w 1877 roku linii kolei nadwiślańskiej.

Charakterystyczną cechą tego okresu jest silna koncentracja i centralizacja przemysłu. Nowopowstające przedsiębiorstwa to wielooddziałowe giganty przemysłowe. Organizują się wielkie spółki akcyjne. Zaczyna się proces przerastania kapitału przemysłowego w kapitał finansowy. Istotną rolę w tym procesie odgrywa system bankowy, który już zresztą w poprzednich okresach miał duże znaczenie dla rozwoju przemysłu /Bank Polski/.

Mówiąc o koncentracji w łódzkim przemyśle należy zaznaczyć że występowała ona już we wcześniejszym okresie. W tym jednak okresie wykształcił się ostatecznie tak charakterystyczny dla Łodzi i okręgu łódzkiego typ wielooddziałowych fabryk bawełnianych, jednoczących także działy produkcji, jak: przędzalnice, tkalnie i wykończalnice. Zjawisko to jest wynikiem stosunkowo krótkiego, lecz niezwykle gwałtownego rozwoju. Pod tym względem, jak już wyżej wspomniałem, przemysł łódzki różni się od przemysłu angielskiego, gdzie wskutek działania specyficznych warunków utrzymał się typ przedsiębiorstw mniejszych, jednooddziałowych, w wyższym stopniu wyspecjalizowanych. Przemysł włókienniczy angielski rozwijał się bowiem na kanwie silnie rozwiniętej organizacji handlowej, której zupełnie brakło w Polsce. Niezależnie od tego w późniejszym okresie w miastach angielskich rozwijały się silnie inne gałęzie przemysłu, wymagające bardziej wyspecjalizowanej i wskutek tego lepiej płatnej siły roboczej, podczas gdy przemysł włókienniczy wyplerany był stopniowo do mniejszych ośrodków, gdzie łatwiej było o tanich, niewykwalifikowanych robotników. Chęć omięcia ustawodawstwa pracy w nieznaczym tylko stopniu równała fakt, że Łódź żadnych innych gałęzi przemysłu poza

Kilka słów wreszcie wypadałoby poświęcić przemysłowi drobnemu. Jak wspomniano we wstępie, praca niniejsza zajmuje się w zasadzie jedynie przemysłem kluczowym, podległym Ministerstwu Przemysłu Lekkiego. Przemysł drobny, zarówno państwowy i spółdzielczy, jak i prywatny podległy jest Ministerstwu Przemysłu Drobno i rzemiosła i posiada odrębną, zupełnie specyficzną problematykę. Temniemniej celem pełniejszego naświetlenia wpływu jaki wiśkiennictwo posiada na ukształtowanie się regionu, przytoczamy poniższe cyfry, charakteryzujące rozmiar i znaczenie tej gałęzi pomocniczej i uzupełniającej w stosunku do przemysłu kluczowego.

Przemysł wiśkienniczy i odzieżowy podległy Ministerstwu Przemysłu Drobno i rzemiosła zatrudnia na terenie W.Z.P.K. łącznie 12 908 osób. Gros tej liczby przypada na samą Łódź, jak wynika z poniższej tabeli:

Łódź	11 750
Pabianice	190
Zgierz	237
Ozorków	13
Aleksandrów	217
Konstantynów	163
Inne, głównie Brzeziny	338
Razem	12 908

Przemysł ten nastawiony jest głównie na świadczenie usług dla ludności miejscowej. Zakłady o znaczeniu poza-lokalnym zatrudniają z górną 1450 osób.

Ustawienie tego przemysłu nie jest właściwe. Przemysł drobny na terenie regionu posiadającego potężny przemysł wiśkien-

niczy kluczowy powinien raczej zajmować się produkcją uzupełniająca i pomocniczą w stosunku do tego ostatniego, a nie dublować jego profil produkcyjny. Naskutek decyzji władz centralnych ~~produkcja~~ ~~XXXXX~~ włókienniczo-odzieżowa w drobnej wytwórczości na terenie Łodzi jest obecnie ograniczana. W całym tylko przemyśle włókienniczym zaobserwować można na przestrzeni 1952 roku spadek liczby zatrudnionych z 11 750 do 6 000.

Pod względem wyposażenia technicznego, systemu produkcji, skali piac i t.d. przemysł drobny różni się znacznie od kluczowego. Posiadany park maszynowy jest w daleko wyższym stopniu różnorodny, niż to ma miejsce w przemyśle kluczowym i naogół o wiele bardziej przestarzały. Wydajność na maszynę jest znacznie niższa, przestoje i awarie znacznie częstsze. Zakłady są naogół małe - najwięcej zatrudniają do 500 robotników, a i to tylko cumując z trudnieniem we wszystkich oddziałach. Robotnicy są lepiej płatni, niż w przemyśle kluczowym i posiadają wyższe kwalifikacje. Jako surowiec służą, z reguły odpadki. Asortyment wyrobów jest b. rzadziej szerszy, ich gatunek dorywczy w ubiegłych latach, stoi obecnie znacznie poniżej poziomu wyrobów przemysłu kluczowego. Budynki fabryczne są, naogół w bardzo złym stanie, zabezpieczenie ich zwłaszcza przed pożarem często niedostateczne.

Udział przemysłu prywatnego i produkcji chałupniczej, zorganizowanej w pomocniczych spółdzielniach pracy jest już obecnie stosunkowo niewielki. Pod względem organizacyjnym zakłady te należą głównie do czterech pionów: Miejski Zarząd Przemysłu Terenowego, Centrala Spółdzielni Inwalidów, Centrala Przemysłu Ludowego i Artystycznego i przedewszystkim Związek Branżowy Włókienniczo-Odzieżowy.

włókiennictwem właściwie nie posiadała. Rozwijający się przemysł wielkokapitałistyczny rujnował średnie i drobne przedsiębiorstwa. W tym samym czasie, gdy ilość robotników i wartość produkcji wykazywały kilkakrotny wzrost, ilość przedsiębiorstw systematycznie malała.

Szybki wzrost Łodzi i zależność tego rozwoju od wzrostu wartości produkcji przemysłu bawełnianego najlepiej ilustrują następujące cyfry:

w 1872 r.	Łódź	liczy	50 000	miesz.						
w 1878 r.	"	"	100 000	"	"	"	"	"	"	, a wartość prod. baw. 25 milj. rub
w 1885 r.	"	"	160 000	"	"	"	"	"	"	40 " "
w 1897 r.	"	"	312 000	"	"	"	"	"	"	100 " "

Proces koncentracji i centralizacji kapitałów, szczególnie silny w ostatniej ćwierci ubiegłego wieku, świadczący o tem, że przemysł łódzki zaczął wkraczać w najwyższe stadium rozwoju kapitalistycznego, najlepiej ilustruje historia wielkich łódzkich przedsiębiorstw, n.b. należących do największych na świecie, jak zakłady Geyera, Scheiblera, Grohmana, Poznańskiego i inne.

Ubocznym zjawiskiem wysokociskowej polityki carskiej było powstanie w Łodzi wielkiego przemysłu półwełnianego. Do lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku artykuły półwełniane, a głównie przędza, były masowo importowane z Niemiec.

W końcu XIX stulecia przemysł łódzki stanął nagle w obliczu poważnego niebezpieczeństwa. Światowy kryzys 1883 roku i związany z nim spadek produkcji, oraz cen, wywołał ostrą walkę konkurencyjną pomiędzy przemysłem bawełnianym Moskwy i Łodzi. Zasadniczym postulatem przemysłowców moskiewskich było wznowienie granicy celnej między Królestwem a Cesarstwem. Walka obydwu konkurencyjnych grup przemysłowców,

34

...będąca wymowną ilustracją wewnątrzkapitalistycznych przeciwieństw, toczyła się przez szereg lat. Granica celna między Królestwem i Cesarstwem nie została wprawdzie wznowiona, nie mniej jednak rząd carski zastosował szereg środków, godzących w interesy przemysłu łódzkiego. M. in. wprowadzono niekorzystną dla tego przemysłu taryfę ~~szkarni~~ kolijowe.

Rozwój przemysłu włókienniczego okręgu łódzkiego nie odbywał się w sposób równomierny i harmonijny. Był to przeciwnie: rozwój żywiołowy, pełen wstrząsów, wznieśień i załamania. Towarzyszyły temu rozwojowi, jako nieodstępne zjawiska systemu kapitalistycznego, periodyczne kryzysy nadprodukcji. Datują się one już od roku 1831. O bok przyczyn zasadniczych, tkwiących w samej istocie ustroju, składały się na nie i przyczyny uboczne o charakterze politycznym. I tak na przykład na kryzys z roku 1831 wpłynęło powstanie listopadowe i jego następstwa. Drugi kryzys w latach 1842 - 1847 pozostawał w niewątpliwym związku z nadmierną kontrabandą obcych towarów włókienniczych do Królestwa. Gwałtowny kryzys w latach 1860 - 1865 wybuchł na tle "głodu bawełny", spowodowanego wojną secesyjną w Ameryce. Następne kryzysy w latach 1876, 1883, 1892 wykazują regularność typową dla kapitalistycznych cykli koniunkturalnych.

Zywiołowy rozwój przemysłu znalazł swe odzwierciedlenie nie tylko w charakterze przemysłu, ale i w urbanistycznym ukształtowaniu Łodzi. Miasto, które w okresie działalności Rembelskiego rozbudowywało się w sposób planowy, rozrastało się w drugiej połowie XIX wieku niezwykle chaotycznie. Gorączkowe tempo budownictwa, podyktowane stale przybierającym na sile napływem ludności Twitera niesatysfakcjonująco na obliczu Łodzi. Przedstawia ona pod względem architektonicznym i urbanistycznym istną rozniżkę. Brak tu jest wszelkich prawidłowości.

35

wości, rządzących naogół zabudową miast fabrycznych. Za wyjąt-
kiem kompleksu zakładów zgrupowanych w dolinie rzeczki Jasieni
i dawnych zakładów Poznańskiego na północy miasta, fabryki
rozrzucone są dosyć dowolnie pomiędzy domami mieszkalnymi.
Brak jest także charakterystycznego dla miast tego typu "city".
Biura i instytucje porozrzucone są bezładnie po całym mieście.
Jedynie główna ulica handlowa /Piotrkowska/ pokrywa się z za-
sadniczą arterią komunikacyjną. Jest ona jednak zbyt wąska.
Jak już wspominałem początkowy układ miasta był bardzo przeje-
rzysty. Dwa pęki radialnych arterji zbiegających się w okoli-
cach ranku Bałuckiego i zespołu placów Reymonta i Niepodleg-
łości, połączane szachownicą Śródmieścia w którym dominującą
rolę odgrywa ulica Piotrkowska. Bloki Śródmieścia, kształ-
towane jako zespoły parcel do uprawy łąn są zasadniczo duże
i giębowkie, jakkolwiek ulice są naogół zbyt wąskie. Chaos w
układzie sieci ulicznej spowodowały jednak ulice powstałe z
końcem XIX i z początkiem XX wieku w związku z parcelacjami
obrzeża miasta pod kątem "ad hoc" kształtowanych koncepcji
urbanistycznych, które przetrwały w formie nieskoordynowa-
nych ze sobą fragmentów. W toku pośpiesznej rozbudowy po-
minięto tak podstawowe urządzenia, jak wodoociąg i kana-
lizację, zieleni publiczną i t. d.

Początkowe lata XX wieku, do wybuchu pierwszej wojny
światowej, nie przyniosły istotnych zmian w sytuacji prze-
mysłu włókienniczego okręgu Łódzkiego. Był to silnie zaawan-
sowany w swym rozwoju przemysł wielkokapitalistyczny, którego
dominującą gałęzią był przemysł bawełniany, z wielkimi zakła-
dami wieloosławkowymi. P przedsiębiorstwa tego przemysłu produ-
kowały masowo te same towary, współzawodnicząc ze sobą na

36

rynkach wschodnich. Poziom techniczny przemysłu bawełnianego był niezbyt wysoki, park maszynowy i urządzenia techniczne już wówczas nie najbardziej postępowe.

Drugą gałęzią przemysłu okręgu łódzkiego, odgrywającą poważną, choć mniejszą już rolę był przemysł wełniany. Jeśli chodzi o przemysł wełniany zgrzebny, to reprezentowany on był przeważnie przez zakłady wielkie i średnie typu wieloodziałowego. Natomiast przemysł wełniany czesankowy opierał się przede wszystkim na zakładach mniejszych jednoodziałowych. Rozwinął się również przemysł jedwabny, zanikł natomiast przemysł lniany.

Powstanie w Łodzi przemysłu wielokapitałistycznego pociągnęło za sobą uformowanie się i rozwój klasy robotniczej. Łódź stała się w ciągu paru dziesięcioleci lat największym skupiskiem proletariatu w Polsce i jednym z największych w Cesarstwie Rosyjskim.

Klasa robotnicza Łodzi rekrutowała się początkowo spośród t.zw. czeladzi tkackiej, zatrudnionej poprzednio w warsztatach rzemieślniczych. Obok czeladzi w skład łódzkiej klasy robotniczej weszli także byli majstrowie - posiadacze warsztatów, którzy nie wytrzymali kapitalistycznej konkurencji, zostali wywłaszczeni i zepchnięci w szeregi proletariatu. Nieliczna grupa wśród robotników tworzyła zdeklasowaną szlachta. Z chwili przeprowadzenia przez rząd carski reformy rolnej w 1864 roku rozpoczęła się ogromny dopływ do Łodzi mas bezrolnego chłopstwa, który rozwiązał palącą kwestię braku rąk robotnych w przemyśle.

Straszliwy wrzask łódzkiej klasy robotniczej spowodował, że stosunkowo wczesnie wytworzyła się tu świadomość klasowa. Historia nowoczesnej Łodzi obrzuca w liczne starcia klasowe. Do pierwszych strajków o okręgu łódzkim doszło już w 1826 roku.

37

Późniejsze strajki, a zwłaszcza słynny bunt Łódzki w 1861 roku, strajki w 1892 i 1905 roku, oraz pogłębiający się wyzysk i ~~XXXXXXXXXXXXXX~~ coraz mocniejsze podżucie krzywdy, stwarzały na terenie "czerwonej Łodzi" solidne podstawy dla działalności tak wybitnych przywódców polskiego ruchu robotniczego, jak Marchlewski i Dzierżyński. Temu wysokiemu stopniowi uświadczenia politycznego zawdzięcza Łódzki przemysł włókienniczy w pierwszym rządzie swą szybkie uruchomienie po drugiej wojnie światowej.

Szybki rozwój łódzkiego przemysłu włókienniczego został gwałtownie zahamowany przez wybuch pierwszej wojny światowej. 6-ego grudnia 1914 roku wojska niemieckie zajęły Łódź. Sam fakt odcięcia od rynku rosyjskiego, na który przemysł łódzki od początku swego istnienia był nastawiony, oznaczał unieruchomienie większości fabryk, które trwało przez cały okres okupacji niemieckiej. Interesy przemysłowców niemieckich, których wyrazicielem był Dr. Naumann, uczeń Fryderyka Listy i autor koncepcji "Mitteleuropa", widziały w Łodzi groźnego konkurenta na rynkach światowych którego należało zniszczyć. Rozpoczął się okres planowego wywożenia surowców, towarów, maszyn i ich części do Niemiec, przy czym w pierwszym rządzie starano się unieruchomić zakłady mogące produkować na eksport. W czasie czterech lat okupacji wywieziono z Łodzi m.in. 1500 km. pasów transmisyjnych, 1000 ton miedzi, 1000 motorów elektrycznych i t.d., łącznie około 154.000 ton surowców, towarów i części maszyn o łącznej wartości szacowanej na 185 milionów rubli. Dane te dotyczą samej tylko Łodzi bez okręgu, przyczem nie uwzględniają oczywiście strat z tytułu braku konserwacji i zdekontaminowania maszyn. Około 200 milionów rubli stracił przemysł łódzki z tytułu wierzytelności należnych w Rosji, gdyż kupcy rosyjscy pozostawili wielkie zakupy bezpośrednioprzed wybuchem wojny.

38

Nie dziwnego, że w tych warunkach ludność Łodzi licząca w 1913 roku jeszcze 506.000, spadła już w 1915 roku do 342.000.

Po pierwszej wojnie światowej przemysł włókienniczy okręgu łódzkiego znalazł się w trudnej sytuacji co było po części wynikiem niezwykle ciężkiej ogólnej sytuacji gospodarczej Polski. Masowe bezrobocie, inflacja i spekulacja ogarnęły kraj, w czasie, gdy rząd zajęty był tłumieniem ruchów robotniczych i przygotowaniami do wojny z Z.S.R.R. Z drugiej strony przemysł ten przeżywał ciężki kryzys wywołany odcięciem od swego naturalnego rynku zbytu. Wroga wobec Z.S.R.R. polityka rządu uniemożliwiła nawiązanie normalnych kontaktów handlowych przez cały okres międzywojenny. Przemysł bawełniany, zmuszony do przestawienia się na rynek krajowy i eksport do krajów zamorskich, odczuwał silny brak przedziałni cienkopędnych, który hamował produkcję tkalni. Przemysł, który używał poprzednio w 40% bawełnę rosyjską i perską, przechodził na bawełnę amerykańską zmieniając równocześnie swój profil produkcyjny.

Wzrost produkcji na początku lat dwudziestych odbywał się przy jednoczesnej inflacji pieniądza, która przysporzyła istotny charakter tego procesu. Wprawdzie produkcja przemysłu bawełnianego przekroczyła cyfry przedwojenne, jak również nastąpiła pewna niewielka modernizacja parku maszynowego, zostało to jednakże okupione przez zaciągnięcie lichwiarskich długów zagranicą, skąd sprowadzane były surowce i maszyny. Odbiercom krajowym trzeba było udzielać niepewnych kredytów. Okoliczności te sprawiły, że odstęp pomiędzy przemysłem krajowym, a zagranicznym, w sferze ekonomiczności procesu produkcyjnego, pogłębił się jeszcze bardziej. Zresztą tylko przemysł bawełniany przekroczył w 1923 roku cyfry produkcji przedwojennej; wełniany nie osiągnął ich.

39

Kiedy pierwszy powojenny głód towarowy minął, a niskie zarobki robotników i emigrantów nie pozwalały na stworzenie szerszego rynku krajowego, przemysł łódzki rozpoczął rozglądać się za możliwościami eksportu. Niestety, najlepsza chwila wejścia na inne rynki bezpośrednio po wojnie minęła. Krótko-wzroczna polityka rządu, który nie doceniał roli przemysłu włókienniczego, uniemożliwiła osiągnięcie większych rezultatów w tej dziedzinie. Wyroby przemysłu włókienniczego obciążone były wysokim podatkiem obrotowym i nadmierną taryfą kolejową, których ciężar spadał na barki konsumentów, zrażając i tak stosunkowo niske możliwości zbytu.

Warunki w jakich odbywał się polski handel zagraniczny, były niedostatecznie rozwinięte i chaotyczne. Ustawodawstwo bankowe i system kredytowy wykazywały zacofanie w stosunku do innych krajów kapitalistycznych. Sieć izb handlowych i innych instytucji pomocniczych nie stała na właściwym poziomie.

Nie troszczono się również o podniesienie poziomu fachowego kadr i ich wzrost.

Jedynym osiągnięciem okresu międzywojennego było wybudowanie portu w Gdyni, strefa wolnocłowa i Izba Arbitrażowa, przez co przemysł łódzki uwolnił się częściowo od kosztownego pośrednictwa Bremy i Hamburga.

W okresie międzywojennym następuje dalszy postęp procesu koncentracji i centralizacji w przemyśle łódzkim, oraz wzmożona penetracja kapitału międzynarodowego. Modernizacja, ograniczona zresztą w swoim zasięgu, dotyczyła przede wszystkim dużych fabryk wieloodziałowych, na skutek czego różnice w wyposażeniu technicznym między nimi a małymi przedsiębiorstwami pogłębiły się jeszcze bardziej. Wielki kryzys, który rozpoczął się w przemyśle łódzkim w 1929 roku, zaostrzył ten proces. Małe fabryki coraz częściej przechodzą na pracę nakładczą i stają się zupełnie zależne od kolosów przemysłu

40

wych.

Trzeba zaznaczyć, że niektóre łódzkie zakłady wielooddziałowe należały do największych na świecie. Rozmiary koncentracji pionowej i poziomej najlepiej ilustruje fakt, że w 1935 roku ponad połowa robotników pracowała w fabrykach zatrudniających więcej niż 500 robotników, a przeszło 3/4 ogółu robotników pracowało w fabrykach zatrudniających ponad 100 ludzi. Do takiego stopnia koncentracji przemysł włókienniczy angielski - na przykład - nigdy nie doszedł, abstrahując od faktu, że zakłady wielooddziałowe i system nakładczy w tych rozmiarach są w Anglii niesamodzielnie znane.

Równocześnie wzrosła się penetracja obcego kapitału, zwłaszcza w przemyśle wielkim. Obok zatrudnianego już poprzednio kapitału belgijskiego i francuskiego, powstają dalsze koncerny francuskie, a kapitał włoski opanowuje 3 wielkie przedsiębiorstwa i zakłada 2 filie włoskich towarzystw ubezpieczeniowych. Anglicy, posiadający szereg przedsiębiorstw w Łodzi, również zakładają oddziały towarzystw ubezpieczeniowych. Kapitał belgijski opanowuje przędzalnię, a Szwajcarzy zakładają farbnię i wykończalnię jedwabiu. Wzrasta również rola banków i kapitału finansowego.

Chociaż łódzki przemysł włókienniczy osiągnął po kryzysie stosunkowo wysokie zatrudnienie / w 1938 roku w przemyśle bawełnianym pracowało 120.000 robotników /, to jednak szybki jego rozwój, charakterystyczny dla końca XIX wieku, został w okresie międzywojennym zahamowany.

Przemysł włókienniczy, a zwłaszcza bawełniany, nadał miastu jednostronny charakter, zatrudniając w 1935 roku 82,2% wszystkich robotników. Znaczny odsetek zatrudnionych stanowiły kobiety i robotnicy niewykwalifikowani, pobierający bardzo niskie zarobki.

41

O ile w wielkich miastach przemysłowych, po pierwszym okresie burzliwego rozwoju inne gałęzie produkcji, oparte na postępie technicznym XX wieku, jak przemysł precyzyjny, elektrotechniczny, chemiczny, filmowy i t.d., wyparły z czasem, dzięki wyższym płacom, przemysł włókienniczy do mniejszych ośrodków, w Łodzi proces ten do 1939 roku nie nastąpił, przez co miasto zachowało oblicze wielkiej osady przemysłowej. Mimo wysokiej liczby mieszkańców, Łódź nie odgrywała roli wielkiej metropolii.

Ten wielki ośrodek robotniczy nie posiadał ani jednej wyższej uczelni, a sieć bibliotek i innych urządzeń kulturalnych była niska. Złe bruki, brak wody i kanalizacji, brak zieloni publicznej i fatalny stan budynków mieszkalnych dla robotników charakteryzowały Łódź w okresie międzywojennym.

Niżej przytoczone cyfry obrazują stan przemysłu włókienniczego w ostatnich latach przed drugą wojną światową. Dotyczą one województwa łódzkiego w granicach z tego okresu, a więc obszaru większego od proponowanego Ł.Z.P.M. i są z cyframi powojennymi niewspółmierne.

42

PRODUKCJA WŁOKNIENICZA W 1936 r.

Artykuł	Jedn. miary	Ilość	Wartość	Wartość dla całej Polski
Przędza bawełniana	tony	68 704	237 milj.	271 milj.
Tkaniny bawełniane	"	46 295	302 milj.	330 milj.
Przędza wełniana	"	16 058	98 milj.	190 milj.
Tkaniny wełniane	"	11 891	157 milj.	245 milj.
Tkaniny jedwabne	"	2 665	58 milj.	67 milj.
Dziewiarstwo i bykset.	"	2 130	17 milj.	30 milj.
Pończ., karp. i rękawicz. tys. szt. 1934		26	26 milj.	32 milj.
Koronki, firanki, pasmanteris i t.d.	tony	783	12 milj.	26 milj.
Wyr. powroźnicze	"	679	2 milj.	10 milj.
Tkaniny dekoracyjne	"	836	5 milj.	8 milj.
Wyr. kapelusznicze	tys. szt. 2	281	4 milj.	10 milj.
Inne włókiennicze			14 milj.	

EKSPORT WŁOKNIENICZY W 1936 r.

Artykuł	Waga w tonach	Wartość w tysiącach złotych
Wełna czesankowa	992	9 534
Wełna zgrzebna	5	38
Przędza bawełniana i odpad.	178	476
Tkaniny wełniane i półwełn.	211	2 360
Tkaniny bawełniane i odpad.	761	3 245
Tkaniny jedwabne	2	36
Wyroby dziewiarskie	119	553
Inne art. włókiennicze	1 500	7 914
Ogółem	3 768	24 156
Ogółem dla całej Polski w tych artykułach		27 600

43

STYPIEN WYŻSKANIA MASZYN /złanowość/ w 1936 r.

Wrzeciona cienkoprzędne	1.10
Wrzeciona bawełniane odpad.	1.00
Krosna bawełniane	0.79
Wrzeciona czesank. wełniane	0.78
Wrzeciona zgrzebne wełn.	1.30
Krosna wełniane	0.54

Okupacja hitlerowska zalieniła oczywiście zupełnie ten obraz. Na początku zaraz Łódź została włączona administracyjnie do Rzeszy. Pewni swego zwycięstwa hitlerowcy gospodarowali w Łodzi w pierwszym okresie okupacji tak, jakby miasto to na zawsze miało pozostać w ich władaniu. Przemysł włókienniczy został uruchomiony, pracując na potrzeby niemieckiej machiny wojennej. Jednakże już w tym okresie nie brakło wyładków wywożenia maszyn, a nawet całych zakładów, w głąb Niemiec. Niezależnie od wywożenia maszyn i zakładów /między innymi wywieziona została Włdzewska Manufaktura/, przemysł łódzki nieuczony był naskutek braku konserwacji i remontów.

Okupanci nie byli zainteresowani w rozwoju łódzkiego przemysłu włókienniczego. W myśl ich doktryny, tereny położone na wschodzie Europy miały być bazą rolniczą dla Niemiec i uprzemysłowionych krajów na zachodzie. Łódź, położona na wschodnich terenach Rzeszy, miała być zdegradowana do roli miasta liczącego 50 - 100 tysięcy mieszkańców, pozbawiona przemysłu włókienniczego i przekształcona w ośrodek rozdzielczy napływających do Rzeszy produktów rolnych. Miała tu powstać ewentualnie przemysł spożywczy. Nawet cha-

44

Charakter zabudowy miasta miał być całkowicie zmieniony: Łódź rozciągnięta z północy na południe miała być przebudowana w kierunku wschód-zachód.

Dzięki zwycięstwu Armii Radzieckiej plany te zostały unicestwione.

45

III. WIELKOŚĆ, ROZMIESZCZENIE I ZATRUDNIENIE.

Przemysł, który odziedziczyliśmy po okresie kapitalizmu, składał się z wielkiej ilości zakładów wśród których zdecydowanie dominującą rolę odrywały, zarówno jeśli idzie o zatrudnienie, jak i o produkcję wielkie giganty przemysłowe. Stąd przeciętna wielkość zakładu przemysłowego była w Łodzi znacznie większa, niż w innych ośrodkach przemysłu wielkienniczego. Zorganizowanie przemysłu i opracie dalszej jego pracy na bardziej racjonalnych zasadach wymagało w pierwszym rzędzie likwidacji drobnych zakładów, wciśniętych naogół między budynki mieszkalne, względnie znajdujących się zgoła w lokalach mieszkalnych i przeprowadzenia głęboko stęgającej akcji komasacji. Dzięki entuzjastom i łódzkiej klasie robotniczej zadanie to zostało wykonane w głównych zarysach w bardzo krótkim czasie. Likwidacja jednak najmniejszych i pracujących w najgorszych warunkach, przy najniższej wydajności pracy zakładów, nie rozwiązała jednak jeszcze zagadnienia właściwej organizacji przemysłu. Liczba zakładów zmniejszyła się wprawdzie bardzo poważnie, ale większość z nich składa się z porozrzucanych często po całym mieście oddziałów. W chwili obecnej przemysł bawełniany na terenie Ł.Z.P.M. składa się z 41 zakładów z których 37 znajduje się w samej Łodzi, 2 w Fabianicach i po jednym w Zgierzu i w Ozorkowie. Przemysł wełniany składa się z 62 zakładów z których 57 znajduje się w Łodzi, 1 w Fabianicach, 2 w Zgierzu, 1 w ~~Łodzi~~ Konstancynie i 1 w Ozorkowie. Przemysł jedwabniczo-galanteryjny posiada 31 zakładów w Łodzi, oraz po jednym w Fabianicach i w Zgierzu. Ponadto 1 oddział istnieje w Tuszynie. Przemysł Dzieciarski posiada 50 zakładów w Łodzi, oraz fabrykę pończoch w

46

Aleksandrowie. Przemysł odzieżowy posiada 6 zakładów na terenie samej Łodzi i po jednym w Pabianicach, Zgierzu i Ozorkowie. Przemysł filcowy posiada 5 zakładów na terenie miasta Łodzi, przemysł artykułów i tkanin technicznych 19, a przemysł guzikarsko-galanteryjny 3. Łącznie na terenie Łodzi czynnych jest 208 zakładów przemysłu włókienniczego, na terenie Pabianic 5, Zgierza 5, Ozorkowa 3, a Konstantynowa, Aleksandrowa i Tuszyńa po jednym.

Proces komasacji i centralizacji przemysłu włókienniczego wysunął i podkreślił zagadnienie zmiany profilu produkcyjnego i asortymentu, o czym szerzej będzie jeszcze mowa w dalszych częściach niniejszego opracowania. W zasadzie wielkie zakłady powinny być nastawione raczej na produkcję artykułów standardowych i takich. Produkcja artykułów mody, zmieniających się przeważnie w każdym sezonie, jest raczej domeną przemysłu drobnego. Pod tym względem istnienie w Łodzi, jeszcze w okresie kapitalistycznym wielkich zakładów wieloddziałowych ułatwiało nieco reorganizację ale proces ten nie jest jeszcze doprowadzony do końca. Asortyment produkowany obecnie składa się ciągle jeszcze ze zbyt wielu odmian poszczególnych artykułów, co ma ujemny wpływ zarówno na gatunek wyrobianych towarów, jak i na wskaźniki wydajności ~~pr~~ pracy. Dodatkowym efektem tego stanu rzeczy jest szybsze zużywanie maszyn, zwłaszcza w przedziałniach, gdzie poszczególne tryby zużywają się nierównomiernie.

Nowym zjawiskiem w przemyśle włókienniczym okręgu łódzkiego, zwłaszcza w przemyśle bawełnianym jest zachwianie równowagi między ~~xx~~ zdolnością produkcyjną przedziałni i tkalni. Przed wojną istniała wyraźna przewaga zdolności produkcyjnej ~~między~~ przedziałni, co było objawem korzystnym, zważywszy, że przedzia była zawsze lepszym i bardziej opłacalnym artykułem eksportowym, niż tkanina. Okupanci wywieźli jednak z Łodzi

47

więcej urządzeń przędzalniczych, niż tkalni, a poza tem na
Ziemiach Odzyskanych znajdowało się więcej tkalni, niż przędzal-
ni. Naskutek tego, już dzisiaj produkcja przędzalni na terenie
Ł.Z.P.M. z trudem nadążyć może za produkcją tkalni. W wyniku
modernizacji tkalni zachodzi konieczność wybudowania dodatkowej
przędzalni.

Rozmieszczenie przemysłu na terenie okręgu wskazuje na
dominującą rolę samej Łodzi. Ilość zakładów nie jest tu wystar-
czającym miernikiem, gdyż zakłady przemysłu włókienniczego na
terenie Ł.Z.P.M. różnią się znacznie między sobą, jeśli idzie o
wielkość. Niektóre z nich to fabryki, zatrudniające po kilku-
dziesiąciu robotników, podczas gdy niektóre to giganty prze-
mysłowe posiadające po kilkanaście tysięcy robotników, własne
bocznice kolejowe, elektrownie i t.d. Zakłady im. Stalina n.p.
należą do największych w siojjej branży na świecie. Na ogólną
ilość zatrudnionych w przemyśle włókienniczym Ł.Z.P.M. przy-
pada na

Łódź	129 076
Pabianice	16 548
Zgierz	7 236
Ozorków	5 662
Aleksandrów	2 379
Konstantynów	1 276
Tunzyn	44
Ogółem	162 221

Podobnie nierównomierne jest rozmieszczenie przemysłu na
terenie samej Łodzi, gdzie problem właściwej lokalizacji po-
siada znaczenie daleko nawet większe, niż na terenie mniejszych
miast okręgu.

Wzrostowy podział funkcjonalny Łodzi na obszary przemysłowe

48

i mieszkalne, wprowadzony przez Rembielińskiego zastąpił w czasie chaotyczne przemieszanie budownictwa przemysłowego i mieszkaniowego. Mniejsze fabryki powstawały między ~~innych~~ domami, lub w głębi działek mieszkalnych, a drobni chałupnicy i przedsiębiorcy zakładali swe warsztaty w mieszkaniach, lub lokalach mieszkalnych. Ten typowy dla miasta kapitalistycznego chaos, był źródłem wielkiej uciążliwości dla mieszkańców. Dym i sadze, hałas, przeciążenie ulic miejskich transportem surowców, półfabrykatów i towarów, wyciewy fabryczne i chemikalia płynące ściekami ulicznymi to tylko niektóre z nich.

Temniej w tym chaosie rozróżnić można było kilka wyraźnych skupisk przemysłu. Największym takim skupiskiem była dolina rzeki Jasieni na południu, oraz w mniejszym stopniu doliny innych rzeczek - Łódki, Bazutki i Neru. Dolina Jasieni była zresztą, jak poprzednio wspomniano pierwszym ośrodkiem kódzkich manufaktur. Tą organizację przestrzenną przemysłu kódzkiego podkreśliła jeszcze przeprowadzona po wojnie likwidacja drobnych ~~zakładów~~ ^{przedsiębiorstw} i zniknięcie wielkiego ośrodka chałupniczego na północy miasta.

To podkreślenie charakteru przemysłowego niektórych dzielnic miało jako ujemny efekt zwiększenie w stosunku do okresu przedwojennego codziennych wędrowek do pracy ludności. Przed wojną dzielnice przemysłowe, a zwłaszcza dolina rzeki Jasieni wykazywały nadmiar miejsc pracy w stosunku do ilości mieszkańców, podczas gdy północne i południowe peryferie wykazywały ich niedobór, jednakże różnice te zanikały w innych częściach miasta. W myśl przeprowadzonej w 1935 roku, na podstawie danych Ubezpieczalni Społecznej, analizy, znaczne części aglomeracji kódzkiej posiadały pod tym względem sytuację zrównoważoną, a wędrowki odbywały się na stosunkowo nie długich odcinkach. Ta korzyść

49.

okupiona była uciążliwością spowodowaną przemieszaniem budownictwa mieszkaniowego i zakładów przemysłowych.

Sytuacja po wojnie jest pod tym względem zupełnie inna. Z jednej strony zwiększył się udział peryferji, zarówno bliższych, jak i dalszych w ogólnym mieszkalnictwie, a z drugiej nastąpiły głębokie zmiany w rozmieszczeniu przestrzennym miejsc pracy. Zakłady przemysłowe rozproszone w dzielnicach mieszkalnych, a zwłaszcza w śródmieściu, oraz w północnej części miasta zniknęły niemal zupełnie, wzrosło natomiast silnie zatrudnienie w wielkich fabrykach przemysłu kluczowego. Przemysł drobny, rozproszony mniej więcej równomiernie po całym obszarze miasta i biura, skupione głównie wzdłuż ulicy Piotrkowskiej nie wyrównują tej luki.

Dyskutując ukształtowanie przestrzenne przemysłu włókienniczczego, należałoby pokrótce omówić zagadnienie jego uciążliwości dla otoczenia. Należy on do przemysłów średnio uciążliwych, ale stopień uciążliwości nie jest jednakowy dla poszczególnych branż i poszczególnych faz procesu produkcyjnego. Ogólnym i być może najważniejszym źródłem uciążliwości jest dymienie i sadze. Łódź przedwojenna posiadała ponad 300 czynnych kominów fabrycznych, które czyniły z niej jedno z najbardziej zadymionych miast na świecie. Znaczna ich część jest wprawdzie obecnie nieużywana, ale zagadnienie to będzie zupełnie rozwiązane prawdopodobnie dopiero po wybudowaniu systemu centralnych elektrociepłowni. Należy w związku z tym zauważyć, że uciążliwość dymienia zależy w bardzo znacznym stopniu od ilości kominów.

Dalszym źródłem uciążliwości jest hałas i związany z produkcją ruch pojazdów mechanicznych. Największy hałas powodują przedziałnie, a przede wszystkim tkalnie, podczas gdy fabryki dziewiarskie, porcelanowe i inne stosunkowo znacznie mniejszy.

Należy skończyć wspomnieć ścieki i

50

wyziwy fabryczne. Zarówno wyziwy, jak i omówione obszerniej w innej części ścieki, dotyczą w zasadzie tylko wykończalni. Zagadnienie uciążliwości procesu wykończalniczego niewątpliwie przemawia również silnie za jego usunięciem poza obręb wielkiego miasta, jakim jest Łódź.

Odrębnym zagadnieniem jest sprawa bocznic kolejowych. Jak już wspomniano poprzednio, wielkie zakłady na terenie Łodzi posiadały własne bocznic kolejowe, dezorganizujące zresztą częstokroć miejską sieć uliczną, a mniejsze lokalizowane były chętnie w pobliżu istniejących bocznic, ~~tworząc~~ tworząc obok dolin rzek mniejsze skupiska przemysłowe. Naskutek tego przemysł włókienniczy nie cierpi obecnie na brak bocznic, jakkolwiek korzysta również w zbyt wielkich rozmiarach ze środków komunikacji drogowej. Zagadnienie to związane jest ~~jest~~ również ze sprawą ciepłownictwa. Przemysł włókienniczy należy bowiem do tych gałęzi przemysłu, gdzie zarówno surowiec, jak i gotowe wyroby posiadają stosunkowo dużą wartość w stosunku do swej objętości. Naskutek tego węgiel jest o wiele bardziej objętościowym materiałem, którego transport trzeba zorganizować, niż surowce włókiennicze. Przed wojną Łódź zużywała 6 razy więcej węgla, niż wszystkich surowców włókienniczych łącznie. ~~Nasze~~ Uwzględniając rozwój po wojnie przemysłu odzieżowego, zużywającego jako surowiec produkt winnych gałęzi łódzkiego przemysłu włókienniczego, stosunek ten jest prawdopodobnie nie niższy. Zakładając budowę sieci centralnych elektrociepłowni, zagadnienie bocznic traci zupełnie na ostrości, jakkolwiek przemysł nie może być ich pozbawiony do tego czasu.

Ostatnim wreszcie problemem jest sprawa istniejącego zaplecza, pozwalającego na dalszą rozbudowę. Stwierdzić należy, że przemysł łódzki zajmuje stosunkowo niewielką powierzchnię i stosunkowo niewielką część ogólnej powierzchni miasta w stosunku

51

do roli jaką odgrywa. Na ogólną powierzchnię miasta 21 161 ha, przemysł zajmuje 358,7 ha. Z tej powierzchni przypada na

Przemysł bawełniany	201,1 ha
" wełniany	69,3 ha
" jedwabniczo-galant.	33,3 ha
" dziewiarski	38,2 ha
" odzieżowy	1,9 ha
" filcowy	5,1 ha
" art. i tkanin techn.	8,7 ha
" guzikarsko-galant.	1,1 ha
Ogółem	358,7 ha

Wiąże się to niewątpliwie z faktem, że budynki fabryczne są w wielu wypadkach wielokondygnacyjne, jakkolwiek duże zakłady posiadają naogół zaplecze terenowe pozwalające na dalszą rozbudowę, a w wielu wypadkach i na ^{rozbudowę} ~~zwiększenie~~ dalszych oddziałów w budynkach parterowych.

Umieszczenie większości fabryk kózkich w budynkach wielokondygnacyjnych prowadzi do wysokiego stosunkowo wskaźnika zatrudnionych przypadających na ha. Wskaźnik ten wykazuje bardzo duże odchylenia zarówno w zależności od branży, jak i pomiędzy poszczególnymi zakładami tej samej branży. Istniejący stan ilustruje poniższa tabela:

52

Przemysł	Zatrudnienie na ha		
	minimalne	maksymalne	przeciętne
Bawełniany	188	730	341
Wełniany	79	816	343
Jedwabniczo-galanter.	171	1 240	342
Dziwiarski	79	2 293	461
Odzieżowy	2 644	10 370	4 157
Filcowy	124	900	238
Art. i tkanin techn.	253	523	287
Guzikarsko-galanter.			760

Cyfry te wyższe są nieco od przedwojennych, nawet dla tych samych zakładów, ze względu na o wiele większą zmianowość, jakkolwiek z drugiej strony 1 robotnik obsługuje dziś znacznie większą ilość warsztatów względnie wrzecion. W przemyśle bawełnianym przed wojną w zakładach Scheiblera i Grohmana przypadało 150 robotników na ha, w Widzewskiej Manufakturze i w fabryce I.K. Poznańskiego 180-200, w fabryce Buhlego 300, a u Miserta nawet 400.

Podobnie są one wyższe od norm przyjmowanych naogół w krajach kapitalistycznych. Angielski Board of Trade zaleca dla przemysłu lekkiego zatrudnienie 175 - 250 robotników na ha, a w planie Manchesteru przyjęto 260 osób na 1 ha terenu netto. Wydaje się jednak, zwłaszcza mając na uwadze wielkie różnice w ilości maszyn obsługiwanych w fabrykach zwykłych i zautomatyzowanych przez jednego robotnika, że kryterium to dla ustalania potrzebnej powierzchni w wypadku przemysłu włókienniczego na obecnym etapie, jest wogóle mało przydatne. Normy radzieckie operują powierzchnią potrzebną na 1 warsztat, względnie wrzeciono, w wyjątkowych wypadkach na jednostkę gotowego produktu. Do zagadnienia tego

63

wypadnie jeszcze powrócić w związku z dyskusją dalszej rozbudowy istniejących zakładów.

Odnosnie przemysłu zlokalizowanego w mniejszych miastach Ł.Z.P.M., stwierdzić należy, że zagadnienie rozmieszczenia zakładów w samym mieście i zagadnienie rezerw terenowych nie posiada tam tej samej ostrości, natomiast wzrasta rola bocznic kolejowych i połączeń z Łodzią. Należy bowiem uwzględnić, że jeżeli przemysł włókienniczy okręgu łódzkiego ma być pomysłany jako całość, szybkie i dogodnie połączenia drogowe i kolejowe z Łodzią są istotnym warunkiem prawidłowej współpracy poszczególnych zakładów. Nie do pomyślenia jest zwłaszcza przerwienie niektórych faz procesu technologicznego, jak n.p. wykończalnictwa poza Łódź bez równoczesnego zapewnienia właściwych połączeń z zakładami łódzkimi. Załączone mapy ilustrują istniejącą sytuację na odcinku połączeń zakładów włókienniczych z systemem bocznic kolejowych i z siatką drogową na terenie samej Łodzi i na terenie Ł.Z.P.M.

Powracając do poszczególnych branż przemysłu włókienniczego, zauważyć można, że ich ukształtowanie przestrzenne jest dosyć różnorodne.

Przemysł bawełniany na ogólną ilość 80 841 zatrudnionych, zatrudniał w poszczególnych miastach następujące ilości pracowników:

Łódź	63 167
Pabianice	13 795
Zgierz	1 352
Ozorków	2 527

W samej tylko Łodzi posiada on ca 1 500 000 wrzecion i blisko 50 000 krosien. Poniższe tabele ilustrują jego wielkość i rozmieszczenie na terenie regionu:

Przemysł bawełniany

Miejscowość	Ilość zakład.	Kubatura zab.fabr.	Wrzeciona czynne pochodzą	
			z przed 1920r.	1920-45 po 1945 r.
Łódź	23	4 750 209	340 820	565 300 16 212
Pabianice	1	862 325	55 400	37 700 20 000
Zgierz	1	82 215	21 530	4 800 -
Ozorków	1	122 194	3 652	31 000 -
Razem	26	5 816 943	421 402	639 620 36 212

Łączna ilość wrzecion 1 097 234

Miejscowość	Krosna czynne pochodzą			Razem
	z przed 1920 r.	z okresu 1920-45	po 1945 r.	
Łódź	12 783	1 913	1 475	16 171
Pabianice	3 750	178	-	3 928
Zgierz	-	-	-	-
Ozorków	620	221	-	841
Razem	17 153	2 312	1 475	20940

Miejscowość	Zużycie surowca w tonach	Produkcja przędzy w tonach	Produkcja tkanin w tys. m.b.	Produkcja tkanin wykończonych w tys. m.b.
Pabianice	-	7 764	34 747	44 446
Zgierz	2 603	2 295	-	-
Ozorków	2 156	2 179	9 220	-
Razem	71 786	70 147	235 418	299 280

55

Miejscowość	Zapotrzebowanie na energię elektryczną	Własna produkcja energii elektrycznej
Łódź	205 923 920	107 823 418
Pabianice	24 559 346	17 089 408
Zgierz	4 118 202	-
Ozorków	5 587 790	2 472 624
Razem	240 189 258	126 585 450

Miejscowość	Globalne zapotrzebowanie wody produk.	Globalne zużycie węgla
Łódź	13 662 784 m ³	319 285 ton
Pabianice	12 600 000 m ³	60 212 ton
Zgierz	13 151 m ³	1 020 ton
Ozorków	168 000 m ³	11 460 ton
Razem	26 443 935 m ³	391 983 ton

56

Przemysł wełniany na terenie Ł.Z.P.M. reprezentowany jest, jak już wspomniano przez 57 zakładów, zajmujących globalnie na terenie samej Łodzi 69,3 ha powierzchni. Na ogólne zatrudnienie wynoszące 30 542 na poszczególne miasta przypada:

Łódź	22 354
Pabianice	506
Zgierz	4 128
Ozorków	2 278
Konstantynów	1 276

Ogólna produkcja dzieli się jak następuje:

Łódź	72,5 %
Pabianice	2,4 %
Zgierz	14,6 %
Ozorków	6,5 %
Konstantynów	4,0 %
Razem	100,0 %

Na ogólną powierzchnię zabudowy fabrycznej wynoszącą dla całego okręgu 1 282 000 m², przypada na Łódź 38%, Pabianice 30%, Zgierz 31%, Ozorków 12% i Konstantynów 11%. Globalna powierzchnia sal fabrycznych wynosi 414 100 m².

Na terenie regionu znajdują się cztery przędzalnie czesankowe o łącznej ilości 97 048 wrzecion. Przędzalnie są to maszyny wózkowe o przestarzałej konstrukcji. Przędzalnie zgrzebne posiadają 145 190 wrzecion, również przeważnie wózkowych. Teren Ł.Z.P.M. grupuje poza tym 3 190 krosien. Krosna przedstawiają potencjał przemysłowy wyższy nieco od przędzalni i w związku z tym tkalnie zaopatrywane są w przędzę również z poza terenem Ł.Z.P.M. Wydajność maszyn w zakładach przemysłu wełnianego na terenie regionu wyższa jest nieco od innych zakładów na terenie.

57

kraju. W szczególności w przedsiębiorstwach zgrzebnych przekracza ją o 12%, w przedsiębiorstwach czesankowych o 5%, a w tkalniach aż o 32%.

Przemysł jedwabniczo-galanteryjny na terenie Ł.Z.P.M. składa się z 4 odrębnych branż. Należałoby właściwie traktować odrębnie przemysł jedwabniczy, produkujący tkaniny jedwabne na odzież wierzchnią i spodnią, przemysł pasmanteryjny, produkujący tasienki i pasmanterię tkaną i plecioną, koronki i ewentualnie w tej samej grupie firanki, przemysł tkanin dekoracyjnych, produkujący plusze, zarówno ubraniowe, jak meblowe, dywany i chodniki. Podział na zakłady jest nieco inny i daje następujący obraz zatrudnienia:

Produkcja tkanin jedwabnych	8 965
Produkcja pasmanterji	2 839
Produkcja koronek i firanek	797
Produkcja pluszy i dywanów	<u>1 083</u>
Razem	13 684

Przemysł ten usytuowany jest w trzech ośrodkach z których największym jest Łódź. Pozostałe dwa to Fabianice i Zgierz. Udział ich w globalnym zatrudnieniu jest niewielki i wyraża się dla Fabianic cyfrą 642, a dla Zgierza 93. Teren zajmowany przez przemysł wynosi ogółem 60,1 ha, z czego na Łódź przypada 58,4 ha, Fabianice 1,4 ha, a Zgierz 0,3 ha.

Powierzchnia zajmowana przez zabudowania fabryczne wynosi w Łodzi 144 98 m², w Fabianicach 5 904 m², a w Zgierzu 1 690 m². Łącznie 151 692 m². Powierzchnia sal fabrycznych wynosi na terenie Łodzi 110 284 m², na terenie Fabianic 3 919 m², a na terenie Zgierza 1 100 m². Łącznie 115 203 m².

W zakładach należących do przemysłu jedwabniczo-galanteryj-

58

nego na terenie Ł.Z.P.M. czynnych jest 64 800 wrzecion przedziałniczych, oraz 5 497 krosien, maszyn plecionkarskich i firankarsko-koronkarskich.

Przemysł dziewiarsko-pończosznicy, ze względu na swój specyficzny charakter, omówiony obszerniej w dalszych częściach wymaga szerszego przedyskutowania. Ze względu na swoje wysokie walory, przemysł ten w bardziej uprzemysłowionych krajach rozwijał się jeszcze przed drugą wojną światową silniej od przemysłu tkackiego i mały jego udział w globalnej produkcji przemysłu włókienniczego Ł.Z.P.M. i krajowego jest wynikiem ogólnego zacofania włókiennictwa polskiego w okresie kapitalizmu.

Na ogólną liczbę zatrudnionych w przemyśle włókienniczym Ł.Z.P.M. 162 221, na przemysł dziewiarsko-pończosznicy przypada zaledwie 20 692, z czego 18 313 w Łodzi i 2 379 w Aleksandrowie, podczas gdy przemysł bawełniany zatrudnia 80 841, a wełniany 30 542. Analogiczne cyfry dla Niemiec w.p. w okresie międzywojennym wykazują w przemyśle bawełnianym 211 500, w przemyśle wełnianym 165,500, a w przemyśle tylko dziewiarskim, bez pończoszniczego 169,500. Jak wynika z powyższego na 100 zatrudnionych w dziewiarstwie przypadało tam 125 osób zatrudnionych w przemyśle bawełnianym i 98 zatrudnionych w przemyśle wełnianym. U nas stosunek ten jest daleko gorszy: na 100 osób zatrudnionych w dziewiarstwie wypada ponad 800 w przemyśle bawełnianym i ponad 150 w wełnianym.

W Polsce kapitalistycznej przemysł dziewiarski zatrudniał ogółem ponad 10 000 osób, co w stosunku do Niemiec stanowiło zaledwie ok. 6%. Ilość zarejestrowanych przedsiębiorstw dziewiarsko-pończosznich wynosiła wówczas 450, z czego wynika, że na jedno przedsiębiorstwo wypadało średnio 22,14 osoby. Poza kilkoma większymi zakładami był to przemysł chałupniczy. Jeżeli

59

wydzielić tych kilka większych zakładów zatrudniających około 3 000 osób, to w pozostało pracowało średnio ca 18 osób w jednym zakładzie.

Był to więc przemysł chałupniczy, rozmieszczony w lokalach nieprzemysłowych. W zakładach tych istniały złe warunki pracy dla robotników, oraz nie było właściwej organizacji pracy nawet w pojęciu kapitalistycznym. Park maszynowy był bardzo różnorodny, produkcja jednostkowa, lub mało-seryjna.

Po wojnie w 1945 roku przemysł dziewiarsko-pończosznicy składał się jeszcze z około 20 0 zakładów, z których większość mieściła się w województwie łódzkim. Po komasacjach, administracyjnych i fizycznych w skład Centralnego Zarządu Przemysłu Dziewiarskiego w 1949 r. wchodziło 27 przedsiębiorstw zatrudniających ogółem ca 25 000-osób. Średnio więc w jednym przedsiębiorstwie zatrudnionych było ca 925 osób. Komasaację przeprowadzano do budynków starych, starając się jednak ujednoczyć w miarę możliwości park maszynowy. Do chwili obecnej przemysł dziewiarski wybudował kilka nowych obiektów, ale poza terenem E.Z.P.M. Poza tem przeprowadzono adaptację i poszerzono szereg obiektów fabrycznych, częściowo również na terenie regionu łódzkiego.

Obecnie przemysł ten zatrudnia na terenie całego kraju ca ~~21 500~~ 37 000 osób, z czego 21 500 w dziewiarstwie i 14 500 w pończosznictwie. Procent zatrudnionych kobiet sięga 70 %. Ilość większych przedsiębiorstw wynosi 24, jeśli idzie o dziewiarstwo i 17 w pończosznictwie. Średnio jedno przedsiębiorstwo zatrudnia w dziewiarstwie ca 890 osób, a w pończosznictwie ca 855 osób. Ilość oddziałów dziewiarskich wynosi 42, a pończosznicznych 40. Średnie zatrudnienie na jeden oddział wynosi w dziewiarstwie 512 osób, a w pończosznictwie 362 osób.

Na terenie E.Z.P.M. przemysł ten zajmuje 553 000 m2 terenu.

60

Jest on zabudowany w niewielkim stopniu. Globalna powierzchnia zabudowanego terenu wynosi 125 663 m². Globalna powierzchnia sal fabrycznych wynosi 139 764 m². Udział Łodzi i Aleksandrowa w tych liczbach jest następujący:

	<u>Łódź</u>	<u>Aleksandrów</u>	<u>Razem</u>
Globalna powierzchnia posiadane- go terenu	303 840	49 279	353 119 m ²
Globalna powierzchnia terenu zabudowanego	112 757	12 906	125 663 m ²
Globalna powierzchnia sal fabrycznych	130 234	9 530	139 764 m ²

Globalna ilość maszyn wynosi 8 561, z czego 7 259 znajduje się w Łodzi, a 1 302 w Aleksandrowie. Z ważniejszych typów maszyn czynnych na terenie Ł.Z.P.M. wymienić należy następujące:

<u>Dziewiarskie:</u> oczkarkowe	1584
saneczkowe	1041
systemowe	83
suprema	20
raszle	69
osnowowe	164
<u>Pończosznice:</u> cottonowe	661
automaty pończ.	5218

Z 1 m² sal fabrycznych uzyskuje się obecnie przeciętnie w przekroju rocznym 856 sztuk gotowych wyrobów dziewiarsko-pończosznich.

Przemysł odzieżowy reprezentowany jest na terenie Ł.Z.P.M. przez 6 dużych zakładów: ~~znajdują się one w Łodzi i Aleksandrowie~~ Powstały one na miejsce bardzo rozwiniętego przed wojną, zwłaszcza w samej Łodzi i w Brzeźinach przemysłu chałupniczego.

61

Udział poszczególnych miast okręgu w produkcji odzieżowej
iustrują cyfry dotyczące zatrudnienia:

Łódź	8 116
Pabianice	1 605
Zgierz	1 663
Ozorków	857
Razem	12 241

Globalna powierzchnia zajęta przez ten przemysł na terenie
Łodzi wynosi 1,9 ha.

Poniższe tabele podające podstawowe dane odnośnie posiadanych
terenów, budynków, parku maszynowego i t.d. dają może najlepszy
obraz rozmiarów tego przemysłu:

62

63

Odnosnie pozostałych gałęzi przemysłu włókienniczego, zgrupowanych wyłącznie na terenie samej Łodzi, a mianowicie przemysłu filocowego, gołkarsko-galanteryjnego i artykułów i tkanin technicznych, załączone tabele ilustrują w dostatecznej mierze ich rozmiary i znaczenie.

Odnosnie przemysłu artykułów i tkanin technicznych stwierdzić wypada, że tylko w nieznacznej stosunkowo części nastawiony on jest na produkcję włókienniczą. Gros jego produkcji to wyroby metalowe i drzewne przeważnie, związane z włókiennictwem. W tej części swojej produkcji jest to przemysł w stosunku do przemysłu włókienniczego pomocniczy. Znaczenie tych dwóch dziedzin najlepiej ilustrują cyfry zatrudnienia.

Zatrudnieni przy produkcji włókienniczej	633
Zatrudnieni w innych działach produkcji	1640
Razem	2273

64

65

Przemysł Filcowy.

Nazwa zakładu	Powierzchnia terenu zajętego pod budynki fabryczne	Kubatura budynków fabrycznych	Globalna ilość maszyn
Zakłady Wyróbów Filcowych			
im. T. Kościuszki, Łódź, ul. Targowa 2	6 789 m ²	37 382 m ³	176
Zakł. Wyr. Filcowych im.			
Okrzeł, Łódź, ul. Curie- Skłodowskiej 3	2 530 m ²	16 678 m ³	116
Zakłady Przemysłu Filcowego			
Oddział "A", Łódź, ul. Skrzywana 5/7	7 445 m ²	30 404 m ³	48
Oddział "B", Łódź, ul. Dłudosza 43	4 009 m ²	24 715 m ³	26
Oddział "C", Łódź, ul. Senatorska 35	8 995 m ²	34 628 m ³	36
Ogółem	<u>29 768 m²</u>	<u>143 810 m³</u>	<u>404</u>

Nazwa zakładu	Roczne zużycie surowca w tonnach	Roczna produkcja w tonnach
Z.W.F. im. T. Kościuszki	166	121 filce
Z.W.F. im. Okrzei	118	17 Kapelusze
Zakłady przemysłu Filcowego		
Oddział "A"	566	418 filce
Oddział "B"	486	360 filce
Oddział "C"	518	383 filce
Ogółem	<u>1 684</u>	<u>1 299</u>

66

67

IV. STAN PARKU MASZYNOWEGO W ŚWIELE ROZWOJU TECHNIKI
WŁÓKIENNICZEJ PO 1930 r.

Przed przystąpieniem do omówienia stanu wyposażenia technicznego zakładów czynnych obecnie na terenie Ł.Z.P.M., warto może poświęcić kilka słów samej technice włókienniczej i zmianom jakie w niej nastąpiły na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat. Sama bowiem ocena istniejącego stanu parku maszynowego może się odbywać głównie pod kątem widzenia jego przydatności dla takich czy innych procesów produkcyjnych, które jak już poprzednio wspomniano, mogą się kształtować bardzo różnie. Techniki włókienniczą, a w związku z tym skład potrzebnego parku maszynowego określają w sposób zasadniczy dwa elementy: zastosowany surowiec i sposób jego przerobu.

Surowce włókiennicze dzielą się na cztery wielkie grupy w zależności od swego pochodzenia:

- Surowce roślinne
- Surowce zwierzęce
- Surowce mineralne
- Surowce sztuczne i syntetyczne

Surowce pochodzenia roślinnego dzieli się z kolei na pochodzące z owoców rośliny, jak bawełna, czy kapok, włókna żykowe, pochodzące z łodyg rośliny, jak len, konopie, juta, trawa chińska, czy ramia i t.d., na włókna twarde, pochodzące z liści rośliny, jak sisal, agawa, henequen i t.d., oraz na pochodzące z kory i z innych części roślin, jak n.p. włókno kokosowe, które owinięte jest dookoła owoców. Powyższy podział, nie obejmujący zresztą znacznej liczby surowców przeważnie

68

egzotycznych, nie jest wystarczający, jeśli idzie o stosowaną do ich przerobu technikę włókienniczą. Należące n.p. do tej samej grupy len i juta poddawane są różnym procesom, a znaczna część włókien twardych występuje jako surowiec zastępczy juty, przyczem ochęć zastąpienia juty była głównym motywem rozwinęcia uprawy niektórych z nich. Naskutek tego wprowadza się niekiedy inny podział, przyjmując jako kryterium przeznaczenie surowca. Rozróżniamy wtedy surowce przeznaczone do wyrobu artykułów odzieżowych, gospodarstwa domowego, meblowych i dekoracyjnych z jednej strony i służące do wyrobu artykułów technicznych i opakunkowych z drugiej. Podział ten również nie jest zupełnie ścisły: typowy surowiec grupy pierwszej, jak bawełna, używany jest czasem do wyrobu worków i tkanin powlekanych podczas gdy n.p. juta, używana głównie do wyrobu worków znajduje również zastosowanie przy produkcji dywanów. Len należy również dobrze do jednej, jak i do drugiej grupy.

W każdym razie na terenie Ł.Z.P.M. przemysł włókienniczy nie jest reprezentowany przez ani jeden zakład, a produkcja nastawiona jest w pierwszym rzędzie na artykuły odzieżowe i gospodarstwa domowego. W mniejszym stopniu wyrabiane są materiały meblowe i dekoracyjne, podczas gdy inne występują w znikomych ilościach. Naskutek tego dominującą rolę wśród surowców roślinnych, a zresztą i wogóle odgrywa w okręgu Kódzka bawełna.

Surowce pochodzenia zwierzęcego dzielą się na dwie zasadnicze grupy: sierść i włosie ssaków, oraz włókna wytwarzane przez owady i niektóre mięczaki. Do pierwszej grupy należy przede wszystkim wełna owcza, oraz alpaka, angowa, sierść wielbłądzia, kozia i bydłowa, włosie końskie, włosy ludzkie i t.d. Druga reprezentowana jest przede wszystkim przez jedwab naturalny. Obok włókna otrzymanego z jedwabników szlachetnych

69

hodowanych na liściach morwowych, zastosowanie znajduje również jedwab sziki, oraz włókienka niektórych mięczaków, żyjących na wybrzeżach oceanu Indyjskiego. Kokon jedwabnika daje włókienko o długości około 2000 mtr. Kilkanastu włókienek splecionych razem daje ciągłą nić, ale tylko środkowa część kokonu o długości około 800 mtr może być przerobiona tym samym osobem. Reszta zostaje rozszarpana i przędzona podobnie, jak n.p. bawełna. Otrzymujemy wtedy t.zw. chappę. Surowiec otrzymywany z dzikich jedwabników nazywany jest toussa i bouret w zależności od sposobu przygotowania do procesu włókienniczego.

Na terenie Ł.Z.P.M. wykorzystywana jest w pierwszym rzędzie wełna owcza i w małym stopniu, zwłaszcza po wojnie jedwab naturalny. Inne surowce zwierzęce występują tylko sporadycznie. Nie ma również zakładów zajmujących się przygotowaniem jedwabiu naturalnego do dalszych procesów przetwórczych.

Surowce pochodzenia mineralnego nie odgrywały nigdy tak wielkiej roli, jak inne, przyczem udział ich zmniejszył się jeszcze po drugiej wojnie światowej. Zalicza się do nich włókna metalowe i szklane, oraz azbest. Ewentualnie do tej samej grupy zalicza się czasem ze względu na podobny sposób przeróbki i zastosowanie włókna gumowe, pochodzenia roślinnego. Włókna metalowe złote i srebrne używane są czasem dla celów zdobniczych w innych tkaninach, głównie jedwabnych, inne metale jako siatki. Tkaniny szklane produkowane są czasem do celów technicznych, n.p. filtry, a azbest znajduje zastosowanie przy produkcji odzieży ochronnej. Wszystkie te surowce, za wyjątkiem może szkła i włókien metalowych znajdują zastosowanie w niewielkich ilościach na terenie Ł.Z.P.M.

70

Surowce sztuczne i syntetyczne dzielą się, jak na to wskazuje sama nazwa na dwie zasadnicze grupy t.j. na ~~xxx~~ włókna sztuczne i syntetyczne.

Włókna sztuczne dzielą się z kolei na sztuczne jedwabie i włókna cięte z jednej strony i na włókna kazeinowe. Rozróżnia się cztery zasadnicze rodzaje jedwabiu sztucznego w zależności od sposobu produkcji: nieużywany już dziś nigdzie jedwab Chardonetta, jedwab miedziankowy, jedwab viscosowy i acetat. Przemysł włókienniczy na terenie Ł.Z.P.M. przerabia niemal wyłącznie jedwab viscosowy i w bardzo niewielkich ilościach, niemal wyłącznie na efekty acetat. Czyste tkaniny acetatowe, gatunkowo lepsze od viscosowych, nie są produkowane.

Sztuczny jedwab produkowany w formie włókien ciągłych, może być pocięty na krótkie włókienka o długości zbliżonej do włókien bawełny, lub wełny i przędzony. Tak przygotowane włókna cięte używane są bądź to jako domieszka do bawełny i wełny, bądź też jako sztuczna wełna, wzgl. bawełna. Nazywają się w tej postaci artex, lub textra.

Włókna proteinowe używane są do wyrobu sztucznych wełen i są znacznie lepsze od włókien ciętych. Rozróżnia się kilka rodzajów: Lanital wyrabiany z kazeiny otrzymanej z mleka produkowany był w dość dużych ilościach przed drugą wojną światową we Włoszech, lepszy nieco nawet Aralac wyrabiały Stany Zjednoczone, Soya robiona była z rośliny o tej samej nazwie przez zakłady Forda, Ardil otrzymywały z orzechów zakłady I.C.I. w Anglii. W Japonii robiono sztuczna wełnę z trawy morskiej, a w Niemczech z mleczka ryb. Po drugiej wojnie światowej produkcja sztucznej wełny na bazie związków proteinowych została zupełnie zarzucona, po-

71

nieważ z jednej strony była ona bardzo droga i oparta na surowcach, które można lepiej wykorzystać dla innych celów, a z drugiej sztuczna wełna nie wytrzymała konkurencji innych nowszych surowców. Obecnie sztuczna wełna produkowana jest jeszcze w minimalnych zresztą ilościach tylko w Polsce, na Włocławku i na skalę laboratoryjną w Kanadzie.

Włókna syntetyczne wynalezione zostały na krótko przed drugą wojną światową, przyczem produkcja ich rozwinęła się niezwykle szybko w czasie wojny i po wojnie. Pod wieloma względami, zwłaszcza jeśli idzie o wytrzymałość na zerwanie i tarcie są one znacznie lepsze od włókien sztucznych i naturalnych, jakkolwiek posiadają również pewne wady. Problem produkcji czystych tkanin syntetycznych nie jest dotychczas rozwiązany. Surowce syntetyczne otrzymywane są na bazie węgla, ropy naftowej, lub powietrza. Główne rodzaje są to: nylon, winylon, saran, perlon, orlon i stealon. Stealon, produkowany w kraju, przerabiany jest przez przemysł podkoszowniczy na terenie Ł.Z.P.M.

Jak wynika z powyższego przemysł włókienniczy na terenie Ł.Z.P.M. nastawiony jest głównie na przetwórstwo następujących surowców: bawełna, wełna, jedwab naturalny i włókna sztuczne. Dominującą rolę odgrywa bawełna. Ciekawy jest w związku z tym udział procentowy tych surowców w produkcji światowej, który obrazuje poniższa tabela:

	1930r.	1939 r.	1948 r.
Bawełna	82 %	75 %	73 %
Wełna	14 %	12 %	13 %
Jedwab naturalny	1 %	1 %	0,0%
Włókna sztuczne	3 %	12 %	14 %

72

Należy przy tym dodać, że 1948 rok nie był charakteryzyczny, jeśli idzie o udział włókien sztucznych i wełny. Udział włókien sztucznych wynosił już w 1941 r. 16 % i wzrastał silnie po 1948 roku.

Jeśli idzie o sposób produkcji, wyroby włókiennicze dzielą się na dwie zasadnicze kategorie: takie w których nie można rozróżnić żadnej struktury i takie, które powstały przez splecenie w sposób uporządkowany wyprodukowanych poprzednio z surowca pierwotnego, ~~niel~~ ^{nicel}

Do pierwszej kategorii należą różne rodzaje filców bitych, używanych głównie do celów technicznych, na obuwie, kapelusze, szaliki i t.d. Ilościowo odgrywają one znacznie mniejszą rolę, niż druga grupa wyrobów. Produkowane są one głównie z wełny i niektórych gatunków sierści. Ten rodzaj produkcji włókienniczej jest stosunkowo dość silnie rozwinięty na terenie Ł.Z.P.M.

Druga kategoria wyrobów włókienniczych rozpada się na cały szereg grup, z których najważniejszą stanowią tkaniny. Tkaniny są to te wyroby w których rozróżnić można dwa systemy nici, ustawionych do siebie pod kątem prostym. Dla dokładności stwierdzić wypada, że to określenie nie jest zupełnie ~~dekładne~~ ^{dokładne}, ale wystarczające w danym wypadku. Tkaniny stanowią przytłaczającą większość, jeśli idzie o ilość wszystkich wyrobów włókienniczych, przyczem zastosowanie znajdują tu niemal wszystkie surowce włókiennicze. Park maszynowy wykazuje jednak pewne różnice w zależności od surowca, który jest w danym wypadku przerabiany.

Proces technologiczny wyrobu tkaniny rozpada się na trzy wyraźne fazy: przędalnictwo, t.j. przygotowanie nici,

73

tkactwo, t.j. proces splecenia osnowy i wтку i wytworzenie tkaniny i wykończalnictwo. Do procesów włókienniczych nie zalicza się naogół przygotowania włókna do przeróbki. Procesy te w wypadku bawełny i włókien egzotycznych pochodzenia roślinnego odbywają się z reguły w krajach zamorskich. Do Polski surowce te docierają już w stanie odziarnionym, sprasowane w bele i przygotowane do dalszej przeróbki. Wełna natomiast prana jest w kraju. Próby wysyłania z Australji i Argentyny wełny pranej nie udały się, pomimo znacznych oszczędności na transporcie /brud i tłuszcz stanowi 75% wagi wełny potnej/. Przygotowanie lnu do dalszej przeróbki odbywa się głównie w roszarniach na terenie kraju, ale jak już wspomniano ta gałąź przemysłu włókienniczego nie występuje zupełnie na terenie Ł.Z.P.M. W wypadku sztucznego jedwabiu faza przędzenia nie jest zaliczana do produkcji włókienniczej, lecz chemicznej, gdyż jest ściśle związana z samym procesem produkcji włókna. Specjalnego przędzenia sztuczny jedwab filamentowy /ciągły/ nie wymaga. Za ewentualną ostatnią fazę procesu włókienniczego można uznać konfekcjonowanie tkanin. Każda z wymienionych trzech zasadniczych faz produkcji wymaga osobnych oddziałów przygotowawczych.

Oddziały przygotowawcze przędzalni składają się z maszyn do rozluźniania otrzymwanego w prasowanych belach surowca, do mieszania różnych jego odmian i z zespołów zgrzeblarskich. Luźna, równo wyczesana wata zostaje tutaj lekko skręcona i w postaci grubych wałków złożona do specjalnych wysokich naczyń. Z chwilą wyprodukowania t.zw. niedopredu kończy się praca oddziału przygotowawczego i rozpoczyna proces przędzalniczy. Zauważyć należy, że długość procesu zgrzeblenia ma wielkie znaczenie dla gatunku otrzymywanej przędzy i w końcowym efekcie tkaniny. Przy zgrzebleniu powstają wielkie ilości

74

odpadków, które stanowią jednak cenny surowiec. Odpadki z podzgrzeblarek powstałe zwłaszcza na początku procesu i z dobrego surowca, są znacznie cenniejsze od gorznych gatunków surowca pierwotnego.

Przędzenie może się odbywać jednym z dwóch sposobów: na prząśnicach obręczkowych, lub na selfaktorach. Historycznie starazek, jako maszyny, selfaktory, dają równiejszą przędzę czesankową, ale są droższe, pracują wolniej i stanowią w skali światowej drogi procent prząśnic obręczkowych. W obydwu wypadkach zasada przędzenia polega na stopniowym skręcaniu i wyciąganiu niedoprzędu. W prząśnicach obręczkowych efekt ten osiągnąć jest przez szybko obracające się pionowo wzecioko i dwa wolno obracające się poziomo wálki przepuszczające młot. Gotowa przędza przepuszczana jest często, zwłaszcza w wypadku przędzy bawełnianej przez płomień palnika gazowego. Ilość selfaktorów na terenie Ł.Z.P.M. jest znikoma.

W oddziałach przygotowawczych tkalni otrzymana przędza zostaje przwinęta na pincopsy i kanetki, poczem usnuta w osnowy. Do czynności przygotowawczych zalicza się również przeciąganie osnowy przez płochy i przykręcanie osnów. Gotowe osnowy są czasem krochmalone, t.j. przeciągane przez odpowiednią kąpiel, lub szlichtowane, t.j. nasycone lekko substancją kleistą - szlichtą.

Proces tkania, t.j. splatania osnowy i wątku odbywa się na krosnach. Rozróżnia się krosna ręczne, nie występujące w przemyśle kluczowym, mechaniczne i automatyczne. Krosna mechaniczne posiadają z reguły urządzenia do kontroli wątku, które powodują, że w wypadku zerwania wątku, lub wyczerpania w czółenku, krosno automatycznie staje. Krosna automatyczne posiadają obok kontroli wątku również kontrolę osnowy.

75

W wypadku zerwania osnowy krosno również staje, przyczem w najbardziej nowoczesnych typach specjalne widełki rozsuwają osnowę w miejscu zerwania, a pod spodem zapala się mała lampka. Po wyczerpaniu wiatku w ozójenku zostaje ono automatycznie zmienione, bez zatrzymywania krosna, względnie zostaje do niego wciśnięta nowa spulka. Rozpatrując zagadnienie przemysłu włókienniczego Ł.Z.P.M. należy mieć na uwadze, że istniejący park maszynowy składa się w głównej części z krosien mechanicznych. Tylko zakłady im. Stalina i im. Bytomskiej posiadają po około 500 krosien automatycznych, nie najbardziej zresztą nowoczesnego typu. O ile jednak jeden tkacz może obsługiwać naogół od 2 do 6 krosien mechanicznych, to przy najbardziej nowoczesnych krosnach automatycznych jeden tkacz obsługuje 84 krosna, przy znacznie większej wydajności ~~pracy~~ na krosno. To zestawienie wydaje ^{się} bardzo istotne przy rozpatrywaniu zagadnienia zatrudnienia w przemyśle włókienniczym Ł.Z.P.M. w planie perspektywnym.

Krosna dzielą się poza tem na krosna do produkcji tkanin prostych, na krosna z maszynkami i jaquardowe do produkcji tkanin wzorzystych. Omówienie nawet w zarysach tych i innych rodzajów krosien, jak krosna kortowe, szenilowe, różgowe i t.d. wychodzi poza ramy niniejszego opracowania.

W wykończalni tkaniny są przeważnie ~~maszynowo~~ ^{przebiegają} prane, bielone, lub podbielane, ewentualnie obciążane, następnie farbowane i ewentualnie drukowane. Przed opuszczeniem wykończalni tkaniny są czasem naciągane i poddawane działaniu pary. Dodatkowymi procesami są: oczyszczanie i zwłaszcza w wypadku tkanin wełnianych cerowanie, następnie składanie, przegładanie, nawijanie i pakowanie.

Obok tkactwa przemysł włókienniczy stosuje również inne

76

procesy produkcyjne. W pierwszym rzędzie należy tu wymienić dziewiarstwo, trykotarstwo i pończosznicтво. Każdy z tych procesów zresztą, a zwłaszcza dziewiarstwo składa się z równie niemal wielkiej ilości odmian i typów zasadniczych maszyn o tkactwo. Dziewiarstwo polega w zasadzie na splataniu dwóch osnów przy pomocy systemów ruchomych igieł.

Z innych procesów włókienniczych wymienić należy produkcję firanek i koronek na które również składa się kilka zasadniczo różniących się systemów splatania nici, produkcję tasiemek, plecionek, sieci i t.d. Produkcja ta z dwoma wyjątkami reprezentowana jest na terenie Ł.Z.P.M. przez drobne zakłady, o parku maszynowym bardziej nawet przestarzałym, niż produkcja tkacka. Proces przedziałniczy podobny jest w zasadzie wszędzie do procesu opisanego wyżej. Zakłady te zresztą nie posiadają własnych przedziałni i przedzę pobierają z przemysłu bawełnianego, lub wełnianego naogół. Proces wykończalniczy jest bardzo uproszczony i polega najwyżej na poddawaniu gotowego wyrobu działaniu pary, lub krochmaleniu.

Przechodząc do omówienia stanu technicznego poszczególnych gałęzi przemysłu włókienniczego na terenie Ł.Z.P.M., należy uwzględnić zmiany zaszłe w technice włókienniczej w ostatnim okresie. Technika ta po wielkich wynalazkach, które zrewolucjonizowały przemysł włókienniczy na początku XIX wieku i zapoczątkowały w Anglii i innych krajach europejskich rewolucję przemysłową, nie rozwijała się niemal w okresie od 1890 do mniej więcej 1930 roku. Dalszy postęp techniczny rozpoczął się dopiero przed drugą wojną światową i przybrał po wojnie takie rozmiary, że można obecnie niemal mówić o nowej rewolucji technicznej. W rozwoju tym przemysł polski, który jak już poprzednio wspomniano, nie przechodził w okre-

77

sie międzywojennym poważniejszej renowacji, nie brał żadnego udziału.

Postęp techniczny w przemyśle włókienniczym odnosi się zarówno do asortymentu przerabianych przez ten przemysł surowców, jak i do wszystkich niemal działów produkcyjnych. Produkowane obecnie włókna sztuczne i syntetyczne, są nie tylko tańsze i łatwiejsze do dalszej przeróbki od włókien naturalnych, ale ich właściwości odnośnie wytrzymałości na zryw i tarcie, zdolności przyjmowania barwników i t.d. są w wielu wypadkach korzystniejsze. W przodujących pod względem techniki włókienniczej krajach stosunek konsumowanych włókien sztucznych i syntetycznych do naturalnych wyraża się cyfrą 1:2, przyczem cyfra ta nie uwzględnia jeszcze bardzo znacznych dostawek włókien tych do tkanin z włókien naturalnych.

W przędzalnictwie w niektórych krajach osiągnięto już, zwłaszcza jeśli idzie o przędzenie włókien sztucznych, posiadających jednakową długość włókienek, stan w którym cały proces przędzenia odbywa się w ramach jednego agregatu. Sama wydajność wrzecion jest ponad 2 1/2 raza większa od wrzecion pracujących obecnie na terenie L.Z.P.M. Dzięki zastosowaniu bawełny o włókienkach sklejonych uzyskano daleko większą wytrzymałość otrzymywanej przędzy na zryw, co zwiększa automatycznie wydajność pracy zarówno w przędzalniach, jak i w tkalniach, dając równocześnie mocniejszy produkt końcowy. Nowoczesne maszyny przędzalnictwa posiadają łożyska kulkowe, co zapewnia ich równy bieg i wpływa na równość przędzy. Zwłaszcza, że nitka pęka normalnie w najsłabszym miejscu, skutki tego udoskonalenia są oczywiste. Znaczne części maszyn, a nawet tryby wykonane są z lekkich mas plastycznych, nie ulegających korozji i zapewniających maszynom lekki bieg. W przędzalniach stosowane są obecnie w Związku Radzieckim agre-

78

gaty hermetycznie zamknięte, chroniące zatrudnionych robotników przed kurczem i niebezpieczną chorobą zardzewą - pylicą. W przędzalniach bawełny w nowoczesnych zakładach, dzięki tym udoskonaleniom na 1 prządkę przypada ponad 2000 wrzecion, wobec 1220 obsługiwanych obecnie na terenie Ł.Z.P.M. Na ten wynik wpływa w pełnej mierze również zastosowanie większych wrzecion o średnicy 52-55 mm, ^{o średnicy 26 cali} wobec znacznie mniejszych, nie dochodzących jeszcze obecnie do 6 cali u nas. Wraz z oddziałami przygotowawczymi nowoczesne przędzalnie potrzebują materiałów około czterokrotnie mniejszej, niż czynne obecnie u nas. Znaczne postępy poczyniono również w Z.S.R.R. na odcinku produkcji sztucznego jedwabiu. Dotyczą one w pierwszym rzędzie automatycznego zakładania cewek, zarzucania nitki na cewkę, obcinania końca nitki i zepchnięcia gotowej kanetki na transporter. Zagadnienie nowoczesnego parku maszynowego ma w przędzalnictwie doniosły wpływ nie tylko na kształtowanie się zatrudnienia, ale i produkcji. Dla przykładu wystarczy podać, że przemysł bawełniany japoński, nie najbardziej nowoczesny na świecie, produkuje na 6 milionach posiadanych wrzecion 90% ilości przędzy produkowanej przez Anglię na 23 milionach. Podobnie delegacja ekspertów angielskich badająca niedawno stan techniczny przemysłu włókienniczego w U.S.A. stwierdziła, że dla przerobu 1 kg. bawełny na gotowy produkt potrzeba tam 10 1/2 raza mniej roboczo-godzin, niż w Anglii. Podobna delegacja stwierdziła różnicę w stosunku do przemysłu francuskiego wyrażającą się stosunkiem 9.

W oddziałach przygotowawczych tkalni ~~zakładów~~ wprowadzone zostały w produjących zakładach szybkie przewijarki, przewijające przędzę z krzyżówek na pincopsy tkackie o wydajności ponad 450 kg., oraz nowoczesne snowadła o szybkości 800 - 1 000 metrów na minutę, przy czym przewijają one przędzę

79

bezpośrednio z krzyżówek, a nie ze szpul tarczowych, na które musi ona być dopiero uprzednio nawinięta. Konsekwencje wykształcenia krosna automatycznego omówione są w innym miejscu. Warto tylko może wspomnieć w tym miejscu, że produkowane obecnie przez krajowy przemysł maszyn włókienniczych krosna automatyczne dla przemysłu bawełnianego, nie posiadają już defektów, które wykazywały w początkowym okresie, ale pozwalają na obsłużenie przez jednego tkacza 32 maszyn, wobec 84 osiągniętych w innych krajach. Obok krosien automatycznych wspomnieć wypada wynalezione przez Fayola krosno okrągłe. Krosna tego typu znajdują się już obecnie w produkcji masowej. W krosnie tym osnowa ustawiona jest pionowo, okrągło, a ozdobienie zastąpione jest dużą tarczą, zawierającą w środku dużą szpulę wątku i biegnącą bez przerwy dookoła. Krosna tego typu posiadają wydajność około 6-7 razy większą od krosien zwykłych. Przydatność ich jest bardzo wielka, zwłaszcza w przemyśle jutowym, gdzie odpada konieczność robienia szwów bocznych w workach. To co ogranicza głównie ich masowe wprowadzenie w światowym przemyśle włókienniczym, to głównie fakt, że krosna takie trzeba obecnie zamawiać, przynajmniej w krajach kapitalistycznych, na 3 1/2 roku przed dostarczeniem. W każdym razie kraje budujące obecnie przemysł włókienniczy, jak n.p. Pakistan, planują wyposażenie go wyłącznie w krosna Fayola. Pewnym ułatwieniem w tkalniach jest również wprowadzenie przeglądarek mechanicznych, w których tkanina przesuwa się automatycznie wzdłuż pochyłej, oświetlonej od dołu płyty szklanej, co pozwala na wykrycie błędów po obu stronach przeglądanej tkaniny i nie wyczu brakarza. Przeglądarek takich jest b. mało na terenie Ł.Z.P.M. Nawet krosna jaquardowe do produkcji tkanin wzorzystych, które w niezmiernie formie były używane przez ponad 100 lat, zostały ostatnio udoskonalone. Zamiast kosztownego systemu kart tekturowych

80

do kierowania platynami używana jest obecnie komórka fotoelektryczna pobierająca impulsy bezpośrednio z wzoru narysowanego na przezroczystym papierze.

Równie wielki postęp jest do zanotowania na odcinku wykończalności, zwłaszcza interesujących okrąg łódzki tkanin bawełnianych. Tkaniny te są obecnie w bardzo znacznym w wielu krajach procencie synforyzowane, czyli nie kurczące się w praniu, ani w gotowaniu. Synforyzowanie polega na kalandrowaniu tkanin w specjalnych warunkach i nie wymaga żadnej impregnacji. Wynalazek ten jest stosunkowo już nieco starszy i nie chroniony nawet nigdzie specjalnymi patentami, ale dotychczas nie stosowany zupełnie przez przemysł polski. Jakże znaczenie posiada tkanina niekurcząca, staje się jasnym, jeśli uwzględnić straty jakie ponosi przemysł konfekcyjny, otrzymując tkaniny zwykle, które zmuszony jest kroić w większych rozmiarach od zamierzonych, aby po praniu otrzymać gotowy produkt o właściwym wymiarze. Ponadto często poszczególne partie tkanin pochodzą z różnych zakładów i wykazują różny skurcz, co powoduje deformację gotowej już konfekcji. Poza synforyzowaniem stosowane jest obecnie w niektórych krajach, a zwłaszcza w Czechosłowacji t.zw. niemnące wykończenie trwałe na 80-100 prań. Wyroby bawełniane wykończone w ten sposób pozwalają na o wiele szersze zastosowanie ich dla celów ubraniowych. Ze względu na szybkie zmiętoszenie tanie sukienki bawełniane, względnie z mieszanki bawełny z włóknami sztucznymi nie są popularne i używana jest na ich miejsce lekka tkanina wełniana 30% lub 60%, daleko droższa i niepotrzebnie cięższa i cieplejsza. Wreszcie stosowana jest zwłaszcza w odniesieniu do tkanin pościelowych apretura niepieralna. Normalna, apretura z krochmalu spiera się już po pierwszym praniu lub gotowaniu. W drugim użyciu brud wnika bardzo łatwo do włókna bawełnianego, skąd trudno go usunąć. Zbyt intensywne pranie, lub gotowanie

81

naszczy szybko tkaninę. Specialna apretura jednak, zawierająca preparaty żywiczne utrzymuje się przez 30-40 prań, co przedłuża znakomicie życie tkaniny i pozwala na zmniejszenie konsumpcji na głowę ludności. Udoskonalono również w wielu krajach konstrukcję samych maszyn wykończalniczych, przez co zwiększono znacznie ich wydajność. W bielnikach nowoczesnych poszczególne zespoły są hermetycznie zamknięte, a przebieg procesu bielenia, lub farbowania obserwowany jest przez wbudowane w pokrywy okna obserwacyjne. Naskutek tego robotnicy nie wdychają szkodliwych oparów chlorkowych, ani innych chemikali. Same roztwory chemiczne doprowadzone są bezpośrednio do maszyn. Należy wreszcie wspomnieć o wprowadzeniu jeszcze przed drugą wojną światową elektrograwitury do rytowania walców drukarskich, co pozwala na łatwe, a przede wszystkim szybkie przygotowanie nowych walców i częstą zmianę wzorów, już nie mówiąc o zaoszczędzeniu bardzo kosztownego i wymagającego wyskopspecjalizowanych fachowców procesu ręcznego rytowania.

Przechodząc z kolei do omówienia stanu technicznego czynnego obecnie parku maszynowego, należy zagadnienie to podzielić na poszczególne branże, ze względu na ich odrębny charakter. P odkreślić tylko wypada w stosunku do wszystkich dziedzin przemysłu włókienniczego, że ~~wymagają~~ dokładne określenie przydatności poszczególnych zespołów w aspekcie planu perspektywnego wymagałoby dokładnego, komisijnego ich zbadania przez specjalistów z różnych dziedzin, jak włókiennictwo, konstrukcja maszyn, energetyka i t.d. Badania tego rodzaju nie były jak dotąd prowadzone przez żaden z zainteresowanych Centralnych Zarządów Przemysłu i dlatego w pracy niniejszej brane są pod uwagę jedynie ~~ogólne~~ dane ogólne. Dalej, życie większości nowoczesnych maszyn włókienniczych

82

wynosi w zasadzie nie więcej, niż 10 lat. W każdym razie w przemyśle amerykańskim i japońskim stosowana jest zasada eliminacji maszyn starszych. Krzywa ich wydajności opada bowiem równomiernie wraz z ich wiekiem, aż do pewnego czasu, a potem gwałtownie zakłamuje się. Przekroczenie tego punktu naogół nie opłaca się ze względu na stosunkowo niezbyt wielki koszt większości maszyn włókienniczych w stosunku do strat na robociznie, jakie to powoduje. Należy również mieć na uwadze, że rekonstrukcja maszyn przestarzałych w większości wypadków nie opłaca się. Zwłaszcza w tkalniach koszt poważniejszej rekonstrukcji jest często wyższy od kosztu nowej maszyny, a osiągnięty wynik niewspółmiernie mały.

W przemyśle bawełnianym znakomita większość istniejących maszyn pochodzi z przed 1920 roku, a znaczny procent z przed 1880 roku, przyczem maszyny te przez ostatnie 6 lat pracowały na trzy zmiany, a przez cały okres okupacji i przez pierwsze lata po wojenne nie były konserwowane. Zagadnienie konserwacji maszyn wykazuje zresztą i w późniejszym okresie znaczne braki.

Urządzenia kódkich fabryk bawełnianych kompletowane były nie pod kątem widzenia długoletnich planów inwestycyjnych, ~~nie~~ lecz pod wpływem chwilowych koniunktur, co powodowało, że szybko potrzebne maszyny kupowane były tam gdzie je w danym momencie można było nabyć. Nie dbano przy tym, aby poszczególne ogniwa składowe jednego zespołu były scharmonizowane. Zresztą zakup maszyn w różnych krajach i w różnych czasokresach stał temu na przeszkodzie. ~~Zbudowa~~ Rozbudowa poszczególnych zakładów wielooddziałowych odbywała się przez dobudowywanie do istniejącej n.p. tkalni przędzalni po upływie często wielu lat, co już samo przez się wykluczało możliwość uzys-

83

kania jednolitej pod względem technicznym całości.

Obecnie Kódzki przemysł bawełniany składa się ciągle jeszcze z kilkuset oddziałów produkcyjnych rozproszonych w znacznej mierze po całym mieście i wciśniętych pomiędzy zabudowania mieszkalne. Stan techniczny mniejszych oddziałów jest znacznie niższy od większych jednostek. W planie perspektywnym pozostanie najwyżej część urządzeń znajdujących się w zakładach dużych, posiadających zresztą przydatniejsze ku temu budynki. Park maszynowy tych zakładów wymaga jednak również ujednoczenia. Uwzględniając konieczność uzupełnienia składu parku maszynowego, tak aby poszczególne zespoły maszyn uzupełniały się wzajemnie pod względem systemu technicznego i nawet w miarę możliwości roku budowy, należy przyjąć, że znaczna część maszyn przemysłu bawełnianego, znajdujących się na terenie Ł.Z.P.M., będzie musiała być wyeliminowana. To co pozostanie będzie w każdym razie mniejsze, ale za to technicznie bardziej zharmonizowane i ekonomicznie bardziej opłacalne. Celem wykorzystania wszystkich możliwości, jakie przedstawia duży, zcentralizowany i centralnie planowany przemysł, koniecznym jest, aby w przedziałach zgrupowane były zespoły produkujące jednakową przędzę. Wówczas można by mieszanie bawełny zlokalizować w jednej sali, skąd można by obsługiwać wszystkie zespoły. Dałoby to ten rezultat, że przędza pochodząca nawet z różnych zespołów miałaby jak najbardziej zbliżone do siebie właściwości i mogłaby być zużyta w procesie tkackim bez uszczerbku dla jednolitego charakteru tkaniny.

Tkalnie bawełniane na terenie Ł.Z.P.M. wyposażone są niemal wyłącznie w krosna mechaniczne. Zagadnienie krosien automatycznych omówione jest w innym miejscu, natomiast wspomnieć jeszcze wypada, że krosna istniejące obecnie obecnie są

84

składają się w zbyt małym procencie z krosien szerokich. Produkcja tkanin szerokich jest ekonomicznie bardziej opłacalna od tkanin wąskich. Ponadto istniejące krosna posiadają w znacznej również części zbyt małą ilość obrotów. Praca krosien przy wyższej ilości obrotów, niż ta w stosunku do której zostały zbudowane wpływa na ich szybsze zużycie i oddziałuje ujemnie na gatunek towaru. Krosna posiadają w małym procencie zegary kontrolne dla wątku oraz zegary kontrolne dla obrotów. Pierwsze z nich pozwalają na częstą kontrolę regularności wątku w tkaninie, a drugie awizują tkaczowi każde odchylenie ponad normę, co pozwala na uniknięcie dalszej produkcji wadliwego towaru. Nieregularne bicie wątku powoduje w tkaninie bardzo poważne straty. Po pierwsze sama tkanina jest wskutek tego mniej wartościowa, a poza tem powstają w wypadku wyprodukowania cięższej tkaniny straty materiałowe nie uwzględnione w kalkulacji. Produkcja tkanin często daleko cięższych, niż przewidziane, jest bardzo poważną bolączką obecnej produkcji. Istnieją zresztą ku temu i inne przyczyny. Innym zagsadnieniem jest długość sztuk zdejmowanych z krosna. Jest ona przy obecnym parku maszynowym niedostateczna. Ponieważ dalszy proces uszlachetniania tkaniny, jak bielienie, farbowanie i drukowanie wymaga sztuk kilkusetmetrowych, sztuki muszą być szyte, a raczej zszywane. Samo zszywanie sztuk jest procesem stosunkowo pracochłonnym, a poza tem zszyte miejsca muszą być później obcinane, co powoduje straty. Takie same scinki powstają również w tkalni.

Krosna baweźniane nie posiadają również przeważnie hamulców osnowowych z automatyczną regulacją naprężenia osnowy, co powoduje różne deformacje tkanin, jak silniejsze naciągnięcie środka, niż brzegów. Brak jest maszynek do wciągania w płochy nowych osnów i przykręcania osnów. Zmiana nicielnic,

85

przestawienie maszyny nicielniczej, wciągnięcie w płochę osnowy i regulacja wątku pochłaniają dużo czasu, tem bardziej, że niejednorodność parku maszynowego przyczynia się w pewnym stopniu do częstych zmian produkowanego asortymentu, których należałoby w każdym razie unikać. Zagadnienie oddziałów przygotowawczych tkalni omówione jest w innym miejscu.

Odnosnie wykończalni stwierdzić należy, że jest ich na terenie Ł.-Z.P.M. znacznie mniej niż przędzalni, a zwłaszcza tkalni, gdyż przed wojną większość drobnych zakładów nie posiadała własnych wykończalni. Ich moc produkcyjna jest przynajmniej jednak równa, jeżeli nie większa od mocy produkcyjnej tkalni i przędzalni. To samo powoduje, że naogół, za wyjątkiem dużych zakładów tkaniny nie są uszlachetniane w ramach tego samego zakładu w którym zostały wyprodukowane. Istniejące nawet w mniejszych oddziałach wykończalnie nie mają pełnych urządzeń. Naogół stan techniczny istniejących wykończalni jest lepszy, niż przędzalni i tkalni. Urządzenia wykończalnicze są zresztą prostsze i mniej precyzyjne, niż przy innych procesach produkcyjnych. Odczuwa się jedynie brak dostatecznej ilości rytowników, przy równoczesnym braku maszyn do elektrowłóki.

Dobre bielienie, farbowanie, drukowanie i dalsze uszlachetnianie tkanin polega jednak o wiele bardziej na odpowiednich pracach laboratoryjnych związanych z przygotowaniem barwników i chemikalji, niż na parku maszynowym. Jest to szczególnie ważne w naszych warunkach, gdy ciągle jeszcze odczuwamy brak fachowców, zwłaszcza w tej trudnej do opanowania dziedzinie. Teoretyczne prace instytutów badawczych nie zawsze dają tutaj właściwe rozwiązanie, gdyż koncepcyjnie właściwe metody często nie dają właściwych rezultatów na poszczególnych zakładach o

86

różnych warunkach lokalnych. Przemysł bawełniany Ł.Z.P.M. wyraźnie jednak posiada zbyt mało laboratoriów przyfabrycznych i to nie tylko zresztą na odcinku wykończalnictwa. Brak laboratoriów jest jedną z przyczyn niemiętności farbowania bardzo wielkich partii towarów w jednym odcieniu, co powoduje zrozumiałe trudności i olbrzymie często straty w przemyśle odzieżowym. W przeciwieństwie do przemysłu w innych krajach, przemysł Ł.Z.P.M. opierał się przed wojną i opiera się dziś jeszcze w zbyt dużym stopniu na doświadczeniu, a nie na badaniach laboratoryjnych. Do laboratoriów, zwłaszcza na odcinku przedzalnictwa, wyposażonych we wszystkie potrzebne instrumenty powinny być przydzielone odpowiednie zespoły doświadczalne, gdzie możnaby skontrolować wyniki laboratoryjne przed rozpoczęciem masowej produkcji.

W konkluzji, opierając się na przytoczonym w poprzednim rozdziale wieku maszyn w łódzkim przemyśle bawełnianym, należy stwierdzić, że z maszyn czynnych obecnie znikomy procent czynny będzie w 1970r. Prawdopodobnie w aspekcie planu perspektywicznego, nawet prototypy produkowane obecnie ulegną jeszcze zmianom.

Przemysł wełniany posiada natomiast odmienną, nieco problematyczną. Przedewszystkim uwzględnić należy fakt, że w przemyśle tym gatunek wyrabianych towarów zależy w mniejszym daleko stopniu, niż w przemyśle bawełnianym od parku maszynowego. W Bielsku towary eksportowe, uważane naogół na rynkach światowych za dobre, wyrabiane są na archaicznym często maszynach. Podobnie wpływ parku maszynowego na efektywność procesów produkcyjnych jest daleko mniejszy, zważywszy, że koszty robocizny stanowią tu zaledwie 30 % wartości gotowego produktu. Gatunek towaru zależy w pierwszej rzędzie od surowca, kwalifikacji robotnika i wykończenia.

87

Nawet wadliwa robocizna może być do pewnego stopnia naprawiona dzięki procesowi cerowania, który w kalkulacji odgrywa minimalną rolę. Przemysł ten wymaga natomiast bardziej, niż jakakolwiek inna dziedzina małej liczby pierwszorzędnych specjalistów.

W świetle powyższego należy tem niżej stwierdzić, że na terenie E.Z.P.M. 10 % parku przędzalni zgrzebnych, 50 % parku przędzalni czesankowych i 75 % krosien zainstalowanych jest przed 1920 rokiem. Jedynie Konstanyńów posiada 100 % maszyn zainstalowanych po 1920 roku.

W przędzalniach czesankowych większość maszyn stanowią przędzarki wózkowe. Jedynie dwa zakłady o łącznej ilości 47 500 wrzecion na ogólną liczbę 97 048, posiadają park maszynowy zainstalowany po 1920 roku, o przewadze przędzarek obrączkowych. Jednak stan budynków i przystosowanie ich do wymogów nowoczesnej techniki i organizacji produkcji tylko w jednym zakładzie jest zadowalający.

Park maszynowy w oddziałach przygotowawczych tych przędzalni jest bardzo różnorodny, co zdecydowanie utrudnia prace remontowe. Niektóre wyposażone są w czesarki Nobla, inne Heilmanna i t.d.

Ogółem biorąc żadna z przędzalni czesankowych bez zasadniczej przebudowy i modernizacji nie powinna pracować dłużej, niż 20-25 lat, gdyż zarówno park maszynowy, jak i jego ustawienie i stan budynków nie pozwalają na wprowadzenie nowoczesnego procesu technologicznego i właściwej organizacji i higieny pracy.

Nie lepiej przedstawia się sytuacja w przędzalniach zgrzebnych. Wyposażone z reguły w przędzarki wózkowe stare-

88

Go typu, są to drobne zakłady o 2 - 2,5 tysiąca wrzecion, mieszczące się w nieodpowiednich zupełnie budynkach. Wyjątek stanowią Zakłady Przemysłu Wełnianego im. Kasprzaka, będące obecnie w przebudowie i w rozbudowie.

Tkalnie wełniane na terenie Ł.Z.P.M. wyposażone są w krosną będące zbieraniną różnych typów. Pochodzą one z różnych firm i z różnych lat budowy, przy czym 75 % liczy ponad 30 lat. Tkalnie wełniane Ł.Z.P.M., jak zresztą i cała Polska nie posiadają ani jednego nowoczesnego, automatycznego krosna. Świadczy to samo w sobie o ich bardzo poważnym technicznym zacofaniu. Również oddziały przygotowawcze, a zwłaszcza cewiarnie nie posiadają nowoczesnych szybkobieżnych cewiarek. Oddziały przewlekarni nie są zmechanizowane, niekiedy tylko na wpół zmechanizowane.

Wykończalnictwo cierpi na brak dobrej wody, oraz w pewnym stopniu na brak fachowców. Zbyt twarda woda powoduje, że wyroby przemysłu wełnianego Ł.Z.P.M. z reguły nie nadają się na eksport.

Przemysł jedwabniczo-galanterwiny posiada na terenie Ł.Z.P.M. 64 800 wrzecion z których ~~określenie~~ 51 %, t.j. 33 276 zostało zainstalowanych przed 1920 rokiem. Podobnie 55 % z ogólnej ilości 5 497 krosien, maszyn plecionkarskich i firankarsko-koronkarskich pochodzi z tego okresu.

Powracając do przędzalni, stwierdzić należy, że na terenie Łodzi znajdują się trzy przędzalnie. Przędzalnia przy Zakładach Przemysłu Jedwabniczego im. Wróblewskiego przy ul. Dąbrowskiej przerabia artex i odpowiada w zasadzie wymogom nowoczesnej technologii i organizacji produkcji. Jest to jednak niewielka przędzalnia o 15 000 wrzecion. Za-

89

równo park maszynowy, jak i budynki są dobre. Druga z kolei przędzalnia im. P.K.W.N. posiada park maszynowy pomimo długowieczności w dobrym stanie i stanowi po zainstalowaniu skręcarek zamknięty pod względem produkcji zakład. Trzecia przędzalnia usytuowana w śródmieściu Łodzi przy ulicy Roosevelta powinna być w jaknajkrótszym czasie przebudowana, lub zlikwidowana. Warunki pracy w oddziale przygotowawczym urągają wszelkim zasadom techniki, technologii i organizacji produkcji.

Stosunek ilości wrzecion wątkowych do osnowowych w w/w przędzalniach jest niewłaściwy dla przemysłu jedwabniczo-galanteryjnego. Naskutek tego przędzalnie te produkują właściwie przędzę typu bawełnianego i niepotrzebnie związane są organizacyjnie do przemysłu jedwabniczego. Właściwą dla przemysłu jedwabniczego jest przędza z maszyn t.zw. "direct spinner". Przędzie ona wprost z taśmy włókna sztucznego na przędzarce obrączkowej o odmiennym typie od przędzarek dotychczas stosowanych. Przędzarka taka zasilana jest z cewki o ciężarze 4 - 4,5 kg. taśmą z włókna sztucznego, zrywa włókna w aparacie rozciągowym i przędzie bezpośrednio przędzę. Odpadają przy tym wszystkie maszyny poprzedzające t.zn. rozluźniarki, trzeparki, zgrzeblarki, ciągarki i wrzeciennice. Przędzarki te powinny być zainstalowane w zakładach produkujących sztuczne włókno, celem uniknięcia przewozu dużych cewek z taśmą. Pierwsze takie przędzarki zostaną sprowadzone w 1953 roku. Taki kierunek modernizacji, a właściwie likwidacji przędzalni, które przędzą włókno cięte nie dotyczyłoby rzecz jasna przędzalni przerabiających surowiec bawełniany. Główną jednak bazą surowcową przemysłu jedwabniczego powinno być włókno cięte.

Park maszynowy tkalni na terenie Ł.Z.P.W. składa się z niewielkiej ilości krosien jedwabniczych automatycznych /około 300/, oraz niewielkiej ilości krosien jedwabniczych mechanicz-

90

nych. Większość krosien są to krosna bawełniane przystosowane do produkcji tkanin jedwabnych. Krosna te są daleko mniej precyzyjne od krosien jedwabniczych, wskutek czego otrzymywany produkt jest gorszy gatunkowo. Nie odpowiadają one ani wymogom technicznym, ani ekonomicznym. Ponadto jeden z największych zakładów im. Gen. Wróblewskiego nie będzie mógł być długo eksploatowany ze względu na katastrofalny stan budynków.

Podobnie bardzo stary i mało wydajny jest park maszynowy zakładów pasmanterji, a szczególnie zakładów firankarsko-koronarskich.

Na odcinku wykończalnictwa istniejące wykończalnie zbudowane na krótko przed drugą wojną światową posiadają względnie dobry park maszynowy.

Przemysł dziewiarsko-poczoszniczy przedstawia odrębny, poważny problem. Przemysł ten, a zwłaszcza dziewiarstwo posiada cały szereg walorów, które zadecydowały o jego szybkim rozwoju zagranicą. Należy tu wymienić przede wszystkim wysoką wydajność maszyn dziewiarskich, przewyższającą kilkakrotnie, lub kilkunastokrotnie wydajność krosien. Dalej mniejszą powierzchnię ~~zajmowaną~~ zajmowaną przez maszyny dziewiarskie i mniejsze zużycie energii, licząc energię potrzebną na wyprodukowanie jednostki produkcyjnej. Wysoka wydajność maszyn i ich automatyzacja, pozwalają na obsłużenie dużej ich ilości przez jednego robotnika, co pociąga za sobą wysoką wydajność pracy w tej branży. ~~W~~ Jeszcze w bardzo szeroki wachlarz asortymentowy i wysoka wartość użytkowa, która powoduje, że nie mogą one być naogół zastąpione przez wyroby tkackie. Zużycie surowca jest w dziewiarstwie znacznie mniejsze.

91

W świetle powyższego faktu, że przemysł dziewiarski na terenie Ł.Z.P.M. jest stosunkowo bardzo mały i w dodatku wyposażony w stary, mało wydajny i zużyty park maszynowy jest szczególnie niekorzystny. Posiadane maszyny reprezentują ogromną rozpiętość typów produkowanych przez wielką ilość firm zagranicznych w różnych czasokresach. Na 8 840 zasadniczych maszyn czynnych na terenie regionu jest zaledwie 575 maszyn nowych, zainstalowanych po wojnie, czyli 6,5 %. W skali ogólnokrajowej sytuacja jest jeszcze gorsza, gdyż większość nowych maszyn zainstalowana została na terenie m. Łodzi. W rozbiciu na poszczególne typy maszyn otrzymujemy następujący obraz:

	ogółem	w tym nowych
Dziewiarstwo: maszyny oczkarkowe	1584	-
" saneczkowe	1041	488
" systemowe	83	-
" suprema	20	20
" razzle	69	19
" osnowowe	164	48
Pończosznictwo: " cottonowe	661	-
" automaty pończ.	5218	-
Razem	8840	575

Należy zaznaczyć, że nawet większość nowych maszyn dziewiarskich z pośród w/w 575 nie wyręka najnowszego postępu techniki zagranicą. Pomównanie zresztą wydajności maszyn zainstalowanych przed wojną i obecnie wykazuje bardzo niezadowolający stan rzeczy, jeśli idzie zwłaszcza o maszyny powojenne.

W maszynach oczkarkowych o podziałce 26 fc, zużywających surowiec bawełniany 54/1x2, przy gładkim splocie, maszyna pochodząca z 1908 r. posiada wydajność 0,195 kg./godz., podczas gdy maszyna t.zw. "nowa" z 1938 r. tylko 0,205 kg./godz. Maszyna osnowowa o podziałce 80, zużywająca jedwab 80/1, przy ilości

92

nici 2100 i splocie charmeuse posiada wydajność 0,790 kg./godz., jeśli uwzględnić typ zbudowany w 1926 r., podczas gdy ~~ix~~ model produkcji 1950 r. daje wydajność 1,193 kg./godz., co zresztą wcale nie jest cyfrą zadowalającą. Porównanie maszyny sanedzkowej o podziakce 8, przerabiającej wełnę 30% 32/2x2 wykazuje, że maszyna z 1932 r. przerabia 0,976 kg./godz., podczas gdy maszyna z 1949 r. 1,080 kg./godz. Naogół należy stwierdzić, że park maszyn dziewiarskich nowych, budowanych po 1945 r. nie daje poza maszynami o nowymi i supremami znacznego wzrostu wydajności.

Posiadana zbieranina maszyn dziewiarskich nie umożliwia w przyszłości właściwej socjalistycznej organizacji pracy, ekonomicznego zużycia surowców i materiałów, zwiększenia wydajności, oraz produkcji właściwego, szerokiego asortymentu. Większa część parku maszynowego obu omawianych przemysłów nie dożyje 1970 r.

Przemysł odzieżowy na terenie Ł.Z.P.M. posiada stosunkowo nowy park maszynowy, jakkolwiek ilość maszyn mechanicznych jest ciężko jeszcze niedostateczna. Ze względu na duży wpływ jaki to ma na wydajność pracy i na koszt produkcji, ta sytuacja jest w wysokim stopniu niezadowalająca. Należy przypuszczać, że w perspektywie 1970 roku znaczna część czynnych obecnie maszyn zostanie wymieniona.

Park maszynowy pozostałych przemysłów, t.j. przemysłu artykułów i tkanin technicznych, oraż guzikarsko-galanteryjnego, charakteryzuje, podobnie jak w wypadku przemysłu odzieżowego w dostateczny sposób tabela podająca wiek maszyn, załączona w poprzednim rozdziale. Jeśli idzie o przemysł filcowy, to ten na ogólną ilość posiadanych na terenie Łodzi maszyn wykazuje 373 maszyny z przed 1920 r., 18 maszyn z okresu 1920-1945 i 13 maszyn zainstalowanych po wojnie. Łącznie posiada 404 maszyny.

93

W konkluzji stwierdzić należy, że park maszynowy we wszystkich gałęziach przemysłu włókienniczego na terenie Ł.Z.P.M. jest przestarzały i silnie zużyty. Ten stan rzeczy rzutuje jednak na ekonomiczność produkcji i na jej jakość niejednakowo. Najgorszej sprawą przedstawia się pod tym względem w przemyśle bawełnianym i dzianinowym, podczas gdy w przemyśle wełnianym ma to mniejsze stosunkowo znaczenie. W każdym razie z czynnych obecnie na terenie Ł.Z.P.M. maszyn minimalny procent będzie jeszcze istniał w 1970 roku. Instalowane obecnie maszyny nie zawsze jeszcze są właściwego typu.

94

V. PRODUKCJA, PROFIL PRODUKCYJNY I GATUNEK WYRABIANYCH
TOWAROW.

Zagadnienie to należy rozdzielić na poszczególne branże przemysłu włókienniczego, zwłaszcza, że produkcja L.Z.P.M. obejmuje z małymi wyjątkami niemal że pełny asortyment włókienniczy:

Przemysł bawełniany zlokalizowany na terenie regionu łódzkiego reprezentuje ca 70 % produkcji polskiego przemysłu bawełnianego. Udział ten spadnie jeszcze w okresie planu 6-cio letniego i w latach następnych wskutek rozbudowy przemysłu w innych ośrodkach, jakkolwiek w cyfrach bezwzględnych wzrosnąć może znacznie. Ogólnokrajowa produkcja tkanin bawełnianych wzrosła z ca 450 milionów metrów w 1951 roku do ponad 800 milionów pod koniec planu 6-cio letniego.

Asortyment obejmuje surowki bawełniane, tkaniny bielone i drukowane. W mniejszych ilościach produkowane są tkaniny gładko farbowane i kolorowotkane. Przemysł nastawiony jest na produkcję tkanin stosunkowo ciężkich z grubszych numerów przędzy niżby to wynikało z charakterystyki parku maszynowego. Przyczyną tego jest w znacznej mierze tradycja, która wytworzyła się częściowo w okresie bezpośrednio po ostatniej wojnie światowej, kiedy produkcja nastawiona była głównie na potrzeby wojska. Produkcja przędzalni, które powinny normalnie zaspokajać również potrzeby przemysłu dziewiarskiego i jedwabniczo-galanteryjnego jest niewystarczająca nawet na potrzeby własne i czyni koniecznym przywóz przędzy z innych terenów. Sytuacja ta, jak już wspomniano, wytworzyła się dopiero po drugiej

95

wojnie światowej.

Produkowane wyroby należą do kategorii prostych stosunkowo. Przemysł unika asortymentów o skomplikowanym splocie, wzgl. produkowanych z wyższych, lub podwójnych numerów przędzy. Uwarunkowane to jest w znacznej mierze chęcią osiągnięcia jak największej globalnej produkcji w metrach, ale niezbyt słuszne z ekonomicznego punktu widzenia, gdyż tkaniny takie są mniej wytrzymałe i na produkcję ich zużywa się więcej surowca. W tkaninach drukowanych występuje zagednienie zbyt małej ilości deseni i zbyt dużej ilości metrów produkowanych w jednym deseniu. Spowodowane to jest brakiem urządzeń do elektrograwjury, małą ilością wykwalifikowanych rytowników i oszczędnością walców, które trzeba przy każdej zmianie deseni obtaczać.

Produkowane towary są gatunkowo nienajlepsze. Wymienić tu należy przede wszystkim ich kasowatość, liczne błędy tkackie, złe farbowanie i częste zabrudzenia, uszkodzenia i t.d. Osobnym zagednieniem jest niemożność produkowania długich sztuk, co powoduje duże trudności w wykończalnicztwie. Jako towar eksportowy wyroby przemysłu włókienniczego Ł.Z.P.M. właściwie nie nadają się, jakkolwiek gros naszych towarów eksportowych pochodzi właśnie z regionu kódzkiego i jakkolwiek asortyment ustawiany jest właśnie pod kątem potrzeb eksportu.

Przemysł wełniany na terenie Ł.Z.P.M. produkuje również nicmal, że pełny asortyment swojej branży w skali krajowej. Z ważniejszych grup asortymentowych wymienić należy tkaniny ubraniowe, płaszczowe męskie i damskie, sukienkowe, kostiumowe, koce, pledy, watalinę, chustki i inne. W stosunku do całej branży, produkuje on 56,5% tkanin i 46,8% przędzy. Oznacza to ilościowo, a jednocześnie i asortymentowy niedobór przędzy. Brakująca

96

przędza sprowadzana jest z województwa katowickiego /2426 ton/, zielonogórskiego /11 ton/, białostockiego /39 ton/, wrocławskiego /273 tony/ i warszawskiego /35 ton/. Surowa wełna sprowadzana jest niemal wyłącznie z Gdyni w przeciwieństwie do surowej bawełny, która pochodzi w 75 % z Z.S.R.R.

Gatunek wyrabianych na terenie L.Z.P.M. tkanin wełnianych jest niezbyt wysoki. Wiąże się to przede wszystkim z zagadnieniem wody. Wody na terenie Łodzi i Zgierza jest nie tylko mało, ale jest ona również dla potrzeb przemysłu wełnianego w wysokim stopniu nieodpowiednia. Woda kłodzka jest bardzo twarda, o stopniu twardości 9 - 14, wobec 1 % w Bielsku i 1 1/2 % w Tomaszowie. Rozmiękczenie wody kłodzkiej przy pomocy środków chemicznych nie dało, jak dotychczas pożądanego rezultatu. Dlatego region kłodzki, jeżeli idzie o eksport tkanin wełnianych nie wchodzi niemal zupełnie w rachubę.

Przemysł jedwabniczo-galanteryjny produkuje bardzo szeroki asortyment towarów, rozpadający się na kilka grup. Tkaniny ze sztucznego jedwabiu produkowane są niemal wyłącznie z przędzy viscosewej, niezbyt dobrze nadającej się do produkcji materiałów bieliźnianych. Produkowane są tkaniny sukienkowe gładkie i drukowane, bluzkowe, zwłaszcza tafta w kraty, podszewkowe i w małych ilościach bieliźniane. Gatunek wyrobów jest nąógó niezbyt zadowalający, ze względu na surowiec i niezbyt dobre wykończenie, oraz dużą ilość błędów tkackich. Błędy te powodują, między innymi, że produkowana jest stosunkowo duża ilość tkanin drukowanych, gdyż druk kryje w znacznej mierze błędy tkackie. Druk jest prymitywny, przeważnie małokolorowy i wycłowy, a nie filmowy.

97

Asortyment pluszów i tkanin pokrewnych obejmuje plusze ubraniowe i meblowe. Wyrabiane są zwłaszcza w dużych ilościach kordy i welwety i różne rodzaje materiałów obiciowych. Wyroby te są gatunkowo znacznie lepsze od tkanin jedwabnych, za wyjątkiem może kordów, które są produkowane tylko z szerokimi paskami. Uwarunkowane jest istniejącym parkiem maszynowym.

Produkcja dywanów obejmuje dywany szenilowe i różgowe. Asortyment ten jest stosunkowo bogaty i dobry gatunkowo.

Przemysł pasmanteryjny wyrabia bogaty i różnorodny asortyment tasiemek. Produkcja koronek obejmuje najróżniejsze ich odmiany. Podobnie firanki produkowane są w różnych odmianach, jak plecione, klockowe, markizetowe i t.d. Wzory są tu jednak bardzo przestarzałe.

Przemysł jedwabniczo-galanteryjny na terenie Ł.Z.P.M. wyrabia również przędzę bawełnianą i ze sztucznego włókna, t.zw. artex, oraz przędzę odpadkową z odpadków tkanin i przędzy bawełnianej, wełnianej i jedwabnej. Ze względu na omówiony poprzednio stan parku maszynowego produkcja tych przędzalni zasila jednak w 80 % przemysł bawełniany, podczas gdy przędza dla potrzeb przemysłu jedwabniczo-galanteryjnego pochodzi z przędzalni przemysłu bawełnianego.

W produkcji przemysłu jedwabniczo-galanteryjnego uderza poza tym zbyt małe zużycie włókna sztucznego.

Pochodzenie zużywanego surowca jest bardzo różnorodne: wełna martwa w ilości 200 ton pochodzi z Bielska, a wełna żywa /100 ton/ z Częstochowy. Textra, Artex, przędza bawełniana, boucle i sztuczny jedwab w ilości łącznej 250 ton pochodzi z Tomaszowa, Chodakowa i z województwa wrocławskiego /Wrocław, Kowary, Ścinawka, Dzierżonów i Zydowce w woj. szczecińskim/.

98

Przędza bawełniana w ilości 515 ton otrzymywana jest z Kalisza i z Baranowa. Ogółem przemysł ten otrzymuje z innych terenów ponad 10 000 ton surowców i przędzy.

Przemysł dziewiarsko-pończoszniczy wytwarza w zasadzie wszystkie rodzaje produkcji, za wyjątkiem beretów dziewiarskich. Ogółem reprezentowanych jest na terenie Ł.Z.P.M. 11 działów produkcji dziewiarskiej i produkcja pończosznicza. Poniższa tabela przedstawia produkcję poszczególnych artykułów w sztukach:

Bielizna męska	9 289 000
" damska	7 603 000
" chłopięca	1 185 000
" dziewczęca	3 148 000
Artykuły niemowlęce	1 704 000
Trykotaż męskie	857 000
" damskie	2 370 000
" dziecięce	627 000
Artykuły sportowe	5 649 000
Artykuły różne	2 479 000
Dzianina	526 000
Pończochy damskie	14 368 000
Paletki	12 097 000
Skarpety męskie	14 362 000
" damskie	4 481 000
" sportowe	196 000
" męskie krótkie	3 526 000

Produkcja ta pod względem gatunkowym nie budzi większych zastrzeżeń. Brak jest natomiast artykułów luksusowych.

99

Zużycie przędzy na produkcję dziewiarsko-pończoszniczą wynosi globalnie 10 100 ton. Z tej liczby 2 210 ton przypada na przędzę wełnianą, 1 810 ton na włókna sztuczne i syntetyczne i 6 070 ton na przędzę bawełnianą. Z województwa kieleckiego pochodzi 865 ton, z woj. katowickiego 80 ton, z woj. wrocławskiego 1 025 ton, z woj. łódzkiego 6 945 ton, z woj. warszawskiego 875 ton, z woj. szczecińskiego 180 ton i z woj. poznańskiego 125 ton.

Przemysł odzieżowy produkuje zarówno konfekcję lekką, jak i ciężką. Produkowana jest bielizna męska, damska i dziecięca, ubrania i płaszcze, oraz pomniejsze artykuły. Znaczna część produkcji Ł.Z.P.M. przeznaczona jest na potrzeby resortów mundurowych i cyfry produkcji nie są w związku z tym zmienne.

Gatunek wyrobów jest w wysokim stopniu niezadowolający, co związane jest jednak raczej z zagadnieniem siły roboczej, niż z parkiem maszynowym. Jako surowiec służą w pierwszym rzędzie tkaniny bawełniane i wełniane. W małym stopniu jedwabne. Dla celów eksportowych produkcja Ł.Z.P.M. znajduje małe zastosowanie, gdyż produkcja innych regionów jest znacznie lepsza. Eksport zresztą tych artykułów jest wysoce problematyczny i udaje się jedynie sporadycznie. Zużywane surowce pochodzą w znacznej mierze z terenu Ł.Z.P.M.

Przemysł filcowy na terenie Ł.Z.P.M. produkuje głównie filce bite dla potrzeb przemysłu papierniczego i olejarskiego, oraz kapelusze filcowe. Filce używane są ponadto przez przemysł obuwniczy, na produkcję szalików i t.d. Gatunek towarów jest stosunkowo dobry. Eksport jest niewielki i dotyczy głównie stożków kapelusznich, oraz w b. małych ilościach filców. Roczna produkcja wynosi 1280 ton filców i 17 ton kapeluszy. Jako surowiec używane są przedewszystkim niższe gatunki wełny.

100

Przemysł Artykułów i Technicznych produkuje bardzo szeroki wachlarz artykułów z których część tylko może być zaliczana do produkcji włókienniczej. Należą tu pasy parclane i pasy spadowe, taśmy kolejowe i papierośnicze, liny, sieci rybackie, różne tkaniny powlekane i nasycane, węże strażackie, ~~małżewy~~ poduszki ~~maszyny~~ maźnicze i t.d. Z innych artykułów, których produkcja na terenie L.Z.P.M. jest poważniejsza wymienić należy czółenka tkackie, obicia, zgrzeblarki i t.d. Do artykułów specjalnych zaliczyć należy odzież ochronną azbestową.

101

VI. CECHY CHARAKTERYSTYCZNE PRZEMYSŁU ŁÓDZKIEGO BĘDĄCE WYNIKIEM
SPECYFICZNYCH WARUNKÓW ROZWOJU.

Reasumując poprzednie rozdziały można wysnuć następujące wnioski odnośnie stanu obecnego łódzkiego przemysłu.

Należy stwierdzić przede wszystkim, że jest to przemysł bardzo duży, ale pracujący ze względu na swój przestarzały park maszynowy bardzo nieekonomicznie. W wyniku istniejących w dawnej Królestwie Kongresowym specyficznych warunków wykształcił się tu typ wielkich zakładów wielodziałowych o rozmiarach niespotykanych z wyjątkiem Japonii nigdzie na świecie.

Przemysł włókienniczy był najważniejszym czynnikiem, który zdecydował o uformowaniu się zarówno samej Łodzi, jak i szeregu innych miast dzisiejszego Ł.Z.P.M. Chaotyczne rozmieszczenie i przestarzałe urządzenia warunkują jego stosunkowo znaczną uciążliwość dla mieszkańców zwłaszcza w samej Łodzi. W wyniku przeprowadzonej po wojnie komasacji zakładów i likwidacji mniejszych zakładów uciążliwość przemysłu zmniejszyła się wprawdzie nieco, ale natomiast zachwiana została, niezupełnie wprawdzie i poprzednio równowaga między mieszkalnictwem i miejscami pracy w poszczególnych dzielnicach. Ten moment, oraz znaczny globalny wzrost zatrudnienia spowodował zwiększenie codziennego ruchu ludności do pracy i z pracy.

Przestarzały park maszynowy, nie konserwowany w czasie wojny i w pierwszych latach po wojnie warunkuje małą wydajność pracy i wysokie zatrudnienie. W świetle postępu techniki włókienniczej na świecie po 1930 roku, a zwłaszcza po drugiej wojnie światowej, minimalna tylko jego część będzie mogła istnieć w aspekcie planu perspektywnego.

102

Nie nowoczesny i zużyty park maszynowy warunkuje w znacznej mierze niską jakość produkcji i ogranicza asortyment.

Zabudowa fabryczna jest naogół mało przydatna, jeśli idzie o pomieszczenie nowoczesnego przemysłu. Budynki wznoszone przez kapitalistów z myślą o szybkim wzbogaceniu się i w okresie spekulacji gruntowej są przeważnie wielokondygnacyjne i naogół w nienajlepszym stanie. Ich rozmieszczenie uzasadnione tylko w niektórych wypadkach uzasadnia ich zachowanie.

Przemysł ten odgrywał i odgrywa ciągle jeszcze, chociaż w mniejszym stopniu, dominującą rolę w krajowym przemyśle włókienniczym. Podobnie dominujący wpływ wywierał on i wywiera na strukturę społeczną i na oblicze urbanistyczne Łodzi i innych miast regionu.

103

VII. WPLYW PRZEMYSŁU WŁÓKIENNICZEGO NA STRUKTURĘ SOCJALNĄ
I EKONOMICZNA OSIEDLI I JEGO ROLA NA TERENIE Ł.Z.P.M.

Rolę przemysłu włókienniczego na terenie Ł.Z.P.M. najlepiej może charakteryzuje wpływ jaki wywiera on na strukturę zawodową ludności. Niepodobna jednak rozpatrywać tego zagadnienia nie wyodrębniając nieco samej Łodzi, która zarówno ze względu na swoją wielkość, jak i ~~wielkość~~ ~~nieco~~ charakter posiada nieco odmienną pod tym względem problematykę.

Łódź przedwojenna wykazywała wyjątkowo wysoki procent osób żyjących z przemysłu. W 1931 roku wynosił on 62,2 % ogółu mieszkańców, podczas gdy dla większości wielkich miast polskich, za wyjątkiem Katowic, nie przekraczał on naogół 30 - 43 %. Nawet przemysłowe Katowice wykazywały jedynie 49,5 %. Tak wysokiego odsetka ludności żyjącej z przemysłu nie wykazuje zresztą również żadne z przemysłowych miast w innych krajach, nie wyłączając wielkich ośrodków przemysłowych w krajach zachodnio-europejskich z ich niezdrową strukturą zawodową. Wskazuje on na niewyłącznie jednostronność rozwoju Łodzi w okresie kapitalistycznym i na niewykształcenie innych funkcji wielkomiejskich. Łódź przedwojenna to przede wszystkim wielka osada przemysłowa, a nie wielka metropolia. Na tym odcinku sytuacja po wojnie uległa znacznej poprawie. Łódź stała się poważnym ośrodkiem administracji gospodarczej w skali ogólnokrajowej, otrzymała 10 wyższych uczelni i dzięki troskliwej opiece, jaką Rząd Ludowy otoczył ten wielki ośrodek robotniczy zaczęła powoli poprawiać swą strukturę zawodową. Statystyki powo-

104

Jenne nie są wprawdzie, ze względu na odmienny układ porównywalne z przedwojennymi, ale w 1951 roku tylko 60,9 % ogółu zatrudnionych, pracowało w przemyśle, a tylko 54,4 % w przemyśle kluczowym. Te cyfry wyraźnie wskazują na poprawę istniejącego uprzednio stanu rzeczy.

Pod tym względem, jak to wynika z niżej podanych tabel sytuacja w samej Łodzi kształtuje się nawet korzystniej, niż w innych miastach przemysłowych regionu.

Ludność miast posiadających przemysł włókienniczy według Narodowego Spisu Powszechnego z 1950 roku.

<u>Miasto</u>	<u>mężczyzn</u>	<u>Kobiet</u>	<u>ogółem</u>
Łódź	271 362	348 604	619 966
Fabianice	21 256	26 936	48 192
Zgierz	11 856	14 373	26 229
Ozorków	6 219	7 396	13 615
Aleksandrów	3 895	4 878	8 773
Konstantynów	3 907	4 597	8 504
Tuszyn	2 334	2 739	5 073
Razem	320 829	409 523	730 352
Ogółem Ł.Z.P.M.	386 142	481 058	867 200

Z powyższych globalnych liczb na ludność w wieku produkcyjnym od 19 do 59 lat przypada:

105

w Łodzi 395 163
 w Pabianicach 29 154
 w Zgierzu 16 024
 w Ozorkowie 8 199
 w całym ŁZPM 535 756

Całkowite natomiast zatrudnienie w przemyśle kluczowym w rozbiću na miasta i na mężczyzn i kobiety przedstawiało się następująco:

	<u>mężczyźni</u>	<u>kobiety</u>	<u>ogółem</u>
Łódź	78 954	84 711	163 665
Pabianice	9 516	10 999	20 515
Zgierz	5 383	4 641	10 024
Ozorków	1 949	3 713	5 662
Aleksandrów	986	1 393	2 379
Konstantynów	2 728	554	1 276
Inne miasta	458	137	595
Razem	97 968	106 148	204 116

Jak wynika z powyższego zatrudnieni w przemyśle kluczowym stanowią następujący odsetek ludności w wieku produkcyjnym:

w Łodzi	41,4 %
w Pabianicach	70,3 %
w Zgierzu	62,5 %
w Ozorkowie	69,1 %

a na terenie całego Ł.Z.P.M., posiadającego również dość znaczne tereny rolnicze odsetek ten wynosi 38,1 %. Dodac wprawdzie należy, że drobna wytwórczość na terenie regionu, o charakterze poza lokalnym zatrudnia dodatkowo 32 056 ludzi.

106

Powracając do struktury zawodowej samej Łodzi w okresie międzywojennym, zauważyć należy drugi niekorzystny objaw, jakim był wysoki udział przemysłu włókienniczego w całkowitym zatrudnieniu w przemyśle łódzkim. Przed drugą wojną światową dochodził on do 82,2 % ogółu zatrudnionych w przemyśle, podkreślając jeszcze bardziej jednostronność rozwoju miasta. Zresztą cyfra ta dotyczy ostatnich lat przed wojną, kiedy proces formowania się przemysłów pomocniczych przybrał już na sile. Analogiczne liczby dla poprzednich okresów, wykazują w przemyśle włókienniczym w 1910 roku 92 % ogółu zatrudnionych w przemyśle łódzkim, a w 1921 roku 90 %. Po drugiej wojnie światowej sytuacja i pod tym względem uległa znacznej poprawie. Z jednej strony ogólna liczba fabryk włókienniczych zmniejszyła się nieco, a z drugiej powstał w Łodzi poważny stosunkowo przemysł uzupełniający i inny nie związany z włókiennictwem, jak n.p. przemysł filmowy. Naskutek tego zatrudnieni w przemyśle włókienniczym stanowili w Łodzi w 1951 roku już tylko 38,4 % ogółu zatrudnionych, względnie 63,0 % zatrudnionych w ogóle w przemyśle. Te liczby są tem bardziej znamienne, że w tym samym czasie globalne zatrudnienie na terenie miasta osiągnęło 94,3 % mężczyzn w wieku produkcyjnym i 69 % kobiet w wieku produkcyjnym.

W poszczególnych miastach regionu, zatrudnieni w przemyśle włókienniczym stanowili następujący odsetek ogółu zatrudnionych w przemyśle kluczowym:

Miasto	Zatrudnieni we włókiennictwie	Odsetek w stosunku do zatr. w przem. klucz.
Łódź	129 076	78,8 %
Legnica	7 236	72,2 %
Pabianice	16 548	80,7 %

107

Ozorków	5 662	100 %
Dla całego Ł.Z.P.M. 162 221		79,5 %

Powyższa tabela wykazuje, że poprawa na tym odcinku, jakkolwiek wyraźna, jest znacznie mniejsza, niż w odniesieniu do stosunku zatrudnionych w przemyśle do ogółu pracujących w gospodarce uspołecznionej. Dalej, ~~pod tym~~ ~~względem~~ korzystniejsza sytuacja w samej Łodzi, jeśli idzie o odsetek ludności pracującej w przemyśle kluczowym, zacie-
ra się. Na uwagę zasługuje poza tem wyjątkowo niekorzystna sytuacja na terenie Ozorkowa, który poza znacznym przemysłem włókienniczym nie posiada żadnego innego przemysłu kluczo-
wego.

ciekawe jest również porównanie ilości zatrudnionych w przemyśle włókienniczym z ogólną liczbą ludności w wieku produkcyjnym na terenie poszczególnych miast:

Miasto	Zatrudnieni we włókiennictwie	Odsetek ludności w wieku produkcyjnym
Łódź	129 076	33 %
Zgierz	7 236	45 %
Fabianice	16 548	57 %
Ozorków	5 662	69 %
Dla całego Ł.Z.P.M.	162 221	30 %

Powyższe cyfry dowiadczą dobitnie o dominującej roli przemysłu włókienniczego na terenie całego Ł.Z.P.M., a zwłaszcza na terenie wniejszych miast okręgu. Ten stan rzeczy wpływa niekorzystnie na strukturę zarobków ludności. Przemysł włókienniczy należy do gałęzi przemysłu w których zarobki robotników są stosunkowo niskie, gdyż kwalifikacje zarobowa wa-

108

magane od większości zatrudnionych są stosunkowo niewielkie. Abstrahując od niskich płac robotników, odsetek zatrudnionych w tym przemyśle pracowników administracyjnych, zatrudnionych w laboratoriach i t.d., pobierających lepsze wyposażenie jest o wiele niższy, niż w innych gałęziach, jak n.p. w przemyśle precyzyjnym. Ten aspekt występował w mieście Łodzi szczególnie wyraźnie przed wojną, ze względu na ~~skł~~ ~~skł~~ strukturę łódzkiego przemysłu, składającego się w znacznej mierze z dużych zakładów.

Naszkodk niskich stawek płaconych robotnikom, przemysł włókienniczy w krajach kapitalistycznych nie wytrzymuje konkurencji innych gałęzi przemysłu, a w pierwszym rzędzie przemysłu precyzyjnego i maszynowego i jest stopniowo wypierany z wielkich miast. Ponieważ lokalizacja przemysłu włókienniczego odbywa się tam głównie pod kątem widzenia możliwości zdobycia taniej siły roboczej, przenosi się on przede wszystkim do okręgów rolniczych, gospodarczo zacofanych, względnie w takie okolice, gdzie istnieje znaczna podaż siły roboczej. W dawnych ośrodkach przemysłu włókienniczego, pozostaje po pewnym czasie tylko przemysł uzupełniający, oraz pomocniczy, obok oczywiście nowych gałęzi przemysłu, które zajęły miejsce włókiennictwa.

Tak było w Anglii, gdzie w Manchesterze pozostał w końcu głównie przemysł odzieżowy, wykończalnictwo i przemysł budowy maszyn włókienniczych, abstrahując od instytucji, zajmujących się handlem włókienniczym. Podobnie we Francji, przemysł wykazuje dotychczas wyraźną tendencję do przeniesienia się do ośrodków rolniczych, gdzie dysponuje liczną i taną siłą roboczą, zwłaszcza w okresie zimowym. Przemysł metalowy i elektrotechniczny wyparł zupełnie włókiennictwo

109

z Berlina, natomiast Chemnitz z ośrodka przemysłu włókienniczego przekazało się najpierw w ośrodek przemysłu budowy maszyn włókienniczych, a potem w centrum przemysłu maszynowego nie związanego z włókiennictwem. Odwrotnym przykładem jest Szwajcaria, gdzie przemysł włókienniczy utrzymał się na ogół w wielkich miastach, ale ma to swą przyczynę w fakcie, że przemysł ten technicznie stoi najwyżej na świecie i produkuje wyłącznie wysoce wyjątkowe, luksusowe wyroby, mogąc płacić wskutek tego wysokie stawki robotnikom.

Początki procesu przenoszenia się przemysłu włókienniczego poza samą Łódź, dawały się również zaobserwować przed drugą wojną, jak o tym świadczą chociażby cytowane poprzednio cyfry dotyczące stosunku zatrudnionych we włókiennictwie do ogółu zatrudnionych w przemyśle / 1910 - 92%, 1921 - 90%, 1936 - 82,2%, oraz cyfry rozwoju przemysłu włókienniczego w mniejszych ośrodkach, ale proces ten nie był zbyt daleko posunięty. Przyczyny tego stanu rzeczy leżały niewątpliwie w znacznej mierze w ogólnym zacofaniu gospodarczym Polski. Gałęzie przemysłu oparte na wynalazkach XX wieku, jak przemysł elektrotechniczny, radiowy, chemiczny, precyzyjny, filmowy i t.d. nie rozwinęły się dostatecznie w Polsce kapitalistycznej - brakło więc lepiej płatnych miejsc pracy i najważniejszego bodźca do bardziej racjonalnej lokalizacji przemysłu włókienniczego. Z drugiej strony na strukturze Łodzi ciążyła zbyt wielka rola, jaką przemysł łódzki odgrywał w ogólnokrajowym przemyśle włókienniczym.

Dalszą konsekwencją zgrupowania zakładów włókienniczych w Łodzi i w bezpośredniej okolicy jest duży stosunkowo odsetek pracujących kobiet. Ta gałąź przemysłu wymaga w rzeczy samej od zatrudnionych dużej uwagi i cierpliwości, a nie-

110

wielkiej sily fizycznej, oraz nie wymaga dlugiego szkolenia. Juz w 1935 roku kobiety stanowiły 48,6% ogólu zatrudnionych w przemyśle łódzkim, co było wynikiem znacznego udziału włókiennictwa w ogólnej produkcji. Cyfry powojenne są jeszcze korzystniejsze.

Miasto	Liczba zatrudnionych w przemyśle kluczowym	W tym kobiet	% udział kobiet
Łódź	163 665	84 711	51,7 %
Pabianice	20 515	10 999	53,6 %
Zgierz	10 024	4 641	46,4 %
Ozorków	5 662	3 713	67,3 %
Aleksandrów	2 379	1 393	58,5 %
Konstantynów	1 276	554	43,4 %
Gały Ł.Z.P.M.	204 116	106 148	52,0 %

W samym przemyśle włókienniczym stosunek zatrudnionych kobiet do mężczyzn wykazuje znaczne wahania w zależności głównie od branży.

Branża	Liczba zatrudnionych	w tym kobiet	Ilość kobiet przypadających na 100 mężczyzn
<u>m. Łódź</u>			
Bawełna	63 167	36 941	141
Wełna	22 354	10 411	87
Jedw.-Galanter.	12 905	6 700	108
Dzielnarski	18 313	12 955	239
Odzieżowy	8 116	6 615	441

111

Przemysł	Liczba zatrudnionych	W tym kobiet	Ilość kobiet przypadających na 100 mężczyzn
Filcowy	1 111	538	90
Guzik.-Galanter.	837	404	101
Artykułów i Tkanin Technicznych	2 273	664	42
Dla całej Łodzi	129 076	75 228	107
<u>Fabianice</u>			
Bawełniany	13 795	8 069	142
Wełniane	506	166	49
Jedw.-Galanteryjny	642	288	81
Odzieżowy	1 605	1 333	490
Ogółem Fabianice	16 548	9 856	116
<u>Zgierz</u>			
Bawełniane	1 352	962	247
Wełniane	4 128	1 782	76
Jedwab.-Galanter.	93	74	389
Odzieżowy	1 663	1 490	861
Ogółem Zgierz	7 236	4 308	86
<u>Ozorków</u>			
Bawełniane	2 527	1 272	101
Wełniane	2 278	1 742	325
Odzieżowy	857	699	442
Ogółem Ozorków	5 662	3 713	191
Konstantynowski			
XXXXXXXXXXXXXXXXXX			

112

<u>Przemysł</u>	<u>Liczba zatrud.</u>	<u>W tym kobiet</u>	<u>Liczba kobiet na 100 mężczyzn</u>
Konstantynowskie Z.P. Jeńnianego	1 276	554	77
Aleksandrowskie Z.P. Pończozniczkiego	2 379	1 393	141
P.L.Z.P.J. w Tuszyńcu	44	35	385

Ogółem na terenie całego L.Z.P.M. przemysł włókienniczy zatrudnia 162 221 ludzi, w tym 95 087 kobiet, czyli 58,6%. Z cyfr tych wynika dalej, że 89,5% kobiet pracujących w przemyśle kluczowym zatrudniał przemysł włókienniczy, podczas gdy analogiczna cyfra dla mężczyzn wynosi tylko 68,4%. Wynika z nich również duża rola przemysłu odzieżowego, jeśli idzie o zatrudnienie kobiet.

L.Z.P.M. przedstawia pod tym względem obraz odmienny od innych ośrodków przemysłowych, jak n.p. Śląsk. Wynikające stąd postulaty odnośnie kierunków przyszłego rozwoju przemysłu włókienniczego na terenie okręgu śląskiego omówione są obszerniej w dalszej części. Tutaj podkreślić tylko wypada, że duży udział kobiet w przemyśle wpływa na społeczne oblicze terenu, a także w pewnym stopniu na sposób zabudowy, odmienny aniżeli w okręgach, w których praca na roli, lub w ogrodzie stanowi dodatkowe źródło utrzymania typowej rodziny robotniczej.

~~Ważnym~~ Silny rozwój przemysłu włókienniczego kluczowego uwarunkował również istnienie na terenie regionu silnie wykształconego drobnego przemysłu włókienniczego i odzieżowego o zasięgu pozalokalnym. Odnośne cyfry zatrudnienia w tym przemyśle przedstawiają się następująco:

113

Miasto	Liczba zatrudnionych we włókiennictwie	Liczba zatrudn. w przem. odzież.
Łódź	5 796	5 954
Pabianice	190	
Zgierz	175	62
Ozorków		13
Aleksandrów	217	
Konstantynów	163	

Inną konsekwencją zlokalizowania w Łodzi i bezpośredniej okolicy znacznego przemysłu włókienniczego było umieszczenie w mieście ośrodków administracji przemysłowej i handlowej w skali ogólnokrajowej. Większość z nich związana jest bezpośrednio z przemysłem tym i wpływa korzystnie na strukturę społeczną i zawodową regionu, łagodząc nieco fakt, że sam przemysł zatrudnia stosunkowo niewielką liczbę lepiej płatnych specjalistów i personelu administracyjnego. Z głównych instytucji należałoby wymienić:

	Zatrudnienie
Centralny Zarząd Przemysłu Bawełnianego	384
" " " Wełnianego	338
" " " Jedwabniczo-Galanter.	234
" " " Dzielarskiego	207
" " " Odzieżowego	357
" " " Włókien Łykowych	255
" " " Włókien Sztucznych	169
Zarząd Przemysłu Filcowego	82
" " " Artykułów i Takanin Technicznych	175
" " " Guzikarsko-Galanteryjnego	90
Zjednoczenie Przemysłu Maszyn Włókienniczych	133

114

	<u>Zatrudnienie</u>
Zarząd Remontu Maszyn Przemysłu Włókienniczego i Odzieżowego	87
Zarząd Przedsiębiorstw Remontowo Montażowych P.L.	95
" " " Budowlanych P.L.	185
Centralny Zarząd Skupu Surowców Włókienniczych i Skórzanych	217
Centralny Zarząd Hurtu Galanteryjnego	137
Centrala Tekstylna	358
Centrala Odzieżowa	222
Cetebe	1 201
Textilimport	479
Główny Instytut Włókiennictwa	418
Ogółem	6 021

Niezależnie od powyższych instytucji w Łodzi powstał poważny już obecnie przemysł pomocniczy i uzupełniający. Wymienić tu należy przede wszystkim, poza przemysłem zajmującym się naprawą i budową maszyn włókienniczych fabrykę włókien sztucznych na Widzewie. Rozwój przemysłu pomocniczego i uzupełniającego przypada niemal całkowicie na okres okupacji, a zwłaszcza na lata powojenne.

115

VIII. FUNKCJA PRZEMYSŁU Ł.Z.F.M. W SKALI KRAJOWEJ.

Zanim przejdę do omówienia roli przemysłu włókienniczego Ł.Z.F.M. w skali krajowej, warto może poświęcić kilka słów roli jaką przemysł polski odgrywa w światowej produkcji wyrobów włókienniczych.

Stwierdzić należy, że ze względu na przemysł bawełniany, przemysł polski w produkcji światowej nie odgrywa żadnej roli. Udział jego jest tak mały, że nie daje się prawie wyrazić procentowo. Nieco inną jest sytuacja na odcinku wyrobów bawełnianych. W 1938 roku na ogólną liczbę 146 681 000 wrecion bawełnianych czynnych na całym świecie, Polska posiadała 1 925 000, czyli 1,3 %. Ten stosunek procentowy utrzymał się z niewielkimi zmianami i po wojnie.

Pomimo niekiego udziału w produkcji światowej, Polska należy do krajów posiadających wyższą produkcję wyrobów włókienniczych na głowę ludności od wielu innych krajów i posiada w związku z tym pewne nadwyżki eksportowe. Eksport ten jednak z kolei nie odgrywa większej roli w światowym handlu wyrobami włókienniczymi.

Rola okręgu łódzkiego w krajowej produkcji włókienniczej zmieniła się poważnie po drugiej wojnie światowej, podobnie zresztą jak zmalała rola łódzkiego przemysłu włókienniczego w gospodarce narodowej. Świadczy o tym najlepiej zestawienie następujących cyfr:

W 1936 roku polski przemysł włókienniczy zatrudniał 149 461 ludzi, z czego na województwo łódzkie przypadało

116

104 263, czyli 69,7 %. Zauważyć należy, że wszystkie cyfry z okresu międzywojennego odnoszą się do całego województwa łódzkiego i są z cyframi obecnymi niezupełnie współmierne.

Polska produkcja przędzy bawełnianej wynosiła w 1933 r. 48 957, z czego na województwo łódzkie przypadało 45 058, czyli 92,1 %. Na ogólną produkcję przędzy odpadkowej wyrażającej się cyfrą 12 469, na woj. łódzkie przypadało 11 443. W produkcji przędzy zgrzebnej wełnianej woj. łódzkie uczestniczyło w 63,1%, produkując 8 193 ton, w przędzy wełnianej osesankowej w 61,3 %, w tkaninach bawełnianych w 89,2 %, w tkaninach wiganolowych w 99 %, w tkaninach z jedwabiu naturalnego w 89,7 %, w tkaninach półjedwabnych w 96,1 %, w tkaninach ze sztucznego jedwabiu w 99,5 %, w tkaninach wełnianych w 58,2 %, w tkaninach półwełnianych w 66,8 % i t.d. W eksporcie włókienniczym, za wyjątkiem przemysłu włókien lękowych województwo łódzkie uczestniczyło w 85 %.

Należy podkreślić przy tym, że jakkolwiek nieoceniłany przez rząd, przemysł włókienniczy odgrywał w Polsce okresu międzywojennego doniosłą rolę gospodarczą. Udział jego w ogólnym zatrudnieniu i eksporcie wskazywał, że była to jedna z najważniejszych gałęzi życia gospodarczego. Konsumcja węgla łódzkiego przemysłu włókienniczego wynosiła przed wojną 5,8 % spożycia krajowego.

Rola przemysłu włókienniczego Ł.Z.P.K. po wojnie jest daleko skromniejsza. Składa się na to kilka przyczyn:

Po pierwsze przemysł ten poniósł znaczne straty w wyniku wojny. Po drugie obok Łodzi powstały inne ośrodki przemysłu włókienniczego, przede wszystkim na Ziemiach Odzyskanych. Po trzecie wreszcie planowa przebudowa gospodarki narodowej prze-

117

widuje rozbudowę w pierwszym rzędzie przemysłu ciężkiego, a więc hutniczego i chemicznego, a nie włókienniczego.

Pod względem rozmieszczenia geograficznego rozróżnia się obecnie cztery ośrodki przemysłu włókienniczego: okręg łódzki, Ziemia Odzyskana, Bielsko-Biała i okręg białostocki. Łódź odgrywa jednak w dalszym ciągu rolę specjalną, ze względu na fakt, że tutaj znajdują się niemal wszystkie Centralne Zarządy Przemysłów i Główny Instytut Włókiennictwa. Jest ona ponadto ośrodkiem szkolenia nowych kadr dla przemysłu włókienniczego.

Przemysł bawełniany koncentruje się w okręgu łódzkim i na Dolnym Śląsku. Produkcja Ł.Z.P.M. wynosi ca 70 % całkowitej produkcji polskiego przemysłu bawełnianego. Nowym zjawiskiem, jeżeli idzie o okręg łódzki jest niedobór przędzy bawełnianej, która musi być częściowo sprowadzana z innych terenów. Nowe ośrodki przemysłu bawełnianego powstają obecnie w Częstochowie, oraz innych miastach, które przemysłu tego nie posiadały dotychczas. Są one wyposażone w bardziej nowoczesny sprzęt.

Przemysł wełniany skupia się w Bielskoku, w Bielsku i na Pomorzu, oraz w okręgu łódzkim. Część usytuowana na terenie Ł.Z.P.M. stanowi poważny potencjał produkcyjny. Produkcja tkanin wełnianych wynosi w 1952 roku 56,5 % produkcji całego przemysłu. W pozostałych innych asortymentach udział Ł.Z.P.M. w produkcji ogólnie krajowej przedstawia się jak następuje:

Tkaniny ubraniowe	41,87 %
Plaszczywe męskie	41,91 %
Plaszczywe damskie	84,74 %
Sukienkowe	75,96 %
Mostiumowe	54,83 %
Koce i pledy	31,13 %

118

Ghustki	97,85 %
Watolina	74,91 %
Różne	33,63 %

Jak już wspomniano wynosi to 56,5 % w stosunku do całkowitej produkcji tkanin. Produkcja przędzy wynosi natomiast tylko 46,83 % produkcji krajowej. Oznacza to niedobór przędzy zarówno ilościowy, jak i asortymentowy.

Park maszynowy przędzalni czesankowych na terenie Ł.Z.P.M. wynosi 40,77 % parku krajowego. Cifry te dla przędzalni szregbnych i dla tkalni wynoszą 95,78 % i 48,93 %. Jak już jednak wspomniano poprzednio, wydajność maszyn zainstalowanych na terenie Ł.Z.P.M. jest wyższa w porównaniu z innymi okręgami i przekracza o 12 % średnią wydajność całego przemysłu w przędzalniach szregbnych, o 5 % w przędzalniach czesankowych i o 32 % w tkalniach. Naskutek nierównego potencjału produkcyjnego przędzalni i tkalni, Ł.Z.P.M. musi być zaopatrywany w przędzę wełnianą, podobnie jak i w przędzę bawełnianą z innych terenów.

Kównie niemal poważną rolę odgrywa przemysł jedwabniczo-galanteryjny Ł.Z.P.M. Produkcja tkanin jedwabnych wynosi tu 55,5 % w stosunku do produkcji krajowej, plusz 13,5 %, tkanin pokrewnych pluszom 10,8 %, pasmanterji tkanej 74,8 %, pasmanterji plecionej 80,0 %, firanek 82,9 %, dywanów 30,7 %, a chodników 14,2 %. Na odcinku przędzy produkowanej w zakładach podległych Centralnemu Zarządowi Przemysłu Jedwabniczo-Galanteryjnego, produkcja przędzy bawełnianej wynosi 67,8 %, a produkcja przędzy odpadkowej 29,7 % produkcji krajowej. Wartość globalnej produkcji Ł.Z.P.M. w tych asortymentach wynosi 54,3 % produkcji krajowej w cenach niezmiennych i 56 % w cenach sbytu. Zatrudnienie w przemyśle jedwabniczo-galanteryjnym na terenie Ł.Z.P.M. wynosi 46,4 % zatrudnionych w całej branży w Polsce.

119

Jak wynika z powyższych liczb wydajność pracy zarówno w złotych, jak i w jednostkach naturalnych na jednego pracownika jest na terenie Ł.Z.P.M. wyższa, niż na innych terenach.

Jeszcze poważniejszą, niemal jest rola Ł.Z.P.M. na odcinku produkcji dziewiarskiej i pończosznicznej.

Zakłady znajdujące się na terenie Ł.Z.P.M. zatrudniają 60,8 % zatrudnionych w całej branży. Udział procentowy Łodzi i Aleksandrowa w produkcji poszczególnych grup asortymentowych w skali krajowej przedstawia się następująco:

Bielizna męska	91,9 %
" damska	54,9 %
" chłopięca	92,9 %
" dziewczęca	82,4 %
Artykuły niemowlęce	49,2 %
Trykotaż męskie	34,8 %
" damskie	85,2 %
" chłopięce	24,5 %
Artykuły sp. ortowe	98,0 %
Artykuły różne	37,2 %
Dzianina	91,0 %

Z powyższego wynika, że prawie cała produkcja sześciu działów produkcji dziewiarskiej skoncentrowana jest na terenie Łodzi i Aleksandrowa. W znacznej mierze ten stan rzeczy spowodowany jest akcją typizacji zakładów.

Podobna sytuacja w jeszcze wyższym nawet stopniu występuje na odcinku przemysłu pończoszniczego, gdzie poza artykułami sportowymi cała niemal produkcja koncentruje się w Łodzi i w Aleksandrowie. Poniższe cyfry ilustrują ten stan rzeczy:

120

Pończochy damskie	92,4 %
Patentki	81,0 %
Skarpety męskie	60,2 %
" męskie krótkie	75,2 %
" damskie	65,0 %
" sportowe	10,1 %

Ogółem produkcja pończosznicza Ł.Z.P.M. z globalną produkcją 49 032 060 sztuk reprezentuje 74 % produkcji całej branży. Ilość zainstalowanych maszyn podstawowych wynosi jednak tylko 31 % w stosunku do wszystkich maszyn czynnych na terenie całego kraju. Świadczy to o wyższej stosunkowo wydajności parku maszynowego na terenie Ł.Z.P.M.

Przemysł czeluzowy na terenie Ł.Z.P.M. stracił znaczenie w skali ogólnokrajowej. Powstały tu wprawdzie po ostatniej wojnie wielkie, nowoczesne zakłady, ale nie zrównoważyły one zupełnie niemal że kompletny zanik przemysłu obalupniczego, który przed wojną w znacznej mierze zaopatrywał całą Polskę w swe wyroby.

W pozostałych branżach produkcji włókienniczej rola regionu łódzkiego jest jeszcze bardziej dominująca.

(2)

IX. ROZWOJ PRZEMYSŁU WŁOKIENNICZEGO Ł.Z.P.H. W PLANIE 6-CIO LETNIM.

Plan 6-cio letni, plan budowy podstaw socjalizmu w naszym kraju, ma za zadanie rozbudowę sił wytwórczych, ze szczególnym uwzględnieniem produkcji środków wytwarzania. Naskutek tego, jak już wspomniano, na rozbudowę przemysłu włókienniczego nie jest położony tak wielki nacisk, jak na rozbudowę przemysłu ciężkiego. Rozbudowa przemysłu lekkiego będzie dopiero odgrywać większą rolę w następnym planie 5-cio letnim, jakkolwiek również plan 5-cio letnim kładzie większy nacisk na rozbudowę produkcji maszyn włókienniczych.

Odnosnie wszystkich branży przemysłu włókienniczego Ł.Z.P.H. zauważyć należy, że w planie 6-cio letnim nastąpi prawdopodobnie zakończenie procesu komasacji, względnie likwidacji małych zakładów pracujących w nieekonomicznych warunkach na przestarzałych i zużytych maszynach. Większość zakładów, jeżeli nie wszystkie wyposażona będzie w nowoczesne oświetlenie jarzeniowe i urządzenia klimatyzacyjne. Podniesione również zostaną warunki bezpieczeństwa i higieny pracy. W pewnym stopniu likwidowana będzie różnorodność parku maszynowego. Warto w tym miejscu jeszcze raz przypomnieć, że najlepiej może przedstawiający się pod tym względem przemysł bawełniany posiada na terenie Ł.Z.P.H. aż 104 typy skręcarek i około 100 różnych typów krosien.

Zagadnienie rozwoju przemysłu bawełnianego w ciągu ostatnich lat planu 6-cio letniego i aż do roku 1957 omówione jest obszernie w dalszej części niniejszej pracy.

Na odcinku przemysłu wełnianego dosyć poważne inwestycje przewidziane w planie 6-cio letnim nie zostały jak dotąd

122

zrealizowane. Przewidziana jest zwłaszcza synchronizacja pracy urządzeń pralni wełny przez uzupełnienie i modernizację parku maszynowego, wprowadzenie skróconego procesu ~~przędzenia~~ zgrzeblenia włókna ciętego, ostateczną komasacja przedzalni zgrzebnych, automatyzacja krosien kortowych, standaryzacja artykułów wełnianych, wprowadzenie urządzeń pomiarowych, oraz zorganizowanie laboratoriów fabrycznych na odpowiednim poziomie.

Dotychczas sprzęt zamówiony w Anglii jeszcze w 1950 roku nie nadszedł. Otrzymano jedynie suszarki z N.R.D. z których większość będzie zainstalowana w Bieleku, a 1, lub 2 w Łodzi. Pewne innowacje wprowadzone będą jednak w zespołach zgrzebnych, przez zainstalowanie maszyn produkcji krajowej, które w zasadzie przewidziane były na eksport. Kompletowane są poza tym obecnie oddziały przygotowawcze przedzalni czesankowych, oraz uruchomienie zostaną wkrótce okrągłe czesarki noblowskie otrzymane w liczbie 14 z Anglii.

Momentem ograniczającym unowocześnienie parku maszynowego jest również brak miejsca w istniejących zakładach. Przewiduje się jednak usunięcie w najbliższej przyszłości starych skręciarek. P osiadają one tylko 30-40 wrzecion i wymagają nasłutek tego dużej obsługi.

W szczególności upośledzonym pod względem parku maszynowego przemysle dziewiarskim przewiduje się przerobkę maszyn kotonowych z zespołowych na jednolite, dalszą specjalizację zakładów, wprowadzenie pracy ciągłej w szwalniach, i ewentualnie dalszą komasację zakładów.

W p rzemysle jedwabniczo-galanteryjnym rozwój wychodzi poza plan 6-ciu letni. W planie tym przebudowano zakłady przy ulicy Milionowej.

123

w przemyśle odzieżowym plan przewidywał wyposażenie zakładów w maszyny specjalne, których brak podraża produkcję i obniża jej jakość. Dalej przewidziana jest wymiana istniejących stebnówek nożnych, lub zużytych motorowych na nowe. Celem ulokowania nowych maszyn istniejąca powierzchnia użytkowa musiałaby być rozszerzona przez adaptację i dobudowę. Nasycenie parku maszynowego maszynami specjalnymi zlikwiduje wąskie gardła w produkcji. Podobnie koniecznym jest wyposażenie tego przemysłu w przyrządy pomocnicze i unowocześnienie krajalni.

w konkluzji stwierdzić należy, że za wyjątkiem przemysłu bawełnianego w okresie pozostałych trzech lat planu 6-letniego stan posiadania przemysłu włóki naturalnego na terenie Ł.Z.P.M. nie zmieni się w sposób zasadniczy.

124

X. SPECYFICZNA PROBLEMATYKA PRZEMYSŁU BAWELNIANEGO.

Ze względu chociażby na swoją wielkość, przemysł bawełniany odgrywa na terenie E.Z.P.M. specjalną rolę. Na 162 221 zatrudnionych w przemyśle włókienniczym 1.1.52 r., sam tylko przemyśl bawełniany zatrudniał 80 841 ludzi, czyli 49,8% ogółu zatrudnionych. O ile więc aglomeracja Łódzka powstała i rozwinęła się wokół składowanego tu przemysłu włókienniczego, w samym przemyśle włókienniczym przemysł bawełniany odgrywał od początku dominującą rolę, którą zachował dotychczas.

Z drugiej strony omówione poprzednio zacofanie techniczne przemysłu łódzkiego, odbija się szczególnie niekorzystnie na produkcji bawełnianej. Z natury rzeczy przemysł ten produkuje artykuły tanie, bazując przytem produkcję na stosunkowo tanim surowcu, jakim jest bawełna. Naskutek tego robocizna stanowi znacznie większą pozycję w kalkulacji kosztów własnych, niż to ma miejsce przy produkcji tkanin wełnianych, czy jedwabnych. Przestarczył park maszynowy odbija się jednak w pierwszym rzędzie na wydajności pracy maszyn i ludzi i w bawełnie szczególnie prowadzi do znacznego podrożenia kosztów produkcji. Daleszą konsekwencją jest obniżenie gatunku wyrobów. I w tym wypadku niekorzystny skutek jest znacznie większy, jeśli idzie o tkaniny bawełniane. W przemyśle wełnianym n.p. możliwe jest zastosowanie ocierania, dokładnego oczyszczania tkaniny i t.d. w rozmiarach, których ze względów kalkulacyjnych nie można zastosować do wyrobów tanich i masowych. Niezależnie od tego w wełnie i w miew-

125

szym nieco stopniu w jedwabiu koszt surowca stanowi zasadniczą pozycję w kalkulacji gotowego wyrobu, oraz silniej wpływa na gatunek gotowego wyrobu.

Należy również dodać, że zagadnienie zakładów składających się z zespołów maszyn o różnym stanie technicznym i pochodzących z różnych czasokresów, omówione poprzednio, jest szczególnie ostre w przemyśle bawełnianym. Przemysł ten posiada największe zakłady na terenie Ł.Z.P.M., które rozwijały się stopniowo przez długi okres czasu. W zakładach takich produkcja standartowych artykułów masowych jest specjalnie trudna.

Z tego tych względów, jakkolwiek w planie 6-ole letnim główny nacisk położony jest na rozwój przemysłu ciężkiego, przemysł bawełniany postanowił przeprowadzić na terenie Ł.Z.P.M. daleko idącą akcję modernizacji istniejących zakładów. Akcja ta opiera się na opinii komisji ekspertów, która badała sytuację w przemyśle bawełnianym i będzie przedmiotem Uchwały Rządu, której projekt przygotowuje Ministerstwo Przemysłu Lekkiego. Modernizacja i rekonstrukcja przemysłu bawełnianego Ł.Z.P.M. odbędzie się w latach 1953-57. Jakkolwiek nie doprowadzi ona przemysłu łódzkiego do stanu osiągniętego przez przemysł w innych krajach jeszcze przed drugą wojną światową, pozwoli ona na znaczne polepszenie wskaźników wydajności pracy i polepszy gatunek produkowanych towarów.

W ramach przeprowadzonej akcji nastąpi wymiana 15 000 krosien najstarszych typów na krosna automatyczne produkcji krajowej, oraz przeprowadzona zostanie typizacja i wymiana wrzecion w zespołach przedsiębiorczych. Generalna renowacja obejmie wszystkie przedsiębiorstwa cienko i średnioprzędne. W szczególności smodernizowane zostaną trzepalnie i samoprzędnice. Znormalizowane wrzeciona

126

posiadać będą długość 6 cali i grubość 30 mm. Przędzalnie odpadkowe zostaną wyposażone w nowe maszyny produkowane obecnie w kraju.

Budowa nowych zakładów nie jest w zasadzie przewidziana, jednak pewne inwestycje budowlane będą konieczne w związku z modernizacją budynków i klimatyzacją. Naskutek przeprowadzonej modernizacji, produkcja snormalizowanych przędzalni zwiększy się o najwyżej 11%, a produkcja zautomatyzowanych tkalni w znacznie wyższym stopniu. To spowoduje zachwianie równowagi na terenie Ł.Z.P.M. pomiędzy zdolnością produkcyjną przędzalni i tkalni i uczyni konieczną budowę nowej przędzalni. Przędzalnia taka zostanie wybudowana w okresie do 1954 roku, jednak celem nie powiększenia istniejącego już na terenie regionu łódzkiego skupienia przemysłu bawełnianego, powstanie ona poza terenem województwa łódzkiego.

Akcja modernizacji poprzedzona zostanie akcją typizacji zakładów i nastawieniem ich na określone asortymenty. Jest rzeczą jasną, że zespół przędzalniczo produkujący stale ten sam Nr. przędzy zużywa się znacznie wolniej, gdyż wszystkie tryby podlegają temu samemu zużyciu, abstrahując już od faktu, że produkuje znacznie równiejszą przędzę. Niezależnie od tego różnorodność zespołów w poszczególnych zakładach zmusza stale przemysł do przesuwania półfabrykatów z jednego zakładu do drugiego, przy oczywistym nadmiernym zwiększeniu transportu wewnątrz-miejskiego i innych szkodliwych efektach dla samej produkcji. Celem uzyskania towaru o stosunkowo wysokim gatunku, przędza na osnowę i wątek pochodzi często z różnych zakładów i wykończana jest w innym zakładzie, niż tkana.

127

Po przeprowadzeniu rozpoczętej już akcji, każdy zakład produkować będzie tylko jeden asortyment. W związku z tą akcją konieczne będą przerzuty maszyn, w czasie których 30 - 35 % maszyn zmieni miejsce. Likwidacja drobnych, rozproszonych fabryk zostanie zakończona.

Po zakończeniu akcji czynne będą na terenie Ł.Z.P.M. następujące przedsiębiorstwa: im. Stalina, oddziały A i B, im. Dzierżyńskiego, im. Dubois, zakłady na Widzewie, im. Okrzei, im. Harnama, im. 1 Dywizji, im. Szymańskiego, im. Waltera, im. Hanki Sawickiej, im. Bytomskiej, im. Armii Ludowej, Zakłady w Zgierzu, im. Koczańskiego. Powyższe czynniki będą w niezmiennych rozmiarach. Dalej, po rekonstrukcji, włącznie adaptacji budynków czynne będą zakłady im. Róży Luksemburg, im. Kunickiego, oraz cztery z pośród istniejących obecnie w Fabianicach.

W tkalnicach poza wymianą 15 000 krosien na automatycznie nastąpi kompletna wymiana oddziałów przygotowawczych. Nie są natomiast przewidziane do automatyzacji, ani obecnie, ani w planie perspektywnym krosna jaquardowe pracujące obecnie w zakładach im. Stalina, głównie w Nowej Tkalni. Po zakończeniu akcji następujące tkalnie będą czynne na terenie Ł.Z.P.M.: im. Marchlewskiego, im. Dzierżyńskiego, jako tkalnia zautomatyzowana, wyrabiająca tylko flahelę, im. Dubois, jako tkalnia automatyczna, im. Kunickiego, przeniesiona do jednego budynku, im. Okrzei, im. Harnama, Łódzka Tkalnia, im. 2-szej Dywizji, im. Bytomskiej, im. Róży Luksemburg, im. Liebknechta, im. Waltera i im. Szymańskiego. Tkalnia im. Armii Ludowej po przeprowadzonych zmianach również będzie czynna. W Fabianicach małe tkalnie ulegną kompletnej likwidacji, a część pozostałych przejdzie pod zarządek

128

Dyrekcji Artykułów i Tkanin Technicznych i produkować będzie asortyment specjalny. Asortyment standardowy w ramach Centralnego Zarządu Przemysłu Bawełnianego produkować będzie jedynie dawna tkalnia Krusche i Endera, oraz Kindlera. Tkalnia w Ozorkowie pozostanie w niezmiennych rozmiarach. Na terenie samej Łodzi proces likwidowania drobnych tkalni rozproszonych znajduje się już w ostatniej fazie, Budowa nowych zakładów na terenie Ł.Z.P.M., jak już zaznaczono poprzednio nie jest przewidywana. Ostatnim obiektem jest nowa wykończalnia w Ozorkowie. Zakłady przy ul. Franciszkańskiej, dawna fabryka Bidermana będą stopniowo likwidowane.

Zupełnie inne aspekty posiada zagadnienie wykończalnictwa. Park maszynowy wykończalni znajdujących się na terenie ^{Ł.Z.P.M.} jest nienajgorszy, jakkolwiek maszyny są przeważnie stare. W każdym razie są one jeszcze znacznie lepsze od krosien i maszyn przedziałniczych. Pewne braki dają się zauważyć na odcinku rozciągarek, gdyż produkowany obecnie asortyment zawiera wiele tkanin ze sztucznego włókna, oraz tkanin ciężkich. Drukarnie posiadają szereg dosyć nowoczesnych maszyn, produkcji Wamsdorfu w Czechosłowacji, sprowadzonych na krótko przed drugą wojną światową. W drukarstwie daje się odczuć brak rytowników, wskutek czego rytowanie walców staje się często wąskim gardłem w produkcji. Brak jest maszyny do elektrograwiry.

Najpoważniejszym jednak zagadnieniem jest brak wody, a zwłaszcza brak dobrej wody. Woda czerpana jest obecnie ze studni głębinowych, ale lustro wody stale opada. W niektórych zakładach straż pożarna musi czasem dowozić wodę beczkowozami. W okresie do 1957 roku wiercenie

129

dalszych studni głębinowych i przejściowo może woda z rurociągu tłoczego z Pilicy rozwiąże to zagadnienie na odcinku wykończalni już istniejących, ale nie pozwala to na żadną rozbudowę, względnie przebudowę ~~żadnych~~ zakładów, które wypadnie może częściowo likwidować. Ponadto, że przemysł wierceń już obecnie studnie do głębokości 800 m /studnia w zakładach Marchlewskiego/, trudności na odcinku wody skłoniły do zrezygnowania z przebudowy dwóch wykończalni w planie 6-cio letnim.

W ramach akcji modernizacji przemysłu bawełnianego, wykończalnie nie będą w zasadzie ani rozbudowane, ani wyposażone w nowy sprzęt, jednakże i na tym odcinku nastąpi specjalizacja i typizacja. Wykończalnia przy zakładach im. Dzierżyńskiego przejdzie na suchą apreturę. Trudności z wodą wpłyną jednak na zmianę produkowanego na terenie L.Z.P.M. asortymentu, który przystosowany zostanie do ograniczonych możliwości wykończalniczych. Ten proces jest już obecnie daleko posunięty. Również obecnie już rozbudowywana jest wykończalnia w Ozorkowie powyżej zdolności produkcyjnej Ozorkowskich Zakładów Przemysłu Bawełnianego. Budowany w Ozorkowie bielnik będzie posiadał zdolność produkcyjną 25 milionów metrów.

W ramach wyżej opisanej akcji zagadnienie energii dla przemysłu włókienniczego w zasadzie nie będzie rozwiązane. Jeśli idzie o zakłady przemysłu bawełnianego, to niektóre z nich pobierają obecnie energię elektryczną z sieci miejskiej, inne natomiast oddają nadwyżkę. Ilości pobierane i oddawane równoważą się mniej więcej. W planie 6-cio letnim przemysł bawełniany, a zresztą włókienniczy wogóle nie inwestuje w urządzenia energetyczne, ograniczając się co najwyżej do wymiany kotłów w niektórych

130

zakładach. Zagadnienie to rozpatrzone i rozwiązane będzie generalnie dopiero w ramach programu budowy sieci elektrociepłowni. Już obecnie projektowana elektrociepłownia przy zbiegu ulic Katnej i Zeromskiego wpłynęła na zmianę założeń rozbudowy dawnych zakładów Geyera i Allarta.

Podobnie plan modernizacji przemysłu bawełnianego w latach 1953 - 57 nie przewiduje inwestycji na odcinku bocznic kolejowych. Zagadnienie to jest omówione obszerniej w innym miejscu.

Jak wynika z powyższego zamierzona i częściowo już realizowana, jako modernizacji przemysłu bawełnianego na terenie Ł.Z.P.M. usunie najgorsze zaniedbania okresu kapitalistycznego, ale nie doprowadzi tego przemysłu do stanu technicznego w którym mógłby on równać się z przemysłem czeskim, czy węgierskim, nie mówiąc już o ZSRR. Zwłaszcza wydajność pracy będzie jeszcze ciągle znacznie niższa od uważanej dziś za przeciętną. Już dzisiaj zakłady przemysłu bawełnianego osiągają wydajność na maszynę o 50% wyższą, przy zatrudnieniu o 50% niższym, od tej która osiągnięta będzie w wyniku modernizacji. Dla przykładu - nie najbardziej nowoczesna, gdyż wybudowana w 1939 r. fabryka w Nachodzie w Czechosłowacji zatrudnia 6 ludzi na 1000 wrzeciono-godzin, wobec 10 planowanych u nas po modernizacji. O ile u nas na jedną przadkę będzie przypadać 1228 wrzecion, w innych krajach, w nie najbardziej nowoczesnych fabrykach przypada 1800 do 2000 wrzecion. Nowoczesne maszyny przedziałnicze posiadają wszystkie części na łożyskach kulkowych, dających b. równą prędkę i niskie zużycie maszyny, oraz wrzeciona 26-cio calowe o średnicy 52 do 55 mm. U nas planowana jest normalizacja wrzecion na bieżni wrzecion 6-cio calo-

13/

wych o średnicy 30 mm bez łożysk kulkowych. Przytem zainstalowanie wrzecion znormalizowanych w maszynach niebudowanych w tym celu nie da równie dobrych rezultatów co zainstalowanie nowych zespołów przędzalniczych.

Podobnie instalowane krosna automatyczne pozwalające na obsłużenie 32 maszyn przez jednego tkacza nie odpowiadają najlepszym dziś istniejącym krosnom, gdzie jeden tkacz obsługuje 84 krosna, nie mówiąc już o krosnach okrągłych.

W każdym razie w wyniku modernizacji nastąpi niewątpliwie polepszenie gatunku towarów i pewna zmiana asortymentu wynikająca z przedstawienia się na cieńsze tkaniny i niższe numery przędzy. Obecna praktyka oparta jest w pewnej mierze na tradycji która wytworzyła się bezpośrednio po wojnie, kiedy produkcja oparta była w znacznej mierze na zamówieniach wojskowych.

Wobec faktu, że akcja modernizacji przeprowadzona będzie stosunkowo szybko, w znacznej mierze jak się wydaje przed wykształceniem przez przemysł maszynowy ostatnich prototypów maszyn włókienniczych, trudno przypuścić, aby rekonstrukcja przemysłu w planie perspektywicznym odbyła się na tym poziomie technicznym. Prawdopodobnie w późniejszym okresie przeprowadzona będzie szersza przebudowa, która podniesie jeszcze bardziej wskaźniki wydajności.

Przyjmując jednak nawet, że przemysł bawełniany w skali ogólnokrajowej będzie w 1970 roku na poziomie technicznym określonym w ramach wyżej opisanej akcji, zatrudnienie będzie znacznie niższe niż obecnie. O ile obecnie przemysł ten zatrudnia w całym kraju 120 000 ludzi, to w danym wypadku zatrudniałby tylko 72-75 000, czyli o

132

38 - 40 % mniej. Na terenie Ł.Z.P.M. spadek byłby jeszcze większy w związku ze zmniejszeniem udziału regionu w produkcji ogólnokrajowej. Przyjmując tę alternatywę, zatrudnienie w podstawowej gałęzi przemysłu włókienniczego, jaka jest przmysł bawełniany spadłoby z okrago 81 000 ludzi do jakichś 40 000.

7)

PRACOWNIA PLANÓW REGIONALNYCH
W ŁÓDZ I

ŁÓDZKI OKRĘG PRZEMYSŁOWY

FUNKCJA Ł.O.P.

W SKALI KRAJOWEJ I REGIONALNEJ

1954

Opracowanie Pracowni Planów Regionalnych w Łodzi
M. Konecny, T. P. Stankiewicz

Stankiewicz
Dr Ludwik Stankiewicz
Kierownik Pracowni
Planów Regionalnych w Łodzi

FUNKCJA B.O.P. W SKALI KRAJOWEJ I REGIONALNEJ

S p i s t r e ś c i

1. Wstęp: cel, zasięg i metoda pracy str. 3
2. Funkcja i rola przemysłu LOP w skali krajowej str. 4
3. Rola węzła komunikacyjnego LOP w układzie krajowym i regionalnym str.17
4. Funkcja administracyjna Łodzi str.22
5. Łódź, jako ośrodek kulturalno-socjalny str.28
6. Wpływ Łodzi na ukształtowanie regionu str.32

1/ Wstęp - cel, zasięg i metoda pracy.

Rozwój Łodzi i terenu określanego obecnie, jako Łódzki Okręg Przemysłowy wiąże się nierozdzielnie z szybkim rozwojem przemysłu włókienniczego w okresie Królestwa Kongresowego.

Powstanie i początkowy rozwój okręgu, nastawionego niemal wyłącznie na produkcję włókienniczą, przy równoczesnym zaniedbaniu innych funkcji gospodarczych i usługowych, doprowadził w rezultacie do jaskrawej jednostronności jego struktury. Pod względem funkcjonalnym Ł.O.P. reprezentuje przede wszystkim poważny, choć jednostronny potencjał przemysłowy i wyższą niż jakikolwiek inny okręg specjalizację gospodarczą. Dopiero po ostatniej wojnie światowej, Rząd Polski Ludowej, realizując socjalistyczną zasadę równomiernego rozmieszczenia poszczególnych funkcji gospodarczych na terenie kraju, podjął zdecydowane wysiłki w kierunku większego zróżnicowania struktury tego okręgu i wykształcenia innych funkcji, a zwłaszcza funkcji usługowych.

Wysoka specjalizacja gospodarstwa Ł.O.P. przy równoczesnej znacznej koncentracji ludności, teren Ł.O.P. obejmujący 0,66% powierzchni kraju zamieszkuje obecnie 3,6% ludności Polski - warunkuje z kolei jego znaczny udział w niektórych dziedzinach gospodarki narodowej.

Praca niniejsza jest próbą określenia roli Ł.O.P. w poszczególnych dziedzinach życia gospodarczego, kulturalnego, społecznego i t.d. kraju, oraz określenia jego funkcji w skali ogólnokrajowej, które, jeśli idzie o Łódź, warunkują istnienie i dalszy rozwój miasta na skraj ponadregionalną w niewielkiej odległości od stolicy.

Skrajnie ograniczone możliwości pracy uniemożliwiają pełniejsze i wnikliwsze przeanalizowanie wszystkich nasuwających się problemów, których gruntowne przetrzebienie wymagałoby znacznych prac badawczych.

Dalszym czynnikiem ograniczającym zasięg elaboratu jest brak liczbowych materiałów porównawczych w skali całego kraju, oraz brak niektórych opracowań szeregówowych, opracowanych obecnie przez Pracownię Planów Regionalnych.

2. Funkcja i rola przemysłu L.O.P. w skali krajowej

Przemysł włókienniczy odgrywał w Polsce okresu międzywojennego doniosłą rolę gospodarczą. Udział jego w ogólnym zatrudnieniu w wielkim i średnim przemyśle wynosił blisko 30%, wskazując, że była to jedna z najważniejszych gałęzi życia gospodarczego kraju. W pierwszych latach po drugiej wojnie światowej udział przemysłu w globalnym zatrudnieniu w przemyśle i rzemiośle był nawet jeszcze wyższy, przekraczając w 1948 r. 34%.

Polska produkcja włókiennicza na głowę ludności jest wyższa, niż to ma miejsce w wielu innych krajach. W związku z tym powstają pewne nadwyżki eksportowe, które jakkolwiek nie odgrywają większej roli w światowym handlu wyrobami włókienniczymi, stanowiły w okresie międzywojennym poważną pozycję w polskim handlu zagranicznym. Eksport artykułów włókienniczych i konfekcji stanowił ca 7,5% polskiego eksportu.

Najważniejszą gałęzią polskiego przemysłu włókienniczego był przemysł bawełniany, koncentrujący się w znacznej mierze na terenie L.O.P. Jako całość, polski przemysł bawełniany posiadał w 1938 r. 1.925.000 wrzecion bawełnianych, czyli 1,5% czynnych na świecie wrzecion bawełnianych. Stosunek ten z niewielkimi zmianami utrzymał się dotychczas.

Rola nakładów przyrządowych znajdujących się na terenie Łodzi i zaplecza w krajowej produkcji włókienniczej jest bardzo duża. W 1936 r. polski przemysł włókienniczy zatrudniał 149.461 pracowników, z czego na województwo łódzkie przypadało 104.265 tj. 69,7%. Dla 1948 r. odpowiednio liczby wskazują, że na Łódź i województwo łódzkie przypadało ponad 40% ogółu zatrudnionych w polskim przemyśle włókienniczym i odzieżowym, ale stosunki pod tym względem uległy zmianie w latach następujących.

Polska produkcja przędzy bawełnianej wynosiła w 1933 r. 48.927 ton, z czego na województwo łódzkie przypadało 45.058 ton, czyli 92,1%. Na ogólną produkcję przędzy odpadkowej, wyrażającej się cyfrą 12.469 ton, na województwo łódzkie przypadało 11.443 ton. W produkcji przędzy zgrzebnoej wełnian-

5

noj woj. Zdzienie uczestniczyło w 63,2% produkcji 8.195 ton, w przędzy wełnianej czasamiowej w 61,3%, w tkaninach bawełnianych w 69,2%, w tkaninach wiganowych w 99%, w tkaninach z jedwabiu naturalnego w 69,7%, w tkaninach półjedwabnych w 96,1%, w tkaninach ze sztucznego jedwabiu w 99,5%, w tkaninach wełnianych w 50,2%, w tkaninach półwełnianych w 66,6% i t.d. W obszarze wdzianiczym, jeśli nie liczyć przesyła wdzianki żyłowych, nie występującego na terenie województwa łódzkiego, uczestniczyło ono w 69%. Konsumpcja węgla przez Zdzienie przemyśle wdzianiczym wynosiła 6,6% spżożycia krajowego.

Doła przesyła wdzianiczego Ł.O.P. po wojnie jest dołozu skromniejsza, gdyż obok Łodzi i jej zapleczu posiadamy obecnie inne ośrodki przemyśle wdzianiczego /przede wszystkim na Zdzimach Zachodnich/, a planowana przebudowa gospodarki narodowej przewiduje rozbudowę w pierwszym rzędzie przemyśle ciężkiego, a więc metalowego i chemicznego, a nie lekkiego.

Pod względem rozmieszczenia geograficznego rozródnia się obecnie estary ośrodki przemyśle wdzianiczego: Okręg Łódzki, Dolny Śląsk, Bielsko-Biała i Okręg Białostocki. Ponadto należą do ośrodków przemyśle wdzianiczego rozródniac się na po całym terenie kraju. Pamiędzy wymienionymi wyżej wdzianiczymi ośrodkami Barycuje się pewna specjalizacja branżowa.

Przemysł bawełniany koncentruje się w okręgu Łódzki i na Dolnym Śląsku. Produkcja Ł.O.P. stanowi on 70% całkowitej produkcji polskiego przemyśle bawełnianego. Występuje tu jednak niedobór przędzy bawełnianej, która musi być częściowo wprowadzana z innych terenów. Nowe ośrodki przemyśle bawełnianego powstają obecnie w Piotrkowie, Częstochowie i innych miastach, które przemyśle tego dotychczas nie posiadały. Są one wyposażone w bardziej nowoczesny sprzęt.

Przemysł wełniany i szwełny skupia się w Białymostku i Białku i na Pomorzu, oraz w okręgu Łódzki Ł.O.P. przedstępuje w tej dziedzinie poważnym potencjał produkcyjny. Produkcja tkanin wełnianych wynosiła tu w 1952 r. 56,5%

6

produkcji całego przemysłu wełnianego polskiego. W niektórych asortymentach udział L.O.P. w produkcji ogólnokrajowej jest szczególnie duży, a mianowicie:

w tkaninach płaszczyznowych damskich	39,76%
" " sukienkowych	75,56%
" " kostiumowych	94,83%

w produkcji tkanin miękkich udział L.O.P. jest skromniejszy i wynosi

w tkaninach ubraniowych	41,87%
" " płaszczyznowych miękkich	41,91%

Wreszcie na marginesie zaznaczyć należy, że na terenie L.O.P. koncentruje się w znacznej mierze produkcja niektórych artykułów ubocznych polskiego przemysłu wełnianego jak np:

chustki - 97,85% produkcji krajowej
watolina - 74,91% " "

W globalnej produkcji tkanin wełnianych zakłady znajdujące się na terenie L.O.P. uczestniczą w 56,5%. Produkcja przędzy wełnianej jest słabiej rozwinięta i wynosi jedynie 46,8% produkcji krajowej. Wynikiem tego jest niedobór przędzy pod względem ilościowym i asortymentowym.

Wzrost maszynowy przedsiębiorstw czesankowych na terenie L.O.P. wynosi 40,77% ponad krajowego. Cyfry te dla przedsiębiorstw szrotowych i dla tkalni wynoszą 45,78% i 48,93%. Wydajność maszyn przemysłu wełnianego zainstalowanych na terenie L.O.P. jest wyższa w porównaniu z innymi okręgami i przekracza o 12% średnią wydajność całego przemysłu w przedsiębiorstwach szrotowych, o 5% w przedsiębiorstwach czesankowych i o 30% w tkalniach.

Na skutek potężniejszego produkcyjnego przedsiębiorstwa i tkalni, przemysł wełniany L.O.P. musi być zaopatrywany w przędzę wełnianą i bawełnianą z innych terenów.

Równie poważną rolę odgrywa przemysł jedwabniczy i tkanin dekoracyjnych. Produkcja tkanin jedwabnych wynosi 55,5% w stosunku do produkcji krajowej, pluszy 13,5%, tkanin polkresowych pluszem 10,8%, pasmanterii tkanej 74,8%, pasmanterii płócianej 80,0%, firanek 82,9%, dywanów 30,7%, a chodników 14,2%. Wartość globalnej produkcji L.O.P. w tych asortymentach wynosi 54,3% produkcji krajowej, w cenach niezmiennych i 56% w cenach zbytu. Zatrudnienie w tych

7

galeziach produkcji na terenie L.O.P. wynosi 46,4% zatrudnienia w Polsce.

Jeszcze poważniejszą rolę spełnia L.O.P. w dziedzinie produkcji dziewiarskiej i półcoszniczej.

Kalniedy znajdujące się na terenie L.O.P., zatrudniają 60,2% pracowników zatrudnionych w całej branży. Udział procentowy Łodzi i Aleksandrowa w produkcji niektórych grup asortymentowych w skali krajowej przedstawia się jak następuje:

artykuły sportowe	98,0%
bielizna chłopska	92,9%
" męska	91,5%
" damska	91,0%
trykotaża domacia	85,2%
bielizna dziewczęca	82,4%
" damska	54,9%

Z powyższego wynika, że prawie cała polska produkcja części dziańców produkcji dziewiarskiej skoncentrowana jest na terenie Łodzi i Aleksandrowa. W znacznej mierze ten stan rzeczy spowodowany jest przeprowadzoną akcją typizacji nakładów.

Podobna sytuacja występuje na odcinku przemysłu półcoszniczego, gdzie poza artykułami sportowymi, prawie cała produkcja krajowa koncentruje się w Łodzi i w Aleksandrowie. Poniższe cyfry ilustrują ten stan rzeczy:

pończochy damskie	92,4%
skarpety damskie	85,0%
" męskie krótkie	75,2%
" męskie	60,2%
patentki	81,0%

Jedynie na odcinku skarpet sportowych udział L.O.P. ogranicza się do 10,1%.

Całkowita produkcja półcosznicza L.O.P. wynosząca globalnie 49,02%⁰⁶⁰ reprezentuje 78% produkcji krajowej.

Znaczenie zakładów znajdujących się na terenie L.O.P. podwyższa jeszcze fakt, że wyposażone są one w najlepszą maszynę w skali krajowej. Wydajność maszynowych maszyn dziewiarskich-półcoszniczych zainstalowanych na terenie ŁOP jest średnio 2,4 raza wyższa od przeciętnej w skali krajowej.

8

Przemysł odzieżowy na terenie Ł.O.P. stracił na znaczeniu w skali ogólnokrajowej. Powstały tu uprzednie po ostatniej wojnie, wielkie, nowoczesne zakłady, ale nie doprowadziły one ^{niektóre} do kompletnego zaniku przemysłu czapkienniczego, który przedtem w znaczącej mierze zaopatrywał całą Polskę w swoje wyroby.

Jak z powyższego przeglądu wynika, rola produkcji włókienniczej Ł.O.P., a zwłaszcza przyciemu bawełnianego, w produkcji krajowej jest znaczna, pomimo rozwoju po ostatniej wojnie nowych ośrodków tego przemysłu.

Łódź jest krajowym ośrodkiem przemysłu włókienniczego nie tylko jednak ze względu na istniejącą w samym mieście i bezpośredniej okolicy znaczną koncentrację zakładów przemysłowych tej gałęzi produkcji. Funkcję Ł.O.P., jako ośrodka przemysłu włókienniczego w skali krajowej, warunkuje w coraz większym stopniu rozwijający się w Łodzi przemysł pomocniczy i uzupełniający w stosunku do włókiennictwa. Proces przekształcania się Łodzi w ośrodek przemysłu pomocniczego, przy równoczesnym zmniejszaniu się udziału zatrudnionych w zakładach włókienniczych w ogólnym zatrudnieniu, przebiegał na siłę po ostatniej wojnie światowej.

W warunkach kapitalistycznych zjawisko to przebiegało szczególnie forsy. Ośrodki przemysłu włókienniczego, powstały początkowo, jako miasta o znacznej koncentracji przedsiębiorstw, koczowniczych i innych zakładów biorących udział w różnym fazach procesu technologicznego. Z biegiem czasu fabryki te wypierane były z wielkiego miasta przez inne gałęzie przemysłu, płacące wyższe przeciętne stawki zarobkowe zatrudnionym robotnikom, jak przemysł maszynowy, precyzyjny, optyczny i t.d. W miejscu dawnego skupiska zakładów włókienniczych przetrwały ośrodki dyspozycyjne, jak zarządy przedsiębiorstw ^{przemysłowych} (branża włókiennicza krajowego i zagranicznego, przemysł barwników, wykończalnictwo, produkcja maszyn i części do maszyn włókienniczych, instytuty naukowo-badawcze, wyższe i zawodowe średnio szczeble włókiennicze i t.d.). Przez proces ten przeszły także ośrodki przemysłu włókienniczego, jak Manchester, Chemnitz, czy Berlin, który jednak w przeciwieństwie do dwóch poprzednich nie zachował funkcji ośrodka przemysłu włókienniczego.

8

Przemysł odzieżowy na terenie Ł.O.P. stracił na znaczenia w skali ogólnokrajowej. Powstały tu uprzednio po ostatniej wojnie wielkie, nowoczesne zakłady, ale nie przeżyły one ^{niezłamał} kompletnego zaniku przemysłu chałupniczego, który przed tym w znacznej mierze zaopatrzył całą Polskę w swoje wyroby.

Jak z powyższego przeglądu wynika, rola produkcji włókienniczej Ł.O.P., a zwłaszcza przemysłu bawełnianego, w produkcji krajowej jest znaczna, pomimo rozwoju po ostatniej wojnie nowych ośrodków tego przemysłu.

Łódź jest krajowym ośrodkiem przemysłu włókienniczego nie tylko jednak ze względu na istniejącą w tym mieście i bezpośredniej okolicy znaczną koncentrację zakładów przemysłowych tej gałęzi produkcji. Funkcję Ł.O.P., jako ośrodka przemysłu włókienniczego w skali krajowej, warunkuje w coraz większym stopniu rozwijający się w Łodzi przemysł pomocniczy i uzupełniający w stosunku do włókiennictwa. Proces przekształcania się Łodzi w ośrodek przemysłu pomocniczego, przy równoczesnym zmniejszaniu się udziału zatrudnionych w zakładach włókienniczych w ogólnym zatrudnieniu, przybrał na sile po ostatniej wojnie światowej.

W warunkach kapitalistycznych zjawisko to przybierało szczególne formy. Ośrodki przemysłu włókienniczego, powstały początkowo, jako miasta o znacznej koncentracji przedsiębiorstw, tkalni i innych zakładów biorących udział w różnych fazach procesu technologicznego. Z biegiem czasu fabryki te wypierane były z wielkiego miasta przez inne gałęzie przemysłu, płacące wyższe przeciętne stawki zarobkowe zatrudnionym robotnikom, jak przemysł maszynowy, precyzyjny, optyczny i t.d. W miejscu dawnego skupiska zakładów włókienniczych powstawały ośrodki dyspersyjne, jak zarządy przedsiębiorstw ^{przemysłowych} włókienniczych krajowego i zagranicznego, przemysł barwników, wykończalnictwo, produkcja maszyny i części do maszyn włókienniczych, instytuty naukowo-badawcze, wyższe i zawodowe średnie szkoły włókiennicze i t.d. Przez proces ten przeszły także ośrodki przemysłu włókienniczego, jak Manchester, Chemnitz, czy Berlin, który jednak w przeciwieństwie do dwóch poprzednich nie zachował funkcji ośrodka przemysłu włókienniczego.

9

Na terenie L.O.P. proces ten był wyraźnie opóźniony, na co szłyż się szereg przyczyn. Z ważniejszych wymienić należy późne powstawanie i specyficzną warunki towarzyszące rozwojowi tej gałęzi produkcji na omawianym terenie, oraz fakt, że w okresie międzywojennym, gdy proces ten zaczął się krystalizować, polski przemysł włókienniczy przechodził silny kryzys.

Obecnie rola Łodzi, jako krajowego ośrodka włókiennictwa staje się coraz bardziej wyraźna, wys przy czym wszystkie, z nielicznymi wyjątkami, funkcje miastotwórcze, związane są z tym podstawowym zadaniem, jakie L.O.P. spełnia w gospodarce narodowej. W Łodzi mieszczą się obecnie wszystkie niemal centralne szwadry przemysłu włókienniczego, nawet takie, które, jak Centralny Zarząd Przemysłu Włókienniczych nie posiadają na terenie L.O.P. żadnego zakładu. Tutaj mieszczą się również centralne Laboratoria przemysłowe, oraz znajduje się Główny Instytut Włókiennictwa i Instytut Włókien Sztucznych. Łódź jest ośrodkiem kształcenia kadr dla przemysłu włókienniczego w skali krajowej, a w szczególności dla miast, które dotychczas nie posiadały, względnie nie posiadają zakładów włókienniczych. Wreszcie w Łodzi koncentruje się w znacznej mierze przemysł na pomocniczy w stosunku do włókienniczego, jak przemysł barwników i preparatów chemicznych dla wykończalnictwa, przemysł maszyn włókienniczych itd.

Z pośród gałęzi przemysłu, których rozwój związany jest z podstawową funkcją gospodarczą L.O.P., na czoło wysuwa się przemysł chemiczny. Dwie dominujące gałęzie tego przemysłu, a mianowicie: przemysł barwników i przemysł włókien sztucznych zawdzięczają swe powstawanie i rozwój włókiennictwu.

W dziedzinie produkcji barwników dla przemysłu włókienniczego L.O.P. jest najpoważniejszym ośrodkiem w kraju. Poza terenem L.O.P. barwniki produkowane są jeszcze głównie, a i to w niezbyt wielkich ilościach, w Woli Krzywoproskiej, i w Winnicy, w okolicach Bielska. Zakład ten należy, nieznacząco rozbudowany po ostatniej wojnie, polski przemysł barwników pokrywa obecnie zapotrzebowanie krajowe na barwniki azotowe i siarkowe, natomiast ciągle jeszcze importowane są niektóre barwniki dla przemysłu włókienniczego i papierniczego, należące do grupy barwników pośrednich. Związkiem nale-

10

W tym wydziale indystryi. Krajowa produkcja barwników osiągnęła w 1950 r. 4.300 ton i była tym samym o 90% wyższa od produkcji przedwojennej. W planie 6-cio letnim produkcja ta będzie podwojona, przy równoczesnym znaczącym poszerzeniu produkowanego asortymentu.

Produkcja barwników na terenie Ł.O.P. koncentruje się w znacznej mierze w zakładach chemicznych "Doruta" w Zgierzu. Mniejsze znaczenie posiadają Fabryczka Zakłady Przemysłu Chemicznego "Fabianice", usytuowane w piernym przedmieściu na produkcję farmaceutyków i innych wyrobów. W produkcji odczynników dla przemysłu włókienniczego poważną rolę odgrywa również przemysł toruński. Na podkreślenie zasługuje, że zakłady chemiczne "Doruta" zatrudniające obecnie ponad 2000 osób są największym obiektem tego typu w kraju, przy czym ich stosunkowo nowoczesny sprzęt jest stale uzupełniany. W planie perspektywicznym zakłady te będą sześciorazowo poszerzone.

Znaczenie ogromniejszą rolę w skali krajowej odgrywa istniejąca w Łodzi fabryka włókien sztucznych. Produkcja włókien naturalnych i syntetycznych surowców dla przemysłu włókienniczego, które w skali światowej coraz bardziej wypierają surowce naturalne, zwłaszcza bawełnę, jest zagadnieniem niezwykle ważnym dla Ł.O.P. Polska posiadająca rozbudowany przemysł włókienniczy, eksploatujący część swoich wyrobów, jest ubogo wyposażona w surowce naturalne. W okresie międzywojennym potrzeby przemysłu tekstylnego zaspokajano, były przez trzy istniejące wówczas fabryki sztucznych jedwabiu. Zakłady te istniały w Tomaszowie Mazowieckim, Chodakowie i Łyskach. Po ostatniej wojnie, celem zapewnienia surowca dla znacznie rozbudowanej produkcji włókienniczej, odbudowane zostały i uruchomione dalsze zakłady tego typu w Wrocławiu, Żydowcach, Goszowie, Jeleniej Górze i w Łodzi. Produkowany asortyment został powiększony przez wprowadzenie na szeroką skalę produkcji włókien ciągłych /Tektura, Argona/ i włókien syntetycznych /Stoclon, Polon/. Produkcja Łódzkich Zakładów Włókien Sztucznych, mieszczącej się na sk. Widziewis nie odgrywa, ani w skali krajowej, ani jako źródło zaopatrzenia Łódzkich fabryk włókienniczych większej roli, pomimo, rozmiarów fabryki, której zatrudnienie przekracza 2500 osób. Ze względu na duże zużycie wody i znaczącą

11

uciążliwość, nie wydaje się, aby ta gałąź produkcji mogła się w przyszłości poważnie rozwinąć na terenie L.O.P.

Stosunkowo luźniej związany jest z władzami, istniejący w Łodzi i posiadający duże znaczenie w skali krajowej przemysł gumowy. W Łodzi produkowane jest obuwie gumowe, różne izolacje, transportery, tkaniny powłokane, folie termiczne, dżesy, kaliko, coraty i t.j. Przemysł ten występuje więc w pierwszym rzędzie, jako konsument produktów przemysłu włókienniczego, a nie jako źródło zaopatrzenia. Produkcja ta na terenie L.O.P. reprezentowana jest przez dwa duże zakłady przemysłu włókienniczego, a mianowicie: Łódzkie Zakłady Przemysłu Gumowego i Łódzkie Zakłady Obuwia Gumowego, oraz przez Spółdzielnię Pracy "Guma". Poza Łodzią przemysł gumowy i gałęzie pokrewne koncentrują się w Krakowie, Bydgoszczy, Warszawie, Piastowie, Kolibroniu, Grudziądzu i Poznaniu. Przemysł włókienny odgrywa poważną rolę tylko w niektórych dziedzinach.

Z innych gałęzi przemysłu chemicznego w których produkcja L.O.P. odgrywa dużą rolę w skali krajowej, wymienić należy przemysł farmaceutyczny i kosmetyczny. W zakresie przemysłu farmaceutycznego L.O.P. stanowi jeden z najważniejszych ośrodków w kraju. Wodne ośrodki istnieją w Warszawie, Poznaniu, Krakowie, Wrocławiu, Gdańsku, Bydgoszczy, Stalinochodzie, Jeleniej Górze i w Grodzisku Mazowieckim. Jednym z największych w kraju i największym na terenie L.O.P. zakładów tego typu są Pabianickie Zakłady Przemysłu Chemicznego "Fabianice". W okresie międzywojennym zakład ten nastawiony był na wykańczanie koncentratów otrzymywanych z zagranicy, głównie ze Szwajcarii i nadawanie im formy farmaceutycznej. Obecnie prowadzona jest na szeroką skalę produkcja całego szeregu leków, między innymi nowych w Polsce, jak sulfasidy, izoniacydy /Rimifon/ i innych. Produkcja wynosząca obecnie ok 3100 ton wzrosła do końca planu 6-cio letniego do 4400 ton.

Poza zakładami "Fabianice" istnieje również w Łodzi szereg zakładów tego typu, z których należy wymienić Łódzkie Zakłady Farmaceutyczne, Zakłady Farmaceutyczne "Doza" i Zakłady Przemysłu Farmaceutycznego "Pyron", oraz kilka drobniejszych.

12

Szeroki zakres produktów przemysłu farmaceutycznego L.O.P. nie jest poza tym produkowanych nigdzie w Polsce. Wymienić tu można kwas oleinowy, kwas glutaminowy, calcium glucinicum, calcium boroglucoicum, jochinol, kazein, chloralhydrat farmaceutyczny i inne.

Blisko spokrewniony z przemysłem farmaceutycznym, przemysł kosmetyczny lokalizowany jest głównie w wielkich miastach, w pobliżu rynków zbytu. Poza Łodzią większe ośrodki tego przemysłu znajdują się w Warszawie, Krakowie, Poznaniu, Stalinoogrodzie, Bydgoszczy, Górnicy i Lublinie. Trudno jest określić, czy stosunkowo znaczący przemysł kosmetyczny posiada województwa większe, niż wynikałoby to tylko z wielkości miast, czy nie. Produkowany asortyment obejmuje szeroki stosunkowo wachlarz, jak mydła toaletowe i półtoaletowe, mydła do rąk i do golenia, szampony do włosów, wody kolońskie i toaletowe, wody kosmetyczne i t.d. Produkcja przeznaczona jest głównie na zaspokojenie potrzeb regionu. Jedynym znaczącym zakładem jest Fabryka Kosmetyków "Ewa".

Planuje się znaczny rozwój przemysłu barwników, włókien sztucznych i wyrobów farmaceutycznych, produkcja chemiczna L.O.P. stanowi tylko ok. 6% produkcji krajowej, gdyż reprezentowane są tylko niektóre gałęzie tej bardzo szerokiej dziedziny produkcji. Zwiększenie braku przemysłu chemicznego organicznego powoduje, że przemysł chemiczny L.O.P. zdążył jest niemal całkowicie na półfabrykaty pochodzące z innych terenów.

Znaczenie przemysłu chemicznego L.O.P. dla gospodarki narodowej podkreśla fakt, że znajdują się tu dwa centralne zarządy o zasięgu ogólnokrajowym, a mianowicie: Centralny Zarząd Przemysłu Włókien Sztucznych i Centralny Zarząd Przemysłu Gumowego.

Ważną rolę dla wykształcenia w Łodzi ośrodka przemysłu włókienniczego w skali krajowej posiada również przemysł metalowy, pod względem zatrudnienia większy od chemicznego, a zwłaszcza przemysł maszyn włókienniczych. Ta gałąź produkcji związana bezpośrednio z włókiennictwem i zasadniczą funkcją L.O.P., posiada obecnie duże znaczenie dla gospodarki krajowej. W skład przemysłu maszynowego, związanego z produkcją włókienniczą, wchodzi w pierwszym rzędzie

13

ostere zakłady podległe Centralnemu Zarządowi Przemysłu Maszyn Włókienniczych, zakłady podległe Centralnemu Zarządowi Przemysłu Artykułów Technicznych, przedsiębiorstwa remontowo-montażowe i inne podległe Ministerstwu Przemysłu Lekkiego i szereg zakładów podległych Ministerstwu Przemysłu Drobno- i Rzemiosła. Łączne zatrudnienie wynosi ponad 4700 osób, co stanowi poważną pozycję zarówno w strukturze zatrudnienia na terenie L.O.P., jak i w skali krajowej. Produkcja obejmuje w pierwszym rzędzie maszyny przędzalnicze i krosna dla przemysłu bawełnianego, maszyny przędzalnicze dla przemysłu jedwabniczego, prototypy różnych maszyn włókienniczych, montaż i remonty maszyn włókienniczych na terenie całego kraju, wyrób igieł dziewiarskich, przyborów tkackich, pęcz, bieżący obraczkowych, czółenek tkackich i t.d. Produkcję tą uzupełniają drobne wytwórczość, wyrabiając części zamienne do maszyn włókienniczych, uchwyty do czółenek, różne wyznaczniki i wyroby z metali kolorowych, rytowanie walców drukarskich i t.d. / Prototypy maszyn włókienniczych produkowane są przez Centralne Biuro Techniczne, które stanowi zarządem centralne laboratorium dla tej gałęzi przemysłu w skali krajowej. Na uwagę zasługuje również Przedsiębiorstwo Montażu Maszyn Włókienniczych, które w przeciwieństwie do przedsiębiorstw remontowo-montażowych podległych Ministerstwu Przemysłu Lekkiego, posiadających charakter raczej lokalny, nastawione jest na montaż i remonty w skali krajowej. Wymienić wreszcie należy bardzo ważną dla przemysłu polskiego Fabrykę Igieł Dzielarskich.

W skali krajowej kłodzki przemysł maszyn włókienniczych posiada duże znaczenie. ~~W~~ Wśród przedsiębiorstw związanych z tą dziedziną produkcji najważniejsze są zakłady podległe Centralnemu Zarządowi Przemysłu Maszyn Włókienniczych, reprezentujące ok. 50% produkcyjnej tej gałęzi przemysłu. Inne ośrodki przemysłu maszyn włókienniczych znajdują się w Bielsku, Zielonej Górze, Kamiennej Górze, Dzierżonowie, Podgórzynie i Zduńskiej Woli. Polc: Łódź podkreśla fakt, że jest ona siedzibą zarówno Centralnego Przemysłu Maszyn Włókienniczych, jak i Centralnego Zarządu Przemysłu Artykułów Technicznych.

14

W dziedzinie odlewnictwa L.O.P. nie odgrywa już większej roli, jakkolwiek i tu na uwagę zasługuje rosnąca obecnie produkcja Fabryka Kotłów i Radiatorów na Chojnach, która jest jednym z najbardziej nowoczesnie wyposażonych obiektów tego typu w Polsce.

Na odcinku przemysłu precyzyjno-optycznego, wymienić warto Łódzką Fabrykę Zegarów, Fabrykę Narzędzi i Łódzkie Zakłady Kinotechniczne, która rolę w skali krajowej nie jest jednak zbyt wielką.

Zupełnie inną jest sytuacja, jeśli idzie o rozbudowany po ostatniej wojnie z dużym nakładem kosztów, przemysł elektrotechniczny. Przemysł ten zatrudnia obecnie na terenie L.O.P. ponad 8000 osób. Wyrabiane są transformatory, wyłączniki, prostowniki, aparatura elektryczna, urządzenia termotechniczne, kucharki, suszarki, lampy żarowe i rury jarzeniowe, telefony, aparaty Roentgena, sprzęt elektromedyczny i t.d. W skali krajowej produkcja ta wynosi ok. 9,2% globalnej produkcji, przy czym ^{cała} wyprzedzana jest pod tym względem jedynie przez Śląsk, Warszawę i województwo wrocławskie. Szczególnie duże znaczenie w skali krajowej posiada Łódzka produkcja sprzętu teletechnicznego /jedną z dwóch w Polsce fabryk telefonów/, lamp żarowych i aparatów Roentgena.

Reasumując stwierdzić należy, że jakkolwiek przemysł metalowy wykazuje naturalne ciążenie do ośrodków hutniczych, rozwinął się on na terenie L.O.P. w stopniu posiadającym duże znaczenie w wielu dziedzinach dla gospodarki narodowej.

Kilka innych dziedzin produkcji zawiązuje się powstawanie i rozwój zasadniczej funkcji regionu, jaką jest przemysł włókienniczy. Wymienić tu należy produkcję drzewną dla potrzeb przemysłu włókienniczego. Ten dział produkcji zajmuje się wyrobem osłonek, szpul i części drewnianych do maszyn włókienniczych. Jest rzeczą godną uwagi, że jakkolwiek L.O.P. jest ośrodkiem przemysłu włókienniczego w skali krajowej, to w dziedzinie produkcji wyrobów drzewnych dla potrzeb włókiennictwa produkcja nakładów zlokalizowanych w okolicach Bielska stoi na pierwszym miejscu w Polsce przekraczając daleko ^{całą} produkcję L.O.P.

15

To znacznie zjawisko wiąże się niewątpliwie z ogólnym słabym stosunkowo rozwojem przemysłu drzewnego na terenie posiadającym niewielkie przestrzenie lasów.

Z innych dziedzin przemysłu drzewnego wymienić wypada produkcję mebli stolarackich, wyrabianych w Łodzi i Pabianicach, oraz poważną rolę, jaką Łódź odgrywa, jako centrum produkcji okleja, głównie zresztą dla potrzeb przemysłu meblarskiego istniejącego na dalszych terenach województwa Łódzkiego, poza granicami Ł.O.P.

W dziedzinie przemysłu papierniczego poważnie rozwija się na terenie regionu jedynie jedna gałąź produkcji papierniczej, związana bezpośrednio z włókiennictwem, a mianowicie wyrób cegieł przędzalniczych. Istniejący w Łodzi zakład jest w stanie zaspokoić całkowicie zapotrzebowanie polskiego przemysłu włókienniczego, nawet w wypadku znacznego wzrostu zapotrzebowania na cegki w przyszłości.

O ile jednak udział i rola Ł.O.P. w krajowej produkcji papierniczej jest niewielka, w dziedzinie przetwórstwa papierniczego i przemysłu graficznego, znaczenie przemysłu Ł.O.P. jest b. znaczne. Zakłady znajdujące się w Łodzi i w Pabianicach wyrabiają szeroki asortyment obejmujący pudełka, tekturę falistą, różne artykuły biurowe i szkolne, papier świąteczny, głównie do lalek i całej smugi innych. Poza Łodzią ważniejszymi ośrodkami w skali krajowej są jeszcze Warszawa, Poznań, Wrocław i Kraków.

Przemysł graficzny rozwijał się w Łodzi głównie po ostatniej wojnie światowej. Rozwój jego na skalę ponad regionalną związany był niewątpliwie z faktem, że Warszawa w okresie tym była zniszczona. Wprawdzie w miarę postępującej odbudowy Warszawy, punkt ciężkości tego przemysłu przesuwa się z powrotem do Stolicy, jednak zakłady znajdujące się na terenie Łodzi posiadają w dalszym ciągu wielkie znaczenie w produkcji krajowej, przy czym produkcja szkieł i okien stoi znacznie na uwadze, jak i na swą różnorodność na pierwszym miejscu w kraju. Warto zaznaczyć, że w 1948 r. produkcja Łodzi wynosiła 16,6% produkcji krajowej. Normalnie przemysł ten istnieje w formie rozproszonej, ze znacznie większą koncentracją w stolicy kraju.

16

Podobne przyczyny uwarunkowały powstanie po drugiej wojnie światowej i szybki rozwój przemysłu filmowego. Łódź jest obecnie największym, a w niektórych dziedzinach jedynym ośrodkiem tego przemysłu w skali krajowej. Znajduje się tu Wytwórnia Filmów Fabularnych, Wytwórnia Filmów Dokumentalnych i związane z nimi instytucje i zakłady, jak Wyższa Szkoła Filmowa, zakłady produkujące sprzęt kinotechniczny i t.d. Zjawisko to jest o tyle godne uwagi, że przemysł filmowy koncentruje się z reguły w stolicy kraju. W wypadku Łodzi nie tylko miasto nie posiadało w okresie międzywojennym żadnych niemal tradycji życia artystycznego, ale przecieko rozwojowi ^{przemysłu} filmów przemawiała również uboga i brzydka okolica. Tym niemniej przemysł ten w ciągu ostatnich lat poczynił na terenie miasta znaczne inwestycje.

W innych gałęziach przemysł Ł.O.P. nie odgrywał w skali krajowej większej roli. Na uwagę zasługuje jeszcze tylko przemysł tytoniowy. Produkcja Łodzi stoi tu na trzecim miejscu w kraju i wyprzedzana jest jedynie przez Kraków i Radom, podczas gdy inne znaczące ośrodki tego przemysłu, jak Poznań i Wrocław ustępują Łodzi.

Wspomnieć wreszcie warto o przemyśle fermentacyjnym, posiadającym w Łodzi długą tradycję, jakkolwiek pod względem rozmiarów jest on nawet mniejszy, niż wynikałoby to z wielkości miasta.

- 17 -

3/ Rola węzła komunikacyjnego Ł.O.P. w układzie krajowym
i regionalnym

Obszar Łódzkiego Okręgu Przemysłowego obejmuje teren, który może być uważany za geometryczny środek kraju w stopniu wyższym, niż Warszawa i Zespół Miejski. Przez obszar ten w okresie średniowiecza przechodziły ważne szlaki komunikacyjne łączące:

1. Wielkopolską z Mazowszem /wzdłuż Bzury/
2. Małopolską /krakowską/ z kujawami /wzdłuż Warty/.
3. Rus i Gódnieroków z Wielkopolską i Kujawami /dolinami Toliborki i Neru, przez Kolbierz, Pabianice i Lutomerak/.
4. Śląsk z Mazowszem /wzdłuż Pilicy, przez Piotrków i Rawę Mazowiecką/

Szlaki te wywierały poważny wpływ na rozwój osadnictwa na omawianych terenach, aż do końca XVIII wieku. Połączenie Śląska z Mazowszem stało się szczególnie ważne w XIX wieku, w okresie kapitalizmu, w związku z rozwojem przemysłu i hutnictwa na Śląsku, natomiast znaczenie innych powoli malało. Wszelkie omawiane drogi omijały centralną część "wysoczyzny Łódzkiej" i teren dzisiejszej Łodzi, a ważna droga Śląsk - Mazowsze przechodziła jedynie w pobliżu granic dzisiejszego Ł.O.P.

Ile jednak historia osadnictwa wczesnohistorycznego i późniejszego do końca XVIII wieku wiąże się z siecią drogową, Łódzki Okręg Przemysłowy jest przede wszystkim formacją przestrzenną XIX wieku.

Osadnictwo przemysłowe tego okręgu spowodowane było przede wszystkim innymi czynnikami, przyczyną wymienione arterie komunikacyjne nie odgrywały już zasadniczej roli w ukontakowaniu przestrzennym regionu. Nowopowstałe osady wędkiennicze grupowały się w pierwszym rzędzie w wąskim trzydziestokilometrowym pasie, ciągnącym się wzdłuż zachodniej granicy dawnego województwa mazowieckiego, którego zasadniczą część tworzy dzisiejszy Ł.O.P. /Oporków, Zgierz, Konstantynów, Aleksandrów, Brzeziny, Łódź/ Nowe przemysłowe osadnictwo nie rozwijało się w zasadzie wzdłuż istniejących arterii, lecz arterie te tworzyło. Celem lepszego powiązania poszczególnych osad wędkienniczych wybudowany został publiczny trakt z Włocławka przez Łęczycę, Zgierz i Łódź do Piotrkowa.

- 18 -

W późniejszym nieco okresie miało to być drogą dopływu surowca, zwłaszcza bawełny dla nowopowstającego przemysłu fabrycznego. Jeszcze ważniejszy dla obożugi regionu stał się z czasem t.zw. "trakt fabryczny", prowadzący z Kalisza przez Łódź, Zgierz i Łowicz do Warszawy. Ten ostatni pomysłany był głównie, jako droga dla dostarczenia gotowych wyrobów na rynki wschodnie.

Obydwie te arterie, których trasy na terenie Ł.O.P. zostały w XIX wieku nieco uporządkowane, stanowią części ważnych magistrali. Droga państwowa Włocławek - Piotrków, stanowi część magistrali drogowej łączącej Gdynię - Gdańsk przez Łódź ze Stalinogrodem i dalej z Pragą, z odgałęzieniem w Piotrkowie Trybunalskim na Kielce i Łęczyszki, a droga państwowa Kalisz - Warszawa stanowiąca część magistrali łączącej Łódź przez Warszawę, Łódź i Wrocław z Pragą, nabiera dużego znaczenia, jako najlepsze połączenie drogowe Stolicy z południem i południową częścią Ziemi Odzyskanych. Nieco mniejsze znaczenie ma przechodząca przez Łódź droga Poznań - Radom.

DYNAMICZNIJ WĘZEŁ DROGOWY Ł.O.P. posiada znaczenie przede wszystkim regionalne. Duże rozmiary kraju, brak nowoczesnych autostrad i wyjątkowo, trwające do ostatnich lat, zacofanie, jeśli idzie o motoryzację, sprawiły, że zarówno transport, jak i dalekobieżna komunikacja osobowa odbywają się przede wszystkim przy pomocy trakcji kolejowej. Wtórne, ale wyraźne w wielu krajach, zjawisko wypierania komunikacji kolejowej przez drogą, nie występuje w Polsce niemal zupełnie.

Pomimo znacznych postępów, jakie poczyniła motoryzacja kraju, nasilenie ruchu dalekobieżnego na przechodzących przez Ł.O.P. magistralach jest b. małe. Na skutek tego węzeł drogowy Ł.O.P. pozostał przede wszystkim tym, czym był od początku, a mianowicie węzłem obsługującym centralny okręg wódkienniczy.

Z czasem Zgierz przestał być miejscem skrzyżowania najważniejszych arterii komunikacyjnych, a stało się nim Łódź, /droga Kalisz - Warszawa omija obecnie Zgierz/, a cały węzeł nastawiany jest przede wszystkim na obsługę Łodzi i powiatów jej z bliższym i dalszym zapleczem. Udział ruchu tranzytowego jest obecnie prawdopodobnie mniejszy niż w XIX wieku.

19

O ile zaplanowany w okresie Królestwa Kongresowego, układ drogowy na terenie Ł.O.P. nie wykazuje poważniejszych anomalii, jakkolwiek jest dla obecnych potrzeb regionu niewystarczający, sieć kolejowa okręgu jest wyjątkowo uboga i powoduje, że Łódź nie odgrywa ^{ważnej} /poważnego węzła kolejowego w skali krajowej. Niezmiernie ważne gospodarczo i politycznie linie omijają ten centralnie położony w stosunku do obszaru całego kraju, a nawet całego kontynentu europejskiego, obszar. Wymienić tu należy linię Łonigród - Warszawa i Stalinogród - Praga, wkraczającą jedynie w Koluszkach na teren Ł.O.P., linię Moskwa - Warszawa - Kutno - Poznań - Berlin i "magistralę węglową" Stalinogród - Działoszyna - Karczewice Gdansk^x południowym przedłużeniem w kierunku Pragi.

Łódź leży w trójkącie utworzonym przez te magistrale. Na terenie miasta natomiast krzyżuje się bardzo ważny od czasu ostatniej wojny, ze względu na połączenie z Ziemią Odzyskanymi, szlak kolejowy Warszawa - Łódź Kaliska - Wrocław z linią Gdansk - Łódź - Skarżysko - Rzeszów, łączącą wybrzeże i Łódź z zachodnimi gospodarczo terenami południowo-wschodnimi. Znaczenie linii Żelazkiej, jako najkrótszego połączenia Warszawy z Poznaniem znikło w okresie międzywojennym, na skutek wybudowania linii przez Kutno i Wrześnię.

Znaczenie węzła Łódzkiego w układzie kolejowym krajowym jest drugorzędne, zwłaszcza jeśli porównać go z węzłami innych dużych miast, jak Warszawy, Poznania, Krakowa, Wrocławia, Bydgoszczy i inn. ch. Ruch kolejowy, za wyjątkiem linii Warszawa - Wrocław ^(wielki) jest w pierwszym rzędzie z obciążeniem samego miasta. Istniejąca tendencja do omijania Łodzi przez ruch tranzytowy, nie tylko towarowy, ale i osobowy, tłumaczy się między innymi brakiem odpowiednio rozbudowanych stacji osobowych, oraz towarowych /rozrządowych, przystojowych i t.p./.

Role Łodzi w układzie krajowym spełniają w znacznej mierze Koluszki, leżące na ważnym gospodarczo, w planie 5-letnim silnie inwestowanym, szlaku Warszawa-Częstochowa-Stalinogród. Łącznica Koluski - Łódź - Fabryczna odegrała niegdyś poważną rolę w rozwoju Łodzi. Uzyskanie dzięki niej połączenia kolejowego z resztą kraju przez Łódź postawiło to miasto w wyjątkowej sytuacji w stosunku do

- 20 -

innych osad wZółkiewiczach i ostatecznie stanowiło jeden z ważniejszych powodów mających wpływ na rozwój wielkiego przemysłu fabrycznego, przepiękając jednocześnie los innych osad, które od tego czasu przestały się rozwijać.

Wskazując oprócz linii Warszawa - Stalingrad i Łódź - Łódź Fabryczna bierze pod uwagę ważną linię kolejową biegnącą w kierunku Sierbka - Rzeszów z odgałęzieniami w kierunku Radosia, Lublina i Kielc.

Ważnym do omówienia sprawą, czy węzeł komunikacyjny posiada dla Łodzi znaczenie miastotwórcze. Odpowiedź na to pytanie jest o tyle trudna, że w danym wypadku chodzi o funkcję o charakterze usługowym, a brak jest kryteriów i danych, które pozwoliłyby określić, czy węzeł Łódź i pochodzący z niego ruch tranzytowy jest większy, niż wynikałoby to tylko z rozmiarów drugiego co do wielkości miasta w Polsce.

Każdym razem stwierdzić należy, że Łódź nie łączy na skrajnym końcu linii kolejowych o pierwszorzędnym znaczeniu w skali krajowej i roli wielkiego węzła kolejowego nie będzie prawdopodobnie spełniać również w przyszłości, ze względu chociażby na rozmieszczenie szlaków kolejowych mających ten obszar. Kilka natomiast ważnych dróg kolejowych krzyżujących się w Łodzi, pozwala przypuszczać, że w wypadku znaczącego wzmożenia ruchu drogowego w przyszłości, Łódź może odegrać rolę węzła drogowego w skali krajowej. W tym ostatnim kierunku mogłaby się niegdyś konieczność rozbudowy szlaku dróg na terenie samego miasta, budowa odpowiednich garaży, stacji obsługi, warstw dróg podporządkowanych i t.d.

Na tle powyższych rozważań, stwierdzić należy, że jednakże ukształtowanie węzła drogowego nie ma większego wpływu na rozwój samej Łodzi, posiadał on jednak i posiada poważny wpływ na rozwój regionu. Istotnym elementem ludności na terenie Ł.L.P. wskazuje na wyraźną zależność osadnictwa od ważniejszych arterii komunikacyjnych. Niezwykle nawet osady leżące przy nich rozwijały się poważnie, podczas gdy duże niegdyś osiedla, które nie otrzymały dogodnych połączeń z Łodzią zanikały wsiolna /np. Parzęczew, Szaneców/.

21

Wielkie znaczenie regionalne posiadają również istniejące na terenie Ł.O.P. linie kolejowe, uzupełniające w pewnym stopniu niedostatecznie rozwiniętą sieć drogową. Wskazuje dużą rolę odgrywa pod tym względem stacja Łódź Fabryczna - Kolnańska dotychczas na większej części swego przebiegu nie obsługiwana przez pociągi.

Nie wszystkie jednak miasta Ł.O.P. posiadają połączenia kolejowe: Brzeziny, Konstantynów, Aleksandrów i Tuszyń przedstawione są połączeń kolejowych, co zarówno w przeszłości jak i obecnie wpływa hamująco na ich rozwój. Warto natomiast podkreślić, że znajdują się w nieznacznej odległości od Łodzi, Zgierz leży na skrzyżowaniu ważnych arterii komunikacyjnych zarówno kolejowych, jak i drogowych. Znaczenie węzła komunikacyjnego Zgierza jest nie wiele mniejsze od węzła Łódź-kiępców.

Wielkie znaczenie regionalne posiada również istniejąca sieć elektrycznych tramwajów dojazdowych prowadzących z Łodzi do Ozorkowa, Zgierza, Pabianic, Tuszyń i Iatomińska.

22

4. Funkcja administracyjna Łodzi.

Wskazanie
Rola Łodzi w administracji krajowej jest większa niż innych miast, za wyjątkiem oczywiście Stolicy kraju. Koncentracja instytucji i ośrodków dyspozycyjnych o zasięgu ogólnokrajowym czyni z tego, położonego w niewielkiej odległości od Warszawy, miasta drugi pod względem zasięgu ośrodek dyspozycji gospodarczej w kraju. Udział Łodzi w administracji gospodarczej o zasięgu ogólnokrajowym, którego charakter zmienił się wreszcie wyodrębnie od czasu drugiej wojny światowej, nie wywarł dotychczas większego wpływu na charakter zabudowy miejskiej, jakkolwiek wpływ jego na ukształtowanie struktury społecznej ludności jest bardzo znaczący.

Znajdujące się w Łodzi instytucje i urzędy o zasięgu ogólnokrajowym podzielić można na trzy grupy:
Instytucje i urzędy o funkcjach wchodzących w zakres administracji gospodarczej,
Instytucje i urzędy o funkcjach związanych z administracją państwową i terenową,
Instytucje związane z administracją i organizacjami o charakterze polityczno-społecznym.

Znaczący należy odnotować, że charakter Łodzi, jako ośrodka administracji w skali ogólnokrajowej przypisywać należy w pierwszym rzędzie jej funkcji w zakresie administracji gospodarczej. W zakresie administracji państwowej i terenowej, oraz polityczno-społecznej, rola Łodzi jest niewiele większa, niż innych miast wojewódzkich.

Skoncentrowane w Łodzi instytucje administracji gospodarczej o zasięgu krajowym różnią się znacznie między sobą zarówno pod względem powiązania z pozostałymi funkcjami miast, jak i geny powstania. Przeważającą większość tych instytucji wiąże się z tradycją Łodzi, jako krajowego ośrodka przemysłu włókienniczego.

Z instytucji wymienić należy:
Delegaturę Ministerstwa Przemysłu Lekkiego,
C.Z.P. Bawolnianego Północ
C.Z.P. Bawolnianego Południe

22

C.Z.P. Weźnianego Pólcno
C.Z.P. Mgrubnego
C.Z.P. Jedwabniczego
C.Z.P. Tkania Dekoracyjnych
C.Z.P. Włókien Lylkowych
C.Z.P. Dzielarskiego
C.Z.P. Pończoszniczego
C.Z.P. Odzieżowego
C.Z.P. Filcowego
C.Z.P. Guzikarskiego - galanteryjnego
C.Z. Tkonin Technicznych
C.Z.P. Artykułów Technicznych
Główny Instytut Włókiennictwa
Centralne Laboratorium Przemysłu Odzieżowego
Centralne Laboratorium Przemysłu Weźnianego
C.Z.P. Produktów Wtórnych
C.Z. Szapu Surowców Włókienniczych i Słórzonych
C.Z. Przedsiębiorstwa Remontu Maszyn Przemysłu
Włókienniczego i Odzieżowego
C.Z. Przedsiębiorstwa Remontowo-Montażowych
Przemysłu Lekkiego
C.Z. Przedsiębiorstwa Remontowo-Budowlanych
Przemysłu Lekkiego
C.Z.P. Włókien Sztucznych
Instytut Włókien Sztucznych
C.Z.P. Maszyn Włókienniczych
Instytut Organizacji Pracy - Zakład Włókiennictwa
Polski Komitet Normalizacyjny - Zakład Włókiennictwa
Instytut Przedsiębiorstwo Krawiecko-Kubnierskie -
Dyrekcja
C.Z. Hurtu Tekstylnego
Centrala Odzieżowa
Centrala Zbytu Artykułów Technicznych
Centrala Handlowa Prywatnego Przemysłu Włókienniczego
C.Z. Hurtu Galanteryjnego "Centrogal" i następujące
jednostki podległe o zasięgu krajowym:
Przedsiębiorstwo Hurtu Galanteryjnego
Przedsiębiorstwo Hurtu Guzikarskiego
Przedsiębiorstwo Hurtu Artykułów Importowanych
oraz o zasięgu obejmującym wschodnią Polskę:
Przedsiębiorstwo Hurtu Miodarskiego
Przedsiębiorstwo Hurtu Wyróbów Filcowych

24

Centrala Importowa Przemysłu Włókienniczego "Textilimport"
Centrala Eksportowo-Importowa Przemysłu Włókienniczego
"Cetob"

Institucje te związane są z tradycyjną rolą Łodzi, jako krajowego ośrodka przemysłu i handlu włókienniczego. Atrakcyjność Łodzi jest pod tym względem tak duża, że nawet niektóre Centralne Zarządy, jak np. C.Z.P. Włókien Łykowych które ani w Łodzi, ani na terenie województwa łódzkiego nie posiada ani jednego zakładu obrwały ją na swą siedzibę. Tę C.Z.P. Koszarniczego i Instytutem Włókien Łykowych mieszczą się tu wszystkie ważniejsze instytucje związane z tą dziedziną życia gospodarczego.

Zupełnie inny charakter posiadają instytucje, które powstały w naszym mieście w związku z rolą, jaką Łódź odgrywała w latach 1945-47, na skutek skurczenia przemysłowców Warszawy. Istniejące obecnie instytucje powstały przeważnie w okresie późniejszym z jednostek, które w latach 1945-47 miały tu swą siedzibę. Ich liczba i znaczenie jest mniejsze. Wymieniać tu należy:

C.Z.P. Garbarskiego
C.Z.P. Obuwianiczo
C.Z.P. Artykułów Skórzanych
C.Z.P. Papierniczo
C.Z.P. Przetwórców Papierowych i Artykułów Drukarskich
C.Z.P. Gumowego

Zarząd Przemysłu Galanterii i Metalowej

Instytut Przemysłu Skórzanego

Biuro Zbytu Produktów Organicznych

Biuro Zbytu Wyrobów Gumowych

Centralę Handlową Przemysłu Skózanego

Centralę Handlową Ceramiki

Centralę Handlową Przemysłu Papierniczo

C.Z. Handlu Artykułami Fotograficznymi i Focowymi-Optycznymi

Centralę Importowo - Eksportową "Skórimex"

Centralę Handlową Przemysłu Metalowego - Biuro Sprzedaży Maszyn Rolniczych

Przedsiębiorstwo Hurtu Ceramiki i Szkła

na cześć do "Argod"

25

Institucje te są w mniejszym stopniu związane z Łodzią i w okresie perspektywicznym zostaną prawdopodobnie przeniesione do Warszawy.

Globalne zatrudnienie w instytucjach gospodarczych o zasięgu ogólnokrajowym wykazuje znaczne wahania w poszczególnych latach, ale wynosi średnio do 105000 osób /1952 r. 94660/, 82% z tej liczby przypada na instytucje związane z włókiennictwem, a 20% na pozostałe. Istnienie tak znacznej grupy ludzi utrzymujących się z pracy w instytucjach związanych z tą funkcją miasta posiada duże znaczenie dla struktury zasobów na terenie Łodzi. Znaczną część zatrudnionych stanowią bowiem specjaliści o wysokich grupach uposażenia. Ich wymogi na odcinku usług, zwłaszcza kulturalno-socjalnych są stosunkowo wyższe.

Określenie, czy grupa ta jest obecnie liczniejszą, niż w okresie międzywojennej jest rzeczą trudną, gdyż charakter instytucji związanych z rolą Łodzi, jako ośrodka przemysłu i handlu włókienniczego zmienił się gruntownie. W okresie kapitalizmu były to przede wszystkim zarządy fabryk, częściowo znajdujących się w innych miastach, banki finansujące przemysł i handel włókienniczy, kasa przemysłowo-handlowa, liczne przedsiębiorstwa związane z zintensyfikacją Łodzi centralnego rynku włókienniczego i t.d. Posiadano liczby statystyczne są w zasadzie nieporównywalne.

Przytłaczającą większość instytucji o zasięgu krajowym nie posiada władciwych lokali biurowych. Liczą się one w budynkach mieszkaniowych, częściowo adaptowanych do ich obecnego przeznaczenia. Ten stan rzeczy stanowi poważną niedogodność i utrudnia ich sprawne funkcjonowanie, a z drugiej strony przyczynił się w pewnym stopniu do zmniejszenia zasobów mieszkaniowych miasta. W okresie perspektywicznym nowe budownictwo administracyjne pozwoli na wprowadzenie szeregu akcentów plastycznych, których brak daje się odczuć w Łodzi.

Koncentracja instytucji o zasięgu ogólnokrajowym warunkuje duży ruch przyjeżdżających i związaną z tym znaczną frekwencją w hotelach. Obecna liczba osoboceladków we wszystkich odcinkach hotelach łódzkich wynosi 262000, a liczba osób korzystających rocznie z hoteli osiąga 120000.

- 26 -

Siedziby zakładów przemysłowych i handlowych których centralnie zarządy mieszczą się w Łodzi, są wykazane na planach obrazującej zasięg wpływu Łodzi.

Zakłady te mieszczą się w przeważającej większości na przedmiejscach daleko i połączniu kraju, mniej w pozostałych dzielnicach.

Dla struktury zatrudnienia na terenie Łodzi duże znaczenie posiada również administracja gospodarcza o zasięgu wojewódzkim. Globalnie zatrudnienie w istniejących obecnie 49 ekspozyturach wojewódzkich central handlowych przekracza nawet zatrudnienie w jednostkach o zasięgu wojewódzkim, jakkolwiek administracja gospodarcza na szczeblu wojewódzkim występuje głównie w zakresie obrotu towarowego. Jednostek administracji przemysłowej o zasięgu wojewódzkim jest mało, gdyż ta forma organizacyjna ogranicza się w zasadzie do przemysłu drobnego.

Globalne zatrudnienie, podobnie jak i liczba tego rodzaju jednostek jest wyższe, niż w innych miastach wojewódzkich, co wiąże się z faktem, że Łódź jest siedzibą zarówno władz m.Łodzi, jak i województwa łódzkiego. Pomocną część tych instytucji posiada w Łodzi dwa równoległe oddziały, a te które ich nie posiadają wykazują wyższe zatrudnienie, niż na terenie innych miast wojewódzkich.

Instytucje gospodarczych obsługujących teren większy niż województwo łódzkie jest niewiele, przy czym posiadają one przeważnie charakter przedsiębiorstw. Z tej kategorii wyróżnić należy Dyrekcję Okręgową Kolei Państwowych, Zakład Energetyczny Okręgu Centralnego Łódź Państwowych, Dyrekcję Państwowej Komunikacji Autobusów, Przedsiębiorstwo Elektryfikacji i inne.

Zakresie administracji państwowej rola Łodzi jest daleko szersza. Liczba i wielkość istniejących na terenie miasta instytucji jest jednak większa, niż na terenie innych miast wojewódzkich, gdyż Łódź jest siedzibą dwóch województw.

Wypozyczenie istniejących placówek w budynki i lokale biurowe jest szersze, co między innymi spowodowane jest

- 27 -

faktem, że Łódź nie posiada tradycji ośrodka administracyjnego. Przez długi czas miasto należało do powiatu brzeskiego - nawet w okresie kiedy Łódź było już znacząco większe od Brzeska. Urząd municypalny z prezydentem na czele otrzymała Łódź dopiero w 1941 r., a powiat Łódzki utworzony został w 1867 r. Przez cały okres zaboru Łódź należała do gubernii piotrkowskiej. Dopiero w 1915 roku Łódź stała się siedzibą niemieckiego gubernatorstwa województwa łódzkiego. W 1919 r. utworzone zostało woj. Łódzkie.

W drugiej wojnie światowej, w związku ze znaczącym wzrostem Łodzi, Łódź była przez krótki okres czasu siedzibą wielu organów administracji państwowej o zasięgu ogólnokrajowym. Miasto postępująco w szybkim tempie odbudowy stolicy, uszczępniając to przenosiły się do Warszawy. Przez kilka lat jednak pozostały jeszcze w Łodzi niektóre z nich, jak np. Sąd Najwyższy, przeniesiony dopiero w 1953 r. do Warszawy, Centralny Urząd Stanu Cywilnego. Obecnym siedzibą znaczących organów był znaczny rozwój w Łodzi przemysłu graficznego.

Wzrost administracji o charakterze politycznym i społecznym znaczenie Łodzi jest raczej większe, niż innych miast wojewódzkich. Poniżej instytucjami pokrywającymi swoim zasięgiem m. Łódź i województwo Łódzkie, istnieją na terenie Łodzi kilka instytucji o zasięgu ogólnokrajowym. Wśród nich należy w pierwszym rzędzie Zarząd Główny Związku Zawodowego Inżynierów i Zarząd Główny Związku Zawodowego Pracowników Przemysłu Kapierniczego. Szerszy niż wojewódzki zasięg posiada również Międzywojewódzka Szkoła Partyjna.

5. Łódź, jako ośrodek kulturalno-socjalny.

Określenie stopnia w jakim usługi kulturalno-socjalne świadczone na terenie Łodzi stanowią funkcję miastotwórczą, względnie jedną z podstawowych funkcji regionu jest daleko trudniejsze, niż w wypadku usług przemysłowych, czy nawet administracyjnych. W danym wypadku chodzi bowiem w najlepszym razie o funkcję usługową, której rozmiary mogą tylko ewentualnie przekroczyć skalę miasta.

Na ośrodek usług kulturalno-socjalnych świadczonych w Łodzi wybijają się szkolnictwo wyższe i zawodowe. W tej mierze, przed ostatnią wojną niemal nie istniejącej dziś, obecnie, pracuje obecnie ponad 5700 osób, czyli 1,9% ogółu pracujących na terenie miasta, poza rolnictwem. Istniejących obecnie dzisiaj wyższych uczelni zatrudnia 2795 pracowników naukowych.

O ile przed wojną w 1936 r. Oddział Łódzki Wolnej Szkołnicy Warszawskiej liczył zaledwie 500 słuchaczy - w 1953/54 na 10 wyższych uczelniach kształciło się ponad 12.000 studentów. W 1948 r. liczba studentów, wśród których było wielu takich, którym wojna przerwała studia, lub uniemożliwiła ukończenie szkoły średniej, osiągnęła nawet 12.600.

Obecnie czynne są w Łodzi następujące wyższe uczelnie:

1/ Akademia Medyczna	3.536	studentów
2/ Politechnika Łódzka	3.210	"
3/ Wieczorowa Szkoła Inżynierska	1.586	"
4/ Uniwersytet Łódzki	1.578	"
5/ Wyższa Szkoła Ekonomiczna,	957	"
6/ " " Pedagogiczna	791	"
7/ " " Sztuk Piastycznych	183	"
8/ " " Filmowa	145	"
9/ " " Aktorska	77	"
10/ " " Muzyczna	129	"

Razem: 12.191 studentów

Dla obsługi studentów zamieszkałych wśród których zwłaszcza w ostatnich latach znajduje się pewna liczba cudzoziemców, istnieje na terenie miasta 14 domów

24

akademickich, w których mieszka 4000 studentów. Warto zaznaczyć, że wyższe uczelnie posiadają własną sieć leczenia.

Wyraźna, zwłaszcza w ostatnich latach, tendencja do rejonizacji wyższego szkolnictwa sprawia, że uczelnie łódzkie obsługują w pierwszym rzędzie tereny najbliższe, w większym zasięgu jednak, niż granice województwa łódzkiego. W niektórych jednak dyscyplinach i kierunkach naukowych Łódź jest jedynym w kraju ośrodkiem wyższych studiów. Dotyczy to w szczególności włókiennictwa. Na wydziałach włókienniczych Politechniki Łódzkiej, Wieczorowej Szkoły Inżynierskiej i Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych kształci się łącznie 1111 studentów. Podobnie uzupełnieniem jednej z zasadniczych funkcji miasta jest wyższa Szkoła Filmowa kształcąca kadry dla skoncentrowanego w Łodzi przemysłu filmowego. Szkoła ta jednak będzie być może w przyszłości przeniesiona do Warszawy. Nie związany natomiast z podstawowymi funkcjami miasta jest istniejący na Politechnice Łódzkiej, jedyny w Polsce Wydział Chemii Spożywczej.

Te przykłasy prowadzą, że studenci zamiejscowi stanowią znaczny procent ogółu studentów na wyższych uczelniach łódzkich.

Znacznie skromniejszą rolę odgrywają szkoły średnie, zawodowe i ogólnokształcące. Ogółem do 73 szkół zawodowych na terenie Ł.O.P. uczęszczało w roku szkolnym 1952/53 około 22.000 uczniów. Największe znaczenie posiada kierunek metalowy i mechaniczny. Do szkół tego typu uczęszcza 25,8% wszystkich uczniów szkół zawodowych.

Drugim z kolei jest kierunek włókienniczo-dzieżowy - 18,5%. Liczba szkół włókienniczych zmniejszyła się po roku 1951, kiedy został zmieniony system nauczania we włókiennictwie - z nauki w szkole - na naukę przy warsztacie.

Trzecim pod względem liczby uczniów jest kierunek handlowo-statystyczny i kierunki pokrewne, kształcące 15,1% ogółu uczniów. Na ostatnim miejscu stoją szkoły rolnicze - zaledwie 2% ogółu uczniów w szkołach zawodowych. Dużo znaczący udział w szkoleniu zawodowym zajmują szkoły artystyczne - 6,4%, szkoły pedagogiczne - 7,9% i szkoły służby zdrowia - 5,1% ogólnej liczby uczniów w szkołach zawodowych.

Szkoły zawodowe posiadają w zasadzie zasięg ogólnokrajowy, jednak z braku danych trudno jest podać dokład-

9

ny procent młodzieży zamiejscowej w szkołach zawodowych. Szacunkowo określić go można na około 60%. Dursy i internaty mogą pomieścić tylko część tej liczby. Pozostali dojeżdżają, lub mieszkają na t.zw. stacjach.

W wypadku szkół średnich ogólnokształcących odsetek uczniów zamiejscowych wynosi 2%. Około 1,2% uczniów szkół średnich mieszka w internatach, a 0,5% dojeżdża codziennie z Lutomeraka, Tuszyńska i osiedli położonych wzdłuż linii kolejowej do Koluszek.

Dojazd w Łodzi Akademii Medycznej uwarunkował powsta nie w Łodzi ośrodka lekarskiego obejmującego swym zasięgiem województwa Łódzkie i kieleckie, a niektórych dziedzinach całą Polskę. Udziałem tego stanu rzeczy jest liczba szpitalnych przypadających na 10.000 mieszkańców. Wynosi o dla Łodzi 69, a dla całego Ł.O.P. 52, wobec tylko 25,8 dla województwa Łódzkiego, 22,4 dla województwa kieleckiego i 47,8 dla całego kraju. Wprawdzie niektóre inne miasta, jak np. Wrocław, który rolę ośrodka leczniczego spełnia z wyjątkiem jesienno, niż 1.000 stopniu, posiadają również ^{całą Polskę} ~~większą~~ liczbę szpitali na 10.000 mieszkańców. Dla Wrocławia wynosi ona dla przykładu 65,5. Dla Łodzi charakterystyczna jest również stosunkowo duża liczba lekarzy zatrudnionych w lecznictwie zamkniętym, o czym świadczy fakt, że w szpitalach Łódzkich jeden lekarz obsługuje średnio 8,9 łózek, wobec jednak 25 w innych miastach Ł.O.P.

W niektórych dziedzinach zakłady służby zdrowia na terenie Ł.O.P. obsługują całą Polskę. Dotyczy to zwłaszcza sanatorium w Tuszyńsku i prewentorium dla małych dzieci w Mieście Dentowskiej, oraz szpitalowo sanatorium dla dzieci w Legionowie.

Łódzkie lecznictwo otwarte posiada również pełne znaczenie regionalne. W szczególności odnosi się to do wydzielonych przychodni specjalistycznych. Stacja pogotowia w Łodzi obsługuje wraz ze Zgierzem cały powiat łódzki, natomiast w Pabianicach znajduje się wojewódzka stacja pogotowia.

Zakłada się, że na odcinku lecznictwa Łódź będzie obsługiwana województw Łódzkie i kieleckie również w okresie perspektywicznym. W związku z tym przyjmuje się, że w Łodzi

31

będzien istniało 140 łóżek szpitalnych na 10.000 mieszkańców, wobec 100 przyznanych dla całego kraju.

Podobne znaczenie nie tylko regionalne, ale częściowo i ogólnokrajowe posiadają zakłady opieki społecznej. W istniejących dwóch domach starców na Wisłowej Górce /170 miejsc/ i w Brzezinach /70 miejsc/ około 10% przebywających pochodzi z poza terenu miasta i regionu. Znacznie trudniej jest określić zasięg zakładów specjalnych, których w Łodzi jest stosunkowo dużo, gdyż zakłady te przyjmują osoby pochodzące z całego kraju, podczas gdy równocześnie mieszkańcy Łodzi często korzystają z zakładów znajdujących się w innych miastach.

Usługi kulturalne świadczone są w zasadzie tylko w zakresie regionalnym. Z podród istniejących w Łodzi 5 teatrów dramatycznych, 3 teatrów muzycznych i 2 teatrów lalek, jedynie teatr lalek Arlekin daje przedstawienie na terenie całego kraju, a Filharmonia Łódzka urządza koncerty na terenie województwa łódzkiego. Frekwencja widzów zamiejscowych w teatrach i Filharmonii Łódzkiej jest trudna do ustalenia.

W podród istniejących na terenie Ł.O.P. 6-u muzeów, a mianowicie 4 w Łodzi, 1 w Pabianicach i 1 w Łęczycy, jedynie muzeum w Łęczycy w połączeniu ze znajdującymi się tam zabytkami stanowi dość silną atrakcję, aby przyciągnąć turystów z innych terenów, jakkolwiek i w tym wypadku, są to jak dotychczas raczej tylko potencjalne możliwości. Z podród muzeów łódzkich Muzeum Sztuki i Muzeum Etnograficzne organizują wystawy objazdowe, głównie na terenie województwa łódzkiego.

Istniejąca w Łodzi Miejska Biblioteka Publiczna im. L. Waryńskiego stanowi centralną bibliotekę i obsługuje biblioteki publiczne na terenie całego województwa łódzkiego.

-32-

C. wpływ ludzi na ukształtowanie regionu.

Nowoczesne miasto w swoim rozwoju historycznym przeszedło w ostatnim stuleciu daleko idące przeobrażenia. Bez porównania większa skala miasta współczesnego prowadzi, że poszczególne elementy życia organizmu miejskiego wyrażają skrópleniowych, we wcześniejszych epokach nieznanych i wręcz niepotrzebnych rozwiązań. Przemiany te, stanowiące genitury powstania i kształtowania się zmian ilościowych w jakości, dotyczą nie tylko samego miasta, ale i jego sfery wpływu.

W przeciwieństwie do miast średniowiecznych, wyraźnie odznaczających się siłą swoich murów obronnych i wierzchołkami otaczającego go krajobrazu, miasto XX wieku nie posiada wyraźnych granic. Strefa wpływów wielkiego miasta, obejmująca zarówno wiejską strefę podmiejską, jak i dalsze teren, obejmuje często stołki, a nawet tysiące kilometrów kwadratowych. Struktura jej podporządkowana jest w malejącym w miarę wzrastającej od miasta odległości stopniu, interesom centralnej aglomeracji.

W strefach wpływów wielkich miast powstają osiedla o charakterze miast satelity, nie posiadających w pełni wystarczających funkcji w stosunku do ich wielkości. Występują również liczne osiedla wyłącznie niemal mieszkaniowe, lub wyłącznie niemal przemysłowe, osiedla lotnicowe i miejscowości wypoczynkowe.

Wzrostem podporządkowany jest interesom centralnego ośrodka. W warunkach kapitalistycznych zakłady przemysłowe sfery wpływów wielkiego miasta reprezentowały głównie przemysł wypierany z głównego ośrodka przez dziedzinę produkcji płaconą wyższe stawki i wynagradzającą od robotników wyższe kwalifikacje. W warunkach socjalistycznych w strefie wpływów wielkich miast lokalizowano są zakłady o wysokim stopniu uciążliwych dla otoczenia, silnie jednak związane z profilem produkcyjnym centrum aglomeracji. Strefa wpływów oznacza się dalej silną koncentracją zakładów przemysłowych związanych ze źródłem surowca, jak zakłady przetwórstwa materiałów budowlanych /cementownie, szwarcownie/, zakłady przetwórstwa rolnego /przemysł młoczny, rybny, łodowy/ i t.p.

- 33 -

W wyższym jeszcze stopniu komunitacja w strefie wpływu wielkiego miasta nastawiona jest na obsługę centralnego ośrodka układu. Rozwój jej następuje w pierwszym rzędzie pod kątem masowych dojazdów do pracy, przemieszania wielkich mas ludzkich z głównego ośrodka do terenów wypoczynkowych i zaopatrzenia miasta, zarówno szybkoportujące się artykuły spożywcze, jak i w lokalne surowce.

Obniżenie ilości mleka, warzyw i owoców konsumowanych przez ludność współczesnego miasta, powodują w strefie podmiejskiej charakterystyczną strukturę upraw, przy równoczesnym wysokim stanie pogłowia bydła.

Na pozostałych terenach rolnych strefa wpływu wielkiego miasta różni się większą gęstością zaludnienia - wskaźnikiem jej intensywniejszego zagospodarowania, oraz odmianową strukturą ludności. Cały ten obszar charakteryzuje żywy, bezpośredni kontakt z głównym miastem.

Śród dużych aglomeracji ludnościowych zupełnie wyjątkowym zjawiskiem jest aglomeracja Łódźska, która, jeśli nie liczyć niewielkiego zespołu wiodli bezpośrednio przyległych do terenów zamieszkania miejskiego, nie wytworzyła strefy podmiejskiej w pełnym tego słowa znaczeniu. Zaginionie zasięgu wpływów Łodzi jest przedmiotem odrębnego opracowania, jednak stwierdzić w tym miejscu wypada, że wpływ tego wielkiego kilkunastotysięcznego miasta na ukształtowanie bliższego i dalszego zaplecza jest zdumiewające mały.

Łódź, która w ciągu kilkunastu lat naszego stulecia z małej zaniedbanej miejscowości wyrosła na duże kilkunastotysięczne miasto i wielkością swego zaludnienia znalazła się na drugim po Warszawie miejscu wśród miast polskich, do ostatnich czasów pozostawała właścicielką wielką ośrodką fabryczną, o jednostronnych, produkcyjnych funkcjach, próbującą prawie zupełnie przejąć życie kulturalnego oraz urządzeń społecznych i komunalnych. Jak stwierdza W. Ostrowski "padła ona ofiarą swoistej segregacji społecznej miast, charakterystycznej dla świata kapitalistycznego".

Sprowadzało to, że Łódź w swoim "obrazym rozrośniętym kłębem w g. T. Łódzkiego" zdunych niemal nie spotykał w Europie" nie wytworzyła cech wielkomiejskich, z którymi

-34-

nierozwiązalnie związane jest istnienie strofy podmiejskiej. przeciwieństwo do innych wielkich miast, Łódź nie stworzyła pierścienia otaczających ją satelitów.

Charakter i rola osiedli podmiejskich w stosunku do Łodzi były różnie określone przez różnych autorów, głównie, jak się wydaje, w zależności od przyjętych kryteriów. W opracowaniu niniejszym oparto się w zasadzie na następujących cechach charakteryzujących miasto - satelitę:

- 1/ Wzrost i historia takiego miasta związane jest ze znajdującym się w niewielkiej odległości głównym ośrodkiem.
- 2/ Zależność funkcjonalna wyraża się zwykle w tym, że podstawowe funkcje miastotwórczo miasta - satelity są identyczne, zaś stoniamą uzupełnienie podstawowych funkcji głównego ośrodka, który przy tym pełni rolę określonej strefy gospodarczej i administracyjnej.
- 3/ W odległości od głównego ośrodka i jego satelitami występują masowo dojazdy do pracy.
- 4/ Tercyjny główny ośrodek miasta - satelity nie posiadają w pełni wykształconych funkcji usługowych, których część przejmują ośrodki władzy.

Satelitki powyższego stanowią część aglomeracji łódzkiej. Miasteczka przeryszone, jak Zgierz, Fabianice, Aleksandrów i Konstantynów nie wykazują cech typowych dla miast - satelitów, jednakowoż posiadają niektóre z nich.

Pod względem historycznym jedynym miastem regionu, którego powstanie i rozwój zawdzięcza Łodzi są Koluszki, których obecna funkcja łączy się ściśle z obsługą komunikacyjną głównego miasta regionu.

Jeśli chodzi o Fabianice i Zgierz to są to miasta, których lokacje nastąpiły w XIV wieku. Fabianice jako siedziba zarządcy klucza dóbr Kapituły Krakowskiej przechodziły w wieku XVI i XVII okresy odwyższonego rozwoju. Związane, jak podaje Baruch, początek XVII wieku był dla nich tym okresem w dziejach miasta. Do czasów upadku w drugiej połowie XVII i XVIII wieku. Fabianice położone w Województwie Kieleckim znalazły w okresie Królestwa Kongresowego na drodze

25

uprzemysłowienia równocześnie z sąsiednimi terenami Województwa Mazowieckiego, ich rozwój jako miast, a właściwie wielkiej osady przemysłowej w XIX wieku odbywał się niezależnie od rozwoju Łodzi. Stwierdzają to wszyscy autorzy zajmujący się tym tematem. Np. S. Wyszewski podkreśla, że rozwój Pabianic związany był ściśle z rozwojem przemysłu w tym mieście i stwierdza brak jakiegokolwiek zależności rozwoju miasta od rozwoju, a nawet od istnienia Łodzi, a Baruch pisze dosłownie, że "główną treścią dziejów Pabianic w XIX wieku jest historia przemysłu miejscowego".

Zgierz był pierwszym w okresie rozwoju przemysłu włókienniczego miastem powiatowym i ośrodkiem okręgu uprzemysławianego przez rząd, gdzie zawarto umowę z subiektnikami sprowadzonymi z zagranicy i osiedlonymi w okolicznych miasteczkach. Jeszcze w 1828 roku liczył on dwukrotnie więcej mieszkańców, niż Łódź i był typowany na ośrodek organizujący nowy okręg przemysłowy. Łódź przedisponowała tym niemniej to dawne centrum gospodarcze w krótkim stopniowo czasie, ale jeszcze w połowie naszego stulecia należała do miast liczących dwukrotnie więcej mieszkańców od Zgierza. Od tego czasu do 1931 r. Łódź zwiększyła liczbę swoich mieszkańców piętnastokrotnie, natomiast Zgierz niespełna trzykrotnie - do 10 tysięcy na 27 tysięcy.

Pozostałe miasta, to poza Lutocią, który zresztą nieuprzemysłowiony podupadł i stracił prawa miejskie: Czorków, Konstantynów i Aleksander. Czorków załoony w 1811 r., Aleksandrów w 1817 r., i Konstantynów w 1828 r. posiadały w pierwszym okresie rozwoju liczbę zaludnienia mniej więcej równą Łodzi. Inne miasta i miasteczka podobać, jak Brzeziny, Stryków, Tuchoza czy Rąbów wprost podupadły w tym okresie.

Powyższe dowodzi jasno, że gwałtowny wzrost Łodzi nie wywarł większego wpływu na okoliczne miasta, których rozwój w XIX wieku był jedynie równoległy do rozwoju głównego miasta regionu. Warto zaznaczyć, że proces rozwoju Łodzi i okolicznych miast w XIX wieku był różny. Rozwój Łodzi uwarunkowany był rozbudową przemysłu włókienniczo-podczna, gdy miasta okoliczne rozwijały się, jako ośrodki przemysłu włókienniczo Rozwój ich wzrostu w drugiej połowie

36

ubiegłego stulecia był nieznaczny, co wiąże się z kryzysem, który przechodził przemysł włókienniczy po upadku powstania listopadowego.

Zupełnie ^{inaczej} przedstawia się sytuacja w XX wieku, ujętą w wypadku Łodzi, a niezmiernie charakterystyczną dla warunków kapitalistycznych proces, przenoszenia mniejszych zakładów przemysłu włókienniczego, zwłaszcza bawełnianego do okolicznych miasteczek, daje się wyraźnie zobserwować. Proces ten spowodowany był, podobnie jak w innych wielkich ośrodkach włókienniczych /Manchester, Chemnitz, Berlin/ wypieraniem włókiennictwa przez inne gałęzie przemysłu płacące wyższe stawki zatrudnionym robotnikom.

Zjawisko to wystąpiło szczególnie jasno w wypadku Fabianic, a w mniejszym stopniu w wypadku Zgierza. W obydwu miastach rozwinął się ponadto przemysł baraników, zapoczątkujący przemysł włókienniczy 20-dziesiąt. W ślad za rozbudową i zmianą struktury przemysłu /Fabianice stały się powstającym ośrodkiem przemysłu bawełnianego, a w Zgierzu obok przemysłu wełnianego, powstały liczne zakłady przemysłu bawełnianego/, szedł wzrost liczby mieszkańców miast. Ten wzrost, tym razem niewątpliwie związany z Łodzią, rozwinął się w wypadku Fabianic daleko znaczącej, niż w okresie Królestwa Kongresowego. W ciągu dziesięciolecia 1921 - 1931 ludność Fabianic urosła o ponad 15.000 osób, podczas gdy w ciągu 36 lat /1827-1863/ wzrost wynosił niepełną 4.000. Analogiczne liczby dla Zgierza wynoszą 5.500 w okresie międzywojennym, wobec blisko 11.000 w okresie Królestwa Kongresowego. W innych miastach zjawisko to jest daleko mniej wyraźne, jak to wynika z następującego zestawienia:

- 37 -

Ludność niektórych miast Z.D.P.

w tysiącach

Rok	Pabianice	Łgowa	Czerwików	Głowno	Łęczyca
1897	.	0,5	.	.	.
1907	2,2	12,0	3,3	.	.
1910	7,1	5,8	.	1,4	.
1916	15,9
1920	26,8	19,1	11,5	.	7,0
1924	.	.	20,0	.	.
1929	33,1	21,1	12,6	.	10,3
1934	45,7	26,6	5,0	8,0	10,6
1938	52,0	28,1	16,4	7,6	11,0
1946	37,1	21,7	11,3	8,3	6,8
1950	48,1	26,2	13,6	8,3	7,5
1954	45,9	29,5	13,6	6,8	7,7

Równocześnie dla wszystkich miast regionu, za wyjątkiem może Główna, Łódź wyrosła w XX wieku do roli ośrodka dyspozycji gospodarczej i centralnego rynku zbytu ich produktów. W zasięgu wpływu Łodzi znalazły się zresztą nie tylko miasta leżące w granicach dotychczasowego L.O.F., ale i dalej położone osiedla jak np. Tomaszów Mazowiecki. W warunkach socjalistycznych, po drugiej wojnie światowej zależność ta stała się mniej wyraźna i nie różni się w sposób zasadniczy od tej, która łączy Łódź, jako siedzibę większości centralnych zarządów przemysłu włókienniczego z innymi ośrodkami tego przemysłu na terenie kraju.

W nielicznych jednak wypadkach podleganie administracyjne jest bardziej bezpośrednie - istniejące w okolicznych osiedlach zakłady przemysłowe są pod względem administracyjnym oddziałami zakładów łódzkich. Jeśli idzie wreszcie o administrację państwową i terenową wszystkich miast ŁOP są od 1919 r. związane z Łodzią.

Przechodząc do omówienia innych cech charakterystycznych miast regionu łódzkiego, stwierdzić należy, że ich kontakty z Łodzią są słabe. Liczba dojeżdżających codziennie do pracy w głównym mieście, z reguły wysoka dla typowych miast satelitów, jest w danym wypadku niewielka. Do pracy w Łodzi dojeżdża ogółem ca 21,000 osób dziennie. Nawet dla bliźszych miast regionu liczba dojeżdżających do pracy w Łodzi stanowi niewielki odsetek zatrudnionych poza rolnictwem. Dla przykładu liczba mieszkańców Zgierza w pracujących w Łodzi wynosi zaledwie 775, czyli 14,6 ogółu zawodowo czynnych. Dla Fabianic odpowiednio liczby wynoszą 1.465, czyli 5,8%, a dla Czorkowa 647, czyli 4,5%.

Bliskość Łodzi wpłynęła jednak być może w pewnym stopniu na niewykontakowanie przez bliźsze miasta regionu pełnego wariantu funkcji usługowych, co znajduje swój wyraz w niskim procencie zatrudnionych w funkcjach usługowych w stosunku do ogółu pracujących poza rolnictwem. Znaczący należy, że niedorozwój funkcji usługowych występuje również w Łodzi, gdzie grupa uszpełniająca stanowi zaledwie 21,7% ogółu pracujących w mieście. Dla poszczególnych miast regionu liczba zatrudnionych w funkcjach usługowych przedstawi się jak następuje:

30

Zatrudnienie w funkcjach uslugowych.

Lp.Miasto	Liczba zatrudnionych	Stosunek % do globalnego zatrudnienia	Stosunek % do ludności miasta
1. Pobilice	2,677	10,2	5,6
2. Zgierz	1,689	12,8	6,4
3. Ozorków	1,000	17,4	7,4
4. Aleksandrów	620	19,4	7,1
5. Konstantynów	536	23,0	6,3
6. Elżano	977	28,5	10,6
7. Łęczyca	932	39,8	12,7
8. Brzeziny	604	24,4	9,7
9. Kolbuszki	533	23,4	9,2
10. Puszyn	321	63,8	6,3
11. Łosk	749	38,6	18,5
12. Stryków	229	35,2	8,6

Jak z powyższego wynika bliżej będzie położono miasta wykazują znacznie silniejszy procent zatrudnionych w grupie uslugowej, niż daluze. Z drugiej strony sjeowisko to może nieć również inne pr yczyny, gdyż miasta wykazujące wyższy stozun- kowo różnój funkcji uslugowych są to, za wyjątkiem jednego tylko ~~Aleksandrów~~ Aleksandrów, miasta stare, które od dawna spełniały funkcje ośrodków dla otaczających je terenów rolnych.

Innym wyjątkiem, zresztą z każdego punktu widzenia, są Brzeziny, posiadające funkcję uslugową ~~złoty~~ złoty, mimo, że są one miastem starym i posiadają z łodzią słabo połączenia komunikacyjne.

40

Doz szerszych studiów nie podobna zdecydować, która z wymienionych przyczyn, a mianowicie: bliskość Łodzi, czy charakter danego miasta, wpłynęła w sposób zasadniczy na wspomniany zjawisko.

Brak odpowiednich danych statystycznych nie pozwala również na bliższe określenie i przeanalizowanie usług świadczonych przez Łódź w stosunku do mieszkańców innych miast regionu. Jedynie na odcinku obrętu towarowego bilansu dochodów i wydatków ludności miasta Łodzi i analogiczne bilanse województwa łódzkiego wskazują wyraźnie, że w niektórych kierunkach ponad 1/5 masy towarowej rozprzestrzenianej przez opatent handlu detalicznego Łodzi kupowana jest przez mieszkańców regionu. Liczba ta jest wyższa, niż w większości innych miast wojewódzkich, ale sama przez się nie wiele jeszcze świadczy na odcinku innych usług, a w szczególności usług społeczno-kulturalnych stopień w jakim mieszkańcy innych miast regionu korzystają z instytucji znajdujących się w Łodzi jest prawdopodobnie skromniejszy, ale brak jest obecnie wszelkich danych liczbowych które mogłyby to zagadnienie naświetlić.

Podsumowując, można jak się wydaje stwierdzić, że w województwie do innych wielkich miast współczesnych Łódź nie wytworzyła wokół siebie pierścienia miast - satelitów - ważnego tego skłosa znaczenia. Przebiegający wtórnie proces rozprzestrzeniania bliższych ośrodków do roli satelitów również nie przeszedł się zbyt daleko.

Wielkim elementem strefy podmiejskiej - poza istniejącymi miastami satelitami - są osiedla robotnicze, letniska, stacje kolejowe i miejsca w poczynkowych. Wskazującymi charakterystycznymi elementami tych elementów dostępujemy do ogólnej analizy zjawiska są: gęstość zaludnienia, podział ludności na utrzymujących się z rolnictwa i zawodów poza-rolniczych, a także wielkość przemieszczania się do pracy i nauki z zaplecza do miasta stanowiącego

Wielkim elementem strefy, oraz stopień zaludnienia iab mieszkających. Gęstość zaludnienia wskazuje na stopień zagospodarowania terenu. Możemy nie popełniając większego błędu stwierdzić, że wraz z oktywizacją terenu i intensyfikacją jego gospodarki wzrasta gęstość zaludnienia. Jeżeli przeto strefa podmiejska jako spełniająca szeregiem rozmaitych funkcji

- 74 -

jeśli terenami różniącymi się stopniem aktywności gospodarczej od otaczających ją stref rolniczych to i gęstość zaludnienia powinna być tu wyraźnie wyższa. Odnosi się to do strefy podmiejskiej jako całości i do większości osiedli tej strefy, gdyż należą sobie sprawę, że ze względu na to, wyżej wspomniane, różnorodne funkcje niektóre partie terenów mogą, a nawet powinny mieć gęstość zaludnienia zupełnie niewielką - śladową, a nawet niższą od terenów czyste rolniczych.

Obecnie Łódź ma rozległe zamieszkałe granice administracyjne obejmujące ponad 200 km² powierzchni. W jej obecnych granicach miejskich znalazła się cała przedmieść, która poprzednio jeszcze jako gminy miejskie rozwinęły się w kilkunastokrotnie większe osiedle położone w bezpośrednim sąsiedztwie ówczesnych granic miejskich. Takimi osiedlami były to 1.15 os. Łódź, a w okresie międzywojennym kilka osiedli należących do gmin Chojny, Brzoza czy Łódź-Nowosólno.

Wzrost liczby ludności poza granicami administracyjnymi miasta Łódź gęstość zaludnienia przekraczała tysiąc osób na kilometr kwadratowy, co odpowiadało w ówczesnych polskich warunkach zagęszczeniu miast liczących powyżej 10 tysięcy mieszkańców. Występowało tu zjawisko polegające na tym, że jądra aglomeracji w sąsiedztwie wzniosły się nie tylko w swoich granicach, ale w całym pasie sąsiedzkim z nim skądinąd. Wypadek Łódź ten "rejon" wzniosły szybciej od samego miasta znalazł się obecnie w jego granicach administracyjnych. Znalazła się w nich również kwatera Fabryczna, do 1955 roku oddzielona kilkunastokrotnie większe miasto, jedynie w tym rejonie mieszcząca całe miasto-satelity. Granice miasta objęły poza tym poważne partie terenów typowo rolnych stazowiskowych powstającego strefę intensywną zabudowy miejskiej. Ten sposób obniżyła się znacząco gęstość zaludnienia Łódźi przeliczona na 1 km² powierzchni miasta w granicach administracyjnych, z ponad 1.000 przed wojną, na około 300 osób obecnie.

Wzrost gęstości zaludnienia przedmieść i terenów przy-
miejskich różni się zupełnie zasadniczo, rozpatrywane jednak
to w zagęszczeniu nie jest tematem niniejszej pracy.

Do planu Łódźi zabudowy w promieniu około 14 - 16 km²

43

na 1 km² powierzchni, 3/ od 80 - 150 osób na 1 km² powierzchni, 4/ od 150 - 300 osób i 5/ powyżej 300 osób na 1 km² powierzchni

Gęstość zaludnienia poniżej 40 osób na 1 km² jest bardzo niewielka. Długo pod uwagę ma ilość ludności w regionie podlódzkim, 40 osób na 1 km² jest bliskie minimum ilości koniecznej do właściwego zagospodarowania ziemi rolniczej. Tereny o gęstości zaludnienia poniżej 40 osób, mają z zecerdy prawie wyłącznie ludność rolniczą, brak ludności przemysłowej i bardzo słabo rozwiniętą sieć usług w sferze podmiejskiej o wykwalifikowanych funkcjach tak mała gęstość zaludnienia mogą mieć wyjątkowe osiedla o specjalnym charakterze: letniskowe, wypoczynkowe, położone w podmiejskich obszarach leśnych i t.d.

W badanym regionie podlódzkim na ogólną liczbę 371 gromad, 86, czyli 10% ma właśnie tak niską gęstość zaludnienia. Rozmieszczone są one w całym regionie, przede wszystkim jednak leżą w szarym kompleksie na zachód od miasta i dochodzą do samej granicy administracyjnej Łodzi.

Gęstość zaludnienia od 40 - 80 osób na 1 km² jest charakterystyczną dla okolic wiejskich w Polsce. Normalne wieś rolnicza o prawidłowo rozwiniętym aparacie usługowym wykazuje gęstość zaludnienia zbliżoną do górnej granicy tej grupy t.j. do 80 osób na 1 kilometr kwadratowy. W okresie przedwojennym przeciętne dla całego województwa mieściły się w tym przedziale, a wiele z nich zbliżało się także do górnej granicy. Gromad, które znajdują się w tym przedziale jest 215 t.j. 58% ogółu gromad. Rozmieszczone są na całym badanym obszarze z tym, że występują w mniejszym stopniu pod Łodzią, natomiast otaczają mniejsze miasta regionu.

Tereny o gęstości zaludnienia od 80 - 150 osób na 1 km² obejmują wiele o intensywnej gospodarce rolnej lub o gospodarce ogrodniczej. Poza tym są to osiedla o pewnych funkcjach przemysłowych /w których istnieją zakłady przemysłowe, lub gdzie mieszkają pracownicy zakładów przemysłowych pobliskich miast/ lub usługowych. Gromad należących do tego przedziału jest 86, czyli 24% ogólną ich liczbę, głównie poza południowo-wschodnią granicą Łodzi, oraz w sąsiedztwie Pabianic, Zgierza, Ozorkowa, Łęczycy, Łodzi i Brzeska.

11

Następna grupa to tereny o gęstości zaludnienia od 150 do 300 osób na 1 km². Ta gęstość zaludnienia świadczy już o nierównym charakterze osiedli, o stosunkowo małych arealach ziemi w stosunku do powierzchni zabudowanych i jest ona charakterystyczna dla osiedli stref podmiejskich wielu dużych miast. W regionie podkódzi jest jednak zaledwie 16 gromad /4% / o tej gęstości zaludnienia. Podobnie mało jest osiedli o gęstości zaludnienia powyżej 300 osób na 1 km².

Ogólnie biorąc region podkódzi o powierzchni 1990 km² ma gęstość zaludnienia 132 osób na 1 km². Jest to gęstość niewielka jeżeli się weźmie pod uwagę, że na tym terenie znajdują się dziesięć miast, wśród których Fabianiszew liczą blisko 50 tysięcy, a Zgierz blisko 30 tysięcy mieszkańców. Gęstość zaludnienia samych tylko terenów wiejskich wynosi 70 osób na 1 km².

Analiza kartograficzna pozwala na stwierdzenie, że obszary w niskiej gęstości zaludnienia rozpościerają się bezpośrednio za granicami administracyjnymi Łodzi i że obszary w większej gęstości zaludnienia występują wzdłuż linii kolejowych biegnących z Łodzi w kierunku Koluszek, Łasku i Łęczycy /natomiast nie obserwuje się tego zjawiska wzdłuż linii do Łowicza. Jest znacząco wysoce charakterystyczną, że wybudowanie w latach 1907 - 1930 elektryczne tramwaje podmiejskie połączyły w sposób bardzo dogodny okoliczne miasta i osiedla z Łodzią, ale prawie zupełnie nie wpłynęły na powstawanie nowych, względnie na rozwój istniejących przy tych liniach osiedli. Przykład rozwoju podwarszawskich osiedli na linii kolejki elektrycznej do Grodziska, czy wzdłuż zelektryfikowanych linii kolei do Żyrardowa, Otwocka i Mińska Mazowieckiego nie ma żadnych analogii w regionie podkódzi mimo blisko 50 - letniego istnienia tramwaj podmiejskich. Jakrawymi przykładami tego stanu rzeczy są ostatnie z wybudowanych odcinków do Okonowa i Lutomska. Wskazują one na specyficzne stosunki różnic okresu kapitalistycznego i na daleko odizolowanie miasta od swego zaplecza, jak również na znany fakt, że mimo żyłkowego wzrostu Łodzi w ciągu ostatniego stulecia, nie powstało zjawisko masowych dojazdów z zaplecza do pracy w mieście. Wśród wielkich miast Polski, Łódź jest wyjątkowym; liczba dojeżdżających do pracy z poza miasta

-45-

nie przekrocza 6% ogółu zatrudnionych w Łodzi.

Badając zmiany w stanie zaludnienia terenów podlédskich na przestrzeni ostatnich 30 lat /od spisu ludności w 1921 r./ stwierdzić można fakt pewnej stabilizacji ludnościowej w obrębie całego regionu, gdyż wzrost zaludnienia w tym okresie nie przekrocza 10% ogółu ludności. Jeżeli chodzi o poszczególne miasta i gminy wiejskie to znaczny wzrost zaludnienia wykazują Fabianice /ponad 50%/, niewielki wzrost Zgierz, Alch. Andrów, Konstantynów, Tuszyn i Koluszki oraz 6 gmin wiejskich. Natomiast w Żelazku, Brzeziny, Strzyżów i Łoch, oraz pozostałe gminy wiejskie odznaczają się spadkiem zaludnienia. W każdym razie ogólny wzrost zaludnienia regionu podlédskiego niewiele przekraczający 10 tysięcy osób wobec wzrostu zaludnienia Łodzi w tym samym okresie, przekraczający 150 tysięcy osób jest rzeczą małą. To też podczas gdy w dwóch innych wielkich aglomeracjach Polski: Warszawskiej i Górnośląskiej nastąpiły w tym okresie poważne zmiany w układzie osiedleńców, powstało szereg nowych miast i podmiejskich osiedli mieszkaniowych, a wielka liczba osiedli wiejskich uzupełniła swoje dotychczasowe funkcje rolnicze innymi funkcjami, charakterystycznymi dla strefy podmiejskiej, w aglomeracji Łódzkiej poza włączeniem granic administracyjnych samej Łodzi i objęciem nimi najbliższych podmiejskich osiedli oraz nadaniem praw miejskich Koluszkom, nie nastąpiły żadne poważniejsze przeobrażenia.

Nie mniej charakterystyczną cechą strefy podmiejskiej jest struktura zawodowa jej mieszkańców. Materiały orientacyjne pochodzące z planu Własky z 1939 roku dowodzą, że grupa ludności miastotwórczej była w tej strefie bardzo duża i obejmowała aż 39% mieszkańców, wobec zaledwie 6,7% ludności usługowej. Na to 39% ludności miastotwórczej, 1,9% zatrudnionych było w przemyśle, 11,8% w rolnictwie, 1,3% w innych gałęziach gospodarki narodowej, a 5% zatrudnionych w samej Właskie.

Widać z tego, że ogółem ludności rolniczej /czynnej i biernej nie było więcej niż 25% ogółu ludności zamieszka-

-46-

każej w strefie podmiejskiej Łokwy, Hauke i Dużgalew podając podział przykładowy wymieniają nieco mniejsze odsetki dla grupy miastotwórczej, a więc można przypuszczać, że w ich podziale przykładowym ludność rolnicza nie przekracza 25% ogółu ludności, względnie przekracza je bardzo niewiele.

Jak na tle tych przykładów przedstawia się struktura zawodowa regionu podlódzkiego? Ogółem cały ten region liczy 24% ludności rolniczej, a tereny wiejskie - aż 65% ludności rolniczej. Już z tych globalnych liczb widać że i pod tym względem region podlódzki nie ma cech strefy podmiejskiej. Jeszcze wydatniej podkreśla brak cech podmiejskich analizie porównawczych osiedli. Zakładając, że 10% ludności pozarolniczej jest tym minimum, które występuje w każdej wsi typowo rolniczej i że osiedla, które mają ponadniej 50% ludności rolniczej mogą być uważane za jednostronnie rolnicze, nie spełniające żadnych innych funkcji okazuje się, że 199 gromad regionu podlódzkiego czyli 54% ogółu jest wędnie takimi wsiami. Rozmieszczenie tych wsi¹⁵ tyle charakterystyczne, że w kilku miejscach dochodzą one do granic miasta Łodzi, a ich swarty obszar rozciąga się o parę kilometrów od tych granic.

Osiedla rolnicze posiadające właściwie wystarczającą sieć usług odznaczają się odsetkiem ludności utrzymującą się z zawodów pozarolniczych przekraczającym 20%. Można przyjąć, że w zależności od spełnianych funkcji usługowych /szkolne gminne, szkoła, poczta, posterunek MB, ośrodek zdrowia, lecznica weterynaryjna, punkty skupu, zakłady itd/ osiedla należycie wyposażone w te usługi mają od 20-40% ludności utrzymującej się zawodów pozarolniczych. Regionie podlódzkim gromad takich jest 63, co stanowi 22% wszystkich gromad regionu. Jeżeli chodzi o ich rozmieszczenie to występują one zarówno w bezpośrednim sąsiedztwie Łodzi jak też i na terenach położonych dalej od miasta. W dużym stopniu są to osiedla gminne. Charakterystycznym jest, że wśród gromad liczących powyżej 50%

47

ludności rolniczej jest tylko 7 osiedli gminnych /co stanowi niepełna 4% ogólnej liczby tych osiedli./ natomiast wśród gromad liczących od 60-80% ludności rolniczej jest 10 osiedli gminnych /co stanowi 12% ogólnej liczby tych osiedli./

Tak więc gromady rolnicze, posiadające powyżej 60% ludności utrzymującej się z zawodów rolniczych stanowią aż 76% wszystkich gromad regionu podlódzkiego. Gromady liczące poniżej 60% ludności rolniczej, a powyżej 40% ludności nierolniczej mogą być ogólnie uważane za nie wyłącznie rolnicze, spełniające najprostsze funkcje, charakterystyczne dla strefy podmiejskiej, a więc produkcyjne, letniskowe, usługowe lub mieszkaniowe w stosunku do otaczających miast. Pod względem więc struktury zawodowej są to osiedla typowe dla strefy podmiejskiej - jest ich jednak zaledwie 24% wszystkich gromad regionu podlódzkiego.

Rozmieszczenie tych osiedli jest bardzo charakterystyczne dla regionu łódzkiego. Występują one mianowicie, z niewielkimi wyjątkami, wzdłuż głównych arterii komunikacyjnych do Koluszek, Pabianic i Łoska, oraz Zgierza i Łęczycy. Jest rzeczą znaną, że jedna z najdawniejszych linii kolejowych na tym terenie, a mianowicie z Łowicza przez Zgierz do Łodzi nie zaznacza swego przebiegu występowaniem osiedli o funkcjach strefy podmiejskiej.

Wśród tych gromad wydzielić należy posiadające od 40-60% ludności rolniczej i taki sam procent ludności nierolniczej. Są to jeszcze wsi, których podstawową funkcją jest rolnictwo, chociaż około połowy ich mieszkańców utrzymuje się z innych zawodów. W regionie podlódzkim jest 52 takich gromad, co stanowi 14 % ogólnej ich ilości.

Osiedli posiadających zdecydowaną większość ludności utrzymującej się z zawodów pozarolniczych jest w regionie podlódzkim zaledwie 10 %. Trzydzieści siedem gromad liczy powyżej 60% ludności nierolniczej, w tym 21, czyli 6% wszystkich gromad ma od 60 - 80 % ludności nierolniczej i 15, czyli 4% wszystkich gromad ma powyżej 80% ludności nierolniczej. Również wszystkie miasta regionu mają powyżej 80% ludności pozarolniczej.

48

Niemniej charakterystyczną cechą strefy podmiejskiej jest jej funkcja letniskowa i wypoczynkowa, objawiająca się statystycznie małą gęstością zaludnienia mieszkań.

Obecnie na skutek powojennych trudności mieszkaniowych w Łodzi wiele z dawnych letnisk stało się osiedlami mieszkaniowymi dla pracujących w mieście, do czego przyczyniło się znacznie rozciągnięcie przepisów o publicznej gospodarce lokalami na wiele miejscowości podmiejskich. I mimo, że jak wspomniano wyżej, liczba dojeżdżających do pracy w Łodzi jest stosunkowo bardzo mała, to jednak fakty powyższe należy zawsze uwzględnić przy analizie gęstości zaludnienia mieszkań w okolicach Łodzi.

Zaludnienie mieszkań w miastach regionu podmiejskiego jest dość duże, ale nigdzie nie przekracza przeciętnej 2 osób na izbę mieszkalną, co jest w każdym razie wskaźnikiem niższym od przedwojennego. Jeżeli chodzi natomiast o inne osiedla to charakterystyczną dla strefy podmiejskiej niewielka gęstość zaludnienia mieszkań występuje tylko sporadycznie.

Istnieje mianowicie w całym regionie łącznie 12 gromad, które mają przeciętną gęstość zaludnienia mieszkań poniżej 1,5 osoby na 1 izbę mieszkalną. Wśród tych gromad znajdują się letniska podmiejskie jak Grotniki, Sokołniki, Kolumna, Gażków, Rębani i t.d. odznaczające się jednocześnie dużym odsetkiem ludności nirolniczej. Ogólnie biorąc region podmiejski cechuje duży stopień zaludnienia mieszkań a 50% wszystkich osiedli wykazuje zaludnienie przekraczające wskaźnik 2 osób na izbę mieszkalną. Analiza kartograficzna tego zjawiska nie wykazuje żadnych prawidłowości w rozmieszczeniu osiedli o mniejszej lub większej gęstości zaludnienia mieszkań, a przeciwnie przedstawia mozaikę trudną do wyłuszczenia. W każdym razie ten ogólnie wysoki wskaźnik występujący jednocześnie z bardzo złym stanem technicznym budynków, zarówno w miastach jak i na wsi, wskazuje na bardzo ograniczone funkcje letniskowe wypoczynkowe jakie może spełniać i spełnia region podmiejski.

Ważna rola strefy podmiejskiej jako obszaru życia wiejskiego, produkującego świeże owoce i warzywa, oraz świeże mleko na potrzeby mieszkańców miasta, jak również jako

40

obszaru wypoczynkowego i bliskiej turystyki masowej - zaznacza się w sposobie użytkowania ziemi. Region pod-
26dmni rozpatrywany w całości jest obszarem typowo rol-
niczym: 60% ogólnej powierzchni stanowią grunty orne,
20,1% łąki i pastwiska, natomiast ogrody warzywne tylko
1,2%, a sady owocowe 0,2%. W rolnictwie dominują uprawy
stosowane na terenie całego województwa: zboże, ziemniaki
i rośliny pastewne, a fakt bliskiej obecności tak wiel-
kiego miasta jak Łódź nie zaznacza się w jakiejś wyraznej
sposób.

Charakterystyczna cecha strefy podmiejskiej, a miano-
wicie mocno rozwinięte ogrodnictwo w małym stopniu wystę-
puje w regionie podlódzkim. Ogólne powierzchnie sadów i
ogrodów warzywnych nie wchodzą na strefę wielkiego miast-
ta. Znacznie więcej tereny sadownicze znajdują się w gra-
nicach administracyjnych Łodzi, a poza tym na terenie nie-
których miast /iabianice, Zgierz, Brzeziny/, oraz w gminie
Lawonów, Kruszków, Galkówek, Dobra i Tuczniew. W dziedzinie
warzywnictwa znaczącym jest fakt intensywnej gospodarki
warzywniczej na obszarze miasta Łodzi. Obszar ogrodów wa-
rzywnych przydomowych na terenie Łodzi przekracza łączny
obszar tych ogrodów w całym regionie podlódzkim, a obszar
polowych upraw warzywnych - wynosi prawie połowę upraw
regionu. Teza Łodzią znacząco więcej tereny warzywnicze znaj-
dują się w niektórych miastach jak Pabianice, Oponków, Ale-
ksandrów, Konstantynów i w nieco mniejszym stopniu Zgierz,
A także w gminach otaczających granice Łodzi.

Obok rolnictwa, a szczególnie jego najintensywniejsza
gałęź ogrodnictwa, w pewnym sensie jako jego przeciwsta-
wienie, występują lasy. Na skutek ogromnego wyniszczenia
lasów w okolicach Łodzi dokonanego w ciągu minionego stu-
lecia i rabunkowej gospodarki kapitalistycznej prowad-
zonej do ostatnich czasów - w regionie podlódzkim lasy
obejmują tylko 15% ogólnej powierzchni terenu. W stosunku
do postulowanych przez fachowców wskaźników dla strefy
podmiejskiej jest to za mało, gdyż jak pisał w swoim
ostatnio opublikowanym artykule "Zarysunki o lasach
podmiejskich" obszar zalesiony powinien wynosić 25 - 30%
obszaru całego regionu wraz ze strefą podmiejską.

50

Las spełniają ważną rolę w organizacji wypoczynku dla pracującej ludności miast szczególnie wielkich i trzeba stwierdzić, że pozostałe do dziś niewielkie torony lasne regionu podkórskiego nie mogą w stopniu zadowalającym spełniać swoich ważnych funkcji, chociaż trzeba tu podkreślić korzystne rozmieszczenie istniejących kompleksów lasnych i dogodnej z nimi komunikacji (np. las Łagiewnicki, las zgi raki, las tuszynski). Zresztą w tej dziedzinie problem polega nie tylko na zwiększeniu powierzchni lasnej, ale również na właściwych połączeniach komunikacyjnych miasta z istniejącymi dziś lasami.

Dokonany powyżej przegląd poszczególnych cech regionu podkórskiego jasno wskazuje, że strefa podmiejska Łodzi nie jest należycie wykształcona, i że region podkórski w bardzo dużym stopniu odpowiada pojęciu strefy podmiejskiej wielkiego miasta. Łódź, miasto w którym zaniedbana okroś kapitalistycznego występują z niesłychaną wyrazistością była do niedawna - jak tego dowodzi niniejsze studium - prawie całkowicie odizolowana od sąsiedztwa. Brak właściwie rozwiniętych miast - satelitów; kontrast pomiędzy wielkim miastem o gęstości zaludnienia niespotykanej gdzie indziej w Polsce, a rozciągającymi się w jego granic bardzo rzadko zaludnionymi terenami wiejskimi o ograniczonej przewadze ludności rolniczej; region podmiejski o kilkuprocentowej zaludnieniu przewadze ludności wiejskiej, przy jednoczesnym braku władztwa zagospodarowanych osiedli letniakowych; ograniczone funkcje wypoczynkowe i niesłychanie mały ruch dojazdowy do pracy w Łodzi z jej sąsiedztwa, a co najważniejsze mała dynamika rozwoju, wyrażająca się niskim saldowno wzrostem ludności przez ostatnie trzydzieści lat - są wynikiem tego odizolowania i zupełnie specyficznych warunków rozwoju miasta. Obecnie Łódź posiada piętno upodlegzonego miasta fabrycznego i odrabia zacofanie ostatniego stulecia. A zacofanie jest nie tylko niską wartością stannu nabudowy, wąskie i źle zastrakowane ulice, brak wody i kanalizacji itd., ale także niewłaściwie wykształcona i nieorganizowana strefa podmiejska.

51

Reasumując stwierdzić należy, że o ile Łódź odgrywa znaczną, choć jednostrobną rolę w skali krajowej, jej wpływ na ukształtowanie regionu, a zwłaszcza bliskiego sąsiedztwa jest wyjątkowo mały. Przyniesiny tego stanu rzeczy, będącego w pewnym stopniu objawem ogólnego zaniedbania miasta w okresie kapitalizmu, nie są dostatecznie wyjaśnione. Wydaje się jednak, że następujące względy miały na to zjawisko znaczny wpływ:

- 1/ Jako kilkustetyściennne miasto Łódź rozwinęła się w nieswycie krótkim czasie. Szerog procesów prowadzących do wytworzenia wokół wielkich miast strefy podmiejskiej zaczęła właściwie występować dopiero w okresie międzywojennym /np. przenoszenie drobniejszych zakładów poza Łódź, organizacja komunikacji podmiejskiej, budowa osiedli letniskowych i t.d./ Równocześnie jednak okres ten był dla Łodzi okresem przebudowy podstawowej gałęzi przemysłu, a mianowicie przemysłu włókienniczego i okresem ciężkiego kryzysu gospodarczego.
- 2/ Obecne granice administracyjne Łodzi, które powodowały, że miasto rozwijające się wokół Łódź znacznie oddalonych od siebie ośrodków, tworzyły w pewnym sensie swą strefę podmiejską. Obecne granice miasta powodowały również, że przebiegające w okolicznych gminach procesy urbanizacyjne, włącznie nawet powstania nowego typowego miasta - satelity /Ruda Fabianicka/ nie znajdują obecnie żadnego wyrazu, gdyż osiedla te /Chojny, Brus, osiedle gminy Radogoszcz-Nowosolna/ znalazły się obecnie, jako przedmieścia w ramach granic administracyjnych miasta.
- 3/ Jednostrobnosc struktury samego miasta i jego zaniedbanie, objawiające się zwłaszcza w niekwalifikowaniu w większych rozmiarach, aż do ostatniej wojny funkcji usługowych. Resultatem tego stanu rzeczy była mała siła atrakcyjna, jaką Łódź wywierała na okolice.
- 4/ Struktura społeczna mieszkalności Łodzi będąca skutkiem olbrzymich różnic klasowych. W Łodzi brakło warstw średnich, które w warunkach kapitalistycznych przyczyniają się głównie do rozwoju osiedli podmiejskich.

152

TYTUŁ LITERATURY /wzniejsze pozycje

1. H. Baruch - Fabianice, Rzgów i Wieś Okoliczne
Warszawa 1953 rok.
2. T. Kobylński - Urbanistyka, Warszawa 1952 r.
3. W. yszewski - La naissance et le premier
developpement de l'industrie
textile de Fabianice /Polonno/
1823 - 1869. Warszawa 1939 r.
4. S. Davidowicz - Planowanie miast. Podstawy
gospodarcze i techniczne.
Warszawa 1951 r.
5. Hauke i Bużgajew - Planowanie strefy podmiejskiej.
Warszawa 1952 r.
6. L. Straszewicz - Strefa podmiejska Łodzi.
1643 1954 r.
7. I. P. Lewoszenko - Planowanie miast. Wskaźniki
techniczne - ekonomiczne.
Warszawa 1954 r.

52

ZASIEG WIELKOW ŁODZ

Wykaz miejscowości, w których znajdują się
Centralnym Zarządem w Łodzi

Województwo miasto	Placówki podległe Centralnym Zarządowi									
	Bielski Polski	Bielski Polski	Wielkiego Polskiego	Zgrzebno	Jedwabie	Tomasz Lubowski	Żelazna Kopalnia	Radomski	Opatowski	Opatowski
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
<u>miasto Warszawa</u>										+
<u>z województwa warszawskiego</u>										
Chodaków										
Grodzisk										
Kozłówek										
Milanówek										
Ostrołęka										
Płock										
Piastów					+					
Pruszków										
Siedlce										
Wiązów										
Zyrardów			+							+
Ostrów Mazowiecki										
<u>z województwa bydgoskiego</u>										
Bydgoszcz										+
Brodnica										
Choźmo										
Choźmża										
Choźniew										
Grudziądz										
Inowrocław										
Rypin										

W ŁODZI

ują się zakłady przemysłowe podległe
m w Łodzi.

Centralnym Zarządem Przemysłu	
Odziołowego	11
Filcowego	12
Tętnin technicznych	13
Artykułów technicznych	14
Wzkieł sztucznych	15
Maszyn włókienniczych	16
Remontu Maszyn Włókienniczych i Odzieżowych	17
Obuwniczego	18
Garbarskiego	19
Artykułów Skórzanych	20
Cólikarstwo i Galanteria	21
Papierniczego	22
Przet. Pap. i Mat. Biał.	23
Gumowego	24
Fabryk. Przędz. Kraw. Kolan.	25

p. Województwo - Miasto	Podległe P.									
	3 Bawoliński Północ	4 Bawoliński Południe	5 Wielkopolski Północ	6 Zgrzebny	7 Jedwabniczy	8 Tuzim Pracowniczy	9 Dzielnicki	10 Profosmicki	11 Óleśny	
Solec Kujawski										
Toruń										+
Włocławek										
Pakość										
<u>W woj. poznańskim</u>										
Poznań				+						+
Bolechowo				+						
Gorzów					+					
Gniezno										+
Jarocin										+
Kalisz					+	+	+	+		+
Krotoszyń										+
Leszno										+
Mirosław										+
Ostrów Wielkopolski										+
Pleszew										+
Rawicz										+
Sroda										+
Turek						+				+
Zbąszczyca										+
<u>mi. Łódź</u>	+	⊙	+	+	+	+	+	+	+	+
<u>W woj. łódzkiej</u>										
Aleksandrów									+	
Bełchatów										
Brzeziny										+

Województwo - Miasto	Klasóki po										
	1 Bawelniango - Póline	2 Bawelniango - Póline	3 Bawelniango - Póline	4 Bawelniango - Póline	5 Bawelniango - Póline	6 Bawelniango - Póline	7 Bawelniango - Póline	8 Bawelniango - Póline	9 Bawelniango - Póline	10 Bawelniango - Póline	11 Bawelniango - Póline
Kutno											
Koszezenia	+										
Ozorków	+										
Fabianice	+										
Piotrków	+										
Tomaszów											
Konstantynów											
Zelów	+										
Zduńska Wola											
Zgierz											
Sieradz											
Radomsko											
Wojciechów k/Radomska											
<u>z pow. kieleckiego</u>											
Kielce											
Ostrowiec											
Radom											
<u>z pow. lubelskiego</u>											
Lublin											
Biała Podlaska											
Chełm											
Kurów											
Lubartów											
Paławy											
Tomaszów Lubelski											
Zamość											
Zuków											

56

Województwo - Miasto	Piasówki									
	Bembińskiego - Pólcno	Buczajńskiego - Porudnie	Wojnińskiego - Pólcno	Zgrzebnego	Jedwabnickiego	Tkanin Deborcey Inych	Dziwierskiego	Poloszanicza	Odsietowego	
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
<u>z woj. białostockiego</u>										
Białystok			♦			♦	♦			
Fasty	♦									
Krynki										
Walikły	♦									
Zambrów	♦									
<u>z woj. olsztyńskiego</u>										
Olsztyn										
Braniewo										
Ketrzyn										
Lidzbark										
Bartoszyce								♦		
<u>z woj. Gdańskiego</u>										
Gdańsk						♦		♦		
Gdynia										
Elbląg										
Rumia - Zagorze										
Sopot										
Starogard										
Wejcherowo										♦
<u>z woj. koszalińskiego</u>										
Białogard										
Brzezie										
Darłowo										

Pracownicy podległe Centralnym Zarządom Przemysłu	
11	Odzieżowego
12	Falcowego
13	Wzorniczo Technicznych
14	Artykułów Technicznych
15	Włókienniczych Sztucznych
16	Maszyn Włókienniczych
17	Remontu Maszyn Włókna i Odzież.
18	Obuwianego
19	Garbarskiego
20	Artykułów Skórzanych
21	Góźnikarstwo i Galanteria
22	Papierniczego
23	Przet. Pap. i Mat. Sztucznych
24	Gumowego
25	Panstw. Przem. i Krew. Kuch.

57

Województwo - Miasto	Placówki podległe Gen											
	W Bawelnianego - Pólnoc	4 Bawelnianego - Południe	5 Wielkianego - Pólnoc	6 Zgrzebnego	7 Jedwabniczego	8 Włocław - Polkowicki	9 Dziwiszkiego	10 Poleszanieckiego	11 Dziwiszkiego	12	13	
2												
<u>woj. szczeciński</u> Szczecin Szczecin-Żydowiec Dębno Kępslibórz												+
<u>woj. zielonogórski</u> Zielona Góra Nowa Sól Szprotawa Żary Draudnik												+
<u>woj. wrocławski</u> Wrocław Boguszów Bogatynia Baworowo Dalków Chojnów Dzierżoniów Gryfów Głuszyce Glinica Gramięca												+

27
C

		Placówki podległe C									
Województwo		Bawelnianego - Pólmoc	Bawelnianego - Południe	Bawelnianego - Pólmoc	Zgrzebnego	Jedewniczego	Tranin Belaracyjnych	Dziwiarskiego	Podczoszniczego	Odzieżowego	
* Miasto	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
0.	Jelenia Góra			+						+	
1.	Jawor										
2.	Jadżownik										
3.	Kamienna Góra					+				+	
4.	Krasnowice		+							+	
5.	Kudowa		+								
6.	Kłodzko										
7.	Kowary						+				
8.	Legnica							+		+	
9.	Lubań		+								
10.	Leśnica										
11.	Leśna		+								
12.	Mirsk		+								
13.	Nowa Ruda					+					
14.	Nowa Bystrzyca										
15.	Oleśnica										
16.	Piszcz		+								
17.	Podgórzyn				+						
18.	Piżawa Górna					+				+	
19.	Pobiedzna						+				
20.	Prochowice										
21.	Radków							+			
22.	Świebodzice									+	
23.	Świdnica										
24.	Stabłowice			+							
25.	Strzegom										
26.	Skierczyn							+			
27.	Wrocław										

59

Województwo - Miasto	Miejscowości podległe									
	Bawolnowy - Póznac	Bawolnowo - Południe	Wieliczki - Póznac	Zgorzelec	Jedwabniczego	Technin Bokarskich	Dziwierskiego	Podczonimskiego	Odzińskiego	
2	1	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Złotoryja										
Zgorzelec										
<u>z woj. opolskiego</u>										
Opole										
Bartoszyce										
Budkowice Stare										
Brzeg n/Odra										
Dobrzeń Wielka										
Dylaki										
Głucholawy										
Głubczyce										
Kietrz										
Kluczborek										
Łącznik										
Niemodlin										
Otrzęt										
Prudnik										
Biała Brudnicka										
<u>z woj. krakowskiego</u>										
Kraków										
Andrychów										
Choszczów										
Dobczyce										
Łodygowice										
Myslenice										

Leczek Centralnym Zarządom Przemysłu	
1	Odzieżowego
2	Włóczęgo
3	Technicznych
4	Artyzackich Technicznych
5	Żelaznych Szluczkowych
6	Maszyn Włókienniczych
7	Remontu Maszyn Włókienniczych
8	Obuwniczego
9	Garbarskiego
10	Artyzackich Skórzanych
11	Góslkarstwo 1 Galanteria
12	Papierniczego
13	Przet. Pap. 1 Mat. Papierniczych
14	Gumowego
15	Penstw. Przetw. Krav. Kucharskiego

		Powiaty podległe Centr								
Województwo - Miasto		Białostockiego - Północ	Białostockiego - Południe	Województwa - Północ	Zgrzebne	Jedwabnickiego	Tkanin Dekoracyjnych	Dziwiszowskiego	Podlaskiego	Odzieńskiego
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
9	Nowy Sącz									
0	Nowy Targ									
1	Oświęcim									
2	Szczątkowa									
3	Tarnów									
4	Wieliczka									
5	Żywiec									
6	Wolbrom k/Olkusza									
<u>z woj. rzeszowskiego</u>										
7	Rzeszów									
8	Dębica									
9	Przemysel									
0	Skoponie									
<u>z woj. stalinszowskiego</u>										
1	Biała			+						
2	Bielsko					+				+
3	Będzin									+
4	Bytom									+
5	Częstochowa									
6	Chorzów									
7	Częstochowa		+	+						
8	Gliwice									
9	Myszków									
0	Rybnik					+				
1	Sosnowiec									
2	Skoczów								+	+
3	Tarnowskie Góry									+
4	Zawiercie			+						

Centralnym Zarządowi Przemysłu:

11	Odzieżowego	+	+	+	+
12	Filcowego	+	+	+	+
13	Włókienniczych Technicznych	+	+	+	+
14	Artystów Technicznych	+	+	+	+
15	Wzorków Sztucznych	+	+	+	+
16	Maszyn Wzorkowniczych	+	+	+	+
17	Remontu Maszyn WZK. i Odzież.	+	+	+	+
18	Obuwicznego	+	+	+	+
19	Wzorkowniczego	+	+	+	+
20	Artystów Skórzanych	+	+	+	+
21	Gódkarstwo i Galanteria	+	+	+	+
22	Papierniczego	+	+	+	+
23	Przet. Pap. i Mat. Białych	+	+	+	+
24	Gumowego	+	+	+	+
25	Państw. Przem. Krz. i Kwa.	+	+	+	+

61

ZASIEG WFLAWOW ŁODEI

Wykaz miejscowości, w których znajdują się placówki
Handlu w Ł.

Lp.	Województwo - Miejscowość	Centralny Zarząd Handlu "elsztyński"	Centralna Odzisłowa	Centrala Żywno- ści i Artykułów Technicznych
1	2	3	4	5
1.	<u>m.st. Warszawa</u>	+	+	+
2.	<u>z woj. warszawskiego</u>			
3.	Oiechanów		+	
4.	Garwolin	+	+	
5.	Płock	+	+	
6.	Pałtusk	+	+	
7.	Siedlce	+		
8.	Żybardów	+		
	<u>z woj. bydgoskiego</u>			
9.	Bydgoszcz	+	+	
10.	Brodnica	+		
11.	Chojnice	+	+	
12.	Grudziądz	+	+	
13.	Inowrocław	+	+	
14.	Toruń	+	+	
15.	Włocławek	+	+	
	<u>z woj. poznańskiego</u>			
16.	Poznań	+	+	
17.	Gniezno	+		
18.	Jarocin	+		

WOW ŁODZI

Wszystkie placówki podległe ^{Centralom} Handlowym i Centralnym Zarządom Handlu w Łodzi.

Centrala Żywno- Artykułów Technicznych	Centralny Zarząd Skupu Surowców Włókienniczych i Skórzanych	Centrala Handl. Przem. Skórzanego	Centrala Handl. Przemysłu Papierniczego	Centralny Zarząd Żywności & Kuchni	Biuro Żywno- Wyrobu Ciepłych	Centralny Zarząd Handlu Artykułów Gospodarstwa Domego	Uwagi
5	6	7	8	9	10	11	12
+	+	+	+	+	+	+	
	+		+			+	
	+	+	+		+	+	
	+	+	+		+	+	
	+	+	+		+	+	
	+	+	+		+	+	
	+	+	+		+	+	
	+	+	+		+	+	
	+	+	+		+	+	

22

Lp.	Województwo - Miejscowość	Centralny Zarząd Kurtu Technicznego	Centralna Odmieśowa	Centrala Zbytu Artykułów Technicznych	Centralny Zarząd Skupu Surowek Włókienniczych i Skórzanych
1	2	3	4	5	6
18	Kalisz	+	+		
19	Koło		+		
20	Leszno	+	+		+
21	Ostrów Wielkopolski	+			
22	Pala	+	+		
23	Pleszew				+
24	Zbąszczyca	+			
	zwaną				
25.	<u>na 1944</u>	+	+	+	+
	<u>z woj. łódzkiego</u>				
26.	Kutno	+			
27.	Łowicz		+		
28.	Pabianice		+		
29.	Piotrków	+	+		
30.	Radomsko	+			
31	Skierzwice	+			
32	Tomaszów Mazowiecki	+			
33	Wieluń	+			
34	Zdunską Wola	+	+		
35	Żgierz	+			
	<u>z woj. kieleckiego</u>				
36	Kielce	+	+		+
37	Buska-Zdrój	+	+		
38	Konstancja	+	+		
39	Ostrowiec Świętokrzyski	+	+		
40	Radom	+	+		+

Centralny Zarząd Skupu Surowców Włókienniczych i Skórzanych	6	+ + + + +
Centralne Handlowe Przedsiębiorstwo Skórzane	7	+
Centralne Handlowe Przedsiębiorstwo Papiernicze	8	+ + + + +
Centralny Zarząd Zbytu Składa i Parcelarny	9	+
Biuro Zbytu Wyrobów Gumowych	10	+
Centralny Zarząd Handlu Artystów Gospodarstwa Domowego	11	+ + + + +
Uwagi	12	

62

Lp.	Województwo - Miejscowość	Centralny Zarząd Karta Pełstyniowego	Centralna Odrębowa	Centralna Zbieta Artyściów Technicznych	Centralny Zarząd Skupu Surowców Przemysłowych i Skórzanych
1	2	3	4	5	6
	<u>z woj. lubelskiego</u>				
41	Lublin	+	+		+
42	Biała Podlaska	+			
43	Chełm	+	+		
44	Zamość	+	+		+
45	Zamość	+	+		+
	<u>z woj. białostockiego</u>				
46	Białystok	+	+		+
47	Ełk	+	+		
48	Łomża	+	+		+
49	Suwałki	+	+		+
	<u>z woj. olsztynskiego</u>				
50	Olsztyn	+	+		+
51	Bartoszyce				+
52	Giżycko	+	+		
53	Ostroda	+	+		
54	Prabuty				+
	<u>z woj. gdańskiego</u>				
55	Gdańsk	+	+		+
56	Gdynia	+		+	
57	Słobes	+			

6	Centralny Zarząd Sztuki Surobów Przemysłowych i Skórzanych	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
7	Centrala Handlowa Przemysłu Skórzanego	+		+							
8	Centrala Handlowa Przemysłu Papierniczego	+		+							
9	Centralny Zarząd Zdruż Szkieł i Porcelany										
10	Biurowo Zbiórka Wyrobów Gumowych	+		+							
11	Centralny Zarząd Hutnictwa Gospodarkowa Dobrowego	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
12											12

64

Lp.	Województwo - Miejscowość	Centralny Zarząd kartu Tekstylnej	Centrala Odzieżowa	Centrala Zbytu Artykułów Technicznych	Centralny Zarząd Skupu Surowców Włókienniczych i Skórzanych
1	2	3	4	5	6
58	Kościerzyna	+	+		
59	Morborgl	+	+		+
60	Sopot		+		
61	Starogard		+		
62	Tezew	+			
63	Wejcherowo		+		
<u>z woj. koszalińskiego</u>					
64	Koszalin	+	+		+
65	Słupsk	+	+		+
66	Szczecinek	+	+		
<u>z woj. szczecińskiego</u>					
67	Szczecin	+	+		+
68	Gryfice	+	+		
69	Kysliborz	+	+		
70	Stargard	+			
<u>z woj. zielonogórskiego</u>					
71	Zielona Góra	+	+		+
72	Gorzów Wielkopolski	+	+		+
73	Żary	+	+		
74	Sulechów	+			

6	Stupi Cirowców Wielkimińskich i Skórzanych	+	+	+	+	+
7	Centrala Handlowa Przemysłu Szkolnego		+			
8	Centrala Handlowa Przemysłu Papierniczego		+			
9	Centralny Zarząd Zbytu Szkła i Porcelany					
10	Biuro Zbytu Wyrobów Gumowych		+	+		
11	Centralny Zarząd Kurtki Artystów Gospodarstwa Domowego			+	+	
12	Uwagi					

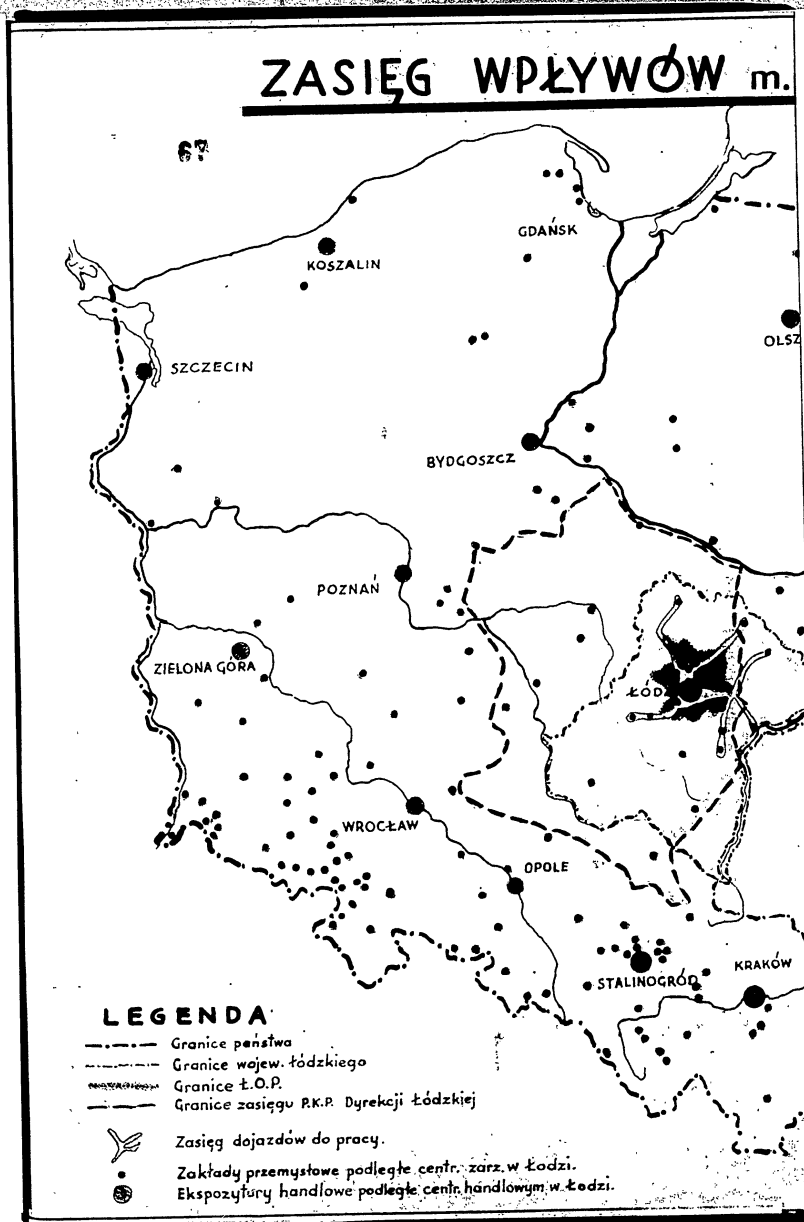
65

Lp.	Województwo - Miejscowość	Centralny Zarząd Hurtu Bekstylnego	Centrala Odzieży	Centrala Zbytu Artykułów Technicznych	Centralny Zarząd Stawu Serwisów Praktycznych i Skórzanych
1	2	3	4	5	6
	<u>z woj. wrocławskiego</u>				
75	Wrocław	+	+		+
76	Bonin				
77	Deleszów	+	+		
78	Jelenia Góra	+	+		+
79	Kłodzko	+	+		
80	Legnica	+	+		+
81	Lubią	+			
82	Świebodzice		+		
83	Wałbrzych	+	+	+	+
	<u>z woj. opoleckiego</u>				
84	Opole	+	+		+
85	Brzeg		+		
86	Głuchokazy		+		
87	Kluźborek	+	+		
88	Racibórz	+	+		+
	<u>z woj. krakowskiego</u>				
89	Kraków	+	+		+
90	Chrzanów	+	+		
91	Nowy Sącz		+		
92	Nowy Targ				
93	Sucha k./Zywiec				+
94	Tarnów				+
95	Wodowice	+	+		

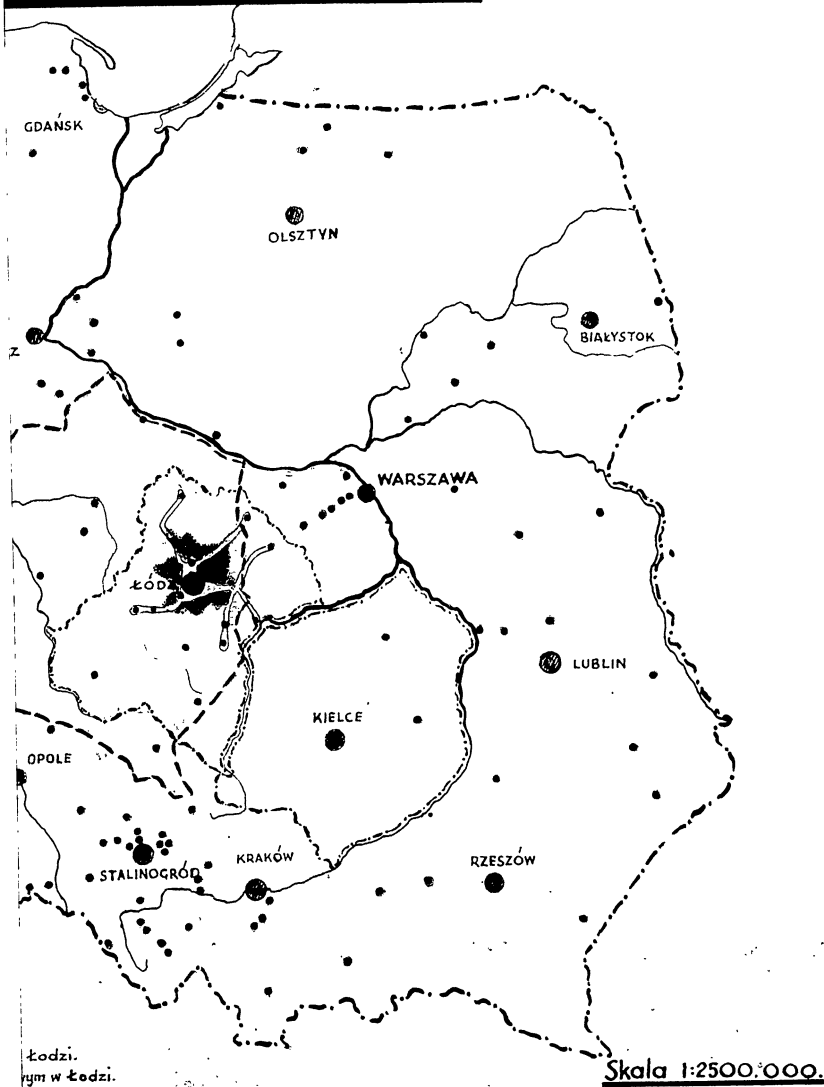
6	Centralny Zarząd Skupu Surowców Przemysłowych i Skórzanych	+	+	+	+	+	+	+	+
7	Centrala Handlowa Przemysłu Skórzanego					+			
8	Centrala Handlowa Przemysłu Papierniczego					+		+	+
9	Centralny Zarząd Zbytu Szkła i Porcelany					+			
10	Biuro Zbytu Wyrobow Gumowych					+			
11	Centralny Zarząd Rzutu Artykułów Egzotycznych Egzotycznego					+		+	+
12	Uwagi								

68

LP.	Województwo - Miejscowość	Centralny Zarząd Kartu Tekstylnego	Centrala Ociepowa	Centrala Zbytu Artykułów Technicznych	Centralny Zarząd Skupu Surowców Tekilennicznych i Skórzanych
1	2	3	4	5	6
	<u>z woj. rzeszowskiego</u>				
96	Rzeszów	+	+		+
97	Dębica	+			
98	Jarosław	+			+
99	Jasło	+			
100	Krosno	+	+		+
101	Przemyśl		+		
102	Rozwadów	+	+		
	<u>z woj. stalinogrodzkiego</u>				
103	Stalinogród	+	+	+	
104	Bielako	+	+	+	
105	Bytom	+	+		+
106	Cieszyn	+			
107	Częstochowa	+	+	+	
108	Gliwice	+	+		
109	Myszkowice				
110	Psierywa	+			
111	Raciborz				
112	Rybnik	+	+		
113	Świętochowice	+			
114	Sosnowiec		+		+
115	Szopienice	+			
116	Tarnowska Góra	+			
117	Zabrze	+			
118	Zawiercie	+			
119	Otrzęt				+

WPKŁYWÓW m. ŁODZI.

r

7

81

15 7

HIPOTEZA

ROZWOJU PRZEMYSŁU W OKRESIE
PERPEKTYWICZNYM NA TERENIE
M. ZGIERZA.

1944, marzec - maj 1957 r.

- 2 -

S p i s t r e ś c i

I.	Wstęp	str. 3
II.	Ogólna charakterystyka	" 4
III.	Przemysł włókienniczy	" 6
IV.	Przemysł chemiczny	" 22
V.	Przemysł metalowy	" 27
VI.	Przemysł energetyczny	" 32
VII.	Przemysł drzewny, papierniczy i poli- graficzny	" 33
VIII.	Przemysł skórszany	" 38
IX.	Przemysł spożywczy	" 39
X.	Budownictwo i przemysł materiałów budowlanych	" 44
XI.	Rekapitulacja	" 46
XII.	Bilans wody	" 48

- 3 -

I. W. S. P. I.

Opracowanie niniejsze wykonane zostało w ramach Biura Projektów Budownictwa Komunalnego w Łodzi w związku z opracowywanym obecnie projektem Wodociągów i Kanalizacji miasta Zgierza.

Konieczność wykonania niniejszej pracy wynika z braku dostatecznych danych ośnośnie gospodarki wodnej i porządku tyw rozwoju przemysłu na terenie miasta w planie ogólnym i innych stojących do dyspozycji materiałów. Powodną trudność następną jest również fakt, że istniejące opracowania bliższe się na 1970 r. który jest okresem zbyt krótkim dla potrzeb projektu wod. kan. Niniejsze opracowanie ma esę celowo przynajmniej zastąpić brak bardziej szczegółowych autorytatywnych danych ośnośnie planów rozwoju przemysłu i przyszłego zapotrzebowania na wodę dla przemysłu.

Opracowanie oparte jest w zasadzie na następujących materiałach wyjściowych:

1. Łódzki Okręg Przemysłowy - Przemysł - opracowanie wykonane w Pracowni Planów Regionalnych w Łodzi.
2. Plan Regionalny - Łódzkiego Okręgu Przemysłowego wykonany w Pracowni Planów Regionalnych w Łodzi.
3. Założenia Programowe m. Zgierza wykonane w Pracowni Planów Regionalnych w Łodzi.
4. Plan Ogólny m. Zgierza wykonany w Pracowni Urbanistycznej w Łodzi.
5. Ankiety przemysłowe zakładów w Zgierzu zebrane na polecenie P.K.P.C. przez M.K.P.C. w Łodzi.
6. Ankiety zebrane przez Biuro Projektów Budownictwa Komunalnego w Łodzi.
7. Usne opinie kierownictwa poszczególnych zakładów przemysłowych, oraz centralnych zarządów i zarządów przemysłu zebrane w związku z niniejszym opracowaniem. Całość została dodatkowo przekonsultowana z zainteresowanymi resortami i instytucjami.

= 4 =

II. Ogólna charakterystyka

Przemysł jest w Zgierzu, podobnie jak i w większości innych miast Łódzkiego Okręgu Przemysłowego, podstawowym czynnikiem rozwoju i istnienia miasta. Prawie 70% ogółu zatrudnionych w Zgierzu pracuje w miejscowych zakładach przemysłu klasycznego. Miejscowe zasoby siły roboczej są nawet niewystarczające dla potrzeb przemysłu kluczowego, na skutek czego około 2.300 pracowników dojeżdża codziennie do pracy z okolicznych wiosek i osiedli. W Łódzkim Okręgu Przemysłowym zakłady zlokalizowane w Zgierzu odgrywają poważną rolę, przy czym miasto jest trzecim co do wielkości ośrodkiem przemysłu na tym terenie. W niektórych dziedzinach produkcji, a zwłaszcza w zakresie produkcji barwników i w przemyśle włókiennym, Zgierz jest ważnym ośrodkiem produkcji w skali krajowej.

Struktura branżowa przemysłu zgierskiego jest nieznacznie charakterystyczna dla stosunków panujących w ogóle w Łódzkim Okręgu Przemysłowym. Ilustruje to następujące zestawienie:

	<u>Liczba zatrudnionych</u>
Przemysł włókienniczy	7.500 osób
" chemiczny	5.250 "
" metalowy	619 "
" energetyczny	110 "
" drzewny i papierniczy	400 "
" skórzany	40 "
" spotywczy	150 "

Budownictwo i przemysł materiałów
budowlanych

240 "

Razem: 12.660 osób.

Jeśli uwzględnimy, że przemysł chemiczny w Zgierzu nastawiony jest w znaczącej mierze na produkcję barwników i obsługę w szerszym sensie przemysłu włókienniczego, dochodzi się do wniosku, że znakomitą większość przemysłu zgierskiego stanowi przemysł włókienniczy, wgl. przemysł związany z włókiennictwem. Jest to najbardziej charakterystyczne, że pozostałe zakłady przemysłowe, poza zakładami chemicznymi i włókienniczymi, stanowią niewielkie obiekty o małej zdolności produkcyjnej. Zakłady te związane są z kolei również w znaczącej części związane z przemysłem włókienniczym.

- 5 -

niczym / zakłady remontu maszyn włókienniczych i t.p./

Pod względem układu przestrzennego zakłady przemysłu włókienniczego i pozostałe zakłady przemysłowe na terenie miasta oddzielają się wyraźnie od kompleksu zakładów chemicznych "Boruta". Zespół zakładów przemysłu lekkiego znajduje się na terenie miasta zrośnięty i otoczony terenami osiedleńczymi i mieszkaniowymi w sposób charakterystyczny dla rozwoju przemysłu i zabudowy w okresie kapitalistycznym w ogóle, a zwłaszcza w tej części kraju. Natomiast zakład przemysłu chemicznego stanowi jednostkę terenowo wyodrębnioną całkowicie z obszaru zajętego przez tereny mieszkaniowe i osiedleńcze, w odległości 2-3 km od obecnego śródmieścia.

• Perspektywy rozwoju tych dwóch różnych zespołów przemysłowych są też różne.-

6

III. Przemysł Włókienniczy

Przemysł włókienniczy jest w Zgiersu, podobnie jak i w innych miastach Łódzkiego Okręgu Przemysłowego najważniejszą gałęzią produkcji, zatrudniająca ponad dwie trzecie wszystkich pracujących w przemyśle. Struktura i charakter przemysłu włókienniczego Zgierza odbiega jednak dość wydatnie od typu charakterystycznego dla innych miast przemysłowych tego okręgu.

Historia przemysłu włókienniczego zgierskiego rozpoczyna się w 1821 r., kiedy prezes komisji przemysłowej województwa mazowieckiego Rajmund Rembeliński zawarł w Zgiersu umowę ze specjalistami polskimi i niemieckimi, którzy przybyli tu, aby zajęć się tkactwem, przędzalnictwem, farbiarstwem i wykończalnictwem. Przywileje nadane w umowie zgierzkiej spowodowały, że małe miasteczko zaczęło się szybko rozrastać w powstający ośrodek przeróbki wełny. W ciągu XIX wieku drobne początkowo warsztaty tkackie i manufaktury zmieniły się w mechaniczne fabryki włókiennicze.

Rozwój sukiennictwa w pierwszej połowie XIX wieku był w Zgiersu znacznie szybszy, niż w innych osadach przemysłowych założonych w tym czasie, na skutek czego miasto zaczęło szybko odgrywać rolę głównego ośrodka organizującego region przemysłowy powstający w wąskim trzydziestokilometrowym pasie, sięgającym się wzdłuż zachodniej granicy województwa mazowieckiego. Późniejsze wstrząsy polityczne i gospodarcze, które zahamowały rozwój przemysłu wełnianego w większości nowozałożonych osad przemysłowych, dotknęły przemysł zgierzki w mniejszym stopniu.

Rozwijający się nieco później w Łodzi, również w formie fabrycznej, przemysł bawełniany, spowodował niemiernie charakterystyczne w warunkach kapitalistycznych zjawisko przesunięcia się do mniejszych ośrodków regionu zakładów przemysłu bawełnianego, których ośrodki dyspozycyjne pozostały na ogół w Łodzi.

Proces ten doprowadził w Zgiersu w końcu XIX wieku do powstania jednego większego i kilku drobnych zakładów przemysłu bawełnianego, przy czym jednak przemysł wełniany w przeciwieństwie do innych miast Łódzkiego Okręgu Przemysłowego pozostał tu wydatną przewagą.

7

Powyższe specyficzne warunki historycznego rozwoju przemysłu włókienniczego w Zgierzu nie pozostały bez wpływu na jego obecny charakter. Od przemysłu włókienniczego innych miast okręgu Łódzkiego przemysł zgierski różni się:

1. Przewagą przemysłu wełnianego nad bawełnianym.
2. Brakiem wielkich kombinatów przemysłowych. Utworzone po ostatniej wojnie duże zakłady przemysłowe oparte są na komercyjnej, a nie administracyjnej, ale składają się na ogół z wielkiej liczby porozrzuconych w całym mieście oddziałów. Charakterystyczne dla całego Łódzkiego Okręgu Przemysłowego jest nieswładkie zacofanie techniczne przemysłu włókienniczego ma na skutek tego w Zgierzu mniejszy wpływ na jakość produkowanych wyrobów, gdyż w przemyśle wełnianym stan parku maszynowego nie odbija się w sposób tak bezpośredni na gotowym towarze. Tym nie mniej stan wielkości budynków i maszyn zamontowanych w zgierskich zakładach przemysłu włókienniczego jest wręcz rozpaściły. Specyficzne warunki rozwoju tej gałęzi wytwórczości, nastawionej w pierwszym rzędzie w okresie swego rozwoju na zaspokojenie potrzeb obrzyniego i mało wybrednego rynku rosyjskiego, pozostawiły specyficzne ślady na jego obecnej strukturze. Łatwość sbytu, wysokie cła ochronne i tania siła robocza nie zachęcały kapitalistów do stworzenia warunków postępu technicznego w ogóle, a bawełnianego w szczególności, nastawiony był na produkcję artykułów masowych i tanich i kompletowany był na przestrzeni długich okresów czasu pod kątem chwilowych zysków i koniunktur. Okres międzywojenny, będący w innych krajach okresem największego rozwoju technicznego przemysłu włókienniczego, zaznaczył się na terenie Zgierza zupełnie niemal brakiem inwestycji w tej dziedzinie produkcji. Utrata rynku rosyjskiego i połączenie z tym kryzys gospodarczy, a także dwa okresy rabunkowej gospodarki niemieckich okupantów spowodowały, że przemysł włókienniczy wyposażony jest obecnie w maszyny przystosowane w pierwszym rzędzie do produkcji artykułów masowych, lecz niezbytchamie przestarzałe i mało wydajne. Większość z nich pochodzi z przed 1920 r., a znaczna część z przed 1900 r. Mała wydajność na instalowanych maszyn stwarza nieekonomiczne warunki ich eksploatacji, przy czym jednak ich typ nie pozwala na przedstawienie ich na produkcję asortymentów bardziej urozma-

= 8 =

nych i luksusowych, przy których zagadnienie wydajności odgrywa mniejszą stosunkowo rolę. Większość zakładów przemysłu włókienniczego zgrupowana jest w dolinie rzeki Bzury, której wody wykorzystywane były dla poruszenia dawnych foluszy, oraz służyły dla celów technologicznych, poczym jednak rzeka została ostatecznie skierowana do roli odbiorcy ścieków fabrycznych. Zakłady te urodziły się i otoczone zabudową mieszkaniową w sposób niemiernie charakterystyczny dla okresu ich powstania.

Pod względem organizacyjnym przemysł włókienniczy w Zgierzu zgrupowany jest w 8 zakładach, a mianowicie:

	-Zatrudnienie	% ogółu
1. Zgierskie Zakłady Przemysłu Wełnianego im. J. Dąbrowskiego	2.221	29,3 %
2. Zgierskie Zakłady Przemysłu Zgrzebnego im. J. Pietrusińskiego	2.312	30,5 %
3. Zgierskie Zakłady Przemysłu Ba-wełnianego im. 100 Poległych	1.106	14,6 %
4. Zgierskie Zakłady Przemysłu Odzieżowego	1.585	20,8 %
5. Zakłady Pasmanteryjne im. St. Lenartowskiego	145	1,9 %
6. Łódzkie Zakłady Tkanin Drucianych	100	1,4 %
7. Spółdzielnia Pracy im. Waryńskiego	81	1,1 %
8. Spółdzielnia Sztuki i Przemysłu Ludowego	19	0,2 %
9. Spółdzielnia Inwalidów "Zgierzanka"	14	0,21%
Razem:	7.583	100,0 %

Przemysł wełniany zatrudnia łącznie ca 4.000 osób, czyli blisko 60% ogółu pracujących w przemyśle włókienniczym.

1. Zgierskie Zakłady Przemysłu Wełnianego im. J. Dąbrowskiego przy ul. Waryńskiego 8 zatrudniają łącznie 2.221 osób i posiadają 10 oddziałów w różnych częściach miasta. Ogółem tereny fabryczne obejmują 4.09 ha, przy czym wielkość poszczególnych działek fabrycznych waha się od 0,04 ha do 1,4 ha. Z podziału 10 oddziałów wyróżnić należy 5 dużych oddziałów, nadających się ewentualnie do utrzymania przy ul. Waryńskiego 8, Świerzeńskiego 6, 8 i 10; Reszta, tj. 1905 m² 4/6, oraz z 5 oddziałów małych, przewidzianych do likwidacji. Stan budynków fabrycznych 5 większych oddziałów jest również nie najlepszy. Większość budynków jest stara, przy czym niemal wszystkie posiadają

- 9 -

- drewniane stropy. Zabudowa poszczególnych działek fabrycznych jest chaotyczna, co stwarza wrażenie ciasnoty i utrudnia normalne procesy technologiczne. Maszyny we wszystkich oddziałach są zużyte w bardzo znacznym stopniu. Fabryka posiada dwa żłobki przyzakładowe na 70 dzieci-każdy, przy ul. Waryńskiego 6 i 8, świetlicę, przedszkole i ambulatorium.
- a/ Tkalnica i farbiarnia przy ul. Waryńskiego 8 mieści się na działce o powierzchni 1,4 ha. Na tej samej działce mieści się również budynek administracyjny zakładu. Oddział zatrudnia 525 osób. W oddziale tym odbywa się farbowanie surowca i tkanie. Energia elektryczna pobierana jest z sieci zawodowej. Urządzeń kanalizacyjnych jest brak. Oddział wymaga będzie kapitalnego remontu budynków i częściowej wymiany parku maszynowego.
- b/ Tkalnica przy ul. Świerczewskiego 6 mieści się na działce o powierzchni 0,5 ha. Oddział zatrudnia 350 osób. Energia elektryczna pobierana jest z sieci zawodowej. Budynki zużyte są w 50 %. Park maszynowy wymaga będzie w dalszej przyszłości wymiany. Oddział posiada uciążliwy dojazd i wadliwe powiązanie z oddziałem przy ul. Świerczewskiego 8. W myśl opinii kierownictwa zakładu oddział będzie istniał również w okresie perspektywicznym.
- c/ Przędzalnia przy ul. Świerczewskiego 8 mieści się na działce o powierzchni 0,7 ha. Oddział zatrudnia 709 osób. Produkowana jest jedynie przędza szregowa. Własnej skręcalni oddział nie posiada. Energia elektryczna pobierana jest z sieci zawodowej. Ścieki fabryczne odprowadzane są do rzeki poprzez istniejący osadnik. Na tej samej posesji mieszczą się również zabudowania prywatne. Budynki fabryczne zużyte są w 60 %. Stan parku maszynowego nie jest zadowalający. W perspektywie przewidziany jest kapitalny remont części budynków fabrycznych i rozbiórka niektórych z nich, oraz rozbiórka budynków prywatnych. Park maszynowy wymaga również częściowej wymiany.
- d/ Przędzalnia przy ul. Świerczewskiego 10 mieści się na działce o powierzchni 0,6 ha. Oddział zatrudnia 96 osób. Budynki, z których główny jest trzykondygnacyjny, zużyte są jedynie w ca 25 %, natomiast stan maszyn jest zły. Remont oddziału nie jest przewidziany.

- 10 -

- e/ Tkalnia przy ul. Narutowicza 9 mieści się na posesji w zasadzie mieszkalnej. Zabudowa fabryczna obejmuje teren o powierzchni 0,04 ha. Oddział zatrudnia 65 osób. Budynki fabryczne znajdują się w złym stanie i ze względu również na ciasnotę nie będą mogły być utrzymane. Energia elektryczna pobierana jest z sieci zawodowej, a woda ze wspólnej studni z lokatorami. Kanalizacji zakład nie posiada. Oddział przewidziany jest do likwidacji w najbliższej przyszłości. Część maszyn przewidziana zostanie być może na ul. Narutowicza 13, jednak realizacja tego zamiaru wydaje się wątpliwa.
- f/ Skrucalnia i magazyn przy ul. Narutowicza 13 mieści się również na terenie posesji mieszkalnej. Zabudowa fabryczna obejmuje teren o powierzchni 0,04 ha. Oddział zatrudnia 12 osób. W oddziale tym prowadzona jest skręcanie i przewijanie przędzy, jednak produkcja ta zostanie w najbliższym czasie zlikwidowana. Cały obiekt przeznaczony zostanie na magazyn. Energia elektryczna pobierana jest z sieci zawodowej. Urządzeń kanalizacyjnych jest brak. Istniejące na posesji budynki mieszkalne i fabryczne są b. stare - częściowo z 1860 r. Całokształt zabudowy i urządzeń jest niezbyt wygodny. W b.w. przewidziany jest kapitalny remont obiektu. Tym nie mniej w okresie perspektywicznym należy liczyć się z koniecznością likwidacji tego obiektu, który nie ma warunków na utrzymanie się.
- g/ Tkalnia przy ul. 17-go Stycznia 29 mieści się na posesji mieszkalnej, przy czym zabudowa fabryczna obejmuje teren o powierzchni 0,06 ha. Oddział zatrudnia 84 osoby. Energia elektryczna pobierana jest z sieci zawodowej. Urządzeń kanalizacyjnych brak. Budynki i maszyny są już stosunkowo dość zużyte, jednak znajdują się, zdaniem kierownictwa zakładu, w lepszym stanie, niż w niektórych innych oddziałach. Zakład przewidziany jest do likwidacji.
- h/ Tkalnia przy ul. Swieroszewskiego 31 mieści się również na posesji mieszkalnej, przy czym zabudowa fabryczna obejmuje

11

je teren o powierzchni 0,03 ha. Oddział zatrudnia 104 osób. Energia elektryczna pobierana jest z sieci zawodowej. Urządzeń kana lisasujnych brak. Budynek fabryczny jest stary, liczy ponad 60 lat i wykazuje pęknięcie, na skutek czego nie nadaje się na tkalnię. Maszyny sdanem kierownictwa zakładu są już zupełnie wyeksploatowane. Główny oddział przewidziany jest do likwidacji.

- 1/ Wykonana lnia przy ul. Rewolucyjnej 1905 r. 4/6 mieści się na parceli o powierzchni 0,6 ha. Oddział zatrudnia 235 osób. Tutaj odbywa się wykańczanie tkanin produkowanych przez wszystkie inne oddziały. Energia elektryczna pobierana jest z sieci zawodowej. Woda potrzebna dla celów technologicznych pobierana jest z własnej studni i z rzeki. Jakość wody, bieżąca przy tego rodzaju produkcji, nie jest zadowalająca. W sąsiedztwie woda nie powinna mieć więcej jak 1,5°N twardości. Ścieki fabryczne wpuszczane są do rzeki po mechanicznym oczyszczeniu na osadnikach. Budynki fabryczne są stare i liczą 80-90 lat. Najwyższy jest trzykondygnacyjny. Maszyny są bardzo sużyte. Lokalizacja oddziału jest uciążliwa, wskazuje, że w sąsiedztwie znajduje się szkoła podstawowa i szkoła pielęgniarów. Zakład przewidziany jest do kapitalnego remontu.
- 3/ Tkalnia przy ul. Waryńskiego mieści się na posesji mieszkalnej, przy czym zabudowa fabryczna obejmuje teren o powierzchni 0,2 ha. Oddział zatrudnia 45 osób. Energia elektryczna pobierana jest z sieci zawodowej. Maszyny nadają się w 75 % do remontu. Przewidziany jest kapitalny remont budynków fabrycznych, jakkolwiek w zasadzie oddział powinien być przekazany dla przemysłu drobnego, względnie wykorzystany dla celów mieszkalnych.

Reasumując powyższe można przewidzieć w dalszej perspektywie utrzymanie oddziału przy ul. Waryńskiego 8; mieszczącego obecnie tkalnię i farbiarnię surowca, oraz budynki administracyjne. Oddziały przy ul. Świerczewskiego 6, 8 i 10 mieszczące przędzalnię i tkalnię zostaną prawdopodobnie połączone w jeden oddział, co wymagać będzie wyburzenia kilku budynków mieszkalnych i fabrycznych z tych ostatnich dla uporządkowania chaotycznej zabudowy. Posa tym utrzymaniu

- 12 -

będzie wykończalnia przy ul. Rewolucji 1905 r. 4/6. We wszystkich tych oddziałach większość maszyn i urządzeń będzie musiała być do tego czasu wymieniona i zastąpiona bardziej nowoczesnym wydajniejszym sprzętem. Pozostałe oddziały ulegną likwidacji. W związku z tym produkcja ulegnie pewnemu zwiększeniu, przy dość znacznym obniżeniu liczby zatrudnionych.

Zakłada się, że łączne zatrudnienie wyniesie on 1.550 osób rozmieszczonych, jak następuje:

Obiekt przy ul. Waryńskiego 8	450 osób
Połączony obiekt przy ul. Swierczewskiego 6, 8 i 10	900 osób
Obiekt przy ul. Rewolucji 1905 r. 4/6	200 osób
Razem:	1.550 osób

2. Zakłady Przemysłu Zarzędniczego im. J. Piłsudskiego.

przy ulicy 17-go Stycznia 43 zatrudniają łącznie 2.312os. w 11 oddziałach w różnych częściach miasta. Zakłady posiadają oddziały przygotowawcze przędzy, przędzalnie, tkalnie, czerownie i wykończalnie. Łącznie istnieją 4 przędzalnie, 4 tkalnie, 1 czerownia, 1 wykończalnia i warsztaty naprawcze należące właściwie do przemysłu metalowego. Wszystkie niemal maszyny i budynki fabryczne znajdują się w opłakanym stanie, za wyjątkiem może przędzalni przy ul. Dąbrowskiego 19. Zarówno budynki, jak i park maszynowy pochodzą z przed 1900 r. Budynki fabryczne są wciśnięte między zabudowę mieszkalną na małych działkach. Chaotyczna zabudowa fabryczna uniemożliwia racjonalną organizację produkcji. Łączna powierzchnia terenów fabrycznych wynosi 9,67 ha w tym 6,36 ha obejmuje zabudowę o charakterze administracyjnym. Wielkość poszczególnych działek fabrycznych waha się od 0,08 ha do 3,5 ha. We wszystkich oddziałach brak jest dostatecznych urządzeń sanitarnych.

- 13 -

- a/ Przędzalnia przy placu Kilińskiego 11 mieści się na parceli o powierzchni 0,26 ha. Oddział zatrudnia 100 osób. Energia elektryczna pobierana jest z sieci sawodowej. Urządzeń kanalizacyjnych jest brak. Zabudowa fabryczna jest w b.szym stanie i grozi zawaleniem. Na skutek tego część urządzeń jest nieczynna. Maszyny te niszczeją szybko. Oddział przeznaczony jest do likwidacji.
- b/ Przędzalnia przy ul. Dąbrowskiego 19 mieści się na parceli o powierzchni 1,07 ha. Oddział zatrudnia 226 osób. Energia elektryczna pobierana jest z sieci sawodowej. Urządzeń kanalizacyjnych jest brak. Remontowanie budynków fabrycznych jest dobre. Budynek przędzalni jest bardzo dobry, a skrocalni znajduje się w złym stanie. Park Maszynowy należy w 80 % uznać za dobry. W przyszłości przewiduje się remont budynku skrocalni, oraz podłączenie obiektu do sieci wod.-kan. Oddział będzie mógł istnieć również w okresie perspektywicznym.
- c/ Przędzalnia i tkalnia przy ul. Dąbrowskiego 23 mieści się na parceli o powierzchni 0,75 ha. Oddział zatrudnia 305 osób. Energia elektryczna pobierana jest z sieci sawodowej. Urządzeń Kanalizacyjnych brak. Budynki są już zupełnie wyeksploatowane. Oddział przewidziany jest do likwidacji.
- d/ Przędzalnia przy ul.17-go Stycznia 56 mieści się na parceli o powierzchni 0,66 ha. Oddział zatrudnia 200 osób. Energia elektryczna pobierana jest z sieci sawodowej. Urządzeń kanalizacyjnych jest brak. Budynki i maszyny znajdują się w bardzo złym stanie. Oddział przewidziany jest do likwidacji.
- e/ Tkalnia przy ul. Dąbeis 19 mieści się na parceli o powierzchni 3,5 ha częściowo mieszkalnej. Oddział zatrudnia 219 osób. Budynki fabryczne znajdują się w złym stanie. Około 30 % maszyn uznanych jest za dobre. Oddział przewidziany jest do likwidacji. Niektóre z pozostałych budynków będzie można wykorzystać na maszyny.

- 14 -

- z/ Kłalnia przy ul. Dąbrowskiego 14 mieści się na parceli o powierzchni 0,29 ha. Oddział zatrudnia 40 osób. Energia elektryczna pobierana jest z sieci zawodowej. Urządzeń kanalizacyjnych jest brak. Budynek jest zupełnie sułty, a maszyny jedynie w ca 20 % nadają się do dalszej eksploatacji. Oddział ma ulec likwidacji i być przekazany miastu.
- z/ Kłalnia i farbiarnia przy ul. Dąbrowskiego 6/8 mieści się na parceli o powierzchni 0,9 ha. Oddział zatrudnia 267 osób. Energia elektryczna pobierana jest z sieci zawodowej. Ścieki odprowadzane są kanałem zamkniętym do Bzury poprzez osadnik. Budynek jest zdewastowany. Na najbliższą przyszłość przewidziane są remonty zabezpieczające, ale obiekt przeznaczony jest do likwidacji.
- h/ Kłalnia przy ul. Dąbrowskiego 31 mieści się na parceli o powierzchni 0,56 ha. Oddział zatrudnia 180 osób. Energia elektryczna pobierana jest z sieci zawodowej. Urządzeń kanalizacyjnych jest brak. Oddział przeznaczony jest do całkowitej likwidacji przy oszczędnym wykorzystaniu istniejących budynków na mieszkania.
- 1/ Gerownia przy ul. Dąbrowskiego 29 mieści się na parceli o powierzchni 0,08 ha. Oddział zatrudnia 157 osób. Oddział nie jest przewidziany do rozbudowy, ale prawdopodobnie będzie mógł być utrzymany.
- 3/ Wykończalnia przy ul. 1-go maja 1/3 mieści się na parceli o powierzchni 1,36 ha. Oddział zatrudnia 327 osób. Energia elektryczna pobierana jest z sieci zawodowej. Woda dla celów produkcyjnych pobierana jest z pokładów powierzchniowych. Ścieki odprowadzane są do Bzury. Urządzeń kanalizacyjnych jest brak. Budynki sułte są w 95%, a maszyny i urządzenia w 60%. Oddział przewidziany jest do likwidacji.
- k/ Warsztaty naprawcze przy ul. Dąbrowskiego 13 zatrudniają 1/3 osoby. Jakkolwiek związane administracyjnie z zakładami im. Pietrusińskiego należą one właściwie do branży metalowej.

- 15 -

Reasumując, należy stwierdzić, że większość oddziałów Z.Z.P.Z. im. J. Pietrusińskiego przewidziana jest do likwidacji w najbliższych latach. Zakłady posiadają natomiast odpowiednią parcelę w północnej części miasta, po drugiej stronie linii Kolejowej do Katna. Na terenie tym wybudowany zostanie nowoczesny zakład, wyposażony częściowo w nowy sprzęt. Produkcja zakładów wkrótce dojdzie znacznie w planie perspektywicznym, jednak w związku z wprowadzeniem nowych, bardziej wydajnych maszyn, należy liczyć się ze spadkiem zatrudnienia do ok. 1.400 osób. Niezależnie jednak od nowego zakładu budynek administracyjny przy ul. 17-go Stycznia 43, przedsalnia przy ul. Dąbrowskiego 19 i serownia przy ul. Dąbrowskiego 29 zostaną prawdopodobnie utrzymane, przy ewentualnej zmianie przynależności organizacyjnej. Zatrudnienie o charakterze przemysłowym utrzyma się w obiektach przy ul. Dąbrowskiego 19 i w ilości 200 osób, oraz przy ul. Dąbrowskiego 29 w ilości ok. 100 osób. Pozostaną prawdopodobnie również warsztaty naprawcze przy ul. Dąbrowskiego 13, umiejscowione w dziale przemysłu metalowego.

- 16 -

3. Zgierskie Zakłady Przem. Bawełnianego im. 100 Poległych

przy ul. 16go Maja 18 posiadają parcele o powierzchni 1,62 ha. Zakłady zatrudniają obecnie 1.406 osób przy pracy na 3 zmiany. Produkcja obejmuje wyłącznie przędzę średnieprzędną i wynosi ona 2.400 ton rocznie. Zabudowa fabryczna składa się z 34 budynków o łącznej kubaturze 83.100 m³. Ponadto na terenie posesji znajduje się kilka budynków mieszkalnych o łącznej kubaturze 9.900 m³. Najwyższy budynek fabryczny jest sześciokondygnacyjny. Budynki wybudowane zostały w różnych okresach między 1845 i 1954 r. Ich stan jest również niejednorodny. Zasadniczo budynki produkcyjne znajdują się jednak na ogół w dobrym stanie. Zakład posiada własną kotłownię. Zużycie wody wynosi 50 m³ na dobę, w tym dla celów produkcyjnych 30 m³, do ochłodzenia 5 m³ i dla celów gospodarczych 15 m³. Na jednostkę wyprodukowanego towaru zużycie wynosi 1 m³ na 13,1 kg przędzy. Zamkniętych obiegów wody zakład nie posiada. Zapotrzebowanie pokrywane jest z własnej studni o głębokości i wydajności 7,2 m³/ha oraz ze stawu stanowiącego rezerwe ujęcie. Urządzeń kanalizacyjnych jest brak. Ścieki usuwane są częściowo kanałami otwartymi, a częściowo rurociągiem kamiennym do kolektora przebiegającego ul. Dąbrowskiego. Zakład posiada osadniki. Ścieki biologiczne są wywiedzione. Zakład posiada ponadto obiekt seczjalny przy ul. Dubois 10. Mieści się tam m.-An. szlabek na 80 dzieci i przedszkole na 120 dzieci.

W planie perspektywnym przewidziana jest budowa i zb zastępczych celem zlikwidowania zabudowy mieszkaniowej na terenie posesji fabrycznej, uporządkowanie zabudowy i zmniejszenie jej gęstości, budowę nowego skrzydła przędzalni, przebudowę i adaptację niektórych budynków i częściową wymianę parku maszynowego, oraz skanalizowanie posesji.

Produkcja wrodnie do ok. 2.500 ton, przy równoczesnym zmniejszeniu zatrudnienia do ok. 900 osób w wyniku wprowadzenia nowocześniejszych maszyn.

- 17 -

4. Zgierskie Zakłady Przemysłu Odsiowego przy ul. Dąbrowskiego 35 posiadają dwa oddziały i zatrudniają łącznie 1585 osób. Ogółem tereny fabryczne obejmują 1,51 ha, w tym oddział przy ul. Dąbrowskiego 35 mieści się na działce o powierzchni 0,59 ha, a oddział przy ul. 1-go Maja 11 na działce o powierzchni 0,92 ha. Stan budynku i parku maszynowego określany jest jako dobry, wzgl. bardzo dobry, gdyż zakłady zgierskie, podobnie jak i wszystkie niemal na terenie kraju, zostały gruntownie przebudowane i wyposażone w nowoczesne maszyny już po wojnie.
- a/ Oddział przy ul. Dąbrowskiego 35 zajmuje działkę o powierzchni 0,59 ha. Energia elektryczna pobierana jest z sieci zawodowej. Woda nie jest potrzebna dla celów produkcyjnych. Stan budynku jest dobry. Park maszynowy jest nowoczesny i znajduje się w dobrym stanie. Do okresu perspektywicznego będzie wymagał jedynie niewielkich uzupełnień.
- b/ Oddział przy ul. 1-go Maja 11 mieści się na działce o powierzchni 0,92 ha. Jest to dawny zakład odsiowy, który przeniesiony został z ul. Strykowskiej do odbudowanego po wojnie budynku fabrycznego przy ul. 1-go Maja 11 i poddany, jeśli idzie o park maszynowy, gruntownej renowacji.
- Na skutek tego stanu zarówno budynków fabrycznych, jak i parku maszynowego należy uznać jako bardzo dobry. Do okresu perspektywicznego przewidzieć należy jedynie drobne nakłady inwestycyjne oraz usunięcie z terenu obiektu resztek maszyn i magazynów Centrali tekstylnej.
- Reasumując powyższe stwierdzić należy, że przemysł odsiowy na terenie Zgierza utrzyma się w okresie perspektywicznym w obecnych rozmiarach. Istniejące zakłady pozostań, przy czym ze względu na specyficzny charakter tego przemysłu, w którym mechanizacji może podlegać najwyżej do 25% ogólnego funduszu pracy, nie należy się liczyć z większą mechanizacją. Wzrost produkcji może być osiągnięty niemal wyłącznie przez lepszą organizację pracy. Należy więc przewidzieć w okresie perspektywicznym produkcję mniej więcej na

- 18 -

obecny poziom, przy nieco mniejszym zatrudnieniu. Budowy dalszych zakładów przemysłu odzieżowego na terenie Zgierza nie przewiduje się.

Jako hipotezę roboczą można przewidzieć, że zatrudnienie przy ul. Dąbrowskiego 35, wynoszące obecnie 310 osób, zmniejszy się w okresie perspektywowym do 250 osób, a przy ul. 1-go Maja 11, wynoszące obecnie 1275 osób zmniejszy się do 1.100 osób. Łączne zatrudnienie wyniesie więc ok. 1.350 osób.

5. Zakłady Przemysłu Pasmenteryjnego im. St. Janartowskiego przy ul. Swierozewskiego 2/4 zajmują parcelę o powierzchni 0,54 ha. Zakłady zatrudniają 145 osób. Produkcja obejmuje taśmy plecione bawełniane i jedwabne. Istniejący główny budynek fabryczny jest trzykondygnacyjny. Zakład posiada własną kotłownię. Stan budynków oceniany jest jako dobry. Przy niewielkich nakładach mogą one przetrwać do okresu perspektywowego. Park maszynowy natomiast wymagać będzie częściowej wymiany i uzupełnienia. Obecna produkcja wynosi ok. 120 ton rocznie. Woda nie jest potrzebna dla celów produkcyjnych, lecz jedynie dla kotłowni i dla celów gospodarskich. Zapotrzebowanie to jest pokrywane przez pobór ze stawu miejskiego. Ścieki są odprowadzane bezpośrednio do Bzurzy. Woda pitna donoszona jest wiadrami. W okresie perspektywowym zakład będzie czynny. Przewidywany jest wzrost produkcji do ok. 250 - 250 ton rocznie. Zatrudnienie zwiększy się do ok. 200 osób. Przewidywane są nakłady inwestycyjne na usprzątowanie i ewentualne remonty zabudowy fabrycznej. Uporządkowania wymaga gospodarka wodno-ściekowa.

6. Łódzkie Zakłady Tkanin Drucianych przy ul. Dąbrowskiego 33 wieszona się na parceli o powierzchni 0,5 ha. Zatrudnienie wynosi 100 osób. Produkowane są tkaniny druciane w ilości ok. 620 ton rocznie. Proces technologiczny podobny jest częściowo już do procesów obróbki metali. Zakłady podlegają Ministerstwu Przemysłu Drobnoego. Zabudowa fabryczna znajduje się w stanie niezbyt dobrym, podobnie jak i park maszynowy.

Energia elektryczna pobierana jest z sieci miejskiej. Zapotrzebowanie mocy w ilości 4 mJ na dobę wyłącznie dla celów gospodarskich pokrywane jest z własnej studni o

- 19 -

głębokości 18 m. Ścieki odprowadzane są do kanału miejskiego.

W okresie perspektywowym nie należy przewidywać znacznej rozbudowy zakładu. Nakłady inwestycyjne obejmować będą głównie modernizację parku maszynowego i remont budynków. Zatrudnienie pozostanie bez większych zmian.

7. Spółdzielnia Pracy im. L. Waryńskiego posiada łącznie na terenie Zgiersa 6 oddziałów w różnych częściach miasta. Łączna powierzchnia terenów fabrycznych wynosi łącznie 0,36 ha. Parcele są naogół wciśnięte w zabudowę mieszkaniową. Łączne zatrudnienie wynosi 81 osób. Produkcja roczna obejmuje ok. 80.000 mb tkanin. Przędza produkowana jest we własnej przędzalni.

a/ Magazyn przy ul. 17-go Stycznia 10 mieści się na parceli o powierzchni 250 m². Budynek parterowy o powierzchni 100 m² jest adaptowany i może pomieścić 60 ton surowców włókienniczych. Zatrudnienie wynosi 4 osoby. Woda pobierana jest ze studni z ręczną pompą, a ścieki wywołane.

b/ Tkalnia przy ul. Dąbrowskiego 1 mieści się na posesji o powierzchni 150 m², na której znajduje się również prywatny warsztat ślusarski w budynku trzykondygnacyjnym. Produkcja wynosi 46.000 mb. tkanin przy zatrudnieniu 20 osób. Istniejąca studnia jest nieczynna, a ścieki są wywołane.

c/ Tkalnia przy ul. 1-go Maja 67 mieści się na posesji o powierzchni 600 m² w budynku dwukondygnacyjnym. Produkcja wynosi 20.000 mb tkanin przy zatrudnieniu 8 osób. Woda pobierana jest z własnej studni oserpalnej, a ścieki są wywołane.

d/ Tkalnia przy ul. Łódzkiej 65 mieści się na parceli o powierzchni 1.500 m² w budynku dwukondygnacyjnym. Produkcja wynosi 18.000 mb. tkanin przy zatrudnieniu 6 osób. Własna studnia jest nieczynna, a ścieki są wywołane.

e/ Skrzepalnia przy ul. Mielcarskiego 12 mieści się na posesji o powierzchni 150 m² w budynku trzykondygnacyjnym, zajętym również częściowo na biura spółdzielni. Produkcja wynosi 60 ton przy zatrudnieniu 33 osób / wraz z biurami. Woda dla celów gospodarskich pobierana jest z własnej studni, a ścieki wywołane.

f/ Serownia i magazyn gotowych wyrobów przy ul. Kiszewskiego mieści się na parceli o powierzchni 1000 m² w budynku trzykondygnacyjnym. Roczna przepustowość wynosi 66.000 mb.

- 20 -

tkanin a zatrudnienie 10 osób. Własna studnia jest nie-
czynna, a ścieki są wywiezione.
Odnosnie perspektyw rozwojowych tego rodzaju zakładów
trudno się jest wypowiedzieć. Na dobrą sprawę wszystkie
posiadane przez spółdzielnię obiekty winny być do okre-
su perspektywnego zlikwidowane, jednak charakter
produkcji spółdzielczej nastawionej w pierwszym rzędzie
na zaspokojenie potrzeb lokalnych może spowodować, że
część z nich przetrwa do okresu perspektywnego.

8. Spółdzielnia Sztuki i Przemysłu Ludowego "Sztuka Łowicki"

przy ul. Świerczewskiego 33 mieści się na posesji o po-
wierzchni 0,16 ha. Zatrudnienie wynosi 19 osób. Produk-
cja obejmuje tkaniny wełniane. Opiekę w zasadzie należa-
ło by przewidzieć do likwidacji, ale ze względu na charak-
ter spółdzielni być może przetrwa on jeszcze przez dłuż-
szy czas.

Wreszcie wspomnieć należy o tkalni Spółdzielni Inwalidów
"Zgierzanka" mieszczącej się przy ul. 22-go Lipca 20 na
działce o powierzchni zaledwie 500 m². Budynek tkalni
jest jednokondygnacyjny. Produkowane są tkaniny wełnia-
ne. Zatrudnienie wynosi 14 osób. Woda w ilości 50 litrów
na dobę, wyłącznie dla celów gospodarskich, pobierana z
własnej studni. Ścieki odprowadzane są powierzchniowo na
ulicę. Oddział przewidziany jest do likwidacji.

Reasumując stwierdzić należy, że z istniejących
na terenie Zgierza 4 dużych zakładów przemysłu włókien-
niczego jedynie stan zainwestowania Zgierskich Zakładów
Przemysłu Odziałowego nie budzi zastrzeżeń. Zakłady Prze-
mysłu Bawełnianego wymagają dość znacznych nakładów, a
w pierwszym rzędzie modernizacji parku maszynowego, który
jest mało wydajny i przestarzały. W jeszcze gorszym sta-
nie znajdują się obydwie zakłady przemysłu wełnianego.
Zakłady im. Pietrusińskiego zostaną w najbliższych latach
rozbudowane na nowym terenie, co w praktyce równa się w
dalszej przyszłości budowie w Zgierzu nowego dużego za-
kładu.

- 21 -

Natomiast zakłady in.Dąbrowskiego wymagać będą również daleko idącej przebudowy i likwidacji części struktur oddziałów.

Budowy innych zakładów przemysłu włókienniczego na terenie Zgierza w dalszych latach nie przewiduje się. Można się zastanawiać nad celowością rozbudowy tej gałęzi produkcji w Zgierzu. Miasto posiada niewątpliwie długie tradycje w tej dziedzinie i liczne wykwalifikowane kadry. Poważnym plusem jest również dogodne położenie komunikacyjne i bliskość Łodzi, która niewątpliwie również w okresie perspektywicznym pozostanie środkiem polskiego włókiennictwa. Z drugiej jednak strony w Zgierzu brak jest dostatecznej ilości wody, której gatunek posiada decydujący wpływ na jakość produkcji włókienniczej, zwłaszcza wełnianej. Ponadto przemysł włókienniczy zatrudnia głównie kobiety, a w Zgierzu obecnie odczuwa się brak miejsca pracy dla mężczyzn. Dlatego też zakłada się, że dalsze duże zakłady włókiennicze w Zgierzu nie powstaną. Natomiast istniejące obiekty zostaną zmodernizowane, co pozwoli na znaczne zwiększenie globalnej produkcji przy równoczesnym spadku zatrudnienia, które w okresie perspektywicznym powinno wynieść nie więcej niż ok. 5.900 osób wobec 7.580 pracujących obecnie. Rozmieszczenie przestrzenne przemysłu włókienniczego ulegnie w związku z tym pewnej zmianie. Na terenie śródmieścia, skupiającego obecnie cały przemysł włókienniczy pozostaną zakłady zatrudniające łącznie ok. 4.500 osób, a nowy zakład przemysłu wełnianego na terenach kolejowymi zatrudni ok. 1.400 osób.-

- 22 -

IV. Przemysł chemiczny.

Wykształcenie w Łodzi ośrodka polskiego przemysłu włókienniczego pociągnęło za sobą rozwój na przełomie XIX i XX wieku przemysłów pomocniczych i uzupełniających do włókiennictwa, jak przemysł barwników i odczynników chemicznych dla wykończalnictwa, przemysłu włókien sztucznych, przemysłu maszyn i urządzeń włókienniczych, przemysłu odzieżowego itp.

Przemysły te rozwinęły się częściowo w samej Łodzi, a częściowo w otaczających ją miastach, które stopniowo degradowane są do roli satelitów głównej masy aglomeracji regionu. Przemysł barwników i odczynników chemicznych dla wykończalnictwa rozwinął się w pierwszym rzędzie w Zgierzu i w Fabianicach, gdzie jednak produkcja ta została z czasem saniechana.

- 9/ Produkcja barwników i półproduktów chemicznych w Zgierzu koncentruje się niemal wyłącznie w Zakładach Przemysłu Barwników "Boruta". Poważnymi zakładami istnieje jeszcze na terenie miasta niewielki zakład chemiczny Spółdzielni Pracy Chemicznej "Argon" w Łodzi. Zgierz jest obecnie najpoważniejszym w kraju ośrodkiem produkcji barwników. Poważnym ośrodkiem produkcji barwników są jeszcze w Woli Kważyńskiej. Polski przemysł barwników pokrywa zapotrzebowanie krajowe na barwniki azotowe i siarkowe, natomiast ciągle jeszcze importowane są niektóre barwniki dla przemysłu papierniczego i włókienniczego, a zwłaszcza pośrednie, głównie indantreny. Krajowa produkcja barwników przekracza obecnie 5 ton i jest o blisko 70 % wyższa od przedwojennej.

W najbliższych latach produkcja ta będzie jeszcze niemal podwójna, przy równoczesnym znacznym poszerzeniu wyrobów asortymentu.

Zakłady Przemysłu Barwników "Boruta", mieszczące się przy ul. A. Struga 30, założone zostały w 1894 r. przez chemików polskich inż. Jana Śniechowskiego i Ignacego Kordeńskiego i produkowały początkowo barwniki bezpośrednie, kwasowe i siarkowe, oraz niektóre półprodukty, jak N-kwas, Gama kwas, betanofal, oraz niewielkie ilości oleju. Zakłady rozwijały

23

się szybko, przy czym z czasem podjęto również produkcję salwarsanu i anogenu.

Po pierwszej wojnie światowej, w ogólnym zamęcie gospodarczym, zakłady padły ofiarą inflacji i zostały zreorganizowane dopiero w 1925/26 r. przy czym częściowo zostały przejęte przez Bank Gospodarstwa Krajowego i kilka innych grup finansowych. Zlikwidowane nabyte kilka lat później zakłady Kellego w Warszawie, oraz zaprzestano produkować salwarsan, oleum i inne produkty, rozwijając natomiast poważnie działy produkcji barwników, organicznych półproduktów przejściowych, kwasów technicznych i niektórych soli technicznych, oraz preparatów do zwalczania szkodników w lasach, ogrodach i w rolnictwie. Liczba pracowników nie przekraczała w okresie kapitalistycznym 500 osób.

W Polsce Ludowej zakłady zaczęły się rozwijać w ogromnym tempie, o czym świadczą zarówno liczebność produkcji, jak i zatrudnienie przekraczające 3.100 osób. Roczna produkcja osiąga obecnie niemal 21.000 ton rocznie. Produkowany jest b. szeroki asortyment najrozmaitszych wyrobów. W zakresie barwników produkowane są barwniki azowe, siarkowe, trójfenylometanowe i kadziwe. Produkcja opiera się w zasadzie na surowcach krajowych. Roczne zużycie surowców wynosi on 250.000 ton, w tym on 90.000 ton węgla.

Woda pobierana jest z 5 własnych studni o głębokości: 260 m., 400 m., 280 m., 80 m., i 260 m. Ich wydajność waha się od 130 m³/h do 250 m³/h. Zakład odczuwa obecnie, brak wody. Gafunek uzyskiwanej wody jest sadawalającej. Ścieki silnie zanieczyszczone składnikami organicznymi i nieorganicznymi neutralizowane są w stopniu zupełnym nie, dostatecznym we własnych osadnikach i wpuśczone do Bzurzy, gdzie przyczyniły się do zupełnego wyniszczenia życia organicznego na znacznej głębokości długości.

Zakłady stanowią oddzielny kompleks przemysłowy, wyraźnie odcinający się od zabudowy miejskiej. Powierzchnia zakładów wynosi 66 ha. Tym niemniej lokalizacja zakładów na południowy zachód od miasta, przy b. znaczących silnych wiatrach i panujących nocą w Zgiewiu wiatrach zachodnich.

24

jest uciążliwa i uniemożliwia rozwój miasta w kierunku południowym. Zasięg i stopień uciążliwości wysiewów Borty nie zostały dotychczas dokładnie sbadane, ale szereg danych pozwala wnioskować, że są one bardzo niebezpieczne. Stężenie szkodliwych gazów, nawet w znacznej odległości od zakładów jest znacznie wyższe od normalnie dopuszczalnego. Innym źródłem uciążliwości jest zadymienie i obecność na terenie zakładów magazynów łatwopalnych i częściowo wybuchowych materiałów. Łączna powierzchnia zabudowana wynosi 318.000 m². Znajdujące się na terenie zakładu budynki fabryczne i pomocnicze w liczbie 170 są na ogół w dobrym stanie. Ogólny procent zniszczenia zabudowy fabrycznej oceniany jest na 40 %. Najwyższe budynki są czterokondygnacyjne.

Rozmieszczenie poszczególnych zabudowań fabrycznych jest na ogół dogodne. Pewnym mankamentem jest jedynie niewłaściwe położenie głównego źródła energii, a mianowicie centralnej kotłowni, która usytuowana jest obrędnie w stosunku do głównych zabudowań fabrycznych także rozbudowujące się w szybkim tempie nowe oddziały oddalają się od niej coraz bardziej. Niedogodność tę mogłoby zmniejszyć zastosowanie w szerszym zakresie indywidualnego napędu elektrycznego, który jednak nie zawsze da się zastosować. W przemyśle chemicznym bowiem w przeciwieństwie do innych gałęzi przemysłu, gdzie istnieje wyraźna tendencja do stosowania indywidualnego napędu przy pomocy małych motorów elektrycznych, napęd transmisyjny jest często lepszy. W wielu wypadkach, a zwłaszcza przy młynkach i innych urządzeniach rozpylających suche substancje, unikną się ich z obawy zapłonu przez iskierki z moździerza. Niektóre substancje, występujące w przemyśle chemicznym są bowiem łatwopalne i w połączeniu z powietrzem stają się niebezpieczne.

Stan techniczny urządzeń i aparatury jest na ogół zadowalający, gdyż wobec poważnej rozbudowy zakładów w okresie powojennym, a zwłaszcza w ostatnich latach, są to w znacznej mierze urządzenia nowe i tylko w starszej części fabryki istnieje jeszcze sprzęt przestarzały. W przemyśle chemicznym kresata należy do sprzętu, jest dość znaczna i znaczna część urządzeń wymaga wymiany co kilka lat.

25

Zużycie większych maszyn w zakładach oceniane jest na 25 %, a drobnych urządzeń na 45 %.

Warunki transportowe fabryki są bardzo dogodne, gdyż korzysta ona z własnej boczniczy kolejowej o długości ponad 6.200 m. wchodzącej na teren zakładu. Bocznicza ta będzie w przyszłości rozbudowana i przedłużona do 16.000m.

Zapotrzebowanie na wodę wynosi obecnie 890 m³/h w tym dla celów produkcyjnych i do ochłodzenia 800 m³/h, a dla celów gospodarczych 90 m³/h. Woda pobierana jest z centralnej magistrali, skąd woda jest rozprowadzana na poszczególne oddziały. Nie ma ani rozdzielni wody dla celów produkcyjnych, do ochłodzenia i dla celów gospodarczych, ani zamkniętych obiektów.

Zapotrzebowanie na parę wynosi obecnie ok. 400.000 ton, a na energię elektryczną 3.100 kW. Ponad 8.000.000kWh rocznie pobierane jest z sieci zawodowej, a reszta z własnej elektrowni. Produkcja własnej energii elektrycznej jest ekonomicznie uzasadniona, gdyż jest to energia "odpadowa", której produkcja związana jest z koniecznością produkcji pary dla celów technologicznych.

W okresie perspektywicznym przewidziana jest dalsza rozbudowa zakładów, których produkcja wzrośnie do 30.500 ton rocznie. Wzrośnie zwłaszcza produkcja barwników kadziowych.

Natomiast produkcja nitro związków przekazana zostanie zakładom w Łęgowie. Podobnie produkcję aniliny i aminozwiązków przejmą dawne zakłady wojskowe. Zbudowany zostanie oddział WT 11 produkujący kwasy N i S, oraz oddział WT 8, nastawiony na wykończenie barwników kadziowych. Zbudowany będzie również nowy oddział młynowy. Tereny fabryczne powiększone zostaną o około 10 ha, przy czym wzrośnie również liczba budynków na istniejących terenach.

Proporcjonalnie do wzrostu produkcji wzrośnie również zapotrzebowanie na surowce, a zwiększone zapotrzebowanie wody pokryte będzie przez budowę dwóch nowych studni głębinowych. Gospodarka ściekowa zostanie lepiej roz-

- 26 -

ganizowana, oraz poczynione będą już w najbliższych latach inwestycje mające na celu zmniejszenie ilości szkodliwych wysiewów. Zatrudnienie w okresie perspektywnym ocenione jest przez kierownictwo zakładu na 4.000 osób, ale być może przekroczy nawet tę liczbę.

10/ Drugim zakładem chemicznym na terenie Zgierza, o bez porównania skromniejszych rozmiarach jest zakład Spółdzielni Pracy Chemików "Argon" w Łodzi przy ul. Dąbrowskiego 27. Zakład mieści się na parceli o powierzchni 0,96 ha, na której znajduje się również warsztat blacharski prywatny. Istniejące budynki produkcyjne i kotłownia znajdują się w dość dobrym stanie. Budynek fabryczny posiada dwie kondygnacje.

Produkowane jest D.D.T., preparaty farmaceutyczne i różne preparaty i odczynniki chemiczne. Globalna roczna produkcja wynosi 800-ton. Zatrudnionych jest 51 osób.

Zapotrzebowanie wody wynosi 8,7 m³ na dobę, w tym 8,4 m³ dla celów produkcyjnych, a reszta dla celów gospodarczych. Zapotrzebowanie to pokrywane jest z własnej studni o głębokości 28 m i wydajności 800 l/h. Ścieki silnie kwaśne lub alkaliczne odprowadzane są kanałem murewanym.

Wreszcie wspomnieć należy o drobnym zakładzie Spółdzielni Inwalidów "Zgierszanka" przy ul. Dąbrowskiego 13, produkującym chemiczne środki gospodarstwa domowego w ilościach do 250 ton rocznie.

Zakład ten mieści się na działce o powierzchni 0,1 ha. Zabudowa jest trzykondygnacyjna. Zatrudnienie wynosi 95 osób. Woda w ilości 6 m³/dobę, w tym 4,5 m³ dla celów produkcyjnych, 0,5 m³ na do schłodzenia i 1,0 m³ dla celów gospodarczych pobierana jest z własnej studni. Ścieki wpuszczane są do kanału miejskiego.

Zakład ten w okresie perspektywnym zwiększy swą produkcję do ok. 1.500 ton rocznie, przy niewspółmiernej małym wzroście zatrudnienia do 110 osób.

- 27 -

W okresie perspektywnym planowana jest pewna rozbudowa zakładu co pozwoli na zwiększenie produkcji o 1/3, przy odpowiednim zwiększeniu zatrudnienia do ok. 100 osób. Ponadto przewidziana jest budowa pododdziału na Dąbrowie przy tuczarni.

Reasumując powyższe stwierdzić należy, że w Zgierzu istnieje b. poważny zakład chemiczny, stanowiący samkniętą w sobie całość, wydzielony przestrzennie i zabudowy miejscowej i posiadający wszelkie dane do dalszego rozwoju w okresie perspektywnym, oraz drobne zakłady spółdzielcze, które również prawdopodobnie będą się dalej rozwijały. Istnieje również możliwość powstania dalszych drobnych zakładów chemicznych. Globalne zatrudnienie w tej dziedzinie produkcji w okresie perspektywnym ocenia się na 4.000 osób. Zakłady nowe zlokalizowane będą w pierwszym rzędzie na terenach przemysłowych w północnej części miasta.

V. Przemysł metalowy.

Przemysł metalowy, odgrywający decydującą rolę w uzbrojeniu technicznym wszystkich innych gałęzi przemysłu jest na terenie Zgierza wyjątkowo ubogo reprezentowany. Rozwój przemysłu włókienniczego na terenie regionu i wykształcenie w Łodzi ośrodka przemysłu włókienniczego w skali krajowej spowodowały wyprowadzić spódniony i ciągle jeszcze niedostateczny rozwój tej gałęzi produkcji w samej Łodzi, ale na terenie Zgierza powstały salewście małe fabryczki nastawione wyłącznie niemal na obsługę znajdujących się tu zakładów.

W Zgierzach istnieją tylko następujące zakłady przemysłu metalowego, a mianowicie:
Zgierskie Zakłady Remontu Maszyn Przemysłu Włókienniczego przy ul. Dąbrowskiego 20.
Odlewnia meta i kolorowych Zgierskich Zakładów Przemysłu Terenowego przy ul. Łódzkiej 2.
Łódzka Baza Remontowa Przemysłu Terenowego Materiałów Budowlanych przy ul. Łódzkiej 18.

- 28 -

Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Remontowo-Budowlane przy ul. Rewolucji 1905 w. 16/20.

Poza tym istnieją tu również warsztaty naprawcze Zgierskich Zakładów Przemysłu Zgrzebnego in. J. Pietrasiańskiego przy ul. Dąbrowskiego 13, warsztaty naprawcze Zakładów Chemicznych "Boruta" oraz drobne warsztaty naprawcze przy innych przedsiębiorstwach. Obiekty te są jednak organizacyjnie związane z przemysłem włókienniczym, chemicznym itd i posiadają charakter warsztatów przyfabrycznych. Ponadto wymienić należy drobny zakład produkcji wiańsz Spółdzielni Inwalidów "Zgierzanka".

Z łączne zatrudnienie w zakładach przemysłu metalowego wynosi 811 osób. W liczbie tej mieści się jednak część pracowników zatrudnionych w Wojewódzkim Przedsiębiorstwie Remontowo-Budowlanym przy produkcji nie mającej charakteru przemysłu metalowego. Zgierskie Zakłady Remontu Maszyn Przemysłu Włókienniczego podlegają Ministerstwu Przemysłu Lekkiego, a wszystkie pozostałe znajdują się w pionie Ministerstwa Przemysłu Drobnoego i Rzemiosła.

11/ Zgierskie Zakłady Remontu Maszyn Przemysłu Włókienniczego przy ul. Dąbrowskiego 20 mieszczą się na parceli o powierzchni 0,25 ha. Zabudowa fabryczna znajduje się w stanie nie dość dobrym. Najwyższy budynek jest trzykondygnacyjny. Zakłady produkują części zamienne do maszyn włókienniczych. Zatrudnienie wynosi 442 osoby. Woda dla celów technologicznych potrzebna jest w ilości jedynie 2 m³, a dla celów gospodarczych 33 m³. Zapotrzebowanie to jest pokrywane z trzech własnych studni o głębokości 28, 8 i 18 m. Gatunek wody jest słaby. Ścieki odprowadzane są do kanalizacji miejskiej. Zakład nie jest przewidziany do rozbudowy, ale nie należy się również liczyć z jego likwidacją.

- 29 -

- 12/ Legierskie Zakłady Przemysłu Formowarego.
Odlewania metali kolorowych przy ul. Rakowej 8 jest jednym z 3 zakładów przedsiębiorstwa w sąsiedztwie wielobranżowego. Oddział mieści się w budynku o powierzchni 300 m². Na parceli znajduje się również zabudowa mieszkalna. Budynek fabryczny ślusarni jest dwukondygnacyjny. W drugim budynku mieści się odlewania. Produkowane są armatury prasunkowe w ilości ok. 82 tony przy zatrudnieniu wynoszącym 32 osoby. Globalne dobowe zapotrzebowanie wody wynosi 100 litrów dla celów produkcyjnych i 10 litrów dla celów gospodarskich. Zapotrzebowanie to pokrywane jest z własnej studni. Urządzeń kanalizacyjnych jest brak. Zakład nie jest przewidziany do dalszej rozbudowy.
- 13/ Złóżka Bana Remontowa Przemysłu Formowarego Materiałów Budowlanych przy ul. Złótkiej 18 zajmuje parcelę o powierzchni 0,28 ha. Stan budynków fabrycznych i urządzeń określany jest jako średni. Produkcja nastawiona jest na remonty maszyn liemnych stocznikowe w okolicy cegielni i innych przedsiębiorstw materiałów budowlanych. Zatrudnienie wynosi 29 osób. Woda potrzebna dla celów gospodarskich pobierana jest z własnej studni. Zakład nie jest przewidziany do rozbudowy.
- 14/ Wielomiskie Przedsiębiorstwo Remontowo-Budowlane przy ul. Rewolucji 109 p. 16/20 zajmuje parcelę o powierzchni 0,5 ha. Szereg budynków warsztatowych i innych znajduje się w stanie średnim. Najwyższy budynek jest dwukondygnacyjny. Zakład wykonuje roboty remontowo-montażowe i budowlane. Łączne zatrudnienie wynosi 222 osoby. Dobowe zapotrzebowanie wody wynosi 2.200 litrów w tym 1.000 litrów dla celów produkcyjnych, a reszta dla potrzeb gospodarskich. Zapotrzebowanie to pokrywane jest z własnej studni o głębokości 6 m. Woda ta jednak nie nadaje się do picia. Ścieki są wywózane.

- 30 -

W planie perspektywicznym należy liczyć się z rozbudową zakładu, którego produkcja wazdnie o 40 %, przy równoczesnym wzroście zatrudnienia do 300 osób i wzroście zapotrzebowania na wodę o 50 %. Badania produkcyjne zostały powiększone.

15/ Spółdzielnia Inwalidów "Zgierszanka" przy ul. Dąbrowskiego 9 prowadzi zakład produkcji wiader cynkowych. Zakład zatrudnia 26 osób. Produkcja odbywa się na terenie obecnego obiektu. Wartość zakładu i możliwości jego przetrwania do okresu perspektywicznego są duże.

16a/ Liczyć się natomiast należy z dalszym istnieniem, a nawet pewnym rozwojem i być może usamodzielnieniem organizacyjną obecną bazę remontową Zgierskich Zakładów Przemysłu Zgrzebnego im. Pietruskińskiego przy ul. Dąbrowskiego 13. Zatrudnienie w nich osiągnie liczbę 200 osób.

Reasumując powyższe stwierdzić należy, że posiada niewielkie dotychczasowe zapasy przemysłu metalowego, Zgiersz posiada jednak warunki dla poważnej rozbudowy tej gałęzi produkcji.

16/ W pierwszym rzędzie rozwój innych gałęzi przemysłu będzie wymagał rozbudowy bazy warsztatowo-remontowej dla ich obsługi. Posa tym Zgiersz przewidziany jest jako baza dla przyszłego przemysłu wydobywczego, który rozwinie się w rejonie Rogóżna, oraz w mniejszym stopniu dla rejonu Łęczyca. Niezależnie od tego Zgiersz posiada warunki na wybudowanie w dalszej przyszłości jednego dużego zakładu klasowego. Przemawia na tym zarówno korzystne położenie komunikacyjne miasta, jak i fakt, że przemysł ten nie wymaga dużych ilości wody, jest niezapalający i wpływa korzystnie na strukturę społeczną ludności miasta.

- 11 -

Ministerstwo Przemysłu Maszynowego nie planuje wypracować urachowania w jakimś zakładzie, ale plany tego resortu sięgają co najwyżej na 10 do 15 lat. Z tych względów należy się liczyć, że zatrudnienie w przemyśle metalowym osiągnie w okresie perspektywnym liczbę 2.400 osób.

Tereny dla przyszłego rozwoju zakładów przemysłu metalowego zostały przewidziane w planie ogólnym miasta na północ od linii kolejowej do Kutna.

Rozmieszczenie przemysłu metalowego na terenie miasta ulegnie również zmianie. Obecne średnicowe skupiska będą w przyszłości większe drobnych zakładów, zatrudniającej łącznie ok. 1200 osób, a nowy duży zakład zatrudniającej również ok. 1.200 osób mieścić się będzie na nowych terenach przemysłowych w północnej części miasta.

- 32 -

VI. PRZEMYSŁ ENERGETYCZNY.

17/ Istniejąca w Zgierzu elektrownia, należąca do Zakładów Energetycznych Okręgu Centralnego mieści się przy ul. Mielonarskiej 42/44 na działce o powierzchni 4,32 ha. Zakład zatrudnia 107 osób, wraz z pracownikami zatrudnionymi w mieście. Zakład zaopatruje w energię elektryczną zarówno mieszkańców miasta, jak i przemysł za wyjątkiem największych zakładów.

Zakład produkuje 8.500 M.W.h. energii elektrycznej. Zabudowa docelowa do 3 kondygnacji jest w dalszym do-
brym stanie. Woda pobierana jest z własnej studni o
głębokości 77 m. i wydajności 400 m³/dobę.
Ścieki odprowadzane są bezpośrednio do kanalizacji
miejskiej.

W związku z rozbudową w planie perspektywnym osiedli
mieszkaniowych i przemysłu sądzić konieczność znacz-
nej rozbudowy istniejącego obiektu.

Przewiduje się, że elektrownia w dalszym ciągu zaopatry-
wać będzie również przemysł, za wyjątkiem zakładów
"Beruta". Możliwe jest również doprowadzenie energii
elektrycznej z sewnatru. Istniejąca elektrownia będzie
również częściowo spełniała rolę elektrociepłowni.
Zatrudnienie wraz z szeregą na mieście w średnie do
300 osób.-

- 33 -

VII. Przemysł drzewny, papierniowy i poligraficzny.

Przemysł drzewny, papierniowy i poligraficzny, obejmujący dużą ilość najrozmaitszych gałęzi produkcji, reprezentowany jest w Zgiersu przez szereg zakładów ugrupowanych w 6 przedsiębiorstwach. Za wyjątkiem tartaku i zakładu produkcji tektury, których produkcja przekracza potrzeby lokalne, są te obiekty nastawione na zaspokojenie potrzeb miasta i bezpośredniego sąsiedztwa. Produkowana jest tarcica, meble, wosy i przyrządy, galanteria drzewna, szklarska kuchenna, tektura, oraz druki. Istniejące zakłady są małe i naogół prymitywnie wyposażone. Łączne zatrudnienie wynosi 480 osób. Pod względem przestrzennym zakłady te porozrzucone są po terenie całego miasta i wciągnięte między zabudowę mieszkalną. Tereny fabryczne są małe i nie pozwalają na dalszą rozbudowę. Za wyjątkiem tartaku, korzystnie skalkulowanego, niemal żaden z istniejących obiektów nie powinien przetrwać do okresu perspektywnego.

1a/ Zjednoczenie Budownictwa Miejskiego - tartak przy ul. Kolejowej 6.

Tartak mieści się na działce o powierzchni 1,36 ha. Zabudowa i park maszynowy znajdują się w stosunkowo dobrym stanie. Jest to jeden z niewielu tartaków na terenie Łódzkiego Okręgu Przemysłowego. Produkowana tarcica zaspokaja potrzeby lokalne i pozostawia nawet pewną nadwyżkę. Lokalizacja obiektu w pobliżu kolei jest korzystna. Woda nie jest używana dla celów produkcyjnych. Zatrudnienie wynosi 49 osób. Ze względu na ogólny deficyt drzewa i brak większych maszynów leśnych na terenie Łódzkiego Okręgu Przemysłowego dalsza rozbudowa tartaku nie jest brana pod uwagę, jednak obiekt ten będzie czynny do okresu perspektywnego.

- 34 -

19/ Spółdzielnia Pracy "Stolarnia Mechaniczna"
przy ul. Puławskiego 2.

Główny obiekt spółdzielni mieści się przy ul. Puławskiego 2, na działce o powierzchni łącznie 300 m², zabudowanej w 83%.

a/w trzykondygnacyjnym budynku mieści się tu stolarnia i biuro.

Stolarnia zatrudnia 26 osób, a biuro 5 osób. Zużycie wody wynosi 200 litrów na dobę. 100 litrów zużytych jest dla celów produkcyjnych, a reszta dla celów gospodarskich. Zapotrzebowanie to pokrywane jest z własnej studni ręcznej o głębokości 10 m.

Urządzeń kanalizacyjnych brak.

Poza powyższym głównym obiektem Spółdzielnia posiada następujące zakłady:

b/ przy ul. Puławskiego 3		zatrudniającej 7 osób	
a/	" Hiedziałkowskiego 31	"	14 "
d/	" Swieroszewskiego 30	"	8 "
e/	" Dubois 8	"	3 "
z/	" Andrzeja 3	"	1 "
g/	" Kościuski 4	"	12 "
h/	" Wspólnej 5	"	4 "

Łączne zatrudnienie we wszystkich zakładach wynosi 80 osób. Produkowane są meble w ilości 600 sztuk rocznie.

Wszystkie te obiekty przewidziane są w planie perspektywicznym do likwidacji. W najbliższych latach wydobywany zostanie nowy obiekt przy ul. Twardziej, na terenie kolejowym, naprzeciw stacji, do którego przeniesione zostaną istniejące zakłady.

Zatrudnienie w związku z tym zwiększy się do 110 osób, przy odpowiednim wzroście produkcji.

- 35 -

20/ Spółdzielnia Pracy Metalowo-Przemysłowa przy ulicy Piątkowskiej 29.

Biuro i główny obiekt Spółdzielni mieści się przy ul. a/Piątkowskiej 29. Zarówno ten, jak i pozostałe obiekty b/przy Piątkowskiej 34, Komuny Paryskiej 1 i c/Swieroszewskiego nie stanowią własności Spółdzielni. d/Są to właściwie lokale odnajdane na posesjach, wsgł. w obiektach o innym przeznaczeniu. Spółdzielnia zatrudnia łącznie 96 osób, w tym 70 osób w zakładzie przy ul. Piątkowskiej 29, 10 osób w zakładzie przy ul. Piątkowskiej 34, 9 osób w zakładzie przy ul. Komuny Paryskiej 1 i 7 osób w zakładzie przy ul. Swieroszewskiego. Produkcja obejmuje wazy i przyrządy i różne usługi przemysłowe z zakresu ślusarstwa i stolarstwa. Trudno jest przewidzieć, czy przedsiębiorstwo to przetrwa do okresu perspektywnego. W każdym razie żaden z posiadanych obiektów nie posiada warunków na przetrwanie przez dłuższy okres czasu.

21/ Miejskie Przedsiębiorstwo Przemysłu Terenowego

w Siedlcach przy ul. Sikorskiego 3 posiada 3 obiekty wchodzące w zakres produkcji drzewnej. Łączne zatrudnienie w tych zakładach wynosi 176 osób. Produkcja obejmuje galanterię drzewną i komplety kuchenne w ilości 2.600 rocznie.

a/ Główny obiekt nastawiony na produkcję galanterii drzewnej w pierwszym rzędzie szaszetek i mieszanych również biura, znajduje się przy ul. Sikorskiego 3 na działce o powierzchni 0,35 ha. Najwyższy budynek jest dwukondygnacyjny. Zabudowa i urządzenia znajdują się w stosunkowo dobrym stanie. Zatrudnienie wynosi 69 osób. Zakład ten będzie istniał na tym terenie tylko do 1958/59 r., po czym obiekt ten przejdzie D.B.O.R.

b/ Stalarnia mechaniczna przy ul. Dąbrowskiego 37/39 nastawiona jest na produkcję kompletów kuchennych. Obiekt ten mieści się na działce o powierzchni 0,43 ha. Najwyższy budynek jest trzykondygnacyjny. Zabudowa jest w stanie średnim.

- 36 -

Zatrudnienie wynosi 95 osób. Zapotrzebowanie wody dla celów produkcyjnych wynosi 12 m³ na dobę. Zapotrzebowanie dla celów gospodarczych szacowane jest na 1 m³ na dobę. Źródłem pokrycia zapotrzebowania jest własna studnia. Ścieki odprowadzane są do miejsc.

W dalszych latach przewidziana jest budowa nowej hali produkcyjnej, celem pomieszczenia oddziału galanterii drzewnej, który będzie przeniesiony z ulicy Sikorskiego. Planowane jest również powiększenie własnej produkcji. W związku z tym sądzicie konieczność powiększenia terenów fabrycznych.

o/Malarnia mieści się przy ul. Komuny Paryskiej 8, na działce o powierzchni 0,1 ha. Istniejąca zabudowa, dochodząca do 3 kondygnacji, wykorzystywana jest częściowo dla celów produkcyjnych, a częściowo dla celów mieszkalnych. Stan zabudowy jest średni. Woda nie jest potrzebna dla celów produkcyjnych. Zakład nie posiada ani wody, ani ścieków. Zatrudnienie wynosi 12 osób. Produkcja obejmuje jedynie malowanie kompletów kuchennych, wykonywanych w innych zakładach. Nie wydaje się aby oddział ten mógł przetrwać do okresu perspektywnego. Wydaje się, że do okresu perspektywnego przedsiębiorstwo, a w każdym razie produkcja drzewna skoncentrowana została w Zakładzie przy ul. Dąbrowskiego 37/39. Globalne zatrudnienie w zakładzie prawdopodobnie do 200 osób.

22/Lódzkie Zakłady Papiernicze - Zakład Produkcji Faktury
przy ul. Dąbrowskiego 29 zajmuje działką o powierzchni 0,89 ha. Zabudowa o globalnej kubaturze 20.307 m³ składa się z 21 budynków. Procent zabudowy działki jest wysoki. Zużycie budynków i parku maszynowego ocenia się na 40%. Zatrudnienie wynosi 61 osób. Produkcja wynosi 1,800 ton rocznie. Energia elektryczna pobierana jest

- 37 -

s sieci miejskiej, a ponadto zakład posiada własną kotłownię. Zapotrzebowanie na wodę dla celów produkcyjnych i gospodarskich wynosi 300 m³ na dobę. Woda ta pobierana jest częściowo z własnej studni, a częściowo ze stawu. Ścieki saniecyficykowane włóknem i piaskiem odprowadzane są po przejściu przez zwykły osadnik. Obiekt ten utrzyma się do okresu perspektywnego, ale dalsza jego rozbudowa jest mało prawdopodobna.

23/ Rejonowe Zakłady Graficzne im. 1-go Maja - drabarnia przy ul. Narutowicza 21 - stanowią właściwie oddział Zakładów Łódzkich nastawionych na druki aktydennicowe. Zakład zajmuje działkę o powierzchni 0,28 ha. zatrudnienie wynosi 13 osób. Jest to właściwie drobny zakład, którego większa rozbudowa nie jest brana pod uwagę.

24/ Reasumując powyższe stwierdzić wypada, że większość z istniejących obecnie w Łodzi obiektów przemysłu drzewnego, papierniczego i poligraficznego nie wtrąca się do okresu perspektywnego. Nie jest również przewidywana rozbudowa w mieście tych gałęzi produkcji na skalę przemysłu miastotwórczego. Tym niemniej należy liczyć się ze znacznym rozwojem tej gałęzi przemysłu i z budową nowych zakładów z uwagi na przewidywaną bardzo znaczną rozbudowę miasta. W szczególności będzie posiadał warunki rozwoju przemysł drzewny i meblarski. Globalne zatrudnienie w tej gałęzi przemysłu w okresie perspektywnym można przyjąć na 700 osób.

Nowe zakłady powstaną na terenach przemysłowych przewidzianych w planie ogólnym na północ od linii kolejowej do Kutna.

- 38 -

VIII. Przemysł skórzany.

23a/ Przemysł skórzany, stanowiący w skali krajowej stosunkowo ważną część gospodarki narodowej, nie występuje niemal zupełnie na terenie Iglersa. W trzech zasadniczych gałęzi przemysłu skórszanego, a mianowicie: garbarstwa, przemysłu obuwianego i przemysłu galanterii skórzanej mamy, w Iglersu do oszycienia salodwie z kilkoma drobnymi zakładami nastawionymi na naprawę i produkcję obuwia, oraz drobną galanterię skórszaną. Zakłady te, oszczędnie prywatne, a oszczędnie zorganizowane w formie spółdzielni pracy, stoją na pograniczu produkcji i usług rzemieślniczych. Łączne zatrudnienie wynosi 40 osób. Rozmiary produkcji nie pozwalają nawet na pełne zaspokojenie obecnych potrzeb miasta. Wyposażenie istniejących zakładów w maszyny i urządzenia jest niesłychanie prymitywne, znacznie gorsze nawet niż w podobnych terenach, gdzie przemysł drobny korzysta mógł z wycofanych z użycia maszyn przemysłu kluczowego. Pod względem zainwestowania istniejące obiekty nie przedstawiają żadnej wartości przemysłowej. Plan perspektywiczny nie przewiduje uruchomienia tej gałęzi produkcji na terenie Iglersa. W związku jednak z rolą jaką Zgierz będzie w przyszłości odgrywał, k-jako ośrodek organizujący zaplecze, oraz baza zaopatrzeniowa dla dalej na północny-wschód położonych okręgów górniczych, zakłada się, że przemysł ten, usługowy znacznie się rozwinie. Globalne zatrudnienie winno osiągnąć 200 osób, przy czym obok typowych zakładów usługowych, powinny powstać tu i niewielkie przedsiębiorstwa nastawione na produkcję. Zakłady te byłyby lokalizowane również na przewidzianych w planie ogólnym terenach przemysłowych w północnej części miasta. Zapotrzebowanie wody istniałoby jedynie dla celów gospodarczych.

- 39 -

II. Przemysł spożywczy.

Pod względem produkowanego asortymentu przemysł spożywczy obejmuje tak szeroki wachlarz branżowy, że za wyjątkiem przemysłu chemicznego i częściowo włókienniczego nie może się z nim równać żadna inna gałąź produkcji.

Rezymieszczenie przemysłu spożywczego na terenie kraju wykazuje o wiele większą równowierność, niż to ma miejsce w innych przemysłach. Przyczyny tego należy doszukiwać się w fakcie, że bliskość ośrodków konsumpcji jest jednym z głównych czynników lokalizacyjnych. Jedynie niektóre zakłady przemysłu spożywczego lokalizowane są z reguły na terenach posiadających poważne nadwyżki produktów rolnych.

W Zgierzu, stanowiącym stosunkowo znaczne skupisko ludności nierolniczej, położonym ponadto w bezpośrednim sąsiedztwie drugiego co do wielkości miasta w Polsce, przemysł spożywczy rozwinął się w stopniu niewystarczającym w sąsiedzie dla zaspokojenia potrzeb miejscowej ludności. W mieście istnieje zaledwie kilka drobnych zakładów przemysłu spożywczego, zatrudniających łącznie 155 osób. Wszystkie istniejące zakłady są nastawione wyłącznie na zaspokojenie potrzeb lokalnych i nie posiadają w sąsiedzie charakteru miastotwórczego. Stan zabudowy i zaawansowania istniejących obiektów jest naogół niski i tylko niektóre z nich będą mogły przetrwać przez dłuższy okres czasu. Niemal wszystkie istniejące zakłady, jak szerszą całość niemal przemysł spożywczy odznaczają się dużym zapotrzebowaniem na wodę, w stosunku do której są stawiane wysokie wymogi jakościowe. Z istniejących zakładów wymienić należy:

- 24/ Młyn Nr. 28 podlegający Rejonowemu Przedsiębiorstwu Młynów Gospodarczych w Żodzi, zajmujący działkę o powierzchni 0,3 ha przy 17-ego Stycznia 48. Zabudowa fabryczna zajmuje połowę działki. Budynek o wysokości 15 m. znajduje się w dość dobrym stanie. Młyn jest elektryczny o zdolności przerobowej 1.050 ton rocznie. Zatrudnienie

- 40 -

Zatrudnienie wynosi 6 osób. Woda potrzebna jest jedynie dla celów sanitarnych i przeciwpożarowych. Zapotrzebowanie to pokrywane jest z własnej studni o głębokości 70 m.

Urządzeń sanitarnych brak. Ścieki są wywiezione.

Obiekt ten utrzyma się prawdopodobnie do okresu perspektywicznego. W najbliższych latach przewidziany jest generalny remont obiektu, połączony z powiększeniem zdolności produkcyjnej. W myśl przewidywań zdolność przerobowa powiększy się do 18.000 ton rocznie, przy równoczesnym powiększeniu zatrudnienia do 18 osób.

25/ Piekarnia istniejąca w Zgierzu 3-y, a mianowicie:

- a/ Piekarnia Nr.1 przy ul.Mielosarskiego 8, na działce o powierzchni 0,28 ha, zatrudniająca 12 osób.
- b/ Piekarnia Nr.2 przy ul.Kopernika 2, na działce o powierzchni 0,04 ha zatrudnia 15 osób.
- c/ Piekarnia Nr.3 przy ul.Niedziałkowskiego 23 na działce o powierzchni 0,13 ha, zatrudnia 9 osób.

Wszystkie są to małe obiekty nie nadające się do adaptacji i utrzymania. Ponieważ ogólne zapotrzebowanie pieczywa dla miasta, licząc po 400 g dziennie na osobę wyniesie w okresie perspektywnym ponad 28 ton, przewiduje się budowę dwóch nowych piekarni, o dziennej wydajności 15 ton pieczywa na dobę każda.

Potrzebna na ten cel powierzchnia wyniesie 0,6 ha na każdy zakład. Zatrudnienie wyniesie 60 osób.

26/ Rzeźnia w Zgierzu podlega Zakładom Mięsnym Rzeźnia w Rodzi - mieści się przy ul.Obrońców Stalingradu 61, na działce o powierzchni 0,77 ha. Na działce znajdują się szereg budynków produkcyjnych, magazynowych i administracyjnych. Są to budynki parterowe. Istniejąca wieża cieżka ma 15 m. wysokości. Roczna produkcja wynosi 5.000 ton, z czego część, a mianowicie seryki przeznaczona jest na eksport. Zatrudnienie wynosi 69 osób.-

□ 41 □

Dobowe zapotrzebowanie wody wynosi 70 m³, w tym 40 m³ dla celów produkcyjnych, 20 m³ do ochłodzenia i 10 m³ dla celów gospodarskich. Zakład nie posiada zamkniętych obiegów wody. Źródłem pokrycia zapotrzebowania jest istniejąca własna studnia.

Druga studnia jest w budowie. Ścieki odprowadzane są do Bruzy przez osadnik.

Jakkolwiek Rzeźnia jest obiektem stosunkowo nowym, zbudowanym w okresie międzywojennym, lokalizacja jej nie jest właściwa. Rzeźnia położona jest w odległości zaledwie kilkuset metrów na północ od Zakładów Chemicznych "Boruta", z których wydzielają się szkodliwe i przyswajalne przez mięso gazowe związki siarki, azotu i fosforu. Zakłady te nie są oddzielone od siebie strefami izolacyjnymi zieleni wysokopiennej i nie ma miejsca na wprowadzenie między nie pasów izolacyjnych.

Zakłady "Boruta" zamierzają powiększyć swe tereny w kierunku północnym celem urzędzenia oczyszczalni ścieków, która znajdowałaby się w sąsiedztwie zakładów mięsnych.

Z tych względów nawet jeśli Rzeźnia pozostanie na obecnym miejscu w okresie realizacji planu ogólnego Zgiewsa, ze względu na dobry stan techniczny Zakładu, w późniejszym okresie należy się liczyć z przeniesieniem jej na nowe tereny położone dalej na północ w pobliżu lasu.

Potrzebna działka będzie miała około 5,0 ha powierzchni. W okresie perspektywnym nie przewiduje się zmiany w stanie zatrudnienia.

27/ Masarnia P.S.S. - istnieją w Zgiewsu dwie, a mianowicie: przy ul.:

a/ Limanowskiego 11 i b/ 17-gą Stycznia 14. Są to małe, prymitywnie wyposażone zakłady, zatrudniające 8 i 7 robotników.

Obiekty te nie przetrwają do okresu perspektywnego. Należy natomiast liczyć się z powstaniem nowoczesnej Masarni i ewentualnie fabryki wędlin przy Rzeźni.

- 42 -

28/ Miejskie Zakłady Mleczarskie mieszczą się przy ul. Dąbrowskiego 31, na wspólnej działce z tkalnią S.P.Z. im. Piętrusińskiego, na terenach podmokłych w dolinie rzeki Bsurzy. Budynek jest czterokondygnacyjny. Roczny przerób wynosi 9,4 milj. litrów mleka, przy zatrudnieniu 24 osób. Zapotrzebowanie wody wynosi 90 m³ na dobę, w tym 5 m³ dla celów produkcyjnych, 85 m³ do ochłodzenia i 2 m³ dla celów gospodarskich. Zapotrzebowanie to pokrywane jest z 2 własnych studni.

Ścieki odprowadzane są do kanalizacji miejskiej.

Z uwagi na małą wartość terenów zakłady nie mogą być rozbudowane w tym miejscu. Przewiduje się, że w planie perspektywnym powstanie nowy zakład mleczarski o dziennej zdolności przerobowej 70.000 litrów mleka, zlokalizowany w północnej części Łodzi, w dzielnicy Zabieniec.

29/ Wytwórnia Wód Gazowych - istnieją w Zgierzu dwie:

a/ przy ul. Piątkowskiej 22 i b/ Dąbrowskiego 25.

Zakład przy ul. Piątkowskiej 22 mieści się na działce o powierzchni 0,06 ha i zatrudnia 3 osoby, a zakład przy ul. Dąbrowskiego 25 mieści się na działce o powierzchni 0,69 ha i zatrudnia 5 osób. Obydwa te obiekty są małe i nie nadają się do adaptacji. Natomiast w planie perspektywnym przewiduje się budowę nowej wytwórni wód gazowych i rozlewni piwa w północnej części miasta.

Reasumując stwierdzić należy, że przemysł spożywczy na terenie Zgierza jest wyjątkowo słabo rozwinięty. Z istniejących drobnych naogół i nie wyposażonych zakładów jedynie Młyn pozostał na obecnym miejscu.

Natomiast Rzeźnia, jakkolwiek pozostał prawdopodobnie do końca okresu objętego planem ogólnym, w dalszej przyszłości będzie musiała być przeniesiona na inne miejsce. Wszystkie pozostałe zakłady przemysłu spożywczego przewidziane są do likwidacji.

W planie perspektywnym nie przewiduje się wytworzenia w Zgierzu poważnego przemysłu spożywczego. Tym nie mniej

- 43 -

przemysł ten rozwinie się na terenie miasta, tak aby mógł zaspokajać potrzeby mieszkańców miasta i bezpośredniego zaplecza, oraz nowych terenów górniczych. Nowe zakłady będą to raczej obiekty średnie, a nie wielkie. Globalne zatrudnienie w tej gałęzi przemysłu wyniesie w myśl planu 400 osób. Nowe zakłady lokalizowane będą w pierwszym rzędzie na terenach zarezerwowanych dla przemysłu w północnej części miasta.

Pod względem branżowym należy liczyć się z powstaniem nowych piekarni, zakładu mleczarskiego, wytwórni wód gazowanych i rozlewni piwa, masarni, ewentualnie wytwórni makaronu i zakładów związanych z przetwórstwem owocowo-warzywniczym.

- 44 -

X. Budownictwo i Przemysł
materiałów budowlanych.

Te dwie ważne dziedziny produkcji reprezentowane są w Zgiersu w pierwszym rzędzie przez Bazę Sprzętu Spółdzielstwa Budownictwa Miejskiego w Żodzi i przez Miejskie Przedsiębiorstwo Remontowo-Budowlane w Zgiersu, oraz przez drobne zakłady przemysłu materiałów budowlanych. Łączne zatrudnienie wynosi 414 osób, jednak część przypada na właściciel budownictwa i nie może być saliszona do zakłagi przemysłowej.

30/ Baza Sprzętu w Zgiersu Z.B.M. w Żodzi mieści się przy ul. Kolejowej 6 na działce o powierzchni 1 ha. Istniejące budynki produkcyjne i administracyjne znajdują się w dość dobrym stanie.

Najwyższy budynek ma 5 m. wysokości. Lokalizacja w pobliżu kolei jest korzystna. Zakład prowadzi remonty maszyn budowlanych i zatrudnia 50 osób. Dzielne zużycie wody wynosi 100 litrów. Zapotrzebowanie to pokrywane jest z własnej studni o głębokości 50 m. Brak jest urządzeń sanitarnych, a ścieki są wywiesene.

Zakład będzie prawdopodobnie czynny w okresie perspektywicznym, ale jego dalsza rozbudowa nie jest planowana.

31/ M.P.R.B. w Zgiersu mieści się przy ul. Barona 8 na działce o powierzchni 3 ha. Zabudowa składa się z budynków magazynowych, administracyjnych, ślusarni i stolarni. Najwyższy budynek ma 6 m. wysokości. Przedsiębiorstwo zatrudnia łącznie 193 osoby, ale większa część zatrudnienia przypada na budownictwo, a na terenie obiektu pracuje 40 osób. Woda potrzebna jest w ilości 10 m³ na dobę, w zasadzie wyłącznie dla celów produkcyjnych. Źródłem pokrycia zapotrzebowania jest własna studnia o głębokości 16 m. Urządzeń kanalizacyjnych brak.

Nie jest rzeczą pewną czy zakład będzie istniał w tym miejscu do okresu perspektywicznego.

- 45 -

W związku z planowaną bardzo znaczną rozbudową miasta, należy się liczyć z odpowiednim wzrostem budownictwa i rozwojem przemysłu materiałów budowlanych w okresie perspektywnym. Zakłada się, że przemysł ten będzie zatrudniał około 600 osób. Z istniejących zakładów pozostać prawdopodobnie jedynie Baza Sprzętu Z.B.M. przy ul. Kolejowej 6, natomiast powstanie prawdopodobnie nowa baza magazynowo-produkcyjno-usługowa w północnej części miasta. Przy bazie tej mieścić się będą zakłady produkujące prefabrykaty budowlane i t.p.

- 46 -

XI. Rekapitulacja.

Reasumując powyższe stwierdzić należy co następuje:

Przemysł w Zgierzu przejdzie w okresie realizacji planu perspektywicznego znaczne przeobrażenia. Na skutek tych przeobrażeń nastąpi dość znaczna zmiana struktury przemysłu. Wprawdzie przemysł włókienniczy & związany z włókiennictwem przemysł chemiczny odgrywać będzie w dalszym ciągu główną rolę, wzrośnie znacznie pula przemysłu metalowego, oraz innych gałęzi przemysłu związanych bądź to z przemysłem materiałów budowlanych z rozbudową miasta, bądź to z obsługą mieszkańców Zgierza.

Natomiast przemysł włókienniczy przejdzie w tym czasie gruntowną modernizację, na skutek czego zmniejszy się znacznie zatrudnienie w tej podstawowej obecnie gałęzi produkcji Zgierza. Następująca tabela ilustruje zmiany, które dokonają się w tym okresie w myśl założeń planu ogólnego miasta.

	Zatrudnienie obecnie	Zatrudnienie w perspektywie
Przemysł włókienniczy	7.580	5.900
" chemiczny	3.250	4.600
" metalowy	810	2.400
" energetyczny	110	300
" drzewny i papier- niczy	480	700
" skórzany	40	200
" spożywczy	150	400
Budownictwo i przemysł materiałów budowlanych	240	600
Inny przemysł	-	100
Razem:	12.660	15.200

- 47 -

Zwiększenie globalnego zatrudnienia w przemyśle jest koniecznym warunkiem osiągnięcia przez miasto założonego w planie ogólnym wzrostu ludności do 71.000 mieszkańców, a zmianą struktury branżowej wpłynie na poprawę profilu społeczno-ekonomicznego miasta. Obecnie miasto odczuwa pewien nadmiar miejsc pracy dla kobiet, związany z dominującą rolą przemysłu włókienniczego. Nierównomierność ta zmniejszy się w okresie perspektywnym, w związku z przewidywanymi zmianami, podczas gdy wprowadzenie przemysłu metalowego pozwoli na zatrudnienie pewnej liczby wysoko-kwalifikowanych pracowników.

Również pod względem przestrzennym przewidziane jest pewne przemieszczenie przemysłu. Zakłady wcielone między nową budowę mieszkaniową, na ogół małe i w złym stanie technicznym zostaną zlikwidowane, natomiast planowane są obszerne tereny przemysłowe w północnej części miasta, dogodnie połączone z terenami mieszkaniowymi i dające się wyposażyć w bocznicę kolejową. Przewidywane rozmieszczenie przemysłu i zatrudnienia w przemyśle w okresie perspektywnym na terenie miasta ilustruje następująca tabela:

Branża	Śródmieście	Kompleks "Boruta"	Północne tereny przemysł.	Inne tereny	Razem
Przemysł włók.	4.500	-	1.400	-	5.900
" chemiczny	200	4.000	400	-	4.600
" metalowy	1.200	-	1.200	-	2.400
" energetyczny	300	-	-	-	300
" drzewny	-	-	-	-	-
" papierniczy	350	-	250	100	700
" skórzany	100	-	100	-	200
" spożywczy	80	-	220	100	400
" mater. budowl.	50	-	550	-	600
" różny	-	-	100	-	100
Razem:	6.780	4.000	4.220	200	15.200

Bilans wodny pr

Lp.	Nazwa zakładu	Adres	Stan istniejący						Przebieganie wody			
			Ilość pracowników						byt. gospol.	tech. gospol.		
			I	II	III	Razem w sam. klas. dnia	Razem					
4	5	6	7	8	9	10	11					
15	Katowickie Zakłady Przemysłu Wełniar. go im. W. Dąbrowskiego											
a/	Oddział-Farbiarnia tkalnia i cerownia	ul. Waryńskiego Nr. 8	190	190	145	525		24	312			
b/	Tkalnia	ul. Swierca. 6	120	120	110	350		4				
c/	Oddz. II-Przędzalnia skręcalnia i tkalnia	" 8	240	240	225	705		6				
d/	Oddział III - prędszalnia	ul. Swiercow. skiego 10	33	33	30	96		2				
e/	Oddział IIIc tkalnia	ul. Narutowicza 9	35	30		65		2				
f/	Oddział d - skręcalnia	" " 13	12			12						
g/	" III-b Tkalnia	ul. 17-go Styc. nia 29	30	30	24	84		2				
h/	Tkalnia	" Swierca. 31	33	33	34	104		3				
i/	Oddz. VI. Wykończalnia	" Rewolucji 1905r. 4/6	80	80	75	235		15	345			
j/	Oddz. III-a Tkalnia	ul. Waryńskiego 1	23	22		45		10				
			988	980	845	2221	2221	59	457			

= 48 =

odny przemysłu m. Igierza

Przebieg				Stan perspektywiczny									
Przebieg				Źródło pokrycia	Adres	Ilość prac w zakładzie	Przebieg				Źródło pokrycia		
Przebieg	Przebieg	Przebieg	Przebieg				Przebieg	Przebieg	Przebieg	Przebieg			
Przebieg	Przebieg	Przebieg	Przebieg	Przebieg	Przebieg	Przebieg	Przebieg	Przebieg	Przebieg	Przebieg	Przebieg	Przebieg	Przebieg
Przebieg	Przebieg	Przebieg	Przebieg	Przebieg	Przebieg	Przebieg	Przebieg	Przebieg	Przebieg	Przebieg	Przebieg	Przebieg	Przebieg
24	312	48	384	st. 12 m. 1,5 m ³ /h + st. m.	ul. Waryńskiego 8	450	26	312	48	386	Wm-386		
4			4		ul. Świeroszewskich 6	-	10		7	10	Wm-10		
6		4	10	st. 200 m. w-6 m ³ /h st. 42 w-8 m ³ /h staw m.	ul. Świeroszewskich 8	900	35		6	41	Wm-41		
2		3	3	St. 12 m. w-1,5 m ³ /h	ul. Świeroszewskich 10		3		3	6	Wm-6		
2		3	5		ulega likwidacji								
2		3	5	st. krog. gów 12m									
3													
15	345	7	342	st. 200 m. w-1,5 m ³ /h st. 22 m 6 m ³ /h St. 12 m w-1,5 m ³ /h staw m.	ul. Rewolucji 1905 4/6	200	12	350	80	442	Wm-442		
1,6			1,6	st. 22 m w-1,5 m ³ /h	ulega likwidacji								
59	657	133	848			1.300	86	642	137	885	Wm-885		

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.	Zgierskie Zakłady Przemysłu Zgrzebnego im. Pietrusińskiego								
	Administracja	ul. 17-go Stycznia 43	118	-	-	118	-	2,0	-
	/ Przędzalnia I	Plac Kiliński-go 11	50	50	-	100	-	2,0	-
	/ Przędzalnia II	ul. Dąbrowsk. 19	96	95	35	226	-	4,0	-
	/ Przędzalnia III	" 23	110	110	85	305	-	5,0	-
	/ Przędzalnia IV	ul. 17-go Styczn. 56	80	80	50	200	-	41,0	-
	/ Tkalnia IV	ul. Dubeis 19	89	65	65	219	-	3,0	-
	/ Tkalnia	Dąbrowsk. 14	20	20	-	40	-	1,0	-
	/ Farbiarnia	" 6/8	100	100	67	267	-	5,0	120
	/ Tkalnia	" 31	60	60	60	180	-	2,0	-
	/ Cerownia	" 29	120	37	-	157	-	3,0	-
	/ Wykańczalnia	ul-go Maja 3	127	123	77	327	-	10	390
	/ Warsztaty repara-cyjne	Dąbrowsk. 13	100	73	-	173	-	1	-
	/ Nowy obiekt	na północ od to-rów	-	-	-	-	-	-	-
			1070	803	439	2312	2312	42	510

49

10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
		2,0	St. - 40 m. 3 m ³ /h	ul.17-go Styczn- 43	-	3,0	-	-	3,0	Wn-3,0
		2,0	St. - 26 m. 3 m ³ /h	ulega likwidac- cji	-	-	-	-	-	-
		4,0	St. - 28 m. 18 m ³ /h	ul.Dabrowsk.19	200	7,0	-	-	7,0	Wn-7,0
		3,0	St. - 30 m. 3 m ³ /h	ulega likwidacji	-	-	-	-	-	-
		4,0	St. - 50 m. 4 m ³ /h	" "	-	-	-	-	-	-
		3,0	St. - 30 m. 3 m ³ /h	" "	-	-	-	-	-	-
		1,0	" "	" "	-	-	-	-	-	-
120		125	2 x st 30 m. staw miej.	" "	-	-	-	-	-	-
		2,0	" "	" "	-	-	-	-	-	-
		3,0	" "	ul.Dabrowsk.29	100	3,0	-	-	5	Wn-5
390		400	St. - 30 m. 18 m ³ /h staw wiaz.	ulega likwidac- cji	-	-	-	-	-	-
		1	Staw.miej.	ul.Dabrowsk.13	-	-	-	-	-	-
			" "	podnos.miasta	1.400	42	300	-	542	Wn- 42
510		552	" "	" "	1.300	37	300	-	557	Wn- 37 uj.wi. 300

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
3.	Zgierskie Zakłady Przemysłu Bawełnianego im. 100 Poległych	ul. 1-go Maja 15	390	390	126	1106	1106	15	5	30
4.	Zgierskie Zakłady Przemysłu Odsieciowego	a/ ul. Dąbrowskiego 33	200	110		310		25		
	b/	ul. 1-go Maja 11	749	526		1275		80	20	
			948	636		1585	1585	105	20	
5.	Zakłady Przemysłu Papierniczego im. St. Lenartowskiego	ul. Świerczewskiego 2/4	38	43	43	145	145	1,0		28
6.	Lódzkie Zakłady Skanin Drucianych	ul. Dąbrowskiego 33	70	30		100	800	4,0		
7.	Spółdzielnia Pracy im. L. Waryńskiego	Zakład posiada 6 oddziałów w różnych częściach miasta								
		ul. 17-go Stycznia 10								
		ul. Dąbrowskiego 1								
		ul. 1-go Maja 67								
		ul. Łódzka 63								
		ul. Wielkopolska 12								
		ul. Komuny Paryskiej 3	69	12		81	81	1,0		
8.	Spółdzielnia Sztuki i Przemysłu Ludowego	ul. Świerczewskiego 33	19			19	19			
9.	Spółdzielnia Inwalidów "Zgiersanka"	ul. 22-go Lipca 20					14	1		
10.	Pracownia Włókiennicza Zgierska		228	228	1251	7383	7383	228	1192	191

11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
30	30	St.153 7,2 m ³ /h	ul.1-go Maja 18	900	42	5	30	77	77
-	25	St.20 30m ³ /h	ul.Dabrowskiego 33	250	10	-	-	10	10
-	100	2 x St.18 m. 1,2 m ³ /h	ul.1-go Maja 11	1100	40	20	-	60	60
-	125	-	-	1350	50	20	-	70	70
28	29	Staw miejski	ul.Swiercowskiego 2/4	200	9	30	-	39	39
-	4	St.18 m. 3m ³ /h	ul.Dabrowskiego 33	180	5	-	-	5	5
-	1,0	Woda doprowadzona	ulega likwidacji	-	-	-	-	-	-
-	-	-	ul.Swiercowskiego	20	1	-	-	1	1
-	1,0	-	-	-	-	-	-	-	-
191	1610	-	-	2200 2500	250	127	167	154	1194 1150 350

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
9.	Zakład Przemysłu Barwnika "Boruta"	ul. Struga 30	1300	1300	700	3100	3100	240	2112		
10.	Spółdzielnia Pracy Chemiczów "Argon"	ul. Dąbrowskiego 27	30	30	4	51	51	0,3	9		
11.	Spółdzielnia Pracy "Zgierzanka"	ul. Dąbrowskiego 14	50	45		95	95	3			
12.	Nowe Zakłady	na północ od torów kolejowych									
	Przemysł Chemiczny od 9 - 10	Zgierz	1300	1155	704	3246	3246	243	2112		
13.	Zgierskie Zakłady Remontu Maszyn Przem. Wądkiemieckiego	ul. Dąbrowskiego 15/17	300	142		442	442	33	2		
14.	Miejskie Przedsiębiorstwo Przemysłu Terenowego-odlewnia metali kolorowych	ul. Łąkowa 2	12	10	10	32	32	1			
15.	Łódzka Baza Remontowa Przem. Teren. Mat. Budowl.	ul. Łódzka 18	50	39		89	89	2			
16.	Wojew. Przedsiębiorstwo Przem. Terenowego	ul. Rewolucji 1905.16/20	122	100	57	322	322	4,0	4,0		
17.	Spółdzielnia Inwalidów "Zgierzanka"	ul. Dąbrowskiego 9	26			26	26	0,1			
18.	Baza remontowa ZPP im. Pietrusińskiego	ul. Dąbrowskiego 13									
19.	Nowy Zakład	na północ od torów kolejowych									
20.	Drobne										
	Przemysłowy 11/13. 94		310	281	16	611	611	40	6		
	Zakład Siłki Elekt. 1444- Wojew.	ul. Mieloszarakię 42/44	89	10	8	107	107	3	95		

10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21120		21350	St. 260 m. 120 m ³ /h St. 400 m. 250 m ³ /h St. 280 m. 250 m ³ /h St. 40 m. 120 m ³ /h St. 260 m. 150 m ³ /h	ul. Struga 30	4000	200	28890		27080	200
9		9	St. 28 m. 0,8 m ³ /h	ul. Dąbrowskiego go 27	100	2	30		12	12
		3		ul. Dąbrowskiego go 14	110	3			3	3
				placowa część miasta	400	12	2000		2012	12
21120		21372			4600	217	28890		29107	227
2		33	St. 28 m. 8 m ³ /h	ul. Dąbrowskiego 13/17	450	22	3		25	25
		1	Studnia	ul. Łąkowa 2	50	32	2		34	34
		2	Studnia	ul. Łódzka 18	100	3			3	3
4,0		8	St. 6 m.	ul. Rewolucji 1905r. 16/20	300	15	8		23	23
		0,1	Studnia	ul. Dąbrowskiego 9		1			1	1
				ul. Dąbrowskiego 13	200	6			6	6
				plac. Część miasta	1200	40	200		240	40
					100					
6		46			2400	119	213		332	119
95		100		ul. Mielcarskiego go	300	9	250		259	259

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	Zjednoczenie Budown. Miejskiego w Wartak	ul. Kolejowa 8	30	16	-	46	49	1		
	Spółdz. Pracy Stolarn. Mechaniczna	ul. Puławska 2 ul. Puławska 3 ul. Wiedziak. 31 ul. Świerczew. 3 ul. Dubois 8 ul. Andrzeja 5 ul. Kosciuszki 4 ul. Wspólna 5	80	-	-	80	85	1		
	Spółdz. Pracy Meta- lowo-Drzewna	ul. Piątkowska- go 29 " " 34 Kom. Parys. 1. " Świerczew.	96	-	-	96	96	1		
	Wojak. Przedsięb. Przem. Terenowego a/galant/drzewna b/stolarnia c/malarnia	ul. Sikowskiego 8 " Dąbrowsk. 37/3 " Kom. Par. 8	69 110 12	- - -	- -	69 110 12	69 95 12	1 2 -		
			191	-	-	191	176	3	12	
	Pabian. Fabryka Papieru-Zakład Prod. Tekstury	ul. Dąbrowskiego 29	84	20	17	61	61	2	308	
	Rejonowe Zakłady Graficzne im. 1-go Maja-drukarnia	ul. Narutowicza 23	13	-	-	13	13			
	Nowe obiekty									
	Przemysł drzewny papierniczy od 18-23		434	56	17	487	480	8	312	

52

11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
-	1	-	ul. Kolejowa	46	50	1	-	1	Wm - 1
-	1	-	ul. Twarda za torami kolej.	110	110	4	-	4	Wm - 4
-	1	-	zlega likwidacji	-	-	-	-	-	-
-	14	St. -65 l/min.	ul. Dabrowski 37/39	200 224	200	-	20	28	Wm - 28
-	15	-	-	-	-	8	20	28	Wm - 33
-	302	Staw miejski St. 18 m ³ 200 l/min.	ul. Dabrowski 29	70	70	3	350	353	Wm - 353
-	-	-	ul. Narutowi- ska 23	-	20	1	12	13	Wm - 7
-	-	Nowe zakłady	połnocna część miasta	-	250	7	400	407	Wm - 7
-	320	-	-	700	700	24	782	806	Wm - 406 najwzias. 400

= 33 =

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
	Przemysł skórzany	Zgierz	7	7	7	7	40	7	7	7	
	Młyn Nr. 28	17-go Stycznia 41	6	7	7	6	6	7	7	7	
	Piekarnie	ul. Mielskiego 8				12					
		ul. Kópczyńskiego 2				15					
		ul. Niedziałkowskiego 23	36			9	36	7	7	7	
	Rzeźnia	ul. Obr. Stalingradu 61	69			69	69	10	40	40	
	Zakład Mleczarski	ul. Dąbrowski 31	17	4		21	21	2	3	85	
	Wytwórnia Wód Gazow.	ul. Piątkowskiego 22 8 ul. Dąbrowskiego 23	22 8			8	8		3	7	
	Nowe obiekty										
	Przemysł spożywczy od 24 - 29	Zgierz	136	4		140	155	12	46	105	
	Baza sprzętu Z.B.M.	ul. Kolejowa 6	50			50	50	0,1			
	Miej. Przedsi. Rob. Budowl.	ul. Barowa 8	193			193	193		10		
	Budownictwo i Przemysł materiałów budowlanych 30-31		243			243	243		10		
	Przemysł m. Zgierza od 1 - 31		6377	4133	1990	12498	12498	532	2270	296	
	Uwaga: Wm - Wodociąg miejski Uj.w. - ujęcie własne										

11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
-	-	-	pl. cz. miasta i średniości	200	10	-	-	10	Wm- 10
-	-	st. 70 m.	17 Styc. 41	20	1	-	-	1	Wm- 1
-	-	-	2 piekarskie	60	10	20	-	30	Wm- 30
40	70	st. własna	Zach. cz. mia- sta	70	7	40	20	67	Wm- 67
85	90	2 st. - 15 m. 23 m ³ /g 10 m ³ /h	pin. cz. g. miasta	30	5	10	280	295	Wm- 393 Uj. wz. 29
-	3	-	pin. cz. miasta	20	-	-	-	-	-
-	-	-	-	200	6	200	6	206	Wm- 6
105	163	-	-	400	29	270	300	399	Wm- 109 Uj. wz. 49
-	0,1	St. 50 m.	ul. Kolejowa	650	2	-	-	2	Wm- 2
-	10	St. 16 m.	Przem. bud. pl. cz. m.	550	27	400	-	427	Wm- 27
-	10	-	-	600	29	400	-	429	Wm- 29 uj. wz. 400
0. 296	23618	-	-	15100	677	32020	467	33166	Wm- 2280 uj. wz. 3088

